

სოვათუზურ-
ქართულ-
რუსულ-
ინგლისური
ლექსიკონი

ტომი I

ა – ბ

თბილისი

2012

ნოვათუზურ-ქართულ-

რუსულ-ინგლისური

ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი

ტომი I

ა - დ

თბილისი

2012

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ქართული ფილოლოგიის კათედრა

წიგანთუშუბ-ქანთუდა- ბუსუდა-ის ცდასუბი დაქსიკონი

ცეპი |

ა - დ

ლექსიკონი მომზადდა სამეცნიერო პროექტის –
„აულის ენები – კაცობრიობის არსებობის გონითი ფორმები – გლობალიზაციის
პირობებში (წოვათუშურ-ქართული ორენოვნების მასალების მიხედვით)“ –
ფარგლებში

თბილისი
2012

წოვათუშური იბერიულ-კავკასიურ ენათა ოჯახის ერთ-ერთი მცირერიცხოვანი ხალხის უმწერლობა ენაა. წინამდებარე ლექსიკონი მისი თავისთავადი და მდიდარი სიტყვიერი მარაგის შენარჩუნებასა და უკვდავყოფას ისახავს მიზნად.

ლორიკული გადახვევის უფლებით აღვნიშნავთ, რომ, რაკი სიტყვებში გარდასული თაობები თვლემენ და მათეული ხატია შიგ მოქცეული სამყაროსი, დაე, დარჩეს ეს განსაკუთრებული სიყვარულით შეკრული წიგნი მარადიულ ძეგლად სამყაროს სივცობრივი განზომილებით დაინტერესებულთათვის ყველა დროსა და ყველა ეპოქაში.

შემდგენელ-გამომცემლები: **არსენ ბერთლანი (რედაქტორი)**

**მაცვალა მიქელაძე
ქეთევან გიგაშვილი**

ლექსიკონის რუსული ნაწილის რედაქტორი: **ნათელა ლუდუშაური**

ლექსიკონის ინგლისური ნაწილის რედაქტორები: **ელენე ძამიაშვილი
ეკატერინე ნახუცრიშვილი**

ოპერატორი: **დავით ბუქურაული**

© ა. ბერთლანი, მ. მიქელაძე, ქ. გიგაშვილი

გამომცემლობა „საარი“, 2012
ქ. თბილისი, თევდორე მღვდლის 57
e-mail: saari_ltd@yahoo.com
ISBN: 978-9941-427-38-1

Телавский государственный университет имени Якова Гогешашвили
Кафедра грузинской филологии

Цоватушинско - грузинско - русско - английский словарь

Том I

а-ј

Словарь подготовлен в рамках научного проекта –
**«Языки аула – умственные формы существования человечества –
в условиях глобализации
(По материалам цоватушинско-грузинского двуязычия)»**

**Тбилиси
2012**

Iakob Gogebashvili Telavi State University
Department of Georgian Philology

Tsovatush - Georgian - Russian - English Dictionary

Volume |

a–j

The Dictionary was prepared under the project –

**“Auli Languages – Mental Forms of Mankind – in the Conditions of
Globalization (According to the bilingual materials of Tsovatush-Georgian)”**

Compiler-publishers: A. Bertlani (editor)
M. Mikeladze
K. Gigashvili

Editor of the Russian part of the dictionary: Natela Gudushauri
Editors of the English part of the dictionary: Elene Dzamiashvili
Ekaterine Nakhutsrishvili

**Tbilisi
2012**

... ცხოვრების დაისი ქართული ფილოლოგიის კათედრაზე გაატარა,
თავისი ბოლო – გედის – სიმღერაც აქ შეასრულა:
ლექსიკონის აწყობის საკმაოდ მძიმე და საპასუხისმგებლო საქმე დიდი ხალისით იტვირთა.
პროექტზე მუშაობის დროს მოულოდნელად გამოგვეცალა ხელიდან...
...ამ ლექსიკონში ახლა დათოს სულია განფენილი,
ამიტომაც მის გამოცემას სინარულთან ერთად დიდი სევდაც ახლავს...

.. ვუძღვნით უმშვენეირესი და უკეთილმობილესი წოვათუში ვაჟკაცის –

დავით (დათო) ბუქურაულის –

ხსოვნას, მის სიყვარულს.

წინასიტყვაობა

დავით და ნიკო ქადაგიძეების „წოვა-თუშურ-ქართულ-რუსული ლექსიკონის“ 1984 წლის გამოცემისათვის

წოვა-თუშურ ენაზე ლაპარაკობს თუშების ნაწილი. საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით თუშეთში (ბარად ჩამოსახლებაამდე) თუშები იყოფოდნენ წოვათის, ჩადმის, პირიქითისა და გომეწრის თემებად.

წოვათა თემის თუშები ლაპარაკობენ წოვა-თუშურად და ქართულად, დანარჩენი სამი თემის თუშები – მხოლოდ ქართულად.

წოვა-თუშური ენა (საკუთარი სახელწოდება **ბაცხურ მოტ** ან **ვაძღჟ მოტ**) იბერიულ-კავკასიურ ენათა ოჯახის ნახურ ჯგუფს განეკუთვნება.

ამჟამად წოვათა თემის თუშები (წოვა-თუშები) ცხოვრობენ ახმეტის რაიონის სოფ. ზემო ალვანში.

წოვა-თუშური ენის მეცნიერულ შესწავლას ფასდაუდებელი ამაგი დასდეს ცნობილმა პედაგოგმა და საზოგადო მოღვაწემ, სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის კავკასიისმცოდნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის წევრ-კორესპონდენტმა – **დავით ქადაგიძემ** (1861-1937) და მისმა ვაჟმა – თბილისის სახელ-მწიფო უნივერსიტეტის პროფესორმა, გერმანული ენის კათედრის გამგემ – **ნიკო ქადაგიძემ** (1895-1976).

დავით და ნიკო ქადაგიძეების ლექსიკონი 7500-მდე სალექსიკონო ერთეულს შეიცავს. ლექსიკონი გამოირჩევა საილუსტრაციო ფრაზების სიმდიდრით, ილუსტრაციებში ვრცლად არის წარმოდგენილი წოვა-თუშური ონომასტიკა და ტოპონიმიკა, აგრეთვე ზოგი ეთნოგრაფიული ხასიათის ცნობა.

„წოვა-თუშურ-ქართულ-რუსული ლექსიკონის“ გამომცემასთან დაკავშირებულ სამუშაოებში მონაწილეობას იღებდნენ ენათმეცნიერების ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი **ლატავრა სანიკიძე**, ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი **იზოლ-და ჯოლბორდი** და **ევა უშარაული-ქადაგიძე**, ოფსეტური ბეჭდვისათვის ლექსიკონი კალიგრაფიულად გადაწერა **ელენე ქადაგიძემ**.

რუსუდან გაგუა

წინასიტყვაობა

„წოვათუშურ-ქართულ-რუსულ-ინგლისური ლექსიკონის“ I ტომისათვის

წინამდებარე ოთხენოვანი „წოვათუშურ-ქართულ-რუსულ-ინგლისური ლექსიკონი“ მომზადდა დაგით და ნიკო ქადაგიძეების 1984 წლის სამეცნიერო „წოვა-თუშურ-ქართულ-რუსული ლექსიკონის“ ბაზაზე. გამოვიყენეთ აგრეთვე სხვადასხვა გამოცემაში ჩართული ლექსიკოგრაფიული მასალა, დაწყებული ი. გიულდენშტედტის „კავკასიაში ხმარებული ენების შედარებითი სიტყვათა კონებიდან“ (გიულდენშტედტის მოგზაურობა საქართველოში, თბ., 1964) და დამთავრებული ე. ქადაგიძის წოვათუშური¹ ტექსტებით (ე. ქადაგიძე, წოვა-თუშური ტექსტები, თბ., 2009) და აგრეთვე ჩვენ მიერ გამოცემული წოვათუშური ტექსტებით (მ. მიქელაძე, ა. ბერთლანი, ქ. გიგაშვილი, მ. ცისკარიშვილი, წოვათუშური ტექსტები, თბ., 2011).

სამეცნიერო ლიტერატურაში როგორც თუშების, ისე მათი მეტყველების (მეტყველებების) აღმნიშვნელ ტერმინოლოგიაში დღემდე სერიოზული გაუგებრობაა. „ერთობით თუშნი“, როგორც მათ მეფე არჩილი იხსენიებს (1664-1675 წწ.), ჯერ კიდევ ცოტა ხნის წინ მთიან თუშეთში ოთხ თემად ცხოვრობდნენ. ეს იყო წოვის, ჩაღმის, პირიქითისა და გომეწრის თემები. ბარში ჩამოსახლების შემდეგ მეტყველებრივი ნიშნით ისინი ორ ჯგუფად ჩამოყალიბდნენ: წოვათუშებად (წარმოდგენილია წოვის თემით) და ჩაღმათუშებად (წარმოდგენილია ჩაღმის, პირიქითისა და გომეწრის თემებით).

წოვათუშები ამჟამად ცხოვრობენ კახეთში, ალაზნის მარცხენა მხარეს, ბახტრიონთან – ახმეტის რაიონის სოფ. ზემო ალენის ერთ ნაწილში და ლაპარაკობენ წოვათუშურსა და ქართულ ენებზე, ხოლო ჩაღმათუშები, რომლებიც დღეს ცხოვრობენ ზემო ალენის მეორე ნაწილში, აგრეთვე ქვემო ალენსა და ლალისყურში, ლაპარაკობენ ქართული ენის თუშურ კილოზე.

შემდგენლები

¹ როგორც წოვათუშებს, ისე წოვათუშურს, ეუქვემდებარებთ რა ქართულ ორთოგრაფიას, გადმოცემთ რწყემული დაწერილობით.

სიტყვა-სტატიის აგებულებისა და ლექსიკონით სარგებლობის შესახებ

„ენები კაცობრიობის არსებობის გონითი ფორმებია“, – ბრძანა ცნობილმა გერმანელმა ლინგვისტმა ვილჰელმ ფონ ჰუმბოლდტმა და მოახდინა ე. წ. დიდი და პატარა ენების საბოლოო და უპირობო იდენტიფიკაცია. ამაზე დაყრდნობით შეიძლება განვაცხადოთ, რომ, თუ რომელიმე ენაზე ორი კაცი მანც ელაპარაკება ერთმანეთს, ეს ენა ფუნქციონირებს და თავის ღირსებას იცავს. ასეთი ენები, როგორც ცნობილია, „გადაშენების საფრთხის ქვეშ მყოფის“ სტატუსით მოიხსენიებიან.

აღნიშნული სტატუსით სარგებლობს დღეს წოვათუშური ენა, რომელიც ამჯერად საქართველოს რესპუბლიკის ერთადერთი სოფლის – ზემო ალენის – ერთ ნახევარში ფუნქციონირებს და შიდასაოჯახო ურთიერთობის სფეროს არის შემორჩენილი. მდიდარი, თავისთავადი და დახვეწილი მორფოლოგიური სტრუქტურა ამ ენისა მეტყველებს მის ოდინდელ მაღალ სოციალურ დატვირთვაზე, თუმცა ისტორიულ წყაროებში მის შესახებ XVIII საუკუნემდე არაფერი იმის. საინტერესოა, რომ მისი მატარებელი ხალხის თავდაპირველ საცხოვრისს აკად. ივ. ჯავახიშვილი მდ. ტიგროსის სათავეებში ეძებს².

დავით (1861-1937) და ნიკო (1895-1976) ქადაგიძეებმა თავის დროზე თავს იდგეს მძიმე და საპატიო შრომა, როცა შეადგინეს „წოვა-თუშურ-ქართულ-რუსული ლექსიკონი“³. იგი 1984 წელს გამოვიდა, მაგრამ მისი მასალები მთელი ნახევარი საუკუნით ადრე იყო მოძიებული და წოვათუშურ-ქართული ორენოვნების გაცილებით ადრეულ საფეხურს ასახავდა. მას შემდეგ განვითარებულმა ბილინგვიზმმა კიდევ ბევრი მნიშვნელოვანი ცვლილება შეიტანა წოვათუშური ენის ფონოლოგიურსა თუ გრამატიკულ სტრუქტურებში.

წინამდებარე ტომის შემდგენლებმა ვცადეთ, შესაძლებლობის ფარგლებში, ზედმიწევნით აგვესახა ლექსიკური ერთეულების ბოლო პერიოდის ფონეტიკურ-ფონოლოგიური მხარე, სრულად დაგვეფიქსირებინა ორენოვნების თავისებურებათა ამსახველი როგორც საკუთრივ წოვათუშურენოვანი, ისე ნასესხები ლექსიკა. ვფიქრობთ, ერთი და იმავე ლექსიკონის ეს ორი სხვადასხვა რედაქცია გარკვეულ სამსახურს გაუწევს როგორც ენის ისტორიის მკვლევართ, ისე ორენოვნების კანონზომიერებებით დაინტერესებულ პირებს.

შევნიშნავთ, რომ, თუმცა სამეცნიერო-კვლევითი პროექტის ფარგლებში ჩვენ მიერ სადღეისოდ გამოვლენილია დავით და ნიკო ქადაგიძეების დროინდელ მოცემულობათაგან საკმაოდ განსხვავებული ფონეტიკური თუ ფონოლოგიური ნიშნები, მაგრამ, ვცნობთ რა მათი უნიკალური ლექსიკონის პრიმატს, უმეტეს შემთხვევაში ხელუხლებლად ვტოვებთ სიტყვა-სტატიების აღნაგობასაც და დაწერილობასაც. ამ თვალსაზრისით ყველაზე მეტ ცვლილებებს დაუქვემდებარეთ მასდარების ორმაგი დდ დაწერილობა და შევცვალეთ იგი ცალმაგი დ-თი. გარდა ამისა, დავით და ნიკო ქადაგიძეებს კლასის მაჩვენებლის სახით ვოკაბულებში (სალექსიკონო სტატიების სასათაურო სიტყვებში) გამოყოფილი აქვთ მხოლოდ დ, ჩვენ გამოვყავით სხვა მაჩვენებლები: ნიყ ბისარ niq bixar ‘გზის გაკვლევა’; ბჰარკი თეფხიქარ bōarkī tepxijar ‘თვალბის ხაშხაში’; ბუჰ ბარ buh, bjar ‘ჩხუბი’; ბაქ ბელინა baq bēlinī ‘პირმცინარე’ და სხვ.

² ივ. ჯავახიშვილი, ქართველი ერის ისტორიის შესავალი, წიგნი პირველი, საქართველოს, კავკასიისა და მახლობელი აღმოსავლეთის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული პრობლემები, თბ., 1950.

³ დ. ქადაგიძე, ნ. ქადაგიძე, წოვა-თუშურ-ქართულ-რუსული ლექსიკონი, თბ., 1984.

ამასთანავე, უახლესი დაკვირვებებიდან გამომდინარე, **დავით** და **ნიკო ქადაგიძეების** მიერ 'და' კავშირისა და '-ც' ნაწილაკის ეკვივალენტების სტატუსით წარმოდგენილი მახვილიანი ხმოვნები შეეცვალეთ გრძელი ხმოვნებით; აგრეთვე:

საჭიროების შემთხვევაში, აღნიშნულ ხმოვანთა განსხვავებული კვანტიტეტი ზოგადად;

ხმოვანთა ნაზალობა, გარდა აუსლაუტისა, **დავით** და **ნიკო ქადაგიძეებისგან** განსხვავებით, აღნიშნულ ანლაუტშიც და ინლაუტშიც;

თავშეკავებით, მაგრამ პარალელური ფორმების სახით მაინც მოვანდინეთ რეალიზაცია ლექსე-მებისა ე. წ. თავისუფალი ხმოვნებით ანლაუტში (მაგ., **აჲა ა'ა** 'კი, დიან, პი'; **უმ um** 'რამე'; **უნახ unax** 'რალაცა'; **უნდა? ũnda?** 'რატომ?'; **უნ? ux?** 'რა?').

წოვათუშურ სიტყვათა შინაარსის ზედმიწევნით გადმოცემის სურვილით წინამდებარე ლექსიკონის რადაქტორმა რიგ შემთხვევაში ქართული ნეოლოგიზმები აწარმოვა. მათ მკითხველი ადვილად ამოიცნობს საილუსტრაციო მასალის მიხედვით.

I

ლექსიკონში ცალკე ლექსიკურ ერთეულებად შეტანილია:

საზოგადო არსებითი სახელები: **დოკ dok** 'გული'; **ღაზოლ yazol** 'სიკარგე (კარგობა, სიკეთე)', **ღაზნა yaznā** 'ღროსა და სივრცეში განვრცობილი, ირგვლივ გაშეფებული სიკარგე'; **ურძი urzd** 'მჭვარტლი'; **ჰაკ hak** 'შებლი'...

ზედსართავი სახელები: **წეგჟ čegž** 'წითელი'; **ღაზჟ yazž** 'კარგი'; **ჰაჭორჟ hačorž** 'სუნიანი, ძვრალი'...

რიცხვითი სახელები: **ში ši** 'ორი'; **დიშიფც dšiw** 'ოთხი'; **ფხიიწატყ pxiičatq** 'სამასი'; **გალღჟ qalyč** 'მესამე'...

ნაცვალსახელები: **სო so** 'მე'; **თხო txo** ექსკ. 'ზეენ (მე და ის, მე და ისინი, ზეენ და ის, ზეენ და ისინი)'; **მჟ? mž?** 'ვინ?'; **მოლჟ? molž?** 'როგორი?'...

ზმნები (მასდარის ფორმით): **აბარ abar** 'შეკერვა (კერავს)'; **ყეგარ qegar** 'ტეხა (ტეხს)'; **დიშეგარ dšivar** 'მოკვლა (მოკლავს)'; **დიციღარ djičdar** 'დავიწყება (დაივიწყებს)';

მიმღებები: **ქორღიღან qorđujn** 'საშენელი'; **ჯოწღიენო qočđienō** 'ხამოკიდებელი'; **ჰაჯინო haqinō** 'წასმული'...

ზმნისართები: **ჩაჯ čaq** 'შორს'; **გარგეჟი gargeh** ess. 'ახლოს'; **ჰალოჟი halo[h]** ess. 'ზევით'...

თანდებულები: **-მაჟ -maq** '-ზე'; **-ღაჟი -da[h]** '-ღან, -გან'; **-ჩუ -ču** '-სა, -ანთას'; **-ცჟ -č** '-თან, მახლობლად'...

კავშირები: **მჟ mž** 'რომ, რათა'; **მნ mā** 'მაგრამ, ხოლო, კი'...

ნაწილაკები: **ცო co** 'არ, არა'; **-წ -č** '-ხელო, -ჯერ'...

შორისდებულები: **ვაჯ vaj** 'ვაი'; **ბარქალ barqal** 'ბარაქა'...

აფიქსები: **-ღჟ -ž** მსგავსების აღმნიშვნელი სუფ. '-ებრი'; **-წი -č** უქონლობის სუფიქსი 'უ...ოდ, უ...ელი, უ...ელო, უ...ად'...

ზმნები **ღალარ d[alar]** და **ითარ itar**, რომლებიც დამოუკიდებლად აღარ იხმარებიან და აწარმოებენ გნებითი გვარის შინაარსის ახალ ზმნებსა და კაუნატივებს.

ცალკე ერთეულებს ქმნიან ომონიმები, რომლებიც ბოლოში, სტრიქონს ზემოთ, სათანადო ციფრი-თაა გაფორმებული: ბოტ¹ **boṭ**¹ 'ცომი'; ბოტ² **boṭ**² 'თიკანი'; ლამ¹ **lam**¹ 'მთა'; ლამ² **lam**² 'ცა'; ლამ³ **lam**³ 'ლაში'; წე¹ **ce**¹ 'ცეცხლი'; წე² **ce**² 'სახელი'...

პარალელური ფორმები ერთადაა შეტანილი; ჩვეულებრივ, პირველად წარმოდგენილია ამოსავალი ფორმა, როგორც ვოკაბულაში, ისე საილუსტრაციო მასალაში: დამწრიკ, დემწრიკ **dajmçriḵ, demçriḵ** 'გამოცანა'; ლეძყდორი, ლიჭყდურ **lejçqđori, liçqđuri** 'კეკეშალოლობა'.

წოვათუშური ენის მახვილი სიძლიერით ქართულისას რამდენადმე სჭარბობს, ადგილის მიხედვით კი, ქართული მახვილისგან განსხვავებით, სიტყვას მოუღის პირველ მარცვალზე: აბარ (ა'ბარ) **abar** (a'|bar) 'შეკერვა'; აბჟოტი (ა'ბ|ჟო|ტი) **abžōti** (a'|b|žō|ti) 'უზანგები'; აბჟოტიწი (ა'ბ|ჟო|ტი|წი) **abžōtič'i** (a'|b|žō|ti|č'i) 'უუზანგოღა'; აბურძგნადალარ (ა'ბ|ურძგნ|და|ლარ) **aburžgnadalar** (a'|buržgn|da|lar) 'აბურძგნა (აბურძგნება)'; გაუბიდრებადალარ (გა'უ|ბიდ|რე|ბა|და|ლარ) **gaubidrebadalar** (ga'|u|bid|re|ba|da|lar) 'გაუბიდურება'... რაკი მახვილს აქ მუდმივი ადგილი აქვს, საჭიროდ არ ვცანით მისი აღნიშვნა, თუმცა, გარკვეული სემანტიკური თუ გრამატიკული ფუნქციით, ის შეიძლება აღმოჩნდეს სხვა მარცვალზე, რაც არის კიდევაც ნაჩვენები გრაფიკულად: განა'/გარა' **gana'/gara'** (ხმარობენ ქალებიც, კაცებიც)/განი'/გარი' **gani'/gari'** (ხმარობენ მხოლოდ ქალები) 'აბა'.

ღავით და ნიკო ქადაგიძეების მიერ 'და' კავშირისა და '-ც' ნაწილაკის ფუნქციის შემსრულებელი ხმოვანი საილუსტრაციო მასალაში, როგორც წესი, გაცნობიერებულია ხან უმახვილო, ხანაც მახვილიან ხმოვნად; მაგ.: ფსტუმნო' აღმიწ დაწ, სტაკაწ 'დედაკაცაც აღამიანი არის და მამაკაცაც'⁴; ბაჭინო ვა სტაკონ ბალბალინე, აჭო ვოჟვიწ 'დაკოდლი ღორი კაცს ეძგერა და წააქცია'⁵; ბაცბივ ლამუქი ბშასტე' ჰალ ბაყრ 'წოვათუშები მთაში დიყსაც ჭამენ'⁶. ჩვენ ვთვლით, რომ აქ საქმე გვაქვს არა მახვილიან, არამედ გრძელ ხმოვანთან, რაც შეძლებისდაგვარად აისახა კიდევაც ჩვენს ლექსიკონში: ფსტუმნო აღმიწ დაწ, სტაკაწ 'დედაკაცაც აღამიანი არის და მამაკაცაც'; ბაჭინო ვა სტაკონ ბალბალინე, აჭო ვოჟვიწ 'დაკოდლი ღორი კაცს ეძგერა და წააქცია'; ბაცბივ ლამუქი ბშასტე ჰალ ბაყრ 'წოვათუშები მთაში დიყსაც ჭამენ'.

იქ, სადაც ვერ ხერხდება ხმოვნის გაგრძელება, მართალია, საქმეში ერთვება მახვილი, რომელიც ჩვენთვის არცთუ გასაგები წესრიგით სიტყვა-ფორმის ავანგარდიდან გადაადგილდება არიერგარდში, მაგრამ – არა ბოლოკიდურ ხმოვანზე: ვაშას ტათებ დაჭო'ერ, ჩუნ დონკორ სო' უჯერი 'ძმა ფულის მომშიტანდა [ხოლომე] და ჩამილაგებდა [და] უჯრაში' (ზედმიწეწით: 'ჩა- და -მილაგებდა უჯრაში'); ვაშას ტათებ დაჭო'წ, ჩუნ დონკორ სო' უჯერი 'ძმა ფულის მომშიტანს და ჩამილაგებს უჯრაში' (ზედმიწეწით: 'ჩა- და -მილაგებს უჯრაში'); ვაშას'სწ დეყწ სო' ტათებ, ბიძისწ 'ძმამაც მოიტანა ფული, ბიძამაც' (შდრ. ვაშას ტათებ და'ჭო, ჩუნ დონკორ სო' უჯერი 'ძმა ფულის მომშიტანს და ჩამილაგებს [და]'; ვა'შასწ დეყწ სო' ტათებ, ბი'ძისწ 'ძმამაც მოიტანა ფული, ბიძამაც').

ყველა ზმნური ერთეულიდან შეიძლება იწარმოოს მიძლეობა -ნი **-ni**, -ნო **-no** სუფიქსების დართვით, აგრეთვე -ითარ **-itar** კაუზატივის, -მაკარ **-maḵar** პოტენციალისის დართვით და ბევრ შემთხვევაში ვნებითი შინაარსის -დალარ **-dalar** ზმნის დართვით. ლექსიკონში შესულია მხოლოდ ნაწილი ამნაირად ნაწარმოები ერთეულებისა, აგრეთვე სხვადასხვა პრევერბდართული და ნაწილაკდართული სიტყვებისა.

⁴ ქადაგიძე, ..., 1984, 27.

⁵ იქვე, 71.

⁶ იქვე, 108.

ნაცვალსახელები, ზმნისართები, მიმღობები, თანდებულები, კავშირები, ნაწილაკები ლექსიკონში შედის სათანადო გრამატიკული კვალიფიკაციებით: ვაძ¹ vaj¹ ინკლ. ნაცვალს. 'ჩვენ (მე და შენ, მე და თქვენ, ჩვენ და შენ, ჩვენ და თქვენ)'; წყე ცყე ზმნს. 'ერთხელ'; ჭირხეთინა čirxetini მიმღ. 'ზარმაცა'; -ჭ-ც ინტენსივობის ნაწილა-კი...

არსებითი სახელი შეტანილია მხ. რ. სახ. ბრ. ფორმით (რომელსაც ნიშანი არ გააჩნია) და ახლავს ორივე რიცხვის გრამატიკული კლასის ნიშნები: კნათ ვბ knat vb 'ბიჭი, ვაჟი შეიღო'; ძოჰ დდ joh jd 'ქალი, ქალი შეიღო, გოგონა'; ჰეხ მდ hex mj 'გამოქვაბული'; დეთ ბბ jet bb 'ძროხა'; აფუშ ბდ apuš bd 'ტყეილი'; ქოკ ბდ qok bj 'ფეხი'; ჩხიდურ დდ čxīdur dd 'წინდა'; ტოტ დდ toť dj 'ხელი'...

ფუძეცვალებადი სახელების მეორე ფუძე, რომელიც ზშირად მრ. რ. ფორმაშიც არის ნაწარმოები, შეტანილია ცალკე ერთეულად და იქვე მითითებულია (იხ.) ძირითადი ფორმა; მაგ.: მათიშ matiš მრ. იხ. მოთ mot 'ლოცინი'; წენბუძ čenbuj მრ. იხ. წაჸა 'სახლი'; ას as ერგ. იხ. სო so 'მე'...

გრამატიკული კლასის ნიშნის მატარებელი ფუძეები (ზმნა, ზედსართავი სახ., ზმნიზედა...) ლექსიკონში წარმოდგენილია განზოგადების ტენდენციის მქონე ნივთის დ კლას-ნიშნით, რომელსაც ანბანთრიგში ანგარიში არ ეწევა და იგულისხმება, რომ სათანადო კონტექსტში ასეთი ფუძე დაირთავს სხვადასხვა კლასის ნიშანს (შესაბამისად, გ, მ, ბ და საკუთრივ დ), რაც ილუსტრაციებში ვლინდება: დაცყარ djaqar 'ჭამა' – ვორ ბაცყარ 'ვაშლს ვჭამ'; დაცყარ djaqar 'ვაცყოფა' – ბედ ბალჩჩო ვაცყარე ჟაბო ნიფს-ნიფს ბეყ 'ვაცყობმა ძმებმა ძროხები სწორ-სწორად (თანაბრად) გაიყვეს'; დაცყარ djaqar 'წვრილი' – დარუდგოჩი დუტყარ დოჸ მაღო 'დაროს წვრილი ჯოხი უჭირავს'; დაცყარ djaqar 'უკან' – ვუხ ჰაძუნას 'უკან მოვიხედე'; დაცყარ djaqar 'ოთხი' – ვუხ დონლოგ 'ოთხი ცხენოსანი'... საჭიროების შემთხვევაში, ლექსიკონის პირველი რედაქციისგან განსხვავებით, ვოკაბულებში გამოყოფილია კლასის სხვა ნიშნებიც, მაგალითად, ნიყ ბაცყარ niq bjaqar 'ვალწევა; ვ ზის ვაკვლევა'; დუყ ლორიძარ juq yorijar 'წელის ვაშეშება'...

ერთ-ერთი თვალსაჩინო სხვაობა წოვათუშური ენის ლექსიკონის ამ ორ გამოცემას შორის ნასესხებ მასდართა ფორმებში აისახა.

ქართული მასდარები უმეტესად ა ხმოვანზე ბოლოვდება (სხვა მაწარმოებლების როლი აქ უმნიშვნელოა), წოვათუშურ ენაში კი ზმნურ ძირს, რომელიც ყოველთვის დახურული მარცვლითაა წარმოდგენილი, მასდართა საწარმოებლად, გვარების მიხედვით, დარ dlar ან დალარ dalar მეშველი ზმნები დაერთვის. სესხების პროცესში ქართული ა-მაწარმოებლიანი მასდარი გააზრებულ იქნა, როგორც ზმნური ძირი, და მეშველი ზმნაც მას დაერთო. ამ დროს, წოვათუშური ენის ძირთა სავალდებულო დახურულმარცვლიანობის ძველი პრინციპის შესაბამისად, საჭირო გახდა ბოლო ა-ზე რაიმე თანხმოვნის დართვა. არჩევანი გადაწყვიტა ნახური ენებისთვის დამახასიათებელმა სრული კონტაქტური ასიმილაციის წესმა და მეშველ ზმნათა წინ მდგომმა თანხმოვანმა დ-ს სახე მიიღო. ამ გზით – ორენოვნების ჩამოყალიბების ადრეული საფეხურისთვის დამახასიათებელ ფონეტიკურ-ფონოლოგიურ ფაქტორთა ერთობლივი მოქმედებით – ნასესხებ მასდართავის ჩამოყალიბდა შემდეგი მოდელი: ქართული მასდარი + დ + დარ/დალარ.

ანტონ შიფნერის მიერ საუკუნუნახევრის წინათ შედგენილი წოვათუშური ენის გრამატიკისთვის დართულ ლექსიკონში შესული ნმ მასდარიდან **ღონიანი** ფორმითაა მოცემული ნ2 ერთეული⁷. **ღონიანი** ფორმები გვაქვს **ქადაგიძეთა** ლექსიკონშიც.

აღნიშნული მოდელი ნასესხები მასდარებისა დღეს უკვე შეცვალა ახალმა, **დ-ჩამოცილებულმა** ფორმებმა, თუმცა ზოგჯერ ის ჯერ კიდევ იხმარება პარალელურად მოუბართა ასაკობრივი დონეების მიხედვით. ამრიგად, გადაიღვა კიდევ ერთი ნაბიჯი ნასესხები სიტყვების ქართულთან დაახლოების გზაზე – დაირღვა წოვათუშური ენის დახურულმარცვლიანობის პრინციპი, ნასესხებ მასდართა მოდელმა კი უფრო მარტივი სახე მიიღო. გვაქვს პირდაპირ: **ქართული მასდარი + დარ/დალარ**.

ზედიზედ მისული ორი **დღ-დან** დატოვებულია კლასის მაჩვენებელი, მაგ., **დაბერტყადარ dabertqad|dar** (< **დაბერტყადარ dabertqad|dar**) ‘დაბერტყვა’; **დაწერადარ daçera|dar** (< **დაწერადარ daçerad|dar**) ‘დაწერა (დაწერს)’... მაგრამ სხვა კლას-მაჩვენებლის შემოტანის შემთხვევაში, ბილინგვათა ასაკობრივი დონეების მიხედვით, შეიძლება აღდგეს ჩვენ მიერ გაუქმებული **ღ: დაბერტყადარ dabertqal|jar** – **დაბერტყადარ dabertqad|jar** ‘დაბერტყვა’, ანალოგიურად **დაბერტყადარ dabertqal|jar** – **დაბერტყადარ dabertqad|jar** და ა. შ.

ღ კლასის ნიშანს ანბანში ანგარიში არ ეწევა იმ შემთხვევაშიც, როდესაც იგი წარმოდგენილია **დარ dar** ‘ქმნა’, **დალარ d|alar** ‘გახდომა’ ზმნებით ნაწარმოებ რთულ ფორმებში: **დიწიდაცადარ diç|daq|dar** ‘გაამბარტავნება (გაამბარტავნებს)’; **დეფხიდალარ dex|d|alar** ‘გაცხელება (ცხელდება)’; **დეწიდაარ duç|d|ar** ‘ავსება (ავსებს)’...

ქადაგიძეთა ლექსიკონში ზმნა წარმოდგენილია არა ინფინიტივით, არამედ მოქმედების სახელით (მასდარით), რომელსაც ზმნის სინტაქსური ძალაც აქვს, მართავეს სახელს ბრუნვაში და სახელის მიერ იმართვის კლასში; საილუსტრაციო ფრაზებში ასახულია ზმნის სხვადასხვა დროისა თუ პირის ფორმები.

ჩვენ ფრაგმენტულად შევიტანეთ ინფინიტივის ფორმებიც, რათა გვეჩვენებინა მათი ფუნქციონირება და განსაკუთრებული როლი წოვათუშურ ენაში (მაგ., **აბა abā**, **დაგა dagā**, **აღა afā**...).

ზმნის სალექსიკონო ფორმასთან აღნიშნულია მისი გარდამავლობა, გარდაუვალობა, სტატიკურობა; გამოყოფილია, როგორც ზემოთ აღნიშნა, კლასის ნიშანი (თუ ასეთი აქვს): **ლელარ lelar** გრდუგ. ‘სიარული (დადის)’; **დიღარ d|ātar** გრდუგ. სტატ. ‘სხმა (ასხია)’; **დიღარ d|olar** გრდმ. ‘ჩაღება (ჩაღებს)’...

დამატებითი კვალიფიკაცია არ ეძლევა კაუზატიურ (**იტარ-ით itar-ით** ნაწარმოებ) ზმნებს, აღნიშნულია მხოლოდ გარდამავლობა: **დიღითარ d|otitar** გრდმ. ‘დასხმევენება, ჩამოსხმევენება’; **ნიფსიდიტარ nips|ditar** გრდმ. ‘გასწორებინება’... ასევე მხოლოდ გარდაუვალობაა მითითებული ფენების მნიშვნელობის მქონე (**დალარ d|alar-ით** ნაწარმოებ) და პონტენციალის მნიშვნელობის მქონე (**მაკარ maçar-ით** შედგენილ) ზმნებთან: **ყადალარ qā|d|alar** გრდუგ. ‘დაბერება (დაბერდება)’; **მაკოდმაკარ maqodmaçar, maqdomaçar** გრდუგ. ‘შეძლება (შეძლებს)’; **ფითრბადალარ pitrba|d|alar** გრდუგ. ‘ვაფითრება (ფითრდება)’...

მნიშვნელობაცვლილი მოქმედების სახელი (მასდარი) მოყვანილია ზმნური სტატის ბუდეში და გამოყოფილია ცალკე მნიშვნელობად: **გაღარ qā|lar** 1-ლი მნიშვნ. გრდმ. ‘ჭამა (შეჭამს)’; მე-2 მნიშვნ. დღ ‘საჭმელი’... მაგრამ, თუ ამგვარ სახელს **ღ** კლასის ნიშანი შეხორცებული აქვს, მაშინ იგი განთავ-

⁷ A. Schiefner, “Versych über die Thusch-Sprache oder die Khistische Mundart in Thuschetien”: Mém. VI Série, Sc. politiques ets., IX, St.-Petersbourg, 1859.

სებულა ცალკე სტატიად დ ასოზე: **დაყარ** დდ **daqar dd** 'საჭმელი'; შდრ. **დაყარ d|aqar** 'ჭამა (ჭამს)'; **დაჯარ** დდ **dažar dd** 'ბალახი' შდრ. **დაჯარ d|ažar** 'ძოვა (ძოვს)'...

სიდიდეები **ღარ d|ar** 'კეთება (აკეთებს)', **მაყარ maqar** 'შედობა (შეუძლია)', რომლებიც გამოყენებულია მოქმედებითი გვარის (**ღარ d|ar**) შინაარსის ზმნებისა და პოტენციალისის (**მაყარ maqar**) შინაარსის მქონე ზმნების საწარმოებლადაც, ცალკე მნიშვნელობად არის შეტანილი ამავე ზმნებთან, რომლებიც დამოუკიდებლად იხმარება: **ღარ... d|ar...** მე-5 მნიშვნ. რთული ფუძის, ან შესიტყვეების შემადგენელი ნაწილი, აწარმოებს გარდამავალი შინაარსის მქონე ზმნას; **მაყარ... maqar...** მე-2 მნიშვნ. რთული ფუძის, ან შესიტყვეების შემადგენელი ნაწილი, აწარმოებს პოტენციალისის შინაარსის ზმნას.

სრული და უსრული ასპექტის ზმნები ცალ-ცალკე არის წარმოდგენილი. სრული ასპექტის ზმნასთან ბოლოში მითითებულია უსრული ასპექტი და პირიქით (ქართულიდან ნასესხებ ზმნებს ყოველთვის არა აქვს მითითებული ასპექტი): **ღაჰარ d|ahar**¹ 'წაღება (წაღებს)'... უსრ. **ღოტღარ d|ot|dar** 'წაღება (მიაქვს)'... სრ. **ღაჰარ d|ahar**¹; **ქაკღარ qaq|dar** 'მორევა (მოურევს)'... უსრ. **ქეკღარ qeq|dar**²; **ქეკღარ qeq|dar**² 'მორევა (ურევს)'... სრ. **ქაკღარ qaq|dar**...

უწესო წარმოების ზმნის განსხვავებული ფორმა ცალკე ერთეულად არის შეტანილი (საილუსტრაციო ფრაზით) და იქვე მითითებულია ძირითადი ფორმა: **ლო lo** მყოფ. იხ. **ღაღარ d|ālar** 'მიცემა, მისცემს'; **ლა la** მყოფ. იხ. **ღაღარ d|ālar** 'მოკვდობა'...

სათანადო აღნიშვნა (მრ.) ახლავს ისეთ სახელებსა თუ ზმნებს, რომლებიც მხოლოდ მრავლობითში გვხვდება: **თაღლი tajli** მრ. 'ხურჯინი', **ხაბჯარ xabžar** მრ. 'დასხდობა (დასხდებიან)'...

არამყარი კომპოზიტები, რომლებიც ენაში წარმოდგენილია ხან რთული სიტყვის, ხან შესიტყვეების სახით, შეტანილია ერთ-ერთი კომპონენტის (უფრო ხშირად პირველის) ბუდეში: **ღოკ ღატარ doq d|atar** 'შეშინება (შეშინდა), გულის გასკდობა' შეტანილია სიტყვა-სტატიაში **ღოკ doq** 'გული'. ზოგ შემთხვევაში ასეთი შესიტყვება-კომპოზიტი გამოყოფილია ცალკე მნიშვნელობად კვალიფიკაციით: რთული ფუძის, ან შესიტყვეების შემადგენელი ნაწილი (იხ. სიტყვა-სტატია **სა... sa...**).

მყარ შესიტყვეებაში წარმოდგენილი მნიშვნელობადაკარგული (უთარგმნელი) სიტყვა გამოტანილია სასათაურო ერთეულად და სათანადო შესიტყვეებისგან ორი წერტილითაა გამოყოფილი. ითარგმნება მთელი შესიტყვება: **ნაბჯირა: ნაბჯირა ღაჯარ nabžira: nabžira d|aqar** 'ნამსხვრევებად ქცევა (ნამსხვრევებად იქცევა)'; **ტაფ: ტაფ ღაჯარ tap: tap laqar** 'გაეღება (გაიღებებს)'...

მეშველი **ღარ d|ar** 'კეთება' ზმნით შედგენილი გარდამავალი ზმნები ლექსიკონში შეტანილია ცალკე ერთეულადაც და სათანადო კომპონენტის ბუდეშიც: **მოგ moq** 'სიძღვრა, ლექსი'... **მოგ ბარ moq b|ar** 'ძღვრა (ძღვრის)', **მაჯიშ ღარ maqiš d|ar** 'სიძღვრების ქმნა (ე. ი. ძღვრა)'...

ქართულენოვანი ზმნისწინის ფუნქციას წოვათუშური ენის ზმნასთან დღემდე ასრულებს ზმნიზედა (ზმნისართი), რომელიც ჯერაც არ შეერწყა ზმნას. ამიტომ ვთვლით, რომ **ღავით** და **ნიკო ქადაგიძეების** მიერ ასეთებად აღწერილ სიტუაციებში საქმე გვაქვს არა ზმნისწინთან, არამედ ზმნისართთან, რასაც გვიდასტურებს მისი ცალკე ლექსემად გამოყოფის (გამო-ცალკეების) შესაძლებლობა მესამე (მეოთხე და ა. შ.) წევრის შემოტანის შემთხვევაში. მაგალითად, **ღავით** და **ნიკო ქადაგიძეებთან** გვაქვს **ჰალაბარ halabar** მნიშვნელობით 'შეკერვა'⁸, მაგრამ ამავე დროს გვაქვს ფორმები: **ჰალ ცო აბარ** 'არშეკერვა' (ზედმიწევნი: 'შე- არ-კერვა'); **ე ჰალ მოჰ დეწ ოც აბილაღ?** 'ეს როგორ უნდა შეიკეროს ახლა?' (ზედმიწევნი: 'ეს შე- როგორ უნდა ახლა-იკეროს?'); **ჰალ ჰან დეწ სო აბან?** 'ვინ უნდა შეიკეროს?' (ზედმიწევნი: 'შე- ვინ უნდა შე-კეროს?'); **ჰალ მაცან დეწ ოც ე აბან?**

⁸ იქვე, 869.

‘როდის უნდა შეკერო ახლა ეს?’ (ზედმიწევნით: ‘შე- როდის უნდა ახლა ეს -კერო?’) და ა. შ. მეტიც, ის სიდიდე, რომელსაც აქ ზმნისართად ვაცნობიერებთ და არა ზმნისწინად, ზმნის მომდევნოდაც კი შეიძლება შეგვხვდეს: **ღუტ გორი დაფ დაჰ ბაცხ თხლომც** ‘ბევრი გვარი დაიკარგა ბაცებისა დღემდე’. ნათქვამიდან გამომდინარე, ჩვენ დაფით და ნიკო ქადაგიძეებთან ზმნისწინების სახით წარმოდგენილი ზმნისართები მაქსიმალურად გამოვაცალკევებთ დამოუკიდებელი ლექსემების სახით (თუმცა სალექსიკონო სტატიებში უარი არ გვითქვამს ქადაგიძეებისეულ ფორმულირებაზე „ზმნისართ-წინსართი“).

ნათქვამი ეხება მიმღობებსაც, რომლებშიც იგივე სიდიდეები დაფით და ნიკო ქადაგიძეებს თავსართების სახით აქვთ წარმოდგენილი. კერძოდ, მიმღობებია, მაგალითად, **დაჰინო dāhīnō** ‘წალე-ბულო’, **დისენო dīsenō** ‘დარჩენილი’ ფორმებიც და **ჰალრა დაჰინო ḥāl[r] dāhīnō** ‘ატანილი’, **ჰალრა დისენო ḥāl[r] dīsenō** ‘ვა[დარჩენილი’ ფორმებიც; ეს უკვე თავისთავად გვიჩვენებს, რომ **დაჰინო, დისენო dāhīnō, dīsenō** ფორმები, შეიცავენ რა **ჰალრა დაჰინო ḥāl[r] dāhīnō** ‘ატანილი’, **ჰალრა დისენო ḥāl[r] dīsenō** ‘ვა[დარჩენილი’ ფორმების აბსოლუტურად იდენტურ სემანტიკას, სრულიად დამოუკიდებელ ლექსიკურ სიდიდეებს წარმოადგენენ. ამაზე მეტყველებს ისიც, რომ, ზმნისართების შემთხვევაში, **ჰალრა ḥāl[r]** სიდიდესა და მის მომდევნო სიდიდეს (სიდიდეებს) შორის შეიძლება შემოვიტანოთ მესამე (და მეტი) სიდიდე; შდრ. **დისენო / ჰალრა დისენო dīsenō / ḥāl[r] dīsenō** ‘დარჩენილი/ვა[დარჩენილი’ – ჰო **ჰალრა ცო დისენო! ḥo ḥāl[r] co dīsenō!** ‘შე არგასაზრდელო სარგა-დასარჩენო!’.

ნათქვამიდან გამომდინარე, მიმღობები ზოგ შემთხვევაში დავტოვებ რწყმული დაწერილობით, სხვა შემთხვევაში კი დავმალეთ დამოუკიდებელ ლექსიკურ ერთეულებად.

აქვე შევნიშნავთ, რომ ზმნისწინიანი ფორმები უთუოდ ქართულიდან უნდა იყოს შემოსული; მაგ.: **დატუქსადარ dātuxsādār** ‘დატუქსება’; **დაუთადარ/დაუთოდარ dautādār/dautodār** ‘დაუთობა’; **დაფარცხოდარ dāparcxodār** ‘დაფარცხება’⁹... აქედან: **დატუქსადიენო dātuxsādīenō** ‘დატუქსული’; **დაუთადიენო/დაუთოდიენო dautādīenō/dautodīenō** ‘დაუთობული’; **დაფარცხოდიენო dāparcxodīenō** ‘დაფარცხული’...

საკუთრივ წოვათუშურენოვან ზმნებში, როგორც ჩანს, ქართული ზმნისწინის ფუნქციას, ზმნისართთან ერთად, ინფიქსაციაც იღებს თავის თავზე; შდრ. **დახარ dāxar** ‘წასვლა’ – **დაყარ dā’ar** ‘მოსვლა’, **დახითარ dāxitar** ‘გაშვება’ – **დაყითარ dā’itar** ‘წმენა/შეგება’, **ლახადარ laxdār** ‘დადაბ-ლობა (დაადაბლებს)’ – **ლაჯადარ lajdār** ‘ამაღლება (ამაღლებს)’.

შემღობისდაგვარად არის ჩასწორებული ლექსიკონის წინა გამოცემაში გაპარული, ზმნის დროის ფორმებთან დაკავშირებული, უზუსტობები; კერძოდ, **აჰ ლაჰადარ ah lahādār** ვოკაბულაში **აჰ ლაჰდინო ah lahīnō** მონაცემისთვის ნათარგმნი ‘მოუკრეფიათ’ ფორმა ჩვენ მიერ გასწორდა ‘მოეკრეფათ’ ფორმით; შესაბამისად: **ბოთ bot** ვოკაბულაში **ბოფხბიტნო bopxbitnō** მონაცემისთვის ნათარგმნი ‘მოუჭედვინებია’ ფორმა გასწორდა ‘მოეჭედვინებინა’ ფორმით; **ბჰარადარ bōarādār** ვოკაბულაში ‘დაუბრძალებია’ ფორმა – ‘დაებრძალებინა’ ფორმით; **დაზეპადარ dazepādār** ვოკაბულაში ‘დატვირთეს’ ფორმა – ‘დაეტვირთათ’ ფორმით; **დაყარადარ dāqārādār** ვოკაბულაში ‘დათვლილა’ ფორმა – ‘დათვლილიყო’ ფორმით; **დაკორტხადარ daqortḥādār** ვოკაბულაში ‘დაუკორტხია’ ფორმა – ‘დაეკორტხა’ ფორმით; **დაკუტხადალარ daqutḥādālar** ვოკაბულაში ‘დაკუტხებულა’ ფორმა – ‘დაკუტხებულყო’ ფორმით და ა. შ.

⁹ ქადაგიძე, ..., 1984, 154.

დავით და ნიკო ქადაგიძეების კვალდაკვალ ზმნისარტი ცალკე სტატედაც არის წარმოდგენილი სათანადო თარგმანით და უთარგმნელადაც ორი წერტილით (სასათაურო ერთეულად) და მასთან ანბანთრიგის დაცვით შეტანილია სათანადო ზმნური ერთეულები: ჩუ: ჩუ დალი/დალარ ლუ: ლუ დალი/დალარ 'შევარდნა (შევარდება)'; ჰალ: ჰალ აბარ hal: hal abar 'შეკერვა (კერავს)'; ჰალ აბინო hal abinō 'შეკერილი'; ჰალ დაბწარ hal dabçar 'გამოცნობა (გამოიცნობს)'...

ზმნისარტი ზოგჯერ უცვლის ზმნას მნიშვნელობას, ზოგჯერ კი ვერა. პირველ შემთხვევაში ზმნისარტიანი ზმნა თარგმნილია, მეორე შემთხვევაში კი მითითებულია უზმნისართო ფორმა. ზოგჯერ ზმნისარტიანი ფორმა უზმნისართოს ემთხვევა კიდევ და განსხვავებულიც არის; ასეთ შემთხვევაში მითითებულია ძირითადი ფორმა და თარგმანიც არის მოცემული: აჰ თეტარ ah tetar 'ჩამოჭრა' (შდრ. თეტარ tetar 'ჭრა'); დაჰ დეფშადარ dah dlepšdar იხ. დეფშადარ dlepšdar 'ფხენა'...

დავით და ნიკო ქადაგიძეებს გარდამავალი ო ბგერა ხშირ შემთხვევაში წარმოდგენილი აქვთ დამოუკიდებელი ფონემის სახით. რაკი ამ ბგერას არ გააჩნია დისტინქტური ფუნქცია, მართებულად მივიჩნევთ მისი ამოღება დაწერილობიდან (მაგალითად, იყო ია ia 'ია', იაზმ ijazm 'იაზმა', ფსტეივ pšteiv 'ქალებმა' (эргативная форма), ლაქდიენო lakdijenō 'დავლებული', დქდიენო dēdijenō 'მორჩენილი', დაწერადიენო daçeradijenō 'დაწერილი' და სხვ., არის ია ia, იაზმ iazm, ფსტეივ pšteiv, ლაქდიენო lakdienō, დქდიენო dēdienō, დაწერადიენო daçeradienō და სხვ.).

III

ეკაბულა თარგმნილია ქართულად, რუსულად და ინგლისურად: ბეხე bexē ბრალი вина blame, fault; ქორთო kortō თავი голова head...

სასათაურო სიტყვას ჯერ ახლავს ლათინური ტრანსკრიფცია, შემდეგ კი – თარგმანი: ბუც buc ბალახი трава grass; ტვინო/დასარ tvinodlar ნამვა делать влажным, сырым to damp; ცადლარიკ cadlarik ბეჯითი старательный hard-working; ხაბროლ xabrol სიმუნწე скупость, жадность, алчность miserliness...

საჭიროების შემთხვევაში, სიტყვას მოსდევს გრამატიკული კლასიფიკაცია ქართულად, რუსულად და ინგლისურად, მითითება მეტყველების ნაწილზე.

ზმნა ქართულად ნათარგმნია მასდარით და ფრჩხილებში მეტწილად მიწერილი აქვს ზმნის III პირის აწმყოს ან მყოფადის ფორმა; რუსულად თარგმნილია სათანადო ასპექტის ინფინიტივით; ინგლისურად კი თარგმნილია როგორც გერუნდივით (მასდარით), ისე ინფინიტივით: აღარ alar თქმა (იტყვის) сказать to say; ლევდარ levdar თქმა (ამბობს) говорить to talk (talking)...

უასპექტო ზმნები საჭიროების მიხედვით ან ორივე ასპექტითაა თარგმნილი, ან ერთ-ერთით: აჰარ² ahar² [დაიფქვა (დაიფქვავს)]; გოგარ/დასარ gogar/dlar დამრგვალება (დასამრგვალებს)...

ბუდეში მოთავსებული ზმნური შესიტყვების ორივე ასპექტი და მათი თარგმანი ერთადაა მოცემული: პაი paj კოცნა, ამბორი, პაი ბალარ, პაი თელარ paj balar, paj telar კოცნა (აკოცებს, კოცნის)...

ზედსართავი სახელი და მიმდებარე რუსულად პირობითად თარგმნილია მამრ. სქესის ფორმით: ატა atā ადვილი, მარჯვე нетрудный, легкий, удобный easy, light-handed; ძვიროძ ძვირი дорогой expensive; ჰახეტრიკ haxetrik შურიანი завистливый envious...

ცალკე მნიშვნელობების თარგმანები გამოყოფილია არაბული ციფრებით: დქდარ dēdar 1. გრდმ. გამთელება... 2. მორჩენა; დივარ divar 1. გრდმ. თესვა (თესავს)... 2. გრდუფ. თესია, დარგულია; დოლენო doleno 1. შემპვრალი... 2. ჩახედული...

საილუსტრაციო მაგალითები მოყვანილია ვოკაბულის თარგმანის შემდეგ, თარგმნილია ქართულ ენაზე და ერთმანეთისგან გამოყოფილია წერტილ-მძიმით.

ვოკაბულები და საილუსტრაციო ფრაზები შეძლებისდაგვარად თარგმნილია ზედმიწევნით, საილუსტრაციო მასალა მოცემულია რუსული და ინგლისური თარგმანის გარეშე.

ფრაზეოლოგიზმებსა და სხვა მყარ შესიტყვებებს ახლავს ლათინური ტრანსკრიფცია და ზოგჯერ გრამატიკული კვალიფიკაციაც, თარგმნილია ქართულად, რუსულად და ინგლისურად. საჭირო შემთხვევებში ახლავს საილუსტრაციო ფრაზები (ქართულად).

ერთზე მეტმარცვლიანი სიტყვების აუსლაუტში თანხმომავნი ჰ (რომელიც ლოკატიური ბრუნვის ფორმანტს წარმოადგენს) დავით და ნიკო ქადაგიძეების დროს უკვე აღარ გამოითქმოდა, ამიტომ მოცემული იყო კავებში; ჩვენ ასევე დაგტოვეთ: ჰალო[ჰ] halo[h] ess. 'აღმა, ზევით, ზევითა მხარეს'; სოდა[ჰ] soda[h] adit. 'აქეთ-იქით, მიმო-...

სიტყვები სპეციფიკური ხმოვნებითა და თანხმომავნებით განლაგებულია ფუძეთა ნათესაობის, ანდა ბგერათა დისტრიბუციული თანმიმდევრობის მიხედვით.

IV

წინამდებარე „წოვათუშურ-ქართულ-რუსულ-ინგლისური ლექსიკონი“ გამოდის 3 ტომად და შეძლებისდაგვარად ყველა ტომი შევსებულია ახალი ლექსიკით. I ტომში, რომელიც მოიცავს დავით და ნიკო ქადაგიძეებისეული სრული ლექსიკონის ა - ბ ასო-ბგერებს, შესულია დაახლოებით 2.500 სალექსიკონო ერთეული (ვოკაბულა), აქედან ახალია დაახლოებით 600 ერთეული, რომელთაგან უმრავლესობას ახლავს შესაბამისი საილუსტრაციო მასალა.

იმის გამო, რომ წოვათუშური ენის ზმნიზედამ, რომელიც ფაქტობრივად ასრულებს ზმნისწინის ფუნქციას, ბევრ შემთხვევაში ვერ მოასწრო ინტეგრაცია ზმნასთან და ზმნისწინად ჩამოყალიბება, როგორც დავით და ნიკო ქადაგიძეებთან, ისე ჩვენს ლექსიკონში უამრავი ზმნური ფორმა წარმოდგენილია შესიტყვებულად დაკომპლექტებული ვოკაბულების სახით, რომლებიც, წინ გამოტანილი ვოკაბულებისგან (მონოლექსემებისგან) განსხვავებით, შეწეულია შიგნით – სალექსიკონო სტატიის სვეტში. ლექსიკონში შეტანის იგივე წესი შეეხო სხვა ისეთ შემთხვევებსაც, როცა ესა თუ ის ცნება შესიტყვების სახით გადმოიცემა, რაც ერთობ დამახასიათებელია ამ ენისათვის. სალექსიკონო ერთეულთა რაოდენობის დადგენისას დაითვალა მხოლოდ წინ გამოტანილი ვოკაბულები (მონოლექსემები), მათ შორის, ესა თუ ის მაწარმოებლებიც. ასე რომ, თუკი დაითვლება შესიტყვებების სახით წარმოდგენილი და შიგნით შეწეული ვოკაბულებიც, რომლებიც იმავე წესითაა განმარტებული, როგორითაც წინ გამოტანილი მონოლექსემები, მაშინ საგრძნობლად გაიზრდება სალექსიკონო ერთეულთა საერთო რაოდენობა.

ჩვენ, ავტორთა კოლექტივს, ვინც ვიტვირთეთ ლექსიკონის ახალი, შევსებული და ორენოვნების ბოლო პერიოდს მოგვებული გამოცემა, მიგვაჩნია, რომ შევეხიდეთ დაკარგვის საფრთხეში მყოფი წოვათუშური ენის დაცვის საქმეებს. იმედია, მომავალ თაობებს ფიქრისა და განსჯის საგნად ექნებათ ეს ენა, როგორც კაცობრიობის გონითი შემოქმედების ერთ-ერთი სახე.

Построение словарной статьи и правила пользования словарём

«Языки являются умственными формами существования человечества», – сказал известный немецкий лингвист **Вильгельм фон Гумбольдт** и произвёл окончательную и безоговорочную идентификацию т. н. великих и малых языков. Опираясь на это, можно заявить, что, если на каком-либо языке говорят между собой хотя бы два человека, то язык этот функционирует и тем самым защищает своё достоинство. Такие языки, как известно, упоминаются под статусом «находящиеся под угрозой исчезновения».

Под этот статус сегодня попал цоватушинский¹⁰ язык, который функционирует лишь в одной половине единственного села Земо-Алвани Республики Грузия и в настоящее время сохранился только в пределах внутрисемейного общения. Богатая, самобытная и изысканная морфонологическая структура этого языка говорит о наличии издревле в нём высокой социальной нагрузки, хотя в исторических источниках об этом языке ничего не слышно вплоть до XVIII века. Интересно, что акад. **Ив. Джавахишвили** ищет первоначальное местонахождение носителей этого языка в истоках реки Тигра¹¹.

Давид (1861-1937) и **Нико** (1895-1976) **Кадагидзе** в своё время взяли на себя тяжёлый и ответственный труд, составив «Цова-тушинско-грузинско-русский словарь»¹². Он вышел в 1984 году, но материалы к нему были собраны на целых полвека раньше, что отразило более раннюю ступень формирования цоватушинско-грузинского двуязычия. И за время, прошедшее после этого, билингвизм, ставший уже супербилингвизмом, внёс ещё более значительные изменения в фонологическую и грамматическую структуры цоватушинского языка.

Мы, авторский коллектив, попытались, в пределах возможного, более полно отобразить фонетическую и фонологическую стороны лексических единиц последнего периода, полностью зафиксировать как собственно цоватушинскоязычную, так и заимствованную лексику, отразившую особенности двуязычия. Думается, что эти две разные редакции одного и того же лексикона окажут определённую услугу как исследователям истории языка, так и лицам, заинтересованным закономерностями двуязычия.

Отметим, что хотя в пределах научно-исследовательского проекта нами на сегодня и выявлены новые фонетические и фонологические признаки, достаточно отличающиеся от данных времён **Давида** и **Нико Кадагидзе**, но, признавая примат их уникального словаря, мы в большинстве случаев, оставляем в неприкосновенности как построение словарных статей, так и их написание. Самым значительным изменением, с этой точки зрения, мы подвергли двойное написание **dd** в масдарах, заменив его одиночным **d**. Кроме того, у **Давида** и **Нико Кадагидзе** в качестве классного показателя в вокабулах (в заголовках словарных статей) выделен только **d**, мы же выделили и другие показатели: ბაყ ბ|ჰხარ **niq b|āxar** 'проложить, прокладывать дорогу'; ბჰარკი თეფხ|ძარ **boarḳi terx|jar** 'моргать глазами'; ბუჰ ბ|არ **buh b|ar** 'воевать'; ბაქ ბ|ელინი **baq b|elinī** 'улыбающийся, доброго нрава' и др.

Вместе с тем, ударные гласные, представленные **Давидом** и **Нико Кадагидзе** со статусом эквивалентов союза 'и' и частицы 'тоже', мы, исходя из новейших наблюдений, заменили долгими гласными; а также:

¹⁰ Подчиняя грузинской орфографии, термины **цоватушины** и **цоватушинский** передаём в слитном написании.

¹¹ Джавахишвили, 1950 – Ив. Джавахишвили, Введение в историю грузинского народа, Книга первая, Историко-этнографические проблемы Грузии, Кавказа и Ближнего Востока, Тб., 1950 (На груз. яз).

¹² Кадагидзе, ..., 1984 – Д. Кадагидзе, Н. Кадагидзе, Цова-тушинско-грузинско-русский словарь, Тб., 1984.

в нужных случаях мы, в общем, отметили у гласных наличие не отражённого прежде квантитета;

в отличие от Давида и Нико Кадакидзе, мы назальность гласных, кроме аусляута, отметили в анляуте и инляуте;

с осторожностью, но всё же в виде параллельных форм мы произвели реализацию лексем с т. н. свободными гласными в анляуте (напр., ,, აჲა ა'ა 'da'; უმ um 'что-нибудь'; უნახ unax 'что-то'; უნდა? ũnda? 'почему?'; უხ? უხ? 'что?'...).

Желая наиболее точно передать содержание цоватушинских слов, редактор настоящего словаря в ряде случаев образовал грузинские неологизмы, без труда распознаваемые в иллюстративном материале.

I

В качестве отдельных лексических единиц в словарь вошли:

Нарицательные имена существительные: დოკ dok 'сердце'; ღაზოლ γazol 'доброта' (распространённое, воцарившееся вокруг качество); ღაზნა γaznā 'хороший, прекрасный' (распространённое, воцарившееся вокруг качество); ურძა urzd 'сажа'; ჰაკ haq 'лоб'...

Имена прилагательные: წეგე cegē 'красный'; ღაზე γazē 'хороший'; ჰაჭორე haçōrē 'с запахом, вонючий'...

Имена числительные: ში ši 'два'; დღევი d|ōiv' 'четыре'; თხუთღევი pxiiçatq 'триста'; გალღე qalγē 'третий'...

Местоимения: სო so 'я'; თხო txo экск. 'мы (я и он, я и они, мы и он, мы и они)'; მე? mē? 'кто?'; მოლუ? molū? 'какой?'...

Глаголы (в масдарной форме): აბარ abar 'шить'; ყეგარ qegar 'разбивать, ломать'; დღევი d|ōivar 'убить'; დღევი d|ic|d|ar 'забыть, забывают'...

Причастия: ქორღევი qor|dujnī 'то, что нужно достать'; გოღევი goç|dienō 'повешенный'; ჰაინი haqinō 'подметённый'...

Наречия: ჩაჲა çaq 'далеко'; გარევე გე garge[h] ess. 'близко'; ჰალო ჰე halo[h] 'наверху'...

Послелogi: -მაჲ -maq 'на, над'; -დაჲ -da[h] 'из, от'; -ხე -çu 'в, у'; -ც -cī 'с, к'...

Союзы: მე mē 'что'; მა ma 'но, а, же';...

Частицы: ცო со 'не, нет'; -წ -c 'раз[а]'...

Междометия: ვაჲ vaj² 'ох'; ბარჯალ barqal 'молодец, браво'...

Аффиксы: -ღე¹ -γē¹ суффикс, выражающий сходство – 'как'; -წი -cī суффикс, обозначающий отсутствие чего-либо 'без, не'...

Глаголы დღალარ d|alar и ითარ itar, которые независимо уже не употребляются, но образуют глаголы со значением страдательного залога и каузатива.

Омонимы приводятся отдельными словарными статьями и отмечаются надстрочной цифрой: ბოტ¹ bot¹ 'тесто'; ბოტ² bot² 'козлёнок'; ღამ¹ lam¹ 'гора'; ღამ² lam² 'небо'; ღამ³ lam³ 'ил'; წე¹ ce¹ 'огонь'; წე² ce² 'имя'...

Параллельные формы даются в одной статье, при этом исходная форма стоит на первом месте (как в заглавных словах, так и в иллюстрациях): დღემწიკი, დღემწიკი dajmçriq, demçriq 'загадка'; დღეღეღორი, დღეღეღორი lejçqdori, liçqdujri 'прятки'.

По сравнению с грузинским, ударение в цоватушинском языке несколько сильнее, а по месту, в отличие от грузинского, падает на первый слог слова: აბარ (ა'ბარ) abar (a'|bar) 'сшить'; აბჲტი (ა'ბ|ჲტი) abžōti (a'|b|žō|ti) 'стремена'; აბჲტიწი (ა'ბ|ჲტი|წი) abžōtiçī (a'|b|žō|ti|cī) 'без стремян';

აბურძგნადლარ (ა'ბურძგ|ნა|და|ლარ) **aburɔgnadalar** (a'|burɔg|na|da|lar) 'статья лохматым'; გაუბიდ-რებადლარ (გა'უბიდ|რე|ბა|და|ლარ) **gaubidrebadalar** (ga'|u|bid|re|ba|da|lar) 'статья несчаст-ным'... И так как ударение имеет постоянное место, не сочтено нужным отмечать его, хотя при определённой семантической или грамматической функции оно может оказаться на другом слоге, что и показано графически: განა'/გარა' **gana'/gara'** (ხმარობენ ქალებიც, კაცებიც) / განი'/გარი' **gani'/gari'** (ხმარობენ მხოლოდ ქალები) 'ну-ка'

В иллюстрационном материале, Давидом и Нико Кадагидзе, как правило, гласный, выполняющий функцию союза и и частицы **тоже**, представлен в качестве то ударного, то безударного; напр.: ფსტუმნო' აღმიან დაჲ, სტაკაჲ 'დედაკაციც ადამიანი არის და მამაკაციც' ¹³; ბანინო გა სტაკონ ბალბალინო, აჰო ვოჟეიჲ 'დაკოდოლი ღორი კაცს ეძვერა და წააქცია' ¹⁴; ბაცბივ ლამუჲჰ ბჰასტეჲ ჰალ ბაყრ 'წოვათუშები მთაში დიესაც ჭამენ' ¹⁵. Мы же считаем, что здесь имеет место не ударный, а долгий гласный, что, по возможности, и отражено в нашем лексиконе: ფსტუმნო აღმიან დაჲ, სტაკაჲ 'დედაკაციც ადამიანი არის და მამაკაციც'; ბანინო გა სტაკონ ბალბალინო, აჰო ვოჟეიჲ 'დაკოდოლი ღორი კაცს ეძვერა და წააქცია'; ბაცბივ ლამუჲჰ ბჰასტეჲ ჰალ ბაყრ 'წოვათუშები მთაში დიესაც ჭამენ'.

Правда, там, где гласный не удлиняется, в дело включается ударение, которое с непонятной нам закономерностью перемещается с авангарда словоформы в арьергард, но – не на конечный гласный: ვაშას ტათებ დაჰო'ერ, ჩუჲ ღონკორ სოჲ უჯრი 'ძმა ფულის მოქმეტიანდა [ხოლომე] და ხამილაგებდა [და] უჯრაში' (ზედმიწეგნით: 'ჩა- და -მილაგებდა უჯრაში'); ვაშას ტათებ დაჰო'ერ, ჩუჲ ღონკორ სოჲ უჯრი 'ძმა ფულის მოქმეტიანს და ხამილაგებს უჯრაში' (ზედმიწეგნით: 'ჩა- და -მილაგებს უჯრაში'); ვაშა'სე დეჲჲ სოჲ ტათებ, ბიძისე 'ძმამაც მოიტანა ფული, ბიძამაც' (მდრ. ვაშას ტათებ და'ჰო, ჩუჲ ღონკორ სოჲ უჯრი 'ძმა ფულის მოქმეტიანს და ხამილაგებს [და]'; ვა'შას დეჲჲ სოჲ ტათებ, ბი'ძისე 'ძმამაც მოიტანა ფული, ბიძამაც').

От всех глагольных единиц может образоваться причастие посредством прибавления суффиксов -ნა -nî, -ნა -nô, а также каузатива -ითარ -itar, потенциалиса – მაკარ -maḳar и во многих случаях глагола страдательного залога -დალარ -dalar. В словарь вошла лишь часть таких единиц; то же самое касается и слов с различными превербми и частицами.

II

Местоимения, наречия, причастия, послелого, союзы, частицы снабжаются соответствующими грамматическими пометами: ვაჲ **vaj** ¹ инкл. местоим. 'мы (я и ты, я и вы, мы и ты, мы и вы)'; წყე **çqe** нареч. 'од-нажды'; ჭირხეთინო **çirxetinî** прич. 'ленивый'; -ჰ -ç усилительная частица...

Имя существительное внесено в форме ед.ч. им. падежа (не имеющей падежного показателя) и снабжено гласными показателями обоих чисел: კნათ ებ **knat** vb 'юноша'; დოჰ დე **joh** jd 'девочка'; ჰეხ დე **hex** jj 'грот'; დეთ ბბ **jet** bb 'корова'; აფუშ ბდ **apuš** bd 'обман'; ქოკ ბე **qok** bj 'нога'; ჩხედურ დდ **çxîdur** dd 'носок (шерстяной)'; ტოტ დე **tot** dj 'рука'...

Вторая основа имён с изменяющимися основами, часто употребляемая и в форме мн. ч., внесена отдельной лексической единицей, и там же дано указание (см.) на исходную форму; напр.: მათიშ **matiš** მრ. იბ. მოთ **mot** 'постель'; წებუჲ **çenbuj** მრ. იბ. წა **ça** 'дом'; ას **as** ერგ. იბ. სო **so** 'я'...

¹³ Кадагидзе, ..., 1984, 27.

¹⁴ Там же, 71.

¹⁵ Там же, 108.

Основы, которые имеют показатели грамматического класса (глагол, имя прилагательное, наречие...), представлены в словаре с имеющим тенденцию к обобщению показателем класса вещей **d**, который не учитывается в алфавитном ряду; подразумевается, что в соответствующем контексте такая основа может приобрести разные классные показатели (соответственно, **v**, **j**, **b** и собственно **d**); это проявляется в иллюстрациях: **დაყარ d|aqar** 'ჭამა (ჭამს)' – ვორ ბაყოს 'მე ვჭამ ვაშლს'; **დაყარ d|eqar** 'გაყოფა' – ბელ ბალოჭორ ვაჭარვ ჟაბო ნიფს–ნიფს ბეყ 'გაყრილობა ძმებმა ძროხები სწორ–სწორად (თანაბრად) გაიყვეს'; **დაუტყ d|utq'i** 'ვიწრო, წვრილი' – დარუდგოაჰი დუტყ ღოჭ მაღორ 'დაროს წვრილი ჯოხი უჭირავს'; **დაუხ d|ux** adit. 'უკან' – ვუხ ჰადუნას 'უკან მოვიხედე'; **დაიფც d|oiv** 'ოთხი' – ვშიფც ღონლოვ 'ოთხი ცხენოსანი'... В нужных случаях, в отличие от первой редакции словаря, в во-кабулах выделяются и другие показатели классов, напр., **ნიყ ბაყარ niq b|aqar** 'გაღწევა; ვ ზის გაკვლევა'; **დუყ ღორქმარ juq yor|jar** 'წელის გაშეშება'...

Отличительная разница между этими двумя изданиями словаря цоватушинского языка отразилась в формах заимствованных масдаров.

Грузинские масдары заканчиваются, в основном, на гласный **a** (роль других формантов незначительна), в цоватушинском же языке к глагольной основе, которая в любом случае представлена закрытым слогом, для образования масдаров прибавляются вспомогательные глаголы **d|ar** или **d|alar** (с учётом залоговой принадлежности). В процессе заимствования грузинский масдар с формантом **a** был воспринят как глагольная основа, к которой и был добавлен вспомогательный глагол. В это время в соответствии со старым принципом цоватушинского языка, подразумевающим закрытый слог обязательным, необходимо стало прибавить тот или иной согласный к конечному **a**. Выбор решил закон полной контактной ассимиляции, характерный для нахских языков, и согласный, стоящий перед вспомогательными глаголами, приобрёл вид **d**. Этим путём – под воздействием объединённых усилий фонетико-фонологических факторов, характерных для раннего этапа формирования двуязычия – для заимствованных масдаров сформировалась следующая модель: **грузинский масдар + d + d|ar/d|alar**.

Из 68 масдаров, вошедших в словарь, приложенный к грамматике цоватушинского языка, составленного Антоном Шифнером полтора века назад, с формой на **d** вошли 62 единицы¹⁶. Формы на **d** имеются и в словаре Кадагидзе.

На сегодняшний день вышеуказанная модель заимствованных масдаров уже вытеснилась новыми формами без **d**, хотя иногда параллельно она пока ещё употребляется, в зависимости от возрастного уровня говорящих. Таким образом, был сделан ещё один шаг к сближению заимствованных слов с грузинским – нарушился принцип закрытого слога цоватушинского языка, модель же заимствованных масдаров приобрела более простой вид: **грузинский масдар + d|ar/d|alar**.

Из соседствующих двух **dd** оставлен показатель класса, напр., **დაბერტყად|არ daber|tqa|dar** (< **დაბერტყად|არ daber|tqad|dar**) 'подпустить'; **დაწერად|არ daçera|dar** (< **დაწერად|არ daçe-rad|dar**) 'написать'... Но в случае появления показателя другого класса, в зависимости от возрастного уровня билингвов, может восстановиться упразднённый нами **დ**: **დაბერტყა|არ daber-|tqaj|ar** – **დაბერტყად|არ daber|tqad|ar** 'დაბერტყვა', **დაბერტყა|ბ|არ daber|tqa|b|ar** – **დაბერტყად|ბ|არ daber|tqad|b|ar** и т. д.

Показатель класса **d** в алфавитном ряду не учитывается и в том случае, когда он представлен в сложных формах, образованных при помощи глаголов **დას d|ar** 'делать, творить, создавать', **დალარ d|alar** 'сделаться, стать' ზმნებით ნაწარმოებ რთულ ფორმებში: **დიწიდაც|დას d|iç|da|qd|ar**

¹⁶ A. Schiefner, "Versuch über die Tusch-Sprache oder die Khistische Mundart in Thuschetien": Mém. VI Série, Sc. politiques ets., IX, St.-Pétersbourg, 1859.

‘*ს* *делать высокомерным, гордым*’; *ღიუხბილი* **d|epx|d|alar** ‘*გრება, согреваться*’; *ღიუწილი* **d|uç|d|ar** ‘*наполнять*’...

Глагол в словаре **Кадагидзе** представлен не инфинитивом, а в виде имени действия (масдара), которое вместе с тем, что имеет синтаксическую силу глагола, ещё и управляет именем по падежам, а само тоже управляемо именем по классам; в иллюстративных фразах отражены разные временные и личные формы глагола.

Мы фрагментально внесли и формы инфинитива, чтобы показать их функционирование и особую роль в цоватушинском языке (напр., *აბა* **abã**, *დაგა* **dagã**, *აღა* **afã**...).

Рядом с глагольной вокабулой отмечаются его переходность, непереходность, статика; выделен, как было указано выше, показатель класса (если таковой имеется): *ლელარ* **lelar** გრდუგ. ‘*ходить*’; *ღათარ* **d|ãtar** გრდუგ. სტატ. ‘*быть налитым*’; *ღოლარ* **d|olar** გრდმ. ‘*положить (во что-л)*’...

Не дифференцированы пометами: 1) каузативные глаголы (образованные посредством *ითარ* **itar**), указана только переходность: *ღოთითარ* **d|otitar** прх. ‘*заставить налить*’; *ნითარ* **nips|d|itar** прх. ‘*заставить расправить*’; 2) непереходные глаголы со значением страдательного залога (образованные посредством *ღალარ* **d|alar**) и потенциалиса (образованные посредством *მაკარ* **maçar**); здесь указана только непереходность: *ყაღალარ* **qã|d|alar** непрх. ‘*постареть*’; *ფითარ* **pitba|d|alar** непрх. ‘*бледнеть*’; *მაკოდმაკარ*, *მაკდომაკარ* **maçodmaçar, maçdomaçar** непрх. ‘*быть в состоянии сделать, одолеть*’...

Изменившее значение имя действия (масдар) помещено в гнездо глагольной статьи и выделено под отдельным значением: *ჭაღარ* **qãlar** 1-е знач. прх. ‘*скушать, съесть*’; 2-е знач. ღღ ‘*еда*’... Но, если с подобным именем уже сросся показатель класса ღ, то оно занесено в словарь отдельной статьёй на букву **d**: *დაყარ* ღღ **daçar** dd ‘*еда*’, ср. *დაყარ* **d|açar** ‘*скушать, съесть*’; *დაჯარ* ღღ **daçar** dd ‘*трава*’, ср. *დაჯარ* **d|açar** ‘*настись*’.

Величины *ღარ* **d|ar** ‘*делать, творить, создавать*’, *მაკარ* **maçar** ‘*мочь*’, которые употребляются как для образования глаголов, имеющих содержание как глаголов действительного залога (*ღარ* **d|ar**), так и потенциалиса (*მაკარ* **maçar**) внесены отдельными значениями с теми же глаголами, которые употребляются самостоятельно: *ღარ*... **d|ar**... 5-е знач. составная часть сложных основ или словосочетаний, образует переходные глаголы. *მაკარ*... **maçar**... 2-е знач. составная часть сложных основ или словосочетаний, образует потенциалис.

Глаголы совершенного и несовершенного вида даются отдельно. При совершенном виде указывается несовершенный, и наоборот (в глаголах, заимствованных из грузинского, не всегда указан вид): *დაჰარ*¹ **d|aħar**¹ ‘*понести*’... უსრ. *ღოტღარ*; *ღოტღარ* **d|ot|d|ar** ‘*нести*’... სრ. *დაჰარ*¹ **d|aħar**¹; *ქაქღარ* **qax|d|ar** ‘*помешать*’... უსრ. *ქეკღარ*² **qex|d|ar**²; *ქეკღარ*² **qex|d|ar**² ‘*мешать*’... სრ. *ქაქღარ* **qax|d|ar**...

Своеобразные формы глаголов нетипичного спряжения вошли в словарь отдельной системой (вместе с иллюстративной фразой) со ссылкой на основную форму: *ლო* **lo** მყოფ. იხ. *ღაღარ* **d|ãlar** ‘*дать*’; *ლა* **la** მყოფ. იხ. *ღაღარ* **d|ãlar** ‘*умереть*’...

Имена и глаголы, имеющие только форму (основу) мн. числа, снабжены соответствующей пометой (мн.): *თაღლი* **tajli** მრ. ‘*перемётная сумка*’, *ხაბჯარ* **xabzar** მრ. ‘*сесть*’...

Неустойчивые словосочетания-композицы, представленные в языке то в виде сложного слова, то в виде словосочетания, помещены в гнездо одного из компонентов (главным образом, первого): *ღოკ ღაღარ* **dox|d|atar** ‘*испугаться*’ входят в гнездо словарной единицы *ღოკ* **dox** ‘*сердце*’... В

некоторых случаях подобные словосочетания-композиции выделены отдельным значением с квалификацией: составная часть сложных основ или словосочетаний (см. статью სა... სა...).

Устойчивое словосочетание с непереводаемым и утратившим на сегодня значение первым компонентом вносится отдельной единицей с двоеточием и даётся перевод всего словосочетания: ნაბჟირა: ნაბჟირა დ|აყარ **nabžira: nabžira d|aqar** 'разбить вдребезги'; ტაყ: ტაყ ლაყარ **taq: taq la-qar** 'сверкнуть (о молнии)'...

Переходные глаголы, имеющие в своём составе вспомогательный глагол დ|არ **d|ar** 'делать...' в словарь вошли и отдельными единицами и в гнездо соответствующего компонента словарной единицы: მოც **moq** 'песня, стих'... მოც ბ|არ **moq b|ar** 'петь', მაცემ დ|არ **maqiš d|ar** 'делать песни (т. е. петь)'...

При глаголах цоватушинского языка функцию грузинскоязычной приставки по сей день выполняет наречие, которое так и не смогло слиться с глаголом. Поэтому мы считаем, что в ситуациях, описанных **Давидом** и **Нико Кадагидзе** таковыми, мы имеем дело не с приставкой, а с наречием, что доказывается возможностью выделить его отдельной лексемой в случае внесения третьего (четвёртого и т. д.) члена. Напр., **Давидом** и **Нико Кадагидзе** ჰალაბარ **halabar** зафиксировано со значением 'сшить'¹⁷, но в то же время у них встречаются формы: ჰალ ცო აბარ 'არშეკერვა' (ზედმიწევნით: 'შე- არ -კერვა'); ე ჰალ მოჭ დ|ეწ ოც აბ|არალ? 'ეს როგორ უნდა შეიკეროს ახლა?' (ზედმიწევნით: 'ეს შე- როგორ უნდა ახლა -იკეროს?'); ჰალ ჰა დ|ეწ სო აბა? 'ვინ უნდა შემიკეროს?' (ზედმიწევნით: 'შე- ვინ უნდა მე -კეროს?'); ჰალ მაც დ|ეწ ოც ე აბა? 'როდის უნდა შეიკეროს ახლა ეს?' (ზედმიწევნით: 'შე- როდის უნდა ახლა ეს -კეროს?') и т. д. Более того, ту величину, которую мы здесь осознаём как наречие, а не как приставку можно встретить даже и за глаголом: დუგ გორი დაფ დაჰ ბაცბა თხალმცა 'ბევრი გვარი დაიკარვა ბაცბების დღემდე'. Исходя из сказанного, наречия, представленные **Давидом** и **Нико Кадагидзе** в виде приставок, мы максимально выделили в качестве отдельных лексем (хотя в словарных статьях мы и не отказались от формулировки **Кадагидзе** «наречие-приставка»).

Вышесказанное касается и причастий, в которых те же самые величины **Давидом** и **Нико Кадагидзе** представлены в виде приставок. В частности, причастиями являются, например, и формы დ|აჰინ **d|ahinô** 'отнесённый', დ|ისენ **d|isenô** 'оставшийся', и формы ჰალ|რ დ|აჰინ **hal|r d|ahinô** 'понесённый вверх', ჰალ|რ დ|ისენ **hal|r d|isenô** 'уцелевший, оставшийся живым'; это уже само собой показывает, что формы დ|აჰინ, დ|ისენ **d|ahinô, d|isenô**, содержащие абсолютно идентичную семантику с формами ჰალ|რ დ|აჰინ **hal|r d|ahinô** 'понесённый вверх', ჰალ|რ დ|ისენ **hal|r d|isenô** 'уцелевший, оставшийся живым', являются совершенно независимыми лексическими величинами. Об этом говорит и тот факт, что в случае наречий между величиной ჰალ|რ **hal|r** и следующими за ней величинами можно вставить третью (и более) величину; ср. დ|ისენ / ჰალ|რ დ|ისენ **d|i-senô / hal|r d|isenô** 'დარჩენილი/გა|დარჩენილი' – ჰო ჰალ|რ ცო დ|ისენ! **ho hal|r co d|isenô!** 'შე არგასაზრდელო [არგადსარჩენო!]'.

Исходя из вышесказанного, причастия в одних случаях мы оставили в слитном написании, а в других расчленили на самостоятельные лексические единицы.

Отметим также, что приставочные формы наверняка должны быть вошедшими из грузинского; напр.: დატუქს|არ **datuqsa|ar** 'побранный'; დაუთა|არ/დაუთო|არ **dauta|ar/dauto|ar** 'утюжить'; დაფარცხ|არ **daparcxo|ar** 'боронить'¹⁸... Отсюда: დატუქს|არ **datuqsa|ar**

¹⁷ Там же, 869.

¹⁸ Кадагидзе, ..., 1984, 154.

‘ობრუგანნი’; დაუთადიენბ/დაუთოდიენბ **dauta|dienô/dauto|dienô** ‘поутюженный’; დაფარც-
ხოდიენბ **daparcxo|dienô** ‘поборонённый’...

В собственно цоватушинской язычных глаголах, как видно, функцию грузинской приставки, вместе с наречием, берёт на себя и инфиксация; ср. დახარ **d|axar** ‘пойти’ – დასარ **d|a’ar** ‘прийти’, დახითარ **d|axitar** ‘отпустить’ – დასითარ **d|a’itar** ‘пустить (в это направление)’, ლახდარ **lax|dar** ‘сделать низким’ – ლაგდარ **laq|dar** ‘сделать высоким’.

По возможности исправлены проникнутые в словарь, которым мы руководствовались, неточности, связанные с временными формами глагола; в частности, в вокабуле აჰ ლაჰდინორ **ah lah|dinor** сделанный для данного აჰ ლაჰდინორ **ah lah|dinor** перевод ‘მოუკრეფიათ’ переправлен нами на форму ‘მოკრეფიათ’ и. д.

Вслед за **Давидом** и **Нико Кадагидзе** наречие представлено и в виде отдельной статьи (в виде вокабулы) с соответствующим переводом и без перевода с помощью двоеточия; и, вместе с тем, с соблюдением алфавитного порядка внесены и глагольные единицы: ჩუ: ჩუ დალ|დალარ **ču: ču d|al|d|alar** ‘ворваться’; ჰალ: ჰალ აბარ **ħal: ħal abar** ‘сшить’; ჰალ აბინბ **ħal abinô** ‘сшитый’; ჰალ დაბწარ **ħal d|abçar** ‘разгадать’...

Наречие иногда меняет значение глагола, иногда нет. В первом случае глагол с наречием переводится, а во втором случае делается указание на форму без наречия. Форма с наречием иногда совпадает с формой без наречия, иногда же нет; в таком случае делается указание на исходящую форму, и при этом снабжается переводом: აჰ თეტარ **ah teṭar** ‘резать сверху вниз’ (ср. თეტარ **teṭar** ‘резать’); დაჰ დეფშ|დარ **dah d|epš|dar** იბ. დეფშ|დარ **d|epš|dar** ‘крошить, ломать, раздроблять, разбивать’...

Переходный звук **j** часто представлен **Давидом** и **Нико Кадагидзе** в виде независимой фонемы. Так как этот звук не имеет дистинктивной функции, мы сочли правомерным изъять его из написания (например, было ია **ija** ‘фиалка’, იაზმ **ijazm** ‘святая вода’, ფსტეივ **pstejiv** ‘женщины’ (эргативная форма), ლაქდიენბ **lakdijenô** ‘брошенный’, დქდიენბ **dēdijenô** ‘вылеченный’, დაწერადიენბ **daçeradijenô** ‘написанный’ и др., стало ია **ia**, იაზმ **iazm**, ფსტეივ **psteiv**, ლაქდიენბ **lakdienô**, დქდიენბ **dēdienô**, დაწერადიენბ **daçeradienô** и др.).

III

Вокабула переведена на грузинский, русский и английский языки: ბეხ **bexḵ** ბრალი вина blame, fault; ქორთო **kortô** თავი голова head...

Вокабула снабжена сначала латинской транскрипцией, а потом переводом: ბუც **buc** ბალახი трава grass; ტვინოდარ **tvino|dar** ნაშვა делать влажным, сырым to damp; ცადლარიკ **cadlarik** ბევრიოი старательный hard-working; ხაბროლ **xabrol** სიძუნწე скупость, жадность, алчность miserliness...

При необходимости, за вокабулой следует грамматическая классификация на грузинском, русском и английском языках, дано указание на часть речи.

Глагол переведён на грузинский язык масдаром, а в скобках с большинстве случаев указана форма третьего лица настоящего или будущего времени; на русский язык переведён инфинитивом соответствующего аспекта; на английский же язык переведён в формах как герундива (масдара), так и инфинитива: აღარ **a’ar** თქმა (იტყვის) сказать to say; ლევდარ **lev|dar** თქმა (ამბობს) говорить to talk (talking)...

Безвидовые глаголы, по мере надобности, переводятся или обоими видами, или одним: აჰარ² **ahar²** [დათქვა [დათქვაგს]; გოგარ|დარ **gogar|dar** დამრგვალეზა ([დასამრგვალეზს)]...

Оба аспекта глагольных словосочетаний и их переводы приведены вместе в соответствующем гнезде: ჰად **paj** კოცნა, ამბობი, ჰად ბ|ა|ლარ, ჰად თელარ **paj b|a|lar, paj tefar** კოცნა (აკოცებს, კოცნის)...

Перевод прилагательных и причастий на русский язык приводится условно в форме именительного падежа мужского рода, поскольку в цоватушинском языке отсутствует различие по родам: ატა **atā** ადვილი, მარჯვე нетрудный, легкий, удобный easy, light-handed; ძვირძვე ძვირი дорогой expensive; ჰახეტრიკი **haxetriki** შურიანი завистливый envious...

Переводы отдельных значений выделяются арабскими цифрами: დქ|დ|არ **dē|d|ar** 1. გრძმ. გამთელება...; 2. მორჩენა; დივარ **divar** 1. გრძმ. თესვა (თესავს)... 2. გრძმ. თესა, დარგულია; დოლენბ **d|o|fēnō** 1. შექმერალი...; 2. ჩახედილი...

Иллюстративные примеры приведены после перевода заглавного слова, переведены на грузинский язык и выделены точкой с запятой.

Переводы вокабул и иллюстративных фраз даны, по мере возможности, дословно, иллюстративный материал дается без русского и английского переводов.

Фразеологизмы же и другие устойчивые словосочетания снабжены латинской транскрипцией, а также, по мере надобности, и грамматическими пометками и переводами на грузинский, русский и английский языки, по мере надобности, приведены иллюстративные фразы (на грузинском).

В ауслaute многосложных слов согласный **h** (формант локатива), не произносимый уже при Давиде и Нико Кадагидзе и поэтому помещённый ими в прямые усечённые скобки, нами оставлен в таком же виде: ჰალო[ჰ] **halo[h]**...; სოდა[ჰ] **soda[h]**...

Слова со специфическими гласными и согласными расположены по родству основ или по дистрибутивной последовательности звуков в словах.

IV

Настоящий «Цоватушинско-грузинско-русско-английский словарь» выходит в 3-х томах, и, каждый том, по возможности, пополнен новой лексикой. В I том, содержащий буквы **A – J** полного словаря Давида и Нико Кадагидзе вошли приблизительно 2.500 лексических единиц (вокабул), из них приблизительно 600 являются новыми единицами, большинство которых снабжено соответствующим иллюстративным материалом.

Наречие цоватушинского языка, фактически выполняющее функцию преверба, во многих случаях не успев интегрироваться с глаголом, сформировалось в качестве префикса. Поэтому, как у Давида и Нико Кадагидзе, так и в нашем словаре много глагольных форм представлено вокабулами, укомплектованными в виде словосочетаний, которые, в отличие от выдвинутых вперёд вокабул (моноксем), задвинуты вовнутрь – в столбик словарной статьи. Этому же правилу подчинены и другие случаи, когда то или иное понятие передаётся в виде словосочетания, что весьма характерно для данного языка. При установлении количества лексических единиц нами сосчитаны только выдвинутые вперёд вокабулы (моноксем), а также тот или иной формант. Но общее количество словарных единиц значительно увеличится, если будут сосчитаны и вокабулы, которые представлены в виде задвинутых вовнутрь словосочетаний и истолкованы по правилам выдвинутых вперёд моноксем.

Мы, авторский коллектив, те, кто взял на себя труд издать новый словарь, дополненный и приспособленный к двуязычию последнего периода, считаем, что поддержали тем самым народное дело защиты цоватушинского языка, находящегося под угрозой исчезновения. «Деяния как памятник останутся». Надеемся, что этот язык – один из видов умственной деятельности человечества – передастся будущему поколению как предмет дум и материал для рассуждений.

About the structure of word-article and usage of dictionary

”Languages are the mental forms of mankind”, – the famous German linguist **Wilhelm Von Humboldt** declared and made final and reliable identification of the so-called major and minority languages. According to this, we may denote that if even two persons speak each other in any language this language functions and keeps its dignity. As it’s known, such languages have the status of “endangered” ones.

Nowadays the Tsovatush¹⁹ language has the mentioned status, which now functions in one part of Zemo Alvani – the only village of Georgian Republic. It is just kept in family environment. A rich, original, and perfect morphological structure of this language reveals its old high social function, though we can find no information about it in historical sources till XVIII century. The fact, that the academician **Iv. Javakhishvili** looks for the first dwelling place of Tsovatush language speakers at the beginnings of the river Tigris²⁰ attracts our attention.

Davit (1861-1937) and **Niko** (1895-1976) **Kadagidzes** made a hard and respectful work when they compiled “Tsova-Tush-Georgian-Russian Dictionary”²¹. It was edited in 1984 but its materials were found out even half century ago depicting the earlier stage of Tsovatush-Georgian bilingualism. Afterwards, the developed bilingualism made various significant changes in phonological or grammatical structures of Tsovatush language.

The compilers of the given volume tried our best to depict phonetic-phonological side of the last period of lexical unieveloped ts thoroughly and show Tsovatush vocabulary itself as well as borrowed one representing peculiarities of bilingualism. We suppose that these two different wordings of the same dictionary will somehow be helpful for the researchers of the language history as well as for the people interested in regularities of bilingualism.

We will notice that though we have revealed phonetic or phonological signs under the scientific-research project, quite different from **Davit and Niko Kadagidzes**’ hypotheses, we recognize the primacy of their unique dictionary, and in most cases, we leave the same structure and handwriting of the word-articles. From this point of view, double form of written **dd** of gerunds has undergone the most changes and altered into single **d**. Besides, **Davit** and **Niko Kadagidzes** have isolated only **d** in the vocabulas (the title words of the dictionary articles), but we have isolated other indicators as well: ნიყ ბქსარ **niq b|āxar** ‘to pave the way’; ბჟარქი თეფხქარ **b|arx̄i teph|x|ar** ‘to wink’; ბუჰ ბარ **buh b|ar** ‘fight, struggle’; ბაქ ბელინა **baq b|elinā** ‘to have a smiling face’ and others.

Herewith, according to the latest observations, we have changed the stressed vowels presented by **Davit** and **Niko Kadagidzes** with the status of equivalents of the conjunction ‘and’ and particle ‘-ts’ into long vowels; Also:

In case of need, we have mentioned different quantity of vowels in general;

In contrast with **Davit** and **Niko Kadagidzes**, we have mentioned nasality of vowels (except auslaut) in anlaut and inlaut as well;

With restraint, but in parallel forms we have still made realization of lexemes in anlaut with the so called free vowels (e. g. აჲ **a’ā** ‘yes’; უმ **um** ‘anything’; უნახ **unax** ‘something’; უნდა? **ūnda?** ‘why?’; უხ? **ux?** ‘what?’...).

¹⁹ By subordinating the term **Tsovatush** to Georgian Orthography, we give it with combined form.

²⁰ Iv. Javakhishvili, Introduction of the History of Georgian Nation, Book I, historical-ethnographic problems of Georgia, Caucasus and the Nearest East, Tb., 1950.

²¹ D. Kadagidze, N. Kadagidze, Tsova-Tush-Georgian-Russian Dictionary, Tb., 1984.

On account of great desire for expressing the content of Tsovatush words thoroughly, the editor of the given dictionary formed Georgian neologisms in some cases. Reader will easily recognize them according to the illustrated material.

I

The dictionary contains single lexical units, such as:

Common nouns: დოკ **doḵ** 'heart'; ლაზოლ **ʧazol** 'kindness (goodness)'; ლაზნა **ʧaznā** 'spread in time and space, kindness around us'; ურძო **urʒō** 'soot'; ჰაკ **ħak** 'forehead'...

Adjectives: წეგე **cege** 'red'; ლაზე **ʧaze** 'good'; ჰაჭორე **ħačōre** 'smelly, disgusting smell'...

Numerals: ში **ši** 'two'; დშივე **dšiv** 'four'; ფხიწატყ **pxiçatq** 'three hundred'; კალღე **qalyē** 'third'...

Pronouns: სო **so** 'I'; თხო **txo** exc. 'we (I and he/she, I and they, we and he/she, we and they)'; მქ? **mē?** 'who?'; მოლუ? **molū?** 'what kind?'...

Verbs (with the form of gerundive): აბარ **abar** 'sewing (is sewing)'; ყეგარ **qegar** 'breaking (is breaking)'; დშივარ **dšivar** 'killing (will kill)'; დიცღარ **dīçd|ar** 'forgetting (will forget)';

Participles: ქორღენი **qor|d|ujnī** 'to be earned'; გოწღენი **qoç|d|ienō** 'hung'; ჰაგინი¹ **ħaqinō** 'greased, plastered'...

Adverbs: ჩაყ **çaq** 'far off'; გარგეჰი **garge[h]** ess. 'near'; ჰალოჰი **ħalo[h]** ess. 'upwards'...

Prepositions: მაჰ **-maq** 'on'; -დაჰი **-da[h]** 'from, out of'; -ჩუ **-ču** 'to'; -ცჰ **-çī** 'at, near'...

Conjunctions: მე **mē** 'that, as, for'; მს **mā** 'but'...

Particles: ცო **co** 'not, no'; -წ **-ç** 'times'...

Interjections: ვაჲ **vaj²** 'oh'; ბარქალ **barqal** 'bravo'...

Affixes: -ღე¹ **-çē¹** suffix denoting similarity 'like'; -წი¹ **-çī¹** suffix denoting absence 'without'...

Verbs დალარ **d|alar** and ითარ **itar**, which are not used independently anymore and form new verbs and causatives having the content of passive voice.

Homonyms form single units, which are given with a proper figure at the end above the line: ბოტ¹ **boṭ¹** 'dough'; ბოტ² **boṭ²** 'kid'; ლამ¹ **lam¹** 'mountain'; ლამ² **lam²** 'sky'; ლამ³ **lam³** 'silt'; წე¹ **çe¹** 'fire'; წე² **çe²** 'name'...

Parallel forms are given together; the main form is usually presented at first as in vocabula as well as in illustrated material: დამწრიკ, დემწრიკ **dajmçriḵ, demçriḵ** 'riddle'; ლეჯყდორი, ლიჯყდორი **lejçqdori, liççdujri** 'hide and seek'.

Stress in Tsovatush language is somehow stronger than in Georgian one, according to the place the first syllable is stressed unlike Georgian stress: აბარ (ა'ბარ) **abar (a'|bar)** 'to sew'; აბჟოტი (ა'ბჟოტი) **abžōṭi (a'|žō|ti)** 'stirrups'; აბჟოტიწი (ა'ბჟოტიწი) **abžōṭiçī (a'|žō|ti|çī)** 'without stirrup'; აბურძგნა-დალარ (ა'ბურძგნადალარ) **aburʒgnadalar (a'|burʒg|na|da|lar)** 'to ruffle (will be ruffled)'; გაუბიდრებალარ (გა'უბიდრებალარ) **gaubidrebadalar (ga'|u|bid|re|ba|da|lar)** 'to become unhappy'... As the stress has a permanent place here, there is no need to mention it, though the other syllable may be stressed due to semantic or grammatical function, which is shown graphically: განა'/ გარა' **gana'/gara'** (is used by women and men as well)/ განი'/ გარი' **gani'/gari'** (is used only by women) 'now'.

The vowel having the function of the conjunction 'and' and the particle 'too' is acknowledged in illustrated material as the stressed or unstressed vowel by Davit and Niko Kadagidzes; e. g.: ფსტუენო'

ადმიან დაჲ, სტაკაჲ 'დედაკაციც ადამიანი არის და მამაკაციც' ²²; ბანინო ვა სტაკონ ბალბალინჲ, აპო ვოჲჲჲ 'ლაკოდლი ღორი კაცს ეძვერა და წააქცია' ²³; ბაცბივ ლამუჲჲ ბასტჲჲ ჰალ ბაყრ 'წოვათუ-შეხი მთაში დიყსაც ჭამენ' ²⁴. We consider that this is the case of long vowel instead of stressed one which is possibly depicted in our dictionary: ფსტუენო ადმიან დაჲ, სტაკაჲ 'დედაკაციც ადამიანი არის და მამაკაციც'; ბანინო ვა სტაკონ ბალბალინჲ, აპო ვოჲჲჲ 'ლაკოდლი ღორი კაცს ეძვერა და წააქცია'; ბაცბივ ლამუჲჲ ბასტჲჲ ჰალ ბაყრ 'წოვათუშეხი მთაში დიყსაც ჭამენ'.

There, where it is impossible to prolong the vowel appears the stress, which from word-form advanced guard moves to rear guard with incomprehensible order, but not on the final vowel: ვაშას ტათებ დაჰო'ერ, ჩუნ დონკორ სო უჯრი 'ძმა ფულის მომდიტანდა [ხოლომე] და ჩამილაგებდა [და] უჯრაში' (ზედმიწეგნით: 'ჩა- და -მილაგებდა უჯრაში'); ვაშას ტათებ დაჰო'ერ, ჩუნ დონკორ სო უჯრი 'ძმა ფულის მომდიტანს და ჩამილაგებს უჯრაში' (ზედმიწეგნით: 'ჩა- და -მილაგებს უჯრაში'); ვაშას'სჲ დეჲჲჲ სო ტათებ, ბიძის'სჲ 'ძმამაც მოიტანა ფული, ბიძამაც' (შდრ. ვაშას ტათებ და'ჰო, ჩუნ დონკორ სო უჯრი 'ძმა ფულის მომდიტანს და ჩამილაგებს [და]'; ვაშას'სჲ დეჲჲჲ სო ტათებ, ბიძის'სჲ 'ძმამაც მოიტანა ფული, ბიძამაც').

From all verbal units we can form participle by adding suffixes -ნი -ni, -ნო -no, also by adding causative -ითარ -itar, potentialis -მაკარ -makar and in most cases by adding the verb -დალარ -dalar having the passive content. The dictionary contains only part of such derived units, different preverb and particle added words as well.

||

Pronouns, adverbs, participles, prepositions, conjunctions, particles are included in the dictionary with the proper grammatical qualifications: ვაჲ¹ vaj¹ incl. pron. 'we (I and you, we and you)'; წყე ყე adv. 'once'; ჭირხეთინი čirxetini particip. 'lazy'; -ჲ -č particle of intensity...

A noun (which has no mark) is included in the dictionary with the form of singular number and nominative case and is enclosed by marks of grammatical class of both numbers: ენათ ვბ knat vb 'a boy, a son'; დოჰ დე joh jd 'a woman, a daughter, a girl'; ჰეხ დე hex jj 'a cave'; ეთ ბბ jet bb 'a cow'; აფუჲ ბდ apuš bd 'a lie'; ქოკ ბდ qok bj 'a leg'; ჩხიდურ დდ čxidur dd 'a sock'; ტოტ დე tot dj 'a hand'...

The second root of the nouns with changeable roots is often formed in plural and is included as a separate unit and the main form is also indicated (see) there; e. g.: მათიჲ matiš pl. see მათ mot 'a bed'; წენბუჲ čenbuj pl. see წა ყა 'a house'; ას as erg. see სო so 'I'...

Roots bearing a mark of grammatical class (verb, adjective, adverb...) are presented in the dictionary with the class-mark დ of the thing having the tendency of generalization. It is not taken into consideration in alphabetical order and is meant that such root is enclosed by different class marks (conformably, გ, დ, ბ and დ itself) in appropriate context, which is revealed in illustrations: დაცყარ djaqar 'ჭამა' – ეორ ბაყოს 'ვაშოს ვჭამ'; დეყარ dleqar 'ვაყოფა' – ბედ ბალქჩო ვაყარე ჟაბო ნიფს-ნიფს ბეყ 'ვაყრილმა ძმებმა ძროხები სწორ-სწორად (თანაბრად) გაყვეს'; დუტყე dlutqi 'წვრილი' – დარუფგოჲჲჲ დუტყე ღოჭ დადონ 'დაროს წვრილი ვოხი უჭირავს'; დუხ dlux adit. 'უკან' – ვუხ ჰადჲჲჲ 'უკან მოვიხედე'; დიჲიფ დიჲiv 'ოთხი' – ვიჲიფ დონლოვ 'ოთხი ცხენოსანი'... In case of need, unlike the first wording of the

²² Kadagidze, ..., 1984, 27.

²³ There, 71.

²⁴ There, 108.

dictionary, other marks of the class are also separated in vocabulas, for example, ნიყ ბიაჯარ **niq̄ b|aqar** ‘გაღწევა; ვ ზის ვაკვლევა’; ძუყ ღორღარ **juq̄ yor|jar** ‘წელის ვაშე შება’...

One of the obvious differences between these two publications of Tsovatush language dictionary was depicted in the forms of borrowed gerundives.

Georgian gerundives end mostly on the vowel **a** (role of other derivational elements is inconsiderable here), but in Tsovatush language the verbal root, which is always presented with closed syllable for forming the gerundives according to the voices, is enclosed by the auxiliary verbs **d|ar** ან **d|alar**. In the process of borrowing Georgian gerundive with derivational vowel **a** was realized as the verbal root and the auxiliary verb was also enclosed to it. Meanwhile, according to the old obligatory closed syllable principle of Tsovatush language roots, it became necessary to add any consonant to the final **a**. A choice was decided by the complete contact assimilation rule characteristic for Nakh languages and consonant standing before auxiliary verbs turned into **d**. Thus – by combined action of phonetic-phonological factors characteristic for the early stage of forming bilingualism – the following model was created for borrowed gerundives: **Georgian gerundive + d + d|ar/d|alar**.

In the dictionary enclosed to Tsovatush language grammar compiled by **Anton Schiefner** a century and half ago 62 units²⁵ from 68 gerundives are given with **d** form. We meet **d** forms in the dictionary by Kadagidzes as well.

The mentioned model of borrowed gerundives is already changed by the new forms without **d**, though sometimes it is still in use according to the age levels of people speaking simultaneously. Thus, one more step was made for bringing borrowed words to Georgian – the principle of closed syllable of Tsovatush language was annulled and the model of borrowed gerundives gained more simple form. We have: **Georgian gerundive + d|ar/d|alar**.

From double closed **dd** only the class index is left, for example., დაბერტყადარ **dabertqad|ar** (< დაბერტყადარ **dabertqad|d|ar**) ‘to shake out’; დაწერადარ **dacera|d|ar** (< დაწერადარ **dacera|d|ar**) ‘to write (will write)’... but in case of giving other class-index, according to the age levels of bilinguals, the annulled **d** may be restored: დაბერტყადარ **dabertqaj|ar** – დაბერტყადარ **dabertqad|j|ar** ‘დაბერტყევა’, დაბერტყაბარ **dabertqab|ar** – დაბერტყადარ **dabertqad|b|ar** and etc.

In alphabet **d** class mark is not taken into consideration even in the case, when it is represented in complex forms derived with verbs დარ **d|ar** ‘to create’, დალარ **d|alar** ‘to become’: დიწიდაცადარ **d|ic|d|aq|d|ar** ‘to make someone proud (will make someone proud)’; დეფხდალარ **d|epx|d|alar** ‘to grow hot (is growing hot)’; დუწიდარ **d|u|c|d|ar** ‘to fill’...

In **Kadagidzes’** dictionary the verb is represented not with infinitive, but with the form of action (gerundive), which has even the syntactic power of verb, controls the name in case and is controlled by the name in class; The forms of different tense or person of the verb are shown in illustrated phrases.

We have also presented the infinitive forms into fragments in order to show their function and special role in Tsovatush Language (e. g. აბა **abā**, დაგა **dagā**, ალა **alā**...).

In the dictionary form of the verb its transitive, intransitive and static nature is mentioned; As it was shown above the class mark is separated (in case of existence): ლელარ **lelar** intrans. ‘to walk (walks)’; დლარ **d|lar** intrans. stat. ‘to bear (is bearing)’; დოლარ **d|olar** trans. ‘to put in (will put in)’...

Additional qualification is not given to causative verbs (derived with იარ **itar**), only transitive nature is pointed: დოთარ **d|otitar** trans. ‘to make sb pour, to make sb pour down’; ნიფხდალარ **nipsd|itar** trans. ‘to make sb correct sth’... besides only intransitive nature is indicated with the verbs having the

²⁵ A. Schiefner, “Versych über die Thusch-Sprache oder die Khistische Mundart in Thuschetien”: Mém. VI Série, Sc. politiques ets., IX, St.-Pétersbourg, 1859.

meaning of passive (derived with **დალარ d|alar**) and potentialis (composed with **მაკერ maḵar**): **ყა|დალარ qā|d|alar** intrans. 'to grow old (will grow old)'; **მაკოდმაკარ, მაკლომაკარ maḵodmaḵar, maḵdomaḵar** intrans. 'to be able to (will be able to)'; **ფიორბა|დალარ pitrba|d|alar** intrans. 'to turn pale (turns pale)'...

Name of action (gerundive) with changed meaning is given in the verbal article and is singled out as the separate meaning: **ვალარ qāl|ar** 1st mean. trans. 'to eat (will eat)'; 2nd mean. **dd** 'food'... but if such name has the mark of class **d**, then it is given as the separate article on the letter **d**: **დაყარ dd** 'food'; comp. **დაყარ d|aqar** 'to eat (is eating)'; **დაჯარ dd** 'grass' comp. **დაჯარ d|ažar** 'to pasture (is pasturing)'...

Quantities **დარ d|ar** 'to make (is making)', **მაკარ maḵar** 'to be able to (is able to)', which are also used to form verbs having the content of potentialis (**მაკარ maḵar**) and the verbs having the meaning of active voice (**დარ d|ar**), are included as the separate meaning with the same verbs used independently: **დარ... d|ar...** 5th mean. A component of complex root or word-combination forming the verb having the transitive nature; **მაკარ... maḵar...** 2nd mean. A component of complex root or word-combination forming the verb having the content of potentialis.

Verbs with perfect and imperfect aspects are given separately. Imperfect aspect is pointed at the end of the verb with perfect aspect and vice versa (verbs borrowed from Georgian haven't always pointed the aspect): **დაჰარ¹ d|aḥar¹** 'to carry (will carry)'... imp. **დოტ|დარ**; **დოტ|დარ d|ot|d|ar** 'to carry (is carrying)'... perf. **დაჰარ¹ d|aḥar¹**; **ქაკ|დარ qaḵ|d|ar** 'to stir (will stir)'... imp. **ქექ|დარ² qeḵ|d|ar²**; **ქექ|დარ² qeḵ|d|ar²** 'to stir (is stirring)'... perf. **ქაკ|დარ qaḵ|d|ar...**

Different form of verb having irregular forms is given as a single unit (with illustrated phrase) and the main form is also indicated there: **ლო lo** fut. see **დალარ d|ālar** 'to give, will give'; **ლა la** fut. see **დალარ d|ālar** 'to die'...

Proper point (pl.) accompanies such names or verbs which are given only in plural: **თაღლი tajlzi** pl. 'saddle-bags', **ხაბჯარ xabžar** pl. 'to sit (will sit)'...

Unstable composites, which are presented in language sometimes with the form of complex word and sometimes with the form of word-combination, are included in the family of one of the components (mostly of the first one): **დოკ დატარ dok d|aṭar** 'to scare (was scared), to break one's heart' is included in word-article **დოკ dok** 'heart'. In some cases, such word-combination-composite is singled out as a separate meaning with the qualification: a component of complex root or word-combination (see word-article **სა... sa...**).

The word with a lost meaning (untranslatable) presented in a stable word-combination is singled out as a title unit and separated from proper word-combination with colon. The whole word-combination is translated: **ნაბჟირა: ნაბჟირა დაცარ nabžira: nabžira d|aqar** 'to shatter (will be shattered)'; **ტაფ: ტაფ ლაცარ ṭap: ṭap laqar** 'to flash (will flash)'...

Transitive verbs composed with the auxiliary verb **დარ d|ar** 'to do' are included in the dictionary as a separate unit and in the family of proper component as well: **მოვ moq** 'song, rhyme'... **მოვ ბარ moq b|ar** 'to sing (is singing)', **მაგნიშ დარ maqiš d|ar** 'to compose songs (i. e. to sing)'...

The adverb still has the function of Georgian preverb with Tsovatush language verb, which haven't linked the verb yet. That's why we consider that in such situations described by **Davit** and **Niko Kadagidzes**, we concern the adverb not the preverb, which is confirmed by the possibility of separating it as a single lexeme in case of suggesting the third (the fourth and etc.) member. For instance, according to **Davit**

and **Niko Kadagidzes** we have ჰალაბარ **halabar** having the meaning of ‘to sew’²⁶ but at the same time we meet the forms: ჰალ ცო აბარ ‘not to sew’ (thoroughly ‘შე- არ -კერვა’); ე ჰალ მოჰ დეწ ოც აბილაღ? ‘How should it be sewed now?’ (thoroughly ‘ეს შე- როგორ უნდა ახლა -იკეროს?’); ჰალ ჰან დეწ სო აბან? ‘Who should sew it for me?’ (thoroughly. ‘შე- ვინ უნდა შე -კეროს?’); ჰალ მაც დეწ ოც ე აბან? ‘When are you going to sew it?’ (thoroughly ‘შე- როდის უნდა ახლა ეს -კერო?’) and etc. Moreover, the quantity which is realized here as an adverb and not a preverb, we possibly meet it after the verb: დუტ გორი დავტ დაჰ ბაცბან თხლომცტ ‘ბევრი გვარი დაიკარგა ბაცბებისა დღემდე’. Hence, we have maximally separated the adverbs presented as preverbs by **Davit** and **Niko Kadagidzes** with the form of independent lexemes (though in dictionary articles we haven’t refused formulation by **Kadagidzes** “adverb-preverb”).

The same concerns the participles as well, where the same quantities are represented with the form of prefixes by **Davit** and **Niko Kadagidzes**. Namely, the participles are, for instance, დჰჰინრ **d|ahinō** ‘carried’, დისენრ **d|isenō** ‘remained’ forms and ჰალ[რ] დჰჰინრ **h|ahinō** ‘sustained’, ჰალ[რ] დისენრ **h|isenō** ‘saved’ forms as well; Itself it shows, that დჰჰინრ, დისენრ **d|ahinō**, **d|isenō** forms containing absolutely identical semantics of ჰალ[რ] დჰჰინრ რა **h|ahinō** ‘sustained’, ჰალ[რ] დისენრ **h|isenō** ‘saved’ forms represent quite independent lexical quantities. This is also confirmed by suggesting the third (and more) quantity between ჰალ[რ] **h|ahinō** quantity and its following quantity (quantities) in case of adverbs; comp. დისენრ/ჰალ[რ] დისენრ **d|isenō/h|ahinō** ‘დარჩენილი/[გა]დარჩენილი’ – ჰო ჰალ[რ] ცო დისენრ! **hō h|ahinō** **co d|isenō!** ‘შე არგასაზრდელო ნარგადასარჩენო!’.

Therefore, in some cases, we have left participles with the combined written form, but in other cases, we have divided it into independent lexical units.

Herewith, we notice, that preverbal forms should be certainly taken from Georgian; for instance: დატუქსადარ **datuqsad|ar** ‘to scold’; დაუთადარ/დაუთოდარ **dauta|dar/dauto|dar** ‘to iron’; დაფარცხოდარ **daparcxo|dar** ‘to harrow’²⁷... hence: დატუქსადიენრ **datuqsad|ienō** ‘scolded’; დაუთადიენრ/დაუთოდიენრ **dauta|dienō/dauto|dienō** ‘ironed’; დაფარცხოდიენრ **daparcxo|dienō** ‘harrowed’...

As it seems, in Tsovatush language verbs infixation together with the adverb takes the function of Georgian preverb; comp. დასარ **d|axar** ‘to go’ – დაცარ **d|a’ar** ‘to come’, დასითარ **d|axitar** ‘to let go’ – დაცითარ **d|a’itar** ‘to let come’, ლახდარ **lax|dar** ‘to lower (will lower)’ – ლაჯდარ **laq|dar** ‘to rise (will rise)’.

The automatical inaccuracies connected to the forms of the verb tenses are possibly emended in the previous edition of the dictionary; particularly, in the vocabula აჰ ლაჰდარ **ah lah|dar** the form ‘they have picked’ translated for აჰ ლაჰდინორ **ah lah|dinor** was corrected by us with the form ‘they had picked’; Accordingly, all other similar inaccuracies are corrected in the same way.

After **Davit** and **Niko Kadagidzes** the adverb is presented as the separate article as well with proper translation and even without it with colon (as the title unit) and it includes verbal units according to the alphabetical order: ჩუ: ჩუ დ|ალ|დ|ალარ **ču: ču d|al|d|alar** ‘to run in (will run in)’; ჰალ: ჰალ აბარ **hal: hal abar** ‘to sew (is sewing)’; ჰალ აბინრ **hal abinō** ‘sewed’; ჰალ დ|აბ|ჩარ **hal d|ab|čar** ‘to guess (will guess)’...

The adverb changes the meaning of the verb, but not always. In the first case, the verb with the adverb is translated, but in the second case, the form without adverb is indicated. Sometimes the form with the adverb is even coincided with the form without the adverb, but sometimes they are different as well; in this

²⁶ There, 869.

²⁷ Kadagidze, ..., 1984, 154.

case the main form is pointed and the translation is given too: აჭ თეტარ **ah, tetar** 'to cut off' (comp. თეტარ **tetar** 'to cut'); დაჭ დეფშიდარ **dah, dlepšidar** see დეფშიდარ **dlepšidar** 'to crumble'...

In most cases, **Davit** and **Niko Kadagidzes** have presented the transitive sound **j** with the form of independent phoneme. As this sound has no distinctive function, we considered right to take it from written form (e. g. was ია **ija** 'violet', იაზმ **ijazm** 'sanctified water', ფსტეივ **pstejiv** 'by women', ლაქდიენო **lakdijenô** 'thrown', ღქდიენო **dëdijenô** 'cured', დაწერადიენო **daçeradijenô** 'written' etc., is ია **ia**, იაზმ **iazm**, ფსტეივ **psteiv**, ლაქდიენო **lakdienô**, ღქდიენო **dëdienô**, დაწერადიენო **daçeradienô** etc.).

III

The vocabula is translated in Georgian, Russian and English languages: ბექ **bexk** ბრალი вина blame, fault; ქორთო **kortô** თავი голова head...

The title word is enclosed at first by the Latin transcription and then by the translation: ბუც **buc** ბალახი трава grass; ტვინოდარ **tvino|dar** ნამვა делать влажным, сырым to damp; ცადლარიკ **cadlarik** ბევითი старательный hard-working; ხაბროლ **xabrol** სიმუნწე скупость, жадность, алчность miserliness...

In case of need, the word is followed by grammatical classification in Georgian, Russian and English, indicating the part of speech.

The verb is translated into Georgian with gerundive and present or future form of III person of the verb is written in brackets; the verb is translated into Russian with the infinitive of the proper aspect; and the verb is translated into English with gerundive and infinitive as well: აღარ **a'ar** თქმა (იტყვის) сказать to say (will say); ლევდარ **lev|dar** თქმა (ამბობს) говорить to say (is saying)...

According to the necessity the verbs without aspects are translated either with both aspects or with single one: აჰარ² **ahar** to grind (will grind); გოგარდარ **gogar|dar** to curve (will curve)...

Both aspects of verbal-combination placed in the family and their translation are given together: პაი **paj** to kiss, პაი ბალარ, პაი თელარ **paj b|a'ar, paj tel'ar** to kiss (will kiss, is kissing)...

Adjective and participle are conditionally translated into Russian language as the form of masculine gender: ატა **atã** ადვილი, მარჯვე нетрудный, легкий, удобный easy, light-handed; ძვირძვე ძვირი дорогой expensive; ჰახეტრიკ **haxetriq** შურიანი завистливый envious...

Translations of separate meanings are singled out with Arabic figures: დქდარ **dë|dar** 1. გრდმ. გამთელეზა...; 2. მორხენა; დივარ **divar** 1. გრდმ. თესვა (თესავს)... 2. გრდლუვ. თესია, დარგულია; დლოენო **d|o'feno** 1. შემპერალი...; 2. ჩახედული...

Illustrated examples are given after the translation of vocabula, they are translated into Georgian and separated by using semicolon.

Vocabulas and illustrated phrases are possibly translated thoroughly, illustrated material is given without Russian and English translations.

Phraseologisms and other stable word-combinations are enclosed by Latin transcription and sometimes even grammatical qualification, they are translated into Georgian, Russian and English languages. In case of need they are enclosed by the illustrated phrases (in Georgian).

In auslaut of the words containing more than one syllable the consonant **h** (which represents the derivation of locative case) wasn't pronounced even in the period of **Davit** and **Niko Kadagidzes**, that's why it was given in hooks; we also kept: ჰალო[ჰ] **halo[h]** ess. 'up, upward'; სოდა[ჰ] **soda[h]** adit. 'to and fro'.

The words with specific vowels and consonants are placed according to the kinship of roots or distributive order of sounds in the words.

IV

The given “Tsovatush-Georgian-Russian-English Dictionary” will be edited in 3 volumes and all the volumes will possibly be full of new vocabulary. I volume including the letters and sounds **A - J** of the complete dictionary by **Davit** and **Niko Kadagidzes**, contains approximately 2.500 dictionary units (vocabulas), about 600 of which are new ones and most of them are enclosed by the appropriate illustrated material.

As the adverb of Tsovatush language, factually having the function of preverb, in many cases couldn't manage to integrate with the verb and be formed as a preverb, **Davit** and **Niko Kadagidzes** in our dictionary lots of verbal forms are presented as word-combinations with the form of complete set of vocabulas which are placed inside – in the column of dictionary article unlike the vocabulas (mono-lexemes) placed before. The same rule of storing some units in the dictionary was concerned even those cases when this or that concept is given with the form of word-combination, generally characteristic for this language. While defining the number of dictionary units only the vocabulas (mono-lexemes) placed before and several derivational units were counted. Thus, if we count even the vocabulas presented with the form of word-combinations and vocabulas placed inside defined in the same way as the mono-lexemes set before, then the total number of dictionary units will be greatly increased.

We, the group of authors, who have undertaken the new and completed edition of the dictionary appropriate to the last period of bilingualism, consider that we have done our best to save endangered Tsovatush language. To our mind, our hard work will be memorable for the future generation; we hope that the mentioned language will become the object of consideration and discussion for them, as one of the forms of mental creation of the mankind.

შემოკლებანი

აგლებ.	აგლებით
ბრ.	ბრუნვა
გადატ.	გადატანით
გრდმ.	გარდამავალი
გრდუვ.	გარდაუვალი
და სხვ.	და სხვა
ექსკ.	ექსკლუზივი
ერგ.	ერგატივი
ზმნს.	ზმნისართი
თანდ.	თანდებული
ინკლ.	ინკლუზივი
იხ.	იხილე
კავშ.	კავშირი
კნინ.	კნინობითი
კრებ.	კრებითი
მაგ.	მაგალითად
მიმღ.	მიმღეობა
მიც.	მიცემითი
მრ.	მრავლობითი
მყოფ.	მყოფალი
ნაცვ.	ნაცვალსახელი
ნაწ.	ნაწილაკი
პირდ.	პირდაპირი
სრ.	სრული
სტატ.	სტატიკური
უარყ.	უარყოფითი
უსრ.	უსრული
შდრ.	შეადარე
შორისდ.	შორისდებული
ძვ.	ძველი
ხმაბაძვ.	ხმაბაძვითი
abess.	abessive
adit.	aditive
ess.	essive

Условные сокращения

буд.	будущее
дат.	дательный
звукоп.	звукоподражательное
и др.	и другое
инкл.	инклюзив
межд.	междометие
местоим.	местоимение
мн.	множественное
напр.	например
нареч.	наречие
непрх.	непереходный
несов.	несовершенный
отриц.	отрицательное
пад.	падеж
перен.	переносное
послел.	послелог
пренебр.	пренебрежительно
прич.	причастие
прх.	переходный
прям.	прямое
см.	смотри
собир.	собирательное
сов.	совершенный
союз	союз
ср.	сравни
стат	статический
уменьш.	уменьшительное
уст.	устарелое
част.	частица
что-л./кто.-л.	что-либо/кто-либо
экск.	экслюзив
эрг.	эргатив
abess.	abessive
adit.	aditive
ess.	essive

Abbreviations

abess.	abessive
adit.	aditive
adv.	adverb
by m. f.	by making fun
case	case
coll.	collective
comp.	compare
conj.	conjunction
dat.	dative
dim.	diminutive
dir.	direct
erg.	ergative
ess.	essive
etc.	et cetera
exc.	exclusive
fig.	figurative
e. g.	for example
fut.	future
imp.	imperfect
incl.	inclusive
inter.	interjection
intrans.	intransitive
neg.	negative
old	old
onom.	onomatopoea
particip.	participle
part.	particle
perf.	perfect
pl.	plural
prep.	preposition
pron.	pronoun
see	see
stat.	static
trans.	transitive

ტრანსკრიფცია

პროექტის ფარგლებში თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის IT ჯგუფის ქსელისა და სისტემის ადმინისტრატორის, **ლევან ჯაშიაშვილის** მიერ **GEO-Gorda**-ს ბაზაზე სპეციალურად იქნა შექმნილი ფონტი პირობითი სახელწოდებით **berTlan-gorda**, რომელიც ასევე გამოყენებულია ამავე პროექტით გათვალისწინებულ წოვათუშორენოვან ტექსტებში და მონოგრაფიებში. რაც შეეხება დიაკრიტიკას, სულ მცირედენი გამონაკლისის გარდა, როგორც ქართულენოვანი, ისე ლათინური ტრანსკრიფციისთვის გამოყენებულია ის დამატებითი ნიშნები, რომლებიც ენათმეცნიერების თბილისური სკოლის მიერაა გამოყენებული და შემოთავაზებული იბერიულ-კავკასიური ენებისათვის (ქურდიანი, 2007). საანალიზო მასალა საჭიროებისამებრ წარმოდგენილია რუსული გრაფიკითაც.

იმ გრაფემებს, რომელთა ადეკვატური ფონემებიც არ მოგვეპოვება თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში, აქ წარმოდგენილი სატრანსკრიფციო ცხრილით ეძლევა შესაბამისი განმარტებები, ხოლო ქართულენოვანი მკითხველისთვის ნაცნობი გრაფემები წარმოდგენილია განმარტებით „ჩვეულებრივი (მარტივი) ბგერები“.

გრაფემების რიგი შეესაბამება ქართულ ანბანურ რიგს. გრაფემები, რომლებიც არ გააჩნია ქართულ ანბანს, განთავსებულია ქართული ანბანური რიგის მიმცოლ.

	ქართული ტრანსკრიფცია Грузинская транскрипция Georgian Transcription	ლათინური ტრანსკრიფცია Латинская транскрипция Latin Transcription	კვალიფიკაცია Квалификация Qualification	
			ჩვეულებრივი (მარტივი) ბგერები Обычные (простые) Звуки Common (simple) sounds	სპეციფიკური ბგერები Специфические звуки Specific sounds
№	სულ: Всего: Total: 82	სულ: Всего: Total: 82	სულ: Всего: Total: 33	სულ: Всего: Total: 49
1	2	3	4	5
1.	ა	TNR A a	1. ა	
2.	ჟ	Ǻ ǻ		1. მოკლე Краткий ჟ Short

3.	ჲ	â		2. ირაციონალური Иррацион. ჲ Irrational
4.	ჲ	Ā ā		3. გრძელი Долгий ჲ Long
5.	ჲ	ā		4. ზეგრძელი Сверхдолгий ჲ Hyper long
6.	ჲ	Ã ã		5. ნაზალიზებული Назализов. ჲ Nasal
7.	ჲ	Ā ã		6. გრძ. ნაზალ. Долг. назал. ჲ Long nasal
8.	ჲ	А а		7. თავისუფალი Свободный ჲ Free
9.	ჲ	Ã ã		8. თავისუფ. ნაზ. Своб. назал. ჲ Free Nasal
10.	ბ	^{TNR} B b	2. ბ	
11.	გ	^{TNR} G g	3. გ	
12.	დ	^{TNR} D d	4. დ	

13.	ე	^{TNR} E e	5. ე	
14.	ქ	ě		9. მკლე Краткий ქ Short
15.	ქ	ê		10. ირაც. Иррац. ქ Irrat.
16.	ქ	Ē ē		11. გრძელი Долгий ქ Long
17.	ქ̄	Ě ě		12. ნაზალ. Назал. ქ Nasal
18.	ქ̄	Ě̄ ě̄		13. გრძ. ნაზალ. Долг. назал. ქ Long nasal
19.	ქ̄	Ē̄ ē̄		14. თავის. გრძელ. ქ Своб. долг. ქ Free long
20.	ვ	^{TNR} V v	6. ვ	
21.	ზ	^{TNR} Z z	7. ზ	
22.	თ	^{TNR} T t	8. თ	

23.	ღ	ღ̣		15. ინტენსიური Интенсивный ღ̣ Intensive
24.	ი	^{TNR} I i	9. ი	
25.	რ	რ̂		16. ირაც. Иррац. რ̂ Irrat.
26.	ი	ἲ ἲ		17. გრძელი Долгий ἲ Long
27.	ინ	ἲ ἲ̣		18. ნაზალ. Назал. ἲ Nasal
28.	ინ	ἲ ⁿ ἲ ⁿ		19. გრძ. ნაზალ. Долг. назал. ἲ Long nasal
29.	ი	ἲ ἲ		20. თავისუფ. Свободн. ἲ Free
30.	ღ	^{TNR} J j		21. ძვ. ქართული Древн. груз. ღ̣ Old Georgian
31.	ღ	ღ̣̣		21. ნაზალ. Назал. ღ̣ Nasal

32.	კ	Ი Კ	10. კ	
33.	ლ	^{TNR} Ლ Მ	11. ლ	
34.	ლ	ლ		23. ინტენს. Интенс. ლ Intens .
35.	ლ	ლ		24. ყრუ Глухой ლ Voiceless
36.	მ	^{TNR} Ნ Ო	12. მ	
37.	ნ	^{TNR} Პ Ჟ	13. ნ	
38.	ვ	^{TNR} Რ Ს	14. ვ	
39.	ჰ	ჰ		25. მოკლე Кратк. ჰ Short
40.	ჰ	ჰ		26. ირაც. Иррац. ჰ Irrat.
41.	ჰ	Უ Ფ		27. გრძელი Долгий ჰ Long
42.	ჰ	Ქ		28. ზეგრძელი Сверхдолг. ჰ Hyper long

43.	ჲ	Ō ō		29. ნაზალ. Назал. Ⴛ Nasal
44.	ჲ	Ō ō		30. გრძ. ნაზალ. Долг. назал. Ⴛ Long nasal
45.	ჳ	Ō ō		31. თავისუფ. Свободн. Ⴛ Free
46.	ჴ	P p	15. ჴ	
47.	ჵ	Ž ž	16. ჵ	
48.	ჶ	^{TNR} R r	17. ჶ	
49.	ჷ	r'		32. ყრუ Глух. Ⴛ Voiceless
50.	ჸ	^{TNR} S s	18. ჸ	
51.	ჹ	s		33. ინტენს. Интенс. Ⴛ Intens.
52.	ჺ	T t	19. ჺ	
53.	჻	t		34. ინტენს. Интенс. Ⴛ Intens.
54.	ჼ	^{TNR} U u	20. ჼ	

55.	ქ	ჭ		35. მოკლე Кратк. ლ Short
56.	ქ	ჩ		36. ირაც. Иррац. ლ Irrat.
57.	ქ	წ		37. გრძელი Долг. ლ Long
58.	ქ	ჭ		38. ნაზალ. Назал. ლ Nasal
59.	ქ	წ		39. თავისუფ. Свободн. ლ Free
60.	ქ	ჭ		40. თავისუფ. ნაზ. Своб. назал. ლ Free nasal
61.	ფ	^{TNR} P p	21. ფ	
62.	ქ	^{TNR} K k	22. ქ	
63.	ღ	ღ	23. ღ	
64.	ყ	ყ	24. ყ	

65.	ც	ყ		41. ინტენს. Интенс. Ⴛ Intens.
66.	ვე	წწ	25. ვე	
67.	ღ	ჭ		42. ინტენს. Интенс. Ⴛ Intens.
68.	ჩ	ცც	26. ჩ	
69.	ც	^{TNR} C c	27. ც	
70.	ძ	ჯჯ	28. ძ	
71.	წ	ჭჭ	29. წ	
72.	ჭ	ცც	30. ჭ	
73.	ხ	^{TNR} X x	31. ხ	
74.	ხ	ჰ		43. ინტენს. Интенс. Ⴛ Intens.
75.	ჟ	^{TNR} Q q		44. ძვ. ქართული Древн. груз. Ⴛ Old Georgian
76.	ღ	ყ		45. ინტენს. Интенс. Ⴛ Intens.
77.	ჟ	ჭჭ	32. ჟ	

78.	ჟ	TNR H h	33. ჟ	
79.	ჟ	H h		46. ფარინგალური Фарингальный ჟ Pharyngeal
80.	ხ	TNR '		47. ლარინგალური Ларингальный ხ Laryngeal
81.	ჭ	ω		48. ფარინგ. Фаринг. ჭ Pharyng.
82.	ღ	TNR '		49. ლარინგ-ფარინგ. Ларинг-фаринг. ღ Laryng-pharyng.

ს

და **da** გრლუგ. neprx. intrans. არის, აქვს *есть, имеется, имеет is, has*. ნეკ და – დანა არის; ფხაკალ და – კურდღელი არის; სტაკ ვა – კაცი არის; გაგან და – კვერცხი არის; ფსტუნო და – ქალი არის; ვორ ბა – ვაშლი არის; ვა ბა – ღორი არის; ვუნ (უნ) და? – რა არის? სო ოსი ვარასო – მე იქ ვიყავი; შუ მიხე ბარაშო? – თქვენ სად იყავით (კითხვა მამაკაცები მიმართ)? შუ მიხე დარაშო? – თქვენ სად იყავით (კითხვა ზოგადად)? სოგოჩი დად ვა, ნან მან ცო და – მე მამა მყავს, დედა კი არა მყავს; უკგოჩი დანქ წა და – მას კარგი სახლი აქვს; ბიბიგოჩი კაწკოქ ძუბაკ და – ბიბას პატარა გოგონა ჰყავს. სრ. сов. perf. ხილარ **xil'ar**.

აბ დდ **ab dd** აბი *пилюля pill*. აქქეს აბი დალონ სო – ექიმმა აბები მომცა.

აბარ **abar** გრდმ. prx. trans. რეიკერვა (რეიკერვას, კერვას) *шить, сшить to sew*. ქარცხი აბარ – ტანისამოსის რეიკერვა; ოკუს ქოკლოფუნუ აბო – ის ფუნსაცმელს კერვას; ტირნეს პჭერანგ აბონ – ტირინემ პერანგი შეკერა.

აბან **abā** გრდმ. prx. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის *инфинитив для масдара is an infinitive for the gerund* აბარ **abar**. მარან ჩოკაცო აბან კექლას – ქმრისთვის ჩოხის შესაკერად ვემზადები.

აბარგო|დალარ **abargoldalar** გრლუგ. neprx. intrans. აბარგება (აბარგება) *собрать пожитки, уложить вещи to pack*. ცენეს ბაცბი ქიქოყ აბარგოდალონ ლაშოქ დახან – წელს თუშები ადრე აბარგენ მთაში წასასვლელად.

აბინო **abinō** შიპლ. прич. particip. შეკერული [с]ШИТЫЙ *sewed*. ას აბინო კაბ – ჩემი შეკერული კაბა.

აბნო დდ **abnō** jj აბანო *баня bath house*. აბნოჩი ვითვადუნას – აბანოში ვიბანავე; დაქონ ხილურ, წყე მოყ აბნო დევმაკეჭერ სტაკონ – კარგი იქნებოდა, ერთხელ მაინც გაბანებულიყო კაცი [აბანო გადაეხადა კაცს].

აბქოტ დდ **abžōt** dd უზანგი, ავქანდა *стремя stirrup*. მაქ ხეყურო კეგოჩი აბქოტი დეწქ ხილან – ზედ საჯდომ უნაგირს უზანგები უნდა ჰქონდეს.

აბჟოტიწი **abžōtičī** უუზანგოებლად без стремян without stirrup. მაქ ხაყან აბჟოტიწი კეხ დუენოორ სოწ ზურბეს – ზედ დასაჯდომად უუზანგოებო უნაგირი მოეტანა ჩემთვის ზურაბს.

აბრ დდ **abr dd** დანაწონი, საჭარბი довесок (для уравнения весов) weight for balancing the scales. ნანას აბრელ ჯერ ბილქ – დედამ აბრად ქვა დადო.

აბუენი **abuĵnī** მიმღ. прич. particip. 1. შესაკერი то, что надо сшить sth to be sewed. აბუენი ვუმ (უმ) ჰალო დეწქ აბან – შესაკერი რამ უნდა შეიკეროს. 2. მკერავი шьющий, портной, портниха sewer. ო დოჰ ლაზქ აბუენი და – ის ქალიშვილი კარგი მკერავია.

აბურძგნად|ალარ **aburžgna|d|alar** გრღუე. непрх. intrans. აბურძგნა (აბურძგნება) взерошиться to dishevel. მახკარნ ცო თაუგუ ბეჯ აბურძგნადალარ – ქალიშვილებს არ უხდებათ თმის აბურძგნა.

დაბწარ **d|abčar** გრღმ. прх. trans. [გამო]ცნობა ([გამო]იცნობს), ცნობა (იცნობს) узнать, узнавать, знать, угадать, угадывать to know (knows). მალუცინ თედოლქ ლაზიშ ვაბწქ – მალუცა თედოლქს კარგად იცნობს; ნახ დაბწარ ლაზქ საქმ და – ხალხის ცნობა კარგი საქმეა; სო ვაბწგელკი ჰოწ, ყანგალინო, მადელ მოყ ბარალო ხაყანა! – ნეტა მიცნობლა დაბერებულს, რა მადლი იქნებოდა, გამეგო! (დ. არინდაული).

დაბწან **d|abčā** გრღმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара is an infinitive for the gerund დაბწარ **d|abčar**. მალუცინ თედოლქ ლაზიშ ვაბწქ – მალუცა თედოს კარგად იცნობს.

დაბწინი, დაბწინო **d|abčini, d|abčino** მიმღ. прич. particip. ნაცნობი знакомый known. სო ვაბწინი სტაკ – ჩემი ნაცნობი კაცი; სო დაბწინი დოჰ – ჩემი ნაცნობი ქალიშვილი.

დაბწმაკარ **d|abčmaķar** გრღუე. непрх. intrans. [გამო]ცნობა ([გამო]იცნობს) мочь узнать, отгадать to guess (will guess). ცო დაბწმაკარ სოწ დემწრიკ – ვერ გამოვიცანი გამოცანა; გიორგო დოჰ ცო დაბწმაკარქ თხო – გიორგის ქალიშვილი ველარ ვიცანით.

დაბწუენი **d|abčujni** მიმღ. прич. particip. 1. გასაცნობი, ის, ვინც, ან რაც უნდა გაიცნონ тот, с кем или с чем предстоит познакомиться sb/sth to be introduced

with. 2. ის, ვინც უნდა გაიცნოს тот, кому предстоит познакомиться sb who is going to introduce.

დაბწხოვ¹ დღ **d|abçxov**¹ dd ნაცნობი знакомый, знакомец acquaintance, friend. ე სტაკ სქ ვაბწხოვ ვა – ეს კაცი ჩემი ნაცნობია; ე ფსტუდნო სქ დაბწხოვ და – ეს ქალი ჩემი ნაცნობია; ე ფეშკარ სქ დაბწხოვ და – ეს ბალლი (ბიჭუნა) ჩემი ნაცნობია.

დაბწხოვ² ვბ **d|abçxov**² vb მცნობი (ცხვრისა და ბატკნისა) имеющий дар запоминать и разбирать овец и их ягнят a person who can distinguish sheep and lamb. ეე ნაეტრეგოწი დაბწხოვ ცო ვაჭე, ნაეტრენ ცო დახმაკე – თუ ცხვრის ბინას მცნობი არა ჰყავს, ბინა ვერ იარსებებს [ვერ იცხოვრებს].

დაგ|დალარ **d|ag|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. დანახევა (დაენახევა), [მო]ჩვენება показаться to appear. ო კნათ ბშარკენ ცო ვაგლაგე სო – ის ბიჭი თვალთ ალარ მენახევა.

დაგარ **d|agar** გრლუგ. непрх. intrans. დანახვა (დაინახავს) увидеть to see (will see). კოტინ დახკო ბაგ – კატამ თაგვი დაინახა; ბზდრენ ნზ დაგ – ბავშვმა დედა დაინახა; ჰო დაგარ დენიკ ეენაც და: გაუგახ ჩუ ვენესო ჰო დაგჩე... – შენი დანახვა სულ სხვაა: მუხლებში ვინგრევი შენი ხილვისას... (ს. გარსევანიძე). უსრ. несов. imp. გუარ **guar**.

დაგა **d|agā** გრლუგ. непрх. intrans. ინტენიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара is an infinitive for the gerund **დაგარ d|agar**. ნაყბისტ ვაგა საავადმყოფოდ ვაძნას – მეგობრის სანახავად საავადმყოფოში წავედი.

დაგწი **d|agçī** უნახავი, უნახავად невиданный, не видел unseen, without seeing. სად ჟამე იშტარწი ყარ დაგწი ვარასო! – ჩემ დღეში ასეთი წვიმის უნახავი ვიყავი!

აგვისტო ბ **agvisto** b აგვისტო август August. ობ. см. see მაჯრობ **majrmob**.

დაგლაძლ დ **d|aglajlā** d დანახვის საშუალება возможность быть увиденным a chance for seeing sb/sth.

დაგლაძნი **d|aglajni** მიმლ. прич. particip. სანახავი, დასანახი то, что можно увидеть sb/sth to be seen.

აგრილობა|დ|ალარ **agrilba|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. აგრილება (ნაგრილდება) [с]делаться прохладным, [с]делаться прохладно to fall temperature (temperature will be fallen). ცენეს ქიქოყ აგრილობადალ – წელს ადრე აგრილდა.

აგრილობა|დ|არ **agrilba|d|ar** გრლმ. прх. trans. გაგრილება (გააგრილებს) охладить to cool (will cool). ფსტუფხოვ შურ აგრილობადმიქ – დედაკაცმა რძე გაა-გრილა. უსრ. несов. imp. გრილობა|დ|არ **grilba|d|ar**.

აგურ, აგვირ მდ **agur, agvir** jj აგური кирпич brick. ბაცბივ ზორამში დუტ აუგრი (ოუგრი) მაკომრ – წოვათუშები ძალიან ბევრ აგურს წვავენ.

ადგილ მდ **adgil** jj ადგილი место place. ღუნავ ლახემრ (ლახინრ) ადგულექჰ დაქდორ ქე – მწყემსი კარგ ადგილას აძოვებდა ცხვარს.

ადლ დდ **adl** dd ადლი аршин meter. ოძელაშვილ არსნეგო შარწ ადლ დარ – არსენა ოძელაშვილს თაგისი ადლი ჰქონდა.

ადმიანლქ, ადმიანენლქ, ადმინლქ **admianyē, adm[i]enyē, admīnyē** ადამიანური, ადამიანისებური человеческий, человекообразный human. ჰაცხუხ ადამიანლქ ცომ ჰეგოლრ – მაგას ადამიანური არაფერი სცხია.

ადმიანლემ, ადმიანენლემ, ადმინლემ **admianyēš, adm[i]enyēš, admīn-yeš** ზმნს. нареч. adv. ადამიანურად по-человечески humanly. ლახეჰქ ადმიან, ადმიანლემ ლახლო, ცოჰ მან დავდაკალ – თუ ცხოვრობს ადამიანი, ადამიანურად იცხოვროს, თუ არა და, დაიკარგოს [დაიწვას].

ადმიან, ადმიანქ დდ **admiā, adm[i]ē** dd ადამიანი человек man, person. სტაკა'ქ ადამიანლქ, ფსტუმრ – მამაკაციც ადამიანია და დედაკაციც.

ადმიანლობ დ **admī"lob** d ადამიანობა человечность humanity. ადმიანლობ ო და, მქ მენელუც ლაჰქ, ნიფსხოლ, ლახოლ მალიშ დეწქ ხილწ – ადამიანობა ისაა, რომ, ვინც გინდა იყოს, სისწორის (სიკარგის) მქონე უნდა იყოს.

ადოკატ ვბ; მდ **adokāt** vb; jd ადოკატი адвокат barrister, solicitor. სქ მეზობელ ადოკატ ვარ – ჩემი მეზობელი ადოკატი იყო. იხ. см. see ვექილ **vekil**.

დავარ¹ **davar¹** გრლუგ. непрх. intrans. დაკარგვა (დაიკარგება) [по]теряться to lose. ყოველ დენი ტათებ დაუფუ სოგოქჰ – ყოველ დღე ფული მეკარგება; უხუკ მიჩკ დამხრალრ, მიჩაკ დამფრალრ, მიჩაჰკ უხ ლეხლოს?.. – სად რა გამქრალა, ნეტავი, სად დაკარგულა, ნეტავი, სად რა ვეძიო, ნეტავი?.. (ა. ბერთლანი).

დავარ² d|avar² გრლუგ. მრ. neprx. mn. intrans. pl. [და]ხოცვა (და]ხოცება) погибать, умирать, убиваться, умерщвляться to die. ბუჭლო[ჰ] ლუგ ნახ დავი – ომში ბევრი ხალხი დაიხოცა.

დავან¹ d|avā¹ გრლუგ. neprx. intrans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для мас-дара is an infinitive for the gerund **დავარ¹ d|avar¹**. სუანი დეწეს დავი ისერქ! – უნდა [ჩემთვის] გადავიკარგო აქედან!

დავან² d|avā² გრლუგ. neprx. intrans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для мас-дара is an infinitive for the gerund **დავარ² d|avar²**. ბავანი ლუგ შუ, მიხ ბიფლაში ის ხილო! – გინდათ დაიხოცოთ, სად მიძვრებით მაგ მდინარეში!

დავ|დარ¹ d|av|dar¹ გრლმ. prx. trans. დაკარგვა (დაკარგავს) [по]терять to lose. ე სტაკოვ ჰულო ბნდერ დავდიქ – ამ კაცმა ტყეში ბავში დაკარგა; ას დეო ბავ-ბინას – მე ძროხა დავკარგე.

დავ|დარ²: ბნდერ დავ|დარ d|av|dar²: bāder d|av|dar გრლმ. prx. trans. მუცლის მოშლა (მუცელს მოიშლის), [ბავშვის დაკარგვა] абортить (себя) to abort (herself). ჩულისჩ ფსტუშჩოვ ბნდერ დავდიქ – ფეხშიძე ქალმა მუცელი მოიშალა. შლრ. ср. comp. დავ|დარ: ჩუ დავ|დარ j|av|jar: čū j|av|jar.

ჩუ დავ|დარ čū j|av|jar გრლმ. prx. trans. მუცლის მოშლა (მოიშლის) абортить (себя) to abort (herself). ფსტუშჩოვ ჩუ დავდიქ – ქალმა მუცელი მოიშალა.

დავ-დაკარ d|av-d|akar გრლუგ. neprx. intrans. [გა]დაკარგვა (და]დაიკარგება) [по]теряться, исчезнуть, пропасть to disappear, to vanish, to loose. ას მანც ჰათხ-ჰათხ ვუდტას, დაჰ ბავ-ბაკინჩ ვაჟარ! – მე მანც წინ მივიწვევ, დაკარგული ძმებო! (აბრ. ბართიშვილი); აფსტარლოორქ ჰალ ბახოშ კარტუფულენ ბავ-ბაკარ ხეცქ – მიწიდან ამოღებისას კარტოფილმა დაკარგვა იცის.

დავ|დარ¹ d|av|dar¹ გრლმ. prx. trans. 1. [და]კარგვა (და]კარგავს) [по]терять to lose. დო ბავბინას – ცხენი დავკარგე; ქორთო ბავბინას – თავი დავკარგე, არაფრის თავი არა მაქვს. 2. გადატ. перен. fig. აბორტის გაკეთება сделать аборт to make abortion. ო ფსტუშჩოვ დუმბტრეც ბნდერ დავდიქ – იმ ქალმა ექიმთან აბორტი გაიკეთა [ბავში დაკარგა].

დავ|დარ² d|av|dar² გრლმ. მრ. prx. mn. trans. pl. ხოცვა (ხოცავს), კვლა убивать, ре-зать to kill. ჰამახ ეე დავდლათერ – ქელეხში ცხვრებს ხოცავდნენ ხოლმე.

მათეს ვაგაძრჩ დავდორ, მს თსარქეჰი ცჰა ბედქ ვაჟუტუ ცო ბჰეემაკონ – მათე მტრედებს ხოცავდა, მაგრამ გუშინ ერთი მტრედის მეტი ვერ მოკლა; ჰაში-ნადნო ქოთმი დავდინათხ – სტუმრებისთვის ქათმები დავკალით; ვად კნათივ დინი ბჰე ბავებიქ – ჩვენმა ბიჭებმა მთელი ჯარი დანოცეს.

ავჩაგვ დ **avāčavā j** ავანჩავანი, თავი და ბოლო, ასავალ-დასავალი, ამბავი, ამა თუ იმ საქმის ვითარება состояние того или иного дела the beginning and the end, news, condition of this or that matter. ჰაცხუფ ავჩაგვ ცო დელ სო ხაყ – მაგისი ასავალ-დასავალი ველარ გამიგია.

დავ|დიენი¹ **d|av|d|ienō**¹ მიმლ. прич. particip. დაკარგული (ის, ვინც, ან რაც დაიკარგა) потерянный lost. ოჯუს დავდიენო ჟავნო სო ჰალ ხეთონ – მის მიერ დაკარგული წიგნი მე ვიპოვე.

დავ|დიენი² **d|av|d|ienō**² მიმლ. მრ. прич. мн. particip. pl. დანოცილი убитые killed. ჩავ დავდიენო ქე უდსი დატერ – დათვის მიერ დანოცილი ცხვარი იქ ეყარა.

დავინი¹ **d|avinō**¹ მიმლ. прич. particip. დაკარგული потерянный lost. დავინო დრო – დაკარგული დრო; ჰო ძირ ბავინო! – შე ძირ-მოდგმა|დაკარგულო! აღლეთ სოგო: უხაკ დოლოთ ვად ახგომცონ ბავინო მატანა? – მითხარით რა, რა უნდა გუყოთ, ნეტავი სანახევროდ დაკარგულ ენას? (დ. არინდაული).

დავინი² **d|avinō**² მიმლ. მრ. прич. мн. particip. pl. დანოცილი убитые murdered. ბავინო ვასერ – დანოცილი კაცები.

ავშ დ **avšā j j** ავშანი, აბზინდა степная полынь Absinth, Artemisia. ქენადნო ჰათხრქ დავარ და ავშ – ცხვრისთვის პირველი საჭმელია ავშანი.

ავშირი დ **avšri j** მრ. მნ. pl. ავშარა недоуздок halter. დონევ ავშირი დავდიენო – ცხენს ავშარა დაუკარგავს.

აზარ **azar** ძვ. уст. old ათასი тысяча thousand. აზარ ჰირგოჰი დამლ'დალოჰი – ათას ჰირს დავდწეოდე (ასე ანუგეშებენ ავადმყოფს). იხ. см. see ათას atas.

აზატ ვბ; დ **azaṭ vb; jd** აზატი, გადასახადისგან თავისუფალი მოქალაქე свободный от податей гражданин citizen free from taxes. ბაცბილოჰი ქადგური დარ აზატი – წოვათუშებში ქადგობეები იყვნენ აზატები.

აზატ|დარ **azaṭ|dar** გრდმ. прх. trans. გადასახადისგან გათავისუფლება (გაათავისუფლებს) освободить, освободить от податей to make free from taxes.

აზიაცი ბ **aziaci** ბ მრ. მნ. pl. აზიური ფეხსაცმელი азиатская обувь Asian shoes.

აზიაცი ცჰადნ დროჰ ბალენრ ბარ – აზიური ფეხსაცმელი ერთ დროს სახელით სარგებლობდა.

ათ|დ|ალარ at|d|alar გრდუგ. непрх. intrans. დაბეჟვა (დაიბეჟება), დაბეგვა [С]МЯТЬСЯ to batter. ცენეს დუჯ ჯორ ათბალ – წელს ბეგრი ვაშლი დაიბეჟა.

ათარ atar გრდმ. прх. trans. დასნაყვა; ბეგვა толочь, дробить, раздробить to pestle, to batter. ოჯუს ბო ათარ – ის ნიორს ნაყავს; ოჯარ არაყ დახნ ჯორი ათ – მათ არაყის გამოსახდელად ვაშლი დაბეგვეს.

ათას atas ათასი тысяча thousand. ბაბუგო[ჰ] ათას ქე დარ – ჰაჰას ათასი ცხვარი ჰყავდა. იხ. см. see აზარ azar.

ათინრ atinô მიმლ. прич. particip. დანაყილი истолчённый pestled. ათინრ ტუმ – დანაყილი ნიგოზი; ას ათინრ თუდხნ მიხ დახე? – ჩემი დანაყილი მარლი რა იქნა?

ათ-ჰაპი ბდ at-papi bd მამა-ჰაპანის, წინაპრები предки ancestors. ვად ათ-ჰაპიგრ ვულ-ვაჟკას – ჩვენს მამა-ჰაპათ ვუხმობ (ვეხმიანები) (ა. ბერტლანის).

ათუდნ atujni მიმლ. прич. particip. 1. დასანაყავი то, что надо толочь sth to be pestled. ათუდნ ცრმი დაგეგე ვადგო[ჰ]? – დასანაყავი აღარა გვაქვს რა? 2. მნაყველი тот, кто толчет a person who pestles. ათუდნში დუჯ და, ათუდნი ვუმ (უმ) დაჰე – მნაყველი ბეგრია, სანაყავი თუა რამე.

ათქვლეფა|დ|არ atkvlepa|d|ar გრდმ. перх. trans. ა[მო]თქვლეფა (ამოთქვლეფს) вылакать to whisk. ფჰარავ შურ მაცხეც ათქვლეფადინორ – ძალღს რძე როდისვე ამოეთქვლიფა.

ათწი atçi დაუნაყავი, დაუნაყავად нетолчённый not pestled, without pestling. ათწი ბო დუჯჩუმე მაცცრ ჩამლიშ ლეჰარ – დაუნაყავ ნიორს ბეგრნი ჰურთან გემრიელად ატანენ.

ათხ[რ] atx[ô] excl. ერგ. იხ. эрг. см. erg. see თხო txo. ათხ[რ] ქე იცნათხ – ჩვენ ცხვარი ვიყიდეთ.

დ|ათხარ d|atxar¹ გრდუგ. непрх. intrans. ტირილი (ტირის) плакать to cry. თხე ბანდერ დათხ – ჩვენი ბავშვი ტირის; ლე სტენახ დათხრა? ლე ჰანახ? ლე ურ ლამზურ დარაჰა! – ან რაზე ტიროდი? ან ვისზე? ან რა ძალიან ლამაზი იყავი! (ს. გარსე-ვანიძე).

დათხარ² d|atxar² გრლუგ. непрх. intrans. წყლის, თოვლის ჩამოდინება капать, течь to fall water, raindrops, snowflakes. ყარ დათხ – წვიმს [წვიმა იღვრება, ტირის]; მარჯ მოყ ლავ დათხე! – რა ძალიან თოვს!

დათხსათხარ d|atxsatxar გრლუგ. непрх. intrans. წატირება (წატირებს) მცირედ поплакать to shed a few tears. დათხსათხი'ნე ბნდერ, ქაშეყ დაჭან ატრ – წატირა ბავშვმა და მალევე გახუშდა.

დათხ|დარ d|atx|dar გრლმ. прх. trans. 1. ატირება (ატირებს) заставлять плакать to make someone cry. ე ბნდრიე ვაშხიწ დათხოდრ – ეს ბავშვები ერთმანეთს ატირებენ. 2. დატირება (დაიტირებს) оплакивать to mourn. დაჭ მალვალრ-ცისრ... შუქ ძოლი ლეჭმოშ, ებე დათხმოშ, ებე დეკარმოშ – დავიღალე აკი თქვენს ძვლების კრეფით, ამათი დატირებით, ამათი დათვლით (ა. ბერთლანსი). სრ. сов. perf. დეთხ|დარ d|etx|dar.

დათხილან d|atxilā dd სატირალი, ტირილის (დატირების) დრო და ადგილი место и время для оплакивания кого-л. place and time for crying, weeping. თხა დათხილანხნ დასრ ლუანხ – დღეს სატირალში ვარ წასასვლელი.

დათხინი d|atxinî მიმლ. прич. particip. მტირალი; წყალი, რომელიც იღვრება; თოვლი, რომელიც მოდის плачущий; льющийся; падающий [с небес] weeper, water that is being poured, snow that is falling down.

დათარ¹ d|atar¹ გრლმ. прх. trans. შეწვა (წეწვა), [გამო]ცხობა [по]жарить, [ис]-печь to fry, to bake. ქოთამ დათარს – ქათამს ვწვაგ.

დათარ² d|atar² გრლმ. აგლებ. прх. пренебр. trans. by m. f. გარტყმა ударить to strike, to give a slap. უხიტლეს ცჭა ტარრ დათარ ვაყენ – მასწავლებელმა ერთი სილა გაარტყა ვაყას.

დათინი¹ d|atinô¹ მიმლ. прич. particip. შემწვარი жареный, испечённый fried, roa-sted. სო დათინი დეწრიკაც ვასრ – მე შემწვრის მოყვარული ვარ; ათხ ბა-თინი წოდ ჩამლნ ბა – ჩვენი შემწვარი მწვადი გემრიელია.

დათინი² d|atinô² მიმლ. აგლებ. прич. пренебр. particip. by m. f. 1. ნაკრავი, გარტყმული, ის, რაც ჰკრეს ударенный, то, что (чем) ударили struck, doused, sth to be hit. უხიტლეს დათინი ტარრ ტყოყ დაკოდა ვაყენ – მასწავლებლის გარტყმული სილა კიდევ ახსოვს ვაყას. 2. ნაკრავი, გარტყმული, ის, ვისაც, ან რასაც ჰკრეს ударенный, то, кого (что) ударили hit, sb/sth that was hit. ესე ღევაღე ვაყა, უხიტლეს ტარრ დათინი – აქა ზის ვაყა, მასწავლებლის სილაგარტყმული.

დათწი **dlatç'i** გამოუმცხვარი, შეუწვავი, უმი *неиспечённый, сырой raw, uncooked*. ე მაჭკატ დათწი და – ეს მაჭკატი გამოუმცხვარია.

აი **aji** აი *Вот here, look*. აი ისე[ჰ], აი ოსი[ჰ] – აი აქ, აი იქ; აი ლაზქ მაძნა! – აი კარგი პური!

ადთაყრ დდ (ვბ; დდ) **ajta'ô** dd (vb; jd) ნათლია *крёстный отец, крёстная мать, воспитанник, воспитанница godparent*. ე ბზღრქ ადთაყრ ვასრ – სამი ბავშვის ნათლია ვარ.

დადღი **dajli** ლამის, კინაღამ *Вот-Вот nearly, almost*. ე ჭიგრ აჭრ დადღი დოქ – ეს ჭიგო ლამის წაიქცეს.

ადმრიკ დ **ajmriḳ** d მიტკალი *миткаль calico*. თხე ღროჭ დუჯ აბორ ადმრიკქ ქადრცხი – ადრე ბევრს კერავდნენ მიტკლის სამოსს.

-ადნრ **-ajno** 1. სხვათა სიტყვის ნაწილაკი *-а частица косвенной речи мол particle which points other people's words*. ჰალ თაგდინასადნრ – გაგაკეთეო; ოკუს აღინუდნრ – მას უთქვამსო. 2. თანდ. *послел. рпер. -თვის для for* (მოითხოვს მიცემითსა და გარდაქცევით ბრუნვებს *требует дательного и трансформативного падежей a which requires dative and transformative cases*). ნალუდნრ დახნონადნრ [წ]ედრთვჭ დოლ ქჰექმარ დეწქ – საზამთროდ საქონლისთვის ბლომად თივის დამზადებაა საჭირო; ვენენადნრ შიჯ ქოცრ იცნას – ღვისთვის ორიოდე ქვევრი ვიყიდე; სონადნრ ჰჭ ვუხ (უხ) დეცქდა – ჩემთვის ვის რა მოუტანია? ფჭკლეს ჰუნნადნრ ყარულ ლეხრ – თანცალე ტყისთვის მცველს ეძებს; შარნადნრ – თავისთვის; ბჰაკნი ვაჩადღრქჰკეც ნავრ ქოკინიშაქ დადნრ ყელრქ ვაცელ – გუდები რომ გათავდება, მაშინდა კლავენ სატყავედ ფეხზე მყოფ ცხვარს; მჭედლეგ დელულადნრ დუჯ ნადჰკრ დეცქ ქალქირქ – მჭედელმა მასალისთვის (სამასალედ) ბევრი რკინა მოიტანა თბილისიდან; წომლელადნრ ვენვენაც დაქრი ლეჭლორ მაკას – წამლისთვის (საწამლედ) სხვადასხვა ბალახს კრეფდა მაკა. 3. თანდ. *послел. рпер. -თვის чтобы for* (ინფინიტივთან აძლიერებს მნიშვნელობას *с инфинитивом усиливает значение it strengthens the meaning with the infinitive*). ბჰანადნრ ქჰექლათხ – საცხოვრებლად, ცხოვრებისთვის ვემზადებით; ვახანადნრ – წასასვლელად, წასვლისათვის; დასათრობად, დათრობისათვის; დაყანადნრ – საჭმელად, ჭამისათვის. 4. ხმაბაძვით სიტყვებთან აწარმოებს ზმნისართს *со звукоподражательными словами образует наречие it forms adverb with the words characterized by*

onomatopoea. ტყივ წყუვანო თილქ სოხონ – ტყვიამ წყილით ჩამიარა; ხქ ტყა-
პანო ვეთონ – ხე ტყაპანით დავარდა; ხი რაკრაკანო დუდტუ – წყალი რაკ-
რაკით მიდის.

აქგრშება|დ|არ **ajgršeba|d|ar** გრდმ. перех. trans. ანგარიში (იანგარიშებს) [ПОД]-
считать to calculate. ოკუს ტათებ ანგრშებადო – ის ფულს ანგარიშობს.

აქგრშება|დ|ა **ajgršeba|d|ā** გრდმ. перех. trans. ინფინიტივია მასდარისტვის инфинитив для мадара is an infinitive for the gerund აქგრშება|დ|არ **ajgršeba|d|ar**. ივნენ მაკან რიცხვი ანგრშებადმა ცო ვეთქ – ივანემ დიდი რიცხვე-
ბის ანგარიში არ იცის.

ამპრალ, ამპრელ ბდ **ajpral, ajprel** bd აპრილი апрель April. ცენეს ამპრალ
წყეგეს ფშელი'ნქ, მაჩნოჩე'ნქ ბარ – წელს აპრილი მეტად ცივი და ავდრიანი
იყო.

ამპყ|დ|ისარ **ajpq|d|isar** გრდფე. непрх. intrans. ჩათლობა (ჩათელობა), გაჭედვა УВЯЗ-
нуть, застрять to stick. ლათლოჩქ ურუმ ამპყბისურ – ტალახში ურეში ეფ-
ლობოდა. იბ. см. see დისარ **d|isar**.

ამრკა მ **ajrkā** j მუხლების არე კალთის მნიშვნელობით (ბავშვის ჩასასმელად) КО-
лени (для ребёнка) в значении подола knees (to sit a child on). ამრკე მე
დევალვორასო სე ნანას, დაკოდა სონ – კალთაში რომ ვყავდი ხოლმე ჩასმული
დედას, მახსოვს.

ამრქელ ვბ **ajrkel** vb არქიელი архиерей bishop. ამრქელ მოძორან ვაჯოუხუ ვარ
– არქიელი მღვდლების უფროსი იყო.

ამრლ ბდ **ajrl'** bd ყოჩი, ერკემალი баран производитель ram. სტაბოჩქ ქელრ
არლუმ დეწქ ეგდა – შემოდგომას ცხვარში ყოჩები უნდა გაერიოს.

ამტნო დდ **ajtnō** dd დროსა და სივრცეში გამეფებული სიჩუმე воцарившаяся во
времени и пространстве тишина silence spread in time and space. გოგხეს
ამტნო და – ირგვლივ ყველგან სიჩუმეა. იბ. см. see ატოლ **atol**.

ამტვექ **ajtvē** იღბლიანი, ბედნიერი везучий, счастливый happy. ჰამინასქ ლესქ
ამტვექ ხილან – ყველასაც უნდა, იღბლიანი (ბედნიერი) რომ იყოს. იბ. см. see ატ-
ივ **ativ**.

ადტვეწი **ajtveč'i** უიღბლო[დი] без счастья unlucky. ნახე ადტვეწი ალო, მაცნე ჰამაძ დახარ დუხ დო – ხალხი უიღბლოს იტყვის, როდესაც ვისიმე ცხოვრება უკან წავა.

ადქმობ დ **ajkmob** d ექიმობა, მკურნალობა врачевание, лечение treatment. ე სტაკოვ ადქმობ დო – ეს კაცი ექიმობას ეწევა [შეგრება]; ოღუენ ადქმობ და საჭირო – მას ექიმობა, მკურნალობა ესაჭიროება.

ადყრ ბდ **ajq'i** bd სიბი ქვა, ფიქალი шифер, сланец smooth stone, shale. ლამუქი ბაცბ წენბუდ ადყრ ჯალუშ და – მთაში წოვათუშების სახლები სიბი ქვითაა დახურული.

ადში[ჟი] **ajš'û** ერგ. იბ. эрг. см. erg. see შუ šu.

ადხნი დ **ajxnî** d ნართი пряжа, прядь yarn. ბაცბ ფსტეივ ჩხიდრწ ადხნი დუე ქჷქლორ – წოვათუშების დედაკაცები წინდების ნართს ბევრს ამზადებდნენ.

ადხნო დდ **ajxnō** dd მოხსული, ნახნავი вспаханный, пашня ploughed. წყეწყ ადხნო სტაბჷეს დეწე ქჷქლდ – ზოგჯერ ნახნავი შემოდგომასვე უნდა მო-მზადდეს.

ადჰი დდ **ajhî** dd ნაწლაგი кишка intestine. ჟელრეჩი ადჰი ზორადში დახე და – ცხერის ნაწლაგი ძალიან გრძელია.

აკაკ დდ **aķak** dd აკაკი (ხე) каркас, крапивное дерево Akaki (tree). აკაკი საყდრინ ფეხ ოცა ბჷარინო – აკაკები ეკლესიების ახლოს ეხლაც გვხვდება.

აკამზი დ **aķamzi** j მრ. მნ. pl. ხალიჩის საბეჭი დაზგა станок для заготовливания ковров carpet weaving loom.

აკარ **aķar** გრლუე. непрх. intrans. ცვენა (ცვივა) опадать, спадать to fall off. მახგორქლდაჰი გორ ზორადში ადჰი – ქარისაგან ვაშლი ძალიან ცვივა. სრ. сов. perf. დეკაკარ d|eķar.

აკდ|არ¹ **aķd|ar¹** გრდმ. прх. trans. ჩამოყრა (ყრის) сбрасывать to throw down. ბზდრივ ხენმაქრქ გორი აკოდო – ბავშვები ხიდან ვაშლიებს ყრიან. სრ. сов. perf. დეკდ|არ¹ d|eķd|ar¹.

აკდ|არ² **aķd|ar²** გრდმ. прх. trans. კანკალი (აკანკალებს), კავკავი трястись, дрожать to tremble. ფშელოვ აკოვრ ე კნათ – სიცოფე აკანკალებს ამ ბიჭს. სრ. сов. perf. დეკდ|არ² d|eķd|ar².

დაკარ **d|aķar** გრლუე. непрх. intrans. წვა (იწვის) гореть to burn. დოს დაკურ – შემა იწვოდა.

დაკ|დ|არ **d|ak|d|ar** გრძ. прх. trans. დაწვა (დაწვავს) жечь, сжигать to burn. სუდ ვუდტხოვ ლამნი დაჰ დაკდოს ნალიგო ვასითქო წარავა – წასვლისას მთებს გადავწვავ ნალებიდან ნასროლი ცეცხლით (ს. გარსევანიძე).

დაკ|დ|ა **d|ak|d|a** გრძ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для мас-дара is an infinitive for the gerund დაკ|დ|არ **d|ak|d|ar**. ღალღუენი თხილღას, ღუჯ ღოს დაკღ ცო ღუჯ სო – ზამთრისთვის ვუთერთხილღები, ბევრი შეშის დაწვა არ მინღა.

აკვან ღღ **akvā** dd აკვანი колыбель, люлька cradle. ნანას სე დაშე აკვან თერქღორ – ღეღა ჰემი ღის აკვანს არწევღა.

აკიდო ღღ **akidō** dd აკიდო связка (кистей винограда) a bunch of grapes. ქან-ზე აკიდუღ – ყურძნის აკიდოები.

აკ|დ|ითარ **ak|d|itar** გრძ. прх. trans. ყრევინება (აყრევინებს) заставить падать, сбивать, сбрасывать to shake out. კნათიღ ღუჯ კაკალ აკითო – ბიჭები ბევრ კაკალს აყრევინებენ.

აკლება|დ|არ **akleba|d|ar** გრძ. прх. trans. აკლება (აკლებს) разгромить to devastate. მასთხოვას ღეენი (ღინი) ფჰე აკლებადბიღ – მტერმა მთელი სოფელი აიკლო.

აკმაღზღობ ღღ **akmajzlob** jj აკაზმუღობა, შეკაზმუღობა сбруя, убор (для лошади) harness. სე ღონგო[ჰ] ღაზე აკმაღზღობ და – ჰემს ცხენს კარგი აკაზმუღობა აქეს.

აკ|დ|უენი **ak|d|ujnī** მძღ. прич. particip. მთრთოღვარე, აკანკაღებული трепещущий, трясущийся, заставляющий трястись doddering, shivery. აკბუენი ბჰარკ – მოთამაშე თვალი; აკღუენი ტოტ-ქოკი – მთრთოღვარე ხელ-ფეხი.

დაკუენი **d|akujnī** მძღ. прич. particip. ის, რაც იწვის то, что горит something that is being burnt.

დაკ|დ|უენი **d|ak|d|ujnī** მძღ. прич. particip. ის, რაც დასაწვავია то, что следует (можно) жечь sth to be burnt.

დაკწი **d|akčī** ღაუწვავი недогоревший not burnt. ე ღაზნარ დაკწი ღა – ეს ჰინ-ზნვარი ღაუწვავი.

აღო¹ **alō¹** ბეღნიერი счастливый happy.

ალო² მდ **alō²** jj ალო земля, намеченная для распашки forest cut for ploughing. ში
ალო მისქ თხოგოქი ახწი – ორი ალო დაგვრჩა მოუხნავი.

ალოლ მ **alol** j ბედნიერება счастье happiness.

ალავ დ **alav** d ალაო солод malt. **დეგენაძნო ალავ ქვექოდო** – ლუდისთვის ალა-
ოს ამზადებენ.

ალამ ბდ **alam** bd ალამი, დროშა знамя flag, banner. **ბაცბიგოქი ალამ ღარჭი ბარ**
– თუშებს ალამი შავი ჰქონდათ.

დალარ¹ **d|alar¹** გრდუგ. непрх. intrans. 1. ჭერა (უჭირავს, უკავია) держать to hold.
უჩიტლეგოქი ჟაგნო დალიო – მასწავლებელს წიგნი ეჭირა; დადეგო ქორე
იწველება ბჟთ თოჯ დალიო – მამას ხელში სულ თოხი ეჭირა; ვაშეგოქი ღანქ
თა-ნამდებობ დადლო – ძმას კარგი თანამდებობა უკავია. სრ. сов. perf. **ლაც|დარ**
lac|dar. 2. ქონა иметь to have. თხე ათგოქი ფსარ-ფსარლო გო ლიტო შურქ
დადლო – ჩვენი ძროხა სალამობით სამ ლიტო რძეს იწველის [სამი ლიტო
რძე აქვს]; **სტივრეგო დრუტ დადლო** – სალამურს ნახვრეტი აქვს (სალამური
გახვრეტილია); **ლარკან ღრატბი ძალით ვადგო** – ყურებში ნახვრეტები გვაქს.

დალარ² **d|alar²** გრდუგ. непрх. intrans. ვალის ქონა (მართებს) иметь долг to have
somebody's debt. ჰოხ სქ ტათებ დადლო – შენ ჩემი ფული გმართებს.

-დალარ -d|alar მყოფ. буд. fut. **-ლა -la** რთული ფუძის შემადგენელი ნაწილი,
აწარმოებს ვნებითი გვარის შინაარსის ზმნებს составная часть сложных ос-
нов, образует непереходные глаголы страдательного залога a part of com-
plex root which forms the verbs having the content of passive voice. **საქმ თაგ-**
დალო – საქმე გაკეთდა; **მოჰ წეგდალო** – ქალიშვილი გაწითლდა; **კნათ ვაგლა**
– ბიჭი [გა]იზრდება; **ვორო თასლა** – ვაშლი ჩამოვარდება.

ალბათ albat ალბათ наверное probably. **ალბათ, ჰამინაც იშტ დეწქ შურ ღამნი,**
მოჰე ვაძნ ვაწ წოვათ – ალბათ, ყველას ასე უყვარს თავისი მთები, რო-გორც
ჩვენ ჩვენი წოვათა.

ალბულ დდ **albul** dd ალაბულა, ჩალაბულა мусор, трава в текучей воде grass
brought by the water. **ხივ ალბულ დაჭორო** – წყალს ალაბულა მოჰქონდა.

ალზა¹ მდ **alzā¹** jj ალაზანი (ჰიდრონიმი) Алазани (гидроним) Alazani (hydronym).
ლაჟმჟ დოტუმ წიფლნი ალზნებ დალო დეწქ – მთაში წასვლისას წიფ-
ლოვანში ალაზანზე გადასვლაა საჭირო.

აღზან² მდ **alzā²** ჯ მდინარე река river. ყარგოდოლ² შარე[ნმაქ] მაჯოჭ² აღზან² მალორ – ნაწვიმარზე შარაზე კარგა დიდი მდინარე [ალაზანი] მოდიოდა.

აღთაბ მდ **altab** ჯ აღთათა медный кувшин little tin-ware. აღთბე[ჰ] ჩაინაძნ² სიგ² კეჭ² მახით[ო]რათხ – აღთათაში ჩაისთვის წყალს ვადულებდით; აღთ-ბე[ჰ] სი დაძოჟ – აღთათაში წყალი ასხია.

აღისსქ² ბდ **alixč²** ბდ აღვის ხე тополь poplar tree. აღნი აღისხენ[ბ]ი ღედახკე² – აღვანში აღვის ხეები დგას.

აღიშ **ališ** მრ. იხ. მნ. სმ. pl. see მრლ **jöl**.

აღმას დდ **almas** dd აღმასი алмаз diamond. აღმას ბაჯუძირ² მან² დაჩუძ, თურ² ჰამიგ[ო]ჭეც და – აღმასი დიდი ფასისა რომაა, განა ყველასა აქვს.

აღუბაღ ბდ **alubal** bd აღუბაღი (ხე, ნაყოფი) вишня (плод, дерево) cherry. აღუბ[ა]ღ² მურაბ თეგოდ² – აღუბაღის მურაბას აკეთებენ.

აღჩუ **alču** აღჩუ, შეძახილი კოჭის (ძვლის) თამაშისას Алчу, восклицание во время игры в кости Alchu, explanation during throwing the bone in the game. კოჭ² ლექბოშ, კნათიე აღ², აღჩუ! – კოჭის აგდებისას ბიჭები იტყვიან, აღჩუ! სქ² ბოთხ აღჩუ ბა – ჩემი საქმე აღჩუდ არის.

აღჩუყ დდ **alčuq** dd აღაჩოყი, ნაბდის ქოხი шалаш, юрта tent. ტბათნი დუჯი და-ხერ² აღჩუყახ – ტბათანაში ბევრი ცხოვრობდა აღაჩოყებში.

აღხ მდ **alx** ჯ აღხი захудалая лошадь, кляча jade. აღხ დო² ცო ქესბოგე – აღხ ცხენს აღარ ამუშავენ.

აღარ¹ **alār¹** გრლუვ. neprx. intrans. გადაკიდება приставать molesting (to incite somebody against). ო სტაკ² მაცლომც² ვეწ² სოხ აღ²? – ის კაცი როდემდე უნდა მყავდეს გადაკიდებული? სრ. сов. perf. უდღდისარ² **ujl̄disar**.

აღარ² **alār²** გრლუვ. აგდებ. neprx. пренебр. intrans. by m. f. ცმა (აცვია) ИМЕТЬ ЧТО-Л. В ОДЕТОМ ВИДЕ to have on, to dress. ო ფსტუფჩოგო მოლოქ² კაბ აღ²ურ! – იმ ქალს როგორი [არც თუ კარგი] კაბა ეცვა!

დაღარ² **d|alār** გრლუვ. neprx. intrans. 1. [გ]დება (დევს, გდია) რამეში лежать в что-л. (о предмете) to have something put in, placed in. ჯიბე² ნეკ დაღ² სოგო – ჯიბეში დანა მიდევს. 2. მძიმე პირობებში ყოფნა (ცხოვრება) БЫТЬ (ЖИТЬ) В ТЯЖЕЛЫХ УСЛОВИЯХ being (living) in hard conditions. მოჭ² დაუხკე² ე ნახ! – როგორ [მძიმე პირობებში] ცხოვრობს ეს ხალხი! 3. რამის კეთება (რამეს აკე-

თებს) მთელი თავდავიწყებით *самозабвенно делать что-л.* being very busy in work, to do sth with great enthusiasm. **სტენახ ვალო[ჰ] ისი?** – რას აკეთებ მანდ მთელი თავდავიწყებით?

აღ|დ|ალარ *al|d|alar* გრდუგ. *непрх.* intrans. თქმა (ითქმება) *сделаться сказанным* to say, to tell. ელოშ ჰალორ ცო ალლა – ეს სიტყვა არ ითქმება; **ადონას დადეგორ, მა ალუდნორ, მან მაინც ჰალორ აღდადონორ** – ვუთხარი მამას, არ უთხრა-მეთქი, მაგრამ მაინც ეთქვა [უნებურად]. სრ. *сов. perf.* **ლევ|დ|ალარ *lev|d|alar***.

აღარ *al'ar* გრდმ. *прх.* trans. თქმა (იტყვის) *сказать* to say, to tell. ნიფს აღარ თურ ჰამინაყ მაკე – სწორად თქმა განა ყველას შეუძლია; **ოჯუს ნაყბისტეგორ ცჰადოშ აღარ** – მან ამხანაგს ერთი სიტყვა უთხრა; **ჯარ აღოს ჰოგორ** – ხვალ გეტყვი; **ეშინორ ვადნორ!** – წყე სონხ აღარ: **მაცლომცარ ვახეს იშტ გორლიშ!** – გიჟიაო! – ერთხელ ჩემზეც თქვან: როდემდე ვცხოვრობ ასე ჭკვიანად! (ს. გარსევანიძე) უსრ. *несов. imp.* **ლევ|დ|არ *lev|d|ar***.

აღარ *al'a* გრდმ. *прх.* trans. ინფინიტივია მასდარისთვის *инфинитив для масдара* is an infinitive for the gerund **აღარ *al'ar***. ჰამიგოყ ნიფსხოლ დეწეს აღარ! – ყველას სიმართლე უნდა ვუთხრა!

დ|ალარ *d|al'ar* გრდუგ. *непрх.* intrans. 1. 1) გაჩენა (გაჩნდება), გახდომა, ატყდომა *возникнуть; произойти* to be born, to begin. **ბადერ დალარ** – ბავშვი გაჩნდა; **ბუჰ ბალარ** – ჩხუბი, ომი ატყდა; 2) გამოსვლა (გამოვიდა), გამოდგომა *появляться* to appear. **სტოჟბკუე ეცინორ დეო ლახარ ბალარ სარ** – შარშან ნაყიდი ძროხა კარგი გამომადგა. 3) აღმოსვლა, ასვლა *пробиться, взойти* to rise. **დაჟარ დალარ** – ბალახი ამოვიდა; **მათხ ბალარ** – მზე ამოვიდა; **ტჰერელარ დალარ** – ვარსკვლავები ამოვიდა; **კურ ბალარ** – კვამლი ავიდა. 4) გაგარდნა *выстрелить* to shoot. **თოფ დარარ** – თოფი გაგარდა. 2. რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი *составная часть сложных основ или словосочетаний с приставками* a component part of complex root or word-combination. 3. ზმნისწინებთან *с приставками* with preverbs. **ჰალორ ვალარ** – ავიდა (ზევით) *он поднялся (на верх)* he/she went up; **დაჰ ვალარ** – გავიდა (იქით) *перешёл, переплыл* he/she went there; **ნშადუ ვალარ** – გავიდა (გარეთ), გამოვიდა *он вышел (наружу, из дома)* he/she went out. უსრ. *несов. imp.* **იხარ¹ *ixar***¹.

ქორლარ დ|ალარ *korl'e d|al'e* 1. ხელიდან გაუვარდა *выронил из рук* was dropped from ones hand. 2. გაექცა *ускользнул, убежал от...* he/she ran away

from. 3. გადატ. перен. fig. ხელიდან წავიდა потерял доброе имя to spoil, to mar. ეფექტარ ქორლქჷ და დალენრ – ეს ბაღლი მთლად ხელიდან არის წასული.

აღრდ|ადღნრ, აღრდ|აღინრ **al'dajɲô, al'dalɲô** მიმლ. прич. particip. ნათქვამი сказанный said, told. ლაჭყოშ აღრდაღნრ დოშ ჰალ გუდალქ – ფარულად ნათქვამი სიტყვა გამოაშკარავდა; წყე ჰალრ აღრდაღნრ დოშ დუხ ცო დერ-წოდმაკეგქ ჰოქ – ერთხელ ნათქვამ სიტყვას უკან ველარ დააბრუნებ.

აღრდა **al'āda** სათქმელია, ნიშნავს это значит it means. ის ვუხ აღრდა? – ეგ რა სათქმელია (რას ნიშნავს)?

დ|აღენრ **d'al'enô** ცნობილი, სახელიანი, სახელოვანი известный, пользующийся именем well-known, famous. ჭყუმახი ცჰადნ დროჰ ვაღენრ სტაკ ვარ – ჭყოპი ერთ დროს ცნობილი კაცი იყო.

დ|აღ-ვაღენრ **d'al'-qal'enô** მიმლ. прич. particip. [ხალხში] გამოსული вышедший в люди человек a person with modern thoughts. ე სტაკ მოლქ ვაღ-ვაღენრ ვა – ეს კაცი როგორი გამოსულია.

აღრითარ **al'itar** გრღმ. прх. trans. 1. თქმევინება (ათქმევინებს) заставить сказать to make someone say something. შარზ ბეხკ ბარ, ჰალრ აღრითიქ ოჯუდგრ – თავისი ბრალი იყო, ათქმევინეს მას; ე ფეშკრეგრ აღრითათ სიმართლ – ამ ბავშვს ათქმევინეთ სიმართლე. 2. მოწოდება წესიერი ქცევისკენ to appeal somebody for behaving in a good manner. ე ფეშკრეგ ტოტი ჩუ ცო მეყოდოქ, აღრითათ! – ეს ბავშვი ხელებს არ აჩერებს და უთხარით, წესიერად იყოს!

აღრითა **al'itā** გრღმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара is an infinitive for the gerund **აღრითარ** **al'itar**. ყუვადგრ ნიფსხოლ დეწეთ ვად აღრითა – ქურდს სიმართლე უნდა ვათქმევინოთ.

დ|აღრითარ¹ **d'al'itar¹** გრღმ. непрх. trans. გა|მო|შვება, ა|მო|შვება отпустить, выпустить, упустить to miss. ე საქმ ქორლქ მა დაღრითარ – ეს საქმე ხელიდან არ გაუშვა.

დ|აღრითარ² **d'al'itar²** გრღმ. прх. trans. გამოცემა (გამოსცემს) выпустить, опубликовать to publish. მაყვლეს გეჩნადრათ ლაზქ ჟაგნრ დაღრითიქ – მაყვალამ სხვანაირად კარგი წიგნი გამოუშვა.

აღრინრ **al'inô** მიმლ. прич. particip. ნათქვამი, თქმული сказанный sth to be said, told. ოჯუს აღრინრ დოშ – იმის ნათქვამი სიტყვა.

აღუენი **ǎʃujnî** 1. სათქმელი то, что нужно сказать to be said, told. ცჳა ღოშ და სოგოაჳი აღუენი – ერთი სიტყვა მაქვს სათქმელი. 2. მთქმელი тот, кто должен сказать teller, author, performer, narrator, speaker. ე მოც აღუენი მქ ვა? – ამ სიმღერის მთქმელი ვინ არის?

დაღ-დაშაყუშ: დაღ-დაშაყუშ სტაკ **jaʃ-joaʹuʃ: jaʃ-joaʹuʃ ʃtaʃ** ვაჟკაცური, სახელიანი ადამიანი мужественный, именитый человек brave, glorious. წკიპო ზორადში დაღ-დაშაყუშ სტაკ ვარ – წკიპო ძალზე ვაჟკაცური კაცი იყო.

ამაგ დ **amag** j ამაგი забота, попечение labor, work. ნან-დადეგოაჳი დაჯოფ ამაგ და ბჯღრინმაქ – დედ-მამას დიდი ამაგი აქვს შვილებზე.

ამბუდ დ **ambuj** j მრ. მნ. pl. 1. ამბავი, ამბები весть, вести, известия story, rumour, information. ღანქ ამბუდ დეჟქ თხა – კარგი ამბავი (ამბავი) მოვიდა დღეს. 2. რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний a component part of complex root or word-combination.

ამბუდ თასარ **ambuj tassar** გრდმ. прх. trans. ცუდი ამბის დატრიალება (ცუდ ამბავს დაატრიალებს), ცუდი რამის ჩადენა совершить плохое, сделать что-л. плохое to behave badly. იცხ სტაკოვ მოსქ ამბუდ თასარ – მაგ კაცმა ცუდი ამბავი (ამბები) დაატრიალა.

ამბუდ დაარ **ambuj jar** გრდმ. прх. trans. საუბარი (საუბრობს), ღაპარაკი, მოღაპარაკება беседовать, разговаривать conversation, talk, negotiation. ნაყბისტეცქ ამბუდ დინას – ამხანაგთან ვისაუბრე; ბათხავ ამბუდ დარ დეხარ – საქმე მოღაპარაკებას მოითხოვს; მარჯ ღანხან მოყ ეჳათ დარ, ბაცბივ ბადცბრათ მქ ამბუდ დორ – მაშინ იყო რა კარგი, ბაცბები ბაცბურად რომ ღაპარაკობდენ (რ. ორბეთიშვილი).

ამბუდ დითარ **ambuj jitar** გრდმ. прх. trans. 1. მოყოლინება (მოყოლინებს) заставить говорить, беседовать, рассказывать to make someone say something. ჩუ ვეჟქჩრ სტაკოგო ბჳარდახქჩუდშე დუჯ ამბუდ დითქ – შინ მოსულ კაცს დამხვდურებმა ბევრი აამბობინეს. 2. ამბის (დარბების) დატოვება (ამბავს დატოვებს) оставить назидания to leave the message. ჟეგო ვოტუჩრ დადას ამბუდ დითქ, ღაღუენ დოს დროჳეჟ ექედებათადნარ – ცხვარში მიმავალმა მამამ ამბავი დატოვა, სა ზამთროდ შეშა დროზე დაამხადეთო.

ამბოხ დ|ახარ **ambōx d|axar** გზღუფ. неврх. intrans. მასლაათი (მასლაათობს), მუსაითი, ბაასში ჩატულობა увлечься разговором, беседовать chat. ბუსცჰაყ ამბოხ ბახენო ღებადეკნათხ – მთელი ღამე ამბებში გართულები ვისხედით.

ამბუდ დ|ორიკ|აყ **ambuj j|orik|a'** ლაპარაკის მოყვარული любящий поговорить, говорун talkative. ცჰადარი ამბუდ დორიკ|აყ ადმიანეე ნახ კორტოდო – ზოგიერთი ლაპარაკის მოყვარული ადამიანი ხალხს თავს აბეზრებს.

ამბუდ დ|უენი **ambuj j|ujnî** მოლაპარაკე, მოუბარი рассказывающий, говорящий talker, speaker. ამბუდ დუენში ბჟ ბეწე ნახნ შეყრ ღაზედში დიკ – მოლაპარაკენი ყოველთვის ესაჭიროება ხალხს თავშეყრის კარგად წარმართვისათვის.

ამიღ ბღ **amīd** bd ამინდი погода weather. ცენეს მოსი ამიღუდ და – წელს ცუდი ამინდებია; გა ღაზე ამიღ ხილუ – ხვალ კარგი ამინდი იქნება.

ამიღწინ დ **amīdçinā** d უამინდობა непогода bad weather. ამიღწინ დახუდ საქმ დუხ მისე თხოვო[ჰ] – უამინდობის გამო საქმე უკან დაგვრჩა.

ამნათ დღ **amnat** dd უცხოტომელი მოსამსახურე, მოჯამაგირე иностранный слуга, прислуга, служитель foreign servant, slavey.

ამესო დღ **ampsō** dd ამესონი сотоварищ (за выпивкой, едой) boon companion, boon partner. მაღვი დაყო ამესო ღაზე და – ჰურის ჭამაში ამესონი კარგია.

ამქარ დღ **amkar** jj ამქარი цеховой a worker who works at the workshop, craft. ხელოსნიგო[ჰ] შუი ამქარ დარ – ხელოსნებს თავისი ამქარი ჰქონდათ.

ან დღ **ā** dd ჭვალი колотье colic, lumbago. ანიე ქოთვოსო – ჭვლები მაწუხებს. ანიე ლეც|დ|არ **aniv lec|dar** გზღმ. прх. trans. ჭვლებით დახუთვა (ჭვლები დახუთავს) страдать коликами to suffer with lumbago or colic. ანიე ლაცდარ ხალს დანო – ჭვლებით დახუთვა მძიმე ყოფილა.

ანათორ დღ **anapor** dd ანათორა пряса cassock. ანათორი მოძორიგო[ჰ] დაუფხუ – ანათორები ძღვდლებს აცვიათ.

ანბ დ **anbā** d მრ. мн. pl. ანბანი азбука, букварь alphabet. რუსულ ანბან ცჰაიტე შარლუჩოგეე ღამდინას – რუსული ანბანი თერთმეტი წლისამღა ვისწავლე.

ანგლოზ დღ **āgloz** dd ანგელოზი ангел angel. ბარე'ნე, ღამე'ნე ანგლოზი ლეტალათ ვან! – ბარისა და მთის ანგელოზები შეგვეწიოს!

ჭგრიში დდ **ǎgriš** jj ანგარიში *счёт* account, consideration. ვადგო[ჭ] ვაშ[ბ]ნჰუ[ჭ] აჭგრიში და – ჩვენ ერთმანეთში ანგარიშები გვაქვს.

ჭგრიშწი, აჭგრიშეწი **ǎgriščī, ajgršecī** უანგარიშოდ *не считая, без счета* without taking into consideration. ჭგრიშწი ცომენს დანხე – უანგარიშოდ არავენ ცხოვრობს.

ჭდ დ **ǎd** j იერი *вид, облик* expression, look. ჭდუხდა[ჭ] დაბწმაკი სო ო დოჭ – იერი-ზე ვიცანი მე ის გოგო.

ჭდაზ დდ **ǎdaz** jj ანდაზა *пословица, поговорка* proverb. ჭდზი ნახე და კერბად-დიენო – ანდაზები ხალხის მიერაა შეთხზული [შეკერილი]; მელ ჭდზი ჭეთე ე ვაჭონ! – რამდენი ანდაზა იცის ამ ბიჭმა!

ჭდერძ დდ **ǎderz** jj ანდერძი *завещание* will, testament. ჭდერძ დითარ – ანდერძის დატოვება.

ჭდერძ დარ **ǎderz j|ar** – ანდერძის აგება *отпевать покойника* to perform a funeral service. მოძღრევ დალწონ ჭდერძ დო – მღვდელი მკვდარს ანდერძს უგებს.

ჭდით **ǎdit** ანდელ, ალაღბედზე *наугад* at random. ჭდით ხეცე სო ის – ანდელ ვი-ცი ებ.

ჭთებ დდ **ǎnteb** jj ანთება *воспаление* inflammation. ჭადაფ ჭთებ – ტვინის ანთება.

დ|ანიც **d|ani'** ნაცვ. местоим. проп. ყველა, ყველანი, ყველაფერი *все, всё* everybody, all, everything. *об. см. see ვუმაყ (უმაყ) vuma' (uma')*.

ჭკრაყრ¹ **ǎkra'ǎ'** ანკარა *чистый, прозрачный* pure. წყაროწ ხი ანკრაყრ და – წყაროების წყალი ანკარაა.

ჭკრაყრ² ბდ **ǎkra'ǎ'** bd ანკარა გველი *уж* grass snake. ანკრაყრ შხამქ ლაჭ ცო ბა – ანკარა შხამიანი გველი არაა.

ჭკრაყრ³ დდ **ǎkra'ǎ'** jj შუშა *стекло* glass.

ან-ქარი დ **an-kari** d მრ. მნ. pl. ჭვლები [ჭვლები და ქარები] *колики* colics. ნინო ცენეს ან-ქარიც ქოთოდო – ნინოს წელს ჭვლები აწუხებს.

ჭწლ დდ **ǎcl** dd ანწლი *бузина* elder. ჭწლოწ არაყ დანო – ანწლის არაყს ხდიან.

ჭჭ: ჭჭ დარ **ǎh: ǎh d|ar** გრღმ. прх. trans. კენესა (კენესის) *охать, ахать* to moan. ლაწმრევ ჭჭ დო – ავადმყოფი კენესის.

აპელატ დღ **apelaṭ** dd ეპოლექტი Эполет epaulet. აპელტი აფიცრან ლიშა და – ეპოლექტები ოფიცრების ნიშანია.

აპელსი დღ **apelsi** dd ფორთოხალი апельсин orange. აპელსინი ზორადში ჩამლს ხილ და – ფორთოხალი ძალიან გემრიელი ხილია.

აპყადრქ **apqajrē** ნაცრიანი в золе ashy, ashen. თხალყ მაღნა აპყადრქ გუა-ლქ – დღევანდელი პური ნაცრიანი აღმოჩნდა.

აპყადრი **apqajri** მრ. об. мн. см. pl. see **დაპყ jorq**.

აპყარბასი **apqarbasī** ნაცრისფერი серый, цвета золы grey. აპყარბასი დუჭ ჯუღურ და – ნაცრისფერი სახე უშნოა.

აპყ|დ|არ **apq|d|ar** გრღმ. прх. trans. შერჭობა (შეარჭობს), დარჭობა, ჩარჭობა, შეჩ-რა, შეჩურთნა втыкать, совать, засовывать to pierce, to drive into, to put in. ბანდ კედლან აპყდოს – ჩვარს კედელში ვჩურთნი.

დააქარ დღ **dažar** გრღყვ. непрх. intrans. ძოვა (ძოვს) пастись to let pasture. შირქიჰჰ, ლამუჰჰ ბაცბჰ ქე დააქარ – შირაქსა და მთაში წოვათუშების ცხვარი ძოვდა.

დააქ|დ|არ **daž|d|ar** გრღმ. прх. trans. ძოვება (აძოვებს) пастить to pasture. მეცხვარეი ქე დააქოდრ – მეცხვარეები ცხვარს აძოვებენ.

დ|არ **d|ar** გრღმ. прх. trans. 1. წეიქმნა (წეიქმნის), გააკეთება (გააკეთებს, იზამს) [с]делать, [сo]творить, создавать to create, to make, to do. ვუხ (უხ) დო? – რას აკეთებ (რას შვრები)? ვუხ (უხ) დოს! – რას ვიზამ! მა დო! – ნუ აკეთებ (ნუ შვრები)! ნეკ მიჩ დინაქჰ? – დანა რა უყავი? იშტ დებ! – ასე გააკეთე (ასე ქენი)! ე ვუხ (უხ) დინორ ო ვაჰოვ? – ეს რა ექნა (რა გაეკეთებინა) იმ ბიჭს? ბაჯლ ბოთხ ბინას – დიდი საქმე გავაკეთე (შევასრულე). 2. შობა (შობს) родить, рожать to give birth to. ფსტუმჩოვ ბანდერ დიქ – დედაკაცმა ბავშვი შვა; მიტრ ფსტუნავ კნათ ვიერ – მიტოს ცოლმა ბიჭი დაბადა წევა]. 3. ქსოვა (ქსოვს) вязать to knit. აგას ჩხანდრი დო – ბებია წინდებს ქსოვს. 4. შეუძლია დაირთოს ზმნისართები может иметь при себе наречия it can be enclosed by adverbs. სო დებ! – მოხურე! Закрой! Close! ნშაქდებ! – გაადე! Открой! Open! დაჭ დებ! – მიხურე! Закрой! Close! დაჭ დარ – მიხურვა; მიცემა, გაცემა закрыть (дверь); отдать, раздать to close; to give. 5. რთული ფუძის, ან შე-სიტყვების შემადგენელი ნაწილი; აწარმოებს გარდამავალი შინაარსის მქონე ზმნას часть сложных основ или словосочетаний; образует переходные гла-

голы a component part of complex root or word-combination; it forms the verb having the function of transitiveness. ოჯუს წა თეგოდო – ის სახლს აშენებს. Он строит дом. He is building a house. დო ლელებიქ – ცხენი ატარეს. Лошадь водили. A horse was taken to and fro. ნანას ბზდერ დავდიქ – დედამ ბავშვი გაზარდა. Мать вырастила ребенка. Mother nurtured a child.

მოც ბარ **moq bar** – გრძმ. прх. trans. მღერა [სიმღერის კეთება] (მღერის) **петь** to sing. მაჯიშ ცო დოს – არ ვმღერი [სიმღერებს არ ვაკეთებ].

დღა **dã** გრძმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის **инфинитив для масдара** is an infinitive for the gerund **ღარ d|ar**. დეთ თაბით იშო სრნე, ვუხკ (უხკ) დეწლოს და! – ძროხა მაკლდება, მგონია, და რა უნდა ვქნა, ნეტავი!

არაყ დღ **araq** dd არაყი **водка vodka, arrack**.

არზ დღ **arz** dd არზა **прошение petition**. ჰათხეც არზი წერადმუდში კაძაკ ბარ – წინათ არზების დამწერი ცოტანი იყვენენ.

არკქ **arkë** მკვახე **неспелый, незрелый unripe**. არკერ ქანზე ვქ ცო ეთოდო – მკვახე ყურძნის ღვინოს არ აყენებენ.

არკუმ ბღ **arkum** bd მხალი (ბალახი, კერძი) **трава своего рода, блюдо из неё Arkum (Purée of grass and the grass itself as well)**. ნატრის არკუმ ჩამლოს ბა – ჭინჭრის მხალი გემრიელია.

არლარ **arlar** გრძმ. прх. trans. ლეწვა (ლეწავს) **МОЛОТИТЬ** to thresh. სტაბო[ჭ] კა- ლუდ არლო – შემოდგომას კალოებს ლეწავენ; სტაბო უდოჩე[ჭ] არლო დოლათხ[რ] – შემოდგომა რომ დადგება, ლეწვას დავიწყებთ.

დარლარ **d|arlar** გრძმ. прх. trans. [გა]თლა (თლის), [ჩა]თლა **тесать, обтесать, вытесать, отстрогать** to dab. ვასოს ხენქ მორი დარლო – ვასო ხის მორებს თლის.

არლეს **arlex** მარცხნივ **налево to the left**. არლეს ჰყ და – მარცხნივ ტყეა; არლეს ლობ! – მარცხნივ წადი!

არლითარ **arlitar** გრძმ. прх. trans. გალევინება (გაალევინებს) **заставить МОЛОТИТЬ** to make sb thresh something. ოვარ დამიგო არლითო მაძგა – ისინი ნათესავეებს ალევინებენ პურს (ხორბალს).

არლინო **arlinô** მიმლ. прич. particip. გალევნილი **ВЫМОЛОЧЕННЫЙ** threshed. მაძგა არლინო და – პური გალევნილია; ოჯუს არლინო და ე მაძგა – იმის გალევნილია ეს პური.

არლი **arli** მარცხენა левый left. ადრჩლეს არლიჩრ ტოტეს ტოტ დიშდიქ სო – არჩილმა მარცხენა ხელზე ხელი დამარტყა; ხნ არლი ცერ – წყლის (მდინარის) მარცხენა ნაპირი.

არლუდლ დ **arlujlā** d 1. ლეწვის დრო და ადგილი, ლეწვა, კალოობა место и время молотбы, молотба a place and season for threshing. დაცრეს არლუდლ დადწუ – თიბვას [შკას] ლეწვა მოსდევს; არლუდლ გარგადმონრ დაგეგქ – კალოობა მოახლოებულია თითქმის.

არლუდნი **arlujni** მიმლ прич. particip. 1. [გა]სალეწი то, что молотят, чем молотят sth to be threshed არლუდნი ფსა ტატბალონ – გასალეწი ქერი დასველდა. 2. მლეწავი МОЛОТИЛЬЩИК thresher არლუდნი ლეხოს – მლეწავს ვეძებ.

არლწი **arlc̄i** გაულეწავი, გაულეწავად немолоченный non-threshed, without threshing. მჭ მაძვა არლწი დისქ თხოგოჩქი – ზოგი პური გაულეწავი დაგვრჩა; ფს არლწი ბისქ – ქერიც გაულეწავი დარჩა.

არმობ დდ **armob** dd არმობა подлость perfidy. არმობ მოსნ ზნ და – არმობა ცუდი ზნეა.

დარქ|დ|ალარ **d|arž|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. გაშლა (გაიშლება) распуститься, распускаться to blossom, to open. ბუბუკ დარქლა – ყვავილი იშლება; ქოლგ ნასტაკ დაჰ დარქდალონ – ქოლგა ძლივს გაიშალა.

დარქარ **d|aržar** გრლუგ. непрх. intrans. გაშლა (გაიშლება) распуститься, распускаться to spread. ქე მძდრი დარქქ – ცხვარი მინდორში გაიშალა.

დარქ|დ|არ **d|arž|d|ar** გრდმ. прх. trans. [გა]შლა (გაიშლის) развернуть, развёртывать, разостлать, расстилать to spread. კნათეგ სურთი დარქდიქ – ბიჭმა სურათები გაშალა.

დარსტარ **d|arštar** გრლუგ. непрх. intrans. გასუქება (გასუქდება) пожиреть to fatten, to put on weight. თხქ ვსქ ზორადშ ჰალ დარსტქ – ჩვენი ხბო ძალიან გასუქდა.

დარსტ|დ|არ **d|aršt|d|ar** გრდმ. прх. trans. გასუქება (გაიასუქებს) откормить, откармливать to put on weight, to fatten. წელტილუდნი რდურ დარსტდოს – საახალწლოდ ინდაურს ვასუქებ.

დარსტენრ **d|arštenō** მიმლ. прич. particip. გასუქებული, მსუქანი жирный, разжиревший fattened. თხქ ვსქ მოჰ დარსტენრ და – ჩვენი ხბო როგორ გასუქებულია.

დარსტოლ დ **darstol** d სიმსუქნე тучность fatness. ცო თაუგუ ადამიანს დარსტოლ – არ უხდება ადამიანს სიმსუქნე.

დ|არსტრიკ|აყ| **d|arstrik|a'** ადვილად გასუქებადი легко жиреющий sth/sb to be easily fattened. თხე ჯსე დარსტრიკაც და – ჩვენი ხბო ადვილად სუქდება.

არტახ დ **artax** dd არტახი свивальник a belt for cradle. ნანას აკვენს არტახი ჰაჭყე – დედამ აკვანს არტახები მოუჭირა.

არლან: არლან დ|ალარ **aryā: aryā d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. გაშტერება (გაშტერდება), გაოცება поразиться, остолбенеть to be surprised, to be amazed. ბნდერ არლან დალქ – ბავშვი გაშტერდა. უსრ. несов. imp. არლან იხარ **aryā ixar**.

არლან იხარ **aryā ixar** გრლუგ. непрх. intrans. გაშტერება (შტერდება) поражаться, столбенеть to amaze. დუძქრქ დაჯო ანქ დაგინო ბნდერ არლან იხო – პირველად დიდი ნადირის მნახველი ბავშვი შტერდება. სრ. сов. perf. არლან დ|ალარ **aryā d|alar**.

არში დ **aršī** არშინი аршин arshine. ძკ აძრშნეც ცო დუსტოგე – ახლა არში-ნით აღარ ზომავენ.

დ|არწ|დ|ალარ **d|arç|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. გატიტვლება (გატიტვლდება) раздеться, раздеваться to bare, to take off clothes. აღწნელო[ჰ] ბითლანნი კნათი დაჰ ბარწბალო – აღაზანში მობანავე ბიჭები გატიტვლდნენ.

არწარათ **arçarat** ზმნს. нареч. adv. წარამარა беспорядочно continually, incessantly.

დ|არწ|დ|არ, დ|არწ|დ|არ **d|arçā|d|ar, d|arç|d|ar** გრლმ. прх. trans. გაშიშვლება (გააშიშვლებს), გატიტვლება обнажить, обнажать, оголять, оголить to bare, to undress. ნანას ბნდერ დარწადიქ – დედამ ბავშვი გაატიტვლა; ლაუძრქ დახკენო დუდ დარწლორ – მთიდან მოსულ ცხენებს აშიშვლებდნენ [უნაგირს ხდიდნენ]; გოგეს სოდა ჰაჭყენეს, ყახლუდგ დარწლორ მიხმაც ნახ – გარშე- მო მიმოვიხედე და ყახადები ატიტვლებდნენ ყველგან ხალხს.

არწივ დ **arçiv** dd არწივი орёл eagle. აძრწვევ წყეწყ ჩუხუდ [წ]იტოდო – არ-წივი ხანდახან ბატკნებს იტაცებს.

დ|არწინო **d|arçinô** შიმლ. прич. particip. 1. შიშველი голый bared, undressed. დარწინო ბნდერ – შიშველი ბავშვი; დარწინო ფჰარსივ ფსტეივ ნადბრი ჰეგორ – შიშველი მკლავებით დიაცები ქეჩებსა თელავდნენ. 2. უბელო неоседланный

bareback. ბერო ბარწიჩო დონენ ხაყე'ნე, აჰო ხახკი ლაჩაჰო – ბერო უბელო ცხენს მოახტა და გააჭენა ქვემოთ.

არხ დდ **arx** jz არხი канава channel. ხი დოცდარ არხ მახო – წყლის მოსაყვანად არხი გაჰყავთ.

არხლოვ ვებ; დდ **arxlov** vb; jd ცაცია левша left hand user. სე განყოფ ჰამბლარჩ კარლო არხლოვ ვარ – ჩემი ბიძაშვილი პაპიანთ კარლო ცაცია იყო.

არჯკელ ბ **arǰkel** b არჯაკელი чина розовая Lathyrus roseus (Latin). არჯკელქ არკუმ ვეხკობო – არჯაკელის მხალს ხარშავენ.

ას **as** ერგ. об. эрг. см. erg. see სო **so**.

ასარ **asar** გრდმ. прх. trans. [გა]სერვა ([გა]სერავს), ცრა, ნესტრით [გა]სერვა, ჭრა на-секать, насечь ланцетом to slit, to scarify, to cut up. ბათუნ ნატყირქ ტარკ ნეკევე ასირ – ბათოს დაჩირქებული თითი დანით გაუსერეს.

დას|დაარ **d|as|dar** გრდმ. прх. trans. დაცლა (დაცლის), გამოცლა опорожнить, опорожнить to empty. სე ბაბოს კუდკრასოვ მაჭარ დასდიქ – პაპახემმა კოკურით დვინო დაცალა.

ასარგ **asarv** ზმნს. нареч. adv. ფონზე на фоне on the background. ოშტუქ დედალჩ რუსუდარ ამრთვამჩ ხანე ჳგლოზსა ო ბამო ასარგ... – ისეთი იჯდა კარვა ხანს რუსუდანი ანგელოზივით იმ მთვარის ფონზე... (ა. ბერთლანი).

ასერქ **asērē** ხბოიანი тельный a cow having a calf. ასერქჩო ათან თოყალ დეწქ თელა – ხბოიან ფურს საკმარისად უნდა ჭმევა.

დასქ, დაშარქ **d|asē, d|aşarē** 1. ცარიელი пустой empty. დასქ (დაშარქ) ქოცო – ცარიელი ქვევრი; დასქ (დაშარქ) ჰერწო ცუდ და ჰოგო? – ცარიელი ქვაბი არა გაქვს? დადი დაჰ დავდაკი'ნქ, წა დაშარქ (დასქ) ლნდოდისქ – პატრონები მიმოიკარგენ და სახლი ცარიელი დარჩა. 2. ცარიელა (სხვა რომ არათერია) сплошной only. სპეროდუნ დასქ (დაშარქ) კლდეკარი და – სპეროზა ცარიელა (სხვა რომ არათერია) კლდეკარქებია.

ასრ¹ დდ **asō**¹ jz ქალამნების ამოსასხმელი თასმა кожанный шнур для плетения лаптей leather strap for putting bast sandals on. ჯანი დარ ასრ ქორდინას – ქალამნების ამოსასხმელად [გასაკეთებლად] თასმა ვიშოვე.

ასრ² მდ **asô²** jj ასო (სხეულის ნაწილი), ორგანო член тела, орган limb, part of body. ქოკენხ დედქ ასრ წე – თესსაც სხეულის ასო ჰქვია; დითხ ასრ–ასრ თეტქ – ხორცი ასო–ასო აქნეს, დაჭრეს.

ასრ³ მდ **asô³** jj ასო, გრაფემა буква, графема letter, grapheme. ბუნდღერ მატ-გოჩქი თაგუნხ ასუდ მა – ქართულ ენას მოხდენილი ასოები აქვს; ბაცბიგოჩქი ასუდ ცო მათ ვადგოჩქი – ბაცბებს (წოვათუშებს) ასოები არა აქვს; ბუნდღქ ასუდ ზორადშა ლამზურ მა – ქართული ასოები ძალიან ლამაზია.

დასტ|დალარ **d|ast|d|alar** გრლუვ. непрх. intrans. გახსნა (გაიხსნება) открыться to open, to unbutton. ე პეპელ დაჭ დასტლა სოგო – ეს ღილი მეხსნება.

დასტარ **d|astar** გრდმ. прх. trans. 1. გახსნა (გახსნის), გაღება открыть, раскрыть to open. სო ვასრ, სანი დასტ სო! – მე ვარ, კარები გამოაღე! 2. დაბმული, მიბმული მდგომარეობიდან ახსნა (ჩახსნის) отвязать, отвязывать, развязывать to untie. მიტროს დეთ ბასტქ – მიტრომ ძროხა ახსნა; ოჯუს ღოკ დასტქ ოჯუნ – მან გული გაუხსნა მას. 3. კუჭში გახსნა (გახსნის) расстроиться (о желудке) to have diarrhea. დედე დასტარ ხეცქ წარმართ ვუნახი (უნახწში) დაყრენ – კუჭში გახსნა [კუჭის აშლა] იცის წარამარად რამეების ჭამამ. 4. გამოხსნა, დახსნა выручить, выручать, избавить to make sb free, to release. ბიძის ვაშო ციხერქ ვასტქ – ბიძამ ძმა ციხიდან დაიხსნა.

დასტინო **d|astinô** მიმლ. прич. particip. ღია, გახსნილი, გარღვეული, დარღვეული раскрытый, открытый, распоротый ruptured, unpicked. სანი დასტინო დანოქ – კარები ღია ყოფილიყო.

ასტქ მდ **astî** jj ხელეჩო дексель small axe. დურგლეგოჩქი ასტქ უეჭველათ დეწქ ხილქ – დურგალს ხელეჩო აუცილებლად უნდა ჰქონდეს.

დასტ|დ|უენი **d|ast|d|ujnî** მიმლ. прич. particip. მოსაშორებელი то, что (кого) надо удалить, разлучить, увести sth/sb to be moved off, to be got rid off. დასტ-ღუნე და ე ბადრი – მოსაშორებლები არიან ეს ბავშვები.

ატამ დდ **aţam** dd ატამი персик (плод и дерево) peach. ბაბალარ ატმქ დუტ ღა-ზქ ჩირ ბაცობო – ბაბანის ატმის ბევრ კარგ ჩირს ახმობენ.

ატმარქ **aţmārē** ატმქებიანი, მაგ., ბალი персиковый, напр., сад with peaches, e. g. orchard (აქ და ანალოგიურ ოპოზიციურ შემთხვევებში მუდმივი მახასიათებლის გამომხატველი ფორმაა здесь и в аналогичных оппозиционных слу-

чаях является формой, выражающей постоянный признак here and in analogical oppositional cases it is the form of expressing constant sign; შდრ. სრ. სომრ. ატმერქ ატმერქ).

ატმერქ ატმერქ ატმიანი, მაგ., კოფში **вымазанная персиком**, напр., ложка dirty with peach, e. g. spoon. (აქ და ანალოგიურ ოპოზიციურ შემთხვევებში დროებითი მახასიათებლის გამომხატველი ფორმაა **здесь и в аналогичных оппозиционных случаях является формой, выражающей временной признак here and in analogical oppositional cases it is the form of expressing temporary sign**; შდრ. სრ. სომრ. ატმარქ ატმარქ).

ატარ **aṭar** გრლუვ. **непрх. intrans.** გაჩუმება (გაჩუმდება) **замолчать to be quiet, to keep silence.** ატ! – გაჩუმდი! ბზდერ ატ – ბავშვი გაჩუმდა.

ატარ|დ|ალარ **aṭar|d|alar** გრლუვ. **непрх. intrans.** ჩაჩუმება (ჩაჩუმდება) **замолчать to become silent, to stop talking.** ის ფაქტი მოჭ ატარდალ – ეგ ბაყაყები როგორ ჩაჩუმდნენ.

ატარ|დ|ალინ **aṭar|d|alin** შიმლ. **прич. particip.** ჩაჩუმებული **замолкнутый silent.**

ატ|დ|არ **aṭ|d|ar** გრლმ. **перх. trans.** გაჩუმება (გააჩუმებს) **заставить кого-л. замолчать, унять, унимать to make somebody be quiet.** ქებალადნ ნიკო ნაყბისტივ ატვიქ – მკვეხარა ნიკო მეგობრებმა გააჩუმეს.

დაატარ¹ **d|aṭar¹** გრლუვ. **непрх. intrans.** გასკდომა (გასკდება) **лопнуть, треснуть to burst.** ბოჭკ დაჭ ბატქ – კასრი გასკდა; სუდმნეგოქ ბუნავ დაჭ დამტნოქ, შურ აჭო მასკალინო – სიმონს ჭურჭელი გასკდომია და რძე დაღვრია. უსრ. **несов. imp.** ეტარ **eṭar.**

დაატარ² **d|aṭar²** გრლუვ. **непрх. intrans.** ყრა (ყრია) **валяться to be spread over.** ხენ კიკელ დუტ ვორი დატერ – ხის ძირას ბევრი ვაშლიქები ეყარა; ოსი დუტ მდღვრი დატე – იქ ბევრი მინდვრებია [ყრია].

დაატ|დ|არ¹ **d|aṭ|d|ar¹** გრლმ. **прх. trans.** გახეთქა (გახეთქს), ჩახეთქა; გაპობა; დახევა, გახევა, ჩახევა **расколоть, расщепить, разорвать, разодрать to chop, to tear.** წითულქ სათარ დატინას – წითლის მორი გავაპე; დაჭოვ ქალალდ დატლიქ – გოგონამ ქალალდი დახია.

დაატ|დ|არ² **d|aṭ|d|ar²** გრლმ. **прх. trans.** რაიმის დაყრილ, გაშლილ მდგომარეობაში ქონა/ყოლა (დაყრილ მდგომარეობაში ამყოფებს) **иметь что-л. в разложенном, в растеленном виде to keep in spread/decomposed condition.** ანის

დუ[ჯ]ხანე დატლიქ სიმძღ მათხმაქ – ანის დიდხანს ჰქონდა გაშლილი სი-მინდი მუხეზე.

ატატინო atatinō მიმლ. прич. particip. ქვეშქვეშა, ჩუმჩუმელა, ჩუმჩუმად ТИХОНЯ, ПОТИХОНЕЧКУ insinuating person, by stealth. **ატატინო სტაკვა** – ქვეშქვეშა კაცია; **ატატინო ვეჭვადუნას ჩინ** – ჩუმად მივეპარე დათვს.

ატინო atinō მიმლ. прич. particip. გაჩუმებული, წყნარი, ჩუმი МОЛЧАВШИЙ, МОЛЧАЛИВЫЙ, ТИХИЙ quiet, silent. **კნათ ატინო ლათურ** – ბიჭი გაჩუმებული იდგა; **ატინო ბზდურ და** – წყნარი ბავშვია; **ლეოს ატინოვ დაძნორ, ვუნე ცო ვაჩურ** – ლეოს ჩუმად წაელო, რაც არ ერგებოდა.

ატინო დ|შიყარ atinō d|wi'ar გაჩუმება (გაჩუმდება), ჩუმად ყოფნა [დარჩენა] ЗАМОЛЧАТЬ, МОЛЧАТЬ to be quiet, to be silent. **ატინო ვშიყ!** – ჩუმად იყავი [დარჩი]!

ატიშ atiš მისს. нареч. adv. ჩუმად МОЛЧА quietly, silently.

ატოლ atol j სიჩუმე МОЛЧАНИЕ quietness. *იხ. см. see ადგნო ajtnō.*

დატ|დიენო¹ d|at|dienō¹ მიმლ. прич. particip. გახეთქილი; გახეული ВЗОРВАННЫЙ; ПОРВАННЫЙ burst, broken; torn.

დატ|დიენო² d|at|dienō² მიმლ. прич. particip. დაყრილ მდგომარეობაში ნაქონი ЧТО-Л., ИМЕВШЕЕСЯ В РАЗЛОЖЕННОМ, В РАСТЕЛЕННОМ ВИДЕ kept in spread/decomposed condition.

ატლას დ atlas dd ატლასი атлас (шёлковая материя) atlas. **ფსტეივ ატლასქ კაბი ძეფნორ** – დედაკაცები ატლასის კაბებს იცვამდნენ.

ატყ დ atq dd მშვილდი лук bow. **ატყ-წაქე გერწ და** – მშვილდი-ისარიც იარაღია.

ატყარ atqar გრლუვ. непрх. intrans. ელვა (უელავს), ტეხვა (ტეხვა აქვს) ЛОМИТЬ pain, ache. **ძუყ ადტყარ სქ** – წელში ტეხვა მაქვს (მიელავს).

ატყ-წაქი დ atq-çaki d მრ. მნ. pl. მშვილდი-ისარი лук и стрелы a bow and an arrow. **ბზდრივ ატყ-წაქი ვეფსო** – ბავშვები მშვილდი-ისარს ისვრიან.

დალქ ატყ-წაქი dalē atq-çaki ცისარტყელა [დმერთის მშვილდი-ისარი] радуга rainbow.

ატხადუნო დ atxajlnō დ მდუმარება, სიჩუმე ТИШИНА кругом silence.

ატხალარ atxalar გრდუფ. непрх. intrans. ჩაჩუმება (ჩაჩუმდება), გაჩუმება-გაქრობა
замолокнуть to stop talking. **ოჯუს ღუჯ ამბუდ დორ, ძკ მჲ ატხალქ** – ის ბევრს
ლაპარაკობდა, ახლა კი ჩაჩუმდა.

ატხალ|დ|არ atxal|d|ar გრდმ. непрх. trans. ჩაჩუმება (ჩააჩუმებს), დაწყნარება (და-
აწყნარებს) заставить замолчать, водворить тишину to calm. **ო ნახ ნასტ ატ-**
ხალდიქ – ის ხალხი ძლივს ჩააჩუმეს.

ატხალენრ atxalenô მიმლ. прич. particip. გაჩუმებული, ჩაჩუმებული затихший quiet,
silent.

ატარ atar გრდმ. прх. trans. ღებინება (აღებინებს), ზიდება рвота, рвать to puke, to
belch, to vomit. **კოტიე ატრ** – კატას აღებინა. უსრ. несов. imp. **ეტარ etar**.

ატადში atajšî ადვილად, მარჯვედ легко easily. **კოტენ ვუმაყ (უმაყ) ქორ იხრ,**
ვუნელუყ (უნელუყ) ატადში თეგოდრ – ყველაფერი ხელში მოსდის,
ნებისმიერ რამეს ადვილად (მარჯვედ) აკეთებს.

ატახუჯ ataxuċ უადვილესი, მეტად ადვილი легчайший easier, the easiest. **მენხუ**
ატახუჯ ბოთხ ბარ, სო ბალრ – რომელიც უადვილესი საქმე იყო, მე მომცეს.

ატა atã 1. ადვილი, ადვილად, მარჯვედ|ი нетрудный, нетрудно, лёгкий, легко,
удобный, удобно light-handed, easy, easily. **ატა საქმ და** – ადვილი საქმეა;
გაინ ატა ხეყე გაქსივბადბალარ – ღორმა ადვილად იცის გაქსუება.

ატაკ atãk საკმაოდ ადვილი, ადვილი კია довольно легкий, нетрудный quite
easy. **ატაკ და ი თაგდარ** – საკმაოდ ადვილია [ძნელი არაა, ადვილი კია] ამის
გაკეთება.

ატეხ atex მარჯვენით направо to the right. **ატეხ ღობ** – მარჯვენით წადი; **ატეხ**
ღევაღეს – მარჯვენით ვზივარ.

ატიე ativ j იღბალი, ბედი судьба, везение, счастье fate, luck. **ღუჯი დაკლ-ეფვი,**
ატიე ბაყუყ დადნრ – ბევრი ფიქრობს, იღბალი მართლა არისო; **ო სტა-კონ ატიე**
ფეყქ – იმ კაცს ბედი მოუვიდა (ეწვია).

ატიეწოლ ativçol უიღბლობა невезение to be unlucky. **ცჰადარივ შუერ ყი- [ვ]ოლ**
ატიეწოლეს ღეჰრ – ზოგიერთი თავის სიღარიბეს უიღბლობას აბრა-ლებს.

ატითარ atitar გრდუფ. непрх. intrans. ღებინება (აღებინებს), ზიდება [вы]рвать to
vomit. **კოტიგრ ატითიქ** – კატას აღებინა. უსრ. несов. imp. **ეტითარ etitar**.

ატწ **atĩ** მარჯვენა *правый right*. ატწ ტოტ – მარჯვენა ხელი; ატწ ფე ლაძწი სქ – მარჯვენა გვერდი (მხარე) მტკივა.

ატწნ დ **atnā d** ადვილი (სიადვილე) *легкий easy*.

აუზ ბდ **auz bd** აუზი *бассейн pool*. აუზეჰ ხი ცო დაგეგჷ – აუზში წყალი აღარ არის.

აუღრი, ოვღრი დ **aũyri, ovȳri j** მრ. მნ. pl. აღვირი *узда, уздечка bridle*. დონეე აუღრი დავდიენრ – ცხენს აღვირი დაუკარგავს.

აუჰ[ჷ] დ **aũh[ũ]** d ხველა *кашель coughing*. აუჰნიე შაყ ცო თეღრ სწ – ხველა თავს არ მანებებს.

აუჰ აღარ **aũh a'ar** გრღმ. прх. trans. დახველება, ჩახველება [ხველის თქმა] *кашлинуть to cough*. ქეთოს წყე-შაწ აუჰ აღარ – ქეთომ ერთი-ორჯერ დაახველა (ამოახველა).

აუჰ დ|არ **aũh d|ar** გრღმ. прх. trans. ხველება (ახველებს) *кашлять to cough*.

აუჰ დ|ითარ **aũh d|itar** გრღმ. прх. trans. ხველებინებს (ახველებს) *кашлять to cough*. სოგრა პადპროზეე აუჰ დითარ – მე პაპიროსი მახველებს.

აფ|დაღარ **ap|dalar** გრღმ. непрх. intrans. გამწვანება (რგამწვანდება); მწვანედ შეღებვა *стать, становиться зелёным; выкраситься в зелёный цвет to turn green, to paint in green*. ლაწმრეგოწჰ მარბაქი აფდაღარ – ავადმყოფს ცხვირპირი გაუმწვანდა.

აფ|დარ **ap|dar** გრღმ. прх. trans. გამწვანება (რგამწვანებს), მწვანედ რშეღებვა *сделать зелёным; покрасить в зелёный цвет to turn (grow) green, to paint in green color*. ახნონ აფღარ დეწწღოღარ – ნართს მწვანედ შეღებვა რგამწვანებას დასჭირდება (ენდომება).

აფჷ **apē** მწვანე (ბალახზე არ ითქმის) *зелёный (кроме травы) green (except the grass)*. აფჷ სკლატ – მწვანე მაუდი; კალტუხ აფჷ ხაბურ ბოწ – ხაჭოს მწვანე ობი მოედო.

აფწნ დღ **apnā dd** სიმწვანე *зелень, зелёность azure, green color*. აფწნ ბჰარკინ დაქწ და – სიმწვანე თვალებისთვის კარგია.

აფთარ დღ **aptar dd** აფთარი *гиена hyena*. აფთარ ესერეჩრ ჰუნახეც და – აფთარი აქაურ ტყეებშიც კი არის.

ათუიეკან დდ **aptiekā** jj აფთიაქი аптека drugstore. აღნიჭი ში აფთუიეკან და – აღვანში ორი აფთიაქია.

ათუიეკერი ვბ **apicer** vb ოფიციერი офицер officer. ბაცბან ბჭეხბილოჩი აფიციერე ბარ – წოვათუშეების მეომრებში ოფიციერებიც იყენენ.

ათუში ბდ **apuš** bd ტყუილი, სიცრუე ложь, обман a lie. ფსარელუ აბუდ აფუში გუბალუ – გუშინდელი აბბავი ტყუილი გამოდგა (აღმოჩნდა); ადუში ხეხე ოჯუენი – ტყუილები იცის იმან.

ათუშლიკ[აჲ] ვბ; დდ **apušlik**[aʼ] vb; jd მატყუარა, ტყუილების (მოტყუების) მოყვარული лгун, обманщик liar. ო სტაკ ზორადში აფუშლიკ[აჲ] ვა – ის კაცი ძალიან მატყუარაა.

ადუშ დაჯარ (დ|ახარ) **ajpšā d|aqar** (d|axar) გრდმ. прх. trans. გაწბილება (გააწბილებს), მტყუანად გამოყვანა вывести лгуном to blame. სტაკ ადუშ ვაჯარ თურ ატან და? – კაცის მტყუანად გამოყვანა განა ადვილია? об. см. see დ|აჯარ¹ d|aqar¹.

ათუშარ **apšar** გრდმ. прх. trans. ღეჭვა (ღეჭავს) жевать to chew. ათავ დაჯარ ღუჯ ხანეჩი აფუშ – ძროხა ბალახს დიდხანს ღეჭავს; ბანდრივ კივ აფუშ – ბავშვები კეგს ღეჭავენ.

ათუშრულ დ **apšrul** d აბრეშუმი шёлк silk. ათუშრულ ღუფხუ – აბრეშუმის სა- მოსელი.

დაფხ|დალარ **d|apx|d|alar** გრლუვ. непрх. intrans. [გა]ხდა ([გა]იხდის) раздеться, раздеваться to undress. კნათი დაჰ ბაფხბალი'ნე, ხილო რუხ ღებუქ – ბიჭებმა გაიხადეს და მდინარეში შეცურეს.

დაფხარ¹ **d|apxar**¹ გრდმ. прх. trans. 1. განდა ([გა]იხდის) раздеть, снять, снимать to take off. კიმოს ქათიბ დაჰ დაფხ – კიმომ ქათიბი გაიხდა. 2. გატყავება (პირუტყვისა) снять шкуру to strip off. დადას ქელრუ დაფხ – მამა ცხვარს ატყავებს.

დაფხარ² **d|apxar**² გრლუვ. სტატ. непрх. стат. intrans. stat. ცმა (აცვია) быть надетым to have on. ელუდგოჩი ჩხანდრი დოფხუ – ელოს წინდები აცვია.

დაფხ|დაარ **d|apx|dar** გრდმ. прх. trans. 1. განდა (განდის); გაძარცვა раздеть; ограбить to undress; to rob. ნანას ბანდერ დაფხდიუ – დედამ შვილს განდა; ე კნათუ დაფხ დაფხინოერ, ხილო დაჰ ლაქინო – ამ ბიჭის და გაეძარცვათ და

მდინარეში გადაეგდოთ. უსრ. несов. imp. დ^ლეუხ^ლდ^ლარ **dlep̄x|d|ar**. 2. გრლუვ. непрх. intrans. ჩაცმულ მდგომარეობაში ქონა (აცვია) **ИМЕТЬ В ОДЕТОМ ВИДЕ to have on, to wear**. ის ჩხ^ლდ^ლრი დ^ლუ^ლ გ^ლხანე მა დაფხოდ^ლრ – ეგ წინდები დიდხნს ნუ გაცვია.

დ^ლაფხ^ლე^ლ **d|ap̄xē** ცხელი горячий hot. ხ^ლკალ დაფხ^ლე თელ^ლე – ხინკალი ცხელი სჯ^ლობს.

დ^ლაფხსაფხ^ლე^ლ **d|ap̄xsap̄xē** ოდნავ თბილი, ნელთბილი тепловатый warmish. ო ფსტუ^ლჩოვ დაფხსაფხ^ლე^ლ შორბ ოთ^ლდიე^ლნ სო^ლ ჰათხ, შარ^ლნ^ლ დაფ^ლ – იმ ქალმა ნელთბილი შორბა (თხელი შილაფლაფი) დამიდგა წინ და დაიკარგა (მიიმა-ლა).

აფხეკა^ლდ^ლარ **ap̄xeka|d|ar** გრლმ. прх. trans. აფხეკა (აფხეკს) соскаблить to scrape off.

დ^ლაფხითარ^ლ **d|ap̄xitar** გრლმ. прх. trans. გახდეგინება (გაახდეგინებს) заставить разде[ва]ться to make sb take off. ოთხი^ლჰ^ლ ჩუ ბოტუ^ლშ ქოკ დაფხითი^ლე^ლ კნათიგ^ლრ – ოთახში შესვლისას ფეხზე გაახდეგინეს ბიჭებს.

დ^ლაფხინ^ლრ¹ **d|ap̄xinō¹** მიმლ. прич. particip. გახდილი (ის, რაც გაიხადეს) что-л., снятое, раздетое taken off (the thing which has been taken off). დაფხინ^ლრ ქად^ლრცხა ჩაკობ ქეხკდოს – გახდილ სამოსს სკამზე ვკიდებ.

დ^ლაფხინ^ლრ² **d|ap̄xinō²** მიმლ. прич. particip. ნაცვამი поношенный shabby. ე ქად^ლრცხა დადეგო და დაფხინ^ლრ – ეს სამოსი მამასა აქვს ნაცვამი.

აქ^ლდაზ დდ **akādaz** dd აქანდაზი совок scoop. აქ^ლდაზ ლა^ლჰ^ლე^ლ თეგოდ^ლრ – აქან-დაზს რკინისას აკეთებენ.

აქ^ლიმ ვბ; დდ **akim** vb; jd ექიმი врач doctor. ცენეს აქ^ლიმ^ლ ქორე^ლჰ^ლ ვას^ლრ თასვა^ლდ^ლნ^ლრ – წელს ექიმების ხელში ვარ ჩავარდნილი. об. см. see დობტურ **doxtur**.

აქ^ლლამ დდ **aklam** dd აქლემი верблюд camel. აქ^ლლამ დაფხე^ლჩ^ლრ მათ^ლნ გაგლა – აქლემი თბილ ადგილებში ცხოვრობს [ინახება].

აქ^ლლიბა^ლდ^ლარ **akliba|d|ar** გრლმ. прх. trans. [გა]ქლიბვა подправить напильником to saw down. უსრ. несов. imp. ქლიბა^ლდ^ლარ **kliba|d|ar**.

აღაზ: აღაზ დ^ლა **ayaz: ayaz d|a** მორგებულობა, მორგებული აქვს (არგია) приго-ден, хорош, подходит (по размеру) fitted (fits). ჩაქ^ლმი აღაზ ბა ოჯუ^ლდ^ლნ – ჩექ-მები მორგებული აქვს [კარგად აქვს] მას; სქ^ლ მარ აღაზ ვა ოჯ^ლხენ – ჩემი ქმარი არგია ოჯ^ლახს; ჭეკ^ლ სანინ აღაზ ბა – ურდული კარებს მორგებული აქვს.

ალაზ ხილარ *ayaz xilar* გრლუგ. *непрх. intrans.* გამოდგომა (გამოადგება); მორგება *быть [при]годным to be good (for), to fit (for)*. **ო სტაკ შადრი ფჰენ ალაზ ხილჟ** – ის კაცი თავის სოფელს გამოადგა; **კნათენ ბორგი ალაზ ხილჟ** – ბიჭს ჩითები მოერგო.

ალაზ|დ|ადნი, ალაზ|დ|უენი *ayaz|d|ajni, ayaz|d|ujni* შიმლ. *прич. particip.* სახმარად გამოსაყენებელი, გამოსადეგი *годный для употребления, пригодный useful, usable*. **ბზღრინ ალაზდუენი ქადრცხი, ქოკდოჟფხუ დასლეძმ** – ბავშვების-თვის გამოსადეგი ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი მოიტანეთ, ერთი!

ალაზ|დ|არ *ayaz|d|ar* გრდმ. *прх. trans.* მორგება (მოარგებს); სარგებლობა (ასარგებლებს) *сделать пригодным, подогнать что-л. к чему-л. to fit, to profit*. **საფ გეთარ გეჩუძმნ ალაზდოს** – ჩემი ცოდნით სხვებსაც ვასარგებლებ; **მეწულეს წული ალაზბო სო** – მეწულე წაღებს მომარგებს.

დალარ *d'ayar* გრლუგ. *непрх. intrans.* მოსვლა (მოსდის) *приходить, течь в эту сторону to come*. **ცჰა სტაკ ნაყმაქ ვალორ** – ერთი კაცი გზაზე მოდიოდა; **ჰე ვაშო ლამო ვალო** – შენი ძმა ზეგ მოვა; **დუდ დალო** – ცხენები მოდიან. *სრ. сов. perf.* **დაყარ** *da'ar*.

აღმოსავლით *ა ayamosavlitā j* აღმოსავლეთი *восток the East*. **ცივმაქრენა თუ-შთიგუძჰ ჰეჭუჰე, აღმოსავლით ატეხ და, დასავლით მნ არღენ** – თუ ცივიდან თუშეთისკენ იყურები, აღმოსავლეთი მარჯვენია, დასავლეთი კი მარცხნივ.

დაყ|დადლნო, დაყ|დალინო *d'aq|d'ajlnô, d'aq|d'alino* შიმლ. *прич. particip.* შეჭმული *поеденный eaten*.

დაყინო *d'ajino* შიმლ. *прич. particip.* შეჭმული, ნაჭამი *поеденный eaten*.

დაყ|დადლნო, დაყ|დალინო, დაჭყ|დაჯინო, დაჭყ|დალინო *d'ajino, d'ajino, d'ajino, d'ajino* შიმლ. *прич. particip.* გამხმარი *засохший dried, staled*. **დაყდალინო მაღრა** – გამხმარი პური; **დაყდალინო ხენბი ყახეთლაძი ჰეფსურ** – გამხმარი ხეები საცოდავად [გამო]იყურებოდნენ.

დაყ|დალარ *d'ajalar* გრლუგ. *непрх. intrans.* გახმობა (გახმება) *высохнуть to wither, to dry up*. **თხე ლელო დაჰ დაყლალო** – ჩვენი ლელვი გახმა.

აყადრი *aqajri* შრ. *об. мн. см. pl.* see **დუყ¹ juq¹**. **თხეგოჰჰ აყადრი ხილჟჰჰ, ლაზინო მანინ** **ცო დოხკოლო** – მატყლს თუ კვირტები ექნება, კარგ ფასში არ (ვერ) გაიყიდება.

აყალმაყალ **aqalmaqal** jj აყალ-მაყალი шум-гам, дебош, скандал brawl. მა-
ლქჩოვ აყალმაყალ მიქ – მთვრალმა აყალმაყალი ატეხა.

აყალრ **aqalõ** j აყალო (მიწა) глинозём clay. აყალრ ქაზდარმაქ ცრმ იხრ – აყა-
ლო მიწაზე არათერი [ა]მოდის.

აყარ **aqar** გრდმ. прх. trans. გაყოფა (ყოფს) делить to divide. გაქარვ მჭალქ ქე აყრ –
ძმები ზიარ (საერთო) ცხვარს ყოფენ. სრ. сов. perf. დიყარ **dleqar**.

დაყარ¹ **dlaqar¹** გრდმ. прх. trans. ჭამა (ჭამს) кушать to eat. დუჯ ქანიზ დაყნათხ –
ბევრი ყურძენი ვჭამეთ; დაჭოვ ვორ ბაყრ – გოგონა ვაშლს ჭამს. სრ. сов. perf.
ვალარ¹ **qalar¹**.

დაყარ² **dlaqar²** გრდლუვ. непрх. intrans. ნალვლობა (ნალვლობს) переживать to yearn, to
worry. ის ვუქ (უქ) დაყქ სოქ – ეგ რა მენალვლება, რა მედარდება. ჰო ცო ვაყეჭრ
ოჯუდნ – შენ არ ედარდები, არ ენალვლები მას.

დაყან¹ **dlaqã¹** გრდმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара is
an infinitive for the gerund დაყარ¹ **dlaqar¹**. ვორ ბაყოს – ვაშლს ვჭამ.

დაყან² **dlaqã²** გრდლუვ. непрх. intrans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для мас-
дара is an infinitive for the gerund დაყარ² **dlaqar²**. ჰოქ სო ცო ვაყქ – შენ მე არ
გენალვლები.

დაყექჰ **dlaqëh** თუკი ენალვლება если переживает if he/she worries, if he/she
yearns. ჰე ვაშენ ვაყექჰესრ, ვოლანლ ვაგან – თუ შენს ძმას ვენალვლები, მო-
ვიდეს სანახავად. об. см. see დაყარ² **daqar²**.

დაყუდლან დდ **dlaqujlã** dd გარემო და პირობები, სადაც ჭამა შეიძლება про-
странство и условия, где можно поесть surroundings and conditions where
you can eat.

აყრა|დარ **aqra|dar** გრდმ. прх. trans. აყრა (რაყრის) разобрать, разбирать (доски),
снять, снимать лагерь to rip off (floor). დურგლეს პოლ აყრადბიქ – დურ-
გალმა იატაკი აყარა.

აყრ[ქ] **aqr[ê]** გულადმა навзничь, на спине on one's back. აყრ ვიშრასრ – გულ-
ადმა ვიწექი.

აყრ დოტარ (იხარ) **aqr dloṭar (ixar)** გრდლუვ. непрх. intrans. გადაზნექა (გა-
დაიზნიქება) отогнуться (назад) to sag. ლოჭ ლასტან კნათ აყრ ვოტქ – ჯო-
ხის მოსაქნევად ბიჭი გადაიზნიქა.

აშადრბ **ašajrī** მრ. მნ. pl. იშ **iš**.

დაშარ **d|ašar** გრდუგ. непрх. intrans. [გა]დნობა ([გა]ადნება) [рас]таять to melt. ქონ წარმაქ დაშერ – ქონი ცეცხლზე დნებოდა; ლე მა ვადორა თხოგოდდარ, ლე მა დაშდორა სქ დოკა – ნუმც მოხვიდოდი ჩვენკენ, ნუმც დამიდნობდი გულს (ხალხური); ლამნი დაკდახჩე სქ დოკად დაშ, მოჰე წარმაქ დათქ – მთების გახსენებაზე ჩემი გული დნება, როგორც ცეცხლზე ერბო (მ. ბუქურაული).

მაქა[ჰ] დაშარ **maka[hō] d|ašar** [ზედ გადადნობა], [ზედ გადაყოლა ვინ-მეზე] истощиться, изнемогать, выбиться из сил ради кого-л. to care of someone superfluously. თეყეშ მაქა[ჰ] ვადშნასჲ, სოქ ის სადჩუ ცო ვოცოვმაკოქ – ხვეწნით ზედ გადავადნი და ეგ ჩემს სახლში ვერ მოვიყვანე; ადამ კატუნ მაქაჰ ვაშოქ, მან მარად ცო ვიქ – ადამი კატოს ზედ გადაჰყვა, მაგრამ ქმრად არ შეირთო.

დაშ|დაშარ **d|aš|dar** 1. [გა]დნობა ([გა]ადნობს), [გადა]დნობა, [ჩა]დნობა растопить, растапливать, перетопить to melt. ფსტუმჩოვ კარაქ დათნელ დაშდიქ – დედაკაცმა კარაქი ერბოდ გადაადნო; მარტ მათხოვ გეგბე ლავ დაშდიქ – მარტის მზემ ხეობაში თოვლი ჩაადნო; ბოფხბალჩო მათხოვ ფშედშ დაშ-დორ – მცხუნვარე მზე ყინულებს ადნობდა. 2. დალბობა мочить (бельё) to ret. ფსტუმჩოვ ქადრცხი დაშდიქ – დედაკაცმა სარეცხი ჩაალბო.

დაშინარ **d|ašinō** მიმლ. прич. particip. გამდნარი, დამდნარი растаявший melted. დაშინარ ლავ ხი დოროდ დერწოქ – დამდნარი თოვლი წყლის ნიაღვრად იქცა.

აშირლოქ **aširlī** ხმიანი, მაღალხმიანი с ГОЛОСОМ, ГОЛОСИСТЫЙ, ГРОМКОГОЛОСЫЙ noisy, loud. ამო აშირლოქ სტაკვა – ამო მაღალხმიანი კაცია.

აშკარ **aškar** აშკარა, ცხადი явный, ясный clear, obvious. ე აშკარ და – ეს აშკარაა.

აშკრათ **aškrat** მმს. нареч. adv. აშკარად явно evidently.

აშუპა|დალარ **ašupa|d|alar** გრდუგ. непрх. intrans. შეშუპება (შეშუპდება) вспухнуть to swell. ჰამად აშუპადაროქ სოგო[ჰ] – ლოყა შემიშუპდა.

აშულ ვბ **ašuy** vb აშული ашуг ashugh (singer). აშულ დუდჰრქ თრილოთი[ჰ] თხე ნაქტრე[ჰ] ვაგირ სოქ მოც ბუენი – აშული პირველად თრიალეოთში ჩვენს [ცხვრის] ბინაში ვნახე მომღერალი.

აშხამბ|ა|დ|არ აšxam|b|a|d|ar გრძმ. прх. trans. ამოშხამება (ამოაშხამებს) отплатить злом (добро), отравить to make sb lose good spirits. ვუნჲ (უნჲ) დაყნათხ, ღენიყ აშხამბ|ა|დიჲ თხოჲ ეკარ – რაც ვჭამეთ, სულ ამოგვაშხამეს ამათ.

აჩარ აčar გრძმ. прх. trans. მიტყეპა, მიბეგვა побить, приколотить to beat. ვაშას შარჩ აშარ აჩ – ძმამ თავისი ძმა მიბეგვა.

დაჩკარ|დ|ალარ d|ačkar|d|alar გრძლუგ. непрх. intrans. დაჩლოუნგება (დაჩლოუნგდება) [при]тупиться to become dull. სქ ნეკ დაჭ დაჩკარდალო – ჩემი დანა დაჩლოუნგდა.

დაჩკარ|დ|არ d|ačkar|d|ar გრძმ. прх. trans. დაჩლოუნგება (დაჩაჩლოუნგებს) [при]тупить to become dull. კუჲრწლოჲ ხქ ბარლორეგ დიკ დაჩკარდიჲ – კოჲრიანი ხის თლამ ცული დაჩლოუნგა.

აჩინო აčinô მიმლ. прич. particip. მიტყეპილი, მიბეგვილი избитый, набитый beaten.

დაცარ d|acar გრძმ. прх. trans. თიბვა (გათიბავს) косить to mow. გლეხეგ ხასხასან დაჲარ ღიღნეგ დაცარ – გლეხი ხასხასა ბალახს ღიღინით თიბავდა.

დაციტარ d|acitar გრძმ. прх. trans. გათიბვინება заставить [с]косить to make sb mow. ელოს ვავ შიუდგარ დაციტიჲ – ელომ ყანა შიოს გაათიბვინა.

დაცინო d|acinô მიმლ. прич. particip. გათიბული скошенный mown. დაცინო ვაველოლა თხაკალ ღიტოშ დოტურ – გათიბულ ყანაში კურდღელი გარბოდა.

დაცუენი d|acujnî მიმლ. прич. particip. 1. გასათიბი то, что надо скосить sth to be mown. 2. მთიბავი косарь mower.

დაცუშ dacuš ზმნს. нареч. adv. მოკლედ коротко briefly, shortly, in short. ვაცუშ დაკლევინქ მა ვალოქ! – მოკლედ მოთექრალი [მოაზროვნე] ნუ ხარ რა!

დაცუშ d|acuš მოკლე короткий short.

აძულბა|დ|არ a|žulba|d|ar გრძმ. прх. trans. შეძულება (შეიძულებს) возненавидеть to hate, to dislike. წყეწყ ნანენ ჩუდხი აძულბადარ ხეცქ – ხანდახან დედამ ბატკნის შეძულება იცის.

დაწარ d|ačar გრძლუგ. непрх. intrans. 1. დევნა (დასდევს) ходить (следовать) вслед за кем-л. to follow, to run after, to haunt. შადრ ძუქკეხ ავო შადრვჭ დაწარ ბალი – ევა თავად დასდევს ბალში თავის გოგონას. 2. მიბმულ, გაბმულ მდგომარეობაში ყოფნა (ამ მდგომარეობაშია) быть в привязанном виде to be in tied position. ე ქარსქ მაცლომცო დაწარ ესე? – ეს საბელი როდემდეა მიბმული აქ?

დაწვიღარ d|ač|d|ar გრძმ. прх. trans. 1. ვინმეს მიერ ვინმესთვის, ან რამისთვის ვინმეს [გა]დევნება (ადევნებს), გაყოლება ПОСЫЛАТЬ КОГО-Л. ВМЕСТЕ С КЕМ-Л. to make sb/sth pursuit someone. შადრ ძუძკეხ ავოს ელო დაწოდო ბალი – ევა ელოს აყოლებს თავის გოგონას ბაღში. 2. მიბმულ, გაჭიმულ მდგომარეობაში ქონა/ყოლა ИМЕТЬ В ПРИВЯЗАННОМ, ПРОТЯНУТОМ (НАТЯНУТОМ) ВИДЕ to keep or have something in the bound form. ე ქარსს მაცლომცტ დაწოდომა ესე? – ეს საბელი როდემდე გაქვთ გაბმული აქ? შღრ. ср. comp. **ღოწარ d|oç|ar**.

აწერადარ ačera|d|ar გრძმ. прх. trans. აღწერა (აღწერს) описать to describe.

აწეწადარ ačeçad|ar გრძმ. прх. trans. აწეწა (აწეწავს), აძენძა, აბურღვა растрепать, перепутать, взлохматить to scutch, to put into disorder. უსრ. несов. imp. **წეწადარ çeçad|ar**.

აწეწად|ალარ ačeçad|alar გრღუგ. непрх. intrans. აწეწა (აიწეწება), აბურღვა, აძენძა растрепаться, перепутаться, взлохматиться to scutch, to put into disorder.

დაწვაწიშ, ლაწვაწიშ d|ačq|ačiš, lačq|ačiš ზმნს. нареч. adv. რამდენადმე მძი-მედ, რამდენადმე შეუძლოდ нездоровиться (в какой-то степени) as if unwell. ბიძა ვაწვაწიშ ვა – ბიძა რამდენადმე შეუძლოდაა.

ღაჭარ d|ač|ar გრძმ. прх. trans. ღრღნა ГРЫЗТЬ to crunch, to gnaw. თუჭარავ ძოღა დაჭორო – ძაღლი ძვაღს ღრღნიდა.

ღოკ ღაჭარ dox|d|ač|ar გუღძმარვა (ძმარავს) изжога heartburn. ღოკ ღაჭარ სქ – მძმარავს.

ღოკ ღაჭად|ალარ dox|d|ač|d|alar გრღუგ. непрх. intrans. სახელი ეთანაღრება ზმნის მოქმედებისა угрызение to hesitate in doing sth. ე საქმონმაქ ღოკ ღაჭარა სქ – ამ საქმეზე გული მეთანაღრება.

ღაჭინო d|ač|inô მიძღ. прич. particip. დაღრღნილი обглодок crunched, gnawed. ე ბაკლი მოღოქ დაჭინო დატქ – ეს ლუკმეხი როგორი დაღრღნილი ყრია.

ღაჭუღნი d|āč|ujnî მიძღ. прич. particip. დასაღრღნელი то, что можно обглодать sth to be crunched, gnawed.

ახ|ღადღნო, ახ|ღალინო ax|d|ajlnô, ax|d|alinô მიძღ. прич. particip. მოტყუებული обманутый lied, deceived. ო სტაკ ახვაღღნო ვისქ – ის კაცი მოტყუებული დარჩა.

ახ|დ|ალარ ax|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. მოტყუება (მოტყუვდება) ошибиться, обмануться to lie, to deceive, to cheat. **ო კნათ ატადშ ახლა** – ის ბიჭი ადვილად ტყუვდება; **მეთ ევბოშ დნდ ახვალწ** – ძროხის ყიდვისას მამა მოტყუვდა (შეცდა).

ახალთესლ დდ axaltesl dd ახალთესლი пшеница яровая fresh seed. **ახალთესლ დოჰანანწ ქჰექლოთხ** – ახალთესლს განათხულისთვის ვამზადებთ.

ახარ¹ axar¹ გრლმ. непрх. trans. [მო]ხენა ([მო]ხნავს) [вс]пахать to plough. **დოფსტ ახ-არ** – მიწის ხენა; **გლენივ დოჰეჰქ დოფსტ ახრ** – გლენები განათხულზე მიწას ხნავენ.

ახარ² axar² 1. გრლუგ. непрх. intrans. ყეუა (ყეუს) лаять to bark. **ფჰარჩ აჯეს ახერ** – ძაღლები ნადირს უყეოდნენ. 2. დ d ყეუა лай to bark. **დჩრ ბუდსჷ თხე ფჰარწ ახარ ხაწერ** – მთელი ღამე ჩვენი ძაღლის ყეუა ისმოდა.

ახარ³ axar³ ბერწი бесплодный, яловый barren, sterile. **ცენეს თხე მეთ ახარ ბი- სე** – წელს ჩვენი ძროხა ბერწი დარჩა.

ახ¹ axā¹ გრლმ. непрх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара is an infinitive for the gerund **ახარ¹ axar¹**. **ახნობი მწდრი ახ¹ გექლა** – ალგნელები მინდვრების მოსახნავად ემზადებიან.

ახ² axā² 1. გრლუგ. непрх. intrans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара is an infinitive for the gerund **ახარ² axar²**. **ე შუ ფჰარან ახ² ცუდ გეთე?** – ამ თქვენმა ძაღლმა ყეუა არ იცის?

ახ-დ|ივუენი ax-d|ivujnî მიმლ. прич. particip. მხენელ-მთესველი пашущий и сеющий, пахарь a ploughman and sower. **ფჰერჷ ნახ საბლენწ ახ-დივუენი და** – სოფლელი ხალხი უმეტესად მხენელ-მთესველია.

ახწი axçî [მო]უხნავი непаханный unploughed. **ახწი ქაზდარ** – მოუხნავი მიწა.

ახარ|დ|არ axar|d|ar გრლმ. прх. trans. გაბერწება (გააბერწებს) сделать яловым to become sterile.

ახ|დ|არ¹ ax|d|ar¹ გრლუგ. непрх. intrans. მოტყუება (მოატყუებს); მიტყუება обмануть, приманить to lie. **მაცლომცწ ახვოსრ ოვ სტაკოვ!** – როდემდის მატყუებს ის კაცი! **გეთეშ ახვიჷ სე დად ოჯუს** – მოხერხებულად მოატყუა მამაჩემი იმან; **მამენს ახოდრ!** – ნურავის [მო]ატყუებ!

ახ|დ|არ² ax|d|ar² გრდმ. прх. trans. აყეუება (აყეუებს) заставить лаять to make bark.
კნათიე მარგბითალას ფჰარჩ ახდლათჲ – ბიჭები განგებ ძალლებს აყეუე- ბენ ხოლმე.

ახ|დ|ა¹ ax|d|ā¹ გრლუე. непрх. intrans. ინტინიტივია მასდარისტვის инфинитив для мас-дара is an infinitive for the gerund **ახ|დ|არ¹ ax|d|ar¹**. გრიშა სო ახვან ცადლა – გრიშა ჩემ მოტყუებას ცდილობს.

ახ|დ|ა² ax|d|ā² გრდმ. прх. trans. ინტინიტივია მასდარისტვის инфинитив для масдара is an infinitive for the gerund **ახ|დ|არ² ax|d|ar²**. მა დოლლათ ის ფჰუ ახბან, ფეშკრი! – ნუ დაიწყებთ მაგ ძალლის ყეუებას, ბალღებო!

დ|ახ|დ|არ d|ax|d|ar გრდმ. прх. trans. დათრობა (დაათრობს) напоить (сделать пьяным) to make sb drunk (will make drunk). ე არყევ ე ჰაში დაჰ დახდიჲ – ამ არაყმა ეს სტუმრები დაათრო.

დ|ახ|ლახჲ d|ax|laxĕ მოგრძო длинноватый oblong. სანგო დახლახჲ ქარსან ლეფ-ჩერ – ეზოში მოგრძო საბელი ეგდო.

ახრიკ|აყ| axriḳ|a' [ძალლი], რომელიც ხშირად ყეფს [собака], которая часто лает a dog barking frequently. გელაღარჩ კაწჲ ახრიკ|აყ| და – გელაანთ ლეკვი ხშირად ყეფს.

დ|ახ|არ¹ d|axar¹ გრლუე. непрх. intrans. [და]თრობა ([და]თვრება) опьянеть, пьянеть to fuddle. ვასო თხაბუს ქუდრწლებს ზორადში ვადხნორ – ვასო წუხელ ქორწილში ძალიან დამთვრალიყო; წყევუს ბახჩრა ვასერგ ვშიროშ ბუჰი დანლათჲ – მეტისმეტად [და]მთვრალი კაცები ხშირად ჩხუბობენ ხოლმე.

დ|ახ|არ² d|axar² გრლუე. непрх. intrans. წასვლა (წავა) пойти, уйти to go. მიჩ ვახჲ ო კნათ? – სად წავიდა ის ბიჭი? ცოკალ შარნ დახჲ – მელია თავისთვის წავიდა; ნან ცო დახნორ – დედა არ წასულიყო.

დ|ახ|ითარ d|axitar გრდმ. прх. trans. 1. გაშვება ([გა]უშვებს) отпустить, отпустить to let go, to allow to go. დეთ დაქარმაჲ ბახითნას – ძროხა ბალახზე გაუშვი. 2. ტყორცნა метать, метнуть to throw, to shoot. თედოს საგენ ატყ-წაჲ და-ხითიჲ – თედომ ირემს მშვილდ-ისარი სტყორცნა.

დ|ახ|ინრ d|axinô მიმლ. прич. particip. მთვრალი пьяный (выпивший) drunk.

დ|ახ|რიკ|აყ| d|axriḳ|a' ლოთი, მსმელი пьющий, пьяница drunkard, tippler. საბ-ღჲ მარ ვახრიკ|აყ| ვა – საბედას ქმარი ლოთია.

ახკადრნი **axkajrî** მრ. ობ. მნ. სმ. pl. see **დეხკ jexk**.

დასკ|დადღნო, დასკ|დალინო **d|axk|d|ajlnô, d|axk|d|alinô** მიმლ. прич. particip. დამპალი **гнилой, сгнивший rotten**. ხეტყე მუყრქმუყ დასკდალინო გუდა- ლქ - ხე-ტყე შიგადაშიგ დამპალი აღმოჩნდა.

დასკ|დალარ **d|axk|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. [და]ლპობა ([და]ლპება) **гниТЬ to rot**. მაკეგო სხალ პადლან ბასკლარ - მაკას მსხალი სარდაფებში ულპებოდა; ე გორი ვუქ (უქ) იშტ დაჰ დასკდალინო? - ეს ვაშლები რატომ ასე [ძალიან] დალპა?

დასკ|დაარ **d|axk|d|ar** გრდმ. прх. trans. [და]ლპობა ([და]ალპობს) **сгноить to make rot**. სარას გორი ბოჭკეჰ დასკდიქ - სარამ ვაშლები კასრში ჩაალპო.

დასკურ **d|axkur** დამპალი **гнилой rotten, rotted**. ე გორ მოლუქ ბასკურ ბა - ეს ვაშლი როგორი დამპალია.

ასკ|დალარ **axk|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. მიბმა (ებმება), დაბმა **to tie**. სრ. сов. perf. დქესკ|დალარ **d|exk|d|alar**.

ასკარ¹ **axkar¹** გრდმ. прх. trans. დაბმა (აბამს), [შე]კვრა **привязать, связать, завязать to tie**. დონს ასკარ დეწქ - ცხენს დაბმა ესაჭიროება; ნანვაშას დო ბუდღრეს ასკარ - ბიძა (დედიძა) ცხენს პალოზე აბამს; ქე ბარგ ასკარ ბოლბალ - ცხვრის ბინის ბარგის შეკვრა დაიწყეს. სრ. сов. perf. დქესკარ¹ **d|exkar¹**.

ასკარ² **axkar²** გრდმ. прх. trans. თხრა **копать, долбить to dig**. ოჯარ დოფსტ ასკორ - ისინი მიწას თხრიდნენ; კშოკ ასკარ ოჯუს - ორმო ამოთხარა იმან; შაწლოლქ ასკარ ე რუენ დას დეწქ, მე ჰალოჭ წამლა'ელრ, ხი ლაზიმ დალოლო - მეორედ ამოთხრა ამ რუს იმიტომ უნდა, რომ სულ ამოიწმინდოს და წყალი კარგად წამოვიდეს. უსრ. несов. imp. **ესკარ exkar**.

ასკუდლან **axkujlā** 1. დასაბმელი (ადგილი) место, где привязывают a place for tying the animal. პეტრეგო[ჰ]ი ფსტუ ასკუდლან ცო დაგეგქ - პეტრეს ხარის დასაბმელი ადგილი აღარა აქვს. 2. მოსათხრელი (ადგილი) место, которое следует вырыть a place to be digged. ესე ასკუდლან ცომიჩჰე გუ - აქ მოსათხრელი არსად ჩანს.

ასკინო **axkinô** მიმლ. прич. particip. ამონათხარი **вырытый caved**. მელ ხან და, ე ვოფ იშტ ბა, ასკინო - რამდენი ხანია, ეს ორმო ასეა, ამოთხრილი.

ახკუენი¹ axkujni¹ მიმლ. прич. particip. 1. დასაბმელი, ის, ვინც, ან რაც უნდა დააბან тот, кого должны привязать sth/sb to be bound. 2. საბმელი, ის, რითაც უნდა დააბან то, чем должны привязать sth to be used for binding. 3. დამბმელი, ის, ვინც უნდა დააბას тот, кто должен привязать someone who binds.

ახკუენი² axkujni² მიმლ. прич. particip. 1. მოსათხრელი тот, что должны [вы]копать; тот, кто должен [вы]копать sth to be caved, shoveled. **ახკუენი ცომი და შუგო?** – ამოსათხრელი არაფერი გაქვთ? 2. სათხრელი, ის, რითაც უნდა თხარონ то, чем должны [вы]копать sth to be used for caving, digging. 3. მთხრელი тот, кто должен [вы]копать digger, someone who digs. **ვოფ ახკუენი ცომენა და** – ორმოს ამომთხრელი არაფინაა.

ახკთუდ დ axktuj d ნახველი, ფურთხი харкотина, мокрота, плевок phlegm. **ახკთუდ ფშელდიქონ იხრ** – ნახველი გაციებულს მოსდის.

ახლაენი¹ axlajni¹ მიმლ. прич. particip. მოხვნადი (ადვილად მოსახნავი) легко копаемый to be easily ploughed. **ფუნე (უნე) ახლაენი ქაზდარ მარ, დენიე ჰალარ ახალრ** – რაც მოხვნადი მიწა იყო, სულ მოიხნა.

ახლაენი² axlajni² მიმლ. прич. particip. ადვილად მოსატყუებელი тот, кого легко обмануть a person easily deceived. **ე სტაკ მარა ახლაენი მოც ვა** – ეს კაცი რა ძალიან ადვილად მოსატყუებელია.

ახლევე|დ|არ axlev|d|ar გრძმ. прх. trans. მოტყუება, გაბრიყვება; გამოტყუება, ტყუილებით შეყოლიება, ხელზე დახვევა обманывать, выманивать, морочить голову, водить за нос to deceive, to cheat. **მუძრ სტაკონ ვენაც ახლევედარე ვუმ (უმ) ქორდს ლეცე** – ცუდ კაცს სხვისი მოტყუებით რამის მოგნა სურს; **მაცლომცრ ახლევევოჰ სო!** – როდემდის მატყუებ! **დაიგო[ჰ] გოჩნადვოშ ვუ-მაც (უმაც) ტათე ახლევედინას** – დაის მოალერსებით მთელი ფული გა-მოგტყუე, გამოგცინცლე; **მაცლომცრჰ ახლევევოლოსრ ე სტაკოვ** – ნეტავი, როდემდის შემიყოლიებს ტყუილებით ეს კაცი.

ახლეს axlex სანახევროდ пополам partialy, in two parts. **ვორქ ბავჩ ახლეს ბათხოგო[ჰ]** – ვაშლის ბალი სანახევროდ გვაქვს.

ახრ დ axô jj ახო очищенный лес для пахоты wood ready for planting. **თხრ ვაჩენრ ახრ ცო ლალხილქ** – ჩვენ რომ ახო გვერგო, არ გამოდგა.

ახიდორიკ[აყ] **ax|d|oriq|a'** მატყუარა обманщик deceiver. ახიდორიკ[აყ], ახ-
დუენი მეძლი ნახლო ცო დეწქ ნილან – მატყუარა ვინმე (ადამიანი) ხალხში არ
უნდა იყოს.

ახრობ, ახრუბ, ახარ ბდ **axrob, axrub, axar** bd თოხლი поярок shaved lamb.
ბარსტენო ახრობ – მსუქანი თოხლი; ღალიხ ქომო ახრი დუჯუხ დოუდანო
ფსტუენოხო ახრან – ზამთარში მამალი თოხლები დედალ თოხლებზე უფრო
მეტი იხოცება თურმე; დაჰ ლადრქიქ[ჰ]დოლო ჩუხოხ ახრუბ წე – გაპარსვის
შემდეგ ბატკანს თოხლი ჰქვია.

ახ-უთხუდ, ახ-უთხი დ **ax-utxuj, ax-utxi** j მრ. მნ. pl. ნატყერ-ნუჭრები, ნახევარ-
ნატყრები кусочки pieces of something, parts of something. ახ-უთხი სო ვასინე
სო, შარან ვახქ – ნატყერ-ნუჭრები მომიყარა და [თავისთვის] წავიდა; დოთქიჩო
ნახხო ახ-უთხი დისქე თხო – დამტყვეული ყველის ნატყერ-ნუჭრებილა და-
გვრჩა.

ახუენი **axujni** მიმლ. прич. particip. 1. [მო]სახენელი, [მო]სახენავი то, что надо [вс]па-
хать to be ploughed. ახუენი ქახდარ – მოსახენელი მიწა. 2. მხენელი пахарь
plough-man. ახნიში ეცი ბალქ – მხენელები მინდორში გავიდნენ.

ახქდა|დ|ალარ **axūza|d|alar** გრდუგ. непрх. intrans. ახუნძვლა (ახუნძვლება), გახლა-
როთვა спутаться to entangle. დუდ ახქდადლო – ცხენები გახლართნენ.

ახში **axši** მმს. нареч. adv. როგორმე, როგორც იქნა как-нибудь, кое-как somehow,
however.

დახ|დ|არ, დახ|დ|არ **d|ax|d|ar, d|ax|d|ar** გრდმ. прх. trans. დაგრძელება (დაა-
გრძელებს) удлинить, удлинять to lengthen.

დახ|დ|ალინო, დახ|დ|ალინო **d|ax|d|alinô, d|ax|d|alinô** მიმლ. прич. particip. და-
გრძელებული, გაგრძელებული удлинённый elongated.

დახ-|დაც|დალარ, დახ-|დაც|დალარ **d|ax-|d|ac|d|alar, d|ax-|d|ac|d|a-
lar** გრდუგ. непрх. intrans. ბევრი ლაპარაკი (ბევრს ლაპარაკობს) болтать much tal-
king.

დახქ **d|axḗ** გრძელი длинный long. ვირქეგო[ჰ] მახქ ლარკი და – ვირს გრძე-
ლი ყურები აქვს.

აჯარ **aqar** გრდმ. прх. trans. გადახდა (იხდის); ზღვევა, ანაზღაურება платить, воз-
местить to pay, to compensate. ღერ დავდიქო ვავან აჯარ დიქ – გაფუ-

ჭებულის (წახდენილი) ყანის ზღვევა გადაწყვიტეს (ქმნეს); ოჯუს ზარალ ატა
– მან ზარალი ზლო. სრ. сов. perf. **დევარ d|eqar**.

დავარ d|aqar გრლუვ. непрх. intrans. [მო]წოვა ([მო]სწოვს) сосать to suck. **სსჯ ათახ**
დაჯე – ხბო ძროხას სწოვს.

ავ|დ|არ aq|d|ar გრლმ. прх. trans. იგივეა, რაც **თო же что the same as ავარ aqar**.

დავ|დ|ალარ d|aq|d|alar გრლუვ. непрх. intrans. [გა]ზრდა ([გა]იზრდება) расти, вы-
растать to grow up. **ი ვოჭ ზორადში ვაჯვადლნუცტა** – ეს ბიჭი ძალიან გა-
ზრდილა აკი.

დავ|დ|არ¹ d|aq|d|ar¹ გრლმ. прх. trans. 1. გაზრდა ([გა]იზრდის) вырастить, выраши-
вать to grow up. **ავას დაჯიქ ე კაწკოქ მოჭ** – ბებიათ გაზარდა ეს პატარა
გოგონა. 2. გაზვიადება, გადიდება преувеличить, преувеличивать to exag-
gerate. **ას აღინო სე ნაყბისტევ წყეგეუ დაჯიქ** – ჩემი ნათქვამი ჩემმა
ამხანაგმა მეტად გააზვიადა.

დავ|დ|არ² d|aq|d|ar² გრლმ. прх. trans. ძუძუს [მო]წოვება (აწოვებს) давать грудь
to suckle, to nurse. **სო ვერწალქ, ნანას ბჯდერ დაჯოდო** – მოტრიალდი რა,
დედა ბავშვს აწოვებს.

დავ|დ|არ¹ d|aq|d|ar¹ გრლმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისტვის инфинитив для
масдара is an infinitive for the gerund **დავ|დ|არ¹ d|aq|d|ar¹**. **ბჯდერ დაჯდ¹**
კეთარ დეწქ – ბავშვის გაზრდას ცოდნა უნდა; **ამბუდ წყეგეუ ცო დეწქ სტაკოვ**
დაჯდ¹ – ამბავი ზედმეტად არ უნდა გააზვიადოს კაცმა.

დავ|დ|არ² d|aq|d|ar² გრლმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისტვის инфинитив для
масдара is an infinitive for the gerund **დავ|დ|არ² d|aq|d|ar²**. **კუდხუ დიკოს**
შადრო ნანენ დაჯდ² – ბატკანი მიმყავს თავის დედასთან მოსაწოვებლად.

ავ[ქ] დდ aq[ê] dd მხეცი, ნადირი зверь beast. **ჰუნახ აჯქ ნეთხდალოქ** – ტყეში ნა-
დირი შეთხელდა; **კიმო დუჯ ვაწქ აჯქ** – კიმომ ბევრი სდია ნადირს.

აველ დერწარ aqey d|erçar გრლუვ. непрх. intrans. გამხეცება (გამხეცდება),
მხეცად გადაქცევა превратиться в зверя, озвереть to behave (act) like a
beast.

ავქს დარწარ aqex d|açar გრლუვ. непрх. intrans. ნადირის დევნა (ნადირს დას-
დევს), ნადირობა гнаться за зверем, охотиться to hunt. **მიზონ აჯქს ვაწრქს**
ცრმ თელქ – ზოგს ნადირის დევნას არათუერი ურჩევნია.

აჯეს დაწუნებ ვებ **aqex d|açujnî** vb მონადირე, ნადირის მღვენელი ОХОТНИК hunter. იკრ ვალენბრ აჯეს ვაწუნებ ვარ – იკო განთქმული მონადირე იყო.

აჯითარ **aqitar** გრდმ. прх. trans. ზღვევინება (აზღვევინებს) заставить возместить to make sb requite sth. ოჯუდგრ ბავინბ დო აჯითქ – მას დაკარგული ცხენი აზღვევინეს.

აჯ|დ|ითარ **aq|d|itar** გრდმ. прх. trans. იგივეა, რაც то же, что the same as აჯითარ **aqitar**. ჰარექჰი დაყარ დავი'ნქ, ჰარხოვეგრ აჯდითქ – წისქვილში სულადი დაიკარგა და მეწისქვილეს აზღვევინეს.

აჯსარებ მდ **aqsaheb** jj აღსარება исповедь confession. მოძლირე აჯსარებ ლევ-დითრ ნახგრ – მღვდლები აღსარებას ათქმევინებენ ხალხს.

აჯსებ დდ **aqseb** dd აღდგომა Пасха Easter. აჯსებ ლე ამბრალექჰი და, ლე მაღ-სექჰი – აღდგომა ან აპრილშია, ან მაისში; ქიქოს ნახ აჯსბინადნბრ დაჯუდში ქჰექლარ – წინათ ხალხი აღდგომისთვის დიდად ემზადებოდა; აჯსბნბნ თადლ-ზივ ცო იხოგქ ღარჰიშ დოფხდალინბრ აგია – აღდგომებიდან ხურჯინქებით აღარ ბრუნდებიან შავად ჩაცმული ბებიები (რ. ორბეთიშვილი).

დაჯ|დ|იენბრ **d|aq|dienô** მიმლ. прич. particip. გაზრდილი, აღზრდილი выращенный, воспитанный grown up.

დაჯქ|დ|ექწინბ **d|aqâ|deçinî** მიმლ. прич. particip. ის, ვინც (რამაც) უნდა მოწოგოს тот, кто должен (может) сосать [грудь] one who should suck.

დაჯ|დ|ალარ **d|aq|d|alar** გრლუვ. непрх. intrans. გაზრდა (გაიზრდება) вырасти to grow. კაწი ჰალ დაჯდალბ – ლექვეები გაიზარდნენ.

დაჯ|დ|ითარ **d|aq|d|itar** გრდმ. прх. trans. გაზრდევინება заставить (попросить) вырастить to help sb in growing up. ფჰარაგრ კაწი დაჯდითოს – ძალღს ლექ-ვებს გაზრდევინებ.

დაჯქ|დ|ექწინბ **d|aqâ|deçinî** მიმლ. прич. particip. ის, ვინც (რამაც) უნდა მოწოგოს тот, кто должен (может) сосать [грудь] one who should suck.

დაჯითარ **d|aqitar** გრდმ. прх. trans. მოწოგინება (მოაწოგინებს) разрешить сосать [грудь] to allow to suck. თხე ათავ ქექს შს ცო დაჯითრ – ჩვენი ძროხა სხვის ხბოს არ აწოგინებს.

დაჯინბ **d|aqinî** მიმლ. прич. particip. ის, ვინც (რაც) წოგს сосущий [грудь] one who (what) is sucking.

დაჯინრ **d|aqinô** მიმლ. прич. particip. ვისაც (რასაც) მოუწოვია **пососавший [грудь]**
one who (what) has sucked.

აჯსა **aqsã** ნადირივით **ПОДОБНЫЙ ЗВЕРЮ** like a beast, as a beast.

აჯუენი **aqujnî** მიმლ. прич. particip. გადამხდელი; გადასახდელი **ТО, КТО ДОЛЖЕН ВЫПЛАТИТЬ; ТО, ЧТО СЛЕДУЕТ ВЫПЛАТИТЬ payer; to be paid.** ნალოგ და დადგო
აჯუენი – გადასახადი აქვს მამას გადასახდელი.

აჯწი **aqçî** გადაუხდელი **НЕВЫПЛАЧЕННЫЙ unpaid.** ნალოგ და დადგო აჯწი – გა-
დასახადი აქვს მამას გადაუხდელი.

დაჯ-კაწკო **d|aq-kaçkô** დიდ-პატარა **РАЗНЫЕ ПО ВЕЛИЧИНЕ** big and small.

დაჯოუხუ, დაჯუხუ **d|aqoûxû, d|aqûxû** უფროსი, უფრო დიდი **БОЛЬШОЙ, СТАРШИЙ** elder, older. ვაჯუხუ ვაშო – უფროსი ძმა; ჰო სოხ დაჯუხუ და – შენ
ჩემზე უფრო დიდი (უფროსი) ხარ.

დაჯო **d|aqô** დიდი **БОЛЬШОЙ** big, great. ვაჯო კნათ – დიდი ბიჭი; დაჯო მოჭ – დიდი
გოგო; დაჯო წა – დიდი სახლი; ბაჯო ხე – დიდი ხე.

დაჯუში **d|aqujšî** ზმნს. нареч. adv. დიდად **ОЧЕНЬ** very.

აჯირლო დღ **ažiryô** dd ულაცი **жеребец** stallion.

აჰა, ჰანე **ahã, hane** ნაწ. част. part. აჰა **на** take it, here it is. აჰა (ჰანე) ე ჟაგნო! – აჰა ეს
წიგნი!

აჰაჰ **ahã'** ნაწ. част. part. არა, არაჲ **нет, не-а** not, no.

აჰი **ahi** ნაწ. част. part. აი **вот** here is. აჰი ჰეჰაგნო – აი შენი წიგნი.

აჰ **ah** ერგ. об. эрг. см. erg. see ჰო **hô**.

აჰ|დ|ალარ **ah|d|alar** გრდუგ. непрх. intrans. მიპარვა (ეპარება); გაპარვა, შეპარვა **ПОД-
крадываться, бежать, пробираться** to steal up. ცოკალ მამლენ აჰლა – მელა
მამალს ეპარება. სრ. сов. perf. დეჰ|დ|ალარ **d|eh|d|alar**.

აჰარ¹ **ahar¹** გრდმ. прх. trans. პარვა (იპარავს) **воровать** to steal. ცოკლეჲ ქოთმი აჰარ –
მელია ქათმებს იპარავს; თჰარავ საბუდრელჲ გაგნი აჰარ – ძალღმა საბუდ-
რიდან კვერცხები მოიპარა. სრ. сов. perf. დეჰარ **d|ehar**.

აჰარ² **ahar²** გრდმ. прх. trans. [და]თქვა ([და]თქვავას) **[С]МОЛОТЬ** to grind. შივ დე და,
გუნჲ (უნჲ) აჰარ ფსა ჰარჲ ბადჰნათხო – ორიოდე დღეა, რაც ქერი დასა-

ფქვაავად წისქვილში წავიღეთ; თხა სიმძღ აძწნათხ ჰარეჰქი – დღეს სიმინდი დაფქვით წისქვილში; ოჯარ ცო აჰარ – ისინი არ ფქვავენ.

დ|აჰარ d|ahar გრძმ. prx. trans. წაღება (წაიღებს) *ВЗЯТЬ, забрать to take away.* უსრ. несов. imp. **ჯეჰარ qehar.**

აჰ|დ|არ ah|d|ar გრძმ. prx. trans. შეპარება (წე]აპარებს), გაპარება *тайком вводить, уводить, подсовывать to let somebody go secretly, to take secretly.* ბჯღრინ ღაჟღაჟაჟარ აჰოდრ – ბაჟეჟებს (ჩვილებს) ხაშხაშს აპარებენ. სრ. сов. perf. **დ|ეჰ|დ|არ d|eh|d|ar.**

დ|აჰითარ d|ahitar გრძმ. prx. trans. [გა]გზავნა ([გა]გზავნის), გადაგზავნა, გატანება *послать, посылать, переслать, пересылать to send.* აძკოს პასილკ დაჰითიჟ თინენ – ანიკომ ამანათი გაუგზავნა თინას.

აჰინრ¹ ahinô¹ მიმლ. прич. particip. მოპარული, ნაქურდალი *ворованный, краденный stolen.* აჰინრ დახნე – ნაქურდალი საქონელი; აჰინრ ღუდ – მოპარული ცხენები.

აჰინრ² ahinô² მიმლ. прич. particip. დაფქული *МОЛОТЫЙ milled.* ჰარეჰქი ვუნე (უნე) ღარ აჰინრ, ჩუ ღეუნათხ – წისქვილში რაც იყო დაფქული, შინ წამოვიღეთ.

დ|აჰინრ d|ahinô მიმლ. прич. particip. წაღებული *ВЗЯТЫЙ, забранный taken.* სტოჟხ-კუჟ დაჰინრ ჟაგნრ ნასტ თხაგუჟ დაჟითნას ჟამჟუდგრ – შარშანვე წაღებული წიგნი ძლივს დღესღა მოვატანინე ჟამჟოს (კაცის საშინაო სახელია).

აჰ|რ ah|ô адит. ხაღმა, ქვევით, ქვემოთ, ქვევითა მხარეს, ჩა-, ჩამო- *вниз, в нижнюю сторону, с- down, downwards, downstairs, downstream* (ზმნისარტ-წინსართი, ჩვეულებრივ აღნიშნავს მიმართულებას ზევიდან ქვევით, ან გახაზავს ზმნის შინაარსს; რწყმულ მეტყველებაში შესიტყვეების მეორე წევრის წინ კარგავს ბოლოკიდურ ირაციონალურ [რ] [ô] ხმოვანს; რთული ფუძის, ან შესიტყვეების შემადგენელი ნაწილი *наречие-приставка, обычно обозначает направление действий сверху вниз, или подчеркивает смысл глагола; в священной речи перед вторым членом словосочетания теряет конечный иррациональный гласный [р] [ô]; составная часть сложных основ или словосочетаний adverb-preverb indicating the direction from up to down or emphasizing the content of the verb; in coherent speech in front of the second member of word-combination it loses the final irrational vowel [р] [ô]; a component part of complex root or word-combination*). შოთა აჰ|რ ვახე შირიქრ – შოთა წავიღა

(წაჩაივიდა) შირაქში; შანქის კივ დეცქ თხონ აჭოლორქ – შანქიმ კევი მოგვიტანა ქვევიდან (შირაქიდან); ბატონო დონევი თადღონი დეკდიქ აჭო – გაქცეულმა ცხენმა ხურჯინები გადმოყარა (ჩამოყარა); გორ აჭ ბეკი – ვაშლი ჩამოცვივდა; ხქ აჭ ბოქქ – ხე წაიქცა; ო ვოჭ ლიშნბახ აჭ ცო ვეცქ – ის ვაქი ნიშნობახე არ ჩამოვიდა; გიგოს დო აჭ ხახკი – გიგომ ცხენი გაატყენა (ქვევითკენ); ...დე აჭ ბახკქ მაცირი ქორწილ დოჩო დენი – ...და ჩაშოვიდნენ (ქვევითკენ) მაცირები ქორწილის დღეს; ვენეხ დუწინო ქით აჭ ლეშქ – ღვინით სავსე ტიკი ჟონავს; აგას ჰარნო ხაკ აჭ დასოდო – ბებია ფქვილის ტომარას ცლის; მაგოხ ბუწინო მაცილ აჭ ბახბუდნი ბა – ჰურით (ხორბლით) სავსე კოდი დასაცლელია; ბჟან ფერდოხ აჭ ლადჟნო – საქონელი ფერდობზე ჩამოცურებულიყო (ჩამოსხლეტილიყო); აჭ ვოს სოცქ ლახუშ ხენმაქრქ – ჩემთან ჩამოდი დაბლა ხიდან; შირიქი ზახისკ დაჭითა ლეცერ სონქ, მაცქ ვუდტა აჭო? – შირაქში ბარათის გატანება მინდოდა და როდის მიდიხარ ქვევით (შირაქ-ში)? შდრ. სრ. comp. აჭო[ჭ] ahoh].

აჭ აკარ ah: ah akar გრდუვ. იბ. негрх. см. intrans. see აკარ akar. ზორან მოხ ჰეგოშ გორი აჭ ადკი – ძლიერი ქარის ქროლისას ვაშლები ცვივა.

აჭ დარლარ ah d|arlar გრდმ. прх. trans. ჩამოთლა (ჩამოტლის) тесать (сверху вниз) to cut (from up to down). მუშაქო ფიცარ აჭ დარლოშ დარო – მუშა ფიცრის ჩამოთლითაა გართული.

აჭ დარქდარ ah d|arž|d|ar გრდმ. прх. trans. ჩამოფენა (ჩამოფენს), გაფენა разостлать, развернуть (сверху вниз) to put, to lay (from up to down). ნადდრი, ფალნი აჭო ცუდ დარქდინადში? – ქეჩები, ფარდაგები არ ჩამოფენეთ?

აჭ დას|დარ ah d|as|d|ar გრდმ. прх. trans. ჩამოცლა, დაცარიელება опорожнить, опорожнять to empty. ოკუს ჰადრნქ ხაკ აჭ დასოდო – ის ფქვილიან ტომარას ცლის.

აჭ დას|დ|უენი ah d|as|d|ujni მიმლ. прич. particip. 1. დასაცლელი, ჩამოსაცლელი то, что надо опорожнить sth to be emptied. მაგოხ ბუწინო მაცილ აჭ ბახბუდნი ბა – ჰურით სავსე კოდი დასაცლელია. 2. დამცლელი, ჩამომცლელი тот, кто опорожняет the one who empties. ე მაცილ აჭ ბახბუდნი ცომენ და – ამ კოდიდ დამცლელი არავინაა.

აჭ დასტარ ah d|astar გრძმ. прх. trans. 1. ჩამოხსნა (ჩამოხსნის), მოხსნა от-
вязать, снять to take away, to untie. ქარსს აჭ დასტათ ხენხი – საბელი ჩა-
მოხსენით ხიდან. 2. კუჭში გახსნა (გახსნის) слабить (о желудке) to have
stomach disorder. ჭარხლეე ბანდერ აჭ დასტარ – ჭარხალმა ბაგში კუჭში გახ-
სნა.

აჭ დანტარ (ეტარ) ah d|ātar (eṭar) გრლუგ. непрх. intrans. ჩასკლომა (ჩა-
სკლება), ჩაპობა треснуть, расколоться (сверху вниз) to break, to burst. კე-
დელ აჭ დანტარ – კედელი ჩასკდა.

აჭ დანტადარ (ეტადარ) ah d|āṭ|dar (eṭ|dar) გრძმ. прх. trans. ჩამოხევა
(ჩამოხევის), ჩამოხეთქა разорвать, порвать, расколоть (сверху вниз) to tear.
დაჭ ლათდინო შხალერ ბანდრიე აჭ დანტადარ – გაკრული შხალიერი ბაგშიე- მა
ჩამოხიეს.

აჭ დანტადარ (ინტადარ) ah d|at|dar ('iṭ|dar) გრძმ. прх. trans. 1. გაჩო-
ქცევა (გაჩოქცევის ქვევითკენ) вынудить бежать (вниз) to make sb run
away. დაჩნოე ტბათნირე ნახ აჭ დანტადარ – ავდარმა ტბათნიდან ხალხი გა-
ჩოქცია (ქვევითკენ). 2. გატაცება (გაიტაცებს ქვევითკენ) увести (вниз) to
kidnap. ქისტვას დოჭ აჭ დანტადარ – ქისტმა ქალი გაიტაცა (ქვევითკენ).

აჭ ახადარ ah ax|dar გრძმ. прх. trans. ჩამოიტყუება (ქვევითკენ) сманить, при-
манить (вниз) to bring over by cheating. ცოკლეე მამალ ხენმაქრე აჭ ახადარ –
მელამ მამალი ხიდან ჩამოიტყუა (ქვევითკენ); ბანრეჭი დათე დავრანჭ
დებკუდნო, ნახ აჭ ახადარ – ბანარში ერბოს იათად ყიდიანო, ხალხი ჩამო-
იტყუეს (ქვევითკენ).

აჭ აჭადარ (დეჭადარ) ah ah|dar (deḥ|dar) გრძმ. прх. trans. ჩამოჩაპარება
(ჩამოჩაპარებს) тайно увести, погнать, унести (вниз) to take, carry sb/sth sec-
retly. თედლეს ნაყ ბაე ქუდრთხი ბასტბ ქაბო აჭ აჭადარ – თედლოემ გუნის
ბაყის თავიდან ასაცლებლად ძროხები ჩამოჩაპარა.

აჭ დაფხეკადარ ah d|apxeḥa|dar გრძმ. об. прх. см. trans. see დაფხეკადარ
dapxeḥa|dar. დაშლანო, ის ბჭაკ აჭ დაფხეკადებალე! – დაიკო, ეგ გუდა
ჩამოთხიკე რა!

აჭ დ|ახკარ (იხარ) **ah d|axkar (ixar)** გრლუგ. მრ. непрх. мн. intrans. pl. ჩამოსვლა (ჩამოვა) прийти, спуститься (вниз) to arrive. ცისკრობი ლაჟმრქ აჭ დახკქ – ცისკარიშვილები მთიდან ჩამოვიდნენ.

აჭ დ|ახკ|დ|არ (ჯელარ) **ah d|axk|d|ar (qelar)** გრლმ. прх. trans. ჩამოყვანა (ჩამოიყვანს), ჩამორეკვა пригнать, спустить (вниз) to bring, to drive home. აგას ბზღრი აჭ დახკდიქ – ბებიაშ ბავშვები ჩამოიყვანა; ლუგ ვარბი აჭ დახკ- დწ ვახქ – მწყემსი ვირების ჩამოსარეკად წავიდა.

აჭ დ|აჰარ (ჯეჰარ) **ah d|ahar (qehar)** გრლმ. прх. trans. ჩატანა (ჩაიტანს) снести (вниз) to take, to carry. დარჯუნეს გაგნი შუღრუ აჭ მაჰარ ლოყდიქ – დარჯუნმა კვერცხების თავისას (შინ) ჩატანა მოინდომა. უსრ. несов. imp. აჭ ჯე-ჰარ **ah qehar**.

აჭ დ|აჰიტარ (ჯეჰიტარ) **ah d|ahitar (qehitar)** გრლმ. прх. trans. ჩატანინება (ჩაატანინებს) заставить снести, везти (вниз) to be sent. ტათბუნ თხაყ დეწქ აჭ დაჰიტარ – ფულს დღესვე ესაჭიროება ჩატანინება, ჩაგზავნა.

აჭ დ|აყარ¹ **ah d|a'ar¹** გრლუგ. непрх. intrans. ჩამოსვლა (ჩამოვა) спуститься (вниз) to come (down). სქ ვოჰ აჭ ვეწქ ლაჟმრქ – ჩემი ვაჟი ჩამოვიდა მთიდან.

აჭ დ|აყარ² **ah d|a'ar²** გრლუგ. непрх. intrans. ჩამოტანა (ჩამოიტანს) снести, принести, привезти (вниз) to bring (down). ო კაბ აჭ მაყ სოქ ესეგ! – ის კაბა ჩამოიტანე აქ!

აჭ დ|აყიტარ (ჯეჰიტარ) **ah d|a'itar (qehitar)** გრლმ. прх. trans. ჩამოიტანინება (ჩამოიტანინებს), გამოგზავნა заставить снести, привезти (вниз), прслать to make someone bring sth. ჟაგნო აჰო დაყითრქ ცო დაკლიგო ო სქ კნათ – წიგნის გამოგზავნაზე არ ფიქრობს ის ჩემი ბიჭი; ნახს აჰო მაყითა სქ დად სიფსრე ლაჟმრქ ჰალო ვახქ – ყველის ჩამოსატანინებლად (გამოსავნაგზავნად) მამაჩემი გუშინწინ მთაში ავიდა.

აჭ დ|ოსუღლა დდ **ah d|osujlā dd** ჩასასვლელი спуск slope. ლამუ[ჰ] დუ-ჯიჩო მათე[ჰ] მოსო აჭ დოსუღლაძი და – მთაში ბევრ ადგილას ცუდი ჩასასვლელია.

აჭ ეთ|დ|არ (ოთ|დ|არ) **ah, et|d|ar (ot|d|ar)** გრძმ. прх. trans. ჩამო|დგმა (ჩამო|დგამს) ставить (вниз) to put down. სტაქნი აჭ ეთლომ ცჰა ლახე სტაქს დატქ სოგო – ჭიქების ჩამოდგმისას ერთი კარგი ჭიქა გამისკდა.

აჭ დექარ (დ|უ|ლარ) **ah, d|ekar (d|uyar)** გრლუგ. непрх. intrans. ჩამოძახება (ჩამოძახებს), ჩამოპატიყება позвать, пригласить (вниз) to invite. ჰაშიგო აჭ დექარ დინათხ – სტუმრების ჩამოპატიყება გადავწყვიტეთ.

აჭ თაგ|დ|არ (თეგ|დ|არ) **ah, taq|d|ar (teq|d|ar)** გრძმ. прх. trans. ჩამო|თრევა (ქვევით) (ჩამო|ათრევს) потащить (вниз) to drag.

აჭ თეტარ (თიტარ) **ah, tetar (titar)** გრძმ. прх. trans. ჩამო|ჭრა (ჩამო|ჭრის) обрезать to cut down. ილოს ხენქ დაყდაღონო ტადენი აჭ თეტარ – ილომ ხის გამხმარი ტოტები ჩამოჭრა.

აჭ თილ|დ|არ (თეფლ|დ|არ) **ah, til|d|ar (tepl|d|ar)** გრძმ. прх. trans. 1. ჩამო|ცილება (ჩამო|აცილებს) проводить (вниз) to see off. ჰაში სჯგო აჭ თილდინას – სტუმრები ეზოში ჩავაცილე. 2. ჩახდა (ჩახდის) снимать, снять, спустать (одежду) to take off, to let down.

აჭ დიკარ (ჯელარ) **ah, diqar (qelar)** გრძმ. прх. trans. ჩაყვანა (ჩაყვანს), წასხმა свести, свезти, погнать (вниз) to take down. ლამუჭი ლაწავოლინო დუგ ბარქ აჭ ვიკე – მთაში ავად გამხდარი მწყემსი ბარში ჩაყვანეს.

აჭ კარჩ|დ|არ (კერჩ|დ|არ) **ah, qarč|d|ar (kerč|d|ar)** გრძმ. прх. trans. ჩამო|გორება (ჩამო|აგორებს), დაგორება скатить to roll down. ტივ თეგლოჩუძე გერ აჭ კარჩბიქ – ხიდის მშენებლებმა ქვა ჩამო|აგორეს.

აჭ ლაბჟინო **ah, labžinô** მიმლ. прич. particip. დაცურებული, დასხლეტილი (ქვევითკენ) поскользнувшийся (на наклоне) to slip (down). ფერდოხ აჭ ლაბჟინო ბჟა – ფერდობზე დასხლეტილი საქონელი.

აჭ ლატარ (ლეტარ) **ah, laṭar (leṭar)** გრლუგ. об. непрх. см. intrans. see ლატარ laṭar. მენახ დუღერ აჭოჭე, აჭ ლატარ დახე – ვილაც ყვიროდა ქვევით და ჩასაშველებლად წაყვიდნენ; შირქი ჟენ აჭ ლატარ დეწე – შირაქში ცხვარს შველა [ჩაშველებს] უნდა.

აჭ ლაქ|დ|ალარ (ლექ|დ|ალარ) **ah, lak|d|alar (lek|d|alar)** გრლუგ. непрх. intrans. 1. ჩამოხტომა (ჩამოხტება), მივარდნა спрыгнуть, броситься (вниз) to jump down. ო დონმაქრქ აჭ ლაქვალარ – ის ცხენიდან ჩამოხტა. 2. გაფუჭება

(გაფუჭდება), გარყვნა испортиться, изгадиться to spoil, to corrupt. ლაჭულაჰი კაბ დენის აჭ ლაქმალ სოგოაჰი – ლაჭულაში კაბა სულმთლად გამიფუჭდა, ამომესვარა; ო დოჭ დენის აჭ ლაქმალ – ის გოგო სრულიად გაფუჭდა; აჭ ლაქმალრეხ მოსივხუ ვუხ (უხ) და! – გარყვნაზე ცუდი რა არის!

აჭ ლახკარ (ლესკარ) **ah laxkar (lexkar)** გრდმ. მრ. прх. мн. trans. pl. ჩარეკვა (ჩარეკავს) погнать (сверху вниз) to drive home. მახკარ ჟაბო აჭ ლახკარ დოტურ ბუზკატ თეფხომ – ქალები ძროხების ჩამოსარეკად მიდიოდნენ გარმონის [და]კვრით.

აჭ ლაჰიდარ (ლესიდარ) **ah lah|dar (leh|dar)** გრდმ. прх. trans. ჩამოლაგება (ჩამოლაგებს), ჩამოღება, ჩამოკრეფა собрать, снимать (сверху) to pick down, to put down, to take down. თარუნმაქრქ ბუნგი აჭ ლაჰიდი – თაროებიდან ჭურჭელი ჩამოლაგეს; მატქ ვორი აჭ ლაჰდინორ – მწიფე ვაშლები ჩამოეკრიფათ.

აჭ ლეშარ (ლაშარ) **ah lešar (lašar)** გრდუგ. იხ. непрх. см. intrans. see ლეშარ lešar. ვენეს დუწინო ქით აჭ ლეშე – ღვინით სავსე ტიკი ჟონავს.

აჭ მახკიდალარ¹ **ah maxk|d|alar¹** გრდუგ. იხ. непрх. см. intrans. see მახკიდალარ maxk|d|alar. ათავ დურკენ მარდ ბალონქ, შურ აჭ მახკმალ – ფურმა კასრს წიხლი ჰკრა და რბე დაიდვარა; ქორლქ ფსა აჭ მახკბალო სოგოაჰი – ხელიდან ქერი დამეფანტა.

აჭ ოთიდარ (ეთიდარ) **ah ot|dar (et|dar)** გრდმ. прх. trans. ჩამოღება (ჩამოღებას) поставить вниз to put down, to take down.

აჭ დოლდარ (დებლდარ) **ah dol|dar (debl|dar)** გრდუგ. იხ. непрх. см. intrans. see დოლდარ dol|dar. ღუივ დახნ ლაჰმრქ აჭ დოლდი – მწყეშებმა საქონლის მთიდან ჩამოღენა დაიწყეს.

აჭ დოლდალარ (დებლდალარ) **ah dol|d|alar (debl|d|alar)** გრდუგ. непрх. intrans. ჩამოსეზავრება (ჩამოსეზავრება), ჩამოღენა начать спускаться, течь to arrive, to flow. ბაცბი ტბათნირქ აჭ დოლდალო – თუშებმა ტბათანიდან ჩამოსეზავრება დაიწყეს; წინიში დანჩო რუე ხი აჭ დოლდალო – ახლად ამოღებულ რუში წყალმა ჩამოღენა დაიწყო.

აჭ დოლარ (დეფლარ) **ah dol'ar (deff'ar)** გრდუგ. непрх. intrans. ჩამოსძრომა (ჩამოსძვრება) сползти, ползком спуститься to scramble down, to

crawl down. აც ლერდნ ჰეხე აჰ ბუდონათხ – ნადირის დასაზვერად გამოქვაბულში ჩავძვერით; ზღვენერქ დახკო აჰ ბოლქ – სხვენიდან თაგვი ჩამოძგრა.

აჰ დოს|დარ (დეფს|დარ) **ah dos|dar (d|eps|dar)** გრდმ. იბ. прх. см. trans. see დოს|დარ **d|os|dar**. კმატმაქრქ განზ ნასტ აჰ ბოსბიქ – კლდიდან თხა ძლივს ჩამოიყვანეს.

აჰ დოტუენი **ah d|otujnî** მიმლ. прич. particip. ჩამავალი, ქვევით მიმავალი спускающийся, идущий вниз sth/sb going, arriving. შირიქი აჰ დოტუენი ქე ნაყმაქოტქ – შირაქში (ქვევით) მიმავალი ცხვარი გზას დაადგა.

აჰ ოწარ (ებწარ) **ah oçar (ebçar)** გრდმ. прх. trans. 1. ჩამოლწევა (ჩამოლწევს) пригнать, потянуть (вниз) to pull down, to lower. ტადენი აჰ ოწირ – ტოტები ჩამოსწია. 2. ჩამოწველა (ჩამოწველის) [с]доить to milk down. ე დეო აჰ ოწალქ! – ეს ძროხა ჩამოწველე რა!

აჰ დოხარ (დეხარ) **ah d|oxar (d|exar)** გრდუვ. непрх. intrans. ჩამოინგრევა (ჩამოინგრევა), ჩამოშლა обвалиться, рухнуть to destroy. კმატ აჰ ბოხქ – კლდე ჩამოინგრა.

აჰ დოს|დარ (ჯელარ) **ah d|o' |dar (qelar)** გრდმ. прх. trans. ჩამოყვანა (ჩამოიყვანს) привести (сверху вниз) to bring, to bring over here, to take home. ბანდერ აჰ დოსდიქ ლაჟმრქ – ბავშვი ჩამოიყვანეს მთიდან; ნასტ აჰ დოსდინათხ ხი – ძლივს ჩამოვიყვანეთ წყალი.

აჰ დოს|დითარ (ჯელითარ) **ah d|o' |d|itar (qelitar)** გრდმ. იბ. прх. см. trans. see დოს|დითარ **d|o' |d|itar**. ლაწმრენ აქიმ (დობტურ) აჰ ვოსვითარ დეწანდუდლქ – ავადმყოფს ექიმის ჩამოყვანინება დასჭირდება.

აჰ ლუდლ დდ **ah yujlā dd** ჩასავალი, ჩასასვლელი; ჩასვლის დრო спуск; время спуститься slope, descent; time of going down. ეჯინო აჰ ლუდლაძმი და ე თერდობხ – ციცაბო ჩასასვლელია ამ თერდობზე; ტბათნირქ კოხახ აჰ ლუდლ დეცქ – ტბათანიდან კახეთში ჩასვლის დრო მოვიდა.

აჰ წამ|დარ (წემ|დარ) **ah çam|dar (çem|dar)** გრდმ. прх. trans. ჩამოსუთთავება (ჩამოსუთთავებს), ჩამოწმენდა, გაწმენდა счистить, почистить (сверху вниз) to clean, to clear away. ქორი აჰ წამდებათ! – თანჯრები ჩამოწმინდეთ!

აჭ ხიტ|ღ|არ (ხეტ|ღ|არ) **ah xiṭ|d|ar (xeṭ|d|ar)** გრლმ. прх. trans. ჩამოწყვეტა (ჩამოწყვეტს) сорвать to pick down. ქაღნუქ ბაჯო გავ ბანდრეე აჭ ხიტბინორ – ყურძნის ღიდი მტევანი ბავშვს ჩამოეწყვიტა.

აჭ ვაყარ (ვეყარ) **ah qa'ar (qe'ar)** გრლუგ. непрх. intrans. დაწევა (დაეწევა), ჩასწრება догнать, успеть (вниз) to run after, to overtake. სტეფორ ლაჟმრქ დოტურჩ ნახახ აჭ ვაყარ – სტეფორ მთიდან მიმავალ ხალხს დაეწია (ჩაუსწრო).

აჭ ვეჟარ (ღაყარ, ღაჟარ) **ah qeḥar (d|a'ar, d|aḥar)** გრლმ. прх. trans. ჩამოიზიდვა (ჩამოიზიდავს) свезти (вниз) to bring. ლაჟმრქ ნახხუე აჭ ვეჟარ ბოლბალო მემცხორი – მთიდან ყველების ჩამოიზიდვა დაიწყეს მწყემსებმა.

აჭ ჰეჯარ (ჰაჯარ) **ah heḥar (ḥaḥar)** გრლმ. прх. trans. 1. ყურება (ყურებს, ჩაჰყურებს) смотреть вниз to look at. ლა ვირქდა აჭ ჰეჯარს – ზევიდან ჩაყურებდი (ვიყურებოდი). 2. მიხედვა (ქვევით), ჩახედვა присматривать, глядеть (вниз) to look after. აჭ ჰეჯარ დეხრ ვეგბე დანხოვ – ჩახედვას მოითხოვს ხეობაში საქონელი.

აჭკაყ **ahka'** ess. ცოტა ქვემოთ, ცოტა ქვევით, ჩა-, ჩამო- (რთული ფუძის, ან შესიტყვეების შემადგენელი ნაწილი) чуть вниз (составная часть сложных основ или словосочетаний) a bit downward (a component part of complex root or word-combination). აჭკაყ თათლიბალ, კნათ – ცოტა ჩაიწიე რა, ბიჭო.

აჭო[ჰ] **ahō[h]** ess. %მნს. нареч. adv. ქვემოთ, ქვევით внизу beneath (რთული ფუძის, ან შესიტყვეების შემადგენელი ნაწილი) (составная часть сложных основ или словосочетаний) (a component part of complex root or word-combination). ში შო დავეგქ, სქ სტაკ აჭო ვახქ, შირქი – ლამის ორი წელია, ჩემი ქმარი [კაცი] ქვევით ცხოვრობს, შირაქში; ჭამპრ მიჩე ვა? – აჭო[ჰ] ვა – ჭამპო სად არის? – ქვევითაა.

აჭოკაყ **ahōka'** adit. ცოტა ქვემოთ, ცოტა ქვევით чуть внизу a bit beneath (რთული ფუძის, ან შესიტყვეების შემადგენელი ნაწილი) составная часть сложных основ или словосочетаний a component part of complex root or word-combination). ვანლარ აჭოკაყ დახქ – ვანოანი ცოტა ქვემოთ ცხოვრობენ.

აჭო დ **ahō j** ქვემოთა არე, ქვევითა ადგილი, ქვევითა მხარე, ქვევითა სივრცე нижняя местность, нижнее пространство, нижний край infra area, a place below, a space below. დენიყ აჭო სქ და – მთელი ქვემოთა არე (სივრცე) ჩემია; აჭო ცო

დაგინდა სო – ქვევითა მხარე არ მინახავს; ე აჭო ცო და – ეს ქვევითა ადგილი არაა.

აჭუნა¹ ahujni¹ მიმლ. прич. particip. 1. მოსაპარავი то, что надо (нужно) украсть something to be stolen. მიჩეჩქი და სოგოჩქი ოჯარ აჭუნა ჰადრ – სადა მაქვს იმათი მოსაპარავი ფქვილი. 2. მომპარავი ворующий thief. ე ჯორი აჭუნა ცო ვა ო კნათ – ამ ვაშლების მომპარავი არ არის ის ბიჭი.

აჭუნა² ahujni² მიმლ. прич. particip. 1. დასათქვავეი то, что надо (нужно) молотъ sth to be milled. ცენეხ აჭუნა დუჯ და თხოგოჩქი – წელს სასათქვავეი ბევრი გვაქვს. 2. მფქველი тот, кто мелет sb who mills, grinds. აჭუნა ცომენა ვა ჰარეჩქი – მფქველი არავინ არის წისქვილში.

აჟ დჟ a'jj იხ. см. see ეჟ e'.

დაყარ da'ar 1. გრლუგ. непрх. intrans. მოსვლა (მოვა) прийти to come. ნიკო შადრ ნაყბისტევაჟ ვეჟ – ნიკო თავისი ამხანაგებითურთ მოვიდა; ოჯუფ დაღ-ფსტუ ჩუ ცო დეხნორ ფსარეჩქი – მისი დედინაცვალი შინ არ მოსულიყო გუშინ. უსრ. несов. imp. დაღარ dayar. 2. გრდმ. прх. trans. მოტანა (მოიტანს) при-нести to bring. ნაყბისტეჟ ჟაგნო დეჟ სო – ამხანაგმა წიგნი მომიტანა; ცჰადნა გლენეჟ ფხაკალ დეჟ მოლენ – ერთმა გლენმა კურდღელი მოუტა- ნა მოლას; ელიკოს ვენჯი გოდრი დეჟ – ელიკომ ვენახში გოდრები მოიტანა. უსრ. несов. imp. ეეჰარ qehar.

დაყითარ¹ da'itar¹ გრდმ. прх. trans. 1. გამოგზავნა (გამოგზავნის) прислать to send. 2. გაშვება, შემოშვება пускать, впустишь, впускать to let go, to let (come) in. აგას ქოთამ წინ ჩუ დაყითიჟ – ბებია ქათამი სახლში შემოუშვა.

დაყითარ² da'itar² გრდმ. прх. trans. მოტანინება (მოატანინებს) заставить принести, привезти, прислать to make sb bring sth. ოჯუს დოს დაყითიჟ ცი- მუდგო – მან შეშა მოატანინა ციმოს.

დაღარ d'adar გრლუგ. непрх. intrans. დაფიცება (დააფიცებს) [по]клясться to swear. ვადში გაგონ ძდეს ჰოგო! – ძმის მუხლებს გეფიცები! აჰ ძღარ ცო ჭირბა-ლა სო – შენი დაფიცება არ მჭირდება.

დაღდაღარ d'ad|dar გრდმ. прх. trans. დაფიცება (დააფიცებს) заставить поклясться to swear. ჰე ვაშო გაგონ ძდდოს ჰო – შენი ძმის მუხლებს გაფიცებ.

დნდრიკ[აყ] **dǎdriḳ[aʹ]** ის, ვისაც ფიცილი უყვარს **любящий клясться** swearing lover.

დნდ-გადარ **dǎd-qadar** გრლუგ. непрх. intrans. ფიცილი (იფიცება) არცთუ გულწრფელად **клясться не совсем искренне** to vow insincerely.

დნდარლადნი **dǎdarlajni** მიმლ. прич. particip. ჭირვეული, ავი злой, сердитый, капризный capricious, bad. თურქლან ციგიგოჰ ვნდარლადნი ხადსათ დარ – თურქოანთ ციგის ავი ხასიათი ჰქონდა.

დნვ|დადლნრ, დნვ|დალინრ **dǎv|dajlnô, dǎv|dalinô** მიმლ. прич. particip. დამსუბუქებული, შემსუბუქებული **облегчённый** lightened.

დნვ|დალარ **dǎv|dalar** გრლუგ. непрх. intrans. შემსუბუქება (შემსუბუქდება) **облегчиться, сделаться лёгким** to lighten. ე ბარგ ვუფ (უფ) ჰალარ დნვდარლ? – ეს ბარგი რატომ ასე [ძალიან] შემსუბუქდა?

დნვ|დარ **dǎv|dar** გრლმ. перех. trans. შემსუბუქება (რშესამსუბუქებს) **облегчить, облегчать, [с]делать лёгким** to make lighten.

დნვ|დიენრ **dǎv|dienô** მიმლ. მრ. прич. мн. particip. pl. შემსუბუქებული, დამსუბუქებული **облегчённый** lightened. ე თადლნი დნვდიენრ გუ – ეს ხურჯინი შემსუბუქებული ჩანს.

დნვ **dǎvī** 1. მსუბუქი **лёгкий** light, slim. დაც დოს დნვ და – ხმელი შეშა მსუბუქია; ბნვიჩრ მაჰიე ცო მალვიჩსრ – მსუბუქმა ტვირთმა არ დამალა. 2. მხატე (ჭკუისა) **легкомысленный** feeble mind. დავ დოჰ – მხატე (ჭკუის) ქალი-რშვილი.

დნვიშ **dǎviš** მმს. нареч. adv. მსუბუქად, იოლად; იათად **легко; дешёво** easily, lightly; cheaply. სჟ დო ბნვიშ ბარ – ჩემი ცხენი მსუბუქად მოდის; სტაბო[ჰ] ნაჩხ დნვიშ დეხკლა – შემოდგომასე ყველი იათად იყიდება.

დნვოლ **dǎvol** სიმსუბუქე (ჭკუისა) **легкомысленность** having simple mind. ხალ და ი ვაჰ ვავოლ – საწყენია ამ ვაჟის სიმსუბუქე.

დნვგნვ **dǎvqǎvī** აგლმ. пренебр. by m. f. მსუბუქი **лёгкий** light, easy. ე სტაკ ვნვ-გნვ გუ – ეს კაცი მსუბუქი ჩანს.

დნდლნრ, დნლინრ **dǎjlnô, dǎlinô** მიმლ. прич. particip. მკვდარი умерший, мёртвый, мертвец dead. ვნლინრ სტაკ – მკვდარი კაცი; დნლინრ ფსტუნრ – მკვდარი დედაკაცი; ბნლინრ დანკრ, ცარკი ლანგიენრ, ნაყმაქ ლეფჩერ –

მკვდარი თავი, კბილებდაკრეჭილი, გზაზე ეგდო; ქოთამ დაღინდუღტუ (დაღინდუღტუ) – ქათამი კვდება. შლრ. ср. comp. დაღლარ d|ǎlar.

დაღინდ|დ|ოტარ, დაღლი|დ|ოტარ d|ǎjln|d|oṭar, d|ǎlī|d|oṭar გრლუგ. неврх. intrans. კვდომა (კვდება) умирание to die. თხქ ქოთამ დაღინდუღტუ – ჩვენი ქათამი კვდება.

დაღ|ალარ ოქ|d|alar გრლუგ. неврх. intrans. ანთება (ინთება) зажигаться to fire. ტა-ტეხრ დასაგ წე მუღში აკლა – სველი შეშით ცეცხლი ცუდად ინთება. სრ. сов. perf. დაშაყ|დაღლარ d|wa'|d|alar.

დაკარ ოქ|ar გრლუგ. სტატ. неврх. стат. intrans. stat. ნთება (ანთია); წეგა гореть to burn. ოჯარ-გოაქი ჰქლო წე დაკურ – იმათ ტყეში ცეცხლი ენთოთ.

დაღ|არ ოქ|d|ar გრლმ. прх. trans. ანთება (ანთებს) зажигать to make a fire. ფსტუფ-ჩოგ წე დაკო – დედაკაცი ცეცხლს ანთებდა. სრ. сов. perf. დაშაყარ d|wa'ar.

დაკუღნი ოქ|ujnī მიმლ. прич. particip. ანთებული (ის, რაც ანთია) горящий lit. დაკუღნი წე დაჰხადღლო შუგოაქი! – ანთებული ცეცხლი გაგიქრეთ თქვენ! (წყეგ-ლაა).

დაღ|უღნი ოქ|d|ujnī მიმლ. прич. particip. 1. ასანთები то, что надо зажечь sth to be fired. აკღუღნი ლამფაც ცო და სოგოაქი – ასანთები ლამფაც კი არა მაქვს. 2. [და]მ-ნთები зажигающий someone who makes a fire. წე აკღუღნი ცომენ და სო-გოაქი – ცეცხლის ამნთები არავინა მყავს.

დაკწი d|ǎkṣī უგულო, გულქვა бессердечный callous, heartless. ე სტაკ დაკწი გუ – ეს კაცი უგულო ჩანს.

დაღლარ d|ǎlar 1. გრლუგ. მყოფ. неврх. буд. intrans. fut. ლა ლა მოკვდომა (მოკვდება) умереть to die. თხქ ლო ბლო – ჩვენი ცხენი მოკვდა; მაცა ლარ, ცო ხეყერ თხო – როდის მოკვდებოდა, არ ვიცოდით; ფსარე ქოთამ დაღო თხოგო – გუშინ ქათამი მოგვიკვდა. 2. დ; d სიკვდილი смерть death. დეწინი ადმიან დაღარ ზორადში ხლო და – საყვარელი ადამიანის სიკვდილი ფრიად სამწუხაროა.

მაქაქარ| დაღლარ maka|hō| d|ǎlar გრლუგ. неврх. intrans. ზედ დაკვდომა (გა-დააკვდება), გადაყოლა ვინმეზე, რამეზე умереть (за кого-л., ради чего-л.) to do one's best. საბედ შაქრუღნი მაქაქაქი დაღო, მა ყონო კნათ დაწინო ლაწრეგ ქორლქ ვაჯი – საბედა შაქროს გადააკვდა [ყოველი ღონე იხმარა], მაგრამ ახალგაზრდა ბიჭი მძიმე ავადობამ ხელიდან გამოსტაცა.

დწლითარ d|ǎlitar გზღუფ. непрх. intrans. სიკვდილის (მოკვდომის) საშუალების მიცე-
მა (ამის საშუალება მიეცემა) **дать возможность умереть to let someone die.**

ვუ (უ) ბალითრაძი ე ღო, კნათი! – რატომ მიეციოთ ამ ცხენს მოკვდომის
საშუალება (რატომ არ მიხედეთ), ბიჭებო! **მა ვალითოლეთ ის სტაკ!** – ნუ
მისცემოთ რა მაგ კაცს სიკვდილის საშუალებას (მიხედეთ რა)! **მა ვალითოლეთ
სო!** – ნუ მომცემოთ რა სიკვდილის საშუალებას (მომხედეთ რა)!

დწლწ|დწლარ¹ d|ǎl'd|alar¹ გზღუფ. непрх. intrans. მიცემა (მიეცემა) **даться to give.** ას
ლაჟმრქ ვეცხეწქწლოლწ ოკუენი შარწ კეხ ძწლძალოწ – ჩემი მთიდან ჩამო-სვლის
შემდეგ მას თავისი უნაგირი მიეცა; **დოკ ღონშწ დახეწონ გოწ ძწლძა-ლოწ** –
გულწასულს გონება მიეცა [მოუვიდა]. უსრ. несов. imp. **თელწ|დწლარ¹ tel'd|alar.**

დწლწ|დწლარ² d|ǎl'd|alar² გზღუფ. непрх. intrans. მივარდნა (მივარდება, ეცემა), ტა-
კება **броситься, кинуться на кого-л., что-л. to throw oneself.** ფსარქე შუწ ფჰუ
ბწლბალოწ სოწ – გუშინ თქვენი ძაღლი მეცა. უსრ. несов. imp. **თელწ|დწლარ² tel'd|a-
lar.**

დწლწარ d|alar გზღმ. прх. trans. მიცემა (მისცემს) **дать, отдать to give.** ნატოს დე-
ხინო ჰერწოო თინენ დუხაყ დწლოწ – ნატომ ნათხოვარი ქვაბი თინას უკანვე
მისცა. უსრ. несов. imp. **თელწარ tel'ar.**

დწლითარ d|ǎlitar გზღმ. прх. trans. მიცემინება (მიაცემინებს) **заставить [от]дать to
make someone to give something to somebody.** კოტეგო ვასუენ ტათებ დწ-
ლითიერ – კოტეს ვასოსთვის ფული მიაცემინეს.

დწლიწარ d|ǎl'inô მიმღ. прич. particip. მიცემული **отданный given.** ოკუს დწლოწწარ
ტათბუფ ეცწ ქუდ გრიგლეს – იმის მიცემული ფულით იყიდა ქუდი გრი-
გოლმა; ას დწლიწარ დითხ და ის – ჩემი მიცემული ხორცია ეგ.

წწის anis იმან как его, это самое he/she/it (ჩართული სიტყვა **вводная констру-
ция parenthetic word**). **წწის, ვუხ (უხ) გელ წე ოკუს, ღადარმაქ ოღოშ მე
გერწოო...** – იმან, რა ჰქვია ერთი იმას, ღადარწე ნედლ ტაროს რომ ხალავდა...

წწყარ ǎpǎar გზღუფ. непрх. intrans. შერწმულ, შერწობილ, შერწილ მდგომარეობაში
ყოფნა (არის), [ამო]წრა **быть в воткнутом положении something that is
pierced, poked, being in the condition of thrust.** ბოთლეგოწქ ბრობკ წწყურ –
ბოთლს საცობი ჰქონდა [დაცობილი]; **ბწდ კედლეს წწყურ** – ჩვარი კედელში
იყო შეწურთული.

დნს|დ|ადღნრ, დნს|დ|ალინრ **d|ǎs|d|ajlnô, d|ǎs|d|alinô** მიმლ. прич. particip. დაც-
ლილი, ჩამოცლილი опустошённый emptied. ე ქით დნსდალინრ და – ეს ტიკი
ჩამოცლილია.

დნს|დ|ალარ **d|ǎs|d|alar** გრლუე. непрх. intrans. დაცლა (დაციცლება), ჩამოცლა опу-
тошиться to empty. ე ქით აჰ დნსდალრ – ეს ტიკი ჩამოიცალა.

დნს|დ|უენი **d|ǎs|d|ujnî** მიმლ. прич. particip. დასაცლელი то, что надо опорожнить,
освободить, разгрузить sth to be emptied. მაჭარ დაჰ ჰაჭყდალრ, ქოცუდ დაჰ
მნსდუენი და – ღვინო დაიწურა, ქვევრები დასაცლელია.

დნტარ **d|ǎtar** გრლუე. непрх. intrans. გაქცევა (გაიქცევა) [у]бежать to run away. ილრ
შარნ ვტრ – ილო [თავისთვის] გაიქცა.

დნტან **d|ǎtǎ** გრლუე. непрх. intrans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масда-
ра is an infinitive for the gerund დნტარ **d|ǎtar**. ბნლრი ყარგო დნტან ჰექლა –
ბავშვები წვიმისგან გასაქცევად ემზადებიან.

დნტ|დ|არ **d|ǎt|d|ar** გრლმ. перех. trans. 1. გაქცევა (გაიქცევს) заставить бежать,
убежать to run away, to escape. 2. მოტაცება (მოიტაცებს) похитить to kid-
nap, to steal sth. სრ. сов. perf. დნტ|დ|არ **'it|d|ar**.

დნტ|დ|იენრ **d|ǎt|d|ienô** მიმლ. прич. particip. გატაცებული похищенный kidnapped,
stolen.

დნტ|დ|უენი **d|ǎt|d|ujnî** 1. მოსატაცებელი тот, кого надо похитить; то, что на-
до похитить something or someone to be kidnapped, stolen. დატლ ლუქონ,
დატლუენი მელდეწქ და – მოტაცების მსურველისთვის მოსატაცებელი, რამ-
დენიც უნდა, იმდენია. 2. მომტაცებელი тот, кто должен похитить kidnapper.
ე ო დოჰ დატდუენი ვა? – ეს იმ გოგოს მომტაცებელია?

დნტხირქ **d|ǎpxirě** ოთლიანი потный sweaty. სიცხ მნჟუდ, დატხირქ ვანსრ –
სიცხე რომაა, ოთლიანი ვარ.

დნყ|დ|არ **d|ǎq|d|ar** გრლმ. прх. trans. [გა]ხმობა ([გა]ახმობს) сушить, вы-сушивать to
dry. ქლივქ ხენბი ხიწოლევ დწყდიქ – ქლიავის ხეები უწყლობამ გაახმო; ნანას
დალუნაანრ ლელრ დწყოდრ – დედა საზამთროდ ლელვს ახმობს.

დნყ|დ|ალარ **d|ǎq|d|alar** გრლუე. непрх. intrans. [გა]ხმობა ([გა]ხმება) [вы]сохнуть to
become dry. ქლივქ ხენბი ხიწოლევ დწყდალრ – ქლიავის ხეები უწყლობაში
გახმა.

დწყნ **d|ǎqĩ** გამხმარი, ხმელი сухой stale, dry. დწყნ დოს – ხმელი შეშა; დწყნ კალტ გამხმარი (ხმელი) ხაჭო; სტაბო ხენეს დწყნ ფოთოლ თაუგუ – შემოდგომაზე ხეს ხმელი ფოთოლი უხდება.

დწყ|დაღონრ, დწყ|დალინრ **d|ǎc|d|ajlnô, d|ǎc|d|alinô** მიმლ. прич. particip. და- მოკლებული укоротившийся shortened. დწყდალინრ პალტრ დაუფხუ სო- გოჩქი – დამოკლებული პალტო მაცვია.

დწყ|დალარ **d|ǎc|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. დამოკლება (დამოკლდება) укоротиться to make shorten. ე პალტრ დაჰ დწყდალწ სწ – ეს პალტო დამი- მოკლდა.

დწყ|დაარ **d|ǎc|d|ar** გრდმ. прх. trans. დამოკლება (დასამოკლებს) укоротить, укорачивать to shorten. ნანას შადრი დაჰონ გოუგანგინწი დწყდიქ – დედამ თავის ქალიშვილს წინსატარი დაუმოკლა.

დწყწ|დალარ **d|ǎc|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. დამძიმება (დასამძიმდება) тяжелеть to become heavy. ე ქილეგორნა თადღონი დწყდალწ – ამ ქილისგან ხურჯინი დამძიმდა; ე ჰე ნახგორქდაჩქ ბარგ დწყლა – ამ შენი ყვე-ლისგან ბარგი მძიმდება.

დწყწ|დაარ **d|ǎc|d|ar** გრდმ. прх. trans. დამძიმება (დასამძიმებს) обременить; утяжелить, утяжелять, сделать тяжёлым to become heavy, to make something heavy. ე ქილეგ თადღონი დწყოდრ – ეს ქილა ხურჯინს ამძიმებს; ე ჰე ნახგოვ ბარგ დწყოდრ – ეს შენი ყველი ბარგს ამძიმებს.

დწყწ **d|ǎcĩ** მძიმე тяжёлый heavy, hard. დწყწ თადღონი – მძიმე ხურჯინი; ბაწყწ მუჰ – მძიმე ტვირთი; დწყწირ შრომეგ მაგრ ქიქოყ დშოგწ – მძიმე შრომამ მაგო (ქალის სახელია) აღრე მოტეხა.

დწყწიჩმახწ **d|ǎcĩcmaxĩ** ძვირი, ძვირფასი [მძიმე ფასისა] драгоценный, дорогой expensive, valuable. დუგ ხწ და, ას დწყწიჩმახწ ცრმ დეუქდას ჰწ – ბევრი ხანია, ძვირფასი არაფერი მომიტანია შენთვის; ბაწყწიჩმახწ მწშ – ძვირფასი შალი. იხ. см. see დწყწ **d|ǎcĩ**.

-დწყწოლ **-d|ǎc|ol** -სიმძიმე той или иной тяжести heaviness, weightness. სტენ- დწყწოლ და ე ჰქ ბარგ! – რამსიმძიმეა ეს შენი ბარგი!

ხბ¹ აх¹ ახი поделом to serve somebody right (it serves you right). ხბ და ჰწ! – ახია შენზე (შენთვის)!

ახ² āx² ნახევარი половина half. ვაშას ახ წა დაშადნ დალო – ძამა ნახევარი სახ-
ლი დას მისცა; ქოცოჰ ვე ახეგო თასდალო – ქვეგოში ღვინო ნახევარზე
დადგა; დითხო მახ ახეგო თასბალო – ხორცის ფასი განახევრდა (ნახევარზე
დავარდა); წყე მალორეს გრიგლეს ბოთლ ახეგო თას – ერთი დალევეით გრი-
გოლმა ბოთლი ნახევრამდე დაიყვანა [დააგდო].

ახ|დ|ალარ āx|d|alar გრღუგ. непрх. intrans. განახევრება (განახევრდება) уменьши-
ться наполовину to become half. ქოცო[ჰ] ვე დაჰ ახდაღლნუდგო – ქვეგოში
ღვინო განახევრებულა აკი. ახ. см. see ახ¹ āx¹.

ახ|დ|არ āx|d|ar გრღმ. прх. trans. განახევრება (განახევრებს) уменьшить наполови-
ну to make half. ვე ახდინორო ოვარ – ღვინო გაენახევრებინათ მათ.

ახ-ახ āx-āx ნახევარ-ნახევარი по половине two halves. ახ-ახ კოტორ ვადრე
ოვარ – ნახევარ-ნახევარი ქადა ერგებათ მათ.

ახკარ āxkar გრღუგ. непрх. intrans. 1. ბმა (აბია) быть привязанным to bind to. მაც-
ლომცო ღეწე ახკო ო ბჰარწო? – როდემდე უნდა ებას ის ჯორო? ე კომშოხ
ახკურ თხე ვან – ამ კომშოხე ება ჩვენი თხა. 2. მრ. მნ. pl. გადაკიდება (გადა-
ეკიდებთან) приставать to incite somebody against. კნათინ ახკარ ხეწე –
ბიჭებმა გადაკიდება იციან.

ახკინო āxkinō მიმლ. прич. particip. ნაბამი тот, кто был привязан sb that was tied/ro-
ped/strung.

ახკუინი āxkujni მიმლ. прич. particip. დაბმული, მიბმული привязанный tied, roped.
ახკუინი დო ჰალ ხეცათ! – დაბმული ცხენი აუშვიით!

ახნამუდრან āx‘amujrā j შუალამე полночь midnight. კამპანო ახნამუდრან დარ,
ბუო ბადლოჩეჰი – სწორედ შუალამე იყო, მთვარე რომ ამოვიდა; ამბუდ დოშ
ახნამუდრან დეცნორო თხო დშ-ვანშენ – ლაპარაკში შუალამე მოგვესვლოდა და-
მას.

ახნამურ āx‘amur ზმნს. нареч. ingl. შუალამეს в полночь at midnight. დდ ახნამურ
ვეწე თხო – ძამა შუალამეს მოგვივიდა.

-ა -ā 1. კავშ. союз conj. და и and. დითხან, ჰადრან დეცნას ხკლინანდო – ხორცი და
ფქვილი [და] მოვიტანე ხინკლისთვის; ფორონ, ივანან ბარ ფსარე სოცო – ფორე
და ივანე [და] იყვენ გუშინ ჩემთან; თხა ელანან, ფწცალან დაგო სო – დღეს
ელენე და ფანცალე [და] ვნახე; ვორონ, თხილან და თხოგო[ჰ] – ვაშლი და თხი-

ლი [და] გვაქვს ჩვენ; 2. ნაწ. част. part. -ც, აგრეთვე тоже, также too, also. ფორმ ვარ ფსარე სოცრ, ივან – ფორეც იყო გუშინ ჩემთან, ივანეც; თხა ელანნ და-გრ სრ, ფტცალნ – დღეს ელენეც ვნახე, ფანცალეც; ვორნ ბა თხოგოქი, თხი-ლნ – ვაშლიც გვაქვს, თხილიც.

იქ, სადაც გრძელ ხმოვანს არ შეუძლია ამ კავშირისა და ნაწილაკის ფუნქციების შესრულება, სიტყვისა თუ ფორმის წარმოებაში ერთვება მახვილი, რომელიც სიტყვის თავიდან გადაადგილდება ბოლოსკენ, ოღონდ – არა ბოლოკიდურ ხმოვანზე там, где долгий гласный не в состоянии выполнить функции данного союза и данной частицы, в слово- и формообразование включается ударение, которое с начала слова перемещается к концу, только – не на конечный гласный if the long vowel cannot take a function of the given conjunction and particle, in this case a stress is used to form a word or a form. The stress will be transferred from the beginning of the word to the end, but not to the last vowel: მეფენ ზორადში ღოსხეთი'ნე ლევნე' ზოროლ, დაჯრ ჯილდო'ნე დარ – მეფეს ძალიან გაუხარდა ლევანის სიყოფა და დიდი ჯილდო [და] მისცა; მუხენ კიკელ ჩუ ხაყენ'ნე წიწილ, მოკ ბანნ დოლდარ – მუხის ძირას დაჯდა წიწილა და სიმღერა [და] დაიწყო; ვაშას ტათებ დაჰო'ერ, ჩუნ დოხკორ სრ უჯრი – ძმა ფულს მომშიტანდა [ხოლმე] და ჩამილაგებდა [და] უჯრაში (ზედმიწევნით: ჩა- და -მილაგებდა უჯრაში); ვაშას ტათებ და-ჰო'ნე, ჩუნ დიხკო სრ უჯრი – ძმა ფულს მომშიტანს და ჩამილაგებს უჯრაში (ზედმიწევნით: ჩა- და -მილაგებს უჯრაში); ვაშა'სნე დეჟე' სრ ტათებ, ბიძი'სნე – ძმამაც მოიტანა ფული, ბიძამაც (შდრ. ვაშას ტათებ და'ჰო, ჩუნ დოხკო სრ უჯრი – ძმა ფულს მომშიტანს და ჩამილაგებს [და]; ვა'შასნ დეჟე' სრ ტათებ, ბი'ძისნ – ძმამაც მოიტანა ფული, ბიძამაც).

3. სუფიქსი, რომელიც აღნიშნავს დროსა და სივრცეში განვრცობილ რამეს суффикс, обозначающий нечто распространявшееся во времени и пространстве suffix denoting something spread in time and space. უჩნნ – დროსა და სივრცეში გამეფებული სიბნელე (შდრ. უჩნ – სიბნელე); ღაზნნ – დროსა და სივრცეში განვრცობილი სიკარგე, სიკეთე (შდრ. ღაზოლ – სიკარგე); მუღსნნ – დროსა და სივრცეში გამეფებული სიცუდე (შდრ. მოსოლ – სიცუდე).

5გ დღ **ag** jd ბებია, ბებო бабушка grandmother. 5გ ზორადში დეწე ბანდერბანდრენ – ბებია ძალიან უყვარს შვილიშვილს.

ბებო-ბაბო დღ **āg-babō** dd ბებია-პაპა бабушка с дедушкой grandparents. სოგო
ლაზქ ბებო-ბაბო დარ – მე კარგი ბებია და პაპა მყავდა.

ათხე დღ **āt̄xē** jj სალესავი точило, брусок grindstone. გერწ ღირდა ღაზქ ათხე
მეწქ – იარაღის გასალესად კარგი სალესავი უნდა.

ღათარ **d|ātar** გრლუგ. სტატ. непрх. стат. intrans. stat. ჩასხმულ მდგომარეობაში ყოფნა
(ასხია) БЫТЬ В НАЛИТОМ СОСТОЯНИИ to pour (is poured). ე არაყ ეტ ბუნგე ღათ-
თარ ცო წონლა სო – ეს არაყი ამ ჭურჭელში რომ ასხია, არ მომწონს; ეტ
ქოცო[ჰ] ღარჭე ვქ დამოუ – ამ ქვევრში შავი ღვინო ასხია; ე შურ ეტ ჰერწნი
მთარ გელ ცო ბა – ეს რძე ამ ქვაბში რომ ასხია, წესი არ არის.

ღათინო **d|ātinō** მიმღ. прич. particip. 1. ნასხამი то, что было (в чём-л.) налито sth been
poured. 2. ის, რაშიც რამე იყო ჩასხმული то, в чём было налито что-л. sth in
which sth was poured.

ალე ვბ **ālē** vb ბატონი господин mister, sir. ნეუ ერეკლეს ბაცბივ ალე დორ – მეფე
ერეკლეს წოვათუშები ბატონს უწოდებდნენ; ალე ვადცო ო – ნეტარება იმას
(ბატონი არის აკი ის); ალე ვაციჰო – ნეტარება შენ (ვაჟო, ქალო)!

ასაყო დღ **āsa'ō** dd დეკეული телка, нетель not cow but not calf (calf about two
years old). ვაწ ასაყო ჩულო და – ჩვენი დეკეული მაკეა.

ასე დღ **āsē** dd ხბო, ბოხოლა телёнок calf. ჰულო დახენო ასი ბართივ დაყინო –
ტყეში წასული ხბოები ნადირს [მგლის ჯოგს] შეუჭამია.

ალებ დღ **āyeb** dd ალება (დიდი მარხვის წინა დღეები) Заговенье Agheb (days
before Lent). და გუმარ მარხონ ჰათხე ალბი დართ ვადგო[ჰ] – დიდმარხ-
ვის წინ ალება გექონდა.

ღათარ **d|āšar** გრღმ. прх. trans. პარსვა (იპარსავს, პარსავს), გადაპარსვა брить, по-
брить to shave. ბაბოს ქორთო დაჰ ბაშე – პაპამ თავი გადაპარსვა; გიორგის
კარკარუდ მარო – გიორგი წვერქებს იპარსავს.

ღათინო **d|āšinō** მიმღ. прич. particip. გადაპარსული, გაპარსული [с]бритый shaven.
მიტუფ ბათინო ქორთო მათხმაქ ლეფერ – მიტოს გადაპარსული თავი მხეზე
ლაპლაპებდა.

ღათარ **d|āçar** დევნა (დასდევს) идти, следовать за кем-л. to be after, to chase.
პოლქ შადრ ყოლო შარბით ვაწურ ჟებ თრილთიჰქ, ჩუ ცო იხმაკერ ფსტუ-
ბანდრელო – პავლე თავის ახალგაზრდობაში წლობით დასდევდა ცხვარს თრი-

ალეთში და შინ ვერ მოდიოდა ცოლშვილში; ნაყმაქ ბოტუჩო დონეს ტყუმა
შარბ ბაყრ დაწურ – გზაზე მიმავალ ცხენს უკან თავისი კვიცი მისდევდა.

დ|ახანანო d|āxanajnō საცხოვრებლად для житья, для жизни, жить for living, in order to live. **დახანანო დუჯ ვუმ (უმ) დეწქ ადმიანენ, დუჯქრქქ მჲ წა, დაყარ, დოჭფხუ დეწქ** – საცხოვრებლად ბევრი რამ უნდა ადამიანს, პირველ-ყოველისა კი სახლი, საჭმელი, სამოსი ესაჭიროება. შდრ. სრ. სომრ. **დ|ახარ d|āxar**.

დ|ახარ¹ d|āxar¹ გრდუგ. непрх. intrans. 1. ცხოვრება (ცხოვრობს) жить to live. **თხე ფჷქეჷ ათას შვიდას კურ ბახჷ** – ჩვენს სოფელში ათას შვიდასი კომლი ცხოვრობს; **აჷ მიხე დახეჷ?** – შენ სად ცხოვრობ? 2. **დ d** სიცოცხლის მანძილზე მონაგარი, მემკვიდრეობა, სამკვიდრო всё, приобретённое за всю жизнь, наследство inheritance (biological and other). **თეკოს შარბ დახარ ძმისწლინ დითქ** – თეკომ თავისი სამკვიდრო ძმისწულებს დაუტოვა.

დ|ახარ² d|āxar² გრდმ. прх. trans. 1. [გამო]რთმევა ([გამო]ართმევს), [წა]რთმევა, [ა]რთმევა отнимать, брать to take away. **ვორ ლიჭან ნეკ დახოს ჰოგო** – ვაშლის გასაფტქვენელად დანას გართმევ; **მონადრევე ღიტიშ მალბალჩო ფჷარგო ლეყრ დახარ** – მონადირე სირბილით დადლილ ძაღლს მწყერს ართმევს. 2. ამოღება (იღებს), ამოძრობა, ამოთხრა доставать, вынимать, выдёргивать, рыть to take out. **დადას სკერქ მოწ დახარ** – მამა სკიდან თათლს იღებს; **ოჯუდგო ბჷარკი დახარ** – მას თვალები დასთხარეს; **ოჯარ შალთი დახარ** – ისინ ხანჯლებს იღებენ (იძრობენ). 3. შ. შრ. мн. pl. გამოჩეკა ([გამო]ჩეკს) высидеть (цыплят) to incubate. **შინ კრუხევე ადრთა წიწლი დახარ თხარ** – ორმა კრუხმა საკმაოდ ბევრი წიწილები გამოგვიჩეკა; **ჩკუბატორქე წიწლი დახარ ატან და** – ინკუბატორში წიწილების გამოჩეკა ადვილია. 4. გამოხდა (არაყისა) выгонять (водку) to distil (vodka). **ნანას ქლივექ არაყ დახარლათერ** – დედა ქლიავის არაყს ხდიდა ხოლმე. 5. გამოდენა (გამოდენის) выгонять (пот, кровь) to let run, flow. **წიწქერქერ არყევ ღაზიშ დოფხ დახარ** – წიწკიანი არაყი ოფლს კარგად გამოდენის. 6. რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний a component part of complex root or word-combination.

ნაყიშ დ|ახარ naqış d|āxar შრ. мн. pl. გზების გაყვანა (გზები გაჷყავს), გზების გაკვლევა (გზებს იკვლევს) прокладывать дороги; находить дороги to find the way; to find the ways.

ნიყ ბ|ნჯარ (ბ|ნხარ) **niq b|āqar (b|āxar)** გრძმ. прх. trans. გზის გაყვანა (გზას გაყვანს); გზის გაკვლევა (გზას [გა]იკვლევს) проложить дорогу; найти дорогу to go on the right way; to find the right way. ნიყ ნასტ ბნჯნას – გზა ძლიერს გაუიკვლიე.

ქო დ|ნხარ (დ|ნჯარ) **ko d|āxar (d|āqar)** გრძმ. прх. trans. ხელის ჩამორთმევა (ხელს [ჩამო]ართმევს) здороваться за руку to shake hands.

ბჟარკ ბ|ნხარ (ბ|ნჯარ), ბჟარკი დ|ნხარ (დ|ნჯარ) **bwarḳ b|āxar (b|ā-qar), bwarḳi j|āxar (j|āqar)** თვალის ამოღება ქსოვისას (თვალს იღებს), თვლების ამოღება поднять петли, поднимать петлю (петли) to knit meshes.

იხ. см. see კოც ḳoc.

მაქრქ დ|ნხარ **makrē d|āxar** წართმევა (წა[ს]ართმევს), ართმევა, აცლა от-бирать, отнимать to deprive. ფაცუდო გერწო მაქრქ დნხ – ფაცოს იარაღი აწყარეს (აართვეს). სრ. сов. perf. დ|ნჯარ **d|āqar**.

დ|ნხარ³ **d|āxar³** გრძმ. прх. trans. გამოჭრა (განსაცმლისა) выкроить, закроить, скроить to cut out. დაჭოვ გუგაყუნ (გუგუნ) კაბ დნხ – გოგონამ თო-ჯინას კაბა გამოუჭრა.

დ|ნხარ⁴ **d|āxar⁴** გრძმ. прх. trans. გადაქცევა (გადა[ს]ქცევს) превратить turning to. ფეშერეე შაწ დოფხრეს შარვალ ნაკარტლა დნხ – ბიჭუნამ ორჯერ ჩაცმანე შარვალ ნაგლეჯებად აქცია. სრ. сов. perf. დ|ნჯარ **d|āqar**.

დ|ნხ|დარ **d|āx|dar** გრძმ. прх. trans. ცხოვრება (აცხოვრებს) давать (способствовать) жить to live, to help to live.

დ|ნხინრ¹ **d|axinô¹** მიმლ. прич. particip. ნაცხოვრები живший lived. ლამუ[ჰ] დნხინრ ფხნ სამგორი დახკქ – მთაში ნაცხოვრები ხევსურები სამგორში მოვიდნენ.

დ|ნხინრ² **d|axinô²** მიმლ. прич. particip. გამორთმეული, წართმეული отобранный, взятый deprived.

დ|ნხინრ³ **d|axinô³** მიმლ. прич. particip. გამოჭრილი выкроенный cut out. ე კაბ მუდში და სოფ დნხინრ ო ფსტუფხოვ – ეს კაბა ცუდად გამოუჭრია ჩემთვის იმ ქალს.

დ|ნხინრ⁴ **d|āxinô⁴** მიმლ. прич. particip. გამოხდილი, ნახალი (არაყი) выгнанная (водка) distilled (arrack). ადხუდში დნხინრ ყაჰქ ცო დაგერ თხოგო[ჰ] – ჩვენი (ჩვენ მიერ) გამოხდილი მწარე (არაყი) აღარ გვქონდა.

დ|ახკარ¹ d|āxkar¹ გრლუგ. მრ. neprx. მნ. intrans. pl. მოსვლა (მოვა) прийти to come.
დონლობი ბახკე – ცხენოსნები მოვიდნენ. სრ. сов. perf. იხარ¹ ixar¹.

დ|ახკარ² d|āxkar² გრლუგ. მრ. neprx. მნ. intrans. pl. 1. რამეში ჩაყრილ მდგომარეობაში ყოფნა (ასეთ მდგომარეობაშია) лежать в чём-л. top ut in (sth in sth). აგეგო შარს ქაძრცხი კიდბნე დახკურ – ბეზიას თავისი სამოსი კიდობანში ელაგა. 2. გაღატ. მრ. перен. მნ. fig. pl. უგემური, დაულაგებელი, გაუგებარი ყოფა, ცხოვრება (ამგვარად ცხოვრობს) жить беспорядочно complicated, poor life. ებე მოჰ დაჟხკუ! – ესენი როგორ უგემურად ცხოვრობენ!

დ|ახკ|დ|არ d|āxk|d|ar გრდმ. მრ. prx. მნ. trans. pl. მორეკვა (მორეკავს), მოყვანა (მოიყვანს) пригнать, пригонять to bring home, to drive home. ილკოს დუდ დახკ-დიქ – ილიკომ ცხენები მორეკა (მოიყვანა). უსრ. несов. imp. გელარ qelar.

დ|ახკ|დ|უენი d|āxk|d|ujnî მიმღ. მრ. прич. მნ. particip. pl. 1. მომყვანი, მომრეკი приводящий, пригоняющий bringer, someone who has brought sb/sth home. საკლუდ დახკდუენი ცომენხ ხილენე – საკლავების მომრეკი არავინ გამოჩნდა [არავინ იქნა]. 2. მოსაყვანი, მოსარეკი приводимый, пригоняемый sth/sb to be brought home. ბნდრი და სოგო დახკდუენი სკოლრქ – ბავშვები მყავს მოსაყვანი სკოლიდან; საკლუდ და სოგო დახკდუენი – საკლავები მყავს მოსარეკი.

დ|ახარ d|āxar გრლუგ. neprx. intrans. [და]ხრჩობა ([და]იხრჩობა) задушиться, утонуть, тонуть to drown. კიმო დაჯდალჩრო აღონელიო[ჰ] ვახურ, ელო ცო ლადტ-ნოჰერ – კიმო აღიდებულ აღაზანში დაიხრჩობოდა, ელო რომ არ მიშველე-ბოდა; წს[ქ] დახჩ თხოგო[ჰ] – ხბო დაგვეხრჩო.

დ|ახ|დ|არ d|āx|d|ar გრდმ. prx. trans. [და]ხრჩობა (დაახრჩობს) задушить; утопить, топить to drown. დაჯდალჩრო ხივ აღმიან დახოლო – აღიდებული მდინარე აღამიანს ახრჩობს.

დ|ახ|დ|ა d|āx|d|ā გრდმ. prx. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для мас-дара is an infinitive for the gerund **დ|ახ|დ|არ d|āx|d|ar**. აღონ ლაძრთ დაჯ-დადლნო გუ, ვად დაჰ დახლ მაკე – აღაზანი კარგად აღიდებული ჩანს, ჩვენი დახრჩობა შეუძლია.

დ|ახარ¹ d|āqar¹ გრდმ. prx. trans. 1. გამორთმევა (გამოართმევს); წართმევა, ართმევა взять, отнять to take away. ახრუბ ბჰევან გიორგიგო შალთ დაჯნას – თოხ-ლის დასაკლავად გიორგის ხანჯალი გამოვართვი; ოტუს ნაყბისტეგო[ჰ] ტათებ

დნჯი – მან ამხანაგს ფული გამოარვა; ყაჩღუდუ გერწ დნჯი სოგო[ჭი] – ყაჩღუბმა იარაღი წამართვეს. 2. ამოღება (ამოიღებს), აყვანა, ამოყვანა, ამოძრობა, ამოთხრა достать, взять, вынуть, выдернуть, вырыть to take out, to dig out. სე ნანვაშას წენინ გოგეს ღარჯი დნჯი – ბიძაჩემმა სახლის გარშემო [პატარა] არხი ამოთხარა; აგას სკივრელქ დჟეც დნჯი – ბებიაჩემ სკივრიდან თითისტარი ამოიღო; უჯრელქ ჟაგნო დმდნჯი – უჯრიდან რვეული ამოიღო; ოჯეს თურ დნჯი – მან ხმალი ამოიღო; ოჯუნ ცარკ დნჯი – მას კბილი ამოუღეს. 3. გამოჩეკა (გამოჩეკეს) высидеть to incubate. 4. რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний a component part of complex root or word-combination. უსრ. несов. imp. დ|ახარ d|āxar.

ბარამ ბ|ნჯარ (ბ|ახარ) baram b|āqar (b|āxar) გრდმ. გადატ. прх. перен. trans. fig. გაღწევა (გააღწევს), გაკვლევა, თავის გატანა пробиться to fare.

ქო დ|ნჯარ (დ|ახარ) ko d|āqar (d|āxar) გრდმ. прх. trans. ხელის ჩამორთმევა (ხელს ჩამოართმევს) пожать руки to shake hands.

ბჟარკ ბ|ნჯარ (ბ|ახარ) bwarq b|āqar (b|āxar) გრდმ. прх. trans. თვალის ამოღება (თვალს ამოიღებს) поднять петлю to knit a mesh.

ბუჭ ბ|ნჯარ (ბ|ახარ) buh b|āqar (b|āxar) გრდმ. прх. trans. ჩხუბის ატეხა (ჩხუბს ატეხს) затеять драку to fray. გაშას ბუჭ ბნჯი – ძმამ ჩხუბი ატეხა.

ადუშა დ|ნჯარ (დ|ახარ) ajpša d|āqar (d|āxar) გრდმ. прх. trans. მატყუარად გამოყვანა (გამოიყვანს) вывести лгуном to blame. თედოს ლევან ადუშა ვნჯი – თედომ ლევანი მატყუარად გამოიყვანა. უსრ. несов. imp. დ|ახარ² d|āxar².

დ|ნჯარ² d|āqar² გრდმ. прх. trans. გადაქცევა (გადასქცევს) превратить turning to. ფეშკრეც შაწ მოთხრეს შარვალ ნაკარტლა დნჯი – ბიჭუნამ ორჯერ ჩაცმანე შარვალის ნაგლეჯებად აქცია. სრ. сов. perf. დ|ახარ⁴ d|āxar⁴.

დ|ნჯითარ d|āqitar გრდმ. прх. trans. გამოართმევენება (გამოართმევენებს) заставить (попросить) взять что-л. у кого-л. to ask to take. უსრ. несов. imp. დ|ახითარ d|āxitar.

დ|ნჯინო d|āqinô მიმღ. прич. particip. ამოღებული; გამოართმეული вынутый; взятый taken from.

დ|ნჯარ¹ d|āhar¹ გრდმ. прх. trans. მოტანა (მოაქვს) приносить to bring. სრ. сов. perf. დ|აჰარ d|a'ar.

დ|ნჰარ² **d|āhar²** გრლმ. прх. trans. [და]კოდვა, ([და]კოდავს), დასაჭურისება кастрировать to castrate, to emasculate. ე გა დაჰ ბეწე ბნჰ – ეს ღორი უნდა დაკოდონ.

დ|ნჰითარ **d|āhitar** გრლმ. прх. trans. დაკოდვინება ([და]კოდვინებს) попросить (заставить) кастрировать to make (to ask) someone castrate (the animal). ლევკეგრა გა ბნჰითნათხ – ლევკას ღორი დავაკოდვინეთ; ვადსკუდგრა ჰეჰეჰ დნჰითნას – ვასიკოს ბუღა დავაკოდვინე.

დ|ნჰინრ **d|āhinō** მიმლ. прич. particip. დაკოდლილი кастрированный castrated, emasculated. ბნჰინრ გა სტაკონ ბალბალი'ნე, აჰრ ვოჰეიე – დაკოდლილი ღორი კაცს ეძგერა და წააქცია.

ჲ დნ ႁ **ā jā** ნაწ. част. part. ჰა? ბატონო? ა? что? oh? ha? what? ႁ (დნ), მე დეჰე? – ჰა, ვინ მოვიდა?

ჲჲჲ ႁႁႁ ააა... (სათქმელის დავიწყებისას სახმარი სიტყვა) aaa... (слово, употребляемое при вспоминании забытого) aaa... (the word used while forgetting sth). ႁႁႁ... ო სტაკო მე გელ დარ ფსტუნალ, კნათი?.. – ააა... იმ კაცს ვერ ვიგონებ ვინ ჰყავდა ცოლად, ბიჭებო?..

ჲჲ ႁ'ႁ ნაწ. част. part. კი, დიახ, ჰო ага, да yes. ႁჲჲ, სონ ლაზარ წე – ჰო, მე ლაზარე მქვია; თხა თეატრი ვალუდა? – ႁჲჲ – დღეს თეატრში მოხვალ? – კი; ჰო ე ამბუდ ხეგრი? – ႁჲჲ, ხეგერ სო – შენ ეს ამბავი იცოდი? – დიახ, ვიცოდი. იხ. см. see ჰაჲ **ha'**.

ბ

ბადაგ დღ **badag** dd ბადაგი виноградное сусло treacle. ბადაგ მაწონ დახუდ, ჩამონ მაღარ და – ბადაგი ტკბილი რომ არის, გემრიელი სასმელია.

ბადაგ დ|არ **badag d|ar** გრლმ. прх. trans. ბადაგის [გა]კეთება ([გა]აკეთებს), მობადაგება варить сусло (виноградное) to treacle. ბადაგ დარენ დუნ გეთარ ცო დეწე – ბადაგის კეთებას ბევრი ცოდნა არ უნდა.

ბად[რ] ვბ; დღ **bad[ō]** vb; jd ობოლი сирота orphan. ბადუენ დანდ გუდალქ – ობოლს პატრონი გამოუჩნდა.

ბად დ|ისარ **bad d|isar** გრლუგ. непрх. intrans. ობლად დარჩენა (დარება), და-ობლება остаться сиротой, осиротеть to become an orphan. კაწკლეღუღლნეს ბად ვისქსრ – პატრონობიდანვე ობლად დავრჩი.

ბადოღ **badol** j ობლობა сиротство orphanhood. ბადოღ ხალა და – ობლობა ძნელია; ოგუს დაწ ბადოღ თეგა – მან მიძიე ობლობა გამოიარა [გადაიტანა].

ბადრიჯა დღ **badrižā** dd 1. პომიდორი помидор tomato. ბადრიჯენე დაყარ ჩამარღო – პომიდორი საჭმელს აგემრიელებს. 2. ბადრიჯანი баклажан eggplant, aubergine.

ბაზაზ ვბ **bazaz** vb ბაზაზი, მეწვრილმანე коробейник chapman, peddler. ბაზაზი ბავბაკა – ბაზაზები დაიკარგენენ, აღარ არიან [დაიკარგ-დაიწვენენ].

ბაზარ, ბაზირა დღ **bazar, bazirā** jj ბაზარი базар market, fair. კვირაჲ დენი[ჲ] თელგე[ჲ] დაგა ბაზარ თეგოღო – კვირა დღეს თელავში დიდი ბაზარი იმართება [კეთდება].

ბაზრობ დღ **bazrob** jj ბაზრობა ярмарка fair, mart. ლეგღარ ბაზრობენ თაბადრჩი დიკქ – ლეოანთ ბაზრობაზე ჭედილეები გარეკეს.

ბათა **batī** თვიური, თვისა месячный monthly. ბათა ღუნალ – თვიური ხელფასი.

ბათლუ **batlū** თვიანი, [ერთი] თვისა, თვიური месячный month, monthly. ბათლუ ჩუდხა ნანახ დაგუ – [ერთი] თვის ბატკანი დედას სწოგს.

ბათწი **batçī** უმთვარო (ღამე) безлунная (ночь) moonless (night). ბათწი ბუდსა და – უმთვარო ღამეა.

ბადათ ბღ **bajat** bd ბაიათი баяты drinking-song (the Eastern single-voiced tune).

ბადგბუღღ დღ **bajgbujgī** dd ბაგაბუგი топот to clatter. ბაგაღრ წულიგ ბადგბუღღ დო – დიდ ფეხსაცმელებს ბაგაბუგი გააქვს [ბაგაბუგს აკეთებს].

ბადღაღრ დღ **bajda'ō** dd ბადია чаша, миска basin, cup, bowl. ოგოგ[ჲ] ბადღაღრ ქორღქ თასდაღრ – იმას ბადია ხელიდან გაუვარდა.

ბადოღრ **bajtli** მთვარიანი лунная (ночь) moony (night). ბადოღიღრ ბუდსუ ლეღარ ჰამბალაღრ და – მთვარიან ღამეს სიარული, მეზავრობა საამური.

ბადოღეღ **bajtyeš** მმნს. нареч. adv. მთვარისებრ подобно луне like the moon.

ბადრას ბდ **bajrax** bd ბაირალი знамя banner. ბჭეხბი ბადრნიე ბახე ბუჭეხ – მე-
ომრები ბაირალეებით წავიდნენ ომში.

ბადრთი, ბართი ჯოგ დდ **bajrti, barti žog** jj მგლების ხროვა волчья стая
leash/herd of wolves. გიუდრე-ბიძინ ბართი ჯოგ ბჭარმასნორ – ძია გიორ-გის
მგლის ჯოგი შეხვედროდა.

ბადრტყებურტყი დდ **bajrtq̄bujrtq̄i** dd ტყაპატყუპი, ბარტყაბურტყი, თქარა-
თქური топот to clatter, to flop. ვასერე ბადრტყებურტყი დოლდითქ დოიგო –
კაცებმა თქარათქური დააწყებინეს ცხენებს.

ბადელაყრ დდ **bajqla'ō** dd ბაყილა, ბაყილო; ახალი, ნორხი ხე молодое деревце
a young tree. ჰქლოჰ ბადელაყურ დუგ დანლა – ტყეში ბაყილა ბევრი იზრ-
დება.

ბადჭაყრ დდ **bajč'a'ō** dd ბაჭია зайчонок a rabbit, a young hare. **ბადჭაყრ** თხაკალ
ბანდრეხ დო – ბაჭიას კურდღლის შვილს ეძახიან.

ბადვლაყრ დდ **bajqla'ō** dd ბახალა птенец вороны a young crow. ყოცქ ბადვ-
ლაყო – ყვავის ბახალა.

ბადჩბუძჩი, ბაჩბუჭჩი დ **bajčbujnc̣i, bāčibūč̣i** d მრ. მნ. pl. ბუნჩები, ხმელი, ფუ-
ტურო კუნძები сухие, гнилые чурбаны dry, rotten logs. თალოლ[ჰ] დალრ: ჩნიე
ადლნორ მაჰოგო, ბადჩბუძჩი დიხკა'ელ წარმაქ, ჰალ ფუალან, წე მელ'ე
ლაზიში აკოლორ – ზღაპარში არის [მოდის]: დათეს ეთქვა გოგონას-თვის,
ბუნჩები დააყარე ცეცხლს, შეუბერე და ცეცხლი უფრო კარგად იხთება.

ბაკ ბდ **bak** bd 1. ბაკი, შემოღობილი ადგილი საქონლისათვის огороженное место
для стоянки скота cot, cote. შირქი[ჰ] დახნონანო დოფცინო ბაკი და – ში-
რაქში საქონლისთვის შემოღობილი ბაკებია; ლამუ[ჰ] ქე ბაკე[ჰ] დეთრი დეთო
– მთაში ცხვრების ბაკში მეწველ ცხვრებს წველიან. 2. შემოღობილი ადგილი
ბალახის მოსაყვანად огороженное место для выращивания травы inclosure
for growing grass. ჰამიგოჰეც ბაკ ბარ წინი ტყუძჰ, მიჩჰე დაყარ დამცხედლორ
საკლოდ ლეხკორ, ლე დო ლეთხბორ – ყველას ბაკი ჰქონდა სახლის უკან,
სადაც გათიბვის შემდეგ საკლავეს შერეკდნენ, ან ცხენს შე-აგდებდნენ;
ბაცბილოლ[ჰ] კურ ცო ხეთერ შუქ, ბაკ ცო ბაშ – წოვათუშებში კომლს (ოჯახს)
ვერ იპოვიდით, ბალახისთვის შემოღობილი ადგილი რომ არ ჰქონდა.

ბაკალ ბდ **baçal** bd 1. ნაჭერი, ნაკუწი кусок, обрезок piece, scrap. შილოს სე ახლუღეს ჩითუ ბაკლი თეკინრ – შილოს ჩემს ახალუხზე ჩითის ნაჭრები დაუკერებია. 2. ლუკმა кусок (хлеба) bite, gobbet. ცჷა ბაკალ მაგო ბალოზ ოჯუენ – ჰურის ერთი ლუკმა მისცეს მას.

ბაკალქორთი **baçalkortix** ზმნს. нареч. adv. წამდაუწუმ, [ყოველი] ლუკმის თავზე каждый раз, часто frequently. **ბაკალქორთი** მა ქოთვოსრ! – წამდაუწუმ ნუ მაწუხებ!

ბაკალ-ტაკლი ღ **baçal-ṭaqli** d მრ. მნ. pl. 1. ნაკუწები кусочки, обрывки pieces, scraps. ოჯუს შარვალ ბაკალ-ტაკლზ დანტ – მან შარვალი ნაკუწებად აქცია. 2. საჭმლის ნაჭერ-ნუჭრები, ნარჩენები остатки, кусочки (от еды) pieces, leavings. **ბაკალ-ტაკლი ვაშბიზრ დიენტე, ფჷარანზ ვასტ** – ნაჭერ-ნუჭრები მოაგროვეს და ძალღს გადაუყარეს.

ბაკლეწი **baḷeçī** ულუკმო[ღ], ულუკმაპურო[ღ] без куска хлеба without food. **ბაკლეწი დალითხრ დისწ** – ლამის ულუკმაპუროდ დავრჩეთ.

ბალბ ღღ **balb** dd ბალბა мальва, просвирник mallow. **ბალბაფ არკუმ ვეხკობრ** – ბალბის მხალს ხარშავენ.

ბალთო|ღ|არ **balto|ḡ|ar** გრღმ. прх. trans. ბალთვა, გლეჯა, ფლეთა раздирать to rend. სრ. сов. perf. **დაბალთო|ღ|არ dabalto|ḡ|ar**.

ბალიში ბღ **balış** bd ბალიში подушка pillow, cushion. ას ვაყჩეჷ ბაცბიგოჷ თხენტ ბაღლი დარ – ჩემ მოსწრებაში (ჩემობას) წოვათუშებს მატყლის ბალიშები ჰქონდათ.

ბალკოზ ბღ **balḡō** bd აივანი балкон balcony, veranda. **წენბუენ ბალკნი თაუგუ** – სახლებს აივნები უხდება.

ბალშევიკ ვბ **balševik** vb ბოლშევიკი большевик bolshevik.

ბამბასრ ბღ **bamba'ō** bd – ბამბა хлопок, вата cotton. **ბამბეჷ საბნიზ თეგოდრ** – ბამბის საბნებსაც აკეთებენ.

ბა¹ ბღ **bā¹** bd ბანი (მიწის სახურავი), ერღო плоская земляная кровля, крыша, терраса roof (earthen).

ბა² ბღ **bā²** bd ბანი (ხმა) бас bass. **ბაღრიე მო ვ ბოში ბაბოსაჷ ბა თელორ** – ბავ-შევი რომ მღეროდნენ, პაპაც ბანს აძლევედა.

ბაგ მდ **bāg** jj ბანგი зелье potion. ლაწმრენ ბაგ ძაღო – ავადმყოფს ბანგი მისცეს; ბებრეგ მაჭონ ბაგ ძაღო – ბებრეს გოგოსთვის ბანგი დაუღვევინებია.

ბანდ მდ **bānd** jj ჩვარი, ძონძი тряпка rag, duster. ტკემელ ბანდიე წემობრ – მტვერს ჩვრებით წმენდენ.

ბანდო|დ|არ **bādo|d|ar** გრდმ. прх. trans. ბლანდვა (ბლანდავს), [და]კერება **нажив-лять, чинить** to baste, to sew on. ავას სამუჯლ ბანდოდო – ბებია შარვალს ბლანდავს. სრ. сов. perf. **დაბანდო|დ|არ** **dabādo|d|ar**.

ბანდო|დ|ა **bādo|d|ā** გრდმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის **инфинитив для мацара** is an infinitive for the gerund **ბანდო|დ|არ** **bādo|d|ar**. აგ ჩხინდრი ბანდოდ ძეგმაქ თაგძაღო – ბებია წინდების საბანდავად (საკერებლად) ტახტზე მოკალათდა. სრ. сов. perf. **დაბანდო|დ|ა** **dabādo|d|ā**.

ბანდულ დდ **bādul** dd ბანდული **обувь с плетёнными подошвами** shoes with wicker soles. ბანდული ლამუჭ და ლაზი, ქოკ ცო ლებქე – ბანდულები მთაშია კარგი, ფეხი არ სხლტება.

ბაჟ ბდ **baž** bd ბაჟი **пошлина, налог** duty, tariff, tax. **დანონ[მაქ] ბაჟ ბილქე** – საქონელს ბაჟი დაადეს.

ბარ¹ ბდ **bar¹** bd ბარი (იარალი) **заступ** spade. **ბაჯჩან ვუნახი (უნახი) დივან ბარეგ ახკო ქანდარ** – ბაღებში რამეების დასათესად (დასარგავად) ბარით თხრიან მიწას.

ბარ² ბ **bar²** b ბარი **низменность** valley. **ალუან, ხოდშინ ბარეჭი** და – ალუანი, ხოდაშენი ბარშია.

ბარათ დდ **barat** dd ბარათი **записка** card, letter. **ილოს ნან-დადეგო ბართეგ ხოყ-დიქ ფსტუ დიკარ** – ილომ დედ-მამას ბარათით შეატყობინა ცოლის შერთვა.

ბარაქ მდ **barak** jj ბარაქა **обилие, довольство** abundance, plenty, luxuriance, affluence. **დითხორეჩო დაყრეგოჭ ბარაქ ძაჯო და** – ხორციან საჭმელს ბარაქა დიდი აქვს.

ბარბარ: ბარბარ დ|არ **barbar: barbar** d|ar გრდმ. непрх. intrans. ბრიალი (ბრიალებს) **бушевать (об огне)** to burn. **თხე ბუნრეგ დიქდექცჰაყ ბარბარ დო** – ჩვენი ბუნარი მთელი დღე ბრიალებს.

ბარგ მდ **barg** jj 1. ბარგი **вещи, багаж, кладь** luggage, baggage. **დაჩნიკივ ბარგ მათხმაქ ვეჭო** – მოაგარაკეებმა ბარგი მზეზე გაზიდეს. 2. ბარგით დატვირ-

თული ცხენებით გზაზე დამდგარი ჯგუფი წოვათუშებისა группа цоватушин, тронувшаяся в путь с лошадьми, нагруженными кладью group of Tsovatush people on the way with horses burdened with luggage. ჭარკნახ ბარგ გუდალქ – სერპანტინზე (ზის ზიგზაგზე) გამოჩნდა ბარგით დატვირთული ცხენებით გზაზე დამდგარი ჯგუფი წოვათუშებისა.

ბარგობ მდ **bargob** jz წოვათუშთა ჯგუფი ბარგითა და ცხენებით, რომელიც გადაადგილდება ბარიდან მთაში, ანდა პირიქით (ბარგობა) группа цоватушин, перемещающаяся с долины в горы или наоборот вместе с грузом и лошадьми group of Tsovatush people with luggage and horses, who move from valleys to mountains, or vice versa. სანდროს შარბ თსტუ-ბანდერ ბარგობას დოწი ტბათინი – სანდრომ თავისი ცოლ-შვილი ბარგობას გააყოლა ტბათანაში.

ბარდბ ბდ **bardā** bd ბარდანა (დიდი ტომარა) большой мешок huge package, bale. ვაჭრივ ბაცაბზ თხე ბარდნახ დობკინი გეჭორ ქალაქი – ვაჭრები წოვათუშების მატყლს ბარდანებში ჩაყრილს ეზიდებოდნენ ქალაქში (თბილისში).

ბარდო|დ|არ **bardo|d|ar** გრდმ. прх. trans. ბარდნა (ბარდნის) идти хлопьями (о снеге) to flake away. თხა ზორადში ბარდოდო – დღეს ძალიან ბარდნის.

ბარევე|ალ| **barev|al|** ბარემ заодно by the way. ბარევე|ალ| დაჰ ლიბარ შარბ ტათებ – ბარემ მისცემდი თავის ფულს.

ბარკალ ბდ **barkal** bd მატყლის კვირტი (უვარგისი მატყლი) кллок от плохой шерсти tuft of useless wool. ბარკალ ადხნი ჩხიდრინ, მაშინ ცო ღალად – კვირტის (მატყლის) ნართი წინდებისთვის, შალეებისთვის არ ვარგა.

ბარლიმ, ბარლი ბდ **barlim, barlī** bd ბარნელა (რძის სადღვებელი ჯოხი) мутровка (для сбивания масла) a stick (for churning milk). ბარლიმ (ბარლი) ჩუ თუთხა ბაჯო ნიწყ ბეწი – ბარნელას ჩასაკვრელად დიდი ძალა უნდა; შურ ბადრლმევე ლეფსი – რძეს ბარნელათი დღვებენ.

ბარო|დ|არ **baro|d|ar** გრდმ. прх. trans. ბარვა (ბარავს) копать заступом to spade. ბაროდარ ლე ატა ცო და – ბარვა არც თუ ადვილია; თხა ვენან ბაროდდოთხ – დღეს ვენახს ვბარავთ. სრ. сов. perf. დაბარო|დ|არ **dabaro|d|ar**.

ბარო|დ|ა **baro|d|ā** გრდმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара is an infinitive for the gerund ბარო|დ|არ **baro|d|ar**. ილოს კნათ ვენან ბაროდდ ვიქი – ილომ ბიჭი ვენახის საბადავად წაიყვანა.

ბარო|დ|აწი **baro|d|ačī** [და]უბარავი, [და]უბარავად невшкопанный not spaded. ე მოთსტ ბაროდაწი და – ეს მიწა [და]უბარავია.

ბარლ **barl** რვა восемь eight. ბარლ გორ ბა სოგოჰ – რვა ვაშლი მაქვს; ბარლ სტაკ ვოტურ ნაყმაქ – რვა კაცი მიდიოდა გზაზე; შაწ ღშივს ბარლ და – ორჯერ ოთხი რვაა.

ბარლელ **barley** მხს. нареч. adv. რვად [делёное] на восемь into eight.

ბარლლ[ო]ლქ **barllolyč** მერვე восьмой the eighth. ჰაძი ღო ღოლქ ბარლლ[ო]ლქ ბეყქ – ჰაძის (კაცის სახელია) ცხენი ღოლში მერვე მოვიდა.

-ბარჩემცი **-barčemcī** -მდე, თავამდე до самого up to, till. იცხარ დანიც სო ეცი მანქბარჩემცი – მაგათ ყველაფერი იყიდეს მანქანის თავამდე.

ბარჩოლ **barčol** j უნარიანობა, უნარი способность ability (for). ბათხ ბარჩოლ თურ ჰამიგოჰეც და? – საქმის უნარი განა ყველასა აქვს?

ბასიშ **basiš** ob. sm. see ბოს bos.

ბასწი **basčī** უფერო, უფერული, ფერმკრთალი бесцветный, бледный pale. ლაწმარ ბასწი და – ავადმყოფი ფერმკრთალია.

ბატ დდ **baṭ dd** ბატი гусь goose. ნინუგოლქი გუამრელქ დეთხ ბატ დეჰირ – ნი-ნოს გომურიდან ექვსი ბატი მოჰპარეს.

ბატ ბდ **baṭā bd** იატაკი (მიწის, თხის) пол (земляной, глиняный) floor. ქიქოც ბაცბიგოლქი აფსტრჩ ბატნი დარ – ძველად წოვათუშებს მიწის იატაკები ჰქონდათ; ბატანმაქ მა ღევაღქ! – ძირს (მიწაზე) ნუ ზინარ!

ბატრ დდ **baṭr dj** ტუჩი губа lip. ფშელგორქდაქ ბატრი ეტქ ფეშკრეგოლქი – სიცივისგან ტუჩები უსკდება ბალღს.

ბატრბატრ დარ **baṭrbaṭr d|ar** გრღმ. прх. trans. ტუჩების აპრუწვა სატირ-ლად надуть губы to pout, to raise the lips for crying. ბაღრენ ბატრბატრ დარ ხეყქ – ბავშვმა სატირლად ტუჩების აპრუწვა იცის.

ბატრ-ბაქი **baṭr-baki** j მრ. mn. pl. ცხვირ-პირი [ტუჩ-პირი] морда face (by making fun). ბაღრეგოჰ მუტორქ ბატრ-ბაქი და – ბავშვს ჭყუყუყიანი ცხვირ-პირი აქვს; ვუქ (უქ) ბატრ-ბაქი ლეჯმოლქი – რატომ ცხვირ-პირს მანჭავ (იშვერ)?

ბაქ ბდ **bak bj** 1. პირი, ბაგე уста, рот mouth. მიჩგოჰ ჯუღურ ბაქ ბა – ზოგს უშ-ნო პირი აქვს; დაფხერო შურეგ ბაქ ბაკბიქ სოგოლქი – ცხელმა რძემ პირი ღამ-წვა;

ვქ მაღლ კიმოს სტაქნეს ბაქ ბოღლ – ღვინის დასალეგად კიმომ ჭიქას პირი ჰკიდა [დაეწათა]. 2. რთული ფუძის, ან შესიტყვეების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний a component part of complex root or word-combination.

ბაქ ჰაპ|ბ|არ bak ḥap|b|ar გრღმ. прх. trans. პირის მოკუმევა (პირს მოკუმავს), დადუმება сомкнуть уста, замолчать, умолкнуть to close mouth, to fall silence. **მაცლომცქ კლეგადო სოგრქ ბაქ ჰაპ|ბ|არ** – როდემდის მოითხოვს ჩემ-გან პირის მოკუმევას?

ბაქ ჰაპ|ბ|ითარ bak ḥap|b|itar გრღმ. прх. trans. პირის მოკუმეგინება (პირს მოკუმეგინებს), გაჩუმება заставить умолкнуть to make someone close mouth-/fall silence. **ლეოს სწდრუდგო ბაქ ჰაპ|ბ|ითიქ** – ლეომ სანდროს პირი მოკუმეგინა (გააჩუმა).

მოსქ ბაქ აღარ mosī bak a'ar გრღმ. прх. trans. გალანძღვა (გალანძღავს) выругать to scold. **მოსქ ბაქ აღარ ცოჰანხა თაგუჭუ** – ლანძღვა-გინება არავის უხდება.

ცჰა ბაქ ბა ḥa bak b|a ერთი პირია, შეთანხმებაა есть единодушие, единогласие unanimity, common idea, agreement. **მიჩჰე ცჰა ბაქ ცო ბა, ოსი ლე ცომ თაგლა** – სადაც ერთი პირი არ არის, იქ არც არაფერი გაკეთდება.

ბაქან დ|უყარ bakāx d|uqar გრღმ. прх. trans. პირების დაცობა (პირების დაცობს) заткнуть (пробкой) to plug. **ხიჩრა ბუნგენ ბაქან დ|უყარ დეწქ** – წყლიან ჭურჭელს პირის დაცობა უნდა.

ბაქან დ|უყწი bakāx d|uqčī პირების დაუცობელი, პირების დაუცობლად незакрытый (пробкой) unplugged. **ხიჭ ბუნაგ ბაქან დ|უყწი მა ძეყდოთ** – წყლიან ჭურჭელს პირების დაუცობლად ნუ ტოვებთ.

ბაქან გას|დიითარ bakāx qa'd|itar გრღმ. прх. trans. პირღებინება (აღებინებს) рвота to vomit. **ფშელდარქ მანყ ბაქან გას|დიითარ დაძწუ** – გაცეხებას ხან პირღებინება სდევს.

ბაქ ბ|წლარ bak b|a'ar გრღმ. прх. trans. შეთანხმება (შეთანხმდება), პირის მიცემა, სიტყვის მიცემა договориться, дать слово to promise, to agree. **ო ბოთს ცჰანლ თაგბან ბაქ ბანღანათს გაშბინ** – იმ საქმის ერთად გასაკეთებლად სიტყვა მივეცით ერთმანეთს.

ბაქ ვაწბარ **bak qaç|ar** გრძმ. прх. trans. 1. მოსმა (მოსვამს), მცირედ შესმა пригубить to take a sip (of). **ბაქ ვაწბარეს მაღარ ჰა ალო?** – მცირედ შესმას დაღვევას ვინ დაარქმევს? 2. პირის მოკიდება (პირს მოჰკიდებს) притронуться губами to touch lips. წყე დახნოვ თუხონ ბაქ ვაწბარედლოლ დაჰ ცო ლახკ-მაკეგე ჰო – ერთხელ თუ საქონელმა მარისს პირი მოჰკიდა, ველარ გაყრი (ველარ გარეკავ).

ბაქა|დ|ალარ **baka|d|alar** გრდუგ. непрх. intrans. ლანძღვა (ილანძღება), [შე]გინება ругаться to scold, to swear. **მა ბაქალა!** – ნუ ილანძღები! **ო სტაკონ დოკ დე-ყენე,** ყაჰეშ ბაქადვალ – იმ კაცს გული მოუვიდა და მაგრად შეიგინა (გაილანძღა).

ბაქა|დ|არ **baka|d|ar** გრძმ. прх. trans. ლანძღვა (ლანძღავს) поносить, ругать, сквернословить to curse, to use foul language. **ოჯუს ზაქადრი ბაქადვო** – ის ზაქაროს ლანძღავს.

ბაქახაუპყუ დდ **bakāxapqû** dd საცობი пробка plug, cork. **ბოთლ ბაქახაყუ** – ბოთლების საცობები.

ბაქბელინი **bak|b|elinî** შიმლ. прич. particip. პირმცინარე, კარგი გუნებისა улыбающийся, доброго нрава a parson having a good character. **ბადოლ შიო ბაქ ბელინი სტაკ ვარ** – ბართიანთ შიო პირმცინარე კაცი იყო.

ბაქბესკინო **bak|b|exkinô** შიმლ. прич. particip. კუშტი (პირშეკრული), ჩუმი замкнутый, молчаливый unsociable. **ო ყანნი ზორადში ბაქ ბესკინო ვა** – ის მოხუცი ძალიან კუშტია.

ბაქინჭანნი **bakinçajni** თავახდილი, თავლიа незакрытый open, uncorked ვენე ბუნავ ბაქინჭანნი ცო დეწე მეყდ – ღვინის ჭურჭელი თავლია არ უნდა დაუტოვოთ; **ბაქინჭანნი ჰერწო** – თავახდილი ქვაბი.

ბაქმაზ დდ **bakmaz** dd ბაქმაზი бекмес Bakmaz (thick grape juice boiled for keeping), treacle. **ბაქმაზე მაროლ და** – ბაქმაზიც ტკბილეულია.

ბალ ბდ **bay** bd 1. საზამთროს და ნესვის ბალი бахча an orchard for watermelon and melon. **ალნიჰი ყადრფუნ ბალი დუჯ დარ** – ალვანში საზამთროების ბალები ბევრი იყო; **თხაბუსუ ფილილი-ბიძინ ბალ ყუვი აჰბალინო** – წუხელ ძია ფილიპეს ბალში ქურდები შეპარულან. 2. იხ. см. see **ბაჯნ** **baqç**.

ბაღდად დღ **baydad** dd ბაღდადი большой шёлковый платок a big shawl. ბაც-ბილოჭ მატონ ჯორ დოშ ბაღდად ღეფდორ ქუდრთმაქაჭორ – წოვათუშებში ქალს ჯვარს რომ სწერდენ, ბაღდადს აფარებდენ თავზე.

ბაღლიჯორ დღ **baylıǰo** dd ბაღლინჯო клоп bug, bedbug. ბაღლიჯორ მოსწ ვუმ (უმ) და – ბაღლინჯო ცუდი რამაა.

ბაყეჭადნორ **baqəçajno** 1. ნამდვილი, მართალი (რამ), ჭეშმარიტი подлинный, истинный, точный true, real, right. ვაწ წინ მუზობლი ბაყეჭადნორ ნახ დანორ – ჩვენი ახალი მუზობლები ნამდვილი (ჭეშმარიტი) ხალხი ყოფილა. 2. ზმნ. нареч. adv. დანამდვილებით, ნამდვილად, უეჭველად, ჭეშმარიტად действительно, истинно, точно really, truly, authentically. ბაყეჭადნორ ლივას – ნამდვილად ვამბობ.

ბაყეც¹ **baqə**¹ 1. ნამდვილი, მართალი (რამ), ჭეშმარიტი нечто правдивое, действительно true, real, right. ბაყეცი და ის ამბუდ, ლე აფუშ ბა? – მართალია ეგ ამბავი, თუ ტყუილია? 2. ზმნ. нареч. adv. ნამდვილად, მართლა, სისწორით действительно, подлинно, в самом деле really, truly, authentically ბაყეც ფსტუ მჭევინორ გუვაღწ ო სტაკ – ნამდვილად ცოლისმკვლელი აღმოჩნდა ის კაცი.

ბაყეც² **baqə**² კავშ. союз conj. თუ если вдруг, если if, whether. ბაყეც ჰედვადღჩეჭა, ვაგლაგეჭი სო! – თუ დაიგვიანებ, თვალით აღარ დამენახო.

ბაყორ დღ **baqo** dd კვიცი жеребёнок colt, foal. ანე ბაყუნ ჭეშმერნახ დაღდაღნორ – ნადირი კვიცს ყელში სცემოდა.

ბაყორწ **baqore** კვიციანი кобыла с жеребёнком a horse having a colt, foal. ბაყორწ ვადალ – კვიციანი ფაშატი.

ბაშარ დ **bašar** j უნარი способности, возможности ability, capability. ბაშარ ცო დაღნ სტაკ ჰათხ ცო ლო – უუნარო (უნარის არმქონე) კაცი წინ ვერ წავა.

ბაშლაყ დღ **bašlaq** dd ყაბალახი башлык bashlyk, hood. ფშელოხ ბაცბიე ქორთის ბაღმლყი ეხკლორ – სიცივეში წოვათუშები თავზე ყაბალახებს იხვევდენ.

ბაშმაკ ბღ **bašmak** bd ფეხსაცმელი башмак shoes. დადას ბანდრინ წინ ბაშმაკი ეტ – მამამ ბავშვებს (შვილებს) ახალი ფეხსაცმელები უყიდა.

ბაშტ¹ ბლ **bašt¹** bd გომურნი, ბაშტე зимний земляной хлев, коровник cattle-shed. სე დადივ გუამრებს ბაშტ დორ – ჩემი წინაპრები გომურს ბაშტეს ეძახდნენ.

ბაშტ² ბლ **bašt²** bd კვამლი, ნისლი туман mist, fog. ტბათნიჭი ეწიროშ ბაშტ ბალო – ტბათანაში ხშირად ნისლია [ნისლი ძეგს].

ბაშფორტ დლ **bašport** dd პასპორტი паспорт passport. ბაშფორტ ჩილეჩი დეწე დალს სტაკგოჩი – პასპორტი უბეში უნდა ედოს კაცს.

ბაჩდო ბლ **bačdō** bd ბაჩა ცხენი (ჯუჯა ცხენი) малорослая лошадь a little horse, pony. ცჰადარი ბაჩდუ ბაყეჯადნო ღანე გუცხინო – ზოგიერთი ბაჩა ცხენები მართლაც კარგი გამოდის.

ბაცა დ **bacā** j ბაცა, ბაცეთი, ბაცების (წოვათუშების) საცხოვრებელი ადგილის ადრეული სახელი თუშეთში (ახლა წოვათაš **čovatā** ‘წოვათა’) Баца, прежнее название места проживания бацов (цоватушин) в Тушетии (теперь წოვათაš **čovatā** ‘Цовата’) Bacā, old name of the dwelling of Batsb (Tsovatush) people in Tusheti (now წოვათაš **čovatā** ‘Tsovata’). ბაცა ლამუჩი და, მიჩჰე ტყუაჰ-სინეჩი ბაცბი ბახერ – ბაცა მთაშია, სადაც ბოლო ხანებში წოვათუშები ცხოვრობდნენ.

ბაცავ ვბ **bacav** vb (მრ. მნ. pl. ბაცბი **bachbi**) წოვათუშის თვითსახელი самоназвание цоватушина Tsovatush man calls this name himself. ბაცბი ლაჰმრე ბახეჟ კობხხ ბახხ – წოვათუშები მთიდან ჩამოვიდნენ კახეთში საცხოვრებლად; ო ბაცბჰ დოჰ და – ის წოვათუშთა ქალია.

ბაცბურ **bacbur** ბაცბური, [წოვა]თუშური бацбийский, [цова]тушинский Bats, [Tsova]tush. ბაცბურ ჟე – [წოვა]თუშური ცხვარი; ბაცბურ კეჰ – [წოვა]თუშური მატყლი; ბაცბურ თადონი – [წოვა]თუშური ხურჯინი; ბაცბურ ფალან – [წოვა]თუშური ფალასი; ბაცბურ ქედ – [წოვა]თუშური ქედი; ბაცბურ ჩხტდრი – [წოვა]თუშური წინდები; ბაცბურ მანდილ – [წოვა]თუშური მანდილი; ბაცბურ დო – [წოვა]თუშური ცხენი; ბაცბურ პესნ – [წოვა]თუშური მელი; ბაცბურ გარმო – [წოვა]თუშური გარმონი; ბაცბურ მოვ – [წოვა]თუშური სიმღერა; ბაცბურ მოტ – [წოვა]თუშური ენა; ბაცბურ დომ – [წოვა]თუშური სიტყვა; ბაცბურ ხადათ – [წოვა]თუშური ხასიათი; ბაცბურ დახილ – [წოვა]თუშური ყოფა (ცხოვრება).

ბაწარ ღღ **baçar** dd ბაწარი, მატყლის ძაფი пряжа, шерстяная нитка woolen thread, ratline. ქამრენ დაყე ბაწარ ახკურ ძუყეხ ყაფჲრ სტაკეოაჴი – ქამრის მაგიერ ბაწარი ერტყა წელზე მოხუც კაცს; ბაწრქ ჩხნდრი ღღ – მატყლის ძაფის წინდებს ქსოვენ.

წიკქ ბაწარ ღღ **çiķē baçar** dd წვივსაკრავი, ჩახსაკრავი подвязка для голена suspender, garter. წიკ ბაწრევ ჰეჭყურ სო – წვივსაკრავი მიჭერს; აგას ის ღუნლო წიკქ ბაწარ ღეფცრ – ბებია ცხრაფა (ცხრაწვერა) ძაფის წვივსაკრავს ქსოვს.

ბაჯჩ ბღ **baqč** bd ხეხილის ბალი, საკარმიდამო მიწის ნაკვეთი ხეხილით, ვენახით, ბოსტნით фруктовый сад, приусадебный участок земли с садом, с виноградником, с огородом an orchard, personal plot with orchard, vineyard, kitchen garden. სო კაწკო ვაშ ბაცბიგოაჴი ბაჯჩი ცო ღარ – მე როცა პატარა ვიყავი (ჩემი პატარაობისას), წოვათუშებს ხეხილის ბალები არ ჰქონდათ.

ბაჯჩ ძძ **baqčā** jj ხეხილის ბალი მისი სივრცობრივი და მოცულობითი გაგებით фруктовый сад в его пространственном и объёмном понимании orchard with the sense of its area and size. ბუქრაჴლიგო ღაზე ბაჯჩ ღათაღლათერ – ბუქრაჴლებს კარგი ხეხილის ბალი ჰქონდათ [ედგათ] სოლმე.

ბაჰო ბღ **bahō** bd ბირკა, ბირკავა лопух, репейник bur, burdock. ბაჰო ჩამლო ბაყუნა ბა – ბირკავა გემრიელი საჭმელია. შღრ. სრ. სომრ. ბირკ **birḳ**.

ბადერ ღღ **bāder** dd 1. ბავშვი, შვილი, ჩვილი дитя, ребёнок, сын, дочь child, baby. კაწკო ბადერ – პატარა ბავშვი; სქ ბადერ – ჩემი შვილი. 2. რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний component part of complex root or word-combination.

ბადერ დარ **bāder d|ar** გრღმ. прх. trans. ბავშვის (შვილის) გაჩენა (გააჩენს), შობა родить ребёнка to give birth to the baby.

ბადერ ხილარ **bāder xīlar** გრღფ. непрх. intrans. ბავშვის გაჩენა (გაჩნდება), ბავშვის ყოლა родиться to be born. აბო ფსტუფჲონ ბადერ ხილოქ – აბოს ცოლს ბავშვი ეყოლა.

ბადერ (ბადრელ) ეცარ (ევდარ) bāder (bādrey) ecar (ev|d|ar) გრღმ. прх. trans. ბავშვის (შვილად) აყვანა усыновить, удочерить to adopt, to affiliate. ბადრელ ეცრი ოც ღუტუხ ღა – შვილად აყვანის შემთხვევები ახლა უფრო

ბევრია; სე ვაშას კაწკო კნათ ეცო ბადრელ – ჩემმა ძმამ პატარა ბიჭი იშვილა [აიყვანა შვილად].

ბადერ დითარ bāder d|itar გრდმ. прх. trans. შობინება (აშობინებს) ПОМОЧЬ, заставить родить to help someone give birth to the baby. ბებრეგ ბადერ დითე ფსტუფხოგო – ბებერმა ბავშვი აშობინა დედაკაცს (ქალს).

ბადრი დახარ bādri d|āxar გრდმ. მრ. прх. мн. trans. pl. ბარტყების გამოჩეკა (ბარტყებს გამოჩეკს) детёнышей, птенцов высиживать to hatch the nestlings. ჰადწკივ ბადრი დახან დოფხ სტენო – ჩიტები ბარტყების გამოსახეკად სითბოს ელიან; მერცხლასუფე კრამიტ კიკელ ბადრი დახან – მერცხლებმა კრამიტის ქვეშ ბარტყები გამოჩეკეს.

ბადერწი bāderc̣i იბ. см. see ბადრეწი bādrec̣i.

ბადერწოლ დ bāderc̣ol d უშვილობა вездетность childlessness. ბადერწოლ მოცნ და – უშვილობა ცუდია.

ბადრებადერ დდ bādrēbāder dd შვილიშვილი внук, внучка grandchild. ბადერ ბადრეგ მოწ დეხან სოხ – შვილიშვილმა თათლი მთხოვა.

ბადრელეშ bājreyeš მმნს. нареч. adv. ბავშვურად по-детски like a child, as a child.

ბადრეწი bādrec̣i უშვილო[დ] бездетный, без ребёнка childless, without child. ბადრეწი ფსტუნო მუჟო დაკე და – უშვილო დედაკაცი ცუდი გულითაა [ცუდ გუნებაზეა]; ნან ბადრეწი დახე ქალიქო – დედა უშვილოდ წავიდა ქალაქში [თბილისში].

ბადროლ, ბადრულობ დ bādrol, bādrulob j ბავშვობა детство childhood. თურ ჰამიგოჰაჰ დახე ბადროლ (ბადრულობ) და? – განა ყველას კარგი ბავშვობა აქვს?

ბალ ბდ bāl bd ბალი черешня (sweet) cherry. თხე ბაჩხეჩქი ბალი ღედახკე – ჩვენ ბალში ბლები დგას; ბალ ჩამლო ხილ და – ბალი გემრიელი ხილია.

ბალი დ bāli j მრ. мн. pl. მხრები плечи shoulders. ბესოს ქათიბ ბადლან ოლო – ბე-სომ ქულაჯა მხრებზე წამოისხა; მაცანაკ გულ სო ჰე ბალი, უდროოთ სო-და დეკინო! – როდის ვნახავ, ნეტავი, შენს მხრებს, უდროოდ მი-მოყრილებს! (ხალხური).

ბასლი bāsli ფერიანი имеющий хороший цвет coloured.

ბაძი ვ **bǎžô** v ბიძა (მოფერებითი ფორმა) дядя (ласкательная форма) uncle (diminutive form). ბაძოს ფსტარს ჯვანი დიქ სო – ბიძამ ხარის [ტყავის] ქალამნები ამომისხა.

ბაბ მ **bāb** j ბაბა, პური (ბავშვის ენაზე) хлеб (на детском языке) bread (in baby's language). ბაბ დეწი ჰო, ბაბდერ? – პური გინდა, შვილო?

ბაბი ვბ **bābô** vb პაპა дедушка granddad, grandfather. სქ ბაბი ფხაუზტყა ფხი შარლუ ვალირ – პაპაჩემი ას ხუთი წლისა მოკვდა.

ბაგ ბლ **bāg** bd ბაგა (პატარა ვენახი) маленький виноградник a small vineyard. ბაგა ლე ვუხ (უხ) ვქ დეწი ოთა? – ბაგისა ან რა დვინო უნდა დადგეს?

ბადე მდ **bādê** jj ბადე сеть, сетка net, fishnet. მებადრეგ ბადეგ ჭარი ლეცოდრ – მებადური ბადით თევზებს იჭერს.

ბად მლოარ **bād jloyar** გრდმ. прх. trans. ბადის დაგება (თევზის, ფრინველის დასაჭერად) (ბადეს დააგებს) установить сеть (для рыб, птиц) to net. ბად მოლარე გეთეშ დეწი, ცოჭე ჭარი ცო ლეცლა – ბადის დაგებაც ცოდნით უნდა, თორემ თევზებს ვერ დაიჭერ.

ბაზ ღლ **bāz** dd სამარილე солонка salt-sellar. ქიქოც ბაზ ხენქ თეგლორ – ძველად სამარილეს ხისას აკეთებდნენ.

ბალ ბ **bāl** b об. см. see ხათბალ хаеbal. ბალ გიბალ ჰქ ოვარ! – ხათბალა ნახონ შენი იმათ!

ბარლე **bārlē** ბარელი, ბარიდან (ბარში მცხოვრები) человек, живущий на равнине a person living in valley. კახნხ ნახ ვუმაყ (უმაყ) ბარლე და – კახეთის ხალხი (მოსახლეობა) ყველა ბარიდანაა.

ბარქალ **bārkal** ბარაქალა! молодец! Well done! Good job! ბარქალ ჰო! – ბარაქალა შენ!

ბაყალ ვბ **bāqal** vb ბაყალი бакалейщик grocer. ბაყლივ ნახხე, დათენქ დეხკორ – ბაყლები ყველსა და ერბოს ყიდდნენ.

ბაშარ **bāšar** უნარი, მარიფათი расторопность skill, ability.

ბაც **bāc** ძმაო, ბატონო (მიმართვის ფორმაა მამაკაცისადმი) брат, сударь (форма обращения к мужчине) brother, mister, sir (form of addressing to male). ჰო

სოხ თელონი სტაკ ცომ ვა, ბნც! – შენ ჩემზე უკეთესი კაცი არა ხარ, ძმაო!
სოცის ცო დადლოჲ ჰონ, ბნც! – ჩემთან ეგ არ გაგივა, ბატონო!

ბნხ bāx მდიდარი богач, богатый rich. ცჰა ბნხ სტაკ ვნხერ ოვ ფჰეჰ – ერთი მდიდარი კაცი ცხოვრობდა იმ სოფელში.

ბნხარ|დ|ალარ bāxar|d|alar გრლუვ. непрх. intrans. გამდიდრება (გაამდიდრდება) разбогатеть to enrich, to become rich. ოვარნ ატადში ბნხარდალ ლეჟ – მათ გამდიდრება უნდათ.

ბნხარ|დ|არ bāxar|d|ar გრლმ. непрх. trans. გამდიდრება (გაამდიდრებს) сделать богатым to become rich.

ბნხოლ მ **bāxol** j სიმდიდრე богатство richness. ბნხოლევ თურ კაძაკ ნახ დავდიჲ ღერო – სიმდიდრემ განა ცოტა ხალხი გააფუჭა წარყენა.

ბნჯ ვბ **bāž** vb ქვისლი свояк brother-in-law. დავრწ მარი ბნჯი ბა – დების ქმრე- ბი ქვისლები არიან.

ბეგარ მ **begar** j ბეგარა повинность, барщина duty, conscription. ქიქოც ნახ ბეგარმაქ გელორ – წინათ ხალხი ბეგარაზე გაჰყავდათ.

ბეგო|დ|არ bego|d|ar გრლმ. прх. trans. ბეგვა (ბეგვაავს) КОЛОТИТЬ, БИТЬ, ВЫБИВАТЬ (зерно) to batter. სიმძლ ბეგოდებათ! – სიმინდი დასბეგვეთ!

ბეგო|დ|არ bego|d|ar გრლმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისტვის инфинитив для ма-дара is an infinitive for the gerund ბეგო|დ|არ bego|d|ar. სიმძლ ბეგოდ ლეჟ სონჲ, მოჰკ ხილულორ – სიმინდის ბეგვა მინდა და, ნეტავი, როგორ იქნება [საქმე].

ბელ¹ ბ **bed**¹ b ბელი судьба, счастье fortune, luck, fate. ვად სე ბელუხ! – ვაი ჩემს ბელს! იხ. см. see ატივ ativ.

ბელ² **bed**² ზმნს. нареч. adv. ცალკე ОТДЕЛЬНО separately, apart. სად ვაშენ ბელ ვახეს – ჩემი ძმისაგან ცალკე ვცხოვრობ; მაშას ჟაგნუდ ბელ დიხკე – დამ წიგნები ცალკე დააწყო.

ბელ დ|ალარ bed d|a'ar გრლუვ. непрх. intrans. გაყრა (ცალკე გასვლა) (გაიყრებიან) разводиться to divorce. ბაცბინ ატ ბელ დალარ ცო ხეჟერ – წო-ვებმა ადვილად გაყრა არ იცოდნენ; ვაჟარ ბელ ბალჲ – ძმები ცალკე გავიდნენ (გაიყარნენ).

ბედ³ **bed³** ნაწ. част. part. ცალკე *отдельно, там... тут... either...or, not only... but.* ბედ ყაროვ ქოთლოთხრ, ბედ მაცლეე – ცალკე წვიმა გვაწუხებს, ცალკე შიმ-შილი.

ბედ-ბედ **bed-bed** ზმნს. нареч. adv. ცალ-ცალკე *раздельно separately, apart.*

ბედქ **bedē** 1. ბედენა, განსხვავება *разница, какая разница difference* (იხმარება უარყოფით ან კითხვით წინადადებებში *используется в отрицательных или вопросительных предложениях is used in negative or interrogative sentences*).

ვუხ (უხ) ბედქ და? – რა ბედენაა? ბედქ ცო და – ბედენა არაა. 2. გარდა, მხოლოდ, ოდენ *кроме, только, лишь only.* შარლუქ ბედქ ცო ხილუქ – მხოლოდ წლისა იქნება (წლისაზე მეტი არ იქნება); აღნიჭ ბედქ ცო მიჩქე ვახეს – აღვნის გარდა არსად ვიცხოვრებ (ვცხოვრობ); ო ბედქ ცომენს დარ ესე – მის გარდა არავინ იყო აქ; ვად ლამნახ ცჰა-ში ბედქ ლამ ცო ბა – ჩვენს მთებში ერთი-ორის გარდა ტბა არაა.

ბედქ **bedī** უცნაური, სხვანაირი, საოცარი *необычный, странный, удивительный strange, different, fantastic.* ე კნათეგო[ჰ] ბედქ ხადსათ და! – ამ ბიჭს უცნაური ხასიათი აქვს! მარქ ბედქ ლამზურ დო მოყ ბა! – რა საოცრად ლამაზი ცხენია! მარქ ბედქ სტაკ მოყ ვა! – რა უცნაური კაცია! ე კიმო ბედქ ხილუქ! – ეს კიმო [რა] სხვანაირი გახდა [იქნა].

ბედიშ **bediš** ნაწ. част. part. რა ძალიან... რა საოცრად... *как сильно... как здорово... too... very...* ე ფეშკარ ბედიშ ლამზრათ იხრ ლეთხა! – ეს ბაღლი რა საოცრად ლამაზად ცეკვავს!

ბედობ **bedob j** განსხვავება, სხვადასხვაობა *различие, отличие difference.* ეგარლო ვუხ (უხ) ბედობ და – ამათში რა განსხვავებაა.

ბედო|დ|არ **bedo|d|ar** გრძმ. прх. trans. [გა]ბედვა ([გა]ბედავს) *осмели[ва]ться, решаться to dare.* კნათივ ნამუდრლე[ჰ] ბითბალარ ბედოდორ – ბიჭები მორევში ბანაობას ბედავდნენ. სრ. сов. perf. გაბედო|დ|არ **gbedo|d|ar.**

ბედო|დ|ა **bedo|d|ā** გრძმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისტვის ინფინიტივ *для мадара is an infinitive for the gerund* ბედო|დ|არ **bedo|d|ar.** ბადრივ დადეგრ ბუხ ბაქ აღს ცო დეწქ ბედოდს – შეილება მამისტვის შეპასუხებას ვერ უნდა ბედავდნენ. სრ. сов. perf. გაბედო|დ|ა **gbedo|d|ā.**

ბელუხ **bedux** ბელენა (სხვაობა) разница difference. ჰოფ ვუხ (უხ) ბელუხ და, ტათეზბი ლო ჰოფ, ლე მაძენი? – შენთვის რა ბელენაა, ფუელს მოგცემენ, თუ ჰურს (ხორბალს)?

ბეზმენტ დდ **bezmēt** dd ბეზმენი безмен spring-balance, steelyard. ბეზმენტ ატჷ ქესლუნდი და – ბეზმენი აღვილი სახმარია.

ბეზბასო დდ **bejba'ō** jd ბეზბა ქალი бабка повивальная midwife. ფტუმფოგო ბეზბასოს ბზდერ დითი – დედაკაცს ბეზბაქალმა ბავშვი აშობინა.

ბედნერ, ბიდნერ, ბიდნარ **bejdner, bīdner, bīdnar** 1. იბ. см. see აძტეჷ **ajtvē**. 2. ბედნიერი (ციმბირის წყლული) сибирская язва ulcer of Siberia.

ბეძთალ ვბ **bejtal** vb ბეითალი ветеринар veterinary, surgeon. აბრამ აღუნანდ ბეძთალ ფა – აბრამი აღუნის ბეითალია.

ბეკ ბ **beḵ** b გასაკვირი რამ нечто удивительное sth surprising. ბეკ ბა გიგო ფა-ლარ! – გასაკვირია გიგოს სიკვდილი!

ბეკარჷ, ბეკტეკარჷ, ბეკლაკ **beḵārē, beḵteḵārē, beḵlaḵ** ხუმარა, მასხარა шут, шутник jester, joker. ბეკარჷ სტაკ ნახ დელდ ფოლვალდ – ხუმარა კაც-მა ხალხის გაცინება (გამხიარულება) დაიწყო.

ბეკი ბ **beḵi** b მრ. მნ. pl. ხუმრობა, ხუმრობები шутка, шутки, шутовство a joke. ნახ დელდ აძდრი ბეკინ ვალჷ – ხალხის გასაცინებლად ანდრიმ ხუმრობა დაიწყო; ჰამინაყ დეწინი ნატ-ნანა, ბათ-ნანეშო ბეკინ ძალენო... – ყველასთვის საყვარელი ნატო-დედა, ბათა-დედა ხუმრობებით განთქმული... (ს. ლაგაზნი-ძე).

ბეკი ბ|არ **beḵi b|ar** გრდმ. прх. trans. ხუმრობა (ხუმრობს) шутить to joke. თური ჰამინაყ თაჷგუ ბეკი ბარ? – განა ყველას უხდება ხუმრობა? იბ. см. see ბეკი **beḵi**.

ბეკი ბ|ო **beḵi b|o** გრდმ. прх. trans. ხუმრობს шутит sb jokes. ოგუს ბეკი ცო ბოგჷ – ის აღარ ხუმრობს.

ბეკი ბ|ორიკ, ბეკლაკ ვბ; დდ **beḵi b|orik, beḵlaḵ** vb; jd ხუმარა шутник joker. ბეკი ბორიკ ვეჷენჷ, ბეკი ბოლბიჷ – ხუმარა მოვიდა და ხუმრობა დაიწყო.

ბეკიჭანო **beḵičajno** 1. ხუმრობით в шутку jokingly, in jest. ას ბეკიჭანო აძლ-რასჷ, ოგუნ მხ ხალხ ხეთინო – მე ხუმრობით ვთქვი, იმას კი სწყენია. 2. იო-

ლად, ადვილად легко easily. ბაბოს ბოთხ ბეკიჭანო თეგობო – ჰაჰა საქმეს იოლად აკეთებს.

ბეკტეკი დ **beḳṭeki** d მრ. მნ. pl. მსუბუქი ხუმრობა, მასხრობა шуточки jokes.

ბეკტეკი დარ **beḳṭeki d|ar** გრდმ. prx. trans. მსუბუქად ხუმრობა (ხუმრობს), მასხრობა подшучивать to joke, to jest. **ფსტეივ ბეკტეკი დორალო** – დედა-კაცები მსუბუქად ხუმრობდნენ თურმე.

ბეკხეთარ **beḳxetar** გრდლუგ. neprx. intrans. გაკვირვება (გაუკვირდება), განცვიფრება удивиться to surprise, to astonish. **ოჯუფ დოშ უდში ბეკხეთარ თხო, მე ცომ აღმაკაგ თხო** – იმისი სიტყვა ისე გაკვირვებდა, რომ ველარათერი ვთქვით; **ზორადში ბეკხეთე სო** – ძალიან მიკვირს.

ბეკხეთ|დარ **beḳxet|d|ar** გრდმ. prx. trans. გაკვირვება (გააკვირვებს, გაიკვირვებს), განცვიფრება удивлять, удивляться to make sb surprised, astonished. **ოჯუს ჯენი შადრი ბათხავ ბეკხეთოდო** – ის სხვებს თავისი საქმით აკვირვებს; **ოჯუს სქ ამბუდ ბეკხეთდიქ** – იმან ჩემი ამბავი გაიკვირვა.

ბეკხეთ|დარ **beḳxet|d|ã** გრდმ. prx. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара is an infinitive for the gerund **ბეკხეთ|დარ** **beḳxet|d|ar**. **სტაკოვ ატ-ადში ცომ დეწე ბეკხეთდარ** – კაცმა ადვილად არათერი უნდა გაიკვირვოს.

ბეკხეთილად დდ **beḳxetilã** dd საკვირველება, საოცრება нечто удивительное, чудо, поразительное miracle, wonder. **ბანდრინ ოსი ბეკხეთილადში დავარ** – ბავშვებმა იქ საოცრებანი ნახეს.

ბელედ ვბ **beled** vb ბელადი вождь, предводитель leader, captain, chief. **ბაქდურ ვალენო ბელედ ვარ ბაცბილო[ჰ]** – ბაინდური განთქმული ბელადი იყო წო-ვათუშებში.

ბელდობ დდ **beldob** dd ბელადობა лидерство leadership. **ბელდობ ატარ ხუმ ცო მოთ შუქ?** – ბელადობა ადვილი ხომ არ გგონიათ?

ბქ ბდ **bẽ** bd ბუდე, ბუნაგი гнездо, берлога nest, lair. **ჰადწქქ ბქ** – ჩიტის ბუდე; **ჩარ ბქ** – დათვის ბუნაგი; **დახუდე ლამუ[ჰ] ბენი თეგოდო** – შურთხები მთაში ბუდეებს აკეთებენ; **ბქ თავბარ** – ბუდის გაკეთება; **ბენ ხანყარ** – ბუდეში ჩაჯდომა, დაბუდება.

ბერგო|დარ **bergo|d|ar** გრდმ. prx. trans. ნჯღრევა (ანჯღრევს) трясти, подбрасывать (на арбе) to shake. **ურმენ ბერგოდარ ხეცქ** – ურემმა ნჯღრევა იცის.

ბერტყა|ღარ bertqa|dar გრდმ. прх. trans. ბერტყვა (ბერტყავს) **вытряхивать, сби- вать to whisk.** კაკალ ბაჯუაჩხრა ხაძრხევ ბერტყადმო – კაკალს დიდი ხარხით ბერტყავენ.

ბერტყა|ღა ბertqa|dã გრდმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის **инфинитив для масдара is an infinitive for the gerund** ბერტყა|ღარ **bertqa|dar.** კაკალ ბერტყადმა ვუდტას მამინ – კაკლის საბერტყად მივდივარ მამიდასთან.

ბერლომ ბდ ber'lom bd წაკა рассол для сыра brine. ე ნახონ ბერლომ ხარცხარ დეწე – ამ ყველს წაკის გამოცვლა უნდა; ბერლომ ღურჩეუც ბალქ ვაძნ – წაკა მეტად მლაშე გამოგვივიდა.

ბექ ბდ bek bd ბექობი **выступ на склоне горы a small hill.** ბექმაქ ჩუ ხაძუნას – ბექობზე ხამოვჯექი.

ბექქ ქოდარ ღ bekẽ kõdar d ბეგქონდარა **богородская трава, тимьян, че- брец, чабрец Thymus (Latin).** ბექ ქოდრქ ჰაძეჩ ჩავეც ვეთე სტაკონ – ბეგქონდარას სუნი შორიდანვე ეცემა კაცს; ბექ ქოდრქ ჩაძ ჩამლო და – ბეგქონდარას ჩაი გემრიელია.

ბელელ ბდ beyel bd ბელელი **житница barn.** ბელელქჷ დაყარ გაგოდო – ბელელ- ში სულადს (საჭმელს) ინახავენ.

ბექდა|ღარ beçda|dar გრდმ. прх. trans. ბექდვა (ბექდავს) **печатать to print, to type.** ოთრეს ჟაგნუდ ბექდადო – ოთარი წიგნებს ბექდავს. სრ. сов. perf. დაბექ-და|ღარ **dabeçda|dar.**

ბექდა|ღა ბeçda|dã გრდმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის **инфинитив для масдара is an infinitive for the gerund** ბექდა|ღარ **beçda|dar.** სწრაფათ ბექ- დაღა ვეთე სო – სწრაფად ბექდვა ვიცი. სრ. сов. perf. დაბექდა|ღა **dabeçda|dã.**

ბეხკ ბდ bexk bd 1. ბრალი **вина blame, fault.** ის ოჯუფ ბეხკ ბარ – ეგ იმისი ბრალი იყო. 2. რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი **составная часть сложных основ или словосочетаний component part of complex root or word-combination.**

ბეხკ ბ|აყარ (ბ|ახარ) bexk b|aqar (b|axar) გრდმ. прх. trans. ბრალის დადება (ბრალს დასდებს) **обвинить, обвинять to fault.** ოჯუს ოჯუხ ბეხკ ბავა – მან მას ბრალი დასდო; ოჯუს ოჯუხ ბეხკ ბახო – ის მას ბრალს სდებს.

ბესკ|ბ|ახუნნი **bexk|b|axujnî** მიმლ. прич. particip. ბრალმდებელი обвиняющий accuser. ბესკბახუნნი ვაჰო? – ბრალმდებელი ხარ?

ბესკ|ბ|ებლლანნი **bexk|b|ebllajnî** მიმლ. прич. particip. ბრალდებული обвиняемый accused. ბესკებლლანნი ვოცვიქ – ბრალდებული მოიყვანეს.

ბესკწი **bexkçî** უდანაშაულო[დი], უბრალო[დი] невиновный, без вины innocent, faultless. ნინო ბესკწი მარ, მან ჩუ ხაცდიქ – ნინო უბრალო (უდანაშაულო) იყო, მაგრამ ჩასვეს.

ბეჯ მდ **bež** jz თმა волосы hair. მახე ბეჯ – გრძელი თმა; ბეჯ მასტოს – თმას ვივარცხნი.

ბზა მდ **bza** jz ბზა самшит willow. ბზობას ჰამიე[ო]ჰეც სწთლეც ბზა მალწლა–თერ – ბზობას ყველას სანთელთან ერთად ბზა ეჭირა ხოლმე.

ბზე მდ **bze** jz ბზე саман chaff. ბზე საბლესი კამჩი დაყურ და – ბზე მეტწილად კამეჩის საჭმელია; ბზე ვაშარ ლაჰიქ – ბზე ერთად შეაგროვეს.

ბზობ დ **bzōb** d ბზობა вербное воскресенье Palm Sunday. ბზობეგოდოლი აც–სბი დაღრ – ბზობის შემდეგ აღდგომა მოდის; ბზდრინ ბზობად დე ზორამში ღოსხეთაღათერ – ბაგშეებს ბზობის დღე ძალიან უხაროდათ ხოლმე.

ბიბილო მდ **bibilō** jz ბიბილო гребешок у птиц crest. მამლეგო[ჰ] ბიბილო დე–მალე – მამალს ბიბილო აქვს [უხის].

ბიკო ბდ **bikō** bd კვარი, ბიკვანი лучина splinter. ბიკო ლამუ[ჰ] ჰკობო – კვარს მთაში ანთებენ; ბიკენი ჰალ დშაც – კვარები აანთეს.

ბილეთ დდ **bilet** dd ბილეთი, მოწმობა билет, удостоверение ticket, card, certificate, license. ღამჰკ ნაყი ბილეთ – რკინიგზის ბილეთი; თოფე ბილეთ და სო–გო[ჰ] – თოფის მოწმობა მაქვს.

ბილიკ ბდ **bilik** bd ბილიკი тропинка path. ლამუ[ჰ] მიჩხმაც ბილიკი და – მთაში ყველგან ბილიკებია.

ბიდი ბდ **bīd** bd ბინდი сумерки twilight.

ბიდი ბ|ა|არ (ინარ) **bīd b|a'ar** (ixar) გრლუვ. непрх. intrans. შებინდება (შე–ბინდება), ბინდის მოსვლა смеркаться to get dark. ბიდი ბაყარ, ქოთმი ხენმაქ ჰალ ხაბყარ ცჰა და – შებინდება და ქათმების ხეზე შემოსხდომა ერთია; ბიდი ბეცქ – დაბინდება [ბინდი მოვიდა].

ბნღ თას|ბ|ალარ (თეფს|ბ|ალარ) **bīd tas|b|alar (teps|b|alar)** გრღუგ. не-прх. intrans. დაბინდება (დაბინდდება) смеркаться to get dark, to dusk. ღაღის ბნღ თასბალარ ქიქოც ხეცე – ზამთარში დაბინდება აღრე იცის.

ბირკ ბღ **birḳ** bd ბირკა, ბირკი репейник bur. ბირკეე ღუკჭე ვაკვიენვასრ – ბირკას ძალიანაც ბევრჯერ დაეუსუსხივარ; ბირკიე მარწინრ წიკი მაკდიქ სქ – ბირკებმა შიშველი წვივები დამისუსხეს.

ბირკე ქაწუკ დღ **birkē ḥaḥuḳ** dd თავწითელა, ჩიტბატონა щёголь goldfinch.

ბირკაცრ დღ **birḳa'ō** dd ბერიკა ряженный Berika (participant of Georgian carnival Berikaoba). ბირკაცრე ნახხ გებსუქჷ ბირკაცრხ ღელერ – ბერიკები ყვეღიერში ბერიკაობაზე დადიოდნენ.

ბირკაცობ დღ **birḳa'ob** d ბერიკაობა Берикаоба (грузинский карнавал) Berikaoba (Georgian carnival). ბირკაცობ ნახხ გებსუქჷ ხილჭლათერ – ბერიკაობა ყვეღიერში იყო ხოღმე.

ბისტ ბღ **bisṭ** bd წვეერი, ბოღო, ნაჭერი, ნაწყვეტი (საბღისა, მანდიღისა...) кончик, кусочек (верёвки, косынки) tip, end, piece, part. ქარსნე ბისტ – საბღის ნაჭერი; მანღღე ბისტ – მანდიღის ბოღო; ქარსნე ბისტ ვაბტებ სო – საბღის ბოღო მომაწოდე; ძოძ ბისტეს შატ ბუღღნას – ცხვირსახოცის წვეერი გამოგვეანძე; ამბო ბისტეს ნასტ ვადუნას – ამბის ბოღოს ძღივს მიეუსწარი.

ბიძ ვბ **biḏi** vb ბიძა (მამის ძმა) дядя (брат отца) uncle (father's brother).

ბიძნად, ბიძნად დღ **biḏzaj, biḏzaj** jd ბიცოღა (მამის ძმის ცოღი) жена дяди (брата отца) aunt (a wife of father's brother). დაღვაშო ფსტუნახ ბიძნად დო – მამის ძმის ცოღს ბიცოღას ეძახიან.

ბი ბღ **bī** bd ბე задаток some money given in advance. ბი ბჯარ – ბეს მიცემა; ეცწირ თახნის ბი ბჯღღნას დაღინ – ნაყიდ ჭედიღაში ბე მივეცი პატრონებს.

ბღანტ **blāṭ** ბღანტე (გემო) вязкий (вкус) flavorless (e. g. water). ღათეჩრ ხიგო ბღანტ ჩამ ბა – ნადგამ წყალს ბღანტე გემო აქვს.

ბღაღჩი ვბ **blayč'i** vb ბღაღოჩინი благочинный blaghochini (the name of the head of priests). ბღაღჩი მოძღრე ვაღუღჩოღ დო – ბღაღოჩინს მღვდღების უფროსს ეძახიან.

ბღუე ვბ; დღ **bluv** vb; jd მუნჯი немой dumb, mute.

ბნელ *ღ* **bnēd** *j* ბნელა падучая болезнь epilepsy. **ოჯუენ ბნელ დუქ** – მას ბნელა მოუვიდა; **ბნელ იხოშ ლაწმარ აჭ დებუქ** – ბნელის დროს [მოსვლისას] ავად-მყოფი ეცემა.

ბო ბღ **bo** *bd* ნიორი чеснок garlic. **ბო დუჯინრ დაყრელო ბო** – ნიორს ბევრ საჭმელს უშვრებთან.

ბოგირ ბღ **bogir** *bd* ბოგირი мостик footbridge. **ბოგირ** [ვ]ოუქ კაწკოქ ტივ და – ბოგირი იგივე პატარა ხილია.

ბოდიშ ბღ **bodiš** *bd* ბოდიში извинение apology, excuse. **ბუდღში ცო ლადტუ ჰოქ!** – ბოდიშები არ გიშველის!

ბოდიშ ბიჯარ (აჯარ) bodiš b|eqar (aqar) გრღმ. *прх. trans.* ბოდიშის მოხდა (ბოდიშს მოიხდის) извиниться to apologize. **ოჯუს ბოდიშ ბეჯტ ცუცენ** – მან ბოდიში მოუხადა ცუცანეს; **ბოდიშ ბეჯარ კელ ბა** – ბოდიშის მოხდა წე-სია.

ბოზბაშ დღ **bozbašdd** ბოზბაში бозбаш (суп из баранины) Bozbash (soup of mutton). **ბოზბაშ ბაყეჭადნრ ჩამლინრ დაყრილო[ჰ] ლერლლა** – ბოზბაში მართლაც და გემრიელ საჭმელებში ითვლება.

ბოთლ *ღღ* **botl** *jj* ბოთლი бутылка bottle. **ბოთლ ვენ ბუნგელ ხმარბადმო** – ბოთლს ღვინის ჭურჭლად ხმარობენ.

ბოთხ ბღ **botx** *bd* 1. საქმე (ძირითადად მანდილოსნისა) работа (в основном женская) handiwork (mainly woman's). **ბოთხ დუყმათუქ[ჰ] ბითნას** – საქმე შუა გზაზე (შუა ადგილას) მივატოვე. 2. რთული ფუძის, ან შესიტყვეების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний a component part of complex root or word-combination.

ბოთხ ბარ botx b|ar გრღმ. *прх. trans.* მუშაობა (მუშაობს), საქმის კეთება работать, трудиться to work. **ბოთხ ბა ცო ჭირხეთუ სოქ, მან ცო მაკუ სოქ** – საქ-მის კეთება არ შეხარება, მაგრამ არ შემიძლია.

ბოთხ ბითარ botx b|itar გრღმ. *прх. trans.* დასაქმება (დაასაქმებს), საქმის [გა]კეთებინება заставить работать to employ. **ოჯუენ კეჩოგო ბოთხ ბითარ ხეუქ** – მან სხვისი დასაქმება იცის.

ბოთ ბღ **bot** *bd* ქარქაში ножны scabbard, sheath. **თედლეს შალთუ ბოთ ტათბუვ ბოთხბითნორ** – თედოლეს ხანჯლის ქარქაში ვერცხლით მოეჭედვინებინა.

ბოდტი დღ **bojtî** dd ბოტი, ელქაჯი (ფარის წინამძღოლი თხა) козёл-вожак leader billy-goat. დუჯ ბოტუდ ჭირუდ იხრ ეენ – ბევრი ბოტი ჭირად უხდება ცხვარს.

ბოლო ბღ **bolô** bd 1. ბოლო (დასასრული) конец, окончание, the end. ბღ ბოლო[ჰ] ფსა ბიფურ სოგო[ჰ] – ბადის ბოლოში ქერი მეთესა. 2. ბოლო (ფრინველისა), კუდი хвост (птицы) tail. დედლიგო[ჰ] ბოლუდ დაჰ დანრ – დედლებს ბოლოებს აცლიან.

ბოლოკა დღ **bolqa'ô** dd ბოლოკა репица Rapistrum rugosum (Latin). აღნი[ჰ] ბოლოკაუდ მელ დეწქ და – აღვანში ბოლოკა, რამდენიც გინდა, იმდენია.

ბოლოკ ბღ **bolok** bd ბოლოკი редька, редис radish.

ბორაგ ბბ **borag** bb ჩითი (ნაქსოვი ფენსაცმელი) вязаная, шерстяная обувь knitted woolen shoes. ყარწქ ბორგი – ჭრელი ჩითები; ფსტუფხოვ ბორგი ბო – დედაკაცი ჩითებს ქსოვს [აკეთებს].

ბორბოლ, ბურბულ ბღ **borbol, burbul** bd ბორბალი, თვალი колесо wheel. ურმეგო[ჰ] შიკეც ბორბოლ ბშოგბალ – ურემს ორივე ბორბალი გაუტყდა.

ბორკილ ბღ **borkil** bd ბორკილი кандалы, оковы shakles, fetters. ჰათხეც ბურკლი ოხკინრ ტუსლი დარ – წინათ ბორკილებგაყრილი ტუსალები იყვნენ; დონენ ბურკლი ოხკ – ცხენს ბორკილები დაადეს.

ბორშ¹ დღ **borš¹** dd მოზვერი, ბულა бычок, бугай bull-calf. ტბათნი[ჰ] დუჯ ბორშუდ დარ – ტბათანაში ბევრი მოზვერი იყო; ჩევარდომ დეწქ იხით ბორშ ათანმაქ – შერჩევით უნდა მიუშვან ბულა ფურნე.

ბორშ² დ **borš²** j ბორში борщ Borsch (Slav soup). რუსინ დაწქ ბორშ ხეცქ – რუსებმა კარგი ბორში იციან.

ბორც ბღ **borc** bd ფეტვი просо millet. ბარცქ მაღჯაქ დაყლა მაცოლ დაშ – ფეტვის პურიც იჭმება შიმშილის დროს.

ბოს ბღ **bos** bd ფერი цвет color. დოჰქ[ჰ] ბუნებ ლამზურჩრ ბასავ დეფხოლორ – გაზათხულნე ბუნება ლამაზი ფერით იმოსება; კედლოხ აფქ ბოს ჰაჯრ – კედლებს მწვანე ფერი წაუსვეს; მარჩ ლამზურ ბასიშ მოც და! – რა ლამაზი ფერებია! 2. რთული ფუძის, ან შესიტყვეების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний a component part of complex root or word-combination.

ბასახ დ|ახარ (იხარ) basax d|axar (ixar) გრლუგ. непрх. intrans. თერის წასვლა (თერი წაუვა) побледнеть to turn pale. ვაწ ლაწმარ ბასახ დახე – ჩვენს ავად-მყოფს თერი წაუვიდა. იხ. см. see ბოს bos.

ბასახ დ|ახენრ basax d|axenr მიმლ. прич. particip. თერწასული, თერმკრთალი побледневший, бледный paled. ბასახ დახენრ ბწდრი ჩუ ვასდალწ – თერწ-წასული ბავშვები შემოცვივდნენ.

ბასლორ თასარ (თეფსარ) baslr tar (tepsar) გრლმ. прх. trans. შეღებვა [თერში, საღებავში ჩაგდება] выкрасить, окрасить to paint, to color. ა[ვ]ოს თადღწ ბაწარ სწჩრ ბასლორ თადსნორ – ევას სახურჯინე ნართი ლურჯ საღებავში ჩაეგლო (ლურჯად შეეღება).

ბოს ბ|წლარ (იხარ) bos b|ār (ixar) გრლუგ. непрх. intrans. თერის წასვლა (თერი წაუვა), გაცრეცა, გახუნება побледнеть, полинять to lose color, to fade. წყე-შაწ დითრეს ახლოღო[ჰ] ბოს ბწლწ – ერთი-ორჯერ გარეცხვით ახალუხი გახუნდა [თერი წაუვიდა]; სა ხიტწგო[ჰ] ბოს ბწლწ – შეშინე- ბულს თერი წაუვიდა.

ბოს ბ|წლენრ bos b|ārēnr მიმლ. прич. particip. თერწასული, თერმკრთალი, უთერო; გახუნებული бесцветный, бледный, полинялый paled, discolored, faded. ლაწმარ ბოს ბწლენრ და – ავადმყოფი თერმკრთალია.

ბოს ბ|ალარ (თელარ) bos b|ār (telār) გრლმ. прх. trans. თერის მიცემა (თერს მისცემს) придать цвет, окраску to give color, to color.

ბოს ბ|ალ|ბ|ალინრ (ბ|ალ|ბ|ადღნრ) bos b|ār|balinr (b|ār|baljnō) მიმლ. прич. particip. თერმიცემული, თერწე მოსული приобретший цвет colored, improved complexion.

ბოს თელ|ბ|ალარ (ბალ|ბ|ალარ) bos tel|b|alar (bal|b|alar) გრლუგ. непрх. intrans. თერის მიცემა (თერი ეძლევა) окрашиваться to give color, to improve one's complexion. ლაწეჩრ ჰაერმაქ დახემ ბოს თელლა ნახწ – კარგ ჰაერ- წე ცხოვრებისას თერი ეძლევა ხალხს.

ბოს ჰაგარ (ჰეგარ) bos ḥaḡar (ḥeḡar) გრლმ. прх. trans. შეღებვა (შელე-ბავს), თერის წასმა красить to paint, to color.

ბოსტნაცრ ღღ **bostna'ō** dd ბოსტანა навозный жук gryllotalpa. ბოსტნაცრს ბაგჩახ ემრთვან ზარალ თელრ – ბოსტანა ბაღჩებში (ბოსტნებში) ბლომად ზარალს იძლევა.

ბოტ¹ ბღ **bot¹** bd ცომი тесто dough. ჰათხეც ბაცბივ ცომეს ბოტ ღორ – წი- ნათ წოგათუშები ცომს ბოტს ეძახდნენ.

ბოტ² ღღ **bot²** dd თიკანი козлёнок kid, lamb. ობ. см. see ბოჰ **boh**.

ბოტ³ **bot³** უმი, ცომი, გამოუმცხვარი сырой uncooked, half-baked. ბოტ³ მაღვი გერქ ჰალო ჰან მაღვი? – ცომი ჰური კერიდან ვინ [გ]ამოილო? გუგრ ბოტ³ მა – გოგრა უმია.

ბოლურ ბღ **bojur** bd ბალო кол stake, peg. ბუღრეს ღორ ქარსნეე ახკრ – ბალოზე ცხენს საბლით აბამენ.

ბოყ¹ ბღ **boq¹** bd ბოყვი (ხარხო, რომელშიაც [კედლის] ფიცრებია ჩასმული) деревянное приспособленное для укрепления досок wooden bracket (for framing boards). კედლქ ფიცრი ბოყვან ლეცოდრ – კედლის ფიცრებს ბოყვიც იჭერს.

ბოყ² ბღ **boq²** bd ხაჭოს, ყველის ობი плесень на сыре, творог mold on cheese, curd.

ბოყვ ღღ **boqv** dd ბოკვი явор sycamore.

ბოყრბად|მარ **boyrbad|jar** გრღმ. прх. trans. ხაჭოს მომწითება (მოამწითებს) სა- ღათხურედ готовить творог для поджаривания to make curd for frying.

ბოყრ³: ბოყრ³ კალტ მღ **boqr³ kal³** jj საღათხურედ შემოსული (მომწითებ- ბული) ხაჭო творог, готовый к поджариванию curd ready for frying.

ბოჩკ ბღ **bočk** bd კასრი бочка barrel. ბოჩკან ვენი ღადოჟ – კასრებში ღვინოები ასხია.

ბოძ ბღ **boz** bd ბოძი столб pillar, column. თხქ სამხქ იტ ბომძაქ ღათურ – ჩენი სამხქ ათ ბომძე იღვა.

ბოძკიტ ბღ **bozki³** bd ბოძკინტი, საბჯენი ჯოხი ან ბოძი палка или столбик (для подпорки) prop. სამხენ ბოძკინტი ღატღინას – სამხეს ბოძკინტები მივაშვე- ლე. ობ. см. see ჯიჯბაგ **žžbaq**.

ბოჯჩ ბღ **boqč** bd ბოხჩა узелок bundle, small parcel. ტოტ კიკელ ბოჯჩ ბალირ – იღლიაში ბოხჩა ეჭირა.

- ბოჭ** ღღ **boh** dd ძვ. უც. old ციკანი КОЗЛЁНОК kid, lamb. ღღში ბოჭ ბაცბივ დაჭ დიცი-
დიქ – სიტყვა ბოჭ წოვათუშებმა დაივიწყეს.
- ბოდ** მდ **bōd** jj მახე СИЛОК snare, trap. კაწკოწ ვაშ ღალიხ ბოდ მებლრას ჰადწკინ –
პატარაობისას ზამთარში მახეს ვუგებდი ჩიტებს.
- ბჟან** ღ **bžā** d კნინ. уменьш. dim. საქონელი (უპირატესად ძროხა) СКОТИНА (в основном,
Корова) cattle (mainly cows). ოჯუმიფლაძრ ჟაბ[ო]ხი შინ ბჟან დისქგ თხი –
იმდენი ძროხებიდან ორიოდე ძროხაღა დაგვრჩა.
- ბჟანტ** მ **bžāt** j ბჟანტი, ჭაობიანი საბალახო травянистое место со стоячей водой
вроде болота boggy, swampy pasture. ბჟანტქ დაჯარ ცო ღაღაღ – ბჟანტის
ბალახი არ ვარგა.
- ბჟანსან:** ბჟანსან სტაკ **bžāsā: bžāsā štaḵ** დამყოლი, უინიციატივო კაცი ПОКЛАДИ-
СТЫЙ, БЕЗИНИЦИАТИВНЫЙ (человек) compliant, unenterprising (man).
- ბჟირა:** ბჟირა დ|ახარ (ინარ) **bžira: bžira d|āxar (ixar)** გრღმ. прх. trans. [ღა]-
მსხვრევა (ღა|ამსხვრევეს), [ღა]ლეწვა (ლეწავს) [ПО]ЛОМАТЬ ВДРЕБЕЗГИ to
break, smash, clash. ვახიჩრ სტაკოვ სტაქნი ბჟირა დანხ – მთვრალმა კაცმა
ჭიქები დაამსხვრია; ე ჯამ ბჟირა დანქ – ეს ჯამი დაიმსხვრა. იხ. см. see დ|ახარ²
d|āx|ar².
- ბჟირო|ღარ** **bžiro|ḍar** გრღმ. прх. trans. დამსხვრევა (დაამსხვრევეს, ამსხვრევეს), ჩა-
მსხვრევა разбить, разбивать вдребезги to break, smash, clash. მახავ ფანჯრი
(აკოშკი) ბჟიროდიქ – ქარმა ფანჯრები დაამსხვრია.
- ბრაგ** ღღ **brag** dd ძვ. უც. old. წერაქვი кирка pick, axe. ბრაგევ ჭჷაღოქ ქანღარ
ახკო – წერაქვით მაგარ მიწას თხრიან.
- ბრაგებრუგ** ღღ **brajgbrujgî** dd ბრაგიბრუგი, ბრაგუნი СТУЧАТЬ, ТОПАТЬ НО-
ГАМИ clattering. ვაშირ ბრაგებრუგაძნრ ვეუქ ჩუ – ძმა ბრაგიბრუგით შემო-ვიღა;
ჩა ვრქქღა ჩაქმან ბრაგებრუგ ღაღორ – შორიღან ჩექმების ბრაგი-ბრუგი
მოღიოღა.
- ბრექა|ღალარ** **breka|ḍalar** გრღლუგ. непрх. intrans. ბრექა (იბრიქება) ВЫТЯГИВАТЬСЯ,
ВЫПРЯМЛЯТЬСЯ; ЧВАНИТЬСЯ to turn up one's nose, to swagger. მაცლომცოქ
ბრექალაქჷ! – როდემდის იბრიქები! ე კნათ მოჭ ბრექალა – ეს ბიჭი როგორ
იბრიქება.

ბრჩუ ბლ **brīʒ** bd ბრინჯი рис rice. დაჭოვ ბრინჯუ კეხკბორ – ქალიშვილი ბრინჯუს ხარშავდა.

ბრიყე ვბ; დლ **briqv** vb; jd ბრიყვი невежа rude, impolite. ბრიყვევ საქმე ატამი ღერ დავომ – ბრიყვი საქმეს აღვილად აფუჭებს.

ბროლ დლ **brol** dd ბროლი хрусталь crystal. ფალილო[ჰ] ბროლქ ცინე ჰებომ – ზღაპრებში ბროილს ცინესაც ახსენებენ.

ბრუდტქ **brujtē** რეტანი, რეტით დაავადებული (ცხვარი ან სხვა პირუტყვი) вертежная (больная овца и др.), повреждение мозга у животных giddy (diseased sheep or other cattle). ბრუდტქ ქელ[ვ] რქ მაწყ უდოუ, მაწყ გოგეს ჰედრწი, მაწყ აჰ დებქე – რეტანი ცხვარი ხან გაჩერდება, ხან ტრიალებს, ხან ეცემა.

ბრუტ დ **brut** j რეტი головокружение dizziness.

ბ[რ]ძანბა|დ|არ **b[r]ʒanba|dar** გრდმ. прх. trans. ბრძანება (რუბრძანებს) приказ[ы-в]ать to order. ვაღუმოვ კაწკუმოვ ბ[რ]ძანბალო – დიდი პატარას უბრძანებს.

ბ[რ]ძანებ დ **b[r]ʒaneb** jj ბრძანება приказ order. ჩაფრევ ბ[რ]ძანებ დეჟქ ფჰელობინ, ბევარმაქ დალოათადნო – ჩაფარმა ბრძანება მოუტანა სოფლელებს, ბევარაზე გამოდითო.

ბრძქ ვბ **brʒē** vb ბრძენი мудрец wise. ბრძენი მათხე[ჰ] კაძიკ ბა – ბრძენები ქვეყანაზე ცოტანი არიან.

ბუასილ დ **buasil** j ბუასილი геморрой Hemorrhoids.

ბუბკილო დ **bubkilō** j ყვავილნარი, „ყვავილების ქვეყანა“ цветник, цветы кругом flower range, flower garden.

ბუბკი დ **bubki** d მრ. мн. pl. 1. об. см. see ბუბუკ **bubuk**. 2. სამკაულები украшения jewelry. თეყს დანქრო მანკარგო[ჰ] ფადრგლან ბუბკი ღედანკერ – სალოცა-ვად წასულ ქალიშვილებს ფარგულებზე სამკაულები ეკეთათ.

ბუბუკ დლ **bubuk** dd 1. ყვავილი цветок flower. ცენეს დუგ ვორ ბალო, ზორადში ბუბუკ ვათირ – წელს ბევრი ვაშლი მოვა, ძალიან ბევრი ყვავილი ჰქონდა [ეკრა]; ბუბკი გეჩნერთ დეწლაძში და – ყვავილები ძალიან საყვარლები არიან. 2. ქალის საშინაო სახელი домашнее имя женщины woman's nickname. ბუბუკ, ის ჟაგნო სო ვაპტდებალ სო – ბუბუკ (ყვავილო), ევ წიგნი მომაწოდერა.

ბუბუკ ვოთარ **bubuḵ qotar** გრძმ. прх. trans. უხვად ყვავილების გამოტანა (ყვავილებს გამოიტანს), გადახენტვა расцвети вообще to blossom. ხენბივ ბუბუკ ვოთარ – ხეებმა უხვად ყვავილები გამოიტანა.

ბუდეშურ მდ **budešur** jj ბუდეშური Будешур, виноград особого сорта Budešur, a sort of grapes. ბუდეშურქ ოსრ ბახქეკას ბა – ბუდეშურის მარცვალი მოგროძოა.

ბუთ ბდ **but** bd მთვარე, თვე луна, месяц moon, month. ბუთ ქიქოსდოლონ დალეღ წამბალარ ნახნ – მთვარე ძველთაგანვე ღვთაებად სწამდა ხალხს; ბათიშ ქასტქ დახქ – თვეები ძალე გავიდა.

ბუდ ბდ **buj** bj 1. მუშტი кулак fist. არქქ ბუდ ბადნი კნათ ფეშკრილო ზო- რადში მადხლა – მკვანე (მაგარი) მუშტის მქონე ბიჭი ბალღებში ძალიან ფასობს; შედრი ქორთიხ ბუერჩ დეთორ – თავის თავს მუშტებს ურტყამდა. 2. მუჭა, ჰეშვი горсть handful. ჰუქცერეჰქი შივ ბუდ მარწყოთ ლაჰბინას – ტყის პირას ორიოდე მუჭა მარწყვისსა დაგკრიფე.

ბუდნ ეცარ **bujn ecar** გრძმ. прх. trans. მუჭაში აღება (აიღებს), მომუჭვა ВЗЯТЬ В горсть to hold into handful. ნანეშას შვინდ ბუდნ ეცი'ნე, ქასტლაშ შარნნ და-ხქ – დეილამ შვინდი მომუჭა და აჩქარებით [თავისთვის] წავიდა.

ბუდნლქ **bujnyē** ქართული (ენა) грузинский (язык) Georgian (language). თხე აგენ ბუდნლქ ცო გეთერ – ბეზიანგენმა ქართული (ენა) არ იცოდა; ას ქიქ ღამბინას ბუდნლქ – მე აღრე ვისწავლე ქართული [ენა].

ბუდნლეშ **bujnyēš** მძნს. нареч. adv. ქართულად по-грузински in Georgian. უჩიტ-ლეს ბუდნლეშ დო ამბუდ – მასწავლებელი ქართულად ლაპარაკობს; სე აგენ ბუდნლეშ ამბუდ ცო დომაკერ – ბეზიანგეში ქართულად ვერ ლაპარაკობდა.

ბუდნლოვ ვბ; მდ **bujnyov** vb; jd ქართველი грузин Georgian. თხონ ფენიხ ცჰა ბუდნლოვ ვახქ – ჩვენს სიახლოვეს ერთი ქართველი [მამაკაცი] ცხოვრობს.

ბუდს[ვ]ნ მდ **buj[s]vā** jj ღამე ночь night. ბუდს[ვ]ნ დეჰჩეჰქიდოლონ ნშაჰქ დლოგქ – ღამის მოსვლის მერე ძილიც მოვალა.

ბუდს[ვ]ნ დეკარ (აკარ) **buj[s]vā j|eqar (aqar)** გრძმ. прх. trans. ღამის გადახდა (ღამეს გადაიხდის), ღამის შეწირვა провести бессонную ночь, принося её в жертву to donate a night. თეყილან დუქჩუდშე ბუდს[ვ]ნ დეკარ – სალოცავებში ბევრნი ღამეს ათევენ [სწირავენ].

ბუღს[ვ]ს ხილარ **bujs[v]ā xīlar** დაღამება (დაღამდება) наступление ночи to get dark, to get night. ბუღს[ვ]ს ხილარ ყუვეს სტენრ – დაღამებას ქურდი ელის.

ბუღსუ **bujsū** ზმნს. нареч. adv. ღამით, ღამე НОЧЬЮ at night. ბუღსუ ცო თოჰმაკრევ საბლენს ღელვოსრ – ღამე უძილობა (ვერ დაძინება) უფრო მეტად მასუს-ტებს.

ბუჰჰ დღ **bujh** dd ბუ сова owl. ბუსუ-ბუსუ ბუჰჰ დუღწლათჲ – ღამღამობით ბუ კივის [იძახის] ხოღმე.

ბულაყ ბღ **bulaq** ბღ ჭა колодец well. თხოგოჰ ღანეღრ ხს ბულაყ ბა – ჩვენ კარგი წყლის ჭა გვაქვს.

ბულბულ, ბულბულაყრ დღ **bulbul, bulbula'ō** dd ბულბული соловей nightingale. ბულბულევ (ბულბულაყოვ) ღამღწრათ სტვენადო – ბულბული ღამა-ზად უსტვენს.

ბულთქ ბღ **bultk** bd ბუჩქი; კონა, შეკვრა, თაიგული куст; пук, пучок, связка, букет bush; bunch, bouquet. დაჟარ ბულთქლოჩქი მარწყო ღენრას – ბალახის ბუჩქში მარწყვს ვეძებდი.

ბულთქარნნ დღ **bultkarnā** d ბუჩქნარი кустарник bushes. ფხაკალ ბულთქარნნ-ჩოჩქი ღეჭყოლორ – კურდღელი ბუჩქნარში იმალება.

ბულღ ბღ **buly** bd ხრახნი, ბურღი винт, бурав perforator, screw. ბულღევ მაში-ნაღწ ნაღწლი ვაშხის ჭჭელოღრ – ხრახნით მანქანის ნაწილებს ერთმანეთ-ზე ამაგრებენ.

ბუმბულ დღ **bumbul** jj ბუმბული перо, пух feather. დატწრ ქოთმევ ბუმბულ დეკიჲ – გაქცეულმა ქათამმა ბუმბული დაყარა.

ბუნაგ დღ **bunag** dd ჭურჭელი посуда dishes. ქიქოყ, ხენე'ნჲ, თიჯანნ ბედჲ, ჯენაყ ბუნაგ ცო ღარ – ძველად, ხისა და თიხის გარდა, სხვა ჭურჭელი არ იყო.

ბუნებ დღ **buneb** j ბუნება природа nature. ჰაწამაღოწრ ბუნბევ მემცხოღწ დაკმჲ ღოსხეთოღრ – გაღვიძებული ბუნება მეცხვარეების გულესაც ახარებს.

ბურბუშელ დღ **burbušel** dd 1. ბურბუშელა стружка (деревянная) shavings, cuttings. ე ფიცრენს მელ ბურბუშელ დეკიჲ! – ამ ფიცრიდან რამდენი ბურბუ-შელა დაიყარა! 2. ბაბუაწვერა, ბურბუშელა одуванчик Dandelion. შირქიჩქი მახავ

ემართვან კერზოდრ ბურბუშელ – შირაქში ქარი ბლომად აგორებს ბაბუ-
აწვერას.

ბურდ|ლ|ლაყრ დდ **burd[ɣ]la'ð** dd საფრთხობელა; გადაცმული ბერიკა; ავი სუ-
ლი, ეშმაკი пугало, чучело, ряженный, ведьма, черт evil spirit, devil, over-
clothed like a devil. ნახხ გეფსუ[ჰ] ბურდ|ლ|ლაყრ ლელერ – ყველიერში
ეშმაკად გადაცმული ბერიკები დაიდოდნენ; თიშნ ნახ ბურდ|ლ|ლაყრნ თეშერ
– ძველ ხალხს ავი სულეებისა სწამდა.

ბურდრ დდ **burdô** dd ბურდო, ჩალა солома straw. საბლენნ ფსუქ იხრ ბურდრ –
მომეტებულად ქერისა გამოდის ბურდო.

ბურთ ბდ **burt** bd ბურთი мяч ball. კნათივ ბურთ ლაბწობრ – ბიჭები ბურთს თა-
მაშობენ.

ბურნით დ **burnit** d ბურნუთი нюхательный табак snuff. ქიქოყ დუჯხუდშე ებ-
წორ ბურნით – წინათ ბევრნი ეწეოდნენ ბურნუთს.

ბურსულ დდ **bursul** dd მცირე რამ ნაწილაკი, ჩავარდნილი წყალში, რძეში, ამა
თუ იმ პროდუქტში какая-л. частица, соринка, оказавшаяся на (в) продукте
питания any part fallen in water, milk, and in any product (სხვაგან მოხვედ-
რილ ამ ნაწილაკს არ ერქმევა в другом случае эта частица не называется in
another case this part won't be ბურსულ **bursul**). შურელრ ბურსულ და თას-
დალინრ – რძეში „ბურსული“ ჩავარდნილა.

ბურტყ: ბურტყ ბაჰარ **burtq: burtq b|ahar** გრდმ. прх. trans. ტყაპანის მოდენა
(ტყაპანს მოადენს) упасть с шумом to flop. ლაჩაჰრ ჰეტჩონ დელ ცო
ლაცოდმაკინე, ბურტყ ბაჰნ გიორგის – თავქვე გაქცეულმა თავი ვერ დაი-
ჭირა და ტყაპანი მოადინა გიორგიმ.

ბურლნება|დ|ალარ **buryneba|d|alar** გრდუვ. непрх. intrans. ბუბუნი (ბუბუნებს) ре-
веть (о быке) to grumble. ბორშ ბურლნებალარ – მოზვერი ბუბუნებდა.

ბურძლუმ ბდ **burɣum** bd კრიკინა лесной виноград Vitis silvestris (Latin). კაწ-
კაძრ კნათივ ბურძლუმ ბაცრათხ – პატარა ბიჭები კრიკინას ვჭამდით.

ბუსურბან ვბ; დდ **busurbā** vb; jd მუსლიმანი мусульманин, мусульманка Mus-
lim. თათრანხ, ლეკანხ ბუსურბანი დო – თათრებს, ლეკებს მუსლიმანებს ეძახიან.

ბუსუს ბდ **busus** bd ბუსუსი пух, пушок fuzz. კნათენ ბატრეხ ბუსუს ბალქ – ბიჭს
ტუჩზე ბუსუსი ამოუვიდა.

ბუსუ-ბუსუ **busū-busū** ზმნს. нареч. adv. ღამლამობით по ночам at night. კნათი ბუსუ-ბუსუ აჯენ იხრ – ბიჭები ღამლამობით ნადირზე დადიან.

ბუსცჰაყ **busch'a'** ზმნს. нареч. adv. მთელი ღამე всю ночь all night.

ბუუ: ბუუ დ|არ **buu: buu d|ar** გრძმ. прх. trans. ბზუილი (ბზუის) жужжать buzz. ფუტკრივ ბუუ დო – ფუტკრები ბზუიან.

ბუქ ბდ **buk** bd ბუქი метель wind, turbulent. კონახ ბუქ ლე იმტიჭ სშიროშ ცო ბა – კახეთში ბუქი არც ისე სშირად არის.

ბუქნ დდ **bukn** jj ბუქნა приседание (в пляске) dance in the form of kneeling. ზაქ-რუან ლეთხან იხომ ბუქნი დეწერ – ზაქროს ცეკვისას ბუქნები უყვარდა.

ბუქნ დ|არ **buqn j|ar** გრძმ. прх. trans. ბუქნაობა (ბუქნაობს) плясать, приседая to kneel while dancing. გიორგის ბუქნ დო – გიორგი ბუქნაობს; კნათივ ბუქნი დო – ბიჭები ბუქნაობენ [ბუქნებს აკეთებენ].

ბულ¹ დდ **buy¹** dd ბულა, კურო бугай bull.

ბულ² ბ **buy²** b ბული духота exhalation, strong heat. ნშაყიჰი ბულ ლათე – გარეთ ბული დგას.

ბუყ¹ ბდ **buq¹** bd 1. წელი поясница waist, back. ბუყმაქდაჰი ტათუშ შალთ-ქამარ ზსკურ შიუდგოჰი – წელზე [წელზეგანი ვერცხლის ქამარ-ხანჯალი ერტყა შიოს. 2. ცხენის მოსართავი, გარსაკრავი подпруга girth. დუდ ხენკომ ბაყბი ჭშალოშ დეწე ჰაჭყყ – ცხენების ჭენებისას მოსართავები მაგრად უნდა მო-უჭირონ.

ბუყ² ბ **buq²** b თაობა поколение, колено (в потомстве) generation. ჰანნ ხეყე, სე დად მელდჷ ბუყ ბასრ – ვინ იცის, ჩემი წინაპრების მერამდენე თაობა ვარ.

ბუყსტაკ ვ **buq stak** v შუახნის კაცი мужчина средних лет, middle-aged man. იხ. см. see დუყ² juq².

ბუყესტუენრ **buq pstujnô** შუახნის ქალი женщина средних лет middle-aged woman. იხ. см. see დუყ² juq².

ბუც დ **buc** j 1. ბალახი трава grass. კნათი ბაცმაქ ლეხაკერ – ბიჭები ბალახზე ისხ-დნენ. 2. თავშავა душица Origanum vulgare (Latin).

ბუხ¹ ბ **bux¹ b** 1. ძირი, ფსკერი дно bottom. ღურკე[ე]გო[ჰ] ბუხ თასბაღ – კასრს ძირი გავარდა; ალზნქ ბუხ – ალაზნის ფსკერი. 2. ნაძირალი, ნალექი, ძირი осадок sediment. დათნქ ბუხ – ერბოს ძირი; ვენქ ბუხ – ღვინის ნალექი.

ბუხ დ|ახარ (იხარ) **bux d|axar (ixar)** გრდუფ. непрх. intrans. დალექვა (ძირს წასვლა) (დაილექება) осаждаться to sag. თეტაღონო შურ ერთვან ბუხ მანქ – აჭრილი რძე ბლომად ჩაილექა; შარ დქთნდომ ერთვან კალტ ბუხ მანენო – დოს გაცხელებიას ბლომად ხაჭო დალექილა.

ბუხექ დ|ისენო **buxeh d|isenô** მიმლ. прич. particip. ნალექი, ძირში დარჩენილი осадившийся, осадок sediment. შერდ გართადგო[ჰ] ბუხექ[ჰ] დისენო ფეშკრივ აჰ მანკდინო – შინდის შეჭამანდის ნალექი ბაღლებს გადაელვართ.

ბუხ² ბ **bux² b** დედალი საქონლის სასქესო ორგანო половой орган самки sexual organ of female cattle.

ბუხარ ბდ **buxar bd** ბუხარი камин fireplace. ღანზ და, მაცნე ბუხრევ გურგურ ღო – კარგია, როცა ბუხარი გუგუნებს.

ბუხბუხ: ბუხბუხ დ|არ **buxbux: buxbux d|ar** გრდმ. прх. trans. ბურტყუნი (ბურტყუნებს), ბუხუნი ворчать to speak in an angry voice. ყაფჩო ნახნ ხეცე ბუხ-ბუხ დარ – ბებერმა ხალხმა იცის ბურტყუნი.

ბუხწი **buxçī** უძირო бездонный, без дна bottomless. ტბათნირეჩო გუბეს ალო ბუხწი გუბ – ტბათანის ტბაზე იტყვიან უძირო ტბას.

ბუჰ ბდ **buh bd** ხუბი, ომი драка, ссора, война fight, struggle. ბახჩუემ ბუჰ ბაღქ – მთვრალებს ხუბი მოუვიდათ.

ბუჰ ბ|არ **buh b|ar** გრდმ. прх. trans. ხუბი (ხუბობს), ომი воевать fight, struggle. ოჯარ ვაშბიც ბუჰ ცო ბო – ისინი ერთმანეთს არ ეომებიან (არ ეხუბებიან).

ბუჰ ბ|ორიკ, ბუჰლაკ **buh b|orik, buhlaq** მოხუბარი, მოშულარი драчун, драчливый fighter. ბუჰ ბორიკ დაჯო'ნე დაე, კაწკო'ნე – მოხუბარი დიდიც არის და პატარაც.

ბუჰ თასარ (თეტსარ) **buh tassar (tepsar)** გრდმ. прх. trans. ხუბის, ომის ჩამოგდება (ხუბს, ომს ჩამოაგდება), განხეთქილების მოხდენა затеять драку, начать войну to start a quarrel, war, scandal. და უემტნი, ჰანნა ბუჰ თასარ ცო ჭირხეთე – არიან ისეთები, ვისაც ხუბის ჩამოგდება არ ეზარებათ.

ბუჰარ დდ **buhar** jj ბუერა белокопытник Petasites georgicus (Latin). ტბათნი ბუჰ-რი ღუჯ და – ტბათანაში ბუერჩები ბევრია.

ბუჰთური დ **buh̄turi** d მრ. მნ. pl. გაუთავებელი ჩხუბი, ომი [ჩხუბ–ხმლები], ალი-აქოთი нескончаемая драка, война endless fight, war. ერეკლეგო[ჰ] ღუჯ ბუჰთური დარ მასთხუდც – ერეკლეს ბევრი ომი ჰქონდა მტრებთან.

ბუჰთური დ|არ **buh̄turi dar** გრდმ. прх. trans. გაუთავებლად დავა (დაობს), ჩხუბი, ომი бесконечно драться, воевать to fight, struggle, war, argue endlessly. ვაშ[ბ] ბავბალომც იცხრ ბუჰთური დარ ცო უდოჟ – ერთმანეთის დახოცვამდე მაგათი ჩხუბი არ შეწყდება; ქიქოს მარშოლ ცო დარ, ჰამივას ბუჰთური დორ – ძველად მშვიდობა არ იყო, ყველანი ჩხუბობდნენ (ომობ-დნენ).

ბუჰთური თასარ (თეესარ) **buh̄turi tasar (tepsar)** გრდმ. прх. trans. ჩხუბის ატენა (ჩხუბს ატენს), ჩხუბის ჩამოგდება, ომის მოხდენა затеять драку, войну to start a quarrel, war, scandal. ბახჩჩ ნახე ბუჰთური თასარ – მთვრალმა კა-ცებმა ჩხუბი ატენეს; სპარსლობივ კონიც ბუჰთური თასარ – სპარსელებმა ქართველებთან ომი ჩამოაგდეს.

ბლავ დდ **byavā** dd კნინ. уменьш. dim. საქონელი (შინაური პირუტყვი) скотина cattle (stock). ოჯხე ბლავ ცო დეწქ სტაკოვ ხიტად – ოჯახში საქონელი არ უნდა გაწყვიტოს კაცმა.

ბლავ დდ **byaž** dd ზღარბი ёж hedgehog.

ბჰა, ბჰარჩე **bōā, bōarče'** ზმნს. нареч. adv. ყოველთვის всегда, постоянно always. ბჰა ლივრას ჰოგო, დამდარენ მაყ ბაღარ ცო ხილვადნო – მუდამ გეუბ-ნებოდი, სწავლის მიტოვება არ იქნება-მეთქი.

ბჰაგალ ბდ **bōagal** bd მეჭეჭი бородавка wart. ტარკან ხეჭ ბჰაგალი – თითებ-ზე იცის მეჭეჭები.

ბჰაგლარქ **bōaglārē** მეჭეჭებისანი с бородавками with warts, having warts. მიჩგო[ჰ] ბჰაგლარქ ტოტი და – ზოგს მეჭეჭებისანი ხელები აქვს.

ბჰაკ დდ **bōakā** jj გულა кожаный мешок для тушинского сыра leather sack (for Tush cheese). ნახუდ ბჰაკანხ დეხკო – ყველების გულებში აწყობენ.

ბჰანარქ **bōanārē** წვერიანი остроконечный pointed, peaky. ბჰანარქ გერწ – წვერიანი იარაღი.

ბჭან ბღ **bowā** bd წვერი (ხანჯლისა, ხისა...) *остриё, верхушка (кинжала дерева...)*
nib, point (of dagger, wood). შალთ ბჭანეს წიგრ ლათირ – ხანჯლის წვერს სი-
სხლი ეცხო; შაჟმფრქ ბჭან ბარლო – შამფურისას წვერს თლიან.

ბჭანწი **bowācī** უწვერო (საგანი) *без острого конца without sharp nib.*

ბჭარან ძღ **bowarā** jī მარყუჟი, ყულოვი *петля noose, loop.* დო ლაცბან ლეცეშ
თუდხი ქანდარმაქ დიხკო'ეთხ, ფენიხ მან ქარსნქ ბჭარან ებლოთხ, მქ დონეგ ჩუ
ქოკ ოთბოლო, ქარსან სო ოწმო'ეთხ, ბჭარან ქოკენან ჰაჭყლა – როცა
ცხენის დასაჭერა გვინდა, მარისს მიწანე დავერით, გვერდზე კი საბლის
მარყუჟს ვდებთ, რათა ცხენმა შიგ ფენიხ ჩადგას, საბელს მოვწევთ და მარყუჟი
ფენზე მოეჭირება.

ბჭარან დილარ **bowarā jīlar** მარყუჟის დადება, დაგება *положить пет-
лю (для поимки лошади) to noose, to loop.*

ბჭარ|დ|არ **bowar|dar** გრღმ. прх. trans. დახვედრება (დაახვედრებს), მიგებება,
შეხვედრება; გასწორება *устроить встречу, свести to prepare, to make sb
meet someone, to fit.* ოგარ ჰაშინ მატრ ბჭარდიქ – მათ სტუმრებს სადილი
დაახვედრეს; გასადებ სანან ღრუტეხ ბჭარბინას – გასადები კარის ხვრელს
გავუსწორე; ნაყბისტი ბჭარბინას – ამხანაგები შევახვედრე.

ბჭარ|დ|ახარ **bowar|d|axar** გრღფ. непрх. intrans. შეხვედრა (შეხვდება) *встретиться*
to meet. აღნიჭი ცო მოთეშ საწ მოწათე ბჭარგანქ სოხ – აღვანში მოულოდ-
ნელად ჩემი მოწათე (ვაჟი) შემხვდა; ავ დშეგარ ატან ცო და, ბჭარდახრეხ და
გაღინო – ნადირის მოკვლა ადვილი არ არის, შეხვედრაზეა დამოკიდებული;
უწ დაჰ ხელცლა, აღწალ სოგო, ვაშბახ ბჭარდადხე ნაყაჰა? – რა ძალიან
იცვლები, მითხარი, ერთურთს როცა ვხვდებით გზანე? (ს. გარსევანიძე). უსრ.
несов. imp. ბჭარინარ **bowarixar.**

ბჭარ|დ|ახენო **bowar|d|axenô** მიმლ. прич. particip. შეხვედრილი *встреченный met.*
ბჭარდახენო ავქ მა დალოთო! – შეხვედრილ ნადირს ნუ გაუშვებ!

ბჭარინარ **bowarixar** გრღმ. прх. trans. შეხვედრა (ხვდება) *встречаться to meet.*
ზაქრო ზორამშ ეშიროშ ბჭ არინო მადრმეხ – ზაქრო ძალიან ხშირად ხვდება
მარიამს. სრ. сов. perf. ბჭარ|დ|ახარ **bowar|d|axar.**

ბჭარკ ბღ **bowark** bj 1. თვალი *глаз eye.* ილოფო ღარჭი ბჭარკი დარ – ილოს შა-
ვი თვალეხი ჰქონდა; ბჭარკივ ტყოც თეტო სოწ – თვალეხი კიდევ მიჭრის; დოკ

დექენო ვანო ბჟარკი კიკლინმაქ მოტმოშ ჰეჭქალათი ფსტუნაგო – გულმო-სულმა ვანომ თვალეხის ბრიალით დაუწყო ცოლს ცქერა; შქის ჰალ ჰაწამ-ვალა'რქ, ბჟარკ ყატბა'რქ ცჰქლ დიქ – შანქიმ გამოდვიძება და თვალის და-ჭყეტა (გახელა) ერთად ქნა; ბჟარკი ყეტმოშ სა ჰალ დალქ ფორეგო – გრძნობაზე ყოფნით [თვალეხს ახელდა რა] ამოუვიდა სული ფორეს. 2. თვალი (ოთახი) комната room. თხე წენიგო[ჰ] (წინგოჰ) ეო ბჟარკ ბა – ჩვენს სახლს სამი თვალი [ოთახი] აქეს. 3. თვალი, ყულფი, კილო петля loop. ქარსქ დეფ-ცოშ ცჰადნი ბისტეხ ბჟარკ ბებწო – საბლის დაწენისას ერთ წვერში ყულფს აბამენ (აკეთებენ); ჩოჯქ ბჟარკი – ჩოხის კილოები. 4. რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний a component part of complex root or word-combination.

ბჟარკჷ ჩუენი (ჩუენუდ) დ **bwarxã çujni (çujnuj)** d მრ. მნ. pl. წამ-წამები (თვალთა ბეწვეები) ресницы eyelashes. ბჟარკჷ ჩუენიგ (ჩუენუდგ) ბჟარკი გაგოდო – წამწამები თვალეხს იცავენ.

ბჟარკ ბოწარ (ბებწარ) **bwarx b|oçar (b|ebçar)** გრდმ. прх. trans. თვალის გაყოლება (თვალს გაყოლებს) проводить, провожать глазом, разглядывать to keep one's eyes glued on sb. მელქ ნაყვ დოტუენი დაგქ შილუენ, ჰამახეც ბჟარკ ბოწარ – რამდენიც გზაზე მომავალი ნახა შილომ, ყველას თვალი გაყოლა; დუდტ-დალჩოხ ბჟარკ ბებწარ მა ხეცქ! – წამსვლელ-წამომსვლელ-ზე თვალის გაყოლება ნუ იცი!

ბჟარკ დ|ალუენი **bwarx d|ayujni** მიმლ. прич. particip. თვალში მოსასვლელი, მიმზიდველი, მოსაწონი привлекательный attractive. ლამზურჩო დოჰქო-ტუქ დოჰ ბჟარკ დალუენი და – ლამაზი პირისახის გოგო მიმზიდველია.

ბჟარკ ბითარ **bwarx b|itar** გრდმ. прх. trans. თვალის დევნება, თვალის დაჭერა, მიხედვა присматривать, наблюдать to keep one's eyes on sb/sth, to observe sb/sth. ბჟარკ ბითქ ქასქასტქ აჰ იხრას ბაღქ – თვალის სადევნებლად (მოსავლელად) ჩქარ-ჩქარა ჩავდიოდნი ბაღში.

ბჟარკ ბითუენი **bwarx b|itujni** მიმლ. прич. particip. 1. დასახედავი, მოსავლელი, მისახელი требующий присмотра, наблюдения sb/sth to be looked after, treated. ბჟარკ ბითუენი დუქ ვუქ და ნახგო[ჰ], ლეცეჰქ ბადრი, ლეცეჰქ დახნქ – თვალის დასაჭერი (მოსავლელი) ბევრი რამ აქეს ხალხს, გინდა ბავშვები, გინდა საქონელი. 2. ყურის მგდებელი, დარაჯი наблюдающий, охра-

няющий, сторож observer, watchman. ფჭექჷ წენიგორ ბჭარკ ბითუენი სტაკ ვარ თხოგო[ჭ] – სოფელში სახლზე თვალის დამჭერი გვეყავდა.

ბჭარკ დ|აყარ (ინარ) bwarḳ d|a'ar (ixar) გრლუვ. непрх. intrans. თვალში მოსვლა (თვალში მოსდის, მოუვა), მოწონება [по]нравиться to please, to like. ბეხუენი დო ბჭარკ ბეყენე ერისტუენი, სო ეცო – გასაყიდი ცხენი თვალში მოუვიდა ერისტოს და იყიდა; ო კაწკო სტაკ ბჭარკ ცო ინო სო – ის პატარა კაცი თვალში არ მომდის.

ბჭარკენ გუენი bwarḳen gujnî მიმლ. прич. particip. ხილული, აშკარა, ცხადი (რასაც თვალი ხედავს) видимый, явный clear, obvious, vivid. ნატოს ბჭარკენ გუენი აფუშ ბო – ნატო აშკარა ტყუილს ამბობ.

ბჭარკენ გუშ bwarḳen guš ზმნ. нареч. adv. თვალდასანახად, ცხადად, აშკარად, თვალწინ явно, на глазах obviously, vividly. კნათივ ბჭარკენ გუშ ვალითიქ დეთ აჯეგო – ბიჭებმა თვალწინ (თვალნათლივ) შეატამეს ნადირს ფური.

ბჭარკინ დ|აგინო bwarḳin d|aginô მიმლ. прич. particip. თვალით მნახველი, დამნახველი, თვითმხილველი видевший, очевидец witness. შადრი ბდრქ დალარ ბჭარკინ დაგინო ნან დაჭ ლაწმდოლო – თავისი შვილის სიკვდილის მხილველი დედა ავად განდა.

ბჭარკი თეფხ|მარ bwarḳi teph|x|ar გრლმ. прх. trans. თვალეების ხამხამი моргание, моргать глазами blinking, to blink. ბჭარკი თეფხმარ ღამდარქეს და ვალინო – თვალეების ხამხამი ჩვევაზე დამოკიდებული; იამზეს ვშიროშ ბჭარკი თეფხოდო – იამზე ხშირად თვალებს ახამხამებს.

ბჭარკ მეყ|ბარ bwarḳ meq|b|ar თვალის დაჭერა (თვალს დაიჭერს), ყურის გდება, თვალთვალი наблюдать, [вы]следить, выслеживать to watch, to keep one's eyes on sb/sth. ბდრიგო ბჭარკ მეყბა ნანას დაცოუხე დოჭ დითქ – ბავშვებზე თვალის დასაჭერად დედამ უფროსი ქალიშვილი დატოვა.

ბჭარკ მეყ|ბუენი bwarḳ meq|b|ujnî მიმლ. прич. particip. ყურის მგდებელი, მეთვალყურე наблюдающий overseer. ბალეგო ბჭარკ მეყბუენი სტაკ ვა სოგო[ჭ] – ბაღზე თვალის დამჭერი კაცი მყავს.

ბჭარკ ცო დ|სყარ (ინარ) **bwarḵ co d|a'ar (ixar)** გრდუვ. непрх. intrans. თვალ-
ში არ მოსვლა (არ მოუვა) не понравиться to dislike. ე მოჭ ბჭარკ ცო დუქ
სო – ეს ქალიშვილი თვალში არ მომივიდა.

ბჭარკ ცო გაჩუნბ **bwarḵ co qačujnî** მიმლ. прич. particip. თვალუწვ-
დენელი глазом недостигаемый, необозримый endless, remote. ბჭარკ ცო
გაჩუნბ მაძლი – თვალუწვდენელი მანძილები.

ბჭარკ გასტბარ (გესტბარ) **bwarḵ qast|bar (qest|bar)** გრდმ. прх.
trans. თვალის მიმოვლება (თვალს მიმოავლებს), თვალის დავლება обозреть to
look through. ლაჟმრენაჭო აღზა გეგებ ბჭარკ გასტბარ ჰამბალანბ და –
მთიდან აღაზნის ხეობისთვის თვალის მიმოვლება სასიამოვნოა.

ბჭარკ გაყბარ **bwarḵ qa'|bar** გრდმ. прх. trans. თვალის მოკვრა заме-
тить, увидеть to see suddenly. ბჭარწას ბჭარკ გაყბარ, ლუევ თოთ გოსარ
ცჰა ხილქ – მგლისთვის თვალის მოკვრა და მწყემსის [მიერ] თოთვის გასრო-
ლა ერთი იყო; ჰქლოჩ ბჭარწას ბჭარკ გაყბინას – ტყეში მგელს თვა-
ლი მოვკარი.

ბჭარკ ბარ **bwarḵ bar** გრდმ. прх. trans. გათვალვა (გათვალავს), თვალის კვრა
сглазить to bring misfortune, to take one's eyes.

ბჭარკ ბიენო **bwarḵ b|ienô** მიმლ. прич. particip. 1. გათვალული, თვალნაკრავი
тот, кого сглазили a person who is brought misfortune. ბებრევ ბჭარკ ბიენო
დადნო, ლიფი ბაღრეხ – ბებრის გათვალულიაო, ამბობენ ბავშვზე; დეო
ლაწაბუდღიქ, ბჭარკ ბიენადნო, აღო – ძროხის ავად გახდომისას, გა-
თვალულიაო, იტყვიან. 2. გამთვალავი сглазивший a person who brings mis-
fortune. ე ათან ბჭარკ ბიენო მენაკ დალო? – ამ თურის გამთვალავი, ნე-
ტავი, ვინ არის?

ბჭარკ ბესკბალარ (ახკბალარ) **bwarḵ b|exḵ|b|alar (axḵ|b|alar)**
გრდუვ. непрх. intrans. დაბინდება наступление темноты, сумерки to get dark, to
dusk. ბჭარკ ბესკბალარქ, დახნონ დადოლ დარქ ცჰა დეწქ ხილზ – დაბინ-
დება და საქონლის მიხედვა ერთი უნდა იყოს; ბჭარკ ბესკბადღიქქ ქაბო
გუდმირი ლესკო – დაბინდებისას ძროხებს გომურში ერეკებიან.

ბჭარკ ბესკბადლნო დ **bwarḵ b|ex|b|ajlnô d** დროსა და სივრცეში გან-
ფენილი ბინდი сумерки twilight. ბჭარკ ბესკბადლნო დაგეგქ, ქაბო ჩუ
ბიკათ! – დაბინდებულია ლამის, ძროხები შერეკეთ!

ბჭარკ ვაჩუღლჷ დ **boarḵ qačujlā** d თვალსაწიერი, ცის კიდე небосклон, горизонт horizon, skyline. მიჩემცინჷ ბჭარკ ვაჩუღლჷ დადცო, ჰა-ცო, ჰორიზონტ ოჯუხ დო – სადამდეც თვალსაწიერია, იცი, ჰორიზონტს იმას უწოდებენ.

ბჭარკ-წამწამ დდ **boarḵ-čamčam** dd თვალ-წარბი (თვალ-წამწამი) глаза и брови eyes and eyebrows.

ბჭარკიწი **arḵiçi** ბრმა, უთვალე[ბ]ო слепой, безглазый blind. დო, ჰო ბჭარკიწი ხუმი ცო მაჰო, მე ლათულორ ეთეჰჷ! – ჟა, შენ ბრმა ხომ არა ხარ, რომ ლათუმი დგები!

ბჭარკნიჩი **boarḵ'iri** თვალმახვილი остроглазый, зоркий sharp-eyed. ბჭარკ-ნიჩიჩი ადმიენგო[ჷ] ცომ დეჰლა – თვალმახვილ ადამიანს არათერი გამოეპარება.

ბჭარჩეუ **boarče'** ზმნს. нареч. adv. მუდამ, მუდმივად, ყოველთვის постоянно, всегда permanently, always. ო ბჭარჩეუ ქიქოც ვითუ ღურდჷ – ის მუდამ აღრე დგება დილით.

ბჭარწოლ დ **boaçol** j სიბრმავე слепота blindness.

ბჭარლო **boaryo** მყოფ. об. буд. см. fut. see ბჭარ|დ|ახარ **boar|d|axar**. ვა ობი ვაშ- [ბ]ახ ბჭარლოდ? – ხვალ ისინი ერთმანეთს შეხვდებიან?

ბჭარლოღლჷ დდ **boaryujlā** dd შესახვედრი დრო და ადგილი; შესაყარი (მდინარეთა) место и время встречи; место слияния (рек) a place and time for meeting; a place where two things (rivers, lines, roads) join each other. თხჷ ბჭარლოღლჷ ბაღეჰჷ და – ჩვენი შესხვედრის ადგილი ბაღეა; ოვრო ბჭარლოღლჷ მაცა ხილუ? – იმათი შესხვედრა როდის იქნება?

ბჭარწ|დ|ადლნო, ბჭარწ|დ|ალინო **boarç|d|ajlnô, boarç|d|alinô** მძლ. прич. particip. დაბრმავებული ослепший dazzled. სჷ მასთხოვაც მა ხილულ ბჭარწ-ვადლნო – ჩემი მტერიც ნუ იქნება დაბრმავებული.

ბჭარწ|დ|არ **boarç|d|ar** გრძმ. прх. trans. დაბრმავება (დასაბრმავებს) ослепить, ослеплять to make sb blind. ყუღლეუ ბაღერ ბჭარწდინო – ყვაგელს ბავში დავებრმავებინა.

ბჭარწჷ **boarçē** ბრმა, უსინათლო слепой blind. ბჭარწჷ ხილჷ ცოჰანა ლეუჷ – სიბრმავე არავის უნდა; ბჭარწჷჩონ დოჰ დადლნას – ბრმას ჯოხი მივეცი.

ბჭარწოლ ღ **bwarçol** j სიბრმავე слепота blindness. ხალა და ბჭარწოლ – ძნე-
ლია სიბრმავე.

ბჭარწოლ დღ **bwarçõ** ჯჯორი мул mule. ლამუაჰი ქესდა ცო ლავლაძნი და ბჭარწოლ
– მთაში სამუშავებლად არდასათმობია ჯჯორი.

ბჭასტ ბღ **bwašt** bd დიცი борщевик Heracleum (Latin). ბაცბიე ლამუაჰი ბჭასტჲ
ჰალ ბაყრ – წოვათუშები მთაში დიყსაც ჭამენ; ნაყცერე ბალწირ ბჭასტენ ცო
ლეყ სო ფინხა თილოა – გზისპირს ამოსულ დიყს არ მინდა გაყცდე (მ.
ბუქურაული).

ბჭე ბღ **bwe** bd ჯჯარი войско army.

ბჭეყში დ **bwe'si** d ცხვარი (ბავშვის ენაზე) баран (на детском языке) sheep (in
baby language).

ბჭოგ ბღ **bwoog** bd ბელტი; ყამირი пласт (при вспашке); целина clod. გუთ-
ნეე მოფსტ ახოშ ბჭოგი ფენის დეხკლა (დიფშლა) – გუთნით მიწის ხენისას
ბელტები გვერდზე იყრება (წვეება).

ბჭორწ ბღ **bworç** bd მგელი волк wolf.

ბჭოკ ბღ **bwok** bd ბოტი, ვაცი козёл-вожак billy-goat. ჟენ ჰათხ დაჯაძირ
მჭაყარქ ბჭოკ ბალორ ბიწბაჯუდშ, სო, დაჰა ჰეჭუშ – ცხვრის წინ დიდ-
რონრქებანი ვაცი მოდიოდა თავმომწონედ, გარშემო (აქეთ და იქით) ცქე-
რით.

ბ

გაგა და **gagã** j კვერცხი яйцо egg. გაგნეგოაჰი კაპრაშ დოკ და – კვერცხს ყვი-
თელი გული აქეს; გაგნი დაა შუგო? – კვერცხები გაქვთ?

გაგ|დ|არ **gag|d|ar** გრღმ. прх. trans. პატრონობა (პატრონობს, უპატრონებს), მოვლა,
შენახვა, დარაჯობა ухаживать, беречь, оберегать; сторожить, смотреть to
look after, to take care (of), to watch, to keep an eye. ყაძირ ბაბუნ გაგვარ
დეწჲ – მოხუცებულ პაპას შენახვა უნდა [მოვლა უნდა]; ვუნჲ (უნჲ) და ნახ-

გონჭი, სტემაინაყ გაგდარ ღეწე – რაც აქვს ხალხს, ყველაფერს მოვლა (შენახვა, თვალის დაჭერა) სჭირდება; კაწკუდარ კნათეე ხურჩხლასუე გაგდორ – პატარა ბიჭი ხურჩხელებს დარაჯობდა.

გაგაცრ დღ **gaga'ô** dd მუცელი, კუჭი живот, желудок stomach. დაჯო გაგცრ ვადწე ოჯუდგონჭი – დიდი მუცელი ჰკიდა მას; გაგაცრ ღულე სე – მუცელი მიყუყუნებს; დაყარ გაკუე ღუდტე – საჭმელი კუჭში მიდის.

გაგ|დ|იენრ **gag|dienô** მიმლ. прич. particip. შენახული сохранный kept.

გაგ|დ|ითარ **gag|ditar** გრლმ. прх. trans. შენახვინება (შენახვინებს), შესანახად, მოსავლელად მიბარება дать на сохранение, поручить ухаживать to give sth/sb to someone for keeping or looking after. კნათ გაგვითა დაბწხუემნ ვადლნას – ბიჭი მოსავლელად ნაცნობებს მივებარე; ღო ნაყბისტეგრ გაგბითოს – ცხენს ამხანაგს ვანახვინებ.

გაგ|დ|უენრ **gag|d|ujnî** მიმლ. прич. particip. 1. შესანახი, მოსავლელი то, за кем (чем) надо ухаживать; то, что надо хранить sth/sb to be cared of or kept. წა ეცა ტათე და გაგდუენრ – სახლის საყიდლად ფულია შესანახი. 2. შემნახველი, მომვლელი ухаживающий keeper, a person who takes care of sth/sb. ღუე გაგდოჩონ ნახხ-მადჯა დადჯნათხ – ცხენების მომვლელს ყველ-პური წავუღეთ.

გაგუტ **gagut** გუგუ! куку! Cuckoo! გაგუტ, გაგუტადნრ, ბულე გუგუტ – გუგუ, გუგუო, იძახის გუგული.

გან¹ დ **gāg¹** jj ბაბა, პური (ბავშვის ენაზე) детское название хлеба bread in kid's language. გან ეწი ჰო? – ბაბა გინდა?

გან² ბლ **gāg²** bd მტევანი кисть винограда bunch. ქანზე გან – ყურძნის მტევანი.

გარ **gār** მოიცა, დამაცადე постой, погоди wait, keep waiting. გარ, ეწ დოს ჰოგრ ამბუე – მოიცა, მერე გეტყვი ამბავს (გელაპარაკები); გართ, ეწ ბებცოს შეგრ ფალ – მოიცათ, მერე გაამბობთ ზლაპარს.

გარგ **gārg** adit. ზმნს. нареч. adv. 1. ახლოს близко near. 2. რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний a component part of complex root or word-combination.

გარგ დ|ახარ (იხარ) **gārg d|axar (ixar)** გრლუგ. непрх. intrans. ახლოს მისვლა подойти близко, приблизиться to come closer. ჩინ გარგ ვახენე, უდტოთონ თოფ დადფეთს – დათვის მიუახლოვდა და ისე დაჰკრა თოფი დავითმა.

გარგ ეყარ (ლეთხარ) **gārg eqar (letxar)** გრლუგ. непрх. intrans. ახლოს გადასტომა прыгнуть близко to jump over nearby.

გარგ დაყარ (იხარ) **gārg d|a'ar (ixar)** გრლუგ. непрх. intrans. ახლოს მოსვლა подойти близко to come closer.

გარგ დილარ (დებლარ) **gārg d|īlar (d|eblar)** ახლოს დადება положить близко to put nearby.

გარდ **gārd** თანდ. послел. прер. გარდა кроме except. ჰობ გარდ ცომენა და სოგო[ჰ] – შენ გარდა არავინ მყავს.

გავ დდ **gav dd** შულო в длину намотанные нитки hank. ფსტეივ ბაწრწ გავი დორ – დედაკაცები ბაწრებისას (მატყლის ძაფისას) შულოებს აკეთებდნენ.

გაზ¹ ბდ **gaz¹ bd** გაზი (ხელსაწყო) клещи tongs. გაზეწი ე ლუქსარ ჰალორ ცო ბახმაკე სო – უგაზოდ ეს ლურსმანი ვერ ამომაქვს.

გაზ² ბდ **gaz² bd** გაზი (აირი) газ gas. გაზ ჰალორ გაზბადონო'ტ, მატრ ცო თე-გოდმაკე სო – გაზი გათავებულია და სადილს ვერ ვამზადებ.

გაზა ბდ **gazā bd** თხა коза, козел goat. გაზარ ჟენ ჰათხე ლელე – თხები ცხვრის წინ დადიან; სოგო[ჰ] ში გაზა ბა – მე ორი თხა მყავს.

გათქვირბა|დ|ადონრ, გათქვირბა|დ|ალინრ **gatkvirba|d|alinô, gatkvirba-|d|ajlnô** მიმდ. прич. particip. გათქვირებული упитанный well-fed, fatten. მელჰა-ჭეჩო გათქვირბადადონრ დუდ, ყაბრ ლელე – ყველგან გათქვირებული ცხენები, ძროხები დადიან.

გათქვირბა|დ|ალარ **gatkvirba|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. გათქვირება (გათქვირდება) стать упитанным to fatten. სქ დეთ გათქვირბადბალო – ჩემი ძროხა გათქვირდა; სქ ბადერ დუჯ დაყოშ გათქვირბალა – ჩემი ბავშვი ბევრი ჭამით გათქვირდება.

გადრჩ-გუდრჩი: გადრჩ-გუდრჩი ბაცარ **gajrč-gujrčî: gajrč-gujrčî baqar** რაიმე ამბის, მოვლენის ჩაცხრომა утихомириться to pacify any event, incident.

გაკრ, გაუკუ დდ **gakô, gaukû dd** ბალთა, აბზინდა, ლითონის ენიანი შესაკრავი ქამრისა და მისთანათა металлическая застёжка для ремней buckle, clasp. სე ქამრეგოჰ ტათბუშ გაკრ და – ჩემს ქამარს ვერცხლის ბალთა აქვს; ქამრე გაუკუ დავდინას – ქამრის აბზინდა დავკარგე.

გაკუძლი **gakujli** მუცლიანი, ღიპიანი с брюхом, брюхатый big-bellied, pit-bellied. გაკუძლი ხილარ ცო თაუგუ ადამიანებ – მუცლიანობა (მუცლიანი ყოფნა) არ უხდება ადამიანს.

გალ მდ **gal** jz გალა вязка (овощная) bunch (vegetable).

გალს მდ **galã** jz გუნდა ком, комок lump, ball. ცუფ გალს – ქუბლის გუნდა.

ნძაპრს გალს **nɔapri galã** გადატ. перен. fig. ძილისგუნდა соня sleepy-head.

გალურ **galur** გარეული дикий wild. აღნიჭი თხილნრეჩრ ჭალეჭი გალურ გარშ დანერ – ალვანში თხილიან ჭალაში გარეული ღორები ბინადრობდნენ [ცხოვრობდნენ].

განლ მდ **gãl** jz არყის ხე береза birch tree. ლამუჭი, ნაეტრან გალქ დოს დაკოდრ – მთაში, ბინებში არყის შეშას წვავენ.

განლარნნ დ **gslarnã** d არყიანი, არყნარი березовая роща birch wood. ლამუჭი ღუდგჩოაჭი და განლარნნ – მთაში ბევრგან არის არყნარი.

გამ ბდ **gam** bd ხვეწი долото, стамеска an iron sharpener for wood (for making spoons). გამ ხე ეხკუდნი ღამჭკე გერწ და – ხვეწი ხის სათლელი [სათხრელი] რკინის იარაღია.

გამ|დ|არ **gam|d|ar** გრდმ. прх. trans. გამრუდება (გა|ამრუდებას), მოხრა (ქმო|ხრის), მოკაკვა, გალუნვა искривить, искривлять to bend, to crook, to hunch. ატყენ გეთეშ გამდარ ღეწე – მშვილდს ცოდნით უნდა მოხრა.

გამართო|დ|არ **gamarto|d|ar** გრდმ. прх. trans. გამართვა устроить, закончить стройку, обставить to repair, to organize, to arrange. წენინ გამართოდარ იშუ – სახლს გამართვა აკლია; ვაშრ შირქილქ ჭალრ გებლი'ნეთხ, ცჭა ღანქ ქორწილნ გამართოდინათხ! – ძმა შირაქიდან დავიბარეთ და ერთი კარგი ქორწილი გაგაქმართეთ!

გამგარჯოქ, გამგარჯოქ **gamgaržõ, gamgaržũ** მრუდე, არასწორი, მიბრეცილ-მობრეცილი кривой crooked. გამგარჯოქ ხენბი ღუგ და ჭყლოჭ – მრუდე ხეები ბევრია ტყეში.

გამნნ, გამმნნ დდ **gamnã, gajmnã** dd ოღრო-ჩოღრო, სიმრუდე; უსწორ-მასწორო, მრუდე სივრცე кривое, неровное место, пространство crookedness, bumpy place. გამმნნ ღაჩოაჭი ატქ ცო და ღელარ, აჭ ღოქარ ღამწუ –

სადაც სიმრუდეა, ადვილი არ არის სიარული, წაქცევა სდევს; ე სანგოაჰი გამ-
ნა და, ნიფსნა ცო და – ამ ეზოში სიმრუდეა, სისწორე არაა.

გამოლ ო **gamol** j სიმრუდე კривизна curvature.

გამონ, გამიქ gamō, gamū 1. მრუდე, უსწორმასწორო кривой, непрямоy crooked. გამიქ ლოჭ – მრუდე ჯოხი; გამიქ ნიყ – მრუდე გზა. 2. გადატ. перен. fig. გა-
იძვერა, გაქნილი плут, мошенник, пройдоха lustful person, dodger. გამიქ
სტაკ ცო ლალავ – გაიძვერა კაცი არ ვარგა.

გამოშ, გამიშ gamoš, gamuš ზმნს. нареч. adv. მრუდედ, არასწორად криво, не-
правильно crookedly, wrongly. თედლის წაბიკ გამოშ თეგბორ – თედლი
კოვზს მრუდედ აკეთებდა; ო სტაკოვ გამიშ დორ ამბუდ – ის კაცი არა-
სწორად ლაპარაკობდა.

გამოფურა|დ|არ gamopuyra|d|ar გრძმ. прх. trans. ამოღრუტნა (ამოღრუტნის)
выдолбить to make a pit. ჩხუტ თაგბანანრ კუქ გამოფურადინას – სა-
დღვებლის გასაკეთებლად კუნძი ამოღრუტნე.

გამოცხადბა|დ|ალარ gamocxadba|d|alar გრძფ. непрх. intrans. გამოცხადება (გა-
მოცხადდება) явиться; сделаться обнародованным to come, to declare, to an-
nounce. მეღმი სატაკ სასამართლოდ ცო გამოცხადბადვალინრ – რამდენიმე
კაცი სასამართლოში არ გამოცხადებულა; ნანნ ბრძანებ გამოცხადბადმალრ –
ხალხს ბრძანება გამოუცხადდა; გამოცხადბადალრ, ჰან მეღ დეწე დაჰან ტათებ
ხადნნ – გამოცხადდა, ვინ რამდენი უნდა შეიტანოს თული ხაზინაში.

გამოცხადბა|დ|არ gamocxadba|d|ar გრძმ. прх. trans. გამოცხადება (გამოცხა-
დება) объявить, объявлять to declare, to announce. ხალხონ ბრძანებ გამო-
ცხადბადმიქ – ხალხს ბრძანება გამოუცხადეს.

გამოძივბა|დ|აწი gamozivba|d|aci გამოუძიებელი, გამოუძიებლად без рас-
следования uninvestigated, without investigation. ო სტაკ ვაგრქ ამბუდ გა-
მოძივბადმწი მისქ – იმ კაცის დაკარგვის ამბავი გამოუძიებელი დარჩა.

გამოჭედა|დ|არ gamočeda|d|ar გრძმ. прх. trans. გამოჭედეა (გამოჭედავს) выко-
вать to forge. ას მანგალ გამოჭედადბინას – მე ნამგალი გამოვჭედე.

გამჩქ ვბ; დღ gamčč vb; jd გამჩენი, მშობელი создатель, родитель parent. ჰო
გამჩქ ვაგინრ (დაგინრ)! – შე გამჩენგამქრალი!

განა', გარა' **gana', gara'** (ქალები ამბობენ женщины говорят women say: განი', გარი' **gani', gari'**) აბა ну, ну-ка now, let. განა' (გარა', განი', გარი'), ნან, ფალ ბეფცლექჷ თხოგრ! – აბა, დედა, ზღაპარი გვიამბე ერთი! განა', ის ჟაგნრ დასლექჷ! – აბა, ეგ წიგნი მოიტა ერთი! განა', შაქარ ეცლექჷ! – აბა, შაქარი იყიდე ერთი! განა', ღონენ ხაყ! – აბა, ცხენზე შეჯექი!

განაბა|დ|ალარ **ganaba|d|alar** გრძმ. прх. trans. განაბვა (გაინაბება) притаиться to hush. ფხაკლენ ხეცჷ ზორადში განაბადალარ – კურდღელმა იცის ძალზე განაბვა; ცოკალ განაბადალარ – მელია გაინაბა.

განაკუ **ganākū** მორჩილი покладистый obedient (to).

განგეც **gange'** ზმნს. нареч. adv. გვიანდა, ეს-ესაა, სულ ახლახან только что, совсем недавно, вот-вот just now, late. წა განგეც თავდინას – სახლი გვიანდა ავა-შენე.

განყოფ ვბ; მდ **ganqop** vb; jd 1. განაყოფი, განაყარი, ნათესავი (ერთი გვარისა), იგივე ბიძაშვილი родственник, однофамилец relative (people having one and the same surname). ბაცბივ, ცჰამნ გორლეჩუძე – სტაკოვ, ფსტუფჩოვ, დაჯჩოვ, კაწკჩოვ – გაშხის განყოფ დო – წოვათუშები, ერთი გვარისანი – კაცი, დედაკაცი, დიდი, პატარა – ერთმანეთს განაყოფს ეძახიან. 2. გადატ. перен. fig. ძმა брат brother.

განლაყ **ganya'** დიახაც, დიახამც да, без сомнения verily, in truth, really. განლაყ, მე მარაგრ შარწ ალწი ცო მძიყურ მადრამ – დიახაც, რომ ქმრისთვის თავისი სათქმელის უთქმელად არ დადგებოდა მარიამი; განლაყ, მე ე ამბუდ ჰამინას ხაყი! – დიახაც, რომ ეს ამბავი ყველამ გაიგო!

განგ მდ **gāg** ij უხეირო, ჯაგლაგი ცხენი кляча jade. განგელ დო მუფჩო გაგბარეე ჰერწობრ – ჯაგლაგად ცხენს ცუდი შენახვა [გადასაქცევს; შიგ განგ მაგეგე თხოგოქჷ] – ორიოდე ჯაგლაგიდა გეყავს.

განგალ ბდ **gāgal** bd ეყვანი, ზანზალაკი колокольчик bell. ბჰაკნ საკრეს განგალ ბებწრ ხადღზემში ლელა – ვაცს კისერზე ეყვანს აბამენ ხალისიანად სასი-არყოლოდ.

განჯწ დდ **gāñ** dd განჯინა, ნიში ниша, стеной шкаф wall locker. განჯწ ვში-როშ და კედლობ – განჯინა ხშირად არის კედლებში.

გაჟლეტა|დ|არ **gažleṭa|d|ar** გრდმ. прх. trans. გაჟლეტა (გაჟლეტს) истребить, уничтожить to destroy, to annihilate, to exterminate. ქორივ ქოთმი გაჟლეტადიქ – ქორმა ქათმები გაჟლეტა. უსრ. несов. imp. **ჟლეტა|დ|არ** **žleṭa|d|ar**.

გარგ|დ|ალარ **garg|d|alar** გრდუგ. непрх. intrans. მიახლოება, მოახლოება, დაახლოება приблизиться, сблизиться to come closer. **დოჰან გარგდლო** – გაზაფხული მოახლოვდა; **თხად წენინ გარგდამონათხ** – ჩვენს სახლს მიუახლოვდით; **დოჰანათჟ ვაშხინ გარგდლო** – ქალი და ვაჟი ერთმანეთს დაუახლოვდნენ.

გარგ|დ|არ **garg|d|ar** გრდმ. прх. trans. დაახლოება (დაახლოებს), მიახლოება приблизить to take closer. **სტაკოვ შარ** **ფსტუ-ბანდერ ღანუღრ დანრენ გარგ-დიქ** – კაცმა თავისი ცოლ-შვილი კარგ ცხოვრებას დაუახლოვა; **მემცხორივ ჟე შირიქან გარგდიქ** – მეცხვარეებმა ცხვარი შირიქს მიუახლოვეს; **ობი უბიდრობევ გარგდიქ** – ისინი უბედურებამ დაახლოვა.

გარგან **გარგā** **jj** სიახლოვე (მანძილისა, სივრცისა), ახლოეთი, ირგვლივ განფენილი სიახლოვე **распространяющаяся вокруг близость nearness, closeness**. **აღნიღან თელვემცტ გარგან და** – აღნიღან თელავამდე ახლოა [სიახლოვეა]; **ველომცტ გარგან და** – მომავალ წლამდე ახლოა.

გარგექჰ **garge[h]** **ess.** ზმნს. нареч. adv. ახლოს **близко, недалеко near**. **ხი გარგექჰ** და **თხონ** – წყალი ახლოსა გვაქვს; **გარგექჰ ხილარ** – ახლოს ყოფნა. **იხ. см. see გარგ garg.**

გარგლქ¹ **gargalē¹** ზმნს. нареч. adv. ახლოდან, ის, რაც ახლოსაა **находящийся недалеко from a short distance, quite closely**. **გივ გარგლქ დეწქ კეჰან დოს** – ზურგით ახლოდან უნდა ზიდვა შეშას.

გარგლქ² **gargalē²** ახლობელი **близкий (человек) familiar, close person**. **ნან-დად ბანდრქ გარგლენი და** – დედ-მამა ბავშვის (შვილის) ახლობლები არიან; **ის შალთ სე გარგლენივ დლოქ სონ** – ევ ხანჯალი ჩემმა ახლობელმა მომცა.

გარგლქჰ **garglēč** ძალიან ახლობელი, უახლოესი **очень близкий, ближайший the closest**. **სქ ვაშო, სქ დაშო სქ გარგლქჰ ნათესვი და** – ჩემი ძმა, ჩემი და ჩემი უახლოესი ნათესავები არიან.

გარგმარგან **gargmargāx** **ess.** ზმნს. нареч. adv. ახლომახლო[ებში] **поблизости nearby**. **ნაჟტრენ გარგმარგან დაჟქ ვან დუღ** – ბინის (მწყემსების სადგომის) ახლომახლო[ებში] ძოვენ ჩვენი ცხენები.

გარგოლ **გargol** j სიახლოვე **близость** nearness.

გართხმა|დ|არ¹ **gartxma|d|ar**¹ გრძმ. прх. trans. გაჭიმვა (გაჭიმავს) **растягивать, распластать** to stretch. ჰათგეც თილბიენო ფსტარო ვაჯა გართხმადბიქ კნათივ – ახლად გაძრობილი ხარის ტყავი დაჭიმეს (განართხეს) ბიჭებმა.

გართხმა|დ|არ² **gartxma|d|ar**² გრძმ. прх. trans. ძლიერი გარტყმა (სილისა, ჯოხისა) (ძლიერ გარტყამს) **треснуть, сильно ударить** to strike (to give a slap, to strike with a stick). მოსეს მეზობლენ ტარო გართხმადიქ – მოსემ მეზობელს სილა გააწნა; ფჰარან ლოჭ გართხმადინას – ძაღლს ჯოხი გავარტყი.

გარიღბა|დ|ალარ **garidba|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. გარიღება (გაერიღება), მორიღება **отстраниться, отойти, удалиться** to avoid. გეყინო ლაწრეს გარიღბაღალარ დეწქ – გაღამდებ დაავადებას გარიღება უნდა.

გარიღბა|დ|არ **garidba|d|ar** გრძმ. прх. trans. გარიღება (გაარიღებს), მორიღება **отстранить, отвести** to part (from). სქ კნათ მუჟო ნაყბისტქეს გარიღბადვინას – ჩემი ბიჭი ცუდ ამხანაგს გავარიღე.

გარმოებ **გarmoeb** jj გარემოება, მდგომარეობა, პირობები **обстоятельство, условия** conditions, circumstance. ჩც ლაზიშ ლახრქ გარმოებ მათ ვადგო[ჰ] – ახლა კარგი ცხოვრების პირობები გვაქვს.

გარმოქ **გarmõ** jj გარმონი **гармонь** accordion. ლუგჟლარ ნატოს გეჩნადრათ ლაზიშ თეფხორ გარმოქ – ლონგიანთ ნატო სხვანაირად კარგად უკრავდა გარმონს.

გარტ¹ **გarp**¹ jj შეჭამანდი, ხარშო, სალათავი **похлёбка** pottage. თხა ჩამლოქ შვწდქ გარტ მადყნათხ – დღეს გემრიელი შინდის შეჭამანდი ვჭამეთ.

გარტ² **გarp**² jj არაყის გამობდის შემდეგ დარჩენილი მასა **отходы после выгонки самогона** remains after distilling vodka. ანკოს ვარშანანო გარტ მაჰქ – ანიკომ ღორებისთვის „გარტი“ წაიღო.

გარყნა|დ|ალარ **garqna|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. თავს გასვლა, გარყვნა (გაირყვნება), გათუჭება **развратиться, испортиться** to corrupt, to deprave. ოჯროქ ბანდრი ზორადში გარყნადლოქ – იმათი ბავშვები ძალიან თავს გავიდნენ; ოჯროქ მოჭ გარყნადლოქ – იმათი გოგო გაირყვნა; 2. მიხვევა (მიეხვევა) ცუდი გაგებით, გათამამება **разбаловаться** becoming indulged, going to bad. ე მე-

ზობლან გაზან ზორადში გარყნადბალან, დეფცჰას ვად ლობენმაქ ნებაღე – ეს მეზობლის თხა ძალიან მიეჩვია, მთელი დღე ჩვენს ლობეზე ზის.

გარყნად|არ garqna|dar გრდმ. прх. trans. 1. გარყვნა (გარყვნის), გათუჭება развратить, испортить to deprave. **ოგრან დოჰ ქალიქამს გარყნადმიქ** – იმათი გოგო ქალაქმა გარყვნა. 2. მიხვევა (მიხვევს) ცუდი გაგებით, გათამამება разбаловать making indulged, making to bad. **ბანდრი ლაზედში დეწქ დანღან,** ცო გარყნადანდეწქ – ბავშვებს კარგად უნდა გაზრდა, არ უნდა გარყვნან.

გარჯო|დალარ garʒo|alar გრლუგ. непрх. intrans. გარჯა (გაირჯება), შრომა трудиться, труд to work hard, to labor. **გარჯოდლარ ჰამანეც ვალდებლობ და** – გარჯა ყველას ვალდებულებაა.

გარჯოლანნი garʒolajni მიმლ. прич. particip. გამრჯე старательный, трудолюбивый drudge, hard-working. **მენა ზორადში გარჯოლანნი და, ბოთხე ოცუდ ბუდტუ ჰათხე** – ვინც ძალიან გამრჯეა, საქმეც იმისი მიდის წინ; **მიტო ზორადში გარჯოლანნი სტაკვა** – მიტო ძალიან გამრჯე კაცია.

გასადევარ და gasadevar jj გასადევარი, საძოვარი пастбище pasture. **ალუდნადგო[ჰ] დანხან გასადევარ ცო და** – ალვანს საქონლის საძოვარი არა აქვს.

გასანალებ ბდ gas[an]leb bd გასალები ключ key. **ყუეე აღაზბიქრო გასანალებეე სანი დშებლან** – ქურდმა მორგებული გასალებით კარები გააღო.

გასხლად|არ gasxla|dar გრდმ. прх. trans. გასხვლა (გასხლავს) обрезать (деревья), постричь (ветви) to trim, to cut. **დნდ ვაზ გასხლადბარეს ცქერ ვალქ** – მამა ვაზის გასხვლას მორჩა.

გასხლად|იენო gasxla|dieno მიმლ. прич. particip. გასხლული обрезанный, постриженный (о растении) cut, trimmed. **ვენან გასხლადიენო დანო** – ვენანი გასხლული ყოფილიყო.

გატუტად|ალარ gatuta|alar გრლუგ. непрх. intrans. მოკურცხვლა (მოკურცხლავს), გაქროლვა, გაქუსვლა, სწრაფად გაქცევა быстро убежать, умчаться to rush, to run quickly. **ბანდრი ლახაჰო გატუტადალან** – ბავშვებმა ქვევით მოკურცხლეს.

გატუტად|არ gatuta|dar გრდმ. прх. trans. სწრაფად გაქცევა (გააქცევს), გაქროლება, გაფრენა (გააფრენს) заставить быстро убежать to drive fast, to run

quickly. მანგორ კნათ გატუტადვინას – ჰურისთვის ბიჭი ვაფრინე; ღო
გატუტადბინას – ცხენი გავაქროლე.

გაუბიდრება|დ|ალარ **gaubidreba|d|alar** გრლუგ. neprx. intrans. გაუბედურება (გა-
უბედურდება) статья несчастным to become unhappy. ო კნათ|ე|გოდოლო ნან-
დად გაუბიდრებადალო – იმ ვაჟიშვილის მერე დედ-მამა გაუბედურდა.

გაუბიდრება|დ|არ **gaubidreba|d|ar** გრდმ. prx. trans. გაუბედურება (გააუბედურ-
რებს) сделать несчастным to make unhappy.

გაუწურთნავ **gauçurtnav** გაუხედნავი; გაუწვრთნელი, ბრიყვი, უხეში невыез-
женный, недрессированный; невоспитанный, невежа without breaking in;
rude. გაუწურთნავ ლეცე|ჰ| ადმიანეს ალოლო, ლეცე|ჰ| დახნობ – გაუ-
წვრთნელი გინდა ადამიანზე ითქმის, გინდა საქონელზე.

გაუგარ **gaŭgar** რთული ფუძის, ან შესიტყვეების შემადგენელი ნაწილი состав-
ная часть сложных основ или словосочетаний a component part of complex
root or word-combination. იხ. см. see გაუგუ **gaŭgû**.

გაუგარ ეთარ (ოთარ) **gaŭgar etar (otar)** გრლუგ. neprx. intrans. დახოქება
(იხოქებს), მუხლებზე დადგომა статья на колени to kneel.

გაუგარ ეთ|დ|არ (ოთ|დ|არ) **gaŭgar et|d|ar (ot|d|ar)** გრდმ. prx. trans. და-
ხოქება (ახოქებს), მუხლებზე დაყენება ставить на колени to force sb to his
knees.

გაუგარ თას|დ|ალარ (თეფს|დ|ალარ) **gaŭgār tas|d|alar (teps|d|alar)**
გრლუგ. neprx. intrans. მუხლებზე დავარდნა (დავარდება), დაცემა упасть на колени
to kneel. კალუნ ფუძ (უძ) დებს გაუგარ თასვალარ ხეცერ – კალემ რამის
სათხოვნელად მუხლებზე დავარდნა იცოდა.

გაუგარე **gaŭgārē** 1. მუხლიანი, მუხლმაგარი, მარდი быстроногий having strong
knees, quick. ლაუმრე ნახ გაუგარნი ბა – მთის ხალხი მუხლიანები (მუხლ-
მაგარნი) არიან. 2. მუხლიანი (მცენარე) коленчатый (о растении) angular,
articulate (plant). მანო, ფსო ჰიკ გაუგარე და – ჰურის, ქერის ღერო მუხლი-
ანია.

გაუგუ ბ **gaŭgû** ბj მუხლი колено knee. გაუგუ ჰაბბებ! – მუხლი დაძარი! აჰ|რ|
ვუძეხედოლო გაგუდ ლადწი სქ – წაქცევის მერე მუხლები მტკივა.

გაუგუ ჰადრი მ **gaŭgû hajrî** jj კვირისთავი [მუხლების წისქვილი] колен-
ная чашечка knee-cap, knee-pan.

გაგუფ ქორთო ბ **gagŭj kortô b** მუხლისთავი надколенник knee-cap, kneepan. გაგუფ ქორთო აიტყნ სჟ – მუხლისთავი მიელავს (მტეხავს).

გაუგანჯეძწუ (გაუგანჯიბწი) დღ **gaŭgāxqejbçŭ (gaŭgāxqībçî)** dd მუხლებზე ჩამოსაკიდი, მუხლსათარი женский фартук arpon. **ვც** ფსტეივე, მახკარგან გაუგანჯეძწადრჩი ცო ლელდოგე – ახლა დედაკაცები და ქალიშვილები მუხლსათრებს აღარ ატარებენ.

გათუტო|დ|ალარ (ფუტო|დ|ალარ) **gapāto|d|alar (pāto|d|alar)** გრლუგ. neprx. intrans. გაუანტვა (გაიუანტება), გაბნევა рассыпаться, расеяться to spread. ანტი ეგინო ჟე გათუტოდალარ – ნადირდარეული ცხვარი გაიუანტა.

გათუტო|დ|არ (ფუტო|დ|არ) **gapāto|d|ar (pāto|d|ar)** გრდმ. prx. trans. გაუანტვა (გაუანტავს), დაშლა разбросать, расеять, рассыпать to disperse. ლოჭევ ბანდრი გათუტოდინას – ჯოხით ბავშვები დაეშალე.

გაფიცხბა|დ|ალარ (ფიცხბა|დ|ალარ) **gapicxba|d|alar (picxba|d|alar)** გრლუგ. neprx. intrans. გაფიცხება (გაფიცხდება) разгорячиться, вспылить to get furious. გაფიცხბადალარ ჰანს ცო ხეუე? – გაფიცხება ვინ არ იცის?

გაფრანგბა|დ|ალარ (ფრანგბა|დ|ალარ) **gaprāgba|d|alar (prāgba|d|alar)** გრლუგ. neprx. intrans. ძლიერ აღელვება (აღელდება), გაჯავრება, გაფიცხება, გაცეცხლება, გაცხარება, გაათრება, გაშმაგება, გამძვინვარება [გაფრანგება] взбеситься, выйти из себя, разъяриться [сделаться французом] to get furious, to get very angry like French people. ზორადში მჟ დოკ დალრ, ეჭათჟ გაფრანგბალა სტაკ – ძალიან რომ გაბრაზდება, მაშინ გაფრანგდება კაცი. წყე სჟ დად ზორადში გაფრანგბადვალირ – ერთხელ მამახემი ძალიან გაფრანგდა.

გაფრუკა|დ|ალარ (ფრუკა|დ|ალარ) **gapruḵa|d|alar (pruḵa|d|alar)** გრლუგ. neprx. intrans. მოკურცხვლა (მოკურცხლავს) побежать с большой скоростью, обратиться в бегство to rush. მეველ ვადგჩე, შოთა ჰათუე გაფრუკალარ, ას მან ლათანლათრას ელენს – მეველის დანახვანე შოთა მაშინვე მოკურცხლავდა ხოლმე, მე კი ვიდეჟი მოშლილივით (მწყობრიდან გამოსულივით).

გაფრუკა|დ|არ (ფრუკა|დ|არ) **gapruḵa|d|ar (pruḵa|d|ar)** გრდმ. prx. trans. დიდი სისწრაფით გაქროლება (მორბენალისა) погнать [бегуна] с большой скоростью to drive a horse with great speed.

გაქირ, გაქუდრი მდ **gakir, gakujrî** jz გაქირი норов, с норовом restive, obstinate. გაქირ ღო ბა სოგოჩი – გაქირი ცხენი მყავს.

გაქირ ებწარ (ოწარ) **gakir ebçar (oçar)** გრდმ. прх. trans. ჯიუტობა (ჯიუტობს) упрямиться stubbornness. გაქირ მა ებწარ ვირეეს – ნუ ჯიუტობ ვირივით.

გაქსივბადლარ (ქსივბადლარ) **gaksivba|d|alar (ksivba|d|alar)** გრლუგ. непрх. intrans. გაქსივბა (გაქსივბდება) стать недомашним, одичалым, одичать to drive out. ვაინ ატა ხეჟე გაქსივბადლარ, ჰათეჟ შარს ღო ჰაქლო – ღორმა ადვილად იცის გაქსივბა, მაშინვე [თავისთვის] წავა ტყეში.

გაღელადლან, გაღელადლინ **gayeyad|ajlnô, gayeyad|alinô** მიმლ. прич. particip. გაღელილი распахнувшийся (напр., одежда) clothes unbound at breast. ვაჟ (ჟ) გაღელადლან ღელეჩი, ის დაკმაქნ ვაშხინარ ალაღე! – რატომ გაღელილი დადინარ, ეგ გულმკერდი შეიკარი რა!

გაყვლეფადარ (ყვლეფადარ) **gaqvlepa|d|ar (qvlepa|d|ar)** გრდმ. прх. trans. გაყვლეფა (გაყვლეფს) содрать кожу, ободрать to strip the skin off, injure. კეხეღ დონგოჩი სუკი გაყვლეფადარ – კეხმა ცხენს ზურგი გაყვლეფა.

გაჩარხოდარ (ჩარხოდარ) **gaçarxo|d|ar (çarxo|d|ar)** გრდმ. прх. trans. 1. გაღესვა (გაღესავს), გაჩარხვა шлифовать, точить to sharpen, to arrange, to fix. დიკ გაჩარხოდინას – ცული გავლესე. 2. საქმის მოგვარება (საქმეს მოაგვარებს) устроить дела (пренебр.) to solve the problem. შაროს შარს საქმ გაჩარხოდარ – შარომ თავისი საქმე გაჩარხა.

გაჩარხოდიტარ (ჩარხოდიტარ) **gaçarxo|d|itar (çarxo|d|itar)** გრდმ. прх. trans. გაჩარხვინება (გაჩარხვინებს) заставить отточить to make sb sharpen sth. დიკ მჭედლენ დამჩინას გაჩარხოდიტარ – ცული მჭედელს წავუღე გასალესვინებლად.

გაჩაღბადლარ (ჩაღბადლარ) **gaçayba|d|alar (çayba|d|alar)** გრლუგ. непрх. intrans. გაჩაღება (გაჩაღდება), გაჩახახება; დანთება разжечься, зажечься, осветиться to light. ალუდნ მაცხეს გაჩაღბადლარ ელექტრონეგ – ალუდნი ჯერ კიდევ როდის გაჩახახდა ელექტრონით.

გაჩაღბადარ (ჩაღბადარ) **gaçayba|d|ar (çayba|d|ar)** გრდმ. прх. trans. გაჩაღება (გაჩაღებს) разжечь, развести огонь, осветить to kindle, to start.

ფსტუმროვ წე გაჩაღბადმიქ – დედაკაცმა ცეცხლი გააჩაღა; ქუდრწლებ მიხუდშე ვქ მელარ გაჩაღბადმიქ, მიხუდშე ბუჭ – ქორწილში ზოგმა ღვინის სმა გააჩაღა, ზოგმა ჩხუბი.

გაჩენა|დ|არ bačena|d|ar გრდმ. прх. trans. გაჩენა (გააჩენს) создать, взять откуда-нибудь to appear, to bring. ჰადრ ცო ღარიცრ, მიჩრქ გაჩენადირაქი? – აკი ფქვილი არ იყო, საიდან გააჩინე?

გაძვირბა|დ|ალარ (ძვირბა|დ|ალარ) gažvirba|d|alar (žvirba|d|alar) გრლუვ. непрх. intrans. გაძვირება (გაძვირდება) вздорожать to rise in price. დახნ ცო გაძვირბადალინრ – საქონელი არ გაძვირებულა.

გაწურთნა|დ|არ (წურთნა|დ|არ) gačurtna|d|ar (čurtna|d|ar) გრდმ. прх. trans. გაწურთნა [вы]дрессировать, вышколить to tame. მონადირეგ აქქ ლეხითა ფჭუ გაწურთნადმიქ – მონადირემ ნადირის საძებნელად ძალი გაწურთნა.

გაწყრომა|დ|ალარ gačqroma|d|alar გრლუვ. непрх. intrans. გაწყრომა (გაწყრება), შერისხვა прогневаться, рассердиться to sulk, to get angry. დწლ გაწყრომა-ლიბწლ ჰი! – ღმერთი გაგიწყრეს! უსრ. несов. imp. წყრომა|დ|ალარ **čqroma|d|alar**.

გაჭიმა|დ|არ gačima|d|ar გრდმ. прх. trans. გაჭიმა (გაჭიმავეს) растянуть to stretch. წინი ქარსწ ღახეში დოყდ დაღას ხენეს ჰარჩმიქ გაჭიმაღმწ – კარგად გასასწორებლად ([გა]მოსაყვანად) მამამ ახალი საბელი ხეს შემოახვია. უსრ. несов. imp. ჭიმა|დ|არ **čima|d|ar**.

გაჭირბა|დ|ალარ gačirba|d|alar გრლუვ. непрх. intrans. გაჭირება (გაუჭირდება) оказаться в затруднении to get in difficulty, to have difficulty in sth. ქეს ვაწარ გაჭირბალა სწ – ცხერის დეენა გამიჭირდება; ო სტაკონ ვახარ გაჭირბა-ღაღმწ – იმ კაცს ცხოვრება გაუჭირდა. უსრ. несов. imp. ჭირბა|დ|ალარ **čirba|d|alar**.

გაჭყლეტა|დ|არ gačqleṭa|d|ar გრდმ. прх. trans. გაჭყლეტა (გაჭყლეტს) раздавить to crush. უსრ. несов. imp. ჭყლეტა|დ|არ **čqleṭa|d|ar**.

გახიზნო|დ|ალარ gaxizno|d|alar გრლუვ. непрх. intrans. გახიზვნა (გახიზნება) переселиться, обратиться в бегство, укрыться (в лесу, горах) to move, to migrate (forest, mountain). მასთხოვ მაქ ვითიქიქი ნახ გახიზნოღაღმნორ – მტერი რომ დასცემოღა, ხალხი გახიზნულიყო. უსრ. несов. imp. ხიზნო|დ|ალარ **xizno|d|alar**.

გახიზნო|დ|არ **gaxizno|d|ar** გრძმ. прх. trans. გახიზვნა (გახიზნავს), გადასახლება
переселить, укрыть to move, to migrate. ცო ყეგლანში გახიზნოდარ ქიქოყ
ვიროშ დარ – გაუტეხლების (ურჩების) გადასახლება წინათ ხშირად იყო.
უსრ. несов. имр. ხიზნო|დ|არ **xizno|d|ar**.

გახშირბა|დ|ალარ **gaxširba|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. გახშირება (გახშირდება),
გაბევრება участвовать, распространиться to increase in number. ღამდინერ ნახ
დუგარდალ, გა ვშირბადალ ძც – წერა-კითხვის მცოდნე (ნასწავლი) ხალ-ხი
გაბევრდა, გახშირდა ახლა. უსრ. несов. имр. ხშირბა|დ|ალარ **xširba|d|alar**.

გაკედნა|დ|არ **gaqedna|d|ar** გრძმ. прх. trans. გახედნა (გახედნის) ВЫЕЗДИТЬ, ВЫ-
дрессировать to break in. დო გაკედნადბარ ატა ცო და – ცხენის გახედნა
ადვილი არ არის. უსრ. несов. имр. კედნა|დ|არ **qedna|d|ar**.

გაკედნა|დ|აწი **gaqedna|d|ač'i** გაუხედნავი, გაუხედნავად НЕВЫЕЗЖЕННЫЙ, НЕ-
дрессированный unbroken in. გაკედნადაწი და ე ფაშატ – გაუხედნავია ეს
ფაშატი (მოზრდილი კვიცი).

გაკედნა|დ|იენი **gaqedna|d|ienô** მიმლ. прич. particip. გახედნილი, ნახედნი ВЫЕЗ-
женный broken in. გაკედნადბიენი ბა ე დო – გახედნილია ეს ცხენი.

გაკედნა|დ|უენი **gaqedna|d|ujnî** მიმლ. прич. particip. 1. გასახედნი ТОТ, КОГО НАДО
выдрессировать, оседлать to be broken in. გაკედნადბუენი ბა ო დო – გასა-
ხედნია ის ცხენი. 2. გამხედნი дрессировщик a person who breaks in (the
horse). დო გაკედნადბუენი თხილუშ ვეწე ხილ – ცხენის გამხედნავი ფრთხი-
ლად უნდა იყოს.

გაგინო|დ|არ **gaqino|d|ar** გრძმ. прх. trans. 1. გაჭედვა (გაჭედავს) набить до отказа
to crowd, to stick. 2. გაგლესა (გაგლესს) сплошь покрыть (жиром) to grease,
to oil plentifully. უსრ. несов. имр. გინო|დ|არ **qino|d|ar**.

გაჯ **gaž** გაჯი гажа, гипс cement of earth for building.

გაჯანჯლება|დ|არ **gažāžleba|d|ar** გრძმ. прх. trans. გაჯანჯლება (გაჯანჯლებს),
დახანება заниматься волокитой, тянуть дело to protract. ტათებ მუ დალირ
ანკობ, უმუტრ გაჯანჯლებადიქ, მუ თხაყ ცო დალინდა სო – ფული რომ
ემართა ანიკოს, ისე გაჯანჯლა, რომ დღესაც არ მიუცია ჩემთვის. უსრ. несов.
имр. ჯანჯლება|დ|არ **žāžleba|d|ar**.

გაჯარბა|დ|ალარ **gaǰarba|d|alar** გრღუე. непрх. intrans. გაჯავრება (გაჯავრდება)
рассердиться to shout, to rebuke, to reprove. და გრინ კაწკუძრო სტემაქდა-ლაჟ
გაჯარბადალარ ხეცე – უფროსებმა ცოტა რამისთვისაც გაჯავრება იციან.
უსრ. несов. imp. ჯარბა|დ|ალარ **ǰarba|d|alar**.

გაჯარბა|დ|არ **gaǰarba|d|ar** გრღმ. прх. trans. გაჯავრება (გააჯავრებს) рассердить
to irritate. ბადრივ ნან გაჯარბადიქ – ბავშვებმა დედა გააჯავრეს. უსრ. несов.
imp. ჯარბა|დ|არ **ǰarba|d|ar**.

-გე **-ge** ნაწ. част. part. -ლა же just, again, anymore. შიზ ვუქ ცო ვალოგე? – შიო რატომ
ალარ მოდის?

გე¹ **ge¹** ჯი ციდა пять span.

გე² **ge²** ხოლო? a? but? and? what about? (ნაწილაკია, რომელიც გამოხატავს კი-
თხვას частица, выражающая вопрос a particle expressing question). ბალოჩო
გეფსუ ათხ ლაუმიქ დუდტათხ, ადში გე? – მომავალ კვირას ჩვენ მთაში
მივდივართ, ხოლო თქვენ? ლეგო თხა ვალო შირქილქ, მამუკ გე? – ლეგო
დღეს მოდის შირაქიდან, ხოლო მამუკა?

გებს ბდ **gebs bd** კვირა (დროის საზომი შვიდდღიანი ერთეული) неделя week.
ნაჩხ გებსუქჰი ყარობაჟ ლელქ ბირკასუდ – ყველიერის კვირას წვიმაშიც და-
დიან ბერიკები.

გეზელ **gezel** მშიშარა трус, трусливый coward.

-გელ **-gel** ნაწ. част. part. დროზე, რაღა! быстрее же! please, quickly! ალგელ! –
თქვი დროზე, რაღა! ვოლგელ! – დროზე მიდი, რაღა!

გელ **gel** არ მახსოვს, ვერ ვიგონებ; აბა, გამახსენე, რა იყო (როგორ იყო, ვინ
იყო...) не помню, не вспомню; напомни-ка, что было (как было, кто был...)
I don't remember, remind what was (how it was, who was...). ის მქ გელ და? –
ეგ ვინ არის, ვერ ვიგონებ? ჰადურ მქ გელ დარ ვაძიქ? – ამას წინათ, აბა,
გამახსენე, ვინ იყო ჩვენსა? გელ ვეცრი შუჩიქ სქ დად? – როგორ იყო, მოვიდა
თქვენსა მამაჩემი?

გელისძუ **geliszū** ჯი მრავალფეხა многоножка millipede, polypetalous.

გემს ბდ **gems bd** ნამცეცი крошка crumb. თხა გემს ცო ბაგჭა სოქ – დღეს ნამ-
ცეცი [საჭმლისა] არ მინახავს [არ მიჭამია].

გერწ დღ **gerç** dd იარაღი, აბჯარი оружие weapon. გერწ ოხკინო, ჰუნახ კი ვადლოლოს

ნარჭიხ ნახდევე, თაფარვან?! – იარაღასხმული, ტყეში გავიჭრა, ნეტავი, შავი ცხენითა და თოფით?.. (ს. გარსევანიძე).

-გეც **-ge'** ნაწ. част. part. 1. მეტად, ნამეტნავად слишком more. მუშგეც – მეტად ცუდად; გეხელგეც – მეტად მშიშარა; ბაჯგეც – მეტად ღიდი; ვალინგეც – მეტად ღონდლო (მკვდარი); წყეგეც მა ტევალო ე ბადრეგო – ნამეტნავად ნუ უყვირი ამ ბავშვს. 2. -ლა лишь only, barely. ვჭგეც – მერედა; სტაბლუანგეც სტენოს სქ სტაკ – შემოდგომისთვისღა ველოდები ჩემს კაცს (ქმარს).

გვირილ დღ **gviril** dd გვირილა ромашка camomile, daisy.

გვრიტ ბღ **gvrit** bd გვრიტი горлица turtledove.

გიან დ **giā** j მხარ-კისერი ზურგიითურთ ტვირთის საზიდად загривок (человека) для ношения груза shoulders, neck and back for bearing load. გიან ცო ღალ-დაგეც სქ ბჭაკნი თეჯარქხ – მხარ-კისერი და ზურგი აღარ მივარგა გულების თრევისგან.

გიბჭან დ **gibčā** jj მხარ-კისერი ბავშვის სატარებლად загривок (человека) для ношения ребёнка shoulders and neck for carrying a baby. ბაბო, გიბიჭ ხაყ-ვებლესო! – ჰაჰა, მხარ-კისერზე შემისვი რა!

გივ **giv** მხარ-კისრითა და ზურგით загривком (человека) with shoulders, neck and back. ე ნახხუდ მანიც გივ კიჭნას – ეს ყველქები სულ მხარ-კისრითა და ზურგით მოქვიდე.

გიორგობ დ **giorgob** d გიორგობა Гиоргоба (грузинский религиозный праздник) Giorgoba (Georgian religious holiday).

გიორგობ, გიორგობქ ბუთ ბ **giorgob, giorgobē but** b გიორგობისთვე, ნოემბერი ноябрь November.

გირგამ ბღ **girgam** bd გვირგვინი корона, венец crown. ქუარწლეს მოძღრევ ნეფენს, დედოფლენს გირგამი ეთღორ ქორთის – ქორწილში მღვდელი ნეფესა და დედოფალს გვირგვინებს ადგამდა თავზე.

გირგმალქ **girgmālē** გვირგვინიანი имеющий корону crowned.

გლეხ დღ **glex** dd გლეხი крестьянин peasant.

-გრ¹ -gō¹ -ოდე, -მდე около (о количестве) about. იტეგრ ქელრქვ კალწ სოგოაჰჰ
აგევ - ათიოდე (ათამდე) ცხვარი შემეჭამა ნადირმა.

-გრ² -gō² ერთ-ერთი ბრუნვის ფორმანტია формант одного из падежей formant
of one of the cases. ნან დალეგრ თეყ - დედა ღმერთს ევედრება.

-გოაჰჰ -go[h] ერთ-ერთი ბრუნვის ფორმანტია формант одного из падежей for-
mant of one of the cases. გაშეგოაჰჰ წა ცო და - ძმას სახლი არა აქვს; თხე
წენიგოაჰჰ დო ლათჰ - ჩვენს სახლთან ცხენი დგას.

-გო -gō აბესიური ფორმანტია, რომელიც აღნიშნავს ადგილს დროსა და სივრ-
ცეში формант абессива, обозначающий место во времени и пространстве
abbesive formant denoting place in time and space. მოლჰ შორწ სწგო და შუგო!
- როგორი ფართო ეზო (კარების შემოგარენი) გაქვთ!

გოგ, გოგარ gog, gogar გარს, გარშემო (რთული ფუძის, ან შესიტყვების შე-
მადგენელი ნაწილი) составная часть сложных основ или словосочетаний
вокруг, об- (составная часть сложных основ или словосочетаний) around (a
component part of complex root or word-combination). იბ. см. see გოგო gogō.

გოგ|ბახუდლ დდ gog|b|axujlā dd ლიტანია (გარსმსვლელობა) литания litany.
ავსებ ბუდჰ მოძლორ ჰათხ ვალჰუშ გოგ ბახუდლ დარ - აღდგომის ღამეს
მღვდლის წინამძღოლობით ლიტანია იყო.

გოგ|ბახუდნ gog|b|axujnī მიმღ. прич. particip. მეველე (გარსმსვლელი) сторож (по-
левой), кругом обходящий a watchman of the field. გოგ ბახოვ გა ლაცბიქ -
მეველემ ღორი დაიჭირა.

გოგ|ბოტცინო gog|b|opcinō მიმღ. прич. particip. [გარს] მოწნული, [გარ]შემოლო-
ბილი огороженный плетнем кругом fenced. ბაცბილოაჰჰ სწგუდში ჰამიგ[ო]-
ჰეჰ გოგ ბოტცინო და - წოვათუშებში ეზოები ყველას [გარს] შე-მოლობილი
აქვს.

გოგ|ბუდუცნო დდ gog|b|ujpcnō dd [გარს]მოწნული, [გარ]შემოლობილი არე
пространство, кругом огороженное плетнем a fenced place or space. ე ჰანაკ
გოგ ბუდუცნო დარ? - ეს ვისი შემოლობილი არეა, ნეტავი?

გოგარ|დარ gogar|dar გრღმ. прх. trans. დამრგვალება ([და]ამრგვალებს), მომრ-
გვალება округлить, округлять to round, to make round. ივსებეს მაწწწერჩო

თოფქ ტყივ გოგარდორ – იოსები კაჯის თოფის ტყვიას ამრგვალებდა; ნანას ცომ გოგარბიქ – დედამ ცომი დაამრგვალა.

გოგარ|დ|იენრ **gogar|d|ienô** შიმლ. прич. particip. დამრგვალებული **закругленный** rounded. აგას გოგარმეინრ ცუქ გალბი დალწ თხწ – ბებამ დამრგვალებული ქუმლის გუნდები მოგვცა.

გოგ-ბიჭასრ დღ **gog-biç'a'ô** dd მოლალური, ბიჭო-გოგია **ИВОЛГА oriole**. გოგ-ბიჭასრ დეწლანნი ჰაწუკ და – მოლალური საყვარელი ჩიტია. შღრ. ср. comp. წიწბადრასრ **çibajra'ô**.

გოგენ, გოგინ **gogex, gogix** ზმნს. нареч. adv. 1. გარშემო, ირგვლივ, გარს **ВОКРУГ, кругом** around. სუფრან გოგინ საბუქ – სუფრას გარს შემოუსხდნენ; გოგინ დადში – გარშემო მყოფნი; გოგენ ლელქ – გარშემო დადის; ფუქუქ ლაცვიქჩრ ყუენ ნახ ჰათუკ გოგენ ჰარჩქ – სოფელში დაჭერილ ქურდს ხალხი მაშინვე გარს შემოეხვია; თეწლოჩოვ ბნდრი გოგენ საბუდინორ – მასწავლებელს ბავშვები გარს შემოესხა. 2. წრედ **кругом** roundly. გოგინ საბუქჩუდშე ჩამ-ლიშ ბაკალ ვადღნათხ – წრედ დამსხდრებმა გემრიელი ლუკმა მშეიჭამეთ. 3. адит. უკან **обратно, назад** back. გოგენ ვერწვინას ო სტაკ – უკან დავაბრუნე ის კაცი; გოგენ მიწწნორ სქ ნანეშრ – უკან დაბრუნებულიყო ჩემი დეიდა.

გოგირდ დღ **gogird** dd გოგირდი **серa sulphur**. გოგირდ ვაზენ ქეორ – გოგირდს ვაზს აფრქვევენ.

გოგორ ბღ **gogô** bd რგოლი, საღტე, რკალი, წრე **кольцо, обод, круг** tyre, ring, circle. ბორბლეგო[ჰ] გოგენ წადუქქ გოგორ ბა ბეხკინრ – ბორბალს გარშემო რკინის საღტე აქვს შემოკრული; ბნდრეე ქალადმაქ გოგორ თავბიქ – ბავშვმა ქალადზე წრე შემოხაზა [გააკეთა]. 2. ზმნს. нареч. adv. გარს, გარშემო **ВОКРУГ** around. კიმოს გოგორ ბაცწ – კიმომ გარშემო მოთიბა; დაშას კაბენ გოგორ აბწ – დამ კაბას გარშემო მოაკერა (შემოაკერა); ტატოს წიწილინ გოგორ ბოტუცწ – ტატომ წიწილებს გარს მოუწნა; ოჯუს წენინ გოგორ ბახორ – ის სახლს გარს უვლიდა; ო დაჰონ გოგორ ბახრ მიტოს – იმ გოგოს გარს უვლის (უტრიალებს) მიტო; მასთხუდგ ფუქენ გოგორ ახკრ – მტრები სოფელს გარს ერტყმიან; ფხაკლეე ყონორ ხენენ გოგორ ლეჭრ – კურდღელი ნორჩ ხეს გარ-შემო ქერქს აცლის.

გოგრ, გუგრ ძმ **gogr, gugr** jj გოგრა тыква pumpkin. გუგრ ღალის ლეყეჭი დათინრ, ლეყეჭი კეხკაიენრ დაყრ – გოგრას ზამთარში გინდა შემწვარს, გინდა მონარშულს ჭამენ.

გოგრი **gogrī** 1. მრგვალი круглый round. ბაცბინ გოგრი მაჯუდ დათარ ხეყერ – წოვათუშებმა მრგვალი პურების [გამო]ცხოზა იცოდნენ. 2. ბდ; bd აბაზი- [ანი], თეთრი თული двугривенный a coin of twenty copecks. ცჭად გირვჭე შენდეს ცჭა გოგრი ბადლნას – ერთ გირვანქა შეინდში ერთი აბაზი[ანი] მი- ვეცო.

გოგრიშ **gogrīš** მრგვლად округло roundly. ბაჯჩ გოგრიშ ბოტუციითინას ლოხეგ – ბახჩა მრგვლად შემოვალობინე წნელით.

გოგრმაგრ **gogmagrī** 1. მომრგვალო округлый, кругловатый roundish. გოგრმაგრ კაძბი – მომრგვალო კუნძები. 2. ჩამრგვალებული пухленький rounded. თეკრ გოგრმაგრ ძოჭ და – თეკო ჩამრგვალებული გოგონაა.

გოგხა ძმ **gogxā** jj შემოგარენი, ირგვლივი დრო და სივრცე, მიდამო[ეთი] окрестность surrounding. აღნჩ (აღუნეჩ) გოგხა ლაზედში დაბწე სო – აღენის გარშემო მიდამოს კარგად ვიცნობ.

გოგხეგ **gogxe'** ზმნს. нареч. adv. გარშემო მთელი მოცულობით, ირგვლივ вокруг полностью, кругом полностью thoroughly around. ბაღგო[ჭი] ლობ გოგხეგ დაჭე ყეგინრ და – ბაღს ლობე გარშემო მთლიანად დამტვრეული აქეს; დოჭე[ჭი] გოგხეგ ლამზრნ ეოჩე – გაზაფხულზე ირგვლივ სილაძაზეა [სილაძაზე დგე- ბა].

გოდორ ბდ **godor** bd გოდორი корзина basket. სიმჩდ ღოხკა გოდორ ბეწე თხო – სიმინდის ჩასაყრელად გოდორი გეინდა.

გომურ ბდ **gomur** bd გომური хлев, скотник, стойло cattle-shed. ჭათხეგ ბაც- ბიგო[ჭი] გუდმრი აბსტარნ კიკლან დარ – წინათ წოვათუშებს გომურები მიწის ქვეშეებში ჰქონდათ.

-გომიც **-gomci** რთული თანდებული -მდე сложный послелог до a complex preposition up to, to. წენგომიც (წინგომიც) ჩაჯა და – სახლამდე შორია; აღნეგომიც მელკ მძძილ დარ? – აღაზნამდე რამდენი მანძილია, ნეტა- ვი?

გონ gon ჭკუაზე, გონებაზე... на ум..., в рассудок... on one's mind... (როული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний a component part of complex root or word-combination).

გონ დ|აყარ (იხარ) gōn d|a'ar (ixar) გრლუგ. непрх. intrans. 1. ჭკუაზე მოსვლა, დაჭკვიანება образумиться to come to oneself, to come to one's senses. **ესტაკ გონ ვეჯე** – ეს კაცი ჭკუაზე მოვიდა. 2. მორჩენა (მორჩება), გამოჯანსაღება выздороветь to get well, to recover. **ლაწმარ ნასტ გონ დეჯე** – ავადმყოფი ძლივს მორჩა (მობრუნდა).

გონ თას|დალარ (თეფს|დალარ) gōn tas|d|alar (teps|d|alar) გრლუგ. непрх. intrans. ჭკუაში ჩავარდნა, დაჭკვიანება; გონს მოსვლა взяться за ум, помнеть, образумиться, прийти в себя to come to oneself, to come to one's senses, to grow wise. **ბაბრ ნასტ გონ თასვალ** – პაპა ძლივს გონს მოვიდა; **ო დოჭ მოჭეგდა გონ თასდალ** – ის გოგო, როგორც იქნა, დაჭკვიანდა.

გონ თასარ (თეფსარ) gōn tasar (tepsar) გრდმ. прх. trans. 1. ჭკუაზე მოყვანა сделать рассудительным, образумить to bring to reason. **დეჯე გონ თასარ დეწე** – ბევრს ჭკუაზე მოყვანა ესაჭიროება. 2. გონს მოყვანა, მო-ბრუნება; გამოფხინება привести в чувство, резвить to come to oneself, to come to one's senses. **ვახინრ ლეგს ნასტ გონ თადსნათხ** – მთვრალი ლეგსანე ძლივს გამოგაფხინებდა.

გონ დ|ოყ|დარ (გელარ) gōn d|o'd|ar (qelar) გრდმ. прх. trans. მორჩენა (მორჩენს), მოსულიერება, ჭკუაზე მოყვანა вылечить, привести в чувство, образумить to treat, to take care of. **აქმეგ ლაწმარ გონ დოყდიქ** – ექიმმა ავადმყოფი მოარჩინა.

გონ იხარ (დ|აყარ) gōn ixar (d|a'ar) გრლუგ. непрх. intrans. 1. მორჩენა (მორჩება), გამოჯანმრთელება выздороветь to get well, to recover. **ლაწმარ თანთ გონ იხრ** – ავადმყოფი თანდათან ჯანმრთელდება. 2. ჭკუაში მოსვლა (ჭკუაში მოყვა) становиться по душе to like, to agree. **ჭე ამბუდ გონ იხრ სო** – შენი ლაპარაკი ჭკუაში მომდის.

გონ გელარ (დ|ოყ|დარ) gōn qelar (d|o'd|ar) მითითება (მიუთითებს), დარიგება (ჭკუაზე მოყვანა) наставлять, указывать to point, to advice. **ბად-რინ წყე-ტყოყ გონ გელარ დეწე** – ბავშვებს დროგამოშვებით დარიგება ესაჭიროებათ. იხ. см. see **გო გო**.

გონგოთე **gongote** ზმნს. нареч. adv. (ჰა და ჰა) კარგად [კარგადსავით] вроде бы хорошо as if well. ხუმ გონგოთე დაგეჭრ? – ხომ კარგად [კარგადსავით] ხარ უკვე, არა გიშავს?

გონებ დ **goneb j** გულისყური, გონება внимание, ум mind. ო გონებ დაშ ბა- დერ და – ის გულისყურის მქონე ბავშვია.

გონებ მასტ|მალარ **goneb j|astj|alar** გრლუგ. непрх. intrans. გონების გახსნა (გონება [გა]ეხსნება), განვითარება сделаться развитым to develop one's mind. ბზღრინ სკოლე[ჰ] გონებ მასტლა – ბავშვებს სკოლაში გონება ეხსნებათ.

გონოლ დ **gonol j** სიჭკვიანე ум mind, cleverness.

გოწ დ **gõ** j ჭკუა, გონება ум, рассудок mind. გოწ ნიწყ ბა აღმიანქ – ჭკუა ძა- ლაა აღმიანისა; ო სტაკონ გონევ თეტრ – იმ კაცს ჭკუა უჭრის; გონე[ჰ] ხილ! – ჭკუით [გონზე] იყავი!

გოწ მალარ (იხარ) **gõ j|a'ar (ixar)** გრლუგ. непрх. intrans. ჭკუის დაკარგვა, გა- ოცება, გაშტერება поразиться, изумиться, остолбенеть to amaze, to surprise, to lose one's mind. ლეთხან იხარჩ ჩაიგრ ჰებსუჩრ ბზღრიგო[ჰ] გოწ მალქ – მოცეკვავე დათვის მაყურებელი ბავშვები გაოცდნენ.

გოწ მალენრ **gõ j|a'lenõ** მიმლ. прич. particip. გაოცებული, გაშტერებული ИЗУМ- ЛЕННЫЙ amazed, surprised. ო[გ] ამბუგოდოლოწ გოწ მალენრ ვასრ! – იმ ამ- ბის მერე გაოცებული ვარ!

გოწლიშ **gõliš** ზმნს. нареч. adv. ჭკვიანურად умно cleverly.

გოწლიწ, გოწლიწ **gõli, gõli** გონიერი, ჭკვიანი умный, рассудительный clever, wise. მამუკლარწ ჯადბრ გოწლიწ სტაკ ლევგორ – მამუკაანთ ჯაბა გონიერი კაცი ყოფილიყო.

გოწწარ|დ|აღლნრ, გოწწარ|დ|აღლინრ **gõçar|d|ajlnõ, gõçar|d|alinõ** მიმლ. прич. particip. გასულელებული поглупевший foolish. ჰო გოწწარვაღლნრ ხუმ ცო ვაჰრ? – შენ გასულელებული ხომ არა ხარ?

გოწწარ|დ|ალარ **gõçar|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. გასულელება (გასულელდება), გაგიჟება поглупеть, обезуметь to get crazy, to foolish. ე ნახე ვუხ დო, დაჰი გოწწარდალოწ? – ეს ხალხი რას შვრება, გასულელდა?

გოწარ|დ|არ **gōčar|d|ar** გრძ. прх. trans. გასულელება (გაასულელებს, უჭკუოს გახდის) сделать глупым to make foolish. სტევ გოწარვიქ ი სტაკ? – რამ გაასულელა ეს კაცი?

გოწიშ **gōčiš** მმს. нареч. adv. უჭკუოდ, სულელურად глупо foolishly.

გოწი **gōčī** სულელი, უჭკუოდ, უგონოდ глупый, глупо, без ума fool, stupid. ო სტაკ ზორადში გოწი ვა – ის კაცი ძალიან სულელია.

გოწოლ **gōčol** ჯ სისულელე, სიგიჟე глупость, безумие foolishness, stupidity. ო ვუს და გოწოლ მიერ – მან დიდი სისულელე ჩაიდინა. გოწლი მა მო! – სისულელეებს ნუ სჩადი!

გოწჯ **gōč** გონჯი уродливый ugly, hideous. გოწჯ ჰაჭღაგარ ხილარ ზორადში მოსქ და – გონჯი შესახედაობის ქონა ძალიან ცუდია. 2. დ J გონჯი (ავად-მყოფობა ერთგვარი) особая болезнь ugly (some kind of illness). გოწჯო-რქდაჩქ ტოტი და ივნეგო ეტენრ – გონჯისგან ხელები აქვს ივანეს დამსკ-დარი.

გორ **gor** dd გვარი, გვარეულობა фамилия, род surname, kin, family. ბუქ-რაულქ, აჭყურიან ცჰადნი გორქ ნახ და – ბუქურაულები და აჭყურიანები (ჭრელაშვილები, აჯყაყიშვილები) ერთი გვარის ხალხია; ქიქოც გორქ ბაქ ბჰოგარ და გოწჯ ღალატ მარ – ძველად გვარის პირის გატეხა უდიდესი ღალატი იყო.

გორლქ **gorlē** გვარიდან, ერთი გვარისა [из] одной фамилии, [из] одного рода having one and the same surname. ბაცბილოჩქ ეელ ცო ბარ შადრი გორლქ მოჭ თსტუნალ მენარ – წოვათუშებში წესი არ იყო თავისი გვარიდან ქალის ცოლად თხოვნა.

გორნაკ **gornač** ჯ გორა, გორაკი маленькая гора, горка, холм hill. ტბათნიჩქ ქასქასტქ იხრას გორნაკმაქ კონახ აჭ ჰეჭჯ – ტბათანაში მალმალე მივდიოდი გორაკზე კახეთში გადასახელად.

გორნკალქ **gornkālē** გორებიანი, გორაკებიანი гористый, холмистый hilly. ტბათინან (პათინან) გორნკალქ ადგილ და – ტბათანა გორაკებიანი ადგილია.

გორჩ **gorč** ჯ ქვასანაყი пест pestle. გორჩ საბლენქ ვერაქ და – ქვასანაყი უმეტესად ქვისაა.

გოწგუ **gōŋgū** იბ. см. see გაწგუ **gaŋgū**.

გოხნა|დ|არ gočna|d|ar გრდმ. прх. trans. ალერსი (უალერსებს), მოფერება ласкать to caress, to fondle, to pet. ქიქოყ ბადერ გოხნადარ ჯელ ცო ბარ – ძველად ბავშვის ალერსი წესი არ იყო; ნანას კნათ გოხნადვორ – დედა ბიჭუნას ეფერებოდა. სრ. сов. perf. **დაგოხნა|დ|არ dagočna|d|ar**.

გოჭ დღ **goč** dd გოჭი поросёнок pig, suckling pig. დათნელო[ჰ] დათინო გოჭ ხამონ და – ერბოში შექმნილი გოჭი გემრიელია.

გობ მდ **gox** jj გობი, ლოდი большой камень, глыба rubble. გობილო[ჰ] ლაჭი დანხე – გობებში გველები ცხოვრობენ.

გოჯ მდ **gož** jj გოჯი вершок, длина от сустава большого пальца до его конца spans. გოჯ დახლო დუსტარ დარ – გოჯი სიგრძის საზომი იყო.

გოლ მდ **gōl** jj ფიჭა соты honeycomb. მოწ ჰალ დანა გოლ დაჰ ჰეჯყრ – თაფლის ამოსაღებად ფიჭას წურავენ; გოლქ მოწ – ფიჭის თაფლი, გოლეული.

გოლრ მდ **gōlō** jj გვალვა засуха drought. გოლოვ ედრთვან ზარალ თელორ ფჰერეჩრ ნახნ – გვალვა ბლომად ზარალს აყენებს სოფლის ხალხს.

გორდ დღ **gōrd** dd გორდა, გორდახმალი горда (особый вид шашки) Gorda (sword). გორდ, ფრანგულ, დავითფერულ დალენო თარბი დარ ლაჰმრეჩრ ნახგო[ჰ] – გორდა, ფრანგული, დავითფერული განთქმული ხმლები იყო მთის ხალხში.

გრდემლ მდ **grdeml** jj გრდემლი наковальня anvil. მჭედელ გრდემლეჰ ქესე – მჭედელი გრდემლით საქმიანობს.

გროშ ბდ **groš** bd გროში грош penny. გროშ წასტყ (წასტქ) ტათებ დარ – გროში სპილენძის ფული იყო.

გუარ **guar** გრლეგ. непрх. intrans. ხედვა (ხედავს) видеть to see. ლამზურ ბუბუე გუ სო – ლამაზ ყვაველს ვხედავ; ცომ გუ თხო – ვერაფერს ვხედავთ. სრ. сов. perf. **დაგარ d|agar**.

გუ|დახარ **gu|d|axar** გრდმ. прх. trans. გამოჩენა (აჩენს), გამომჟღავნება (დამალულისა) показывать, выявлять (спрятанное) to expose, to reveal. სრ. сов. perf. **გუ|დაგარ** **gu|d|aqar**.

გუ|დაგარ **gu|d|aqar** გრდმ. прх. trans. გამოჩენა (გამოაჩენს), გამომჟღავნება (დამალულისა) показать, обнаружить, выявить (спрятанное) to expose, to reveal, to show, to appear. კნათეჰ დაჰ ლაჭყდიენო ჟაგნო გუდაგარ – ბიჭმა

დამალული წიგნი გამოაჩინა; ყოლ ღუენი სტაკ ცო მოთუშ გუვაჯი – ქურ-
დობის მქმნელი კაცი მოულოდნელად გამოამყლავენეს. უსრ. несов. imp. გუ|დ|ახარ
gud|axar.

გუბ ბდ **gub** bd 1. გუბე лужа pool. ცჰაბარიგ მარგბითალაყ გაბნი ეთოდო მორ-
წყადი – ზოგიერთები განგებ გუბეებს აყენებენ მოსარწყავად; ოჯარ გუბ
ოთბიქ – მათ გუბე დააყენეს. 2. ტბა озеро lake. ოსი ბაჯი წარჯი გუბ ბა – იქ
დიდი შავი ტბაა.

გუგაყრ დდ **guga'ô** jj თოჯინა кукла doll. გუგაყრ დეწი სე კაწკუაჩო დაჭონ –
თოჯინა უყვარს ჩემს პატარა გოგონას.

გუგუტ ბდ **gugut** bd გუგული кукушка cuckoo.

გუდურ¹ ბდ **gudur¹** bd გუდურა (შეშისა) связка (дров) bound wood to be car-
ried on one's back. ცჰა გუდურ დასი იცნას – ერთი გუდურა შეშა ვიყიდე.

გუდურ² ბდ **gudur²** bd საბეჭავი большой деревянный гребень для ткацкого
станка a big wooden comb for weaving loom. გუდურ დაჯი, დაწი დეხკ და მშშ
ბუენი – საბეჭავი დიდი, მძიმე სავარცხელია შალის საქსოვი [საკეთებელი].

გუთი დდ **gutã** jj გუთანი плуг plough. გუთნე ქანდარ ახი – გუთნით მიწას ხნა-
ვენ.

გუდგრნ დდ **gujgrnã** dd სიმრგვალი; მრგვალი, სწორი ადგილი округлость;
ровное, круглое место roundness, round straight/flat place. ბაღეწი გუდგრნ
და, მიჩქე ბანდი ლამბი – ბაღში მრგვალი სწორი ადგილია, სადაც ბავშვები
თამაშობენ; ლამბი დუყე ლაჩი გუდგრნ დარ ქაბო ოთბანანო – მთებს შუა
კარგი სწორი (მრგვალი) ადგილი იყო ძროხების დასაყენებლად.

გუდინაყ დდ **gujznaq** dd გოზინაყи гозинаки (новогодняя сладость из мёда и
орехов) Gujznaq (confection for New Year made of caramelized nuts). გუდ-
ინაყ წელტან თეოდო – გოზინაყს ახალ წელს (ახალ წლებში) აკეთებენ.

გუდშაყრ დდ **gujša'ô** dd გოშია собачка, собачонка doggie, little dog. გუდ-
შაყრ ჰა გოდო, ჰანნ დეწი? – გოშიას ვინ შეინახავს, ვის უნდა?

-გუაჰ **-gujh** თანდ. послел. prep. -კენ k, ko to, towards. ო სტაკ სოგუაჰ ვალორ – ის
კაცი ჩემკენ მოდიოდა; ფჰეგუაჰ – სოფლისკენ; წინგუაჰ – სახლისკენ.

გულ დდ **gul** jj გუნდა (ცომისა, ქუმლისა) ком (теста, толокна) lump, ball. ღუნავ
ცჷ გალბი ყალჩი დოხკი – მწყემსმა ქუმლის გუნდები გულაში ჩააწყო.

გულაბ ბდ **gulab** bd გულაბი гулаби (сорт груши) Gulabi (sort of pear). გულაბ ქიქოც ჯეყინი სხალ ბა – გულაბი საადრეო მსხალია.

გულბა|დალარ **gulba|dalar** გრლუგ. непрх. intrans. გულება (ეგულება) предпола-
гать, иметь в виду что-л. to think. ჯიბე ტყოც ტათებ გულბალარ სონჲ, ცო
დაგეგდანორ – ჯიბეში კიდევ მეგულებოდა ფული და აღარ ყოფილიყო.

გულბანდ ბდ **gulbād** bd გულბანდი, კატაბალახა валериана Valerian.

გულბანდარქ **gulbādārē** გულბანდიანი, მაგ., კლდე с валериановыми зарос-
лями, напр., скала covered with Valerian, e. g. rock.

გულბანდერქ **gulbādērē** გულბანდიანი, მაგ., ჩაი валериановый, напр., чай
with Valerian, e. g. tea.

გულთმისან **gultmisā** გულთმისანი ясновидящий prophetic, clairvoyant. ე სტაკ
გულთმისან ვა – ეს კაცი გულთმისანია.

გუმან **gumā** j გუმანი предположение, подозрение suspicion. ცჰანმაქ გუმან და
სოგოქ, ოგუს დაჰან სქ ჟაგნო – ერთზე გუმანი მაქვს, იმან წაილო ჩემი წიგნი.

გუმბათ ბდ **gumbat** bd გუმბათი купол dome. საყდრიგოქ გუმბათი და – ეკლე-
სიებს გუმბათები აქვს.

გუნბაღწი **gunbajçī** უგუნებო[დი], უხალისო[დი] без настроения, не в духе in a
bad mood, joylessly. თხა მოჰახ გუნბაღწი ვასო, ცო ქესმაკე სო – დღეს რო-
გორდაც უგუნებოდ ვარ, ვერ ვმუშაობ.

გურგურ¹ დ **gurgur**¹ d გრგვინვა, გრიალი грохот, гул, топот to thunder, to fury.
ლამუქი წყეგეხ ხეჲ გურგურ – მთაში მეტისმეტად იცის გრგვინვა; გურგურ-
რანო დოქვან ჯოგ დალო – გრიალით ცხენების ჯოგი მოდიოდა.

გურგურ² დ **gurgur**² d გუგუნი, გიზგიზი треск (огня) to strike (fire). დაყნ ღოს
თიხკენეთხ, წარავ გურგურ დოლოქ – ხმელი შეშა შევუკეთეთ და ცეცხლი
აგიზგიზდა [ცეცხლმა გიზგიზი დაიწყო].

გურგურ დარ **gurgur d|ar** გრდმ. прх. trans. გუგუნი (გუგუნებს), გიზგიზი
трещать (имеется в виду огонь) to blaze, to flame. ბუხრექ წარავ გურგურ
დო – ბუხარში ცეცხლი გიზგიზებს.

გურგურდიუნ **gurgurd|ujnī** მიმლ. прич. particip. მოგუგუნე то, что (огонь) тре-
щит blazing, flaming. დეწლან და გურგურ დუნე წე – სასიამოვნოა მოგუ-
გუნე ცეცხლი.

გუჩგუღ|აღარ **gučguḍ|aḡar** გრძმ. prx. trans. ცხადყოფა (ცხადყოფს), სააშკა-
 რაოზე გამოტანა [როგორმე ან როგორღაც] сделать ясным, вывести на свет
 [как-то или как-нибудь] to reveal, to show, to clear up. **გუჩგუღაღან თურ**
ჰამინაჲ მაკე – ცხადყოფა [როგორმე ან როგორღაც] განა ყველას შეუძლია;
ოღუს შარს ქორთო გუჩგუბაღან – მან თავისი თავი გამოაჩინა [როგორმე ან
 როგორღაც]; **ჰაშ დეჲე'ნე, ჰათხ დაჰუენი ცრმ დარე, ნანას თარშარ'ლე ვუმ**
(უმ) გუჩგუღაღან – სტუმარი მოვიდა, მისართმევი არათუერი იყო და ცოტა-
 [ოდენი] რამე [როგორმე ან როგორღაც] გამოაჩინა დედამ. sb. cm. see **გუღ|ა-**
ღარ guḍ|aḡar.

გუჯაბ მდ **gužab** jž ხბოს, ან ბატკნის კუჭი ბალახის მოძოვამდე желудок молоч-
 ного ягнѣнка, телѣнка calf's or lamb's stomach before pasturing grass. **ჰალ**
დაყდიჩრ გუჯაბეს შაბაშ წე – გამხმარ გუჯაბს დვრიტა ჰქვია.

გუჯარ დდ **gužar** dd გუჯარი грамота deed, charter. **თეიმურაზ მეფე'ს, ერეკლ**
მეფე'ს ქო წერადოშ გუჯარ და ვად აღუენად[ნიშაქ] – თეიმურაზ მეფისა და
 ერეკლე მეფის ხელმოწერით გუჯარია (გუჯარი არსებობს) ჩვენს აღვანზე.

ღ

დაბალ: **დაბალ დ|არ dabal: dabal d|ar** გრძმ. prx. trans. ბუქნაობა (ბუქნაობს)
 плясать в присядку to squat down while dancing. **ლეთხან იხოჩრ ყონოჩრ სტა-**
კოვ დაბალ დორ – მოცეკვავე ახალგაზრდა კაცი ბუქნაობდა.

დაბალთო|დ|არ dabalto|d|ar გრძმ. prx. trans. დაბალთვა (დაბალთავს), დაფლეთა
 изгрызть, разодрать to tear to pieces. უსრ. несов. imp. **ბალთო|დ|არ balto|d|ar**.

დაბარგო|დ|არ dabargo|d|ar გრძმ. prx. trans. ბარგის დაწყობა (დააწყობს) уло-
 жить, сложить вещи to put, to set, to place the luggage. **ლაჲმე ლოტუჩრ ნახე**
ბარგ ვეჩო წენიჰ დაბარგოდმიქ – მთაში მიმავალმა ხალხმა ბარგი სხვის
 სახლში დაალაგა (შესანახად).

დაბარო|დ|არ dabaro|d|ar გრძმ. прх. trans. დაბარვა вскопать to spade. ჳწ ვენწი ვუდტას დაბაროდწ – ხვალ ვენახში მივდივარ დასაბარად. უსრ. несов. imp. ბა-რო|დ|არ baro|d|ar.

დაბარო|დ|აწი dabaro|d|ačĩ დაუბარავი, დაუბარავად. невскопанный unspaded. ცენეს ბალ დაბაროდბაწი ცო ბითოს – წლეულს ბალს დაუბარავს არ დაე-ტოვებ.

დაბარო|დ|უენი dabaro|d|ujnĩ მმლ. прич. particip. 1. დასაბარავი то, что нужно вскопать sth to be spaded. ვენაჳ და ოჯარგო[ჳ] დაბაროდუენი – ვენახი აქვთ მათ დასაბარავი. 2. დამბარავი тот, кто должен копать a person who spades. ი ვენაჳ დაბაროდუენი ის ვა – ამ ვენახის დამბარავი ევ არის.

დაბალ¹ დდ dabay¹ dd ყაბახი (ნიშანში სროლა მიცვალებულის წლისთავზე) стрельба в цель на годовщине умершего Dabay (aim shooting on the anniversary of departed). ბაცბივ დალოწონ დაბალ დო – ყაბახს თუშები მიცვალებულს უმართავენ (უხდიან).

დაბალ² ვბ dabay² vb დაბალი кожевник, скорняк currier, tanner, leather-dresser. დაბლეგ ჳაწი თეგოდრ – დაბალს ტყავები გამოჳყავს.

დაბეგო|დ|არ dabego|d|ar გრძმ. прх. trans. დაბეგვა (დაბეგვავს), დაბეგვა раздробить (яблоки, сливу...), отлупить to batter. არყენაენრ ჳორ დაბეგოდბინას – არაყისათვის (საარაყედ) ვაშლი დაბეგვე. უსრ. несов. imp. ბეგო|დ|არ bego|d|ar.

დაბერტყა|დ|არ dabertqa|d|ar გრძმ. прх. trans. დაბერტყვა (დაბერტყავს) вытряхнуть (пыль); потрясти плодовое дерево to shake out. თვალნი დაბერტყადებათ – თვარდაგები დაბერტყეთ! კაკლი დაბერტყადმინათხ – კაკლები დაბერტყეთ. უსრ. несов. imp. ბერტყა|დ|არ bertqa|d|ar.

დაბერტყა|დ|იენრ dabertqa|d|ienõ მმლ. прич. particip. დაბერტყილი стрясённый, сбитый фрукт shaken out. დაბერტყადმიენრ კაკალ – დაბერტყილი კაკალი.

დაბეჳდა|დ|არ dabečda|d|ar გრძმ. прх. trans. 1. დაბეჳდვა (დაბეჳდავს) напечатать to print, to type. 2. ბეჳდის დასმა; წერილის დალუქვა наложить печать; запечатать to seal. მოწმობან დაბეჳდადარ დეწჳ – მოწმობას ბეჳდის დასმა უნდა. უსრ. несов. imp. ბეჳდა|დ|არ bečda|d|ar.

დაბზარო|დ|ალარ dabzaro|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. გაბზარვა, დაბზარვა дать трещину, треснуть to flaw. აჭ თასდალინო კოს დაბზაროდლო – ჩაქმოქვარ-დნილი ჯჷამი (ხისა) დაიბზარა.

დაბრუტა|დ|ალარ dabruṭa|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. დარეტეიანება (დარეტეიან-დება), თავბრუს დახვევა (პირუტყვისა) болеть вертежкой to stun. ვაინხ ხეუტ დაბრუტადბალარ – ღორმაც იცის დარეტეიანება. об. см. see ბრუტე ბრუტე **brujtē**.

დაბუგა|დ|არ dabuga|d|ar გრლმ. прх. trans. დაბუგვა испепелить, сжечь дотла to burn. წარავ ძნა დაბუგადიქ – ცეცხლმა ძნა დაბუგა. უსრ. несов. imp. ბუგა|დ|არ **buga|d|ar**.

დაბუგა|დ|ითარ dabuga|d|itar გრლმ. прх. trans. გადაბუგვინება дать (разрешить, заставить) сжечь дотла to make sth burn. სტაკოვ დენიქ წა წარავრ დაბუ-გადითქ – კაცმა მთელი სახლი ცეცხლს გადაბუგვინა.

დაბლუჯა|დ|არ dabyuṣa|d|ar გრლმ. прх. trans. დაბლუჯვა (დაბლუჯვას) схватить в кулак to take handful of sth. ჯიბადრქ თხილ დაბლუჯადლომ დახოორ გივის – ჯიბიდან თხილს დაბლუჯვით იღებდა გივი.

დაბძრ დღ gabṣô bd ბაყილო, ამონაყარი (ხეებისა) поросль (деревьев) growth (of trees).

დაბხანხ dabxanā jj დაბახანა (ტყავეულების ქარხანა) кожевенный завод tan-neru. დაბხანე[ჰ] ვაჯი ჰეგრ – დაბახანაში ტყავებს ქნიან.

დაგეგმა|დ|არ dagegma|d|ar გრლმ. прх. trans. დაგეგმვა (დაგეგმავს) заплани-ровать to plan. ვაჩ ნახ წოვათერქ აჭ დახეჩე, დუდჰრქ ჰეჟ ცერახ დასახლბა-დალიორ, ალუმან ჯეგეუ დაგეგმადიერ აბადმეგრ დადეთეს – ჩვენი ხალხი წოვათიდან რომ ჩამოვიდა, პირველად ტყის პირებში დასახლდა, ალვანი მე-რელა დაგეგმა დავით აბაშიძემ. უსრ. несов. imp. გეგმა|დ|არ **gegma|d|ar**.

დაგერშა|დ|არ dagerša|d|ar გრლმ. прх. trans. დაგეშვა (დაგეშავს) натаскать, на-дрессировать (собаку) to train, to tame. ფჰუ დაგერშადბინათხ ფხაკლენ – ძალი დაგეგმეთ კურდღელზე. უსრ. несов. imp. გერშა|დ|არ **gerša|d|ar**.

დაგერშა|დ|იენრ dagerša|d|ienô მიმლ. прич. particip. დაგეშვილი натасканный (пёс) trained, tame. დაგერშადიენრ წევრი დაჩონ ფხაკლინანრ თოფეუც ცო დეწქ – დაგეშვილი მწვეგრების მყოლს თოფეც არ სჭირდება.

დაგლეჯა|დარ dagleǰa|dar გრდმ. прх. trans. 1. დაგლეჯა (დაგლეჯს), გაგლეჯა (მაგ., ძაღლის მიერ) [рас|терзать (о собаке и прочем) to tear to peaces. ჰუნახ ბადნი ჩუღი დეთ აჯევ დაგლეჯადბიქ თხოგო – ტყეში მყოფი მაკე ძროხა ნადირმა დაგვიგლიჯა. 2. დაგლეჯა, მოგლეჯა (მაგ., ბალახისა) рвать (напр., траву) to pull out. მაგოს ბაჯჩე დაღენო მოსი დაჯარ დენიჲ ჰალო დაგლეჯადიქ – მაიკომ ბალხაში ამოსული ცუდი ბალახი მთლიანად დაგლი-ჯა. უსრ. несов. imp. გლეჯა|დარ gleǰa|dar.

დაგოჩნა|დარ dagočna|dar გრდუგ. непрх. intrans. მიაღერსება приласкать to caress, fondle, pet. უსრ. несов. imp. გოჩნა|დარ gočna|dar.

დაგუბა|დარ daguba|dar გრდუგ. непрх. intrans. დაგუბება (დაგუბდება), შე-გუბება запрудиться to dam. ხი დაგუბადლო – წყალი დაგუბდა; ლამუქი ლელჩონ სა დაგუბადლო ხეჲ – მთაში მოსიარულემ სულის შეგუბება იცის. უსრ. несов. imp. გუბა|დარ guba|dar.

დადალობა და dadalob d (< დაღ-დაღობ dal-dalob) დადალობა [ღმერთო-ღმერთობა, უფლისადმი ხვეწნის დღე], რელიგიური დღეობა, იმართება 1 აგვისტოს უახლოეს კვირადღეს Дадалоб, религиозный праздник, проводится в ближайшее к 1 августу воскресенье Dadalob, religious holiday held on the nearest Sunday of August 1. შღრ. ср. comp. დაღ dal.

დადაღო|დარ dadayo|dar გრდმ. прх. trans. 1. დადაღვა (დადაღავს), დაღის დაჩნე-ვა выжечь клеймо to brand. 2. მოწვა ჭრილობისა (ჭრილობას მოწვაავს) при-жигать рану to burn a wound. აჯევ დაღბიენო ფსტუ დადაღობიქ – ნადი-რის[აგან] დაგლეჯილი ხარი დადაღეს. უსრ. несов. imp. დაღო|დარ dayo|dar.

დაღ, დაღ ვბ dad, dād vb მამა отец father. ო ბადრქ დაღ სო ვა – იმ ბავშვის მამა მე ვარ; ე სე დაღქ შალთ და – ეს მამაჩემის ხანჯალია. 2. დაღ; dd პატრონი хозяин master, owner. იცხ წენიქი დაღ ცო დახე – მაგ სახლში პატრონი არ ცხოვრობს.

დაღი ბ dadi b მრ. მნ. pl. 1. მამა-პაპანი, წინაპრები отцы, предки ancestors. ბაცბი-ლოქი დაღ აბბუღ დეფცლათე – წოვათუებში მამა-პაპების აბბებს ყვე-ბიან ხოლმე; სე დაღ თურ – ჩემი მამა-პაპის ხმალი. 2. დაღ მრ. მნ. pl. მამის ოჯა-ხი გათხოვილი ქალისათვის отцовский дом для замужней женщины father's

family for married woman. **წინუსენ ქასქასტქ ლეცქ დადაჲ (დადაჩუ) იხან** – პატარძალს ხშირ-ხშირად სურს მამის ოჯახში (მამულეთში) წასვლა.

დად დარ dad dar გრძმ. прх. trans. პატრონად გახდომა (პატრონად გახდის) сделать хозяином to become a master, an owner. **დად ვაშას ძმისწლენ წათაგდითენქ, ძმისწულ წენი დად ვიქ** – ბიძამ ძმისწულისთვის სახლი ააშენებინა და ძმისწული სახლის პატრონი გახდა.

დადრესტუ დ **dadīpstu** jd დედინაცვალი *мачеха* step-mother.

დადბუყ ბ dadbuq b ჩამომავლობა *потомство, поколение* dynasty.

დადეში დ **dadešō** jd მამიდა *тетя (сестра отца)* aunt (father's sister).

დადევაში ვბ **dadvašō** vb ბიძა (მამის ძმა) *дядя (брат отца)* uncle (father's brother). შტრ. ср. comp. **ბიძი ბიჯი**.

დადიწი dadicī უპატრონო[დი] (ითქმის პირუტყვზე); უმამისოჯახო[დი] (გათხოვილი ქალი) *бездомный, без хозяина, пригульный (скот); без отцовской семьи (о замужней женщине)* ownerless (cattle), without father's family (married woman). **დადიწი დახნო** – უპატრონო საქონელი; **დადიწი ბნდერ** – უპატრონო ბავშვი; **დადიწი ფსტუმნო ყახეთლანნი და** – უპატრონო (უმამისოჯახო) დედაკაცი შესაცოდია.

დადიწოლ, დადიწოლობ **dadicoł, dadicołob** უპატრონობა *неимение хозяина, безпризорность* defenselessness, ownerlessness. **დადიწოლეს ღუჯ საქმე მაგუ (მოუ)** – უპატრონობით ბევრი საქმე ფუჭდება.

დად-ნან დ dad-nan d დედ-მამა, მშობლები *отец и мать, родители* parents. იხ. см. see **ნან-დად nan-dad**.

დად-ნანწი dad-nančī უდედმამო[დი] *без отца и матери* orphan, without parents.

დადლუდ დ dadɣuj d მრ. მნ. pl. სანათესაო მამის მხრიდან *родственники со стороны отца* relatives from father's side. **მაყვლეგო ღაზინო წადრვქ დადლუდ და** – მაყვალას კარგსახელიანი სანათესაო ჰყავს მამის მხრიდან; **სე ნასიგო ღაზქ, ზორადში წადრვქ დადლუდ და** – ჩემს რძალს კარგი, ძალიან სახელოვანი სანათესაო ჰყავს მამის მხრიდან.

დადოლ: დადოლ დარ dadol: dadol dar გრძმ. прх. trans. პატრონობა (პატრონობს) *хозяинничать, ухаживать* to patronage. **სტემაფაყ დადოლ დარ დენო** – ყველაფერი პატრონობას მოითხოვს.

დადოლ დ|აწი **dadol d|ačī** მოუვლელი, მოუვლელად неужоженный desolate, neglected. ცენეს ბაღ დადოლ დაწი ბისქ სოგოჩი – წლეულ ბაღი მოუვლელი დამჩნა.

დადოლ დ|უენი **dadol d|ujnī** მიმლ. прич. particip. 1. საპატრონო требующий ухода, хозяйина sth that needs care, patronage. ვუნქე (უნქე) და ოჯახეჩი, ვუმაც (უმაც) დადოლ დუენი და – რაც კი რამ არის ოჯახში, ყველაფერი საპატრონოა. 2. პატრონობის გამწვევი, მეტვალყურე хозяйствующий, ухаживающий one who patronages, cares. დადოლ დუენი ცომენს დაგე – პატრონობის გამწვევი, მეტვალყურე აღარავინაა.

დადუღბა|დ|ალარ **daduyba|d|alar** გრდუგ. непрх. intrans. დადუღება (დადუღდება) перебродить to boil. დეგ დადუღბადალ – ლუდი დადუღდა.

დავდარებ დ **davdareb** jj დავიდარაბა хлопоты trouble, cares.

დავთარ დ **davtar** dd დავთარი журнал, приходно-расходная книга book for incomes and outcomes.

დავითფერულ დ **davitperul** dd დავითფერული (ხმალი) давидперул (особый вид шашки) Davitperul (sword). დავითფერულ ქორდინას – დავითფერული (ხმალი) ვიშოგე.

დავლ დ **davl** dd დავლა, ნადავლი трофей trophy. ბაცბი ქიქოც დავლას ლელერ ჭარეჩი – წოვათუშები უწინ დავლაზე დადიოდნენ ჭარში.

დავრაჰ **davrah** ზმნს. нареч. adv. იათად дешево cheaply.

დავრან დ **davrā** d იათობა, სიიათე дешевизна cheapness.

დავ დ **dāv** jj დავა спор argument, discussion, controversy. აბრ დავეგ ეგვანეცრ დუჯ დრო დაჭი – აბოს დავამ ეგვანესთან ბევრი დრო წაიღო.

დავ ოწარ (ებწარ) **dāv oçar (ebçar)** გრდმ. прх. trans. გამოდავება (გამოედავება) приставание to argue, to dispute (against, with). მიხონ კაწკოქ მიზი ბეწქ დავ ოწი – ზოგს მცირე რამ მიზეზი უნდა დავის გასაწევად; ვუი (უი) დავ ებწო? – რა ძალიან დაობ?

დაზაზრბა|დ|არ **dazazrba|d|ar** გრდმ. прх. trans. მოღერება (ხელისა, ჯოხისა) замахнуть (на кого-л. чем-л.) to prepare (a hand, a stick or etc.) for hitting. მაცნე ოვარ ვაშბინ შალთი დაზაზრბადიქ, დუე ნახ ოთქ – როცა [ი]მათ ერთმანეთს ხანჯლები მოუღერეს, შუაში ხალხი [კაცები] ჩადგნენ.

დაზგ მდ **dazg** jj დაზგა станок joiner's bench, machine tool. ღურგლევ დაზგაჲნიმაქ (დაზგეჲნიმაქ) თეგობრ შარწ ბოთხ – ღურგალი დაზგაზე აკეთებს თავის საქმეს.

დაზება|დ|არ **dazeba|d|ar** გრდმ. прх. trans. მძიმედ დატვირთვა чрезмерно нагрузить to load heavily. ღუდ დაზებადინორ ბარგუე – ცხენები მძიმედ დაეტირთათ ბარგით.

დაზება|დ|იენრ **dazeba|d|ienô** მიმლ. прич. particip. მძიმედ დატვირთული чрезмерно нагруженный overloaded. ალახ დაზებადბიენრ ურემ ბალრ – თივით დატვირთული ურემი მოდის.

დაზოგბა|დ|არ **dazogba|d|ar** გრდმ. прх. trans. დაზოგვა (დაზოგავს) [с]беречь, [по]щадить, бережно расходовать to spend with care, to spare. ტათბუნ დაზოგბადომ დეწქ ხარჯოდარ, ცოჭეკ ქასტქ ხეყე ვაჩდალარ – ფულს დაზოგვით უნდა ხარჯვა, თორემ მალე იცის გათავება. უსრ. несов. imp. ზოგბა|დ|არ **zogba|d|ar**.

დათარსო|დ|ალარ **datarso|d|alar** გრდმ. непрх. intrans. დათარსვა (დაითარსება) стать несчастным to become misfortuned. მოსწ მენახ მუდშ ჰაჭენქ, სტაკ დათარსოდვალწ – ცუდმა ვილაცამ ცუდად შეხედა და კაცი დაითარსა. უსრ. несов. imp. თარსო|დ|ალარ **tarso|d|alar**.

დათვადრლება|დ|არ, დათუდრლება|დ|არ **datvajrleba|d|ar, datujrleba|d|ar** გრდმ. прх. trans. დათვალიერება (დაათვალიერებს) осматривать to see, to inspect. კომუნისტან დროჰ საკონსერვო ქარხნქ მუში მოსკოვი დიკე'ნეთხრ ექსკურსიენმაქ, მავზოლეუმი დათვადრლებადმირათხ რიგი ოტქრუდშე – კომუნისტების დროს საკონსერვო ქარხნის მუშები ექსკურსიაზე წავგიყვანეს მოსკოვში და მავზოლეუმი დავათვალიერეთ რიგში ჩამდგრებმა. უსრ. несов. imp. თვადრლება|დ|არ **tvajrleba|d|ar**.

დათმობა|დ|არ **datmoba|d|ar** გრდმ. прх. trans. დათმობა (დაუთმობს) уступить to compromise, to make concessions (to). უდში ზორწ ვა გიგრ ჭიდაობე, მქ იცხუს პირველობ ცოჰანნა დათმობადმო – ისეთი ყოჩაღია გიგო ჭიდაობაში, რომ ეგ პირველობას არავის დაუთმობს. უსრ. несов. imp. თმობა|დ|არ **tmoba|d|ar**.

დათოკა|დ|არ **datokā|d|ar** გრდმ. прх. trans. გათოკვა (გათოკავს) связать, поймать to cord. ყუე დათოკადვიქ – ქურდი გათოკეს.

დათოფა|დ|არ datopa|d|ar გრძმ. прх. trans. დათოფვა (დათოფავს) обстрелять to fusillade. ივლარ მიხკოს იტურეჯიჩო ჰუნახ ჩა დათოფადბიე'ნე, უე ჩანე ვჰევეფ დაჰ, ბუხ ბერწიჩოე – ივლანთ მიხაკომ იტურის ნახტომთან [იტურეჯიჩოში] დათვი დათოფა და იმ დათემა მოკლა, მობრუნებულმა. უსრ. несов. imp. **თოფა-|დ|არ topa|d|ar**.

დათოჯნა|დ|არ datoqna|d|ar გრძმ. прх. trans. თოხნა (თოხნის) мотыжить to hoe. სიმჩდ დათოჯნადარე დეუე – სიმინდის დათოხნაც (დათოხნის დროც) მო-ვიდა. უსრ. несов. imp. **თოჯნა|დ|არ toqna|d|ar**.

დათუთქა|დ|არ datutka|d|ar გრძმ. прх. trans. დათუთქვა ошпарить to scald. წნი-ლეღ ბოხეუნჩი კომბოსტო დათუთქადბიე თეკოს – მწნილად ჩასადები კომ-ბოსტო დათუთქა თეკომ.

დათურქა|დ|არ daturka|d|ar გრძმ. прх. trans. დათურქვა (დათურქავს), მკაცრად, სასტიკად გამოლანძღვა, შერისხვა выпугать, обругать to scold. ყეგ[ო]რე დოლობ დროჰ უხანოთ ჩუ ვეეენო კნათ დადას დათურქადვიე – ცხერიდან დოლობის დროს უხანოდ შინ მოსული შვილი მამამ დათურქა [შერისხა]. უსრ. несов. imp. **თურქა|დ|არ turka|d|ar**.

დათხვენა|დ|ალარ datxvena|d|alar გრძლუვ. непрх. intrans. დათურთხოზა (დათურთხო-ზა) пугаться (о животных) to frighten, to deter, to discourage (animals). დონნ ატჰ ხეეე დათხვენადბალარ – ცხენმა ადვილად იცის დათურთხოზა. უსრ. несов. imp. **თხვენა|დ|ალარ txvena|d|alar**.

დათხვენა|დ|არ datxvena|d|ar გრძმ. прх. trans. დათურთხოზა (დაათურთხოზს) спуг-нуть (о животных) to frighten (animals). ბანდრიე დო დათხვენადბიე – ბავ-შეეებმა ცხენი დაათურთხეს. უსრ. несов. imp. **თხვენა|დ|არ txvena|d|ar**.

დათხოვბა|დ|არ datxovba|d|ar გრძმ. прх. trans. დათხოვნა (დაითხოვს) отпускать (на время) to dismiss, to give a holiday. წელტილოუნჩი სკოლ[ე]რე ბანდრი ცჰანჩი გეესუე დათხოვბადიე – საახალწლოდ სკოლიდან ბავშეეები ერთი კვირით დაითხოვეს; მუჩჩი კვალე ადმიე ჰამივაც ჩურე დეწე დათხოვბად – ცუდი კვალის ადამიანი ყველამ სახლიდან უნდა დაითხოვოს.

დათხუნა|დ|არ daxupna|d|ar გრძმ. прх. trans. დათხუნვა (დათხუნის) напачкать to smudge. ლანიშ დამლოჩო ბანდრეე ჟაგნო ცო დათხუნადო – კარგი მო-სწავლე ბავშეეი წიგნს არ დათხუნის. უსრ. несов. imp. **თხუნა|დ|არ txupna|d|ar**.

დათხურ ბღ **datxur** bd დათხური (ერბოში შემწვარი ხაჭო), ხაჭოს ხავიწი датхур (творог, поджаренный на масле) Datxur (curds fried in boiled butter).

კალტუქ დათხურ ბაცბილო[ჰ] ლაზქ დაყარ და – ხაჭოს ხავიწი წოვათუშებ- ში კარგი საჭმელია.

დათქ დღ **datē** dd ერბო коровье топленное масло boiled butter. დუჯ ჳენ- ჳენას დაყარ თეგოლო დათნევ – ბევრი სხვადასხვა საჭმელი კეთდება ერბოთი; ლამ- ნი დაკდახე სქ დოკად დაშ, მოჰე წარმაქ დათქ – მთების გახსენებაზე ჩემი გული დნება, როგორც ცეცხლზე ერბო (მ. ბუქურაული).

დათნქ **datnē** ერბოიანი с топленым маслом, в топленном масле with melted butter, in melted butter.

დადღი დ **dajdī** მღადე шафер невесты bridesmaid.

დადკ **dajk** ob. cm. see დაკ **dak**.

დადკლარკალქ **dajklarkālē** გულისყურიანი, ყურადღებიანი; კარგი მესხიერე- ბის მქონე внимательный; с хорошей памятью mindful, having a good memory. ჳამღუნნი დადკლარკალქ დეწქ ხილწ – მოსწავლე გულისყურიანი უნდა იყოს.

დადმწრიკ, დემწრიკ დღ **dajmçriḳ, demçriḳ** dd გამოცანა загадка riddle. დადმწრიკ და: ცჰანბშარკლწ ალქ (მწხ) – გამოცანაა: ცალთვალა ბატო- ნი (ნემსი); დაკოდა სლწ, მქ სე ბწდროლე ჰამახეც დუჯ დადმწრიკი ჯქემ- ლარ ილოუნნი ჳეთერ – მახსოვს, რომ ჩემს ბავშვობაში ყველაზე ბევრი გამო- ცანა ჯქემოანთ ილომ იცოდა.

დადრ, დაირ დღ **dajr, dair** jj დაირა дуден tambourine, timbrel. მახკარ დადრმაქ ლეთხწ იხრ – ქალიშვილები დაირაზე ცეკვავენ; მაჰოვ დაირ თეთხრ – გოგო დაირას უკრავს; დადრ თეთხარ – დაირის დაკვრა; მიჩუდშე დადონრ დაჰ დებლოშ დადრქ თეთხითრ – ზოგნი მიცვალებულის დაკრძალვისას დაი- რასაც აკვრევენებენ.

დადრღვემში **dajrdvejšī** ზმნ. нареч. adv. დარდიანად печально sorrowfully. ნან- დად დადრღვემში და, ლაწიშ ვაჩრ კნათქ ცრმ ხაწრდა – მშობლები დარდია- ნად არიან, ავადმყოფი ვაჟისა არათერი გაუგიათ ჯქერ.

დადრღვექ **dajrdvē** დარდიანი печальный sad, mournful.

დამრლება|დ|არ **dajrleba|d|ar** გრძმ. прх. trans. დაზვერვა (ზვერავს), თვალთვალი
выслеживать, наблюдать to watch, to spy (on, upon). **გო სტაკ მასთხოვ**
დამრლებადვჭ ჰაჭვიქ – სამი კაცი მტრის დასაზვერად გაგზავნეს.

დამრლება|დ|უნი **dajrleba|d|ujni** მიმლ. прич. particip. დასაზვერი требующий
разведки, выслеживания sth to be spied (on, upon). 2. [დამ]ზვერავი **выслежи-**
вающий, наблюдающий, разведывающий prospector, secret service man.
ბჟეგოჩქ დამრლებადუნიში ბჟხ ბა – ჯარს მზვერავები ყოველთვის ჰყავს.
დაქნ დ **dajknā d** დროსა და სივრცეში განფენილი სიკეთე, სიკარგე,
ყოფა-ცხოვრების სიკეთე **добро и благо, распространяемые во времени и**
про-странстве, благополучие жизни kindness or goodness spread in time
and space. დაბწნიში ვაშბისხ ბჟარდახე'ნე, ვაშბინ დაქნე ლოყდიქ – ნა-
ცნობები ერთმანეთს შეხვდნენ და ერთმანეთს სიკეთე უსურვეს; **საზღვარ-**
გართ დუტხოვ ღანნ დექდინას ჩუჰ დისქჩო ნახნ – საზღვარგარეთ მი-
მავალმა კარგობა ვუსურვე (დავაბდე, შევძახე ღმერთს) შინ დარჩენილ
ხალხს; **დაქნ ჰო!** – სიკეთე შენ! მაღლი შენ! **დაქნ თასდალჩ ვად ღამ-**
ბარნახ, დაქნ თასდალჩ... – სიკეთე გაქეთუდა ჩვენს მთა-ბარში, სიკეთე
გაქეთუდა... (ა. ბერთლანი). **იხ. см. see დაქოლ dakol.**

დაქნ დ|არ **dajknā d|ar** გრძმ. прх. trans. სიკეთის ქმნა **делать добро to do**
kindness. **დაქნ დარ ჰამინაყ მაკე, მხ მიჩო სტაკოვ ცო დო** – სიკეთის ქმნა
ყველას შეუძლია, მაგრამ ზოგი კაცი არ აკეთებს.

დაყნ დდ **dajqnā dd** სიხმელე, სიმაგრე **сухость, жёсткость roughness.** **ღედა-**
ღეჩო მათეჩქ დაყნ ჭირუდ იხო – [და]საჯდომი ადგილის სიხმელე შემა-
წუხებელია.

დაკ: **დაკ ჰაჭარ** დ **daḵ: daḵ hačar d** დარდი (იდარდებს), დადარდიანება **пе-**
чаль, опечалиться sorrow. **სე ნანენ წყეგუც დაკ ჰაჭარ ხეჟე** – დედაჩემმა
მეტისმეტი დარდი, დადარდიანება იცის. **იხ. см. see დოკ dok.**

დაკ ჰაჭენო **daḵ hačenō** მიმლ. прич. particip. დადარდიანებული **опечаленный**
sad, discouraged, grieved. **ყონოქ (ყონუქ) ფსტუნო ზორადში დაკ ჰაჭენო მარ** –
ახალგაზრდა დედაკაცი ძალზე დადარდიანებული იყო.

დაკ ჰაჭდუენი **daḥ haḥdujni** მიმლ. прич. particip. დასაფიქრებელი, დასაღარ-
დიანებელი печаливающий sth to be grieved about. ადმიქ დაკ ჰაჭდუენი
ამბუდ მა ალოლ თხოგო – ადამიანის დასაღარდიანებელ ამბავს ნუ გვეტყვი
რა.

დაკ- (დაჯ-) **daḥ- (dajḥ-)** რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნა-
წილი составная часть сложных основ или словосочетаний a component part
of complex root or word-combination. იხ. см. see დოკ **doḥ**.

დაკალთო|რ|ა|ღ|ღ|არ **daḥalto|d|a|j|l|l|i|nō** მიმლ. прич. particip. დაკალთავებული
подоткнувший полы sb with rolled up laps. ქე დეთა ქე ბაკე დაკალთოდ-
ბადლნო კნათი ვასბალო ავისა – ცხვრის მოსაწველად ცხვრის ბაკში დაკალ-
თავებული ბიჭები შეცვივდნენ ნადირებივით.

დაკალო|რ|არ **daḥalo|d|ar** გრდმ. прх. trans. მოკალვა (მოკალავს) **вылудить** to tin.
თხე ჰერწელხ ლეკივ დაკალოდიქ – ჩვენი ქვაბები ლეკებმა მოკალეს. უსრ. несов.
imp. კალო|რ|არ **ḥalo|d|ar**.

დაკ|რ|ა|ლ|არ **daḥ|d|a|lar** გრლუგ. непрх. intrans. მიხვედრა (მიხვედება), გულს გასვლა
догадаться to guess, to understand. წყეწყ კაწკუაზო სტემანე დაკდალარ დეწქ
– ზოგჯერ პატარა რამესაც მიხვედრა ესაჭიროება; იცგუც დაკვადლნას –
ახლადა მიხვედი; დაკვალინაჰ, ვუხ (უხ) ლეგდოს ჰოგო? – მიხვედი, რას
გეუბნები? იხ. см. see დოკ **doḥ**.

დაკ|რ|ა|ლ|ენ|არ **daḥ|d|a|l|en|ar** მიმლ. прич. particip. მიხვედრილი, საზრიანი догадливый
quick-witted, guessed, aware, ingenious. სქ განყოფ, პადლარა ანზო, დაკ-
ვალენო სტაკ ვარ – ჩემი ბიძაშვილი, პაპიანთ ანზო, საზრიანი კაცი იყო;
დაკდალენო ადამიან დახა ზორო და – მიხვედრილი ადამიანი ცხოვრებაში
(ცხოვრებისთვის) ყოჩაღია. იხ. см. see დოკ **doḥ**.

დაკარ|რ|არ **daḥar|d|ar** გრდმ. прх. trans. დათვლა (დათვლის) **сосчитать** to count. ქე
დაკარდა თურ ჰამინას მაკე? – ცხვრის დათვლა განა ყველას შეუძლია? იტ-
გომცა დაკარდე! – ათამდე დათვალე! შაწლოღეზო დაკარდარეგუც დაგ-
დიქ, მქ დუდჰრქ დახნ ნითს ცო დაკარდადლნო – მეორეჯერ (ხელახალმა)
დათვლამდა უჩვენა, რომ პირველად საქონელი სწორად არ დათვლილიყო. უსრ.
несов. imp. დეკარ|რ|არ **deḥar|d|ar**.

დაკარ|დაწი **daḡar|daçĩ** დაუთვლელი, დაუთვლელად **несчитанный** uncoun-
ted, without counting. **ქე დადი ქე დაკარდაწი ლაჟმე ცო ლო** – ცხვრის პატ-
რონები ცხვრის დაუთვლელად მთაში არ წავლენ.

დაკარ|დიენი **daḡar|dienõ** მიმლ. прич. particip. დათვლილი **сосчитанный** counted.
დაკარდიენი ქე ლაჟმე ჰათსდიქ – დათვლილი ცხვარი მთაში გაგზავნეს.

დაკარ|დიითარ **daḡar|ditar** გრდმ. прх. trans. დათვლევინება (დაათვლევინებს) за-
ставить сосчитать to make sb count. **ბაბოს ქე ბზდერბზდრეგო დაკარდიოქ** –
პაპამ ცხვარი შვილიშვილს დაათვლევინა.

დაკ|დაჯარ **daḡ|daḡar** გრდმ. прх. trans. მიხვედრება (მიახვედრებს) **навести на**
мысль to make sb guess sth. **დაჯლახონ სტემახეც დაკდაჯარ დეწქ** – მო-
ზარდს ყველაფერში მიხვედრება ესაჭიროება; **ბაბოს კნათ ნასტ დაკვაჯარ** –
პაპამ ბიჭი ძლივს მიახვედრა.

დაკ|დასარ **daḡ|da'sar** გრდუგ. непрх. intrans. გახსენება (გაახსენდება) **вспомнить** to
remember. **ნასტ დაკვექქ სო ო სტაკ** – ძლივს გამახსენდა ის კაცი. **უსრ. несов. imp.**
დაკიხარ **daḡixar**.

დაკემსა|დარ **daḡemsa|dar** გრდმ. прх. trans. დაკემსვა (დაკემსავს) **заштопать** to
mend. **ნანას ქეგლორქ ვეცქირ ვაჰონ ვუმაყ (უმაყ) ჩხდრი დაჰ დითე'ნქ,**
ბაწრეც ჰალო დაკემსადიქ – დედამ ცხვრიდან მოსულ ბიჭს ყველა წინდა გა-
ურეცხა და ბაწრით ამოუკემსა. **უსრ. несов. imp. კემსა|დარ** **ḡemsa|dar**.

დაკეპა|დარ **daḡepa|dar** გრდმ. прх. trans. დაკეპვა (დაკეპავს) **нарубить** to hash, to
slash. **უსრ. несов. imp. კეპა|დარ** **ḡepa|dar**.

დაკეცა|დარ **daḡeca|dar** გრდმ. прх. trans. დაკეცვა (დაკეცავს) **сложить** to fold. **უსრ.**
несов. imp. კეცა|დარ **ḡeca|dar**.

დაკვენა|დალარ **daḡvexa|dalar** გრდუგ. непрх. intrans. დაკვენა (დაიკვენის) **хва-**
таться to brag. **დავიჩო აღმიანენ ხეცქ დაკვენადალარ** – მჩატე აღამიანმა იცის
დაკვენა. **უსრ. несов. imp. კვენა|დალარ** **ḡvexa|dalar**.

დაკვენეტა|დარ **daḡvneṭa|dar** გრდმ. прх. trans. დაკვენეტა **разгрызть** to nibble. **ფჰა-**
რაგ ძოლი დაკვენეტადიქ – ძალღმა ძვლები დაკვენეტა. **უსრ. несов. imp. კვენე-**
ტა|დარ **ḡvneṭa|dar**.

დაკვნეტა|დ|უენი **daḵvneṭa|d|ujnî** მიმლ. прич. particip. დასაკვნეტი **разгрызаемый** sth to be nibbled. **ჩხამ-ჩხამ დაკვნეტადუენი ცარკი მიჩაჩქი დაგეგე?** – საკნატელას დასაკვნეტი კბილები სადლასა?

დაკიხარ **daḵixar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. მიხვედრა (მიხვდება) **догад[ыв]аться** to guess. **ე ფეშეკარ ატამო დაკიხარ სტემახეც** – ეს ბაღლი ადვილად ხვდება ყველაფერს; **დაკვალინაჩქი, ვუხ (უხ) ლეველოს ჰოგო?** – მიხვდი, რას გეუბნები? 2. გახსენება (ახსენდება) **вспоминать** to remember. სრ. сов. perf. **დაკ|დ|ასარ** **daḵ|d|a'ar**.

დაკიხოშ **daḵixoš** თრთხილად, გულდასმით **осмотрительно** carefully. **ჭდრის შა-რჩ საქმ დაკიხოშ თეგოდო** – ანდრი თავის საქმეს გულდასმით აკეთებს.

დაკიხრიკ **daḵixriḵ** მიმხვედრი, თრთხილი **понимающий, осмотрительный, примечаящий** quick-witted. **იკოლქ დაკიხრიკ სტაკ ვა** – იკოლე მიმხვედრი კაცია.

დაკიხუენი **daḵixujnî** მიმლ. прич. particip. მიმხვედრი, თრთხილი **осмотрительный, примечаящий** careful. **დაკიხოჩრ ნახე შუფ საქმქ დაზედში გელო** – თრთხილ ხალხს თავისი საქმე კარგად მიჰყავს.

დაკლაფარ დ **daḵlavar** d 1. თექრი, აზრი **дума, мысль** idea, wit. **ეშალას დაკლაფარ ცო და ოჯ[უ]ეგოჩქი** – სრულებით საზრიაანობა არა აქვს მას. 2. გრლუგ. непрх. intrans. თექრი (იფიქრებს) **подумать** to think. **ო დაკლაფარ, მქ...** – მან გაიფიქრა, რომ... უსრ. несов. imp. **დაკლეფარ** **daḵlevar**.

დაკლაფ|დ|არ **daḵlav|d|ar** გრლმ. прх. trans. ჩათექრება (ჩაათექრებს), გათექრება **заставить подумать, поразмыслить** to fall to thinking. **ეკ ამბუდუ დაკლაფეი-დექარ** – ამ ამბავმა ჩამათექრა; **სოხ ის მოჭ დაკლაფეირა!** – ჩემზე ეგ როგორ გაიფიქრე! უსრ. несов. imp. **დაკლეფ|დ|არ** **daḵlev|d|ar**.

დაკლაფ|დ|იენი **daḵlav|d|ienô** მიმლ. прич. particip. ნააზრი, ნათექრი, მოთექრე-ბული **продуманный, обдуманый** thought. **დაკლაფეიენი თურ ვუმაყ (უმაყ) აღაზდა აღმიანენ?** – ნათექრი განა ყველაფერი გამოადგება აღამიანს? **ლუკ ხა ცო მარ, იცხგოჩქი ის ვუნქ (უნქ) დაკლაფეიენი დარ** – დიდი ხანი არ იყო, რაც მაგას ეგ მოთექრებული ჰქონდა.

დაკლაფრალქ **daḵlavrālē** გონიერი, აზრიანი **задумчивый, толковый** intelligent. **დაკლაფრალქ ნახ ლუკარბალქ** – გონიერი ხალხი მომრავლდა.

დაკლავ|დ|უენი **daqlav|d|ujni** მიმღ. прич. particip. საფიქრალი то, что надо обдумать sth to be thought about. დინას დაკლავდუენი ცო ემშუ ხაწიერ ადმიანენ – ყოველდღე საფიქრალი არ აკლდება შეგნებულ ადმიანს.

დაკლევარ დ **daqlavar** d 1. ფიქრი дума thought. 2. გრღუგ. неврх. intrans. ფიქრი (ფიქრობს) думать to think. იშტ დაკლიფი ო – ასე ფიქრობს ის; ას იშტ დაკლიფას, ას იშტ დაკლიფას, აჰაკ უხ ალლოჰ, აჰაკ უხ ალლოჰ?.. – მე ასე ვფიქრობ, მე ასე ვფიქრობ, შენ რას იტყვი, ნეტავი, შენ რას იტყვი, ნეტავი?.. (ა. ქადაგიძე). სრ. сов. perf. **დაკლავარ** **daqlavar**.

დაკლევრან დ|ახარ **daqlavrā d|axar** გრღუგ. неврх. intrans. ფიქრებში წასვლა, ჩაფიქრება задуматься, уйти в думы to fall to thinking. **დადრღვეჩრ** ადმიანენ **დაკლევრან დახარ ხეცე** – დარდიანმა ადმიანმა ფიქრში წასვლა იცის; **დაკლევრან ბახენრ დაკიხ სო კმადტმაქ ლათინ ხე თათე** – მაგონდება კლდეზე მდგარი ხე ცირცელისა, ფიქრებში წასული (მ. ბუქურაული).

დაკლევრან თას|დ|ალარ **daqlavrā tas|d|alar** გრღუგ. неврх. intrans. ფიქრებში ჩავარდნა, საგონებელში ჩავარდნა, ყოფნა впасть в раздумье, погрузиться в думы to fall to thinking. **ყანჩი ფსტუენრ დაკლევრან თასდალ** – მოხუცი დედაკაცი ფიქრში ჩავარდა.

დაკლევრან თასარ **daqlavrā tasar** გრღმ. прх. trans. საგონებელში ჩაგდება заставить призадуматься to make sb fall to thinking. **მემლი დაკლევრან თასარ წყეწყ გონნ გარგეჰქი და** – ვინმეს საგონებელში ჩაგდება ხანდახან კარგია (ჭკუასთან ახლოა).

დაკლევ|დ|არ **daqlav|d|ar** გრღმ. прх. trans. ჩაფიქრება (ჩასაფიქრებს), ჩაფიქრება (ჩაიფიქრებს) заставлять думать; задумать to make sb think. სრ. сов. perf. **დაკლავ|დ|არ** **daqlav|d|ar**.

დაკლევინი **daqlevinī** მიმღ. прич. particip. დაფიქრებული, გონიერი думающий, мыслящий intelligent. **დაკლევინი ნახ მელე დუე ბა, ო გუმფლქ თელქ** – რაც მეტია გონიერი ხალხი, მით უკეთესია; **შეთქ ნიფს დაკლევინი სტაკ ვა** – შეთე სწორად მოაზროვნე კაცია.

დაკლქ **daqli** გულადი, მამაცი храбрый brave. **დაკლქ, ქორთრ დაჰ ბებლუენი ნახ ცო ემშუ ბაცბინ** – გულადი, თავდადებული ხალხი [კაცები] არ აკლია წოვათუშებს.

დაკმი **daḵmi** მრ. იხ. მნ. სმ. pl. see **ლოკ dok**.

დაკორტნა|ღარ **daḵortna|ḁar** გრძმ. прх. trans. დაკორტნა обглодать to browse.
დახნოვ ვორი დაკორტნადინორ – საქონელს ვაშლის ხეები დაეკორტნა. უსრ.
несов. imp. კორტნა|ღარ **ḵortna|ḁar**.

დაკოჟრბა|ღადღონორ, დაკოჟრბა|ღალინორ **daḵoḟrba|ḁajlnô, daḵoḟrba-
|ḁalinô** დაკოჟრილი мазолистый horny, gnarled. მეღუ ჰადჷას, ოკუმფლქ
ყახეთ სო სე დაღქ დაკოჟრბადღალინორ ტოტი – რამდენჯერაც შევხედავ,
იმდენჯერ მეცოდება მამაჩემის დაკოჟრბული ხელები.

დაკ|ღოც|ღარ **daḵ|ḁo'ḁar** გრძმ. прх. trans. მოგონება (მოაგონებს, მოიგონებს),
გახსენება (გაახსენებს, გაიხსენებს), შეხსენება напомнить; вспомнить, при-
помнить to remember, to remind. სე ყაჷრ დაღენ (ბაბუან) შარჷ ვახარ დაკ-
ღოცღო'ღერთხ, ღუჯ ვუმ (უმ) ღეფცორ თხოვრ – ჩემს პაპას თავის ცხოვ-
რებას მოვაგონებდით და ბევრ რამეს გვიამბობდა [ხოლმე]; თიშჷ ამბუღ დაკ-
ღოცღინას – ძველი ამბები მოვიგონე. უსრ. несов. imp. დაკჯელარ **daḵqelar**.

დაკრაჷნება|ღარ **daḵrajḱneba|ḁar** გრძმ. прх. trans. დაკრაჷუნება закреже-
тать (зубами) to grind. ცარკი დაკრაჷნებაღარ ღოკ ღეჷჩონ ხეჷ –
კბილების დაკრაჷუნება გულმოსულმა იცის.

დაკრეშ **daḵreš** ზმნს. нареч. adv. დიდი სურვილით, გულით сердечно усердно who-
leheartedly. ე კნათ დაკრეშ ვიღრ – ეს ბიჷი გულიანად იცინის; დაკრეშ მუ-
შებაღო – გულიანად მუშაობს; დაკრეშ ღეჷქ სო – გულით მინდა; დაკრეშ
მათხე კაწკო ნინიკრ – გულამოსკენით ტირის პატარა ნინიკო.

დაკრეჷ **daḵrē** 1. გულითადი, ერთგული сердечный, преданный devoted. დაკრეჷ
ნაყბისტ ვეჷქ სო – გულითადი ამხანაგი მომივიდა; ის აღმიქ სე დაკრეჷ და –
ეგ აღამიანი ჩემი ერთგულია. 2. გულიდან из сердца from one's heart. ო ამბუღ
დაკრე ცო მახაკეგ სო – იმ ამბავს გულიდან ვეღარ ვიღებ.

დაკუპრა|ღარ **daḵupra|ḁar** გრძმ. прх. trans. დაკუპრა (დაკუპრავს) посмолить to
tar. ქათბიღანრ ვაჯი დაკუპრაღებათ! – სატიკეებად ტყავები დაკუპრეთ!

დაკუტბა|ღალარ **daḵuḱba|ḁalar** გრძლჷვ. непрх. intrans. დაკუტება (დაკუტდება)
стать калекой to cripple. დაკუტბაღალარ ცოჷანნა ღოცღოს – დაკუტებას
არავის ვუსურვებ; ბებერ დაკუტბაღადღონორ – ბებერი დაკუტებულიყო.

დაკუწა|დარ daḳuḥa|dar გრძმ. прх. trans. დაკუწვა (დაკუწავს) нарезать (мелко) to mince. **ჩღრნ კაწკაძრო ჭუკინ დაქარ წანიშ დაკუწადი'ნეს, უმტ ჰალრ თილნას** – ინდაურების პატარა ჭუკებს ბალახი წვრილად დაუკუწე და ისე ვაჭამე. უსრ. несов. imp. **კუწა|დარ ḳuḥa|dar**.

დაკკელარ daḳqelar გრძმ. прх. trans. მესსიერებაში აღდგენა (აღიდგენს), გახსენება (იხსენებს, ახსენებს); შეხსენება (შეახსენებს) припоминать, вспоминать, упоминать; напоминать to remember; to remind. **ახ. см. see დოკ dok**.

დაკკელუენი daḳqelujnî მიმლ. прич. particip. მოსაგონებელი то, что надо вспоминать memorable. **ნაყბისტლობ ღანიშ დაკკელუენი და** – მეგობრობა კარ- გად მოსაგონებელია; **ყაძრო ნახგო[ჰ] დაკკელუენი თოყალ და** – მოხუცე-ბულ ხალხს მოსაგონებელი საკმარისად აქვს.

დალაქ ვბ dalak vb დალაქი цирюльник, парикмахер barber, hairdresser. **დალაქეგ ნახ დაჰნ ლერკოქ, დაჰნ ბაშრ** – დალაქი ხალხს [კაცებს] კრეჭს კიდეც და პარსავს კიდეც.

დალანდურ dalādur დაბდურა, უგერგილო, ბოთე неловкий careless. **დალანდურ ადმიქ საქშილო ცო გამოდგომალა** – დაბდურა ადამიანი საქმეში არ გამოდგება.

დალქმარშოლ: დალქმარშოლ კებლარ dalēmaršol: dalēmaršol qeblar გრძმ. прх. trans. გამომშვიდობება (ღვთის მშვიდობის დაბარება) [по]прощаться to bid farewell. **ღამღან გერმანიე ვოტუჩრო ნიკოს ო შარნ თილ'ვან დახკეჩრო ნათესეინან, მეზობლინან დაკრეშ დალქმარშოლ კებლი'ნქ, შარნან ვახქ მელში შარავ** – სასწავლებლად გერმანიაში მიმავალმა ნიკომ მის გასაცვილებლად მოსულ ნათესავებსა და მეზობლებს ღვთის მშვიდობა დაუბარა (გამოემშვიდობა) და წავიდა რამდენიმე წლით.

დალქფარ dalēpar ღმერთმანი [ღვთის ფარი] (ფიცის ფორმულა) ей-богу [божий щит] (форма клятвы) really and truly! **დალქფარ, ნიკლოზ, სო ჰქ ერთ-გულან ვასოქ, ას ჰოქ ცომაცნქ ცომიჩჰქ დალტბადოს** – ღმერთმანი, ნიკლოზ, მე შენი ერთგული ვარ და მე შენ არასდროს არსად არ გიღალატებ.

დალოცა|დარ daloca|dar გრძმ. прх. trans. დალოცვა (დალოცავს), კურთხევა благословить to bless. **სუფრ დალოცადარ კელ ბარ** – სუფრის კურთხევა, დალოცვა წესი იყო. უსრ. несов. imp. **ლოცა|დარ loca|dar**.

დალუდ დ **daluj** d მრ. მნ. pl. ალაო, საფუეებელი, სადედე дрожжи malt. დეგ დახწ
დალუდ ქჭექდებათ – ლუდის გამოსახდელად ალაო მოამზადეთ.

დალ, დალქ, დალ ვ **dāl, dālê, dal** v ღმერთი бог God. დახწწ ლიბწლ ჰქმ დალქ
– სიკეთე მოგცეს ღმერთმა; დალქ ვადეს! – ღმერთს ვფიცავ! ჰო დალ მას-
ვაღწონო! – შე ღმერთგამწყურალო!

დალეგრ დქქარ **dalegô dlekar** გრღუგ. непрх. intrans. ღმერთისთვის დაძახნა,
თხოვნა мольба, обращение к Господу Богу to entreat to God, to appeal to
God. სანებ სწგრ ვახწოვ სწთელ მწამუნეს, დალეგრ ვიქნას: ლეტალ სე
ბწდრინ, დახწქ იმედ მა ხიტმოლაღწო! – სამეების კარწე მისულმა სანთელი
ავანთე და ღმერთს შევეძახე (ვთხოვე): უშველე ჩემს შვილებს, ცხოვრების
იმედს ნუ გადაუწყვეტავო!

დალქ ატყ-წაქი დ **dalê atq-çaki** d მრ. მნ. pl. ცისარტყელა [ღმერთის
მშვილდ-ისარი] радуга rainbow.

დალქ დეთ ბბ **dalê jet** bb ჭიამაია божья коровка lady-bird. დალქ დეთ
ტოტმაქ ხაუბოქ, აღწ: „ქორი... ქორი... ქორთ ჰალწ დატწ, ვოჰ ხილწუ, ქორთ
აჰწ დატწ, მოჰ ხილწუ!“ – ჭიამაიას ხელწე დაისვამენ და იტყვიან: „ფრწ...
ფრწ... აღმა გაფრინდები, ვაჟი იქნება, თავქვე გაფრინდები, ქალი იქნება!“

დალეღ დარ **daley dar** გაღმერთება (გააღმერთებს) обожествлять to ido-
lize.

დალეღ დიენწ **daley dienô** მიმღ. прич. particip. გაღმერთებული обожест-
влённый idolized.

-დალა **-dala** თანღ. მიც. ბრ. послел. с дат. пад. prep. with dat. case გამო, გულისათვის из-за,
ради, для for, because of, for the sake of. ჰქდალა თავინას ე მოსწ საქმ –
შენი გულისთვის გავაკეთე ეს ცუდი საქმე; მაწდალა დავდინას დინი დე –
პურის გულისთვის დავკარგე მთელი დღე; ე დეთ ბადცრ, ეწუღდალა თხა დინი
ლამ წასტბინას – ეს ძროხა ხოა, ამისთვის დღეს მთელი მთა შემოვიარე; ნა-
ნალწ, სწდალა მა ქოთლალქ! – დედილო, ჩემ გამო ნუ სწუხხარ!

დამბაჩ მდ **dambač** jj დამბაჩа пистолет pistol. ჰათხეუც დამბაჩ დახეღწ გერწელ
ღარ ნახგოწქ – წინათ დამბაჩა კარგ იარაღად ჰქონდა ხალხს.

დამბლ მდ **dambł** jj დამბლა паралич paralysis. დამბლ ღარწ სტაკწ დენოლ ვუხ
(უხ) დენოლ და – დამბლის მქონე კაცის სიცოცხლე რა სიცოცხლეა.

დამდურბა|დ|ალარ damdurba|d|alar გრდუფ. непрх. intrans. დამდურება (დაემდურება) упрекнуть, обидеться to quarrel (with), to fall out (with). სე ნაყბისტეხ დამდურადვაძლნას – ჩემს ამხანაგს დავემდურე. უსრ. несов. imp. მდურბა|დ|ალარ mdurba|d|alar.

დამდურბა|დ|არ damdurba|d|ar გრდმ. прх. trans. დამდურება (დაიმდურებს), მომდურება обидеть to aggrieve, to afflict. ჰათხელუხრ თავჯდომრეე ნახ დამდურბადიქ – წინანდლეღმა თავმჯდომარემ ხალხი მოიმდურა.

დამოთხა|დ|არ damotxa|d|ar გრდმ. прх. trans. ოთხკუთხად დათლა обтесать to dab in quadrangular shape. ხეტყენ დამოთხადარ დეწქ – ხეტყეს ოთხკუთხად დათლა უნდა.

დამონბა|დ|არ damonba|d|ar გრდმ. прх. trans. დამონება (დაიმონებს) поработить, подчинить to enslave.

დამორა|დ|არ damora|d|ar გრდმ. прх. trans. დამორვა (კუნძისა) закруглить (бревно) to cut in logs. მესრილანრ კაძბი დამორადმარეხ თეგნას – სამესრედ კუნძების დამორვაზე გაუურიგდი.

დამსახურება|დ|არ damsaxureba|d|ar გრდმ. прх. trans. დამსახურება заслужить to deserve. ას ჯერ ჰენსია ცო დამსახურებადმინას – მე ჯერ ჰენსია არ დამიმსახურებია.

დამტკიცბა|დ|არ damtkicba|d|ar გრდმ. прх. trans. დამტკიცება (დაამტკიცებს) доказать to prove. მეცნიერიგ დამტკიცბადიქ... – მეცნიერებმა დაამტკიცეს... სო სამსახურ[გ]რე[ჰ] დამტკიცბადიქ – მე სამსახურში დამამტკიცეს. 2. ქონების დამტკიცება передать в наследство to give property to someone. ოჯუს შარს წა კნათენმაქ დამტკიცბადიქ – მან თავისი სახლი ვაჟზე დაამტკიცა.

დამტკიცო|დ|არ damtkico|d|ar გრდმ. прх. trans. გამტკიცვა просеять (частым ситом) to sift into small particles. ჰარნინ დამტკიცოდარ დახეუ დეწქ, მე გამტკიცოდმინრ მაგნრ მათოლქ – ფქვილს გამტკიცვა იმიტომ უნდა, რომ გამტკიცული ჰური გამოაცხონ; ათხ ჰადრ დამტკიცოდინათხ – ჩვენ ფქვილი გამტკიცეთ.

დამტკიცო|დ|იენრ damtkico|d|ienô მმლ. прич. particip. გამტკიცული ситный sifted. დამტკიცოდმინრ მაგნრ – გამტკიცული ჰური.

დამუქრბა|დ|ალარ damukrba|d|alar გრდუგ. непрх. intrans. დამუქრება угрожать to threat. სტაკ ფტუძონ დამუქრბადვალონ, დაჭ მძეგოს ჰუენონ – კაცი ქალს დაემუქრა, მოგკლავო.

დამყარბა|დ|იენონ damqarba|d|ienô მიმლ. прич. particip. დამყარებული, დაფუძნებული основанный, установленный established. ჰანნ ხეცეტ, ჰან ბარ ბაცბილოჩი წეფგონ ეცრეტ ჯელ დამყარბადიენონ – ვინ იცის, ვის მიერ იყო თუშებში სისხლის აღების წესი დაფუძნებული.

დამყნობა|დ|არ damqnobā|d|ar გრდმ. прх. trans. დამყნობა (დაამყნობს) сделать прививку, привить to inoculate. თხე ბალეჩი დუგ ხილ დამყნობადინათხ – ჩვენს ბალში ბევრი ხილი დავამყნეთ.

დამლ დლ dāmy dd დამლა тавро, клеймо hallmark. ღონენ ხაგნენ დამლ თეგოდონ, დოთხდიჭონ ნამჯევე მან ასონ ხეცოდონ – ცხენს ბარკალნე დამლას უკეთებენ [და], გახურებული რკინით კი ასოს ასვამენ.

დანავსო|დ|არ danavso|d|ar გრდმ. прх. trans. დანავსვა (დანავსავს) сглазить to bring misfortune. მაცმე სტაკგოჩი საქმე მუდში დუდტუ, ლეგანათე, ჰანახ დანავსოდვიჭსუენონ – როცა კაცს საქმე ცუდად მიუდის, იტყვის ხოლმე, ვიღაცამ დამნავსაო.

დანამა|დ|არ danama|d|ar გრდმ. прх. trans. დანამვა (დანამავს) увлажнить, окропить to damp, to water. ჯანინ დანამადარ დეწეტ – ტყავებს დანამვა ესაჭიროება.

დანდალ ბლ dādāl bd ღიანდაგი (ნაკერი) стёжка, прошивка stitch like a quilt. საბნინ დანდლი ჯელონ, ჯეტ საპირ ატან და დაჭ დანან – საბნებს ღიანდაგებს ავლებენ, შემდეგში ადვილია საპირის მოცლა.

დანივბა|დ|არ danivba|d|ar გრდმ. прх. trans. განივება (გაანივებს) провеять, проветрить to winnow. დანივბადარ დეწეტ, ლეცეტეტ ქარცხონ, ლეცეტეტ დაყრენ – განივება ესაჭიროება, გინდა ტანისამოსს, გინდა სულადს.

დანომრა|დ|არ danomra|d|ar გრდმ. прх. trans. დანომვრა (დანომრავს) пронумеровать to number. ე წენბუნონ დანომრადარ დეწეტ – ამ სახლებს დანომვრა უნდა. უსრ. несов. imp. ნომრა|დ|არ nomra|d|ar.

დაპეპლა|დ|არ dapepla|d|ar об. см. see დაფუშკა|დ|არ dapuska|d|ar. მამლეე ქოთამ დაპეპლადიჭ – მამალმა ქათამი დაპეპლა.

დაჯგოდ|ალარ **dažgōd|alar** გრდუგ. непрх. intrans. დაჯანგვა (დაიჯანგება) заржа-
веть to rust. თურენ ბათა დაჯგოდალარ ცოჭანჲ დაცლადორ, უმშტ ლათერ
ბუჭახ ვაჲ კნათი მეფ ერეკლენ – ხმალს ქარქაშში დაჯანგვას არავინ აცდიდა,
ისე ედგნენ ომში ჩვენნი ბიჭები მეფე ერეკლეს. უსრ. несов. imp. **ჯგოდ|ალარ**
žgōd|alar.

დაჯარ დდ **dažar** dd ბალახი трава grass. ხკოლის დუჯ ღანქჲ დაჯარ და ლამუ[ჰ] –
ზათხულში ბევრი, მართლაც საუკეთესო ბალახია მთაში. შდრ. ср. comp. **დაჯარ**
d|ažar.

დაჯარისუდნი **dažarixujnī** შიმლ. прич. particip. სადაც ბალახი მოდის, საძოვარ-
ი pasture. **დაჯარისუდნი** ადღელი დუჯ და საქართველო[ჰ] – სა-ძოვარი
ადგილები ბევრია საქართველოში.

დაჯრნლქ **dažrālē** ბალახიანი, მაგ., მინდორი заросшее травой, напр., поле со-
vered with grass e. g. field, valley.

დაჯრელქ **dažrēlē** ბალახიანი, მაგ., სამოსი вымазанная травой, напр., одежда
dirty with grass e. g. clothes.

დაჯეჯა|დ|ალარ **dažeža|d|alar** გრდუგ. непрх. intrans. დაჯეჯვა (დაიჯეჯება) УШИ-
биться, помяться to get abrasion. ლაჯ შირნა[ჰ] თასვალინო დაჯეჯადვა-
ლისო – მალლიდან ჩამოვარდნილი დაჯეჯე.

დაჯეჯა|დ|არ **dažeža|d|ar** გრდმ. прх. trans. დაჯეჯვა (დაჯეჯავს) помять, ушибить,
поколотить to get abrasion, to beat, to give sb a licking. ვოჯეჩოვ ხა დაჯე-
ჯადინას – წაქცეულმა ბარძაყი დაჯეჯე; კნათეფ ლოჭეფ ბადერ დაჯეჯა-
დიქ – ბიჭმა ჯოხით ბავშვი დაჯეჯა (სცემა). უსრ. несов. imp. **ჯეჯა|დ|არ** **žeža|d|ar**.

დაჯინბა|დ|არ **dažinba|d|ar** გრდმ. прх. trans. დაჯინება твердить to insist. დომ და-
ჯინბადარ, მოჯ დაჯინბადბარ... – სიტყვის დაჯინება, სიმღერის დაჯინება...

დაჯლეტა|დ|არ **dažleṭa|d|ar** გრდმ. прх. trans. გაჯლეტა (გაჯლეტს), მუსრის გა-
ვლება уничтожить, истребить to annihilate. აჯეფ ჟე დაჯლეტადიქ – ნა-
დირმა ცხვარი გაჯლიტა. უსრ. несов. imp. **ჯლეტა|დ|არ** **žleṭa|d|ar**.

დარ¹ დდ **dar**¹ jj დარი погода (хорошая) weather (fine). დარ ცო დადორ ოთა, ფშე-
ლეჯ და – დარი ველარ დადვა, ისევე სიცოცხეა.

დარ² დ **dar² d** თანხმობა согласие, давать согласие consent. ოჯუდგო მასოვ დარ² ალ² – იმას გოგომ თანხმობა უთხრა.

დარ² დანჯარ **dar dāqar** გრემ. прх. trans. დანიშვნა (ვაჟის მხრიდან) обручить, помолвить (со стороны жениха) to make betrothal, engagement (from man's side). ქიქოყ ბაცბილოჩქი მოჭ ცო გუშ დანხორ დარ² კნათენ – წინათ წო-ვათუშებში ვაჟს გოგოს უნიშნავდენ უნახავად.

დარ²აბ დდ **darab dd** დარ²აბა ставня shutter. ბუდსუ ღუქნ² დარ²ბი დაჭ კეტადო – ღამით ღუქნების დარ²აბებს კეტავენ.

დარ²ანდო|დარ² **darādo|dar** გრემ. прх. trans. დარ²ანდვა (ფიცრისა) выстругать, обтесать (доску) to whittle. დარ²ანდო|დარ²ე ფიცარ ღამ²ნარდო – დარ²ანდვა ფიცარს აღამაზებს.

დარ²ანდო|დიენ² **darādo|dienō** მიმლ. прич. particip. დარ²ანდული выструганный, обтёсанный whittled (board). დარ²ანდო|დიენ² ფიცრი დეხკორ ტკორ² რი-ყანმაქ – დარ²ანდულ ფიცრებს ყიდდენ მტკვრის რიყეზე.

დარ²|დარ² **dar|dar** გრემ. прх. trans. ამა თუ იმ პროდუქტის გამოყენების (ხარჯვის) დაწყება, მომხობა (მოამხობს) начать употреблять (расходовать) тот или иной продукт to begin using any product, to reduce. ე დათქ დარ²დ² ცო ღუქერ სო² – ამ ერბოს მომხობა (დაწყება) არ მინდოდა.

დარ²|დაწ² **dar|dačī** ჯერ კიდევ მოუმხობელი, ხელუხლებელი პროდუქტი продукт, употребление которого еще не начато reserved product. დათქ ოშტის დარ²დ²წ² ღათქ სოგოჩქი – ერბო ისევ ხელუხლებელი მიდგას.

დარ²ანტო|დიენ² **daraxto|dienō** დარ²ანტული (ითქმის ცხენზე, ვირზე...) украшенный (о лошади, ишаке...) caparisoned (is said about horse, donkey...). ბერ²იას ჩუქბადიენ² ოქრუფ² კეს ოთდიქ² დარ²ანტოდბიქ² დონევ ღელა-ღათრალ² დამქ² კოსტალე – ბერ²იას ნახუქარი ოქროს უნაგირდადგმული დარ²ანტული ცხენით დადიოდა თურქე კოსტალე აბაშიქე.

დარ²აჯ დდ **daraž dd** დარ²აჯი сторож, сторожиха watchman. ბუდსუ ყუივ დარ²აჯ დჭევ² – ღამით ქურდებმა დარ²აჯი მოკლეს.

დარ²ბაზ დდ **darbaz dd** დარ²ბაზი зал, гостиная hall. სასახლეჩქი ღუც დარ²ბაზი დარ² – სასახლეში ბევრი დარ²ბაზ²ები იყო.

დარბევა|დარ darbeva|dar გრძმ. прх. trans. დარბევა (დარბევს) разгромить to raid. თიშირ დროჰ უდშტი შო მოჰ ღორ, მე ცომენს დარბევადორალო – ძველ დროში ისე როგორ გავიდოდა წელი, რომ არავინ დაერბათ.

დარგ მდ **dargb** jj დარგი отрасль, отдел branch. თელავ უნივერსიტეტგო ღუტ ღაზჲ დარგ და სტუდენტინაძნო – თელავის უნივერსიტეტს ბევრი კარგი დარგი აქვს სტუდენტებისთვის.

დარგო|დარ dargo|dar გრძმ. прх. trans. დარგვა (დარგავს) сажать to plant. აღნირეზ სკოლ მოწათეივ ბახტრანლო ფიჭვეჲ ხენბში დარგოდიერ – აღენის სკოლის მოსწავლეებმა ბახტრიონში ფიჭვის ხეები დარგეს.

დარგო|დიენო dargo|dieno დარგული посаженный planted. სტოუხკუ დარგოდიერო გორივ უკლებლათ ჰალო ხარბადიჲ – შარშან დარგულმა ვაშლებმა უკლებლივ იხარა.

დარდ ბდ **dard** bd დარდი печаль, забота sorrow. მოსწ ამინდუდ დაჲ, ეჲ დარდ ცო ბაძსტუ სოხწ – ცუდი ამინდებია და ცხვრის დარდი არა მშორდება; ჰჲ დარდ ბა სოგო[ჰ] – შენი დარდი მაქვს.

დარეგო|დარ darego|dar¹ გრძმ. прх. trans. არეგ-დარევა (აურ-დაურევს), გადატრიალება учинить беспорядок to make a mess. ყუივ დენის წა დარეგოდიჲ – ქურდებმა მთელი სახლი გადაატრიალეს.

დარეგო|დარ darego|dar² გრძმ. прх. trans. დარეგვა (დარეგვავს) побить (градом) to beat down. ფშადე ვენჯი, ხილუჲ ბალი დარეგოდიჲ, ხენბინშიაჲ ცომ დითჲ – სეტყვამ ვენახები, ხეხილის ბაღები დარეგვა, ხეებზე არაფერი დატოვა.

დარეკო|დარ dareko|dar გრძმ. прх. trans. დარეკვა (დარეკავს) [ПО]ЗВОНИТЬ to call, to phone. თხაბუს გვიან ჰანახივ დარეკოდიჲ სო – წუხელ გვიან ვილაცამ დამირეკა; ამერიკი ვახერ ვაჰოვ ვნ ბათადოლტგეს დარეკოდიჲ ნანენ – ამერიკაში წასულმა შვილმა სამი თვის შემდეგ დაურეკა დედას.

დარვან მდ **darvā** jj პატარა სარუე канавка a small canal. ქოხგო[ჰ] გოგის (გოგეს) დარვან და ყაროჲ ხი აჰ იხით – ქოხს გარშემო პატარა სარუე აქვს წვიმის წყლის ჩასაშვებად; დარვან და ვარ – სარუის ამოღება (გათხრა).

დარიგბა|დარ darigba|dar გრძმ. прх. trans. 1. დარიგება (დაარიგებს), რჩევის მიცემა да[ва]ТЬ совет to give an advice. უჩიტლეს სჲ ბანდერ ზორადში დარეგო

დარიგებადინორ გაკვეთილმაქ – მასწავლებელს ჩემი შვილი ძალიან გულიანად დაერიგებინა გაკვეთილზე. 2. დარიგება (დაურიგებს) раздать (одарить) to dispense, to distribute. სკოლე ნაძვისხენსმაქ თოვლის პაპას ბადრინ ლამზურ სახუქრი დარიგბადიქ – სკოლაში ნაძვის ხენე თოვლის პაპამ ბავშვებს ლამაზი სახუქრები დაურიგა.

დარ|დ|ინორ **dar|dienô** მიმლ. прич. particip. უკვე მომხობილი პროდუქტი продукт, который уже начали употреблять already lessened product. ე დათქ ვუქ (უქ) დარდინორ ლათქ? – ეს ერბო რატომ მომხობილი დგას?

დარნ **darī** დაჭრილი, ჭრილობიანი (ითქმის ცხოველზე ზოგადად, ანდა ადამიანის სხეულის ამა თუ იმ ორგანოზე) раненый (говорится о животном вообще или о том или ином органе человеческого тела) wounded (is said about animal in general, or any part of human's body). აბრ უდშ ქოთვიქ თნაბუსუ ლაწრევ, მქ დარნ ჩას ვუდნ სა ხილლომცნ – აბო ისე შეაწუხა წუხელ ტკივილმა, რომ დაჭრილი დათვივით იღრიალა თენებამდე.

დარნ დოკ დდ **darī dok dd** დაკოდილი გული раненое сердце broken heart. ვაქარ ბუჭეს ბადვიდლოლნ დარნ დოკ ლელდიქ მადრმეს – ძმების ომში დაკარგვის მერე დაკოდილი გული ატარა მარიაშმა.

დარიშხნ დდ **darīxā dd** დარიშხანა мышьяк arsenic. დარიშხანევ დახკადრჩი დავოდრ – დარიშხნით თაგვებს ხოცავენ.

დარიჩნ დ **darīčī d** დარიჩინი корица cinnamon. დადრჩნევო ლაზექ ჰადჭი-გემო და, იცხუწნ ჩამლნ მიჩნ ცო თევლა – დარიჩინს კარგი სუნი და გემო [სუნ-გემო] აქვს, უმაგისოდ კარგი შაშხი არ კეთდება.

დარიხო|დ|არ **darixo|dar** გრდმ. прх. trans. შერისხვა (შერისხავს), გულიანად, მრისხანედ გამოლანძღვა, დატუქსვა побранить от души, пожурить to scold, to reprimand. დადას ჰედლაშ ჩუ ვექენო ვოჭ დაკრემ დარიხოლდიქ – მამამ დავიანებით შინ მოსული ბიჭი გულიანად დატუქსა.

დარკბი დ **darqbi d** მრ. об. мн. см. pl. see დურკ **durq**.

დარკვევა|დ|არ **darqveva|dar** გრდმ. прх. trans. გადარჩევა (ცხვრისა...), დარკვევა (მარცვლეულისა) отобрать (зерно, овец), произвести подбор to sort out. დალინ (დალუნ) ქენ ლაზედში, დაკდალუმ დარკვევადარ დექქ – საზამთროდ

ცხვარს კარგად, დაკვირვებით გადარჩევა ესაჭიროება; **ოჯარ ფსა დარკვე-ვადბიქ** – [ი]მათ ქერი დაარკვეის.

დაროშა|დარ darošad|ar გრძმ. прх. trans. 1. [და]როშა (და]როშავს) **СМОЛОТЬ крупно** to grind into big particles. 2. როშა (როშავს), წარამარა, უადგილო ლაპარაკი **ГОРОДИТЬ всякую чепуху** to talk nonsense. **მიხუდშნ დაროშადარ ხადღზებალა** – ზოგს როშა (წარამარა ლაპარაკი) ეხალისება.

დაროშქ დდ darošk dd დაროშქა, ხელით ნაქარგი ტილოს ნაჭრის სამშვენიისი, კელელზე გასაკრავი **ВЫШИВКА, дорожка** embroidery, inverted stitch (knitting). **ლაჟმჟ თივან მახჩრ დადრკოს მელმი ძვირფას დაროშქ ყარწდიქ** – მთაში დასასვენებლად წასულმა დაროშქა რამდენიმე ძვირფასი დაროშქა მოქარგა.

დარუება|დარ daruvba|ar გრძმ. прх. trans. დარუება **ДАТЬ направление воде, текущей по земле** to give a direction to the water running on the ground. **ვენჯი ხეცჩრ ხინ პლანან დარუებადარ დეწქ** – ვენახში მიშვებულ წყალს რიგებში დარუება სჭირდება.

დარღვევა|დალარ daryveva|alar გრძლევ. непрх. intrans. დარღვევა (დაირღვევა) **НАРУШИТЬСЯ** to annul. **თხონ დუყე[ჭ] პირობ დარღვევადმალ** – ჩვენს შორის პირობა დაირღვა.

დარღვევა|დარ daryveva|ar გრძმ. прх. trans. დარღვევა (დაარღვევს) **НАРУШАТЬ** to abolish, to abrogate. **კანონ დარღვევადმიენქ ნიკოს, შინ შარვე ციხი ხაყვიქ** – კანონი დაარღვია ნიკომ და ორი წლით ციხეში ჩასვეს.

დარღვევა|დიენრ daryveva|dieno 1. დამრღვევი **НАРУШИТЕЛЬ** infringer. **კანონ დარღვევადმიენრ ადმიქ მთავრობას სასტიკათ დასჯადო** – კანონის დამრღვევ ადამიანს მთავრობა სასტიკად სჯის. 2. დარღვეული **НАРУШЕННЫЙ** abolished, abrogated. **თხა დუჯ ვან თიშნ გელ-წეს დაჭ ბა დარღვევადმიენრ** – დღეს ბევრი ჩვენი ძველი წესი დარღვეულია.

დარც დ darc d ძლიერი სიცივე **СИЛЬНЫЙ ХОЛОД** intense coldness.

დარწმუნბა|დარ darçmunba|ar გრძმ. прх. trans. დარწმუნება (დაარწმუნებს), დაჯერება **УБЕЖДАТЬ** to make sb sure in sth. **სასამართლომწამაქ ადვოკატეს უდში ღაზიშ მიქ ამბუდ, მქ ვუმაყ (უმაყ) დარწმუნბადიქ ილიკო სიმართლეს** – სასამართლოზე ადვოკატმა ისე კარგად ილაპარაკა, რომ ყველა დაარწმუნა ილიკოს სიმართლეში.

დარჯიკ დღ **daržik** dd ხინკლის გული (დაკეპილ-შეზავებული ხორცი, ან ხაჭო) фарш для хинкали stuffing of Khinkali (hashed and miscellaneous meat or curds). დარჯიკელ ლეცე[ჰ] დითხ და, ლეცე[ჰ] ნახხ, ლეცე[ჰ] მჲ კალტ – ხინკლის გულად თუნდ ხორცია, თუნდ ყველი, თუნდ კი ხაჭო.

დარწოლ, დარწოლან, დარწინან, დარწოლობ დ **dārçol, dārçolā, dārçinā, dārçlob** d უამინდობა, უდარობა, ცუდი ამინდი непогода bad weather. დარწოლობობ მოღმაღ – უამინდობა დაიწყო; დარწინან დაშ მუდსნ და – უამინდობისას ცუდია; ცენეს დარწოლან მათ ვადგო[ჰ] – წელს უამინდობა გვაქეს.

დასავლითჲ დ **dasavlitā** j დასავლეთი запад The West. ევროპე დინი დასავლი-თჲ ჰიტლერეგო მაღირ ცჰადნ დროჰ – ევროპის მთელი დასავლეთი ჰიტ-ლერს ეჭირა (ეპყრა) ერთ დროს.

დასაზღრო|დ|არ **dasazyro|d|ar** გრდმ. прх. trans. გამიჯვნა, საზღვრების გაგლება разграничить, размежевать to drop a boundary. აღნი[ჰ] დეჰოჰჰეც (დოჰო-ჰეც) მაძლი დასაზღროდიჲ – აღვანში ყველგან მაძულეები დასაზღვრეს.

დასახლბა|დ|არ **dasaxlba|d|ar** გრდმ. прх. trans. დასახლება (დაასახლებს) поселить to settle. შადრი მაწირ შრომეგ, დენი'ჰ, ბუსუ ეეს ვაწუშ ილოს ბანდრი ღანიშ დასახლბადიჲ თელვე – თავისი მძიმე შრომით, დღე და ღამე ცხვრის დევნით ილომ შვილები კარგად დაასახლა (დააბინავა) თელავში. უსრ. несов. imp. სახლ-ბა|დ|არ **saxlba|d|ar**.

დასეტყო|დ|არ **dasetqo|d|ar** გრდმ. прх. trans. დასეტყვა побить градом to hail, to beat down. დასეტყოდარვე წყეწყ მაჯოჰ ზარალ თელო, ქადნჲ, ვორჲ ცომ მეყოდო – დასეტყვა ხანდახან უდიდეს ზარალს იძლევა, ყურძნისას, ვაშლისას არას ტოვებს. უსრ. несов. imp. სეტყო|დ|არ **setqo|d|ar**.

დასვენებ დ **dasveneb** jj დასვენება отдых, перерыв, передышка break. სკოლე მოწათვიგო ყოველ გაკვეთლეგოდლოლ დასვენებ მა იტწუთოლ, ცჰა და-სვენებ მჲ, დუყრჲ, ტყწუთოლ მაჲ, მაჯოლ დასვენებ დო – სკოლაში მო-სწავლეებს ყოველი გაკვეთილის შემდეგ დასვენება აქვთ ათწუთიანი, ერთი დასვენება კი, შუალა, ოცწუთიანია და დიდ დასვენებას ეძახიან.

დასილოსბა|დ|არ **dasilosba|d|ar** გრდმ. прх. trans. დასილოსება (დაასილოსებს) силосовать to ensilage. სიმინდ, სანამ ტარო დაჰორო, დენიჲ დაჰ დასილოსბა-

დინათხ ჟაბონადნო – სიმინდი, სანამ ტაროს გამოიტანდა, მთლიანად დაგასილოსეთ ძროხებისთვის. უსრ. несов. imp. სილოსბა|დ|არ **silosba|d|ar**.

დასიცხო|დ|არ **dasicxo|d|ar** გრძმ. прх. trans. დასიცხვა, დაცხუნება палить (о солнце) to heat. აღნიჭი დასიცხოდარ ხეცქ, ნახ სკოლის ლაშქი იხრ – ალვანში დასიცხვა იცის და ზაფხულში ხალხი მთაში მიდის.

დასმენა|დ|არ **dasmena|d|ar** გრძმ. прх. trans. დასმენა (დაასმენს), დაბეზლება доносить to sneak, to peach against. ფეხრეჩრ ადმინეე დასმენადარ ძნელ თეგუენ და – ახლობელი ადამიანისგან დასმენა ძნელი გადასატანია. უსრ. несов. imp. სმენა|დ|არ **smena|d|ar**.

დასნივლ|ე|ბა|დ|არ **dasnīvl|e|ba|d|alar** გრძლუგ. непрх. intrans. დასნიელება (დასნიელება) стать больным to become ill. დასნიელებადალრეხ მოსიფხ ცრმ ხეთქ სო – დასნიელებაზე ცუდი არა მგონია რა. უსრ. несов. imp. სნიელება|დ|არ **snīleba|d|alar**.

დასნივლ|ე|ბა|დ|არ **dasnīvl|e|ba|d|alar** გრძმ. прх. trans. დასნიელება (დაასნიელებს) сделать больным to make ill, weaken. სო ფჰათო ლაწრეე დასნივლ|ე|ბადვიქ – მე ფილტვების ავადმყოფობამ დამასნიეულა. უსრ. несов. imp. სნივლ|ე|ბა|დ|არ **snīvl|e|ba|d|alar**.

დასრულობა|დ|არ **dasrulba|d|ar** გრძმ. прх. trans. დასრულება (დაასრულებს), დამთავრება закончить, завершить to finish. დოლმიჩო საქმუნ ხანჰეც დასრულობადარ დეწქ – დაწყებულ საქმეს დროზევე დასრულება უნდა; სე ვაჰოვ ცენეხ უნივერსიტეტს სრულობადო ქალქი – ჩემი ბიჭი წელს უნივერსიტეტს ამთავრებს ქალაქში (თბილისში).

დასტვენა|დ|არ **dasṭvena|d|ar** გრძმ. прх. trans. დასტვენა свистнуть to whistle. ასა'ჯ, სე ნაყბისტვა'ჯ, აჯეხ ბახჩიუდშე, დასტვენადარეე ლეხრათხ ვაშიბიჭ – მე და ჩემი ამხანაგი, ნადირზე წასულები, დასტვენით ვეძებდით ერთმანეთს. უსრ. несов. imp. სტვენა|დ|არ **sṭvena|d|ar**.

დასტურ ვბ **dasṭur** vb დასტური (ხატის მსახური მთაში) исполнитель религиозных обрядов у грузинских горцев icon-servant in the mountain. დამტური წეძბრწ მოსამსაუხრი ბა – დასტურები ხატების მსახურები არიან.

დასუთა|დ|არ dasūta|d|ar გრძმ. prx. trans. დასუთქვა (დასუთქავს) отравить ядом (о насекомом, змее) to poison. ციცუან დასუთადარ ხეცქ – მწერებმა დაშხამვა, დასუთქვა იციან.

დასუსტბა|დ|ალარ dasustba|d|alar გრლუგ. neprx. intrans. დასუსტება (დასუსტდება) ослабеть to weaken. დახდალწირ გრიბგორქდა ზორადში დასუსტბადდალწირ – გაგრძელებული გრიბისგან ძალიან დაესუსტდი.

დასუსხა|დ|არ dasusxa|d|ar გრძმ. prx. trans. დასუსხვა (დასუსხავს) обжечь (крапивой и прочим) to nip, to bite. წტყუძ ლაბწინი ქუდუბარწინი ბნდრი ნატარგ დასუსხადიქ – სახლის უკან მოთამაშე ფეხშიშველი ბავშვები ჭინჭარმა დასუსხა.

დასწრობა|დ|არ dasçroba|d|ar გრძმ. prx. trans. 1. დახვედრება (დაახვედრებს), შეხვედრება заставить встретить to make sb meet someone. ჩანქრქ დალოჩრ ჰაშინ ნაყაჩი სტაკ დასწრობადვინას – შორიდან მომავალ სტუმრებს გზაზე კაცი დავახვედრე. 2. დასწრება (დაასწრებს) опередить to do sth earlier than anyone else. დოქ ეცხოჩი ბადსლებ დასწრობადვინას – ცხენის ყიდვაში ბასილს დავასწარი.

დასხლეტა|დ|ალარ dasxleṭa|d|alar გრლუგ. neprx. intrans. დასხლეტომა (დასხლეტება) поскользнуться to slip. ძღურთ ნაყმაქ ქოკ დასხლეტადბადონი დოქ ლაგინი კმადტმაქრქ უგზო-უკლოთ თასბალო – ინდურთის გზაზე ფეხდასხლეტილი ცხენი ძალალი კლდიდან უგზო-უკვლოდ გადავარდა. უსრ. несов. imp. სხლეტა|დ|ალარ sxleṭa|d|alar.

დასჯა|დ|არ dasǰa|d|ar გრძმ. prx. trans. დასჯა (დასჯის) наказать to punish. სეავას პანსიონე დამდორალოქ, ვშიროშ დეფცანლათერ თხოგო, მოჰ სასტიკათ დასჯადანლათერ ოსი მუდში ქცევალანბი ბნდრი – ჩემს ბებიას პანსიონში უსწავლია და ხშირად გვიამბობდა ხოლმე, როგორ სასტიკად სჯიდნენ იქ ცუდი ქცევის ბავშვებს.

დასტ დდ **dāst** jz დასტა, შეკვრა пачка bind, pack. ვადკოს დადენ ცჰა დაჯოტათოქ დასტ დეცქ რუსთილოქ – ვალიკომ მამას ერთი დიდი ფულის დასტა მოუტანა რუსეთიდან; წერადოშ დევაღეჩო ლაზრეგო შტოლმაქ ქალადქ დაჯა დასტი დატერ – წერით მჯდომარე ლაზარეს მაგიდაზე ქალადის დიდი დასტები ეწყო.

დატჯო|დ|ალარ datǎǰo|d|alar გრლუვ. непрх. intrans. დატანჯვა (დაიტანჯება) *измучиться to torture, to be fagged*. დუდ ლეხოშ დატჯოდვალისრ – ცხენების ძებნით დავიტანჯე. უსრ. несов. imp. ტჯო|დ|ალარ **tǎǰo|d|alar**.

დატჯო|დ|ადლნრ, დატჯო|დ|ალინრ datǎǰo|d|ajlnô, datǎǰo|d|alinô დატანჯული *измученный tormented, tortured*. დუც დატჯოდადლნრ ადმიქ ლელქ ქვეყანენსმაქ – ბევრი დატანჯული ადამიანი დადის ქვეყანაზე.

დატჯო|დ|არ datǎǰo|d|ar გრდმ. прх. trans. დატანჯვა (დატანჯავს) *измучить to make torture*. თხა ყაბრ ლეხრევ დატჯოდვიქსრ – დღეს ძროხების ძებნამ დატანჯა. უსრ. несов. imp. ტანჯო|დ|არ **tǎǰo|d|ar**.

დატაცბა|დ|არ datǎcba|d|ar გრდმ. прх. trans. დატაცება (დაიტაცებს) *растащить to plunder*. კომუნისტივ გადასახლბადმიქრ ოჯხნ ქონებ ცო ღეფხეთემ შუიშაც ფჰეხობივ დატაცბადმიქ – კომუნისტების მიერ გადასახლებული ოჯახების ქონება უსირცხვილოდ თვითონვე სოფლელებმა დაიტაცეს. უსრ. несов. imp. ტაცბა|დ|არ **tǎcba|d|ar**.

დატაცბა|დ|იენრ datǎcba|d|ienô დატაცებული *растащенный plundered*. დწლ ვაგწ ვა: დატაცბადმიენრ ქონებ ცოჰანნა შერგბალა – დმერთი დიდია: დატაცებული ქონება არავის შეერგება.

დატევა|დ|არ datǎeva|d|ar გრდმ. прх. trans. დატევა (დაუტევს) *накричать to attack*. დოშდოშ დალქიუდშე ტყუძჰინენქჰი ვაშხინ დატევადიქ – წალაპარაკე-ბულებმა ბოლოს ერთმანეთს დაუტიეს.

დატვირთო|დ|არ datvirtho|d|ar დატვირთვა (დატვირთავს) *нагрузить, загрузить to load*. ლამნხ ადმართ ნაყმაქ დონქ წყეგუც დატვირთობარ ცო ხილუ – მთებში ადმართ გზაზე ცხენის ზედმეტად დატვირთვა არ იქნება. უსრ. несов. imp. ტვირთო|დ|არ **tvirtô|d|ar**.

დატკეპნა|დ|არ datkǎpna|d|ar გრდმ. прх. trans. დატკეპნა (დატკეპნის) *утоптать, утрамбовать to ram*. ნაყიშნ დატკეპნადარ დეწქ – გზებს დატკეპნა ესაჭიროება. უსრ. несов. imp. ტკეპნა|დ|არ **tǎkǎpna|d|ar**.

დატოლბა|დ|არ datolba|d|ar გრდმ. прх. trans. დატოლება (დაატოლებს), შეთანაბრება *верстать, сравнить, применить одно к другому, примерить to try on, to fit*. იგნეს წა თაგდანანრ ტბათინ დაჰანდეწინრ ფიცრი ვუმაყ (უმაყ) ვაშ- [ბ]ნხ

დატოლბადიქ – ივანემ სახლის გასაკეთებლად ტბათანაში წასადები ფიცრები ყველა ერთმანეთს დაატოლა. უსრ. несов. imp. ტოლბადარ **tolba|d|ar**.

დატოტნადარ **datotna|d|ar** გრდმ. прх. trans. ხელით მოსინჯვა; მოფერება [пр]о-щупать; приласкать to fondle by hand. უმტარ ბაბოს დაკრემ დატოტნადიქ ავსბინ ჟეგ[ო]რქ ჩუ ვეცენრ კნათ – უსინათლო პაპა გულიანად მიეფერა (ხელებით) საადდგომოდ სახლში მოსულ ბიჭს. უსრ. несов. imp. ტოტნადარ **tot-na|d|ar**.

დატურტლადარ **daturtla|d|ar** გრდმ. прх. trans. გატურტლიანება (გაატურტლიანებს) загрязнить, запачкать to make dirty. ბუნავ დენიყ დატურტლადიქ კაწკუდირ მაჭოვ – ჭურჭელი სულ გაატურტლიანა უმცროსმა გოგონამ. უსრ. несов. imp. ტურტლადარ **turtla|d|ar**.

დატუსლება|დარ **datusyeba|d|ar** დატუსლება (დაატუსლებს), პატიმრად აყვანა арестовать to arrest, to imprison. ტყავორლადტ შარე აღნი კომუნის-ტიე, მელე მაღ-მხაყუმ სტაკ ვარ, ვომაც (ომაც) ქორ ლეცბიე'ნე, და- ჰან დახვრეტადიქ – ოცდაჩვიდმეტ წელს აღვანში კომუნისტებმა, რამდე-ნიც ვაჟკაცური კაცი იყო, ყველა დაატუსლებს და დახვრიტეს. უსრ. несов. imp. ტუსლება|დარ **tusyeba|d|ar**.

დატუქსადარ **datuksa|d|ar** გრდმ. прх. trans. დატუქსავა (დატუქსავს) побранить to scold, to rate, to reprimand. წყეწყ ბანრი დატუქსადარ საჭირო და – ხანდახან ბავშვების დატუქსავა საჭიროა; კნათი დატუქსადიქ უჩიტლეს – ბიჭები დატუქსა მასწავლებელმა. უსრ. несов. imp. ტუქსადარ **tuksa|d|ar**.

დატყვევება|დარ **datqvevba|d|ar** დატყვევება (დაატყვევებს) пленить, взять в плен to capture. ბუჭეს ვანჩი მაჩრწ ივსებ გერმანბივ დატყვევადიქ – ომში მყოფი იოსებ მაჩაბლიშვილი გერმანელებმა დაატყვევეს. უსრ. несов. imp. ტყვევება|დარ **qvevba|d|ar**.

დატყობადარ **datqoba|d|ar** გრდმ. прх. trans. შეტყობა (ატყობს), შემჩნევა замечать to guess, to effect. დუჯ ცადვალძ პოლე, ლაჟმნ თელვალძ, ბარე, მან შადრ გაჭირბადმალჩრ ცხოვრბან ცომ დატყობადომაკი – ბევრს ეცადა პავლე, მთასაც ეცა, ბარსაც, მაგრამ თავის გაჭირვებულ ცხოვრებას ვერაფერი დაატყო; ნანას ჰათეც დატყობადიქ ბანდრეს ცომაკემ ხილარ – დედამ მაშინვე შეატყო შევილს შეუძლოდ ყოფნა. უსრ. несов. imp. ტყობადარ **qoba|d|ar**.

დაუთა|დ|არ, დაუთო|დ|არ **dauta|d|ar, dauto|d|ar** გრძმ. прх. trans. დაუთოება
поутюжить to iron. დითუჩრ ქარცხონ დაუთადარ დეწქ – გარეცხილ სარეცხს
დაუთოება უნდა. უსრ. несов. imp. უთა|დ|არ, უთო|დ|არ **uta|d|ar, uto|d|ar**.

დაუნახაობ **daunaxaob** j დაუნახაობა неблагодарность ingratitude. სიკეთე
დაუნახაობ გარგლუჩრ ჰამეგორქ ძნელ ატანოდმუნ და – სიკეთის დაუ-
ნახაობა ვინმე ახლობლისგან ძნელი ასატანია.

დატა დდ **dapā** dd დატუნა, რათინდი лавровое дерево laurel. ეზო დატა დატა
წედალ თხოგოჭქ, ოკუდ ფოთლი გემრ მაღანანდრ სუფელორ აკდოთხ – ეზო-ში
დიდი დატუნა გვიდგას და იმის ფოთლებს გემოს მისაცემად წვნიანში ვყრით.

დატატო|დ|არ **dapāto|d|ar** გრძმ. прх. trans. დატანტვა (დატანტავს), მიმოტანტვა
рассыпать, разбросить to scatter, to strew. ფუქე დაჭ ზხბალტ: მაწიჩრ ცხოვრბას
აღნობი საზღვარგართილუჩრ დუენჩრ ქვეყნე დატატოდოქ – სოფელი განა-
ხევრდა: მიძიქე ცხოვრებამ აღვანელები საზღვარგარეთის ბევრ ქვეყანაში მი-
მოტანტა. უსრ. несов. imp. ტატო|დ|არ **pāto|d|ar**.

დატარცხო|დ|არ **daparcxo|d|ar** გრძმ. прх. trans. დატარცხვა (დატარცხავს) боро-
нить to hoe. ჩუ დივა'რქ, დატარცხოდა'რქ ცჰანჩ დროჭ თეგოლორ – ჩათესვაც,
დატარცხვაც ერთ დროს ხდება [კეთდება]. უსრ. несов. imp. ტარც-ხო|დ|არ
parcxo|d|ar.

დატასბა|დ|ალარ **dapasba|d|alar** გრძფ. непрх. intrans. დატასება (დატასდება) по-
лучить признание to value, to see sth in proper perspective. მალოჩ დროჭ ჰამა-
ხეც ძვიროშ აღმინქ ცოდნ დატასბალა – მომაგალში ყველაზე ძვირად ადა-
მიანის ცოდნა დატასდება. უსრ. несов. imp. ტასბა|დ|არ **pasba|d|ar**.

დატასბა|დ|არ **dapasba|d|ar** გრძმ. прх. trans. დატასება (დაატასებს) оценить to ap-
preciate. ნან-დადქ შრომი ბადრივ ლაზიშ დეწქ დატასბადმ – დედ-მამის შრომა
შვილებმა კარგად უნდა დაატასონ. უსრ. несов. imp. ტასბა|დ|არ **pasba-|d|ar**.

დატუერბა|დ|ალარ **daperba|d|alar** გრძფ. непрх. intrans. მოტუერება, მიაღერსება
приласкать to caress, to fondle, to pet. კაწკოქ ძუბაკ შადრი ნანენ დატუერბა-
დმალტ – პატარა გოგონა თავის დედას მოეტუერა. უსრ. несов. imp. ტუერბა|დ|ალარ
perba|d|alar.

დატუიქრბა|დ|აღლნო, დატუიქრბა|დ|აღლინო **dapikrba|d|ajlnô, dapikrba-
|d|alinô** დატუიქრებული, ჩათუიქრებული, задумчивый thoughtful. კოტქ და-

ფიქრბადვადონო ლათერ სასამართლოუნმაქ – კოტე დაფიქრებული იდგა სასამართლოზე.

დაფიქრბად|ალარ dapikrba|d|alar გრლუვ. непрх. intrans. დაფიქრება (დაფიქრ-
დება) [при]задуматься to think. ცხოვრბა ყოველ ნაბიჯმაქ დაფიქრბადვალარ
დეწქ სტაკონ, მქ შეცთომ ცო დაშვებადმოლო – ცხოვრებაში ყოველ ნა-
ბიჯზე დაფიქრება სჭირდება კაცს, რომ შეცდომა არ დაუშვას. უსრ. несов. imp.
ფიქრბად|ალარ **pikrba|d|alar**.

დაფიქრბად|არ dapikreba|d|ar გრლმ. прх. trans. დაფიქრება (დააფიქრებს) заста-
вить [при]задуматься to make sb think about sth. ლაწმარ ზორადში და-
ფიქრბადიქ დუმატრეს დიქრ ამბუდვ – ავადმყოფი ძალიან დააფიქრა ექიმის
ნალაპარაკევმა. უსრ. несов. imp. ფიქრბად|არ **pikrba|d|ar**.

დაფლანგო|დარ daplāgo|d|ar გრლმ. прх. trans. გაფლანგვა (გაფლანგავს) растр-
тить to waste. ვუნქ (უნქ) ტათებ დარ, დენიყ დაფლანგოდირადში! – რაც კი
[რამ] ფული იყო, სულ გაფლანგეთ! უსრ. несов. imp. ფლანგო|დარ **plāngo|d|ar**.

**დაფოლბად|ადონო, დაფოლბად|ალინო dapolba|d|ajlnô, dapolba|d|a-
linô** დაფოლბებული, ღირებულებადაცემული обесцененный depreciated,
beggared. კომუნისტი ბახქე დაფოლბადალინო ტათებ სუდმნეს თორნე
დაკდინო – კომუნისტები რომ მოვიდნენ, დაფოლბებული ფული სვიმონს
თონეში დაეწვა.

დაფოლბად|ალარ dapolba|d|alar გრლუვ. непрх. intrans. დაფოლბება (დაფოლდე-
ბა), ფასის დაცემა, ღირებულების დაკარგვა обесцениться to depreciate, to
beggar. წინა მთავრობ მაძქე ქვეყნი ჰათხრქჰათხ ტათებ დაფოლბალა –
ახალი მთავრობის მოსვლისას ქვეყანაში, პირველ რიგში, ფული დაფოლდება.
უსრ. несов. imp. ფოლბად|ალარ **polba|d|alar**.

დაფრუკა|დარ dapruka|d|ar გრლმ. прх. trans. 1. გაბდღენა (გაბდღენის) ощипать
(птиу) to pluck. ბატ დაფრუკადება'ეთ, თუდნი თათსა'ეთ, შინეჯ დენიქი დაჰჰ
გაგდებათ – ბატი გაბდღენით, მარლი დააყარეთ და ორიოდ დღე შეი-
ნახეთ. 2. გაცეხვა, გარჩევა (გაცეხავს, გაარჩევს, გააცლის, მოაშორებს
ქერქს, ნაჭუჭს...) рушить (напр., кукурузу) to thresh (e. g. maize). თხაუს
სიმძღ ფრუკადინათხ – წუხელ სიმინდი ვცეხეთ. 3. გადატ. перен. fig. მოკურცხვლა
(მაგ., ცხენით) помчаться (напр., на лошади) to rush (e. g. by horse). ოჯუს

დღ დაფრუკადბიქ – იმან ცხენით მოკურცხლა [ცხენი გაფრუკა]. უსრ. несов. imp. ფრუკადარ **pruḳa|d|ar**.

დაფუკად|ალარ **dapuḳa|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. დაფუკვა (დაიფუკება), და-
ჩუტვა сжаться, сморщиться to deflate. დოფსენრ ქით ჩუ ოწდალო, დაფუკა-
დალო – გაბერილმა ტიკმა დაიწია, დაიფუკა.

დაფუფქა|დარ **dapupka|d|ar** გრდმ. прх. trans. გაფუფქვა (გაფუფქავს) ошпарить
to scald. ლეცქეჰი ქოთამ დაფუფქადოჰი, ლეცქეჰი გოჭ – გინდა ქათამს გა-
ფუფქავ, გინდა გოჭს. უსრ. несов. imp. ფუფქა|დარ **pupka|d|ar**.

დაფუშქა|დარ **dapuška|d|ar** გრდმ. прх. trans. დაპეპგლა (დაპეპლავს) покрывать
(птицу) to mate (birds). უსრ. несов. imp. ფუშქა|დარ **puška|d|ar**.

დაფუშქა|დიენრ **dapuška|d|ienô** მიმლ. прич. particip. დაპეპლილი покрывший (о
птицах) mated. დაფუშქადიქრ ქოთამ გაგნანნ დახოლო წიწლი – დაპეპლი-
ლი ქათამის კვერცხებიდან იჩეკება წიწილები.

დაფშნეტა|დარ **dapšneṭa|d|ar** გრდმ. прх. trans. დაფშნეტა (დაფშნეტს) накро-
шить to crumble. ყოლო ბა მაძვრ დაფშნეტადებათ! – ყოლოს (პურის შე-
ჭამანდის) გასაკეთებლად პური დაფშნეტეთ! უსრ. несов. imp. ფშნეტა|დარ
pšneṭa|d|ar.

დაფშნეტა|დიენრ **dapšneṭa|d|ienô** მიმლ. прич. particip. დაფშნეტელი раскро-
шенный crumbled. დაფშნეტადიენრ თამბაქო დისტ ვასო, ჰალო აფშო –
დაფშნეტელი თამბაქოს პირში იყრიან და ლეჭავენ.

დაფხეკა|დარ **dapxeḳa|d|ar** გრდმ. прх. trans. გაფხეკა (გაფხეკს) выскоблить to
rub. ჰერწო დაფხეკადებალქ! – ქვაბი გაფხეკე რა! უსრ. несов. imp. ფხეკა|დარ
pxeḳa|d|ar.

დაფხნნ დდ **dapxnā dd** სიცხე, სითბო жара, тепло heat, warmth. დუჯიჩრ ხალოჩრ
ფშელგოჰიდოლო ნასტ დაფხნნ ოთქ – ბევრი ხნის სიცვიის შემდეგ ძლივს
სითბო დადგა; დაფხნნ და – სიცხეა.

დაფხრეწა|დარ **dapxreḩa|d|ar** გრდმ. прх. trans. დაფხრეწა (დაფხრეწს), ნაფლე-
თებად ქცევა разодрать to tear to pieces. სკოლი დოტლუნნ დავალბქ მელ-
ნერქ რვეულ დოკ დეცქჩრ ნანას დაჰ დაფხრეწადიქ კაწკუძჩრ დაჰგო –
სკოლაში წასადები დავალები მელნიანი (გამელნიანებული) რვეული გულ-

მოსუღმა დედამ დაუფხრიწა პატარა გოგოს. უსრ. несов. imp. ფხრიწა|ღარ **pxre-
ca|d|ar**.

ღათ¹ მდ **dāp¹** ჯი დაფი, დოლი барабан drum. მოწაფი ღათ თეფხოშ დაღორ – მოწაფეები დოლის დაკერით მოდიოდნენ.

ღათ² მდ **dāp²** ჯი დაფა (საწერი) доска (письменная) board (blackboard). მოწაფეი ღათენმაქ წერადო – მოწაფეები დაფაზე წერენ.

დაქანებ მდ **dakaneb** ჯი დაქანება склон slope. თუშით ნაყმაქ, მიჩჷ ლაჷმჷ ფერ-
ღუგო მაჯჷ დაქანბი მა, ვშიროშ ზოფი ხეცჷ – თუშეთის გზაზე, სადაც მთის
ფერდებს დიდი დაქანებები აქეს, ხშირად ზეგეები იცის.

დაქცო|ღარ **dakācod|ar** გრდმ. прх. trans. დაქანცვა (დაქანცავს) утомить to make
sb tired. გონებრივ შრომას ზორადში ქცოდო აღმიქ, ღრუნ ვეთეშ გა-
ნაღწლქებადარ დეწჷ – გონებრივი შრომა ძალიან ქანცავს ადამიანს, ღროს
მოხერხებულად უნდა განაწილება. უსრ. несов. imp. ქცო|ღარ **kāncod|ar**.

დაქაჩლბა|ღალარ **dakačba|d|alar** გრღუგ. непрх. intrans. დაქაჩლება (დაქაჩლდე-
ბა) полысеть to shed. ივანჷ ყონხეც ვარ, მაცნჷ დაჷ დაქაჩლბადვალორ – ივა-
ნე ისეე ახალგაზრდა იყო, როცა დაქაჩლდა. უსრ. несов. imp. ქაჩლბა|ღალარ **kač-
ba|d|alar**.

დაქაჩლბა|ღაღლნორ, დაქაჩლბა|ღალინორ **dakačba|d|ajlnô, dakačba|d|a-
linô** დაქაჩლებული облысевший shed. დაქაჩლბადვადღლნორ სტაკ მახკარნ
ნაკლებათ წონალა – დაქაჩლებული კაცი ქალებს ნაკლებად მოსწონთ.

დაქება|ღარ **dakeba|d|ar** გრდმ. прх. trans. შექება (შეაქებს) похвалить to praise.
ნან-დადას შუი ბადრი ცო დეწჷ ქებადჷ: ე დაჯო ღეთ და ვად ნახლო – დედ-
მამა თავის შვილებს არ უნდა აქებდეს: ეს დიდი სირცხვილია ჩვენს ხალხში.

დაქექა|ღალარ **dakeka|d|alar** გრღუგ. непрх. intrans. 1. განძრევა (გაინძრევა), შე-
ტოკება, ამოძრავება, დაძვრა пошевелиться, пошатнуться, двинуться to
move, to start moving. სურათ ღებადმოშ დაქექადვადღლნას – სურათის გა-
დაღებისას გაინძერი. ბაცბი ლაჷმჷ დანჷ თიბათ ახეჩჷ დაქექადლო –
წოვათუშები მთაში წასასვლელად თიბათვის ნახევარში დაიძრენ; მა დაქე-
ქალა! – არ გაინძრე! 2. გადატ. пурен. fig. ცხოვრება (ცხოვრობს), არსებობა жить,
существовать existence, life. უსრ. несов. imp. ქექა|ღალარ **keka|d|alar**.

დაქექა|დ|არ **dakeka|d|ar** გრძმ. прх. trans. [განხმრევა (განხმრევს), შეტოკება, ამოძრავება пошевелить, пошатнуть to budge. მოხკ ბეკრევ თხე წა დაქექა-დიქ – მიწისძვრამ ჩვენი სახლი შეანძრია. უსრ. несов. imp. ქექა|დ|არ **keka|d|ar**.

დაქიბა|დ|ალარ **dakiba|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. მსუბუქი, სიყვარულიანი, ღიმილიანი დაცინვის მოგვრა вызывать лёгкую, безобидную насмешку to lead to a light, kind smile. კაწკუაჩრ ბზდრქ სერიოზულ პასუხ დაქიბადლო სო – პატარა ბავშვის სერიოზულმა პასუხმა ღიმილი გამოიწვია ჩემში. უსრ. несов. imp. ქიბა|დ|ალარ **kiba|d|alar**.

დაქი **dakī** ძვ. уст. old კარგი хороший good. об. см. see **ლაზე** **yazē**.

დაქი და **dakī da** კარგი! კეთილი! хорошо! ладно! добро! О. К.! Well! All right!

დაქირბა|დ|არ **dakirba|d|ar** გრძმ. прх. trans. დაქირავება (დაქირავებს) нанять to hire. უმაღლისე ღამლოჩრ ბზდრინ ქალქი ღაზიჩრ ადგლე დაჯოფ ოთახ დაქირბადინას – უმაღლესში მოსწავლე შვილებს ქალაქში კარგ ადგილას დიდი ოთახი დაუქირავე. უსრ. несов. imp. ქირბა|დ|არ **kirba|d|ar**.

დაქლეშა|დ|არ **dakleša|d|ar** გრძმ. прх. trans. დაჯჯიჯგნა (დაჯჯიჯგნის), დაქლეშა помять, растерзать to tear to pieces, to grind. ფჰარავ ფჰუ დაქლეშადიქ – ძალმა ძალი დაგლიჯა; ქაძრცხი დითომ ღაზიმ დაქლეშადინას – სამოსი რეცხვისას კარგად დაგსრისე. უსრ. несов. imp. ქლეშა|დ|არ **kleša|d|ar**.

დაქლიბა|დ|არ **dakliba|d|ar** გრძმ. прх. trans. გაქლიბვა (გაქლიბავს) подправить, подпилить напильником to file, to saw. გასალებ სტამბეც ბარქ, დაქლიბადბინას – გასალები ზედმეტად სქელი იყო და გაექლიბე. უსრ. несов. imp. ქლიბა|დ|არ **kliba|d|ar**.

დაქრ დდ **dakô dd** მდგნალი (ხე) козья верба Salix caprea (Latin). **დაქრ, დაქრ, დაქუფ დაჩხარ, ფხიე ფჰარჩ ფხი ფხანერა** – მდგნალო, მდგნალო, მდგნალის ჩხირო, ხუთი ძაღლის ხუთო ბეჭო (ენის გასატეხია).

დაქოლ მმ **dakol jj** სიკეთე доброта; добро, доброе дело kindness. **დაქოლ მივა'ქ, ჰათხ ბჰარლო ჰო** – სიკეთე დათესე და წინ დაგხვდება.

დაქოქა|დ|არ **dakoka|d|ar** გრძმ. прх. trans. დაქოქვა (დაქოქავს), მომართვა (მანქანის, საათის) заводить to crank. **მჰქჰ დაქოქადმარენ ვეთარ დეწქ** – მანქანის დაქოქვას ცოდნა უნდა; **ჩკლუქ საათი ცოჰანე ქოქადმოგქ, უმში ღაზიმ და**

აწყობადიენო – ახლანდელ საათებს აღარავინ ქოქავს, ისე კარგადაა აწყო-
ბილი.

დაქსაქსო|დალარ daksakso|dalar გრლუგ. непрх. intrans. დაქსაქსვა (დაიქსაქსება)
დატანტვა разбрестись to disperse. ბჰორწ ბადგჩეჭი, ქე დაქსაქსოდალო –
მგლის დანახვაზე ცხვარი დაიქსაქსა. უსრ. несов. imp. ქსაქსო|დალარ **ksakso-
|dalar**.

დაქსაქსო|დაარ daksakso|d'ar გრლმ. прх. trans. დაქსაქსვა (დაქსაქსავს), დატანტ-
ვა разогнать to make disperse. თოჭვისჩხო ღუნგოჩი (ღუნგო) ბჰარწავ ქე
დაქსაქსოდიქ – ჩაძინებულ მწყემსს მგელმა ცხვარი დაუქსაქსა. უსრ. несов. imp.
ქსაქსო|დაარ **ksakso|d'ar**.

დაქუდრწლება|დალარ dakujrčleba|dalar გრლუგ. непрх. intrans. დაქორწინება
(დაქოწინდება) пожениться, повенчаться to marry. სქ ნაყბისტ დაქუდრწლე-
ბადვალთ – ჩემი ამხანაგი დაქორწინდა. უსრ. несов. imp. ქუდრწლება|დალარ
kujrčleba|dalar.

დაქუდრწლება|დალწი dakujrčleba|d'alč'i დაუქორწინებელი неженатый,
холостяк single, unmarried.

დაქუდრწლება|დაარ dakujrčleba|d'ar გრლმ. прх. trans. დაქორწინება (დააქორ-
წინებს) поженить to make marry. თხქ ვოჩი დაქუდრწლებადვინათხ – ჩვენი
ვაჟი დააქორწინეთ. უსრ. несов. imp. ქუდრწლება|დაარ **kujrčleba|d'ar**.

დაქუცმაცბა|დაარ dakucmacba|d'ar გრლმ. прх. trans. დაქუცმაცება (დააქუცმა-
ცებს) размельчать to tear to pieces. სტოუბკლოქ დისენო დაყთ დოს ნათტილ
დაქუცმაცბადიქ არსნეს – შარშანდელი დარჩენილი ხმელი შეშა ნათოტებად
დააქუცმაცა არსენმა. უსრ. несов. imp. ქუცმაცბა|დაარ **kucmacba|d'ar**.

დალ დ day d დალი клеймо, тавро mark. სახენქმაქ ძაჩო ჭრილობას დაღთ დალ
დითქ ბჰეხოვენ – სახეზე არსებულმა ჭრილობამ დიდი დალი დაუტოვა ჯა-
რისკაცს.

დალალ dayal მშიშარა, მხდალი, უნდილი трус, недоросль coward, fainthearted.
დალალ სტაკ ცოჭანნა გამოდგომალა – მხდალი, უნდილი კაცი არავის გამოა-
დგება.

დალირბა|დაარ dayirba|d'ar გრლმ. прх. trans. მოღერება (მოუღერებს) угрожать
чем-л. поднятым to prepare (a hand, stick etc.) for hitting. ბუჭი დალქჩუდშე

ვაშბინ ბუყარჩ (ბუერჩ) დაღობადიქ – მოჩხუბრებმა ერთმანეთს მუშტები მოულერეს.

დაღონბა|დ|ალარ dayonba|d|alar გრღუგ. непрх. intrans. დაღონება (დაღონდება), შეწუხება огорчиться, загрустить to sadden. თხა ზორადშ დაღონბადვადონას, ე ამბუდ მქ ხაყჩ სჩ – ღღეს ძალიან დავღონდი, ეს ამბავი რომ გავიგე.

დაღონბა|დ|არ dayonba|d|ar გრღმ. прх. trans. დაღონება (დააღონებს), შეწუხება огорчить, удручить, беспокоить to disturb, to make sad. ჰო დაღონბადვად ვეყნას, ვეწე[ჰ] სჩ ლატჩ – შენ შესაწუხებლად მოვედი, უნდა მომეშველო; სტეგ დაღონბადიქ ო დოჰ? – რამ დააღონა ის ქალიშვილი? უსრ. несов. imp. ღონბა|დ|არ yonba|d|ar.

დაღონბა|დ|ადღონრ, დაღონბა|დ|ალინრ dayonba|d|ajlnô, dayonba|d|alinô შიმღ. прич. particip. დაღონებული грустный saddened.

დაღონბა|დ|იენრ dayonba|d|ienô შიმღ. прич. particip. დაღონებული (ვინმეს, ან რამის მიერ) грустный (из-за кого-л. или чего-л.) sad, mournful. ვაშრ დაჰ თეტრეგ და დაღონბადიენრ ანიკრ – ძმის დაჭრის გამო არის დაღონებული ანიკო.

დაღონბა|დ|უენრ dayonba|d|ujnî შიმღ. прич. particip. დასაღონებელი, შესაწუხებელი удручающий sth to worry about. დაღონბადუენრ ამბუდ ხაყჩ სჩ – დასაღონებელი ამბავი გავიგე.

დაღრინა|დ|ალარ dayrina|d|alar გრღუგ. непрх. intrans. დაღრენა (დაუღრენს) огрызаться to grumble, to growl. უდშა საზარლათ დაღრინადბაღჩ დახკეჩრ ჰაშინ ფჰუ, მქ ვუმას (უმას) დაჰ კერლდიქ – ისე საზარლად დაუღრინა მოსულ სტუმრებს ძაღლმა, რომ ყველა შეაშინა. უსრ. несов. imp. ღრინა|დ|ალარ yrina|d|alar.

დაღუპა|დ|ალარ dayupa|d|alar გრღუგ. непрх. intrans. დაღუპვა (დაიღუპება) погибнуть to die. სტაჟხკუ ღუგ ყადნ ნახ დაღუპადაღჩ – შარშან ბევრი მოხუცებული ხალხი დაიღუპა; ხეყჩ სჩ, დაჰ დაღუპალასრ – ვიცი, დავიღუპები. უსრ. несов. imp. ღუპა|დ|ალარ yupa|d|alar.

დაღუპა|დ|არ dayupa|d|ar გრღმ. прх. trans. დაღუპვა (დაღუპავს) погубить to kill. ჰანნ ხაწქდა იშტ ადმიქ დაღუპადარ! – ვის გაუგია ასე ადამიანის დაღუპვა! უსრ. несов. imp. ღუპა|დ|არ yupa|d|ar.

დაყ, დაყ დღ **daq, dāq** dd წილი, ხვედრი полагаемая часть, доля part, portion, share. ავ ღმრთობის მათე ვადხნეს, ბაცბა ველუე სონა დაყ დილქ – მოკლულ ნადირზე შევესწარი და მონადირემ (მომკვლელმა) თუშების წესით მეც წილი დამიღო; აჰ ჰად ქონბქ ცჰა დაყ სო დეწქაჰ დალო – შენ შენი ქონების ერთი წილი მე უნდა მომცე.

დაყ დაინი **dāq d|ajnî** მიმლ. прич. particip. წილის მქონე, მეწილე ИМЕЮЩИЙ ДОЛЮ, соучастник в доле shareholder. დაყ დაინი ვაშო ვაშადხ ბედ ვალქ – წილის მქონე ძმა ძმას გაეყარა [ცალკე გავიდა].

დაყ დაინარ **dāq d|aqar** გრდმ. прх. trans. მიცვალებულის სახელზე ტაბლის გატანა отнести кому-нибудь поминальное блюдо to give a portion on the name of dead person. დაყ დაინარ წე, მაცნე დალონონანო ქჰექლიენო დაყ-მალარ ვეჩუდშნ ჰო – მკვდრის წილი ჰქვია, როცა გარდაცვლილისთვის მომზადებული საჭმელ-სასმელს სხვას მისცემს.

დაყ დილარ **dāq d|ilar** გრდმ. прх. trans. წილის მიცემა дать, выделить ДОЛЮ, уделить to give a part, a share. ეე დეთოშ ლატენეს, ნახლო დაყ დილქ სო კნათივ – ცხვრის წველაში მივეხმარე და ყველში წილი დამიღეს ბიჭებმა.

დაყ ხილარ **dāq xil'ar** გრლუგ. непрх. intrans. მონაწილედ ყოფნა (მონაწილეა), წილის ქონა участвовать, иметь ДОЛЮ to be participant. ცჰადნ სტაკოხ ფსტუნო მთეფხოჰ დაყ ხილარ ლეჰოლო – ერთ კაცს დედაკაცის მოკვლა-ში მონაწილეობა ბრალდება.

დაყანთრება|დაინო, დაყანთრება|დალინო **daqātreda|d|ajlnô, daqātreda|d|alinô** დაყანთრებული отсыревшие (дрова) dampened. ცადნ კიკელ დატინო ღალუნო ვექლიენო დოს დენიყ დაყანთრებადაინო გუდალქ – ცის ქვეშ დაწყობილი ზამთრისთვის მომზადებული შეშა მთლიანად დაყანთრებული აღმოჩნდა.

დაყარ დღ **daqar** dd 1. საჭმელი, სასოვაგე пища, кушанье, съестное meal, food. სე ფსტუნავ თხა ლაზე დაყარ ქჰექლიქ მატრადნ – ჩემმა ცოლმა დღეს კარგი საჭმელი მოამზადა სადილად. 2. სულადი (პური, ქერი...) зерновые cereal (wheat, maize...). ცენეს დაყრენს ცჰა სიმინდ დივუ თხოგოჰ – წელს სულადიდან მხოლოდ სიმინდი გვითესია. შდრ. ср. comp. დაყარ¹ d|aqar¹.

დაყარწოლ დ **daqarçol d** უსაზრდობა, უპურობა, შიმშილობა *отсутствие пи-
щи, голод hunger*. **დაყარწოლებ ჰანნ ლავმაკე** – უსაზრდობას, უჭმელობას
ვინ მოითმენს, ვინ გადაიტანს?

დაყაურმება|დ|არ **daqaurmeba|d|ar** გრძმ. прх. trans. დაყაურმება (დააყაურმებს)
потушить баранину для хранения to make Ragout. **ივრამეს ცჰა დარსტენო**
თაჟბუ დაყაურმებადიე'ნე, ბჰაკნი ბოხკი'ნე, ტყოსლოუნჯ გაგბიე – იორამმა
ერთი მსუქანი ჭედილა დააყაურმა, გუდაში ჩაყარა და სამერმისოდ შეინახა.
უსრ. несов. imp. **ყაურმება|დ|არ** **qaurmeba|d|ar**.

დაყე, დაყე, დაყე[ჰ] **daqê, daqe, daqe[h]** თანდ. მიც. ბრ. послел. с дат. пад. prep. with dat.
case **მაგიერ** *вместо, за instead of*. **მაგონ დაყე[ჰ] კარტოფილ ბადყნათხ** – ჰუ-
რის მაგიერ კარტოფილი ვჭამეთ; **ჰო დაყე ო კნათ ვახე** – შენ მაგიერად ის
ბიჭი წავიდა.

დაყვედრბა|დ|არ **daqvedrba|d|ar** გრძმ. прх. trans. დაყვედრება (დააყვედრებს)
упрекнуть to reproach. **დაყვედრბადმიჩო სიკეთეს ას სიკეთე ცო დოს** –
დაყვედრებულ სიკეთეს მე სიკეთეს არ ვეძახი; **წყე სო დაყვედრბადმიე'ნე**
ნაყბისტეს შარწ ლაზოლ, თხალომცე დაჰ ცო დიცლა სო, უდშ ზორადში მუდსნ
დარ – ერთხელ მე დამაყვედრა მეგობარმა თავისი სიკეთე და დღემდე არ
მაგიწყდება, ისე ძალიან ცუდი იყო. უსრ. несов. imp. **ყვედრბა|დ|არ** **qvedrba-|d|ar**.

დაყლი **daqli** მოწილე, წილიანი, წილის მქონე *имеющий долю a shareholder*.
დაყლი კნათ ნან-დადნე ბედ ვალწ ცადოლო – წილის მქონე ვაჟიშვილი
დედმამისგან ცალკე გასვლას ცდილობს.

დაყლიკ **daqlik** ნეტავი *о, если бы, дай бог I wish*. **დაყლიკ ბჰ ლაზედში დაჰ-**
რათ ვად – ნეტავი ყოველთვის კარგად ვიყოთ.

დაყ-მალარ დდ **daq-malar dd** საჭმელ-სასმელი (ჭამა-სმა) *пища и питьё food
and beverage (to eat and to drink)*. **დაყ-მალარ თოყალ და თხოგო[ჰ]** – საჭმელ-
სასმელი სამყოფი გვაქვს.

დაყ-მალუენი **daq-mal'ujni** მიმლ. прич. particip. საჭმელ-სასმელი *пища и питьё
food and beverage*. **დაყ-მალუენი თოყალ დეწე ხილწ** – საჭმელ-სასმელი
სამყოფი უნდა იყოს.

დაყ-მელარ დდ **daq-melar** dd ჭამა-სმა (ღროს ტარება, ქეიფი) кушать и пить, веселиться to eat and to drink (to have a feast). მაწყმაწყ დაყ-მელარეს ვუხ (უხ) თელე – ზოგჯერ ჭამა-სმას (ქეიფს) რა სჯობს.

დაყრი დდ **daqri** dd ცხედარი, მიცვალებული покойник deceased. წენიჭი დაყრი დიშუ, გოგეს ატინო ნახ ლედახე – სახლში ცხედარი ასვენია, გარშემო ხალხი ჩუმად ზის.

დაყყ დე დ **daqqa de** d მიცვალებულების დღე день поминания усопших memorial day for deaths. დაყყ დენიჭი ბაცბივ ჰამივაც შუშუ დადგნუში ჰებდორ – მიცვალებულის დღეს წოგათუშები ყველანი თავიანთ მიცვალებულებს იხსენიებდნენ.

დაყყ ჰებელ დდ **daqqa pepel** dd მიცვალებულების ჰებელა, ფარვანა ночная бабочка, мотылёк moth.

დაყოვნბა|დარ **daqovnba|dar** გრდმ. прх. trans. დაყოვნება (დაყოვნებს) замедлить, задержать, приостановить to be a bit late. გვიან დეყქრო ლავას ლუვი დუხანე დაყოვნბადიქ შირქი – გვიან მოსულმა თოვლმა მწყემსები დიდი ხნით დაყოვნა შირქში. უსრ. несов. imp. ყოვნბა|დარ **qovnba|dar**.

დაყოლბა|დარ **daqolba|dar** გრდმ. прх. trans. 1. დაყოლიება (დაყოლიებს) УГОВОРИТЬ to persuade someone. როსტმეს ატადში დაყოლბადვიქსო დლოჩ ლალის შირიქ ლუნალ ვახრეს – როსტომმა ადვილად დამიყოლია მომავალ ზამთარს შირქში მწყემსად წასვლაზე. 2. დაყოლება (დაყოლებს) ДОБАВИТЬ, ЗАКУСИТЬ, ЗАПИТЬ to add. კაწყუერი დაჰოვ ყაჰერი წომლეს მაწრო ხი დაყოლბადიქ – პატარა გოგონამ მწარე წამალს ტკბილი წყალი დაყოლა.

დაყრეწი **daqreči** უსაჭმლო[დი] без пищи without food. ფჰუ დაყრეწი ბისქ – ძალი უსაჭმლოდ დარჩა.

დაყრელქ **daqrelē** საჭმლიანი что-л. с едой with food. დაყრელქ ჰერწო ნანას მაცივრი ოთდიქ ეწლუნხი – საჭმლიანი ქვაბი დედამ მაცივარში შედგა ხვალისთვის.

დაყურ დდ **daqur** dd საქონლის საჭმელი корм food for animals. ცენეს სტაბო-ხკოლის ჟაბონ თოყალ დაყურ ცო ქონბადომაკი სო ლლუნ: ლე ფუჩიქ ცო და სოგო თოყალე, ლე დოლ, ლე ბზე – წელს შემოდგომა-ზაფხულში ძროხების

საკმარისი საკვები ვერ მოვიქონიე ზამთრისთვის: არც თუჩიჩი მაქვს საკმარისი [და] არც თივა, არც ბზე.

დაყრუება|დალარ daqruvba|dalar გრლუვ. непрх. intrans. დაყრუება (დაყრუვდება) оглохнуть to become deaf, to deafen. ყანშებო ღუჯრონ ხეცე დაყრუებადალარ – სიბერეში ბევრმა იცის დაყრუება. უსრ. несов. imp. ყრუება|დალარ qruvba|dalar.

დაყურღება|დაარ daquryeba|dar გრლმ. прх. trans. დაყორღება (დააყორღება), სათიბის ან საძოვრის შემოღობვა огораживать пастбище to fence the mowing land or pasture.

დაყურღება|დაიენო daqurjyeba|dieno მიმლ. прич. particip. დაყორღებული захищённое и огороженное пастбище fenced mowing land or pasture. დაყურღებადიენო აღგილ კატკატ[ე]კოშ ჰალ მაჟომო – დაყორღებულ აღგილს ნელ-ნელა აძოვებენ.

დაყ|დაარ daq|dar გრლმ. прх. trans. გასინჯვა (გასინჯავს), დათვალიერება попробовать, осмотреть to examine, to check. ვენი დაყდა შილდა ვახე მელში სტაკ – ღვინოების გასასინჯავად შილდაში წავიდა რამდენიმე კაცი; ლაწმარ იქმეს (ღუმბტრეს) დაყდიქ – ავადმყოფი ექიმმა გასინჯა; თხე წა დაყდა ინჟინრი ბახკე – ჩვენი სახლის დასათვალიერებლად ინჟინრები მოვიდნენ. უსრ. несов. imp. დეყ|დაარ deq|dar.

დაყ|დაწი daq|dači გაუსინჯავი, გაუსინჯავად, დაუთვალიერებელი, დაუთვალიერებლად неиспробованный, неосмотренный without checking, without examining. დაყდაწი ვე ჰან ევოდო! – გაუსინჯავად ღვინოს ვინ ყიდულობს!

დაყ|დაითარ daq|ditar გრლმ. прх. trans. გასინჯვინება (გასინჯვინებს) заставить, дать осмотреть to make examine, see. წინა წა ინჟინრეგო დაყდითარ დინას – გადავწყვიტე ახალი სახლის დათვალიერებინება ინჟინრისთვის; ბადერ დაყდითნას ღუმბტრეგო – ბავშვი გავასინჯვინე ექიმს.

დაშ daš შეძლებული, მქონე, მქონებელი состоятельный, имущий, имеющий хорошее состояние powerful, wealthy. ბაცბი დაშ ნახ დარ – წოვათუშები შეძლებული, მქონებელი ხალხი იყო. იხ. см. see და d|a.

დაშარნან დღ **dašarnā** dd სიტყვითილუე пустота emptiness. ჩუ ვეუქჩონ წენიჩქი
დაშარნან ბჷარდახე სო – შინ მოსულს სახლში სიტყვითილუე დამხვდა; ოგუდ-
გოჩქი ქორთიჩქი დაშარნან და – იმას თავში სიტყვითილუე აქვს.

დაშაქრბა|დ|ალარ **dašakrba|d|alar** გრღუგ. непрх. intrans. დაშაქრება (დაშაქრდებ-
ბა) засахариться to become sugared, candied. ტყობალა, დუგუეს სიტკებო დი-
ნას მურბინ, ვუმაყ (უმაყ) დაჰ დაშაქრბადილო სოგო – ეტყობა, ზედმეტი
სიტკებო ვუქენი მურაბებს, ყველა დამიშაქრდა. უსრ. несов. imp. შაქრბა|დ|ალარ
šakrba|d|alar.

დაშიშო|დ|ალარ **dašišo|d|alar** გრღუგ. непрх. intrans. შეშინება (შეშინდება) испу-
гаться to be frightened. ჩღურთ ეჭჩო ნაყმაქ ადრთა მოყ დაშიშოდმოლო თინ –
ინღურთის ციცაბო გზახე საკმაოდ შეშინდა თინა.

დაშლა|დ|ალარ **dašla|d|alar** გრღუგ. непрх. intrans. დაშლა (დაიშლება), ჩამოშლა
развалиться to fall into pieces. ვად წინაპრივ წოვათე სიხევე თეგდიენო წემ-ნუდ
განგუეს დაშლადმოლო ჩუ – ჩვენი წინაპრების სიპით ნაგები სახლები წოვათაში
ბოლო დროსლა ჩამოიშალა.

დაშლა|დ|არ **dašla|d|alar** გრღმ. прх. trans. დაშლა (დაუშლის) мешать (создавать
препятствия) to hamper, to forbid. ლახირ ნანას ბჷშ დაშლადო ბჷდრინ ჰა-
მენ მუდში მოქცევადალარ – კარგი დედა ყოველთვის უშლის შვილებს ვინ-
მესთან [ვინმესთვის] ცუდად მოქცევას.

დაშმატლო **dašmatlī** ენამჭევრი, ენაწყლიანი (სიტყვაენიანი) красноречивый,
оратор eloquent; smooth-tongued. ე ყონო სტაკ ზორადში დაშმატლო ვა – ეს
ახალგაზრდა კაცი ძალიან ენაწყლიანია.

დაშნი დ **dašni** d об. см. see დოშ doš.

დაშნჭშალო **dašnčəayō** სიტყვის შემნახველი, სიტყვის პატრონი (სიტყვამა-
გარი) кто держит слово, кто не выдаёт word-keeper. სტაკ დაშნჭშალო ვეწე
ხილო – კაცი სიტყვის პატრონი უნდა იყოს; სქ თსტუ დაშნჭშალო და, ას
დეუცინო ამბუდ ვეჩუდშეო ცო ალო – ჩემი ცოლი სიტყვის შემნახველია, ჩემს
ნაამბობს სხვებს არ ეტყვის.

დაშუშა|დ|არ **dašuša|d|ar** გრღმ. прх. trans. ცეცხლზე მოშუშვა (მოშუშავს) под-
жарить, потушить to jug, to stew. უსრ. несов. imp. შუშა|დ|არ **šuša|d|ar**.

დაშუშა|დიენო **dašušad|ienô** მიმლ. прич. particip. მოშუშული поджаренный, ту-
шённный juggled, stewed, stewed. დაშუშადიენო ხახო – მოშუშული ხახვი.

დაშხამა|დარ **dašxama|dar** გრლმ. прх. trans. დაშხამვა, მოწამვლა УКУСИТЬ, УЖА-
ЛИТЬ to poison. თედო ლაჭევ დაშხამადვიე – თედო გველმა დაშხამა. უსრ. несов.
imp. შხამა|დარ **šxama|dar**.

დაშნ დდ **dāšn** dd დაშნა обоюдоострая, прямая сабля sword. ფხეივ დაშნი ლე-
ლდორ – ხეესურები დაშნებს ატარებდნენ.

დახაგრო|დადლნო, დახაგრო|დალინო **dačagro|ajlnô, dačagro|alinnô**
დახაგროული угнетённый oppressed. მათხანმაქ თხა ტყოც დუკ დახაგრო-
დადლნო აღმიქ და – სამხეოზე დღესაც კიდევ ბევრი დახაგროული ადამიანია.

დახაგრო|დარ **dačagro|dar** გრლმ. прх. trans. დახაგვრა (დახაგვრავს) УГНЕТАТЬ to
oppress. მოლეს აღმიქ დახაგროდარ ვაჟკაცქ საქმ ცო და – უბრალოდ აღა-
მიანის დახაგვრა ვაჟკაცის საქმე არ არის. უსრ. несов. imp. ხაგრო|დარ **čagro|dar**.

დაჩემა|დარ **dačemba|dar** გრლმ. прх. trans. 1. მითვისება სხვისი კუთვნილისა (მიი-
თვისებს) присвоить to arrogate, to appropriate. სანამ ას დაკვალურ, მიღრეღქ
სქ ნაკვეთ გადბრალეს შარნ ცუმ დაჩემადინო! – სანამ მე გულად
გავიდოდი, მინდორში ჩემი ნაკვეთი გაბრიელს თავისთვის არ დაუჩემებია!
2. აკვიატება (აკვიატებს) приставать (о слове, мелодии...) to freak, to repeat
sth many times. ილკუდო ცჰა დოშ და დაჩემადიენოქ, ამბუდლო წარმართო
რევადო – ილიკოს ერთი სიტყვა აქვს აკვიატებული და საუბარში წარამარა
მას ურევს. უსრ. несов. imp. ჩემა|დარ **čemba|dar**.

დაჩეჩქო|დარ **dačečko|dar** გრლმ. прх. trans. დაჩეჩქვა (დაჩეჩქავს), მძიმე საგნით
რამის დაბეჟვა ИЗМЯТЬ to crush, to press. მახავ სე ხენბახნო ოგუმფულქ ვორ
ბეკბიქ, მე არყელ დაჰ დაჩეჩქოდბიენეს, ში ბოჭკ ბუწბიქ ჰალოჭ – ქარ-
მა ჩემი ხეებიდან იმდენი ვაშლი ჩამოყარა, რომ არყად დაჩეჩქე და ორი კას-რი
აავსო პირამდე. უსრ. несов. imp. ჩეჩქო|დარ **čečko|dar**.

დაჩეხნო|დარ **dačečxo|dar** გრლმ. прх. trans. შეჩუხნურება (შეჩუხნურებს), გა-
ხხრეკა, გამოქექვა; შეჩენა (შეჩენდება), წაქეზება разгрести огонь; при-
стать to delve, to encourage. წარნ დაჩეხნოდარ დეწქ, დაჰ დუდტუ ხალენო –
ცეცხლს გამოხხრეკა, შეჩუხნურება ესაჭიროება, ლამის ჩაქრეს; ვასუდნ და-

ჩეხოდვარ დეწქ, მუ საქმე ქასტქ თაგოლორ – ვასოს წაქეზება უნდა, რომ საქმე მალე გააკეთოს. უსრ. несов. imp. ჩეხოდ|არ **čěxo|d|ar**.

დაჩი დღ **dači** jd დაიკო сестрѣнка sister.

დაჩიოდ|ალარ **dačičo|d|alar** გრდუგ. непрх. intrans. ჯანჯლობა (ჯანჯლობს), გა-ჭიანურებული ლაპარაკი (მორიგებაზე) ВОЛЫНИТЬ, МЕЛОЧНО ТОРГОВАТЬСЯ to protract. თეკით წული ბამჯნეს, ემრთვან დაჩიოდვალარ დეწანდოლორ სო-ოსტატც – დასაკერებლად თეხსაცმელი წავიდე და კარგა ჯანჯლობა დამ-ჭიწდა ოსტატთან. უსრ. несов. imp. ჩინოდ|ალარ **čičo|d|alar**.

დაჩკრჩ **dačkrī** ბლაგვი, ჩლონგი тупой blunt, obtuse.

დაჩლოგება|დ|ადონრ, დაჩლოგება|დ|ალინრ **dačlūgba|d|ajlnô, dačlūgba-|d|alinô** დაჩლონგებული затупевший dulled. დაჩლოგებადადონრ დიკ მლეს-ვენ დამჯანას ბაწირ – დაჩლონგებული ცული მლესავს წავუდე ბაწარში.

დაჩლოგება|დ|ალარ **dačlūgba|d|alar** გრდუგ. непрх. intrans. დაჩლონგება (დაჩლონ-გდება) затупить to dull. დუჯიჩრ ხმარბეგ მაღნ თეტუნრ ნეკ დაჭ და-ჩლოგებადიწ სოგო – ბევრმა ხმარებამ პურის საჭრელი დანა დამიჩლონგა. უსრ. несов. imp. ჩლოგება|დ|ალარ **člūgba|d|alar**.

დაჩლოგება|დ|არ **dačlūgba|d|ar** გრდმ. прх. trans. დაჩლონგება (დააჩლონგებს) затупить to make sth dull. ტატოს მაღნ თეტუნრ ნეკ დაჭ დაჩლოგებადიწ სო-გო – ტატომ პურის საჭრელი დანა დამიჩლონგა. უსრ. несов. imp. ჩლოგება|დ|არ **člūgba|d|ar**.

დაჩო **dačo** ნაწ. част. part. 1. მხოლოდ, ოდენ, მარტო, –ლა ТОЛЬКО, ЛИШЬ, ВСЕГО only.

დაჩო სიმწდ დისქ თხოგო ლაჭდაწ – მარტო სიმინდი დაგვრჩა მოსაკრეფი. 2. დიდი ამბით, მთელი ამბით, მთელი მონდომებით, მთელი ენთუზიაზმით со всем энтузиазмом with the great enthusiasm, with the whole devotion (აძლიერებს ზმნის სემანტიკას და სძენს მას განსაკუთრებულ ელოფერს, რომელიც კიდევ უფრო ინტენსიური ხდება დ d თანხმონის გაორმაგების შემთხვევაში усиливает семантику глагола и придаёт ему особую окраску, которая становится ещё более интенсивной в случае удвоения согласного д d it strengthens the semantics of the verb and gives special nuance, which becomes more intensive in case of doubling the consonant დ d). ვასრ ვალორ დაჩო (დდაჩო) ბაროდოში – ვასო ბარავდა მთელი ამბით.

დაჩორკნა|დ|არ dačorḡna|d|ar გრდმ. prx. trans. დაჩორკნა (დაჩორკნის), ზერელებდ გამოთლა *обтесать поверхностно (неосновательно)* to cut out superficially. ლევნეს დიკქჷ ჰიკ ჭირხეთრეს მოლეუ დაჩორკნადიქ სო – ლევანმა ცუ-ლის ტარი სინარმაცისგან ზერელებდ გამოძითალა. უსრ. несов. imp. **ჩორკნა|დ|არ čorḡna|d|ar.**

დაჩოქბა|დ|ალარ dačokba|d|alar გრდლუგ. непрx. intrans. დაჩოქება (დაჩოქებს), ჩამუხვლა *стать на колени* to kneel. ვაჟკაც ცომაცნჷ დაჩოქბალა, წყარუფ ხი მალწ ბედქ – ვაჟკაცი არც ოდეს დაჩოქებს, თუ არა წყაროს წყლის დასალევედ. უსრ. несов. imp. **ჩოქბა|დ|ალარ čokba|d|alar.**

დაჩოქბა|დ|არ dačokba|d|ar გრდმ. prx. trans. დაჩოქება (დააჩოქებს) *статвить на колени* to force sb to knees. მუდღნეგელბა ვაჟკაც ლე შადრფან ცო დაჩოქბალაჲ, ლე ჯენას ცო დაჩოქბადვო – ნამდვილი ვაჟკაცი არც თავად დაჩოქებს, და არც სხვას დააჩოქებს. უსრ. несов. imp. **ჩოქბა|დ|არ čokba|d|ar.**

დაჩურჩა|დ|არ dačurča|d|ar გრდმ. prx. trans. დაჩურჩვა (დაჩურჩავს) *изъять косточки из плодов* to take out stone from fruit. ჩირ თაგბანანდრ ატამ, ქლიავ დაჩურჩადინათხ – ჩირის გასაკეთებლად ატამი, ქლიავი დაჩურჩეთ. უსრ. несов. imp. **ჩურჩა|დ|არ čurča|d|ar.**

დაჩქარბა|დ|არ dačkarba|d|ar გრდმ. prx. trans. დაჩქარება (დააჩქარებს) *торопить* to hasten. ყაროლეჩრ ამბდოგ ზორამში დაჩქარბადიქ ტბათნირქ დამსვე-ნებლი ბწრ აჰ დახკარ – წვიმიანმა ამინდმა ძალიან დააჩქარა ტბათანიდან დამსვენებლების ბარად ჩამოსვლა; სიკვდლებ გარდ, ვუნელეუც (უნელეუც) საქმუნ დაჩქარბადმარ დეწქ, ცოჰეკ ჰამახეუც ტყუდჰ დისუ აღმიქ ცხოვრბა – სიკვდილის გარდა, ყველა საქმეს დაჩქარება სჭირდება, თორემ ყველაზე უკან დარჩება აღამიანი ცხოვრებაში; ცხოვრბა სტემინას დაჩქარბადარ დეწდანო: დაცუგეუც მანრ მადთხ – ცხოვრებაში ყველაფერს დაჩქარება სდომნია: მეტად მოკლე ყოფილა სამხეო (წუთისოფელი). უსრ. несов. imp. **ჩქარბა|დ|არ čkarba|d|ar.**

დაჩხაპნა|დ|არ dačxapna|d|ar გრდმ. prx. trans. დაჩხაპნა (დაჩხაპნის) *поцарапать* to scribble. დაჩხაპნადომ წერადოჩრქ ცო წერადარ ცუდ თელქ – დაჩხაპნით წერას არწერა არა სჯობს? უსრ. несов. imp. **ჩხაპნა|დ|არ čxapna|d|ar.**

დაჩხარ დღ **dačxar** dd ჩინჩხვარი, წვრილი შეშის ღერი ветка chip. წარს დაჩხრი თიხკათ, დახეში ძაჟოლორ – ცეცხლს ჩინჩხვარი დააყარეთ, კარგად დაინთება.

დაჩხრეკო|დარ dačxreḳo|dar გრღმ. prx. trans. გაჩხრეკვა (გაჩხრეკავს) обыскать to ransack. იტეგო შარეს ჰათხეც, თურქით დოტუენი სო, სქ ნაყვისტ⁵ საზღვარმაქ დაკრეშ დაჩხრეკოდიქთხო – ათიოდე წლის წინ, თურქეთში მიმავლები, მე და ჩემი მეგობარი საზღვარზე გულიანად გაგვჩხრიკეს. უსრ. несов. imp. ჩხრეკო|დარ čxreḳo|dar.

დაცეხო|დარ dacexo|dar გრღმ. prx. trans. დაცეხვა (დაცეხავს) дробить на зёрна початки кукурузы to thresh. სტაჟხკლჟ სიმინდ ცენეს დაცეხოდინას – შარშანდელი სიმინდი წელს დავცეხვე. უსრ. несов. imp. ცეხო|დარ cexo|dar.

დაცილბა|დარ dacilba|dar გრღმ. prx. trans. დაცილება (დააცილებს), დაშორი-შორება разлучить to separate (from), to part (from). ტყუბი ვაშხინხნ ცო დაცილბადიქ დადიგ, ცჰანნი კურსმაქ, ცჰანნი დარგმაქ ლამოდო უმაღლისე – ტყუბები ერთმანეთს არ დააცილეს პატრონებმა, ერთ კურსზე, ერთ დარგზე სწავლობენ უმაღლესში. უსრ. несов. imp. ცილბა|დარ cilba|dar.

დაცლა|დარ dacla|dar გრღმ. prx. trans. დაცლა (დააცლის, დააცლის), დახანება, დროის მიცემა повременить to give time. კაძიკ ხანე ტყოც დაცლადებლო სო ვალოანო, ვიბლნას მიხკუენ – ცოტა ხანს კიდევ დამაცალე ვალო-მეთქი, შევუთვალე მინაკოს.

დაცო|დარ daco|dar გრღმ. prx. trans. დაცვა (დაიცავს) защитить to protect. გამოცდადვალოჩო ადვოკატეს მუდონელეც დაწი დამნაშავ დაცოდო – გამოცდილი ადვოკატი ნებისმიერ მძიმე დამნაშავეს დაცავს.

დაცოფა|დარ dacopa|dar გრღმ. prx. trans. დაცოფვა сделать бешеным, бесить to rage. ცუდუეჩო ფჰარავ ედრთვან დახნქ დაცოფადიქ – ცოფიანმა ძაღლმა ბლომად საქონელი დაცოფა. უსრ. несов. imp. ცოფა|დარ copa|dar.

დაძალბა|დარ daʒalba|dar გრღმ. prx. trans. დაძალება (დააძალებს) принудить to force. ლაწმრენ დაყარ ცო დეწქ დაძალბად – ავადმყოფს საჭმელი არ უნდა დააძალო. უსრ. несов. imp. ძალბა|დარ ʒalba|dar.

დაძალბა|დიენი **daʒalba|dienō** დაძალბებული нечто принуждаемое forced, constrained. **დაძალბადიენი** საქმე ფარსკოშ ცოჭანე თეგომი – დაძალბებულ საქმეს რიგინად არავინ აკეთებს.

დაძირი|დიარ **daʒiro|diar** გრძმ. прх. trans. ჩაძირვა (ჩაძირავს) утопить to drown. ცური ცო ვეთინი ადმიან ხივ ატადში დაძირილი – ცურვის უცოდინარ ადამიანს მდინარე წყალი ადვილად ჩაძირავს. უსრ. несов. imp. **ძირი|დიარ** **ziro|diar**.

დაძმ დდ **daʒm** dd ნათესავი родственник relative. **დაძმ** ბუნდელ დომ და – დამა ქართული სიტყვაა.

დაძმარბა|დილარ **daʒmarba|dalar** გრძლევ. непрх. intrans. 1. დაძმარება (დაძმარდება) прокиснуть (о вине) to turn sour. ქოცო დათუნი ვე, ცო ხეც სი, ვუხადნი (უხადნი) დაძმარბადლი სოგო – ქვევრში ჩასხმული ღვინო, არც ვიცი, რატომ დამიძმარდა; დაძმარბადლი ვე ძნელ მალუნი და – დაძმარებული ღვინო ძნელი დასალევა. 2. გადატ. перен. fig. დაღონება (დაღონდება) огорчиться to sadden, to grieve. ყინვას ეე დავდიხილილი დაძმარბადლი ვაჟა – ყინვისგან ცხვრის დახოცვის მერე დაღონდა ვაჟა.

დაძმილ **daʒmiyē** ნათესაური родственный, находящийся в родстве relative, familiar. **დაძმილ** ცომენს და სოგო[ჰ] მათხე[ჰ] – ნათესავის მსგავსი არავინა მყავს ქვეყანაზე (სამზეოზე).

დაძმობ დ **daʒmob** d ნათესაობა, დაძმობა родство relation. ბაცბილო[ჰ] ზორადში წამბალა დაძმობ – წოვათუშებში ძალიან სწამთ ნათესაობა.

დაძმობ თასარ **daʒmob tasar** დანათესავება [დაძმობის ჩამოგდება] породниться to become relatives.

დაძმწ **daʒmçī** უნათესაო[დი] без родства without relatives. **დაძმწ** დახრევ ქოცო თელორ ფუქხოვენ – უნათესაოდ ცხოვრება ხელს არ აძლევდა სოფელს.

დაძრახო|დიარ **daʒraxo|diar** გრძმ. прх. trans. დაძრახვა (დაძრახავს) осудить to blame. ბიძის ვაშე კნათ ბადრინ თეფხრენმაქდა დაძრახოდვი – ბიძამ ძმის შვილი ბავშვების ცემისთვის დაძრახა. უსრ. несов. imp. **ძრახო|დიარ** **zraxo|diar**.

დაწადლიკება|დილარ **daçajlķeba|dalar** გრძლევ. непрх. intrans. დაწადლიკება (დაწადლიკდება) идти гусем, гуськом to go tandem. ეე ქოთინი ბილიკმაქ ლამუნრათ დაწადლიკებადლი – ცხვარი ვიწრო ბილიკზე ლამაზად დაწადლიკდა.

დაწერა|დარ daçera|dar გზდმ. прх. trans. დაწერა (დაწერს) написать to write. ას
ჯაგნო დაწერადინას – მე წერილი (წიგნი) დავწერე. უსრ. несов. imp. წერა|დარ
çera|dar.

დაწერა|დიენო daçera|dienô მიმლ. прич. particip. დაწერილი, ნაწერი написанный
written. ას დაწერადიენო ჟაგნო ჰონ დადლორას – ჩემი დაწერილი წიგნი შენ
მოგეცო.

დაწერა|დიენი daçera|dieni მიმლ. прич. particip. 1. დასაწერი თო, что нужно напи-
сать sth to be written. დაწერადიენი მელდეწე და, მაკარ აღალ სოგო ცო-
ჰეკას – დასაწერი, რამდენიც გინდა, იმდენია, შექლება მითხარი თორემ.
2. დამწერი пишущий writer (one who writes). დაწერადიენი მელდეწე და –
დამწერებიც, რამდენიც გინდა, არიან.

დაწესბა|დარ daçesba|dar გზდმ. прх. trans. დაწესება (დააწესებს) учредить to
establish. სკოლე მორიგეობ დაწესბადიქ – სკოლაში მორიგეობა დააწესეს.
უსრ. несов. imp. წესბა|დარ çesba|dar.

დაწეწა|დარ daçeça|dar გზდმ. прх. trans. დაწეწვა (დაწეწავს), დაძენძვა (მატყ-
ლისა) трепать (шерсть) to brake, to scutch. ლეიბ თხენ დაწეწადარ საუბო ცო
დალო – ლეიბის მატყლს დაწეწა ზედმეტი არ მოუვა. უსრ. несов. imp. წეწა|დარ
çeça|dar.

დაწვრილბით daçvrilbit адит. ზმნს. нареч. დაწვრილებით подробно in details. ექს-
კურსიენიშაქრქ ვეუქრო მათეს დაწვრილბით ხატონ ოჯახს წევრივ უც დონ-
ლოქ ამბუდ – ექსკურსიიდან მოსულ მათეს დაწვრილებით გამოჰკითხეს ოჯახ-
ის წევრებმა იმდღევანდელი ამბები.

დაწივკება|დარ daçivkeba|dar [დაწივკება (დაწაწივკებას) разорить, огра-
бить to raid. ფჰე ცერე დახინო მევტური სტოუხკუე ყაჩლოდუ დაწივკებადი-
ერ – სოფლის განაპირას მცხოვრები მეოტიანები შარშან ყაჩაღებმა დააწი-
ოკეს. უსრ. несов. imp. წივკება|დარ çivkeba|dar.

დაწივკება|დიენო daçivkeba|dienô დაწივკებული разорённый, ограблен-
ный raided. ბჰარწავ დაწივკებადიენო ქე დუივ აქ-იქან ლეხოო – მგლის
დაწივკებულ ცხვარს მწყემსები აქა-იქ ეძებდნენ.

**დაწინავრბა|დადლონო, დაწინავრბა|დალინო daçinavrba|ajlnô, daçi-
navrba|alino**, დაწინაურებული преуспевающий advanced. საქმლო და-

წინაგზად აღმინენ ჰამივაც პატივ ებღო – საქმეში დაწინაურებულ ადამიანს ყველა პატივს სცემს.

დაწინაგზად|არ daçinavrba|dar გრდმ. прх. trans. დაწინაურება (დააწინაურებს) выдвинуть по должности to advance. სქ ვაშრ ქარხანა დირექტორ მოადგილე-ლელ დაწინაგზადგიქ – ჩემი ძმა ქარხნის დირექტორის მოადგილელ დააწინაურეს.

დაწიწკნა|არ daçiçkna|dar გრდმ. прх. trans. დაწიწკნა (დაწიწკნის) поклевать to peck. ბაგჩი აჭდალოჩრ ქოთმივ წინიშ ბაღენრ ხახრ დენიყ ჰალო დაწიწკნადბიქ – ბოსტანში შეპარულმა ქათმებმა ახლად ამოსული ხახვი მთლიანად დაწიწკნეს. უსრ. несов. imp. წიწკნა|არ çičkna|dar.

დაწრუწნება|არ daçruçneba|dar გრდმ. прх. trans. დაწრუწუნება (დაუწრუწუნებს), დასტვენა (ცხენის წასაქეზებლად) свистнуть лошади to whistle. ბაწირ დონნ დაწრუწნებადარ ბაკალქორთინ დეწქ – მძიმე (ზანტი) ცხენს დაწრუწუნება წამდაუწუმ უნდა. უსრ. несов. imp. წრუწნება|არ çruçneba|dar.

დაწუღწნება|არ daçujçneba|alar გრდმ. непрх. intrans. დაწუწუნება (დაიწუწუნებს), წუწუნი жаловаться, ныть to whimper. მიხონ მარჯლოთეყ ხეყ ცხოვრბახ დაწუღწნებადალარ – ზოგმა ნამეტანი მარჯვედ იცის ცხოვრებაზე წუწუნი. უსრ. несов. imp. წუღწნება|არ çujçneba|alar.

დაწუნბა|არ daçunba|dar გრდმ. прх. trans. დაწუნება (დაიწუნებს) забраковать to disfavour. ჳეჩოვ თაგმიენრ საქმ აღმინეე ატადში ცო დეწქ დაწუნბადმ – სხვისი გაკეთებული საქმე ადამიანმა ადვილად არ უნდა დაიწუნოს; შადრ სილამზეე მიწდაგმიქჩრ მადრხოს მარად ჰაბბიენრ კნათი ვომაც (ომაც) დაჰ დაწუნბადბინორ – თავისი სილამაზით გაამაყებულ მარესს საქმროდ ნახსენები ბიჭები ყველა დაეწუნებინა. უსრ. несов. imp. წუნბა|არ çunba|dar.

დაწურა|არ daçura|dar გრდმ. прх. trans. 1. გაწურვა (გაწურავს) выжимать to wring. დითქჩრ ქარცხონ ლაზიშ დაწურადარ დეწქ, მქ დროჰ ჰალო ლათესელორ – გარეცხილ სამოსს კარგად გაწურვა უნდა, რომ დროზე გაშრეს. 2. დაწურვა (დაწურავს) давить, выжимать to squeeze. სე ბიძის ბლომათ ქანიზ ეცი'ნქ, ვქ ოთლდ დაჰ დაწურადგიქ – ბიძაჩემმა ბლომად ყურძენი იყიდა და ღვინის დასაყენებლად დაწურა. უსრ. несов. imp. წურა|არ çura|dar.

დაწყევლ|ა|ღარ daçqevl|a|ðar გრძმ. прх. trans. დაწყევლა (დაწყევლის) про-
клясть to curse. მიწ ადმინგო ომტყ მოსტ წყევლ და, მე ნიფს ვიფი, მენწ
დაწყევლ|ა|ღმუცრ – ზოგ ადამიანს ისეთი ცუდი წყევლა აქვს, რომ ზუსტად
უსრულდება (ხვდება), ვისაც დაწყევლის. უსრ. несов. imp. წყევლ|ა|ღარ çqev-
l|a|ðar.

დაწყნარბა|ღარ daçqnarba|ðar დაწყნარება (დააწყნარებს) успокоить to ma-
ke calm. დათხინი კაწკო ბადერ ნანას გოხნადომ დაწყნარბადიწ – მტირალი
პატარა ბავშვი დედამ ფერებით დააწყნარა. უსრ. несов. imp. წყნარბა|ღარ çqnar-
ba|ðar.

დაწყობა|ღარ daçqoba|ðar გრძმ. прх. trans. დაწყობა (დააწყობს), დალაგება
уложить, разложить, сложить to put. მოჭეკ დასითნას ჰიწლოწ, ომტიფ დაჭ
დახერხადი'თნეს დოს მუშიგრ, ლადმზრათ ჩუ დაწყობადითნას საფარ კი-
კელ – როგორც კი მოგატანინე ტყიდან, ისევე დავახერხინე შეშა მუშებს და
ლამაზად დავაწყობინე საფარქვეშ. უსრ. несов. imp. წყობა|ღარ çqoba|ðar.

დაჭედა|ღარ daçeda|ðar გრძმ. прх. trans. დაჭედვა (დაჭედავს) подковать to shoe
(horse). მემცხოროგ დოწ ნაყა[ჭ] დაჭედადბიწ – მეცხვარეებმა ცხენი გზაში
დაჭედეს. უსრ. несов. imp. ჭედა|ღარ çeda|ðar.

დაჭედა|ღიენრ daçeda|ðienô მიმლ. прич. particip. დაჭედილი подкованный shoed.
სიწ დოწ დაჭედადბიენრ ბა – ჩემი ცხენი დაჭედილია.

დაჭედა|ღითარ daçeda|ðitar გრძმ. прх. trans. დაჭედვინება (დააჭედვინებს) за-
ставить подковать to make sb shoe the horse. ბჰარწოწ მჭედლეგრ და-
ჭედადითნას – ჯორი მჭედელს დავაჭედვინე.

დაჭედა|ღიუნრ daçeda|ðujnî მიმლ. прич. particip. დასაჭედი тот, кого надо подко-
вать (a horse) to be shoed. დაჭედადუნრ და ე დუმ – დასაჭედია ეს ცხენები.
2. ნალბანდი кузнец, который куёт лошадь farrier.

დაჭიმა|ღარ daçima|ðar გრძმ. прх. trans. გაჭიმა (გაჭიმავეს), დაჭიმა რастянуть,
натянуть to stretch. ვენწქ მაძრთლი ფსარე დაქირბადიწჩრ მუშიგ დაჭიმაღ-
დიწ სოწ – ვენახის მავთულები გუშინ დაქირავებულმა მუშებმა გამიჭიმეს. უსრ.
несов. imp. ჭიმა|ღარ çima|ðar.

დაჭირებ მდ **daçireb** jj გაჭირვება *нужда difficulty*. უბრალო ნახვო აცლოურ დროჰ მაგონ დაჭირებ მა – უბრალო ხალხს ეხლანდელ დროში დიდი გაჭირ- ვება აქვს.

დაჭკნა|დ|აღონო, დაჭკნა|დ|ალინო **daçkna|d|ajlnô, daçkna|d|alinô** დამ- ჭკნარი *увядший, завянувший faded*. დაჭკნადაღონო ბუბკი ხი ხარცდარეე ჰალოყ გაცოცხლობადიქ – დამჭკნარი ყვავილები წყლის გამოცვლამ ისეე გამოაცოცხლა.

დაჭკნა|დ|არ **daçkna|d|ar** გრდმ. *прх. trans.* დაჭკნობა (დააჭკნობს) *завянуть to fade*. გოლვას ეზო ვარდი დაჭკნადიქ სოგო – გვალვამ ეზოში ვარდები დამიჭკნო.

დაჭლექბა|დ|აღონო, დაჭლექბა|დ|ალინო **daçlekba|d|ajlnô, daçlekba- |d|alinô** დაჭლექებული *чахоточный fallen ill with consumption*. დაჭლექბა- დაღონო აღმიქ ზორადში მოსაფრთხილებელ და – დაჭლექებული აღამიანი ძალიან მოსაფრთხილებელია.

დაჭლექბა|დ|არ **daçlekba|d|ar** გრდმ. *прх. trans.* დაჭლექება (დააჭლექებს) *сделать чахоточным to fall ill with consumption*. წინიშ ლაჟმრქ აჰ დასახლობადაღონო ბაცბი ბარლეჩო ჰავას დუვი დაჭლექბადიქ – ახლად მთიდან ჩამოსახლებული თუშებიდან ბარის ჰავამ ბევრი დააჭლექა. უსრ. *несов. imp.* ჭლექბა|დ|არ **çlek- ba|d|ar**.

დაჭმუჭნა|დ|ა|ღ|ილ|ინო **daçmuçna|d|a|j|l|i|inô** დაჭმუჭნული *помятый crum- pled*. ქორთო წონალაჩო ფსტუჟხოვ დაჭმუჭნადაღონო მაქ ცომ დოფხო – თავმომწონე ქალი დაჭმუჭნულს წზედ არაფერს ჩაიცვამს.

დაჭმუჭნა|დ|არ **daçmuçna|d|ar** გრდმ. *прх. trans.* დაჭმუჭნვა (დაჭმუჭნის) *помять to crumple*. ჰალო ხატინო წერილ დაწმუჭნადინეს, ვე ლაქდინას – წაკით- ხული წერილი დავჭმუჭნე და ცეცხლში შევაგდე. უსრ. *несов. imp.* ჭმუჭნა|დ|არ **çmuçna|d|ar**.

დაჭყლეტა|დ|არ **daçqleṭa|d|ar** გრდმ. *прх. trans.* დაჭყლეტა (დაჭყლეტს) *размять, смять, раздавить to crush*. შვიდქ გართ მა შვიდ დაჭყლეტადინას – შვიდის შექამანდის გასაკეთებლად შვინდი დავჭყლიტე. უსრ. *несов. imp.* ჭყლეტა|დ|არ **çqleṭa|d|ar**.

დახავსბა|დ|ა|ნ|ნო **daxavsba|d|a|jil|i|nô** დახავსებული **покрытый мхом** overgrown with moss. **დახავსბადადღნო** **ტოტნი ყაფჩო სხაღო აჭ თეტ დადივ** – დახავსებული ტოტები ბებერ მსხალს ჩამოაჭრეს პატრონებმა.

დახავსბა|დ|ალარ **daxavsba|d|alar** გრლუვ. **непрх.** intrans. დახავსება (დახავსდება) **покрываться мхом** to be overgrown with moss. **ცად კიკელ დიხკეჩო დასან ქასტე ხეყე დახავსბადალარ** – ცის ქვეშ (ლიად) დაყრილმა შეშამ ძალე იცის დახავსება. **უსრ. несов. imp. ხავსბა|დ|ალარ** **xavsba|d|alar**.

დახაზო|დ|არ **daxazo|d|ar** გრლმ. **прх.** trans. დახაზვა (დახაზავს) **разлиновать** to delineate, to line. **ძუძკეს წერად ქალად დახაზოდიქ** – გოგონამ საწერად ქალად დახაზა. **უსრ. несов. imp. ხაზო|დ|არ** **xazo|d|ar**.

დახამა|დ|არ¹ **daxama|d|ar¹** გრლმ. **прх.** trans. გახამება (გაახამებს) **накрахмалить** to starch. **ოჯარ პჟერაგე დახამადიქ** – მათ პერანგები გაახამეს. **უსრ. несов. imp. ხამა|დ|არ** **xama|d|ar**.

დახამა|დ|არ² **daxama|d|ar²** გრლმ. **прх.** trans. უცხოდ მიხნევა (მიიხნევს), უცხოდ მოხვეება (იუცხოებს) **не узнавать, показаться чужим** not to recognize sb/sth, to consider sb/sth unknown. **ათავ შარს ვსქ დახამადიქ** – ძროხამ თავისი ხბო იუცხოვა.

დახარჯო|დ|არ **daxarǰo|d|ar** გრლმ. **прх.** trans. 1. დახარჯვა (დახარჯავს) **потратить, израсходовать** to spend. **დაძქრა ლეოს დინი შარს დხარ შადრი კნათიერ ღამლითრენმაქ დახარჯოდიქ** – აბაშიძე ლეომ მთელი თავისი ცხოვრება (ქონება) ბიჭების სწავლაზე დახარჯა; **ქუდრწლეს დუჯ ძალარ დახარჯოდინათხ** – ქორწილში ბევრი სასმელი დაეხარჯეთ. 2. დახარჯვინება **заставить потратиться** to make sb spend. **ტათებ ფჰორეს ას დეწერ დალა, ჰო ადუშეს დახარჯოდინას** – ფული ვახამში მე უნდა მიმეცა, შენ ტყუილად დაგახარჯვინე. **უსრ. несов. imp. ხარჯო|დ|არ** **xarǰo|d|ar**.

დახარჯო|დ|არუინი **daxarǰo|d|ujni** მიმლ. **прич. particip.** 1. დასახარჯი, სახარჯო **то, что надо потратить (money) to be spent**. **დახარჯოდუინი ტათებ ფსტუნან დადღნას** – დასახარჯი ფული ცოლს მივეცი. 2. დამხარჯველი **расходующий one who spends**. **ო ტათებ დახარჯოდუინი ცო ვა ი სტაკ** – იმ ფულის დამხარჯველი არ არის ეს კაცი.

დახატო|დ|არ daxatō|d|ar გრდმ. prx. trans. დახატვა (დახატავს) нарисовать to paint, to draw. ვუძე (უძე) დახატოდნ კეთარ დახეჯ ნიჯ და – რამის დახატვის ცოდნა ფრად კარგი ნიჯია; შუდთკოს ნინო დახატოდნი – შოთიკომ ნინო დახატა. უსრ. несов. imp. ხატო|დ|არ xatō|d|ar.

დახაფრო|დ|არ daxapro|d|ar გრდმ. prx. trans. დახაფვრა (დახაფრავს), დიდი ადგილის დაკავება занять много места to take a large place. მეზობლეს ქალიქ ბნდრენ დაჰითქრა ბარგუე დაჯო ადგილ დახაფროდნი სე მანქანე – მეზობლის მიერ ქალაქში შვილისთვის გატანებულმა ბარგმა დიდი ადგილი დახაფრა ჩემს მანქანაში. უსრ. несов. imp. ხაფრო|დ|არ xapro|d|ar.

დახაყრ დღ daxa'ô dd შურთხი горная индейка snowcock. დახაყრ ლამი ლამ-ზურ ჰაწუე და – შურთხი მთის ლამაზი ფრინველია.

დახერგო|დ|არ daxergo|d|ar გრდმ. prx. trans. დახერგვა (დახერგავს) преградить (превнами) to strengthen. ლაჟმე დოტუე კირკლინ დახერგოდარ დეწნ-დოლ – მთაში წასვლისას ხირხლებს დახერგვა (გამაგრება) დასჯირდა. უსრ. несов. imp. ხერგო|დ|არ xergo|d|ar.

დახერხა|დ|არ daxterxa|d|ar გრდმ. prx. trans. დახერხვა (დახერხავს) напилить to saw. ცჰა ურუე დასნ დახერხადბინათხ – ერთი ურეში შეშა [შეშისა] დავხერხეთ; ხერხეე ხერხადო – ხერხით ხერხავენ [ხერხი ხერხავს]. უსრ. несов. imp. ხერხა|დ|არ xerxa|d|ar.

დახეხა|დ|არ daxexa|d|ar გრდმ. prx. trans. გახეხვა (გახეხავს) потереть, натереть to scrub. სე ბნდერბნდრენ დახეხადბინო ვორ თელოთხ, ნანას ვშიროშ სტადუ-ლაყრ ხეხადბო – ჩემს შვილიშვილს გახეხილ ვაშლს ვაჯმევეთ, დედა ხშირად სტადუილოსაც [უ]ხეხავს.

დახეე, დან daxe', dāx ამიტომ, იმიტომ, მის გამო потому, затем because, for, as. შიჟ ჰაშელ დახეე ცო ვეყრას, მე ოსინჰი სო ცო ბეწინი ნან ხილურ – თქვენ სტუმრად იმიტომ არ გეახელით, რომ იქ ჩემთვის არასასურველი ხალხი იქნებოდა; შარნ დან ვადხნას, მე ქასტლარასო – იმიტომ წავედი, რომ მეჩქარეობოდა.

დახვეწა|დ|არ daxveča|d|ar გრდმ. prx. trans. დახვეწა (ძათვის, ნართის გასუფთავება) очищать нитки (пряжу) от ворса to clean. ბაწარ დახვეწადინას – ბაწარი

(მატყლის ძაფი) დაგხვეწე; ჩხილრან ადხნი დახვეწადარ საჭირო და – წინდე-ბის ბაწრის დახვეწა საჭიროა. უსრ. несов. imp. ხვეწადარ **xveçad|ar**.

დახვერეტადარ daxvretad|ar გრდმ. прх. trans. დახვერეტა (დახვერეტს) расстрелять to shoot. ტყავორლეტ შარე დუე ალალ-მართალ სტაკ დახვერეტადეი კომუნისტე – ოცდახვიდმეტ წელს ბევრი ალალ-მართალი კაცი დახვერეტეს კომუნისტებმა. უსრ. несов. imp. ხვერეტადარ **xvretad|ar**.

დახილან დდ daxilā dd საცხოვრისი, დრო და სივრცე ცხოვრებისათვის время и пространство для жизни means of subsistence, time and place for living. ესე დახილან ცო დაგეგე – აქ საცხოვრისი აღარ არის.

დახკირი daxkirē ღრუბლიანი облачный cloudy. სტაბო დუე და დახკირი დენიშ – შემოდგომანე ბევრია ღრუბლიანი დღეები.

დახკიშ daxkiš მრ. об. мн. см. pl. see დოხკ **doxk**. ჰაკ დიხკი დახკახ მაჰ თარლენრ, დელიშ მან ლამხურჩ მათხოხა (ს. გარსევანიძე) – შუბლშეკვრით ღრუბელსა ჰგავხარ, გაღიმებისას ლამან მხეს.

დახკიშწი daxkiščī უღრუბლო безоблачный cloudless. დახკიშწი ბუდსადში თაგუნდ და – უღრუბლო დამეები მოხდენილია.

დახკო ბდ daxkō bd თაგვი мышь mouse. დახკადრჩე (დახკერჩე) [ქედრთვან სი-მანდ დადყნორ – თაგვებს ბლომად სიმინდი ეჭამათ.

დახკუფ (დახკი) ბანდერ დდ daxkuj (daxki) bāder dd წრუწუნა мышонок little mouse.

დახლ დდ daxl dd დახლი прилавок counter. დახლმაქ ბანრე ღალიხან დუე ხილ მატე – დახლზე ბანარში ზამთარშიც ბევრი ხილი აწყვია.

დახლართო|დ|ადლნო daxlarto|d|ajlnō დახლართული запутанный tangled. თოკეს დახლართოდადლნო ბაყრ ნასტ დასტ დაჰ მიხკოს – თოკზე გახლართული კვიცი ძლივს გამოხსნა მიხაკომ.

დახლართო|დ|არ daxlarto|d|ar გრდმ. прх. trans. დახლართვა (დახლართავს) запутать to tangle. მოსიხრ აღმინეე ვშიროშ კეჩუდშეო საქმ ხლართოდო – ცუდი ადამიანი ხშირად სხვებს საქმეს უხლართავს. უსრ. несов. imp. ხლართვა **xlartva**.

დახნე, დახნო დდ daxnê, daxnō dd საქონელი, პირუტყვი скот cattle. დაგდუნდ დახნე საბლენი ქალიქი კელო დითხოდ – დასაკლავი საქონელი მომე-

ტებულად ქალაქში მიჰყავთ სახორცედ; **დახნონადნო** [წ]ემრთვან დოლ ქჷქეძარ დეწე – საქონლისთვის ბლომად თივის დამზადებაა საჭირო.

დახნწი daxnci უსაქონლო[დი] без скота without cattle. ფჷქეჷ დახნწი დახრევე ღუჯ ვუმ (უმ) იშუ თხონ – სოფელში უსაქონლოდ ცხოვრებით ბევრი რამ გვაკლდება.

დახრაკა|დ|არ daxraqa|d|ar გრდმ. прх. trans. მოხრაკვა (მოხრაკავს) поджарить to roast, to stew. ჰახეწ წოდი დახრაკადინათხ – ჯიხვის მწვადელები მოხრაკეთ. უსრ. несов. имп. ხრაკა|დ|არ xraqa|d|ar.

დახუთა|დ|არ daxuta|d|ar გრდმ. прх. trans. 1. დახუთვა (დახუთავს) скрючить, от- няться (о ногах) to stuff. ფშელვარევე დადენ ქოკი დახუთადიქ – გაცეცამ მამას ფეხები დაუხუთა. 2. დაჭერა (დაუჭერს ფულს...) задержать (деньги) to stop the value of (money). ოჯუს დაჰინო ტათებ დახუთადიქ დადეგო ვუნახ (უნახ) მიზი ბოშ – იმან წადებული ფული დაუკავა მამას რაღაც მიზეზით. უსრ. несов. имп. ხუთა|დ|არ xuta|d|ar.

დახუთა|დ|იენო daxuta|d|ieno მიმლ. прич. particip. დახუთული скорченный stuffy. გაგუდ დახუთადიენო და სოგო[ჰი] – მუხლები დახუთული მაქვს. 2. დაუბრუნებელი, დაკავებული (ვალი) задержанный, невозвращённый (долг) irrevocable, stopped (debt).

დახურდა|დ|არ daxurdba|d|ar გრდმ. прх. trans. დახურდავება (დაახურდავებს) разменять to exchange. მიჩ ადმინენ ზორადში ჭირხეთე ვეჩონ ტათებ დახურდადარ, მიხოვ მჷ ატადში ხურდადო – ზოგ ადამიანს ძალიან ეხარება სხვისთვის ფულის დახურდავება, ზოგი კი ადვილად ახურდავებს.

დახურულ daxurul დახურული закрытый closed. სკოლე მშობლან დახურულ კრებ ჩატარადიქ – სკოლაში მშობელთა დახურული კრება ჩატარეს.

დახუფა|დ|არ daxupa|d|ar გრდმ. прх. trans. დახუფვა (დახუფავს) закупорить to occlude, to bung. ანიკო ღალუენი ვექი და: ღუჯ კამპოტი ბჷკი დახუფადიქ – ანიკო ზამთრისთვის მზად არის: ბევრი კომპოტის ქილა დახუფა. უსრ. несов. имп. ხუფა|დ|არ supa|d|ar.

დაცმარბა|დ|ალ|არ daqmarba|d|al|ar გრლუგ. непрх. intrans. დახმარება (დაეხმარება) помочь to help. ქიქოც ვად ფჷქეჷ წესულ დარ: ჰამეგო უბიდრობევე ეე დაჰ დავდაეკრეჷქერ, აჰო ლალე'ერ ღუვილო, ვომას (ომას) ცმარბალარ ცჷჷან- შინი

საკვლევე – წინათ ჩვენს სოფელში წესად იყო: ვინმეს უბედურება ცხვარს რომ გაუწყვეტავდა, ჩამოვიღიდნენ მწყემსებში და ყველა ეხმარებოდა – და თითო-ორიოლა ცხვრით. უსრ. несов. imp. **გმარბა|დალარ qmarba|dalar.**

დაჯაბნა|დარ dažabna|dar გრძმ. прх. trans. დაჯაბნა (დაჯაბნის) осилить to oppress. **ზორა ადმიე ატადში ცოჭანე დაჯაბნადო** – ყოჩაღ ადამიანს ადვილად ვერავენ დაჯაბნის. უსრ. несов. imp. **ჯაბნა|დარ žabna|dar.**

დაჯარმა|დარ, დაჯარიმა|დარ dažajrma|dar, dažarima|dar გრძმ. прх. trans. დაჯარიმება (დააჯარიმებს) оштрафовать to fine, to mulct. **დაჭ ლოტუღლან ცო ლაჩო დაჭ ვოტენო სტაკ დაჯარიმადვიე** – სადაც გადასასვლელი არ არის, (იქ) გადასული კაცი დააჯარიმეს.

დაჯილდო|დარ dažildo|dar გრძმ. прх. trans. დაჯილდოება (დააჯილდოებს) награждать to reward. **სე ყოღლე ლაზიშ ლამიღენ ბაღრი, სკოლ დამთავრბად-მიჩე, მიქლევე ჯილდოდორ** – ჩემს ახალგაზრდობაში კარგად მოსწავლე ბავშვებს, სკოლას რომ დაამთავრებდნენ, მედლით აჯილდოებდნენ. უსრ. несов. imp. **ჯილდო|დარ žildo|dar.**

დაჯაბნო|დარ dažyabno|dar გრძმ. прх. trans. დაჯაბნა (დაჯაბნის) мараить to scribble. **დაჯაბნოდინო'ერ, უმშტ დაჭითნორ წერილ ძმისწლეს, მიქელაჯელუენ მან ცო მოწონადამნორ** – დაეჯაბნა და ისე გაეგზავნა წერილი ძმისწულს, მიქელანჯელოს კი არ მოსწონებოდა. უსრ. несов. imp. **ჯაბნო|დარ žyabno|dar.**

-და|ჭი, -და -da|hô], -da თანდებული -გან, -დან მარტივ და რთულ ფორმებში послелог от, из в простых и сложных формах preposition in simple or complex forms **from, out of.** **სოგრქდაჭი ჭო მუდსნ ცო დადო** – ჩემგან შენ სიგლახე არ მოგივა; **ოკუს წინრქდაჭი ბაღრი დიკითიე** – მან სახლიდან ბავშვები წააყვანინა; **ყაღო ფაჩარან დუტგეეს ლეფრეგორქდაჭი ძოლი ლამწი** – ბებერ ძაღლს მეტისმეტი გდებისგან ძვლები სტკევა; **ო ზღვაღ-ლორქდაჭი (ზღვაღლოჭდაჭი) სო ვაღქ** – ის ზღვიდან (ზღვაშიგან) გა-მოვიდა; **ქორაღდაჭი ფშელ იხორქ, ბაღ ჭოტმინას** – ფანჯრიდან სიცივე მოდიოდა და ჩვარი შევჩარე; **ვაშბინ წარმართ მატში გეჭრენმაქდაჭი ფსტეინ ბუჭი დაღქ** – ერთმანეთისთვის წარმართ ენების მიტანაზე ქალებს ჩხუბი მოუვიდათ; **მიტროს სიფსრქაჭი აღნირქდაჭი მიე სოგო ტელეფონეე ამბუღ** – მიტრო გუშინწინ აღვნიდან მელაპარაკა ტელეფონით.

დაჭ dah, adit. ზმნისართი, ჩვეულებრივ აღნიშნავს მიმართულებას აქედან იქით, გახაზავს ზმნის შინაარსს наречие, обычно обозначает направление отсюда туда или подчеркивает смысл глагола adverb to expressing the direction from here to there and emphasizing the content of the verb. **ობი ფჷჷ დაჭ დახჷ** – ისინი სოფელში წავიდნენ; **დალინი ნახხ დაჭ ცო თელგერჷ, ნასტ დაჭ დალითიჷ ტირნეგრ** – ყველი რომ ემართა, არ აძლევდა და ძლივს მიატყმინეს ტირინეს; **სე ბიძის დო დაჭ ხახკ** – ჩემმა ბიძამ ცხენი გააჭენა; **ოჯუს შატ დაჭ ბასტ** – მან კვანძი გახსნა; **დაჭ ჰაჭ, ვუხუდში (უხუდში) თეგოდრო ო ფეშკრეგ** – შეხედე, რა ების აკეთებს ის ბაღლი; **ნატოს მარგალიტი დაჭ დოხკო'ერ, ვუნჷ (უხჷ) დეწერ, ჩუჷ ევდორ** – ნატო მარგალიტებს ყიდდა და, რაც უნდოდა, ყიდულობდა; **ოსტჷ შორი შტოლ ბა თხოგოჭი, მე თუდნი ნასტ დაჭ გაჭტდინას ვაშენ** – ისეთი განიერი მაგიდა გვაქვს, რომ ძლივს გადავაწოდე მარლილი ძმას; **დაჭ დალ!** – მომეცალე! გამეცალე!

დაჭ დალარ dah dalar გრდუგ. непрх. intrans. გასვლა (წყალში) перейти (pe-ky) to go through (water). **ალზა დაჯდალინო დარ, მან დაჭ დამონათხ** – ალაზა-ნი ადიდებული იყო, მაგრამ გავედით; **კამბეჩ ტბათინ გუბენ დაჭ ბალჷ** – კამეჩი ტბათანის ტბას გადავიდა (გავიდა).

დაჭ დალარ dah dalar об. см. see დალარ dalar. ჰამივაც სტენო დაჭ დალარ – ყველა ელის სიკვდილს; **სჷ ბაბო დაჭ ვალო** – ჩემი პაპა მოკვდა.

დაჭ დალინო dah dalinô об. см. see დალინო dalinô. ბაცბიგ დაჭ დალინო გარგოჷ დუხანეჭი ცო დიცოდო – თუშები მიცვალებულ ახლობელს დიდხანს არ ივიწყებენ.

დაჭ დალარ dah dalar об. см. see დალარ dalar. დალინი ტათებ დაჭ დამონას, დასტდინას – ფული რომ ემართა, მივეცი, მოვიშორე.

დაჭ დალინო dah dalinô об. см. see დალინო dalinô. ცელჷ დენიხ ხარჯ დაჭ დალინო და სოგოჭი – მთელი წლეგანდელი ხარჯი მიცემული მაქვს; **დაჭ დალინო დივჷჷ ტყოც დისჷ დაჭ ლუდნი ახეხ ეშუშკაც** – მიცემულის გარდა, კიდევ დარჩა მისაცემი ნახევარზე ცოტა ნაკლები.

დაჭ დარ¹ dah dar¹ გრდმ. прх. trans. მიცემა (მისცემს) საკუთრად, ჩუქება, გაცემა дать в собственность, подарить to give. **ვაჭჩხუდრო ვაშას დო დაჭ ბარ დიჷ კაწკხუდრონ** – უფროსმა ძმამ ცხენის საკუთრად მიცემა გადაწყვიტა

უმცროსისთვის; ნატო ზორაძის ყახეთი'ნე, შარბ კაბ დაჭ მარნ ლოყდიე ნი-ნოს – ნატო ძალიან შეეცოდა და თავისი კაბის ჩუქება მოისურვა ნინომ.

დაჭ დარ² dah, dar² გრდმ. prx. trans. მიხურვა (კარისა) затворить, притворить to close. სანი ლეყეჭე დაჭ დოჭი, ლეყეჭე სო დოჭი – კარებს გინდა მიხურავ, გინდა მოხურავ; სანი დაჭ დებ! – კარი მიხურე! ობ. cm. see **დარ dar**.

დაჭ დარლარ dah, darlar გრდმ. ობ. prx. cm. trans. see **დარლარ darlar**. მორი ფიცრილა'ე, სვეტილა'ე დაჭ მარლან – მორები ფიცრებად და სვეტებად და-თალეს.

დაჭ დარჯარ dah, daržar გრდლუგ. ობ. neprx. cm. intrans. see **დარჯარ daržar**. ვარდ დაჭ დარჯე – ვარდი გაიშალა; ეე დაჭ დარჯე – ცხვარი გაიშალა.

დაჭ დარჯედარ dah, daržidar გრდმ. ობ. prx. cm. trans. see **დარჯედარ daržidar**. ფალზი, ხაღლი დაჭ დარჯდებათ! – ფარდაგები, ხალიჩები გაშალეთ!

დაჭ დას|დარ dah, das|dar გრდმ. ობ. prx. cm. trans. see **დას|დარ das|dar**. ჰერწო დაჭ დასდინას – ქვაბი დავცალე.

დაჭ დასტარ dah, dastar გრდმ. prx. trans. 1. ობ. cm. see **დასტარ dastar**. შატნობ დაჭ ბასტან ახენათხე, ცო ბასტმაკან თხონ – კვანძს გასახსნელად ვეჯჯაჯ-გურეთ და ვერ გახსენით. 2. დარღვევა (დარღვევს) распороть, отпороть to undo, to rupture, to unpick. წინში აბჩო სამეკლენ დაჭ დასტარ დეწანლოლ – ახლად შეკერილ შარვალს დარღვევა დასჭირდა.

დაჭ დასტინო dah, dastinô ობ. cm. see **დასტინო dastinô**. დაჭ ბასტინო ყუთ – გახსნილი ყუთი; დაჭ დასტინო კაბ ჰალოყ აბნ ნანას – დარღვეული კაბა ისევ შეკერა დედამ.

დაჭ დასტ|დუენი dah, dast|dujni ობ. cm. see **დასტ|დუენი dast|dujni**. ე საქმ დაჭ დასტდუენი და – ეს საქმე მოსაშორებელია.

დაჭ დას|დუენი dah, das|dujni ობ. cm. see **დას|დუენი das|dujni**. ხაკი დაჭ დასდუენი და – ტომრები დასაცლელია.

დაჭ ატარ dah, atar გრდლუგ. ობ. neprx. cm. intrans. see **ატარ atar**. დად დაჭ ატი'ნე, ჩუ თუაჭვისე – მამა გაჩუძდა და ჩაეძინა.

დაჭ ატ|დარ dah, at|dar გრდმ. ობ. prx. cm. trans. see **ატ|დარ at|dar**. თხუენი ბანდერ ნასტ დაჭ ატდიე – მტირალი ბავშვი ძლივს გაჩუძეს.

დაჭ დატ|დარ **dah, d|at|dar** გრძმ. ობ. npx. cm. trans. see დატდარ **d|at|dar**. ე კუ-
ძენ დაჭ დატდარ დეწქ – ამ კუნძს გახეთქვა სჭირდება; ჯაგეკ მანდილ დაჭ
დატდიქ სოგო – ჯაგმა მანდილი გამიხია.

დაჭ აფ|დ|ალარ **dah, ap|d|alar** გრლუგ. ობ. npx. cm. intrans. see აფ|დ|ალარ **ap-
|d|alar**. ფსტუ დოკ იხრეს დაჭ აფდარ – ცოლი სიბრაზისგან გამწვანდა
(გათუითრდა).

დაჭ დაფხარ **dah, d|apxar** გრძმ. ობ. npx. cm. trans. see დაფხარ **d|apxar**. გაზნ დაჭ
ბაფხრენ ლაზქ ნიწყ ბეწქ – თხის გატყავებას კარგი ძალა უნდა; ბზდრინ
ქადრცხი დაჭ დაფხარ'ეთ, ჩუჲ დიფუძებათ – ბავშვებს სამოსი განადეთ და
დააწვინეთ.

დაჭ დაფხ|დ|ალარ **dah, d|apx|d|alar** გრლუგ. ობ. npx. cm. intrans. see დაფხ|დ|ა-
ლარ **d|apx|d|alar**. აქქეგ დეყდომ დაჭ დაფხდარ დეწქ – ექიმი რომ სინ-
ჯავს, განდაა საჭირო.

დაჭ დაფხ|დ|არ **dah, d|apx|dar** გრძმ. npx. ობ. cm. trans. see დაფხ|დ|არ **d|apx-
|dar**. ნანას ბზდერ დაჭ დაფხდი'ნქ, ჩუჲ დიფდიქ – დედამ ბავშვს განადა და
დააწვინა; ლუნავ დო დაჭ ბაფხბიქ – მწყემსმა ცხენს აკანმულობა მოხადა;
ლაჟმუ დოტუდნი დუკ დაფხდიქდა ჰათხეკ – მთაში მიმავალი ბევრი გაუ-
ძარცვავეთ წინათ.

დაჭ დაფხ|დ|აწი **dah, d|apx|d|ačī** გაუხდელი, გაუხდელად, მოუხდელი
под снруей with harness, caparison. დუჲ დაჭ დაფხდაწი დისნო'ერ, ცჰადნი
დონეგ კეხა'ქ დჟუდგნორ – ცხენები აკანმულობამოუხდელები დარჩენი-
ლიყვნენ და ერთ ცხენს უნაგირი გაეტეხა.

დაჭ დაფხითარ **dah, d|apxitar** გრძმ. ობ. npx. cm. trans. see დაფხითარ **d|apxitar**.
ჩუ დეყქჩო ბზდრეგო ლაფქ ქოკლოჟფხუ ნანას დაჭ დაფხითიქ – შინ შემო-
სულ ბავშვს ტალახიანი ფეხსაცმელი დედამ გაანდევინა.

დაჭ დაყ|დ|ალინო (დაყ|დ|აღლნო) **dah, d|aq|d|alinô (d|aq|d|ajlnô)** ობ.
cm. see დაყ|დ|ალინო **d|aq|d|alinô**. დაჭ ბაყბაღლნო ხქ დაჭ თიტქ – გამხმარი ხე
მოჭრეს.

დაჭ დაყ|დ|არ **dah, d|aq|dar** გრძმ. ობ. npx. cm. trans. see დაყ|დ|არ **d|aq|dar**.
ხიწოლეგ ხქ დაჭ ბაყბინო – უწყლობას ხე გაეხმო.

დაჭ დაშარ **dah d|ašar** გრდუე. ობ. непрх. см. intrans. see დაშარ **d|ašar**. აღნიშნული ომტყ სიცხედ და, მე ჩუჭ ქალბახ ლათინი დათქ დაჭ დაშ – ალვანში ისეთი სიცხეებია, რომ შინ ქილეებში მდგარი ერბო გადნა; ლავ დაჭ დაშე – თოვლი დნება.

დაჭ დაშ|დარ **dah d|aš|dar** გრდმ. прх. ობ. см. trans. see დაშ|დარ **d|aš|dar**. კარქენ დაჭ დაშდარ დეწე – კარქეს გადნობა უნდა; ბაბოს ჯანლაძე ნაკ დაჭ ბაშბი – პაპამ საქალამნედ ტყავი დააღობ (ხააღობ).

დაჭ დაშინ **dah d|ašinō** ობ. см. see დაშინ **d|ašinō**. ლამნან ლავ დაჭ დაშინ დაგეგე, ლამნი ყარწდალ – მთებზე (მთებიდან) თოვლი დამდნარია თითქმის, მთები აჭრელდა.

დაჭ დაშარ **dah d|āšar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see დაშარ **d|āšar**. მაჭი დაჭ დაშარ ბაცბილო'რე დეწე – ულვაშების გაპარსვა წოვათუშებშიც შემოვიდა; დალქეე დაჭ ვაშის – დალაქეა გამპარსა.

დაჭ დაშინ **dah d|āšinō** ობ. см. see დაშინ **d|āšinō**. მაჭი დაჭ დაშინ ნახ მიხმაც დუგარბალ – ულვაშებგაპარსული კაცები ყველგან გამრავლდენ; სე ბაბუდგო'ჩი ქორთო დაჭ ბაშინ ბა – ჩემს პაპას თავი გადაპარსული აქეს.

დაჭ დაჩკარ|დალარ **dah dačkar|d|alar** გრდუე. ობ. непрх. см. intrans. see დაჩკარ|დალარ **dačkar|d|alar**. ნეკ დაჭ დაჩკარდალ სოგო'ჩი – დანა დამიხლუნგდა.

დაჭ დაჩკარ|დარ **dah dačkar|d|ar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see დაჩკარ|დარ **dačkar|d|ar**. დუგ ხენბი თეტრეე დიკ დაჭ დაჩკარდო – ბევრი ხეების ჭრა ცულს აჩლუნგებს.

დაჭ დაცარ **dah d|acar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see დაცარ **d|acar**. ბუცენ დაჭ დაცარ დაწე – ბალახს გათიბვა უნდა.

დაჭ დაციტარ **dah d|acitar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see დაციტარ **d|acitar**. სჭგო დაჭ დაციტარ ცო ლოყდინას, ათანაძე გაგდინას – ეზოს გათიბვინება არ მოვინდომე, თურისთვის შემოვინახე.

დაჭ დაცინ **dah d|acinō** ობ. см. see დაცინ **d|acinō**. დაჭ დაცინ ბურახ დაჩნუდუ დაჭ დახკი – გათიბული ბალახი წვიმიანმა ამინდებმა დააღობ.

დაჭ დაწც|დარ **dah d|āc|dar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see დაწც|დარ **d|āc|dar**. ჩოგაპო დაჭ დაწცდინას – ჩონა დაუამოკლე.

დაჭ ახ|ღ|არ dah ax|d|ar გრდმ. ოს. пpx. см. trans. see **ახ|ღ|არ ax|d|ar**. *კაწკოწ დოწ ეცოს ჭონადნო, დაჭ ახვიქ დადას შარწ კნათ – პატარა ცხენს გიყიდიო, მამამ თავისი ბიჭი მოატყუა.*

დაჭ დ|ახარ dah d|axar გრდლუგ. ოს. неpx. см. intrans. see **დ|ახარ d|axar**. *მენადში (მენიში) დინაჲ დაჭ ბახჲ, მელრენ მაჲრ ცომოჭეჲ ცო თელმაკე – ზოგნი ყოველდღე თვრებიან, თავს ვერანაირად ვერ ანებებენ.*

დაჭ დ|ახ|ღ|არ dah d|ax|d|ar გრდმ. ოს. пpx. см. trans. see **დ|ახ|ღ|არ d|ax|d|ar**. *დადას ბიძი დაჭ ვახვიქ – მამამ ბიძა დაათრო.*

დაჭ დ|ახითარ dah d|axitar გრდმ. ოს. пpx. см. trans. see **დ|ახითარ d|axitar**. *წურდქ ქიქოჲ დახნ დაჭ დახითიქ დაჲარმაქ – დილაადრიანად საქონელი მიუშვეს ბალახზე; ნან, ჰაშელ დაჭ დახითლესრ! – დედა, სტუმრად გამიშვი რა! მოსწ ბაქ ალოწ სოგო ო სტაკოვ, მწ ას დაჭ დახითნას – ცუდი სიტყვები მითხრა იმ კაცმა, მაგრამ მე დაჲუთმე (გაჲუშვი); კაწკუჲრ კნათეჲ ჭივჭენ წაქ დაჭ დახითიქ – პატარა ბიჭმა ბელურას ისარი სტყორცნა (ესროლა).*

დაჭ დ|ახკ|ღ|ალარ dah d|axk|d|alar გრდლუგ. ოს. неpx. см. intrans. see **დ|ახკ|ღ|ალარ d|axk|d|alar**. *დადოლ ცო დიენო ვორი დაჭ დახკდალოწ – მოუგლელი ვაშლები დალპა.*

დაჭ დ|ახკ|ღ|არ dah d|axk|d|ar გრდმ. ოს. пpx. см. trans. see **დ|ახკ|ღ|არ d|axk|d|ar**. *ოჯუს ატმი დაჭ დახკდიქ – იმან ატმები დააღპო.*

დაჭ დ|ახ|ღ|არ, დაჭ დ|ახ|ღ|არ dah d|ax|d|ar, dah d|ax|d|ar გრდმ. ოს. пpx. см. trans. see **დ|ახ|ღ|არ, დ|ახ|ღ|არ d|ax|d|ar, d|ax|d|ar**. *ქარსნენ დაჭ დახდარ (დახდარ) დეწქ – საბელს დაგრძელება უნდა; ნიყ დაჭ ბახბიქ (ბახბიქ) – გზა გააგრძელა.*

დაჭ დ|ახარ dah d|āxar გრდმ. ოს. пpx. см. trans. see **დ|ახარ d|āxar**. *კაწკუჲრ კნათეო[ჭ] ქორე[ჭ] დალინი კაკლი დაჭ დახწ – პატარა ბიჭს ხელში დაჭერილი (ხელში რომ ჰქონდა) კაკლები წაართვეს.*

დაჭ დ|ახარ dah d|āxar გრდლუგ. ოს. неpx. см. intrans. see **დ|ახარ d|āxar**. *განგეჲ ბარლოწ შარლოჲ ბაცბწ დოჭ დაჭ დახდნოწ ალწნელო[ჭ] – ახლახან რვა წლის თუშის გოგონა დამხრჩვალყო ალაზანში.*

დაჭ დ|ახ|ღ|არ dah d|āx|d|ar გრდმ. ოს. пpx. см. trans. see **დ|ახ|ღ|არ d|āx|d|ar**. *კაწი ალწნელო[ჭ] დაჭ დახდიქ – ლეკვები ალაზანში დაახრჩვეს.*

დაჭ გაგ|ღარ **dah, gag|dar** გრღმ. ობ. ოპქ. ომ. trans. see გაგ|ღარ **gag|dar**. ტათებ ღანიშ დაჭ გაგღინას – ფული კარგად შევინახე; ნანას ჩურჩხლასუდ დაჭ გაგღიქ – დედამ ჩურჩხელები შეინახა.

დაჭ გამ|ღარ **dah, gam|dar** გრღმ. ოპქ. ობ. ომ. trans. see გამ|ღარ **gam|dar**. ღე- ღიშ ოხკინრ მესრი მახავ დაჭ გამღიქ – სუსტად ჩაყრილი მესრები ქარმა გაამრუდა; აჭ სქ ღოშ დაჭ გამღინაჭი, ას იშტ ცო აღირ – შენ ჩემი სიტყვა გაამრუდე (დაამახინჯე), მე ასე არ მითქვამს.

დაჭ დაკარ|ღარ **dah, daḡar|dar** გრღმ. ობ. ოპქ. ომ. trans. see დაკარ|ღარ **da- ḡar|dar**. ღრ იცჩეჭი ტათებ ჭათეც დაჭ დაკარღინას – ცხენი რომ ვიყიდე, ფული მაშინვე გადაფუთვალე; ივნეს ღუნან ქე დაჭ დაკარღიქნქ, შარნა ჭაჭვიქ – ივანემ მწყემსს ცხვარი მიუთვალა და თავისთვის გაგზავნა.

დაჭ დაკარ|ღ|ითარ **dah, daḡar|ditar** გრღმ. ობ. ოპქ. ომ. trans. see დაკარ|ღ|ითარ **daḡar|ditar**. მოღარეგო ტათებ დაჭ დაკარღითექნქ, ეშუშ გუღალქ – მოღარეს ფული გადაათვლევენეს და ნაკლები აღმოჩნდა.

დაჭ დებლარ **dah, dleblar** გრღმ. ობ. ოპქ. ომ. trans. see დებლარ **dleblar**. ჭალ თაგბუნჩ ბოთხ დაჭ ბებლარ ცო თაჭგუ სტაკოხ – გასაკეთებელი საქმის გადადება არ უხდება კაცს.

დაჭ დერწარ **dah, dlerḡar** გრღფე. ობ. ონპქ. ომ. intrans. see დერწარ **dlerḡar**. სკო- ღერქ მაღუნჩ ოოჭ ნაყაჭი მამღარჩეჭი დაჭ დერწიქ – სკოლიდან მო- მავალი გოგონა გზაში მამღდანთას მიბრუნდა.

დაჭ დერწ|ღარ **dah, dlerḡ|dar** გრღმ. ობ. ოპქ. ომ. trans. see დერწ|ღარ **dlerḡ- |dar**. ცჭანჩ ნაყბისტქ ქავნუდ ღარ სოგოჭქ, ოცგეც დაჭ დერწღინას – ერთი ამხანაგის წიგნები მქონდა და ახლად დაფუბრუნე; ნაყე ღოტუნჩ ცო აღმიჭ დაბწხუდშე შუდჩუ დაჭ დერწღიქ – გზად მიმავალი სამი აღამიანი ნაცნო- ბებმა თავისთან მიაბრუნეს (მიიწვიეს).

დაჭ ეტარ¹ **dah, eṭar¹** გრღფე. ობ. ონპქ. ომ. intrans. see ეტარ¹ **eṭar¹**. ოჯარ გაგნი გეხკოღარქ, გაგნი დაჭ ეტნორ – ისინი კვერცხებს ხარშავდენ და კვერცხები ღამსკღარიყო.

დაჭ ეტარ² **dah, eṭar²** გრღმ. ობ. ოპქ. ომ. trans. see ეტარ² **eṭar²**. ფსტუდჩოვ ქაღრცხი დაჭ ეტო – დეღაკაცი სარეცხს ფენს.

დაჭ ეტ|დ|არ dah, eṭ|d|ar გრდმ. ოს. пpx. см. trans. see **ეტ|დ|არ eṭ|d|ar**. აღნიშნული ტერმინები ლექსიკონში ჯანი დაჭ ეტდინას – ალფანში ტალახში მოსიარულე ქალამნები დაფხიე (დაფცვიოთე); დასან დაჭ ეტდარ დეწე – შეშას დაპობა ესაჭიროება; ოგუს კუძ დაჭ ეტოდო – ის კუნძს აპობს.

დაჭ ეტ|დ|ითარ dah, eṭ|d|itar გრდმ. ოს. пpx. см. trans. see **ეტ|დ|ითარ eṭ|d|itar**. ჰელორქ მასითიენო კანბი ჩუჭ დაჭ ეტდითინას – ტყიდან მოტანინებული კუნძები შინ დაფაპობინე.

დაჭ დეეშ|დ|არ dah, dlepš|d|ar გრდმ. ოს. пpx. см. trans. see **დეეშ|დ|არ dlepš|d|ar**. დოკ დეეენო სტაკ, ოუეცტ ვახინო, თეფში, ჯამი დაჭ დეეშდ ვალქ – გაჯავრებულმა კაცმა, თანაც დამთვრალმა, თეფშების, ჯამების მსხვრევა დაიწყო.

დაჭ დეექ|დ|არ dah, dek|d|ar გრდმ. пpx. trans. ხელის აღება (ხელს აიღებს), უარის თქმა *отказаться от чего-л., от кого-л. to refuse*. ჰანახოგო ცჰა კოდ მაგო სო ლუდნი მაკარ ცო დარაქ, მაგო დადას დაჭ დეექიქ – ვილაცას ერთი კოდი პურის მოცემის (დაბრუნების) შეძლება არა ჰქონდა და პურის პატრონმა ხელი აიღო [პურის] მიღებაზე; ვაჭოვ შაროქ თსტუმნო დადინ დაჭ დეექიქ – ვაჭმა თავისი ცოლი მამის სახლს დაუბრუნა (ცოლზე ხელი აიღო). ოს. см. see **დეექ|დ|არ dek|d|ar**

დაჭ დეეითარ dah, deqitar გრდმ. ოს. пpx. см. trans. see **დეეითარ deqitar**. დადას ბედ ვალქოქო კნათენ ცომ თელოოქ, მან კანნეე დაჭ დეეითიქ, ვუნე (უნე) ვახურ კნათენ – მამა ცალკე გასულ (გაყრილ) ვაჭიშვილს არას აძლევედა, მაგ-რამ კანონმა გააყოფინა, რაც ერგებოდა ვაჭიშვილს.

დაჭ ეშ|დ|არ dah, eš|d|ar გრდმ. ოს. пpx. см. trans. see **ეშ|დ|არ eš|d|ar**. ვუნე (უნე) ტათებ ვახურ სოქ ბათხახ, დანიც ცო დალოქ სოქ, დაჭ ეშდიქ სოქ – რაც ფული მიერგებოდა სამუშაოში, მთლიანად არ მომცეს, დამაკლეს.

დაჭ ეშ|დ|იენო dah, eš|dienô ოს. см. see **ეშ|დ|იენო eš|dienô**. ჰათხეც ნახხობ დაჭ ეშდიენო ტათებ იც დალოქ სოქ სო – ადრე ყველში დაკლებული ფული ახლა მომცეს.

დაჭ დეხ|დ|არ dah, dex|d|ar გრდმ. ოს. пpx. см. trans. see **დეხ|დ|არ dex|d|ar**. წა დაჭ დეხდოს, მე წიქო მათეაქი ჰალოც ოოდითლოს – სახლს ვანგრევე, რათა ახალ ადგილას ისევე დავადგმევიხო.

დაჭ დქხარ dah d|exar გრლუგ. ობ. непрх. см. intrans. see **დქხარ d|exar**. წა დაჭ დეხე – სახლი ინგრევა.

დაჭ დქხკარ dah d|exkar გრლმ. прх. trans. 1. ობ. см. see **დქხკარ d|exkar**. წეძნი დადას დეეწიჩ ჰაშეგო დო ქორლქ ბანინ'ე, დაჭან ბეხეჭ – სახლის პატრონმა მოსულ სტუმარს ცხენი ჩამოართვა და მიაბა; ჰარქ ჰოჩო ხაკა ბაქი დაჭ დეხეჭ – წისქვილში წასაღები ტომრების პირები შეკრეს; ოჯუს გაგნი დაჭ დეხკორ – ის კვერცხებს ყიდდა. 2. გადადება (გადადებს), გადანახვა откладывать to reserve. ნანას კრუხენანო გაგნი დაჭ დეხკო – დედა კრუხისთვის კვერცხებს ინახავს.

დაჭ დქხკუენი dah d|exkujni ობ. см. see **დქხკუენი d|exkujni**. ნახხ დაჭ დეხკუენი – ყველის გამყიდველი.

დაჭ დქეგარ dah d|eqar გრლმ. ობ. прх. см. trans. see **დქეგარ d|eqar**. მენა თხო ლატერ, ოჯუფ სიკეთე დაჭ დინათხ – ვინც ჩვენ დაგვეხმარა, იმას სიკეთე გადავუხადეთ; ოჯუს მასთხუენ სამაგიერო დაჭ დეეტ – მან მტრებს სამაგიერო გადაუხადა; ქორწილ დაჭ დეეტ – ქორწილი გადაიხადეს.

დაჭ დქეჯუენი dah d|equjni ობ. см. see **დქეჯუენი d|equjni**. დაჭ დეჯუენი დაჭ დეეტ დალოჩონ – გადასახდელი გადაუხადეს მიცვალებულს; ი სტაკ ი ტათეხ დაჭ დეჯუენი ვა?! – ეს კაცი ამ ფულის გადამხდელია?!

დაჭ ექ|დარ dah eq|d|ar გრლმ. ობ. прх. см. trans. see **ექ|დარ eq|d|ar**. დადას ბანდერ არხეხ დაჭ ექლიქ – მამამ ბავშვი არხზე გადაახტუნა; სანგრქ დეთ დაჭ ექბინას – ეზოდან ძროხა გაავადე; მარავ ფსტუ დაჭ ექმიქ – ქმარმა ცოლი გაავადო; ძუძკეს კაბენი პეპელ დაჭ ექლიქ – გოგონამ კაბას ღილი მოაგლიჯა; კუქნი ბახქ, სტამი ნაფოტ დაჭ ექბინას – კუნძის გრძელი, სქელი ნაფოტი მოვახლიჩე.

დაჭ ექ|დითარ dah eq|d|itar გრლმ. ობ. прх. см. trans. see **ექ|დითარ eq|d|itar**. ლეოს ჯორნი დაყდაღონო ტავ შალთევ დაჭ ექლითიქ – ლეომ ვაშლს გამხმარი ტოტი ხანჯლით გაავადებინა; წკიპოს მასთხოვეგო შალთევ ქორთო დაჭ ექბითიქ – წკიპომ მტერს ხანჯლით თავი გაავადებინა.

დაჭ თათ|დალარ dah tat|d|alar გრლუგ. ობ. непрх. см. intrans. see **თათ|დალარ tat|d|alar**. ვანო დაჭ თათვალ, მე ვეეწიჩ ნაყბისტენ ჩუ ხაყა ადგილ ლო-რალარ – ვანომ მიიწია, რათა მოსული ამხანაგისთვის ადგილი მიეცა.

დაჭ თათ|დ|არ **dah, tat|d|ar** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see თათ|დ|არ **tat|d|ar**. ნანას ტახტმაქ ვიშუენი კნათ დაჭ თათვიქ, მქ აჭ ცო თასლარალორ – დედამ ტახტზე მწოლიარე ბიჭუნა მისწია, რომ არ გადმოვარდნილიყო.

დაჭ თარლ|დ|არ **dah, tar|d|ar** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see თარლ|დ|არ **tar|d|ar**. ცჭა სტაკ სად ნაყბისტეხ დაჭ თარლვინას – ერთი კაცი ჩემს ამხანაგს მივა-მსგავსე.

დაჭ თასარ **dah, tasar** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see თასარ **tasar**. ბნდრეგ ვერ დაჭ თასარ – ბავშვმა ქვა გადააგდო; ბიძის თამბაქო ებწარ დაჭ თასარ ლოყდიქ – ბიძამ თამბაქოს წვევის გადაგდება მოინდომა.

დაჭ თაგ|დ|არ **dah, taq|d|ar** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see თაგ|დ|არ **taq|d|ar**. სჭგრქ კუქ ნაყრქ დაჭ თაგინას – ეზოდან კუნძი [გუნაში რომ იყო] გავათრიე.

დაჭ თაგ|დ|ითარ **dah, taq|d|itar** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see თაგ|დ|ითარ **taq|d|itar**.

დაჭ თელარ **dah, telar** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see თელარ **telar**. ღურგლენ დე-შინორ დაჭ თელარ, მან ოტუნ დაჭ ლატან ცო ლეყე, ვუნახ (უნახ) მიზი ბა – ღურგალს დაპირებულს აძლევენ, მაგრამ მას მიღება არ უნდა, რაღაც მიზე-ზია.

დაჭ თეტარ **dah, tetar** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see თეტარ **tetar**. ვორქ დახკურ ტადენი დაჭ თეტარ ბაბოს – ვაშლის დამპალი ტოტები ჩამოჭრა პაპამ.

დაჭ თეფლარ **dah, teplar** გრდლუგ. ობ. npx. cm. intrans. see თეფლარ **teplar**. პელწე დითოს, ოტუმთლქ დაჭ თიფლარ სქ კაბ – რამდენჯერაც გავრეცხავ, იმდენჯერ ხუნდება ჩემი კაბა.

დაჭ თეშ|დ|არ **dah, teš|d|ar** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see თეშ|დ|არ **teš|d|ar**. ნაყბი-სტეგ დაჭ თეშვიქსორ, ჭქ ნან დავი სონადნორ – ამხანაგმა დამარწმუნა, შენი დედა ვნახეო.

დაჭ თეჯარ **dah, teqar** გრდლუგ. ობ. npx. cm. intrans. see თეჯარ **teqar**. ქოკ ბაც-ლომცარ ბადერ დაჭ თეჯე – თეხის ადგამადე ბავშვი ცოცავს.

დაჭ თივარ **dah, tivar** გრდლუგ. ობ. npx. cm. intrans. see თივარ **tivar**. ბოთხ თეგბი-ჩექ|დ|ლოლ სქ დად კაძიკ დაჭ თივექ – საქმის კეთების შემდეგ მამაჩემმა ცო-ტა დაისვენა.

დაჭ თილარ dah, til'ar გრდმ. ოს. непрх. см. intrans. see **თილარ til'ar**. შუ წენის დაჭ თილარქიქილოლოგეუ დაკდეუქ სო შუგო აღუენი დოშ – თქვენს სახლს რომ გავცდი, მაშინლა მომაგონდა თქვენთვის სათქმელი სიტყვა.

დაჭ თილ'დარ dah, til'd'ar გრდმ. ოს. прх. см. trans. see **თილ'დარ til'd'ar**. აჭ ეელ-რქ დაჭ თილ'დებლექქ, ას წე ძჷაყრ – შენ ცხვარი გაატყავე ერთი, მე ცეცხლს დავანთებ; ოჯუს თხაკლენ თოთუ დაჭ თილ'დიქ – იმან კურდღელს თოთუი აა-ცდინა; ნანას ბანდერ სკოლადა დაჭ თილ'დიქ – დედამ შვილი სკოლაში გაა-ცილა.

დაჭ თიტარ dah, titar გრდმ. ოს. прх. см. trans. see **თიტარ titar**. წინი ჰათხე ღე-დაღეჩო მუხენ დაჭ თიტარ დეწე – სახლის წინ მდგომ მუხას მოჭრა უნდა; გორ დუყედდაქქ დაჭ თიტნას – ვაშლი შუაზე გავჭერი.

დაჭ თიტენო dah, titenô ოს. см. see **თიტენო titenô**. ას დაჭ თიტენო ხე – ჩემი მოჭრილი ხე.

დაჭ თიშარ'დარ dah, tisar'd'alar გრდმ. ოს. непрх. см. intrans. see **თიშარ'დარ-ლარ tisar'd'alar**. პალტო დაჭ თიშარ'დალო სოგოქქ – პალტო დამიძველ-და.

დაჭ თოლ'დარ dah, told'ar გრდმ. ოს. прх. см. trans. see **თოლ'დარ told'ar**. ლე-თეშ სე ვაშას დაჭ თოლ'დიქ – ჭიდაობაში ჩემმა ძმამ აჯობა.

დაჭ თოხარ dah, toxar გრდმ. ოს. прх. см. trans. see **თოხარ toxar**. ნაყბისტინ ბუჭი დალ'ენე, ვაშ'ბინ დაჭ თოხარ – ამხანაგებს ჩხუბი მოუვიდათ და ერთმანეთს დაჭკრეს; კედლებს ლუმსარ დაჭ თოხარ – კედელს ლურსმანი მიაჭედეს.

დაჭ დითარ dah, ditar გრდმ. ოს. прх. см. trans. see **დითარ ditar**. თაშუბუ სო ცო დალოგე დადინ, ეგარე დაჭ დითექ, მაყრ ბალო – ჭედილა აღარ დაუბრუნეს პატრონებს [და] ამათაც დაუთმეს, თავი დაანებეს.

დაჭ დითენო dah, ditenô ოს. см. see **დითენო ditenô**. ე თაბადრჩი სტაბოქქ დოხკანადნო დაჭ დითენო და – ეს ჭედილები შემოდგომაზე გასაყიდად არის დატოვებული.

დაჭ დითარ dah, ditar გრდმ. ოს. прх. см. trans. see **დითარ ditar**. დოშუთხუ დაჭ დითარ ცომენ ქორდალო ოჯუენ – ტანსაცმლის გასარეცხად ვერავინ იშოვა [ი]მან.

დაჭ დიკარ dah, dikar გრდმ. ოს. прх. см. trans. see **დიკარ dikar**. ასია'ქ, დუდა'ქ ნიმაქ დაჭ დიკალექ! – ნბოები და ცხენები წყალზე გარეკე რა!

დაჭ დიკითარ **dah, diḵitar** გრძმ. ოს. пpx. см. trans. see დიკითარ **diḵitar**. ღამ-
დუენი დრო დეჟე'ნე, აღნირე ბანრი დაჭ დიკითიე თელვი – სწავლის დრო
მოვიდა და აღვნიდან ბავშვები წააყვანინეს თელავში.

დაჭ დილ|დარ **dah, dil|dar** გრძმ. ოს. пpx. см. trans. see დილ|დარ **dil|dar**. ბუნ-
გი დაჭ დილდინას – ჭურჭელი გაგრეცხე.

დაჭ დილ|დუენი **dah, dil|dujni** ოს. см. see დილ|დუენი **dil|dujni**. შაკე-
გოჩი მოჭქოტო დაჭ დილდუენი და – შაკას პირისახე დასაბანი აქეს.

დაჭ იტარ (ნიტარ) **dah, itar ('itar)** გრლუე. ოს. непpx. см. intrans. see იტარ **itar**.
დუღარ ხაწენო დაჭ იტნას (ნიტნას) – ყვირილი რომ გავიგონე, გავიქეცი.

დაჭ იტ|დარ **dah, it|dar** გრძმ. ოს. пpx. см. trans. see იტ|დარ **it|dar**. დოკ-ლონშა
დახეჩონ ხი დაჭ იტდინას – გულწასულს წყალი მივურბენინე.

დაჭ კარხ|დარ **dah, qarç|dar** გრძმ. ოს. пpx. см. trans. see კარხ|დარ **qarç|dar**. გი-
გოს ურუმ ნაყმაქრე დაჭ კარხბიე – გიგომ ურეში გზიდან გადააგორა.

დაჭ კატ|დარ **dah, kat|dar** გრძმ. ოს. пpx. см. trans. see კატ|დარ **kat|dar**. ხეკლ^ა
ბოტ ცო ბეწე დაჭ კატბა, ცოჭე ხეკლი დაჭ ეტე – ხინკლის ცომი არ უნდა
დაარბილონ, თორემ ხინკლები დასკდება.

დაჭ კაფა|დარ **dah, qapa|dar** გრძმ. ოს. пpx. см. trans. see კაფა|დარ **qapa|dar**.
ხენბინ წყეწყ დაჭ კაფადარ დეწე – ხეებს ხანდახან გაკაფუა უნდა.

დაჭ კაწკარ|დარ **dah, qaqar|dar** გრძმ. ოს. пpx. см. trans. see კაწკარ|დარ **qaqar|dar**.

დაჭ ლათარ **dah, latar** გრლუე. ოს. непpx. см. intrans. see ლათარ^{1,2} **latar**^{1,2}. კნათი
ვაშბინ დაჭ ლათარ – ბიჭები ერთმანეთს დაეჭიდნენ; ცჰადნი წინრე წე
შილდეჩო წენის დაჭ ლათარ – ერთი სახლიდან ცეცხლი მეორე სახლს წაეკი-
და.

დაჭ ლარკარ **dah, larkar** გრძმ. ოს. пpx. см. trans. see ლარკარ **larkar**. ქორთო დუ-
ხელდაჭ დაჭ ლარკარ სო – თავი ძირში გადამკრიჭეს; დანიც დაჭ ლადრკნათხ ეე
– სულ გაგზარსეთ ცხვარი.

დაჭ ლარკუენი **dah, larkujni** ოს. см. see ლარკუენი **larkujni**. მადრმობ (მადრ-
ნობ) ბათაჩი ეე დაჭ ლარკუენი ხილუე, ები დაჭ ლარკუენი ნახ ბეწეთ ვად
ქორბა – მარიამობის თვეში ცხვარი გასაპარსი იქნება და ამათი გამკრეჭი
ხალხი [კაცები] უნდა ვიშოვოთ.

დაჭ ლასტ|დ|არ dah last|d|ar გრძმ. ოს. пpx. см. trans. see **ლასტ|დ|არ last|d|ar**.
ოჯუს თურ დაჭ ლასტდ ტოტ ჰალო ოწდიქ – მან ხმლის მოსაქნევად ხელი
ასწია; ფალან ტკმელქ ბა, დაჭ ლასტბარ დეწქ – ფარდაგი მტვრიანია, გა-
ბერტყვა უნდა; ატმქ ხქ დაჭ ლასტბება'ქ, ატმი აჭო დეკდებ – ატმის ხე
დაარხიე და ატმები ჩამოყარე.

დაჭ ლატარ dah laṭar გრლუგ. ოს. неpx. см. intrans. see **ლატარ laṭar**. ცო მაკეშ მარ
სქ აგაქ, დაჭ ლამტნას – შეუძლოდ იყო ჩემი ბებია და მივეშველე.

დაჭ ლაჭყ|დ|ალარ dah laçq|d|alar გრლუგ. ოს. неpx. см. intrans. see **ლაჭყ|დ|ალარ
laçq|d|alar**. ბანრი დაჭ ლაჭყდალო – ბაგშეები დაიმაღნენ.

დაჭ ლაჭყ|დ|არ dah laçq|d|ar გრძმ. ოს. пpx. см. trans. see **ლაჭყ|დ|არ laçq|d|ar**.
ოჯარ შუქ ქონებ დაჭ ლეჭყომო – ისინი თავიანთ ქონებას მაღავენ.

დაჭ ლიტენო dah liṭenô ოს. см. see **ლიტენო liṭenô**. ნანას დაჭ ლიტენო შურ
ჰირწინ მოთ – დედამ გაწურული რძე ქვაბში ჩაასხა.

დაჭ ლიჯარ dah liçar გრძმ. ოს. пpx. см. trans. see **ლიჯარ liçar**. მაშას კაკლეგო[ჭ]
წქტო დაჭ ლიჯქ – დამ კაკალს წენგო შემოაცალა.

დაჭ ლუინი dah lujnî ოს. см. see **ლუინი lujnî**. ვალ და სოგო[ჭ] დაჭ ლუინი –
ვალი მაქეს მისაცემი.

დაჭ მათხარ|დ|ალარ dah matxar|d|alar გრლუგ. ოს. неpx. см. intrans. see **მათხარ-
|დ|ალარ matxar|d|alar**. ფსარქ[ჭ] დეცენო ტოტ თხალუნ დაჭ მათხარდალო –
გუშინ მოტანილი დუცი დღეისთვის დაჭკნა.

დაჭ მათხარ|დ|არ dah matxar|d|ar გრძმ. ოს. пpx. см. trans. see **მათხარ|დ|არ mat-
xar|d|ar**. ექებან ბეცენო ნიტ მათხოვ დაჭ მათხარბინო – მოსახარშად მო-
ტანილი ჭინჭარი მზეს დაეჭკნო.

დაჭ მალ|დ|ალინო (მალ|დ|ამლნო) dah mal|d|alinô (mal|d|ajlnô) ოს. см.
see **მალ|დ|ალინო mal|d|alinô**. დაფხქ ხი დაჭ მალდამლნო დაგეგქ – ცხელი
წყალი თითქმის განელებულია.

დაჭ მალ|დ|არ dah mal|d|ar გრძმ. ოს. пpx. см. trans. see **მალ|დ|არ mal|d|ar**. ხი დაჭ
მალდებათ! – წყალი გაანელეთ! ხეკოშ დაჭ მალბინას დო – ჭენებით დავლა-
ლე ცხენი.

დაჭ მაჟ|დარ dah, maʒ|d̪ar გრდმ. ობ. пpx. см. trans. see **მაჟ|დარ maʒ|d̪ar**. ბაყნ
გაგნ ხივ დაჭ მაჟბიჟ – გამხმარი ტყავი წყალმა დაარბილა; დუდ ქოთდალნ,
ბაყბი დაჭ მაჟდებათ! – ცხენები შეწუხდნენ, მოსაკრავები მოუბოშეთ!

დაჭ მანკ|დარ dah, maxk̪|d̪ar გრდმ. ობ. пpx. см. trans. see **მანკ|დარ maxk̪|d̪ar**.
დახკრ ბალინრ ცჰა ჰერწრ შურწ დაჭ მანკდინათხ – თავგნაგდები ერთი ქვაბი
რძე გადავღვარეთ.

დაჭ მორს|დ|ალარ dah, mors|d̪|alar გრლუგ. ობ. неpx. см. intrans. see **მორს|დ|ა-
ლარ mors|d̪|alar**. ისაკრ დაჭ ლაწწვოლიწე, ცჰამნ გეფსუწქლოლ დაჭ
მორსგაღ – ისაკო ავად გახდა და ერთი კვირის შემდეგ მოისპო.

დაჭ მორს|დ|არ dah, mors|d̪|ar გრდმ. ობ. пpx. см. trans. see **მორს|დ|არ mors|d̪|ar**.
აღნიწი ცჰა ყონწ ფსტუმნრ დაჭ მორსდიჟ ტათბჟდალა – აღვანში ერთი
ახალგაზრდა დედაკაცი მოკლეს (მოსპეს) ფულისთვის; წყევუგ ჰად თელოშ
დაჭ მა მორსდოთ ის ბნდერ – მეტისმეტი კოცნით ნუ მოკლავთ მაგ ბავშვს.

დაჭ მუსტ|დ|ალარ dah, must̪|d̪|alar გრლუგ. ობ. неpx. см. intrans. see **მუსტ-
|დ|ალარ must̪|d̪|alar**. ქოცოწი დათინი ვწ დაჭ მუსტდალ – ქვევრში რომ
ღვინო ესხა, დამჟავდა.

დაჭ მუსტ|დ|ალინრ dah, must̪|d̪|alinô ობ. см. see **მუსტ|დ|ალინრ must̪|d̪|a-
linô**. ვწ დაჭ მუსტდალინრ გუდალწ – ღვინო დამჟავებული აღმოჩნდა.

დაჭ მუსტ|დ|არ dah, must̪|d̪|ar გრდმ. ობ. пpx. см. trans. see **მუსტ|დ|არ must̪|d̪|ar**.
ვაშას ძმარეგ დაყარ დაჭ მუსტიჟ – ძმამ ძმრით საჭმელი დაამჟავა.

დაჭ ნიფს|დ|არ dah, nips|d̪|ar გრდმ. ობ. пpx. см. trans. see **ნიფს|დ|არ nips|d̪|ar**.
ჟაგნოხ ჰგრიშ დაჭ ნიფსდინას – წიგნებში (წიგნების) ანგარიში გაფუსწორე.

დაჭ დ|ოტარ dah, d̪|otar გრდმ. ობ. пpx. см. trans. see **დ|ოტარ d̪|otar**. აბოს ქითრწ ვწ
ქოცუდ დაჭ დოტ – აბომ ტიკიდან ღვინო ქვევრში გადაასხა.

დაჭ ოტ|დ|არ dah, ot̪|d̪|ar გრდმ. пpx. trans. [გა|დადგმა (გა|დადგამს), მიყუდე-
ბა; გადაყენება переставить, отставить, приставить; заставить помочиться to
push aside, to remove. ლაბ კედლეგრ დაჭ ოტბიჟ – კიბე კედელს მიადგეს;
ნანას ბნდერ დაჭ ოტდიჟ – დედამ ბავშვი გადააყენა.

დაჭ დ|ოლარ dah, d̪|olar გრდმ. пpx. trans. 1. ობ. см. see **დ|ოლარ d̪|olar**. მწდილ დაჭ
დოლათ ყუთჟ – მანდილი ჩადეთ ყუთში! 2. დასაფლავება (დაასაფლავებს)

похоронить to bury. მეზობლეს დალინო ფსარე[ჰ] დაჰ დოლი'ნე, შარნა ვახე – მეზობელმა მიცვალებული გუშინ დაასაფლავა და წავიდა.

დაჰ დოჟარ dah dložar გრძმ. ობ. прх. см. trans. see დოჟარ dložar. ნინოს საბან-ფალნი დაჰ დოჟარ – ნინომ საბან-ფარდაგები მიალაგა; ბიძის დოს დაჰ დოჟარ – ბიძამ შეშა დააწყო (ერთიმეორეზე); ბატნე ფიცრი ვაშბინარ თათლიე'ნე, ცჰა ფიცარ ტყოს დაჰ დოჟარ – იატაკის ფიცრები ერთმანეთზე მისწიეს და ერთი ფიცარი კიდევ შეაცურეს.

დაჰ დოჟარ dah dložar გრძმ. прх. trans. დამარხვება, მარხვის დაწყება начать поститься to begin the fast. ღარჰ მარხო დაჰ დუჟნათხო – დიდი მარხვა („შავი მარხვა“) დაიწყო.

დაჰ ოტარ dah oṭar გრძმ. ობ. прх. см. trans. see ოტარ oṭar. მაკოს დოჟარ კეჰ მათხაჰ დაჰ ოტარ – მაკომ გარეცხილი მატყლი მზეზე გათინა.

დაჰ დოფშდარ dah dloṗš'dar გრძმ. ობ. прх. см. trans. see დოფშდარ dloṗš-|dar. თამბაქო ფოთოლ დაჰ დოფშდიე'ნე, ჰალა ჰარხდიე – თამბაქოს ფოთოლი დაფხვინა და შეახვინა.

დაჰ დოწდალარ dah dloč'dalar გრძმ. ობ. непрх. см. intrans. see დოწდალარ dloč'dalar. ხიგო დოტუხო ნანახ თხუშ ბარნე დაჰ დოწდალარ – წყალზე მიმაგალ დედას ტირილით ბავშვებიც მიჰყენენ [აედევნენ].

დაჰ დოწარ dah dločar გრძმ. ობ. прх. см. trans. see დოწარ dločar. დო დონეხ დაჰ ბოწარ – ცხენი ცხენს მიაბეს; ჰაშხ ნახბისტ დაჰ ვუდწინას, ჰედდადონო დაგერ – სტუმრებს ამხანაგი გაუაყოლე, უკვე გვიან[ლა] იყო.

დაჰ ოწარ dah očar გრძმ. ობ. прх. см. trans. see ოწარ očar. ფსტარხავ ურუშ დაჰ ოწარ – ხარებმა ურუში გასწიეს.

დაჰ დოხარ dah dloṡar გრძმ. ობ. непрх. см. intrans. see დოხარ dloṡar. წა დაჰ დოხარ – სახლი დაინგრა; დოწარდიენო დაჰ დოხარ – ნაწერი წაიშალა; სო-გონჰი ქარცხი დაჰ დოხარ – მე სამოსი გამიცვდა.

დაჰ დოხდარ dah dloṡ'dar გრძმ. ობ. прх. см. trans. see დოხდარ dloṡ'dar. ქალქიჰი დუგ თიშ წენბუდ დაჰ დოხდიე – ქალაქში ბევრი ძველი სახლი დაანგრიეს; მელმი დოშ დაჰ დოხდინას – რამდენიმე სიტყვა წავშალე.

დაჰ დოხდიენო dah dloṡ'dienô ობ. см. see დოხდიენო dloṡ'dienô. დაჰ დოხდიენო ფიცრულ წენბუდ – დამოღილი ფიცრული სახლები.

დაჭ დ|ოხკარ¹ **dah, d|oxkar¹** გრძმ. ობ. npx. cm. trans. see დ|ოხკარ¹ **d|oxkar¹**. გაგნი ცჰანნი კალთერქ ექირ კალთი დაჭ დუდხენორ – კვერცხები ერთი კალთიდან მეორე კალთაში გადაეწყოთ.

დაჭ დ|ოხკარ² **dah, d|oxkar²** გრძმ. ობ. npx. cm. trans. see დ|ოხკარ² **d|oxkar²**. სკოლის თაბადრნი ქალაქი ექორ დაჭ დოხკან – ზაფხულში ჭედლები ქალაქში (თბილისში) მიჰყავთ გასაყიდად.

დაჭ დ|ოხკინორ **dah, d|oxkinô** ობ. cm. see დ|ოხკინორ **d|oxkinô**. დაჭ ბოხკინორ დორ – გაყიდული ცხენი.

დაჭ საბ|დარ **dah, sab|dar** გრძმ. ობ. npx. cm. trans. see საბ|დარ **sab|dar**. ო სტაკოვ ქე ფხაუნტყეხ დაჭ საბდიქ – იმ კაცმა ცხვარი (ფარა) ასს გადაამეტა [ასწე მეტი ჰყავს].

დაჭ სქ|დარ **dah, sē|dar** ობ. cm. see სქ|დარ **sē|dar**. ოჯუს თეფხოშ დაჭ სქვი-მქ კნათ – მან ცემით გაალურჯა ბიჭი.

დაჭ სესხბა|დარ **dah, sesxba|dar** გრძმ. ობ. npx. cm. trans. see სესხბა|დარ **sesxba|dar**. ფსა დაჭ სესხბადბინათხორ ფეხ დნხონ – ქერი ვასესხეთ ახლოს მცხოვრებს.

დაჭ სუსტ|დალარ **dah, sust|d|alar** გრძფ. npx. intrans. გულის წასვლა, გულის შეღონება *пасть в обморок to faint*. ნან დაჭ სუსტალო – დედას გული შეუღონდა.

დაჭ ტატ|დარ **dah, tat|dar** გრძმ. ობ. npx. cm. trans. see ტატ|დარ **tat|dar**. ჰქლორქ დაღუნნი ყაროვ დაჭ ტატდიქთხორ – ტყიდან მომავალნი წვიმამ დაგვასველა.

დაჭ დ|უსტარ **dah, d|ustar** გრძმ. npx. trans. მიზომვა (მიუზომავს), მიწყვა *отмерить to measure off*. დალინი მაღვი დაჭ დუ'დსტნეს, დაჭნ დაღონას სარენ – პური (ხორბალი) რომ მეძართა, მიეუწყე და მიეეცი სარას.

დაჭ დ|უყ|დარ **dah, d|uq|dar** გრძმ. ობ. npx. cm. trans. see დ|უყ|დარ **duq|dar**. ქასტალორენ ძოძ უდსჰეც დაჭ დუყდიე'ნეს, სუდნა დეცნას – სიქარეში ცხვირსახოცი იქვე მიფხურთე და [ჩემთვის] წამოვედი; შურქლოქ ბრძუ ბუყთ თელოქ, დაჭ ბუყებებათ – რძიანი ბრინჯი სქელი სჯობს, შეასქელოთ.

დაჭ ფშელ|დარ **dah, pšel|dar** გრძმ. ობ. npx. cm. trans. see ფშელ|დარ **pšel|dar**. ცჰა სტაქა შურაქ დაჭ ფშელდიე'ნე, ექ ას ჰალო მაღონას – ერთი ჭიქა რძე გააცეც და მერე მე შეესვი; სქ ფსტუ დაჭ ფშელდიე'ნე, დაჭნ ლაწა-მოლო –

ჩემი ცოლი გაცივდა და ავად გახდა; **ბანდერ ლაველ რ დახითიენე, დაჰ ფშელდიე** – ბავშვი თოვლში გაუშვეს და გაცივდა.

დაჰ ქექ|დარ dah kek|dar გრდმ. ობ. прх. см. trans. see **ქექ|დარ kek|dar**. ყო-
ლუნანან მანან დაჰ ქექებათ, ქჰქქ ნილალ – ხარმოსთვის პური დაა-
ქუცმაცეთ, მხად იყოს.

დაჰ ქოთ|დარ dah kot|dar გრდმ. ობ. прх. см. trans. see **ქოთ|დარ kot|dar**. ახ-
ლუნ ბუყეჰი დაჰ ქოთარ დეწანდოლ – ახალუხს წელში დავიწროება და-
სჭირდა.

დაჰ დელ|დალარ dah yel|alar გრდმ. ობ. непрх. см. intrans. see **დელ|დალარ**
yel|alar. თხა დუგ ბოთხ თეგბიენრ დაჰ დელვალსრ – დღეს ბევრი საქმის
კეთებით დავსუსტდი [ქანცი გამომელია].

დაჰ ლორ|დარ dah yor|dar გრდმ. ობ. прх. см. trans. see **ლორ|დარ yor|dar**. ხი დაჰ
ლორდიენეჰი, ფშელუდ უდოჰ – წყალს (მდინარეს) რომ გაყინავს, სიცი-ვეები
დადგება.

დაჰ ლორ|დიენრ dah yor|dienr ობ. см. see **ლორ|დიენრ yor|dienr**. დაჰ
ლორდიენრ ბანდრი დახკეჰ ჩუ – გაყინული ბავშვები [შე]მოვიდნენ შინ; დაჰ
ლორდიენრ ხენხი – დამწრალი ხეები.

დაჰ ლორსლა|დარ dah yorsla|dar გრდმ. прх. trans. [გა]ძარცვა [о]грабить to
rob. ყაჩღუგ გზავრი დაჰ ლორსლადიე – ყაჩაღებმა გზავრები გაძარცვეს.

დაჰ ყასტარ dah qastar გრდმ. ობ. непрх. см. intrans. see **ყასტარ qastar**. სოცრ
ვალუნნ სე ნაყბისტ ნაყაჰი დაჰ ყასტრ სოხნ – ჩემთან მომავალი ჩემი ამხანა-
გი გზაში ჩამომშორდა; მარ-ფსტუ ვაშხხნ დაჰ ყასტე – ცოლ-ქმარი
ერთმანეთს გაეყარა [დასცილდა].

დაჰ ყასტ|დარ dah qast|dar გრდმ. ობ. прх. см. trans. see **ყასტ|დარ qast|dar**.
ჰათხეცლუჰ ვალი დაჰ ყასტან იცგეც ვოლვალნ სტეფრ – წინანდელი ვალების
მოშორებას ახლალა შეუდგა სტეფო; ბუჰ ბუნში დაჰ ყასტბინათხ – მოხსუბ-
რები დავაცილეთ [გავაშველეთ].

დაჰ ყაჰ|დარ dah qah|dar გრდმ. ობ. прх. см. trans. see **ყაჰ|დარ qah|dar**. არყეე
ჭოჭ დაჰ ყაჰბიეჰ სე – არაყმა პირი გამიმწარა.

დაჰ ყეგარ dah qegar გრდმ. ობ. прх. см. trans. see **ყეგარ qegar**. ვაშას კაკალ დაჰ
ყეგარ სომაქ ლაქდიე – ძამ კაკლის დამტვრევა ჩემზე მოაგდო.

დაჭ ყორღარ (ყურღარ) **dah qor|dar (qur|dar)** გრდმ. ობ. ოპქ. ომ. trans. see ყურღარ **qur|dar**. ვირ დუღრევ ნახ დაჭ ყორღიქ – ვირის ყროყინმა ხალხი გააყრუა; ლაზარე ყალევ ლარკახ დაჭ ყურვიქ – ლაზარე სიბერემ [ყურებში] დააყრუა.

დაჭ შარღარ **dah šar|dar** გრდმ. ობ. ოპქ. ომ. trans. see შარღარ **šar|dar**. გამჭამიქ ნიყ დაჭ შარბიქ – ოღროხოღრო გზა გაასწორეს; აგას დაჭმუჭნა-დამღნო მანდილ დაჭ შარდიქ – ბებიაქ დაჭმუჭნული მანდილი გაასწორა.

დაჭ შეგლბაღარ **dah šeglba|dar** გრდმ. ობ. ოპქ. ომ. trans. see შეგლბაღარ **šeglba|dar**. მეღე დე დღღ, დეწიქ ოთხინ დაჭ შეგლბადარ – ყოველღღე [რამღენიციღღე მოგა] უნღა ოთახებს დღღაგება.

დაჭ შორღარ **dah šor|dar** გრდმ. ობ. ოპქ. ომ. trans. see შორღარ **šor|dar**. ოც ნაყიშე ესეჭჷ დაჭ შორღღღ – ახღა გზებს აქაც აგანიღღღებენ; დაჭოგ კახ დაჭ შორღიქ – ქალიშვიღღმა კახა გააგანიღღრა.

დაჭ ხაღმაღღარ **dah čalmal|dar** გრდმ. ობ. ოპქ. ომ. trans. see ხაღმაღღარ **čalmal|dar**. ოღუს დაყდაღღნო მადგე ღანარმაქ დაჭ ხაღმაღღიქ – მან გამ-ხმარი ზური ორთქღღზე დღღარბიღღა.

დაჭ წამღარ **dah čam|dar** გრდმ. ობ. ოპქ. ომ. trans. see წამღარ **čam|dar**. ჰერ-წაღღიღ დაჭ წამღებათ! – ქვაბები გაწმინღღეთ!

დაჭ წეგღარ **dah čeg|dar** გრდმ. ობ. ოპქ. ომ. trans. see წეგღარ **čeg|dar**. ოთხწ ბატწ დაჭ წეგბოს – ოთახების იატაკს წითღღად ვღღებაე [ვაწითღღებ].

დაჭ ჭჭაღღარ **dah čway|dar** გრდმ. ობ. ოპქ. ომ. trans. see ჭჭაღღარ **čway|dar**. კიღბწ დაჭ ჭჭაღღინას – კიღობანი დღღეკეღღე.

დაჭ ხაღარ **dah xalar** გრდმ. ობ. ოპქ. ომ. trans. see ხაღარ **xalar**. ბუხრეჭი წე დაჭ ხაღანდაღღი, დოს ლატღებათ! – ბუხარში ცეცხლი ლამის გაქრეს, შეშა დღღე-მაღღეთ! ფსარეჭი დაჭ ხაღიქ ნანგოაჭი ყონწ კნათ – გუშინ გაუქრა [მოუკვღღა] დეღას ახაღგაზრღღა ვაჭი.

დაჭ ხაღღარ **dah xal|dar** გრდმ. ობ. ოპქ. ომ. trans. see ხაღღარ **xal|dar**. წე დაჭ ხაღღინას – ცეცხლი ხაღაქრე; ყონწ ფსტუღღნო სინაშღღევ დაჭ ხაღღიქ – ახაღგაზრღღა დეღაკაცი ჭღღექმა გააქრო.

დაჭ ხაღენო **dah xalenô** ობ. ომ. see ხაღენო **xalenô**. დაჭ ხაღენო წე – ხა-მქრალი ცეცხლი.

დაჭ ხალწი dah xalç'i გაუქრობელი, გაუქრობლად *непотухающий* *inextinguished, without extinguishing, without disappearing*. ლურჯე ჰალ გეო-ხეჩქლოლ მჟაყინო წე დაჭ ხალწი ჰკურ ბაცბიგოჩქ დეფხო ნალიხ – დი-ლით ადგომიდან დანთებული ცეცხლი გაუქრობლად ენთოთ წოგათუშებს მთელ ზამთარს.

დაჭ ხარცარ dah xarcar გრდმ. *იხ. прх. см. trans. see ხარცარ xarcar*. დახნო ვაშ-ბის დაჭ ხარცარ დინათხ – საქონლის ერთმანეთზე გაცვლა გადავწყვიტეთ [ვექენით].

დაჭ ხარც|დ|არ dah xarc|d|ar გრდმ. *იხ. прх. см. trans. see ხარც|დ|არ xarc|d|ar*. ას თხა ქაძრცხი დაჭ ხარცდინას – მე დღეს სამოსი გამოვიცვალე.

დაჭ ხახკარ dah xaxkar გრდმ. *იხ. прх. см. trans. see ხახკარ xaxkar*. ას დო დაჭ ხახკო, აჭ დო სო ხახკო, ოჯუს დო აჭ ხახკო, ექ ჰალ ხახკო – მე ცხენი გავაჭენე, შენ ცხენი გამოაჭენე, იმან ცხენი ჩააჭენა, მერე ამოაჭენა.

დაჭ ხეტარ dah xetar გრდმ. *იხ. непрх. см. intrans. see ხეტარ xetar*. ზორადში ოწდიჩქი დუტყო ყაჭ დაჭ ხეტე – ძალიან რომ გასწიო, წვრილი ძაფი წყდება; ქარსნი დაჭ ხეტე – საბლები დაწყდა; დუტ გორი, მენხუდა ჰათხეც დარ, რც ცო დაგე აღნიჩქი – ბევრი გვარი, რომელიც წინათ იყო, ახლა აღარ არის აღ-ვანში.

დაჭ ხეტ|დ|არ dah xet|d|ar გრდმ. *იხ. прх. см. trans. see ხეტ|დ|არ xet|d|ar*. კამჩეე ქოკან ჰარჩდინო თოკი დაჭ ხეტდიე – კამეჩმა ფეხებზე მოხვეული თოკები გაწყვიტა.

დაჭ ხეტარ dah xecar გრდმ. *იხ. прх. см. trans. see ხეტარ xecar*. ურმეჩქი დაყინო მალდადონო კამჩი დაჭ ხეტო – ურემში ნაბამი დადლილი კამეჩები გამოუ-შვეს.

დაჭ ხილარ dah xil'ar გრდმ. *იხ. непрх. intrans. მიხრა (მიხრება), გადახრა, მიღრე-კა отогнуться, перегнуться, отклониться to move aside*. ტადსი ქორალ დაჭ ხილე – ტასი ფანჯრებიდან გადაიხარა.

დაჭ ხიტარ dah xi'ar გრდმ. *იხ. непрх. см. intrans. see ხიტარ xi'ar*. ქარს დაჭ ხი-ტე – საბელი გაწყდა; ბაჯინ ხი დაცითოჩო ხანეჩქი ხი დაჭ ხიტე – ბაღებში წყლის მოგდების დროს წყალი დაწყდა; ვაძელარო გორ დაჭ ხიტე – ვაჟანთ გვარი

ამოწყდა; დუგ ბოთხ ბარეხ დაჰ ხიტქ მიტრო – ბევრი საქმის კეთების-გან
წელში გაწყდა მიტრო.

დაჰ ხიტქ|დარ dah xiṭ|dar გრდმ. ოს. прх. см. trans. see ხიტქ|დარ xiṭ|dar. ფეშკ-რევ
ქანზიქ ბაჯოქ მატბადონო გუგ დაჰ ხიტბიქ – ბიჭუნამ ყურძნის დიდი
დამწიფებული მტევანი მოწყვიტა; ნახნ ხი დეწერ ბალ-ბაჯჩინანო, ჰარხოვას
მან ნიფსიქ ეჰათიქ დაჰ ხიტდინო – ხალხს წყალი უნდოდა ბალჩე-ბისთვის,
მეწისქვილეს კი სწორედ მაშინ დაეწყვიტა.

დაჰ ხიტქ|დითარ dah xiṭ|ditar გრდმ. ოს. прх. см. trans. see ხიტქ|დითარ xiṭ|ditar.
ასეგო ქარსან დაჰ ხიტდითიქ – ხბოს საბელი გააწყვიტინეს.

დაჰ ვაპტარ dah qapṭar გრდმ. ოს. непрх. см. intrans. see ვაპტარ qapṭar. ვენქ
სტაქს სო ვაპტდიქ'ნი სო, ასან დაჰ ვაპტიქ – ღვინიანი ჭიქა მომაწოდეს და მეც
მივწვდი.

დაჰ ვაპტქ|დარ dah qapṭ|dar გრდმ. ოს. прх. см. trans. see ვაპტქ|დარ qapṭ|dar. ას
ოკუნინ მადვი დაჰ ვაპტდინას – მე მას პური მივაწოდე.

დაჰ ვასარ dah qasar გრდმ. ოს. прх. см. trans. see ვასარ qasar. ლათ დაჰ ვასათ! –
ნაგავი გადაყარეთ!

დაჰ ვასითარ dah qasitar გრდმ. ოს. прх. см. trans. see ვასითარ qasitar. დადას
გომურ აჰ ჰავითიქ'ნი, ლახ დაჰ ვასითიქ მუშიგო – მამამ გომური დაა-
ხვეტინა და ნეხვი გადაყრევინა მუშებს; ტადგინი შალთევ დაჰ ვასითინას –
ტოტები ხანჯლით გაყარევინე.

დაჰ ვახიქ|დარ dah qač|dar გრდმ. ოს. непрх. см. intrans. see ვახიქ|დარ
qač|dar. ტათებ დაჰ ვახიქ|დარ თხოგო[ჰ] – ფული გაგვითავდა.

დაჰ ვახიქ|დარ¹ dah qač|dar¹ გრდმ. ოს. прх. см. trans. see ვახიქ|დარ¹ qač|dar¹.
ჟაგნოგო ტოტ დაჰ ვახიქ|დარ – წიგნს ხელი მივაწვდინე; ვქ დაჰ ვახიქ|დარ –
ღვინო გაეთავებინათ; ციმოს სკოლ დაჰ ვახიქ|დარ – ციმომ სკოლა დაამთავრა.

დაჰ ვახიქ|დარ² dah qač|dar² გრდმ. ოს. прх. см. trans. see ვახიქ|დარ² qač|dar². ქალ-
ქირნა ბოტყინო ურმიქ ალუნინ დაჰ ვახიქ|დარ ცო ხილქ – ქალაქიდან (თბი-
ლისიდან) მიმავალი ურმის ალუნამდე მიღწევა [ჩატანა] ვერ იქნა [ვერ მო-
ხერხდა].

დაჰ ვახიქ|დითარ dah qač|ditar გრდმ. ოს. прх. см. trans. see ვახიქ|დითარ qač|di-tar.
კოტიგო დახკადრი დაჰ ვახიქ|დითანთხ – კატას თავგები გააწყვიტინეთ.

დაჭ გეთ|ღარ **dah, qet|dar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see გეთ|ღარ **qet|dar**. გე-
ჩონაძნ რაღჭ ტათებ დასითინო'ერ სო, ფსარჭყუ დაჭ გეთღინას – სხვისთვის
მისაცემად ფული გამოუგზავნიათ ჩემთვის და გუშინვე გადავეცი.

დაჭ გეტ|ღარ **dah, qet|dar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see გეტ|ღარ **qet|dar**. ას
ოგუნძი ჟავნუდ დაჭ გეტოდო – მე იმას წიგნებს ვაწვდი.

დაჭ გერ|ღარ **dah, qer|dar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see გერ|ღარ **qer|dar**.
ჭყლონჭ ბჭარწავ კნათ დაჭ გერღვი – ტყეში მგელმა ბიჭი შეაშინა.

დაჭ გეჭარ **dah, qeħar** გრდმ. прх. trans. გადაზიდვა (გადაზიდავს) **транспорти-**
ровать to transport. ლაჟმე დოტუჩო ბაცბივ ბარგ გეჩუძი დაჭ გეჭო – მთაში
მიმავალი წოვათუშები ბარგს სხვაგან გადაზიდავენ [ხოლმე]; სე ბიძის ვჭ
დოს დაჭ გეჭო – ბიძაჩემი ხვალ შეშას გადაზიდავს.

დაჭ გეჭითარ **dah, qehitar** გრდმ. прх. trans. გადაზიდვინება (გადაზიდვი-
ნებს) **заставить транспортировать to make sb transport sth**. ცჭაძნი მეურმეგო
დოს დაჭ გეჭითოს ალვინი – ერთ მეურმეს შეშას ვაზიდვინებ ალვანში.

დაჭ გეჭინო **dah, qehinô** ობ. см. see გეჭინო **qehinô**. ქალაქი დაჭ გეჭინო დოს
ღაზე გუდაღე – ქალაქში გადაზიდული შეშა კარგი აღმოჩნდა.

დაჭ გოტარ **dah, qotar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see გოტარ **qotar**. ბათეკეს ხი
ბუბკინ დაჭ გოტო – ბათეკამ წყალი ყვავეილებს მიასხა.

დაჭ გოლ|ღარ **dah, qol|dar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see გოლ|ღარ **qol|dar**. ფე-
ნის დახეჩო საძნენ ბოძ დაჭ გოლბინას – გვერდზე წასულ საბეკს ბოძი
მივაბჯინე.

დაჭ გოწ|ღარ **dah, qoç|dar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see გოწ|ღარ **qoç|dar**. მი-ხოს
ვალვარხოვას პალტო დაჭ გოწდიე – მიხომ მოსვლისთანავე პალტო ჩა-
მოკიდა.

დაჭ გოწ|ღიენო **dah, qoç|dienô** ობ. см. see გოწ|ღიენო **qoç|dienô**. ფსარ-
ლუნძი ბალკონში დაჭ გოწბიენო ფალაზ ფჭორენ ცო ბავბანო – სალა-მოს
აივანზე გადაკიდებული ფარდაგი ვანშობისას აღარ ყოფილიყო.

დაჭ ჭაჭარ **dah, haçar** გრდმ. ობ. непрх. см. intrans. see ჭაჭარ **haçar**. დაჭ ჭაჭ, დოჭ
მოჭ წეგაღო – შეხედე, გოგონა როგორ ვაწითლდა.

დაჭ ჰაჭყყარ dah hačqar გრდმ. ოს. нрх. см. trans. see ჰაჭყყარ hačqar. დაშას დით-
ენო ქადრცხი დაჭ ჰაჭყყი'ნე, დაჭან გოხკდიე – დამ გარეცხილი სარეცხი გა-
წურა და გაფინა.

დაჭ ჰაჯარ dah haqar გრდმ. ოს. нрх. см. trans. see ჰაჯარ haqar. კედლობ წეგე
ბოს დაჭ ჰაჯი – კედლებს წითელი ფერი წაუსვეს; ადროს დონეს ტოტ დაჭ
ჰაჯი – ანდრომ ცხენს ხელი გადაუსვა; მადრხოს ლათ ყუჭელი დაჭ ჰაჯი –
მარეხმა ნაგავი კუთხეში მიგავა.

დაჭ ჰაჯინო dah haqinô ოს. см. see ჰაჯინო haqinô. სანგო ლურდნეუ დაჭ ჰა-
ჯინო ლათე სოგო – ენო დილითვე დაგვილი მიდგას.

დაჭ ჰეტარ dah hečar გრდლუგ. ოს. непрх. см. intrans. see ჰეტარ hečar. ას ოსიე ცჰადნი
წუთე[ჰ] დაჭ ჰეტე'ეს, აცაყ ესჰეუ ხილუსო – მე იქ ერთ წუთს მი-ვირბენ და
ახლავე აქვე გავჩნდები.

დაჭ ჰეტარ dah hečar გრდლუგ. ოს. непрх. см. intrans. see ჰეტარ hečar. ჩუ ბეხკიჩო
დონეგო დაჭ ჰეტალე! – დაბმულ ცხენს უყურე ხოლმე რა!

დაჭ ჰოტ|დარ dah hot|dar გრდმ. ოს. нрх. см. trans. see ჰოტ|დარ hot|dar. ქო-
რადდა[ჰ] ფშელე იხორე, ბან დაჭ ჰოტდინას – ფანჯრ[ე]ბიდან სიცივე მო-
დიოდა და ჩვარი შეეჩარე.

დაჭ დ|შევარ dah d|ševar გრდმ. ოს. нрх. см. trans. see დ|შევარ d|ševar. ბიძი
ყახლოფ დაჭ ვშევი – ბიძა ყახალებმა მოკლეს; ივსებეს ჟელრე დაჭ დშევი –
იოსებმა ცხვარი დაკლა.

დაჭ დ|შევენი dah d|ševujni ოს. см. see დ|შევენი d|ševujni. თეყილამჩო
დიკეჩო დაჭ დშევიჩო ჟელრეჩო დაჭ დშევენი შადრვან დეკანოზ ვარ –
სალოცავში წაყვანილი დასაკლავი ცხვრის დამკვლელი თვით დეკანოზი იყო.

დაჭ დარჰ|დარ dah 'arč|dar გრდმ. ოს. нрх. см. trans. see დარჰ|დარ 'arč|dar.
ქადბინამჩო ნამბდრი დაჭ დარჰოდო – ქუდებისთვის ქეჩებს შავად ღებავენ
[აშავებენ].

დაჭ დოფ|დალარ dah 'op|dalar გრდლუგ. ოს. непрх. см. intrans. see დოფ|დალარ
'op|dalar. იკოლე დუდთხეუ გორნკეს დაჭ დოფვალ – იკოლე წელანვე გო-რას
მოეთარა.

დაჭა daha ess. ზმნს. нареч. adv. იქ, იქით, გაღმა там, через речку, через озеро... over
there, beyond, on the other side of the river (ჩვეულებრივ აღნიშნავს ადგილ-

მდებარეობას обычно обозначает место generally indicating location or place). ვაშრ დაჰა ვახე – ძმა იქით ცხოვრობს.

დაჰაკაჲ dahaka' ess. ზმნს. нареч. adv. ცოტა იქით чуть-чуть дальше a bit there.

დაჰა dahā j იქაურობა, იქითა სივრცე, გაღმა სივრცე тамошнее пространство, заречное (заозёрное и т. д.) пространство that area. დენიჲ დაჰა სქ და – მთელი იქითა სივრცე ჩემია.

დაჰაკაჲ dahka' adit. ზმნს. нареч. adv. ცოტა იქით чуть туда a bit away. დაჰაკაჲ თათ-ლიბალჲ, კნათ – ცოტა იქით გაიწიე რა, ბიჭო.

დგარდგარაინრ dgardgarajno ზმნს. нареч. adv. დგარდგარით, დგრიალით толи-пясь noisily. დიწ ალვერდინ ნახ უდს ლათდანორ მაცხეჲ დგარდგარაინრ – მთელი ალვერდის ხალხი იქ მდგარიყო, რა ხანია, დგარდგარით (ა. ბერთ-ლანი).

დე დე de dd დდე день day. ხკოლის დენიშ დაჯოუხუ და ბუდსგანხ – ზათხულში დდეები უფრო დიდია ღამეებზე.

მელჲ დე დალრ melfe de dlayo ყოველდდე каждый день everyday. ე ცჰა ბუო ბაგეგე, მელჲ დე დალრ, სქ ვაშრ დოლ დაცან იხრ – ეს ერთი თვეა თით-ქმის, ჩემი ძმა ყოველდდე თივის მოსათიბად დადის.

დე ეშუშ de ešuš დდენაკლულად [შობილი], უდდეური преждевременно рожденный prematurely born. დე ეშუშ დიენრ სსქ დაჰ დალრ – დდენაკლუ-ლი ხბო მოკვდა.

ცჰადნი დენი chajni deni დდიური [მიწა] полдесятины daily (a land to be cultivated in a day). თხოგოჰ ცჰადნი დენი ქანდარ და – ჩვენ ერთი დდის [დდიური] მიწა გვაქვს.

ჰე დედნი (დინი) ლა|დ|ალოსრ he dejni (dini) la|d|alosô არ ითარგმნე-ბა, დაახლოებით: „შენ მაგიერ მოგკვდე, ნეტავი!“, ან ქართული „გენაც-ვალე“ не переводиться, приблизительно: „умереть бы вместо тебя!“ или грузинское *გენაცვალე* it has no adequate translation, approximately: „I wish I were dead instead of you!“ or „my dear, deary“.

დედაცუჲ dedacu დდემოკლე недолговечный short-term. მიჩი დენოლ დედა-ცუჲ და, ყონნეჲ დაუჲ – ზოგთა სიცოცხლე დდემოკლეა, ახალგაზრდებზე იხოცებიან.

დღ-ბუდს[ვ] დღ **dē-bujš[v]ā** dd დღე-ღამე [დღე და ღამე] день и ночь day and night. დღ-ბუდს[ვ] ვაშბისხ ნიფსდალარ სტაბოჩი დაღრ – დღე-ღამის გათანასწორება შემოდგომას მოვა; ფსტეივ ღუკ დღ-ბუდს[ვ]ადში დავოდრ დეჭომ – დიაცები ბევრ დღე-ღამეს ათენებენ [კარგავენ] ჩეჩვაში.

დედმიწ **dedmic** jz დედამიწა земля (планета) the Earth. დედმიწ ზურგმაქ ღუკ გოლი'ნე, ჰანლუ'ნე აღმიქ დახე – დედამიწის ზურგზე ბევრი გონიერი და ჭკვიანი ადამიანი ცხოვრობს.

დედუფალ¹ დღ **dedupal¹** dd სინდიოფალა, დედოფალა ласка weasel. დედუფ-ლეგ წიწლი იტოდრ, ზორადში ქორქოკლი'ნე და – დედოფალა წიწილებს იტაცებს, ძალიან ფეხმარდიცაა.

დედუფალ² დღ **dedupal²** jd 1. დედოფალი царица queen. 2. об. см. see წინუს **činus**. ბაცბილოჩი დედუფალ ქორწილ ვახდალომცა ბაღდად ლოფდიენრ ღედაღერ – წოვათუშებში დედოფალი ქორწილის გათავებამდე ბაღდადჩა-მოთარებული იჯდა.

დეგ დღ **dev** dd დევი сказочный великан a giant. დევან ამბუდ ფალილოჩი მეფ-ცლა – დევების ამბებს ზღაპრებში ჰყვებიან.

-დეღლი, -დიღლი **-dejli, -dīli** სა-...-ე, სა-...-ო материал для... material for... ექი ტავ ღახე სტიურდეღლი და – ეს ტოტი კარგი სასალამურეა; ე კნათ ვუხ-დეღლი (უხდეღლი) ვა? – ეს ბიჭი რას წარმოადგენს [რა მასალაა]?

დეღნი, დინი **dejni, dīni** 1. ცოცხალი живой live. ჰე აგ დინი მა? – შენი ბებია ცოცხალია? 2. მთელი, სალი целый all, the whole of, unbroken, total. ჯამ დინი და, ცო დოგდაღინრ – ჯამი მთელია, არ გამტყდარა; შენღ ღეჭღან დახეჩრ მახკარე ში დინი მაღენ მაჭან თან – შინდის დასაკრეტად წასულმა ქალებმა ორი მთელი პური წაიდეს თან; დინჩრ სე ქონბელორქ დაჩო ე დისქ სო – მთელი ჩემი ქონებიდან მხოლოდ ეს დამჩრა.

დეღწაღნი **dejncajni** საღსალამათი, მთელი безукоризненно здоровый healthy, able-bodied. თხა ცჰა ბუო ვახე, ვუნე (უნე) სე მარ დეღწაღნი შირაქე ვახე ქემაქე, სიფსრეჩი ისეგ ვოფვიქ, ღე დინი ცო ვა, ღე ვაღინრ – დღეს ერთი თვე შესრულდა, რაც ჩემი ქმარი საღსალამათი შირაქში წავიდა ცხვარში და გუშინწინ აქ მომიყვანეს, არც ცოცხალია, არც მკვდარი.

დეღცჰაგ **dejcha'** ზმნს. нареч. adv. მთელი დღე весь день the whole day.

დეკან ვბ; ძღ **dekā** vb; jd დეკანი **декан dean**. ფაკულტეტგო ღაზქ დეკან ვაჰქ, სტუდენტს ღამდარქ საქმ ღაზიმ ღო – ფაკულტეტს თუ კარგი დეკანი ჰყავს, სტუდენტთა სწავლის საქმე კარგად წავა.

დეკანოზ ვბ **deknoz** vb დეკანოზი **протопоп archpriest**. დეკანოზ მოძღვრწ ვაგ-ოუზუ ვა – დეკანოზი მღვდლების უფროსია; ღამუ[ჰ] თეციღამიწ ვაგოუზუ დეკანოზ ვარ – მთაში ხატების უფროსი დეკანოზი იყო.

დქ დ **dē** d დენი, ელექტრობა **ток, электричество electricity**. აღუენი დქ გვიან ღოცდიქ კომუნისტუ, გვიანლომცწ ღამთუეე დამხნათხ – აღვანში დენი გვიან [გა]მოიყვანეს კომუნისტებმა, გვიანობამდე ღამთუით ვიცხოვრეთ.

დქ|ღ|ალარ **dē|d|alar** გრღუე. **непрх. intrans.** მორჩენა (მორჩება) **выздороветь to get well, to recover**. ჰქ ვაშო ღაწიში მე ვარ, ჰალუდ დქვალწ? – შენი ძმა, ავად რომ იყო, მორჩა?

დქ|ღ|არ **dē|d|ar** გრღმ. **прх. trans.** 1. გამთელება (გაამთელებს) **сделать целым to unite, to make whole**. შიოს შინღ დატენო ხოწ ვაშ[ბ]ახ ხოტი'ნქ, დქდიქ – შიომ ორად გამსკდარი თახანი (გობი) ერთმანეთს მიაკრა და გაამთელა. 2. მორჩენა (მოარჩენს) **исцелить, вылечить, врачевать to cure, to treat**. ნახ დქღწ გეთარ ღაზქ გელობ და – ხალხის მკურნალობის [ექიმობის] ცოდნა კარგი ხელობაა; დუდტრეე ღაწმარ დქდიქ – ექიმმა ავადმყოფი მოარჩინა.

დქ|ღ|უენი **dē|d|ujnî** მიმღ. **прич. particip.** 1. მკურნალი **лечащий, врач doctor, healer**. 2. სამკურნალო ობიექტიც და საშუალებაც **то, кого нужно лечить; то, чем лечат a place for medical treatment, medicine, remedy**. დქღუენი ვუმ (უმ) აფთუეკან ბჰჰ ქორღა – სამკურნალო რამ აფთიაქებში ყოველთვის იშოვება.

დენი[ჰ] **deni[h]** ზმნს. **нареч. adv.** დღისით **днём in a day time**. დენი[ჰ] ბოთხ თეგ-ბოთხქ, ბუდსუ მწ დაჰ თივათხ – დღისით ვმუშაობთ [საქმეს ვაკეთებთ], [და] ღამე კი ვისვენებთ.

დენიე **deni'** მთღად, სრულიად; ყვეღა, მთელი **сполна, полностью; весь entirely; all, whole, entire**. აღზწ დენიე აღნიგუჰჰ ღაქდამღნორ – აღაზანი მთღად აღვნისკენ მოვარღნიღიყო; დენიე ნახ ესეე დამხკნორ – მთელი ხალხი აქ მოსულიყო.

დენოღ ძღ **denol** jj სიცოცხლე; ჯანმრთელობა, ჯანსაღობა **жизнь (биологическая), здоровье life, health**. დენოღ ზორადში მაწრწ ძა – სიცოცხლე ძალიან

ტკბილია; სე დქლე[ჰ] იშტუ ვუმ (უმ) ცო ხაწდადონდა – ჩემს სიცოცხლეში ასეთი რამ არ გაგონილა; დქლეს ცომ თელქ – ჯანმრთელობას არაფერი სჯობს; ოჯუდ ყინ დენოლ ყაჰლა ჰოქ – ძუნაჲ ღობა'ელ, ჰალ ლახალ! – მისი ცოდვით სიცოცხლე გაგიმწარდება – უკან მიბრუნდი რა, და მოძებნე! (ს. გარსევანიძე).

დეპეშ დდ **depeš** dd დეპეშა депеша, телеграмма telegram. დაბადებ დენის საფრანგული დეპეშ სოქ მოლოცვქ დეპეშ – დაბადების დღეზე საფრანგეთი-დან მომივიდა მოლოცვის დეპეშა.

დეპუტატ დ **deputat** d დეპუტატი депутат deputy. დეპუტატეს ღუგ და ჯალ-ინო, მოჰ ღო ოჯუდ ამომრეგოლ საქმ: აღნობიგო პეტრქ მაჯოქ იმედ მა – დეპუტატზე ბევრია დამოკიდებული, როგორ წავა მისი ამომრეგოლების საქ-მე: აღგნელებს პეტრეს დიდი იმედი აქვთ.

დერციკ ვბ; დდ **dercik** vb; jd დერციკი, მკერავი портной, портниха tailor. მა-ლუც დერციკ მაქ, ფჰერერო მახკარგო თეკ-აბარ თეწოდო – მალუცა დერ-ციკია და სოფლის გოგოებს ჭრა-კერვას ასწავლის.

დეღ დდ **dey** dd 1. ტანი, სხეული тело, туловище body. ბუსუ-ბუსუ ვაყიშ ვიშხუდ დედ ცო თივოდმაკქ სოქ – დამ-დამე ხმელზე წოლით ტანს ვერ ვასვენებ. 2. რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний a component part of complex root or word-combination.

დეღ დ|აჲარ **dey d|a'ar** ტანის აყრა пойти в рост to grow up. მიჩო დავ-ლაჩონ ქასტქ დედ დაჲარ ხეჲქ – ზოგმა მოზარდმა მალე იცის ტანის აყ-რა.

დეღ დ|ა'არ **dey d|a'ar** გრდმ. прх. trans. ტანის მიყრდნობა, მიბჯენა опереться телом, прислониться to lean against, to set against, to rest against. ქე პი-რუნ ფენის დუჯიჩო ხანქჰი ლათერო ღუნავ ღოჰმაქ დედ და'არ – ცხერის ფარის გვერდზე დიდხანს მდგომმა მწყემსმა ჯოხს ტანი დააყრდნო [ჯოხს ტანი მისცა].

დეღ დ|ოხარ **dey d|oxar** გრდუჲ. непрх. intrans. დაუძლურება изнуриться, ослабеть, делаться дряблым to weaken, to become disabled. ხალო და დედ დოხარ, დედდალარ, ცო მაკარ – ძნელია დაუძლურება, დასუსტება, შეუძლებლობა (ძალის არქონა); ფსტუენო სარტქ: „დეღ დუდნდლო ჰქ!“ – დედაკაცი დაიწყევლება: „ტანი ჩაგენგრეს!“

დელე დასტუენი **deye d|astujnī** მიმლ. прич. particip. ტანში გასახსნელი, სასაქმებელი *слабительное purgative, cathartic*. ზეთ დელე დასტუენი წომალ ბა – ზეთი ტანში გასახსნელი წამალია.

დელქ დენოლ მდ **deyē denol** ჯი ჯანმრთელობა *здоровье health*. დელქ დენოლ ყაძნოგოჰე და, მან ყანოლ შაწაყე დელქ დაჟ, შაწაყე – ჯანმრთელობა მოხუცსაც აქვს, მაგრამ სიბერე მაინც უძლურია და მაინც [ორჯერვეც].

დელეჰი ებწ|დარ **deye|h| ebç|dar** გრლუგ. непрх. intrans. კუჭის აშლა (კუჭი [ა]ეშლება) *иметь позывы, понос, слабить indigestion, diarrhoea*. დელეჰი ებწ-დარენ დადოლ დარ დეწქ – კუჭის აშლას მოვლა ესაჭიროება.

დელეჰი მაჟ|დარ **deye|h| maž|dar** გრლმ. прх. trans. თვალრათი [ტანში და-რბილება] *расстройство желудка indigestion, diarrhoea*. დელეჰი მაჟდარეგ ადმიან დელოდრ – თვალრათი ადამიანს ასუსტებს.

დელ ლესტარ **dey leštar** გრლუგ. непрх. intrans. ბარბაცი *раскачиваться, пошатываться to reel*. ოთარ დელ ლესტეშ ლელქ – ოთარი ბარბაციით დადის.

დელოქ **deylī** ტანადი *рослый, статный slender, slim*. სოგოჰი ცჰა დელოქ ნაყბისტ ვა – მე ერთი ტანადი ამხანაგი მყავს.

დელოქ დ **deyō d** ძალლონე *сила, здоровье power, strength*. ლაჟმქ იხიუდ დელოქ ლეტ სოქ – მთაში რომ დავდივარ, ძალ-ლონე მემატება.

დელოქ|დავინო **deyō|d|avinō** ძალლონედაკარგული *обессиленный powerless*. მარინო დაწინო დამკ ოპერაციეგოდლოქ დელოქ დავინო მისქ – მარეხი მძი- მე გულის ოპერაციის შემდეგ ძალლონედაკარგული გახდა [დარჩა].

დელ: დელ დოლოარ (დეტელოარ) **dēy: dēy d|o|ar (d|ep|ar)** გრლუგ. непрх. intrans. ტანში შეღწევა (შეღწევა), ტანში ჩადგომა *проникнуть в тело to penetrate into body*. დელ ფშელ დოლოქ სოქ – ტანში სიცივე ჩამიდგა [შემიძვრა].

დეშარ **dešar** გრლმ. прх. trans. დაჯერება (უჯერებს) *слушаться to follow, to obey*. ბანდრეხ სკოლეჰი დეშარ დეხო – ბავშვს სკოლაში მორჩილებას, დაჯერებას სთხოვენ; ბანდრეგ ნანქ დეშო – ბავშვი დედას უჯერებს. შლრ. ср. comp. დეშარ **dlešar**.

დეშან **dešā** გრლმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის *инфинитив для масдара is an infinitive for the gerund* დეშარ **dešar**. ბანდრიგ ნანქ დეწქ დეშან – შვილებმა დედას უნდა დაუჯერონ.

დეშითარ dešitar გრძმ. прх. trans. დაჯერებინება (დააჯერებინებს) заставить слушаться to make follow, to make obey. **ბნდრიგო დეშითარ ატა და** – ბავშვების დაჯერებინება ადვილია.

დეშრიკ dešriḳ გამგონე, დამჯერი, თვინიერი послушный, покладистый obedient. **დეშრიკ ბნდერ დეწლანბ** და – გამგონე ბავშვი საყვარელია.

დე-ხა დ **de-xā** d დრო, დრო-ჟამი, დღე-ხანი время time-epoch, day-age.

დე-ხა დ|ავარ de-xā d|avar გრძლუვ. непрх. intrans. დროის დაკარგვა (დრო დაიკარგება), დროის გასვლა течение времени to lose time, to waste time. ეთედომ დუკ **დე-ხა დავა** – ამის კეთებაში ბევრი დრო დაიკარგა; **ჟავნო ხეტომ დე-ხა დავა** სოგო[ჰ] – წიგნის კითხვაში დრო დამეკარგა.

დე-ხა დ|ავდარ de-xā d|avdar გრძმ. прх. trans. დროის დაკარგვა (დროს დაკარგავს), დროის გაყვანა терять время, убивать время to waste time. **დე-ხა დავდანანბ ცჰა ჟავნო ხეტა** ვოლვადლნას – დროის გასაყვანად ერთი წიგნის კითხვას შეეუდექი; **დე-ხა მა დავდომ, ვუმ (უმ) თავდებათ!** – დროს ნუ კარგავთ, რამე გააკეთეთ!

დეხარ დდ **dexar** dd თხოვნა, სათხოვარი просьба request. **არჩილ ზორადში დე-ხარ ყორბალანბ სტაკ ვა** – არჩილი ძალიან თხოვნის მოყვარული კაცია. შდრ. ср. comp. დ|ეხარ d|exar.

დეხრან ლელარ dextrāx lelar გრძლუვ. непрх. intrans. მათხოვრობა (მათხოვრობს), სათხოვარზე სიარული побираться to beg, to go begging. **ბებერ დეხრან ლელე** – ბებერი მათხოვრობს.

დეხრან ლელინბ dextrāx lelinī შამლ. прич. particip. მათხოვარი, სათხოვარზე მოსიარულე побирушка beggar. об. см. see დ|ეხარ d|exar.

დიაბეტ დ **diabet** d დიაბეტი диабет diabetes. **დიაბეტ ნერვიულ[ო]ბენ ხეცე, დაწა ლაწარ დან, თხილოლ დეწე** – დიაბეტი ნერვიულობამ იცის, მძიმე დაავადებაა და სიფრთხილე სჭირდება.

დიაგნოზ დ **diagnoz** d დიაგნოზი диагноз diagnosis. **ლაწმარ დაჰ ლუბალა, დუხტრეს დროჰ ნიფსა დიაგნოზ ცო ხაცდინე** – ავადმყოფი ილუბება, ექიმმა დროზე სწორი დიაგნოზი თუ არ დაუსვა.

დიანბეგ ვბ **diābeg** vb დიაბეგეი судья judge. **დიანბეგი შუდ დროჰ ბანჯა მენახი ბარ** – დიაბეგები თავის დროს დიდი ვინძები იყვნენ.

ღიბ ბ dib b 1. ფიცი клятва, присяга vow, oath. ქიქოც ბაცბილო[ჰ] ღიბულ მაჭქ ჩო თელორ – ძველად წოვათუშებში ფიცად უღვაშის ბეწვსაც აძლევდნენ. 2. რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний a component part of complex root or word-combination.

ღიბ ბ|არ dib b|ar გრდმ. прх. trans. ფიცის დადება (ფიცს დადება), შეფიცვა дать клятву, присягнуть to make an oath.

ღიბ ბ|ალარ dib b|a'ar გრდმ. прх. trans. შეფიცვა (შეფიცება); ფიცის მიცემა присягнуть, дать клятву to make an oath, to swear. ვაშბინ ღიბ ბანლორ – ერთმანეთისთვის ფიცი მიეცათ. უსრ. несов. imp. **ღიბ თელორ dib tel'ar**.

ღიბ ბ|ალინო dib b|a'linô მიმლ. прич. particip. ფიცმიცემული, შეფიცული давший клятву, присягнувший sworn. **ღიბ ბანლორ დიბ ბჭუდგჩეჭერ, მუდსნ დალორ** – ფიცის მიცემს რომ ფიცი გაეტება, უბედურება მოაწვიდოდა.

ღიბ ბ|ითარ dib b|itar გრდმ. прх. trans. დაფიცება (დააფიცებს) ფიცის დადება – ნება заставить дать клятву, присягнуть to make sb swear. ქიქოც ნახგო ღიბ ბითო – უწინ ხალხს ფიცს ადებინებდნენ.

ღიბ ბ|უინი dib b|ujni მიმლ. прич. particip. ფიცის მიმცემი, მოფიცარი дающий клятву, присягающий one who makes an oath. ტყაცჰა შო ვახნუდ დანიუ ღიბ ბუინში დარ კანნეგ – ოცდაერთ წელს მიღწეულნი ყველანი ფიცის მიმცემნი იყვნენ კანონით.

ღიბ თელორ (ბ|ალარ) dib tel'ar (b|a'ar) გრდმ. прх. trans. ფიცის დადება, მიცემა (ფიცს აძლევს) давать клятву to make an oath, to swear.

ღიბ ყეგუინი dib qegujni მიმლ. прич. particip. ფიცის გამტეხი клятвопреступник oath breaker, perjurer.

ღივჰ divh 1. ზმნს. нареч. adv. იქით, განზე, გაღმა там, туда aside, beyond, over there.

ღივჰ ლობათ, შუენაკ ამბუდ ძან ლეცეჭე შუ – იქით წადით, თუკი ცალკე, თქვენთვის ლაპარაკი გსურთ. 2. თანდ. послел. prep. გარდა кроме except. **ეგუხ ღივჰ ჰო ცომ ვახუგე** – ამის გარდა შენ არაფერი გერგებადა; **სოხ ღივჰ სე ნანეგო ცომენ და** – ჩემ გარდა დედაჩემს არავინ ჰყავს.

ღითხ[ი] დდ ditx[î] dd ხორცი мясо meat. **ქე ღითხი ზორადში ჩამლო და** – ცხვრის ხორცი ძალიან გემრიელია; **ოგარ თხა ღითხი ხინკლი დო** – ისინი დღეს ხორცის ხინკლებს ხარშავენ [აკეთებენ].

დითხ თასარ **ditx tasar** ხორცის დაყრა (ხორცს დაყრის), გახდომა *исхудать to lose weight*. დითხ თასარ ლაწრეს დაძწუ – სიგამხდრე ავადმყოფობას სდევს.

დითხლონ **ditxli** ხორციანი *мясистый fleshy, meaty, pulpy, succulent*. წყეგეც დითხლონ დეღე ცო ლალად, დაწოდო ადმიან – მეტად ხორციანი ტანიც არ ვარგა, ამძიმებს ადამიანს; დითხლონ ატამ – ხორციანი ატამი.

დითხწი **ditxci** უხორცო *без мяса without meat, meatless*. ლაზედში თაგდიენო დითხწი წვენაჟ ჩამლონ და – კარგად გაკეთებული უხორცი წვენიც გემრიელია.

დიკ დდ **dik dd** ცული *топор axe*. დიკ ლაზეჭ გერწ და ჩუვანო – ცული საუკეთესო იარაღია საშინაოდ.

დინ **din** [სულ] მთელი *весь whole*. შოთას დინ დე ამბუდ დოშ დავდითქ სოგო – შოთამ მთელი დღე ლაპარაკში დამაკარგვინა. დიჩ დენი ვადუნას ე კუქენ – მთელი დღე ვეჯჯგურე ამ კუნძს.

დინაყ **dina'** ყოველდღე, ყოველდღიური (ყოველდღიურად) *ежедневно everyday, daily*. დინაყ იც სავთუჴი ბოთხ თეგბოს – ყოველდღე ცხრა საათს საქმეს ვაკეთებ; ე დინაყ დეფხუნინ ჩოცაყო და – ეს ყოველდღე ჩასაცემელი ჩოხაა; ლაზინო მოწაფეს დინაყ ჟაგნო დეწქ ხეცა – კარგმა მოსწავლემ ყოველდღე წიგნი უნდა იკითხოს.

დინბლინი **dinblini** ცოცხალ-მკვდარი *полуживой half dead*. ნაყცერე დინბლინი ჰაწუკ ლეფხერ – გზისპირას ცოცხალ-მკვდარი ჩიტი ეგდო.

დინდგლაყო დ **dīdglā'ō** დინდგელი *прополис propolis*. აძრჩლოეს დინდგლაყოდ დოგდადონო ჯამ ვაშბინხ ლათდიქ – არჩილმა დინდგელით გატეხილი ჯამი ერთმანეთს მიაკრა.

დინჯ **dīj** დინჯი *тихий, спокойный, уравновешенный easygoing*. ქვეყანენშიაქ აღმიქ დუნანარქ და: მიქ დინჯ და, მიქ სულსწრაფ; დინჯევ თებლოდო ცხოვრება – ქვეყანაზე ადამიანი ბევრნაირია: ზოგი დინჯია, ზოგი სულსწრაფი; დინჯი სჯობნის ცხოვრებაში.

დირ **dir** იი დირე *бревно, фундамент деревянного дома log*. ფიცრულ წენ-ბუდ ჩცა დირინშიაქ ეთოდო – ფიცრულ სახლებს ახლაც დირეებზე დგამენ.

დირექტორ ვბ; მდ **director** vb; jd დირექტორი директор director. სკოლქ საქ-
მუდ დირექტორებს ხეტოლორ – სკოლის საქმეები დირექტორს ეკითხება.

დისწულ ვბ; მდ **disçul** vb; jd დისწული племянник, племянница (со стороны сестры) niece (a girl), nephew (a boy). **დისწულ** ძაღშო ბადრეს ალორ – დის-
წულს დის შვილზე იტყვიან.

დინბარ **dībar** მღებიარე, მძიმე ავადმყოფი тяжело больной seriously ill. **დინბარ**
ლაწმარ ჩუჭ ჰალორ გაგდარ ძნელ და, თელინდა საავადმყოფოდ დიშლოლორ –
მძიმე ავადმყოფის სახლში შენახვა ძნელია, უმჯობესია საავადმყოფოში დაა-
წვინონ.

დინ[ი] **dīn[ī]** ცოცხალი; მთელი (მთლიანი) живой; целый alive; whole (entire). ჰქ
ბაბო დინ ვა, ჰაყი? – ჰაჰაშენი ცოცხალია, ხომ? ვასოს დინ[ი] ნახს ჰალ ვალო! –
ვასომ მთელი ყველი შეჭამა!

დინაყ **dīna'** ისევ, კვლავ ცოცხალი пока ещё живой still alive. **გაკუდრბადლო**
სო, მქ დჭეუნტყნფხიიტ შარლოქ ქოვთარ-თედო დინაყ ლელერ – გამი-კვირდა,
რომ ოთხმოცდათხუთმეტი წლის ქავთარ-თედო ისევ ცოცხალი დადიოდა.

დობილ დდ **dobil** dd დობილი подруга adopted sister. **აძკუდგო** დუჯ დუდბლი და
– ანიკოს ბევრი დობილი ჰყავს.

დოგ¹ დდ **dog**¹ dd ბოძი столб pole. **ლაშმრქ** ვეცქირ ჰეტოს შადრ ვენქქ დოგი
ჰალორ დახინ'ნე, მქლო კშოკრუშ ჩუშ დოხკან – მთიდან ჩამოსულმა ჰეტომ თავისი
ვენახის ბოძები ამოიღო და უფრო ღრმად ჩაყარა.

დოგ² ბდ **dog**² bd დოგი (ძალლი) дог dog. **ჰეტოს შადრ** ფეშკრენ დოგ ბოცბიქ –
ჰეტომ თავის ბაღს (ბიჭუნას) დოგი მოუყვანა.

დოდოშეყ **dodoše'** ამასობაში [კეთებ-კეთებაში] тем временем meanwhile.
შინავ ამბუდ მოლოდე'ნე, დოდოშეყ ბუჭე ბალოქ – ორმა ლაპარაკი დაიწყო და
ამასობაში ჩხუბიც მოუვიდათ.

დოკ დდ **dok** dd 1. გული сердце heart. **დოკ დეთლა** – გული ფეთქავს [ეხეთქება];
მასთხოვენ დაკოხ შალთ მალოდე'ნე ოჯუს – მტერს გულში ხანჯალი ჰკრა მან;
დოკ ლაღწი სქ – გული მტკივა; დოკ დათხე სქ – გული მიტირის; ო მუდირ
დაკან ვა – ის ცუდი გულისაა, ბოროტია; ფილიბ მუდირ დაკვ ვარ – ფილიბე
ცუდი გულით იყო, დაღონებული იყო; სქ დოკა ოჯუს დოწლარა, ოჯუდე დოკ
ტბათინ დერწერა – ჩემი გული იმას გაჰყვებოდა, იმისი გული ტბათანაში

დაბრუნდებოდა (ს. მახაბლიშვილი). 2. კურკა *сердцевина, косточка* *con-tent, heart, stone*. ატამ დაკგოაქი ჩუაჰე ტყოც დოკ დალორ – ატმის კურკას (გულს) შიგნითაც კიდევ გული უძევს. 3. რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი *составная часть сложных основ или словосочетаний* *a component part of complex root or word-combination*.

გაგნქ დოკ *gagnē dok* კვერცხის გული *желток* *yolk*.

დაკი ალარ *daķi al'ar* გულისთქმა, სურვილი *сокровение, желание* *wish, desire*.

დაკი კშოკ ბლ *daķi kšok* bd გულის კოფი (ორმო) *грудная ложечка* *chest spoon (recessed part)*.

დაკი ლარკი *daķi lark'i* j გულისყური, მესხიერება, გულისხმიერება *внимание, отзывчивость* *memory, attention, sensitiveness*. დაკი ლარკი ცო მა-გეგე სე ბაბუდგოაქი – მესხიერება აღარა აქვს ჩემს პაპას.

დაკი ლაწარ დდ *daķi laçar* dd გულის ტკივილი *сердечная боль, душевная боль* *heart pain*. „დაკი ლაწარ“ წე ორბეთლარ რეზოს 2009 შარე დაწერადბიქრო ცჰადნ მაჯახ, მენხუდროჰჰ ბაგბაკუჩრო ვადლეჩრო მატას ვათ-ნიცრ – „გულის ტკივილი“ ჰქვია რეზო ორბეთიშვილის [მიერ] 2009 წელს დაწერილ ერთ ლექსს, რომელშიც დაკარგვის გზაზე დამდგარი ჩვენი ენის გამო მოთქვამს.

დოკ დაკარ *doķ d|aķar* გრლუვ. *непрх. intrans.* გულის დაწვა (გული [და]ეწვე-ბა), წუხილი *опечалиться, огорчиться* *to worry*. ბიძი ვაღარ ხოცდიე'ნე სოგო, დოკ დაკი სქ – ბიძის სიკვდილი შემატყობინეს და გული დამეწვა.

დოკ დაკ|დაარ *doķ d|aķ|d|ar* გრლმ. *прх. trans.* გულის დაწვა (გულს დასწვავს) *огорчить, огорчать* *to take sth to heart*.

დოკ დაკდაგოშ *doķ d|aķ|d|açoš* %მნს. *нареч. adv.* გულადად, გაბედულად *смело* *bravely*. შინ კნათენ ბუჰ ბალე'ნე, კაწკოაქი დოკ დაკდაგოშ ხეცვალთ – ორ ბიჭს ჩხუბი მოუვიდა და უმცროსი გაბედულად ეცა.

დოკ დატარ (ეტარ) *doķ d|aṭar (eṭar)* გრლუვ. *непрх. intrans.* გულის გასკდომა (შეშინება) *сильно испугаться* *to break one's heart*.

დოკ დ|აშ|დ|არ dok d|aʃ|d|ar გრძმ. prx. trans. გულის გადაღევა (გულს გადაუღევა) переутомиться to oppress. ეგუბფღეღრ ქოთხ|ო|ღეღ დოკ დაჭაჭ დაშღიქ სქ – ამღენმა გაჭღრღეღამ გული მთღად გაღამიღია.

დოკ დ|აღ|დ|არ dok d|aʒ|d|ar გრძმ. prx. trans. დიდგუღობა (დიდგუღობს), გათამამეღა статья (становиться) заносчивым to become arrogant, haughty. ვუქ დოკ დ|აღ|დ|არ? – რატომ დიდგუღობ ასე ძალიან? ოღუს ზორადშ დოკ დ|აღ|დ|არ – ის ძალიან გადიდგუღღა.

დოკ დ|აღ|დ|ითარ dok d|aʒ|d|itar გრძმ. prx. trans. წათამამეღა (წათამამეღს), გათამამეღა, გადიდგუღეღა внушить смелость, решительность to indulge, encourage. დუღჭრქ ბუჭენ ბოტუღრ ყონოღრ ნახგო დაკმი დ|აღ|დ|ითარ დეწქ – ჰღრღეღად ომში მიმადღალ ახალგაზრდა ბიჭებს [ხალხს] წათამამეღა სჭღრღეღათ; ოღარ ბზღრღეღო დოკ დ|აღ|დ|ითარ – იმათ ბავშვი გაათამამეღს [ბავშვს] გული გაადიდღებენს.

დოკ დ|ა'არ (იხარ) dok d|a'ar (ixar) გრღუვ. neprx. intrans. გულის მოსღლა рассердиться to get angry. ოღუნ ზორადში დოკ დეყქ სომქ – მას ძალიან მოუვიდა ღემზე გული; ოღუნ დოკ იხარ ჰომქ – მას გული მოსღღს შენზე.

დოკ დ|ო'დ|არ (ღელარ) dok d|o'd|ar (qelar) გრძმ. prx. trans. გაჯღავრღეღა (გააჯღავრღებს, აჯღავრღებს) გულს მოუყვანს рассердить, сердить to irritate. ფეშკრეღ შადღ დადენ ზორადში დოკ დ|ო'დ|არ – ბავშვს თავისი მამა ძალიან გაუჯღავრღეღია, თავისი მამისთვის გული მოუყვანინეღია; ე ბზღრღეღო დოკ დ|ო'დ|არ ნანენ – ეს ბავშვი დეღას აჯღავრღებს.

დოკ დ|იღარ (დ|ეღლარ) dok d|iʒar (d|eblar) გრძმ. prx. trans. გულის დაღეღა (გულს დაუღებს) усердствовать to involve with great care. თეგბოღრ ბათხავ დოკ დ|იღარ დეხრ – საკეთეღელი საქმე გულის დაღეღას მოითხოვს; ოღუს ბათხან დოკ დ|იღარ – მან საქმეს გული დაუღო.

დოკ დ|ოღარ (დ|ეღლარ) dok d|oʒar (d|eblar) გრძმ. prx. trans. გაბეღვინეღა (გააბეღვინებს), გამხნევეღა, გათამამეღა подбодрить to encourage.

დოკ დ|უწარ dok d|uʒar გრღუვ. neprx. intrans. 1. გულის გაძღომა (გული გაუძღება), მოყირჭეღა, გულის ასუყეღა (აუსუყეღება) насытиться, насыщаться, пересытиться to satiate. 2. გაღატ. перен. fig. გულის ტკენისგან დაღუმეღა (და-

დუმდება), უთქმელად დადარდიანება молчание от обиды to keep silence from offence, to grieve silently.

დოკ დ|უწდარ dok d|uɕdar გრდმ. прх. trans. 1. გულის გაძლობა (გულის გაუძლობს), ამოგსება, დაკმაყოფილება, ასუყება принести удовлетворение, насытить, насыщать to satiate. ე ნახნ დაკმი ლაზემრ დახრევე დუწდიქ – ამ ხალხის გულები კარგმა ცხოვრებამ ამოგსო (დააკმაყოფილა); ოჯუნ ხჩკლივ დოკ დუწდიქ'ნქ, დითხ ცო დაყმაკრტქ – მას ხინკალმა გული აუსუყა და ხორცი ველარ შეჭამა. 2. გადატ. перен. fig. დადარდიანება (დაადარდიანებს) [o]печалить to make sad.

დოკ დ|შოგარ (ყშეგარ) doḵ d|ʋogar (qʋegar) გრდმ. прх. trans. გულის გატყნა (გაუტყნს) разбить сердце to discourage.

დოკდ|შოგ|დ|ადლნრ (დოკდ|შოგ|დ|ალინრ) doḵd|ʋogd|ajlnô (doḵd|ʋogd|alínô) შიმლ. прич. particip. გულგატყნილი с разбитым сердцем, разочарованный disappointed, broken-hearted. მარ ვადლჩქქ|დოლოქ ქერრ დოკ დშოგ-დადლნრ და – ქმრის სიკვდილის შემდეგ ქვრივი გულგატყნილია.

დოკ დ|შოგ|დ|ალარ doḵ d|ʋogd|alar გრდლევ. непрх. intrans. გულის გატყდომა (გული გაუტყდება) разбиться, сокрушиться (о сердце) to be disappointed. ო ყეჩონ ზორადში დოკ დშოგდადლნორ – იმ საწყალს ძალიან გასტყნოდა გული.

დოკ ებწარ (ოწარ) doḵ ebɕar (oɕar) გრდლევ. непрх. intrans. მიზიდვა (იზიდავს, გული მიუწევს) привлекать, тянуть to have a great desire to do sth. ყადრთ-ზეგრ დოკ ებწრ სქ – საზამთროზე გული მიმიწევს.

დოკ ებწუნრ (ოწუნრ) doḵ ebɕujnî (oɕujnî) შიმლ. прич. particip. მიმზიდველი, რაც გულს უნდა привлекающий attractive. ბაზრქქქ|დუჯ ვუმ (უმ) და დოკ ებწუნრ – ბაზარში ბევრი რამაა მიმზიდველი.

დოკ ეჯარ (ლეთხარ) doḵ eqar (letxar) გრდლევ. непрх. intrans. გულის აყრა (გული აყრება), გულის აცრეება охладеть сердцем, разочароваться to discourage. ყუდლრ სტაკონმაქ ოჯუნ დოკ ეჯრ – ქურდ კაცზე მას გული აუცრეუდა.

დოკ ეჯ|დ|არ (ლეთხდარ) doḵ eqd|ar (letxdar) გრდმ. прх. trans. გულის აყრა (გულს აიყრის), გულის აცრეება охладеть, разочароваться to cease to

love sth. ბათხახ დოკ ეკდიქ მალუცის – სამუშაოზე (საქმეზე) გული აიყარა მალუცამ.

დოკ ეკ|დ|ითარ (ლეთხ|დ|ითარ) doḵ eq|d|itar (letx|d|itar) გრდმ. прх. trans. გულის აყრევინება (გულს ააყრევინებს) заставить разочароваться to make discouraged. მიჩრ დაბწხედშე დოკ ეკდითქ სოგრ შუდ ქორთმჷხ – ზოგმა ნაცნობმა თავის თავზე გული ამაყრევინა.

დოკ ვადარ|დ|ალარ doḵ vadar|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. გულის ტკენა (გული ეტკინება) удручаться, болеть (о сердце, душе) to have a heart pain, to be disappointed. მაცნე ჩურჩობ მუდსნ ხოსრ სო, დოკ ვადარლა სქ – როცა შინაურზე სიცუდეს [გა]ვიგებ, გული მტკივდება.

დოკ ვადარ|დ|არ doḵ vadar|d|ar გრდმ. прх. trans. გულის ტკენა (გულს ატკენს) удручать, удручить to regret. მოსჩრ ამბუდვ დოკ ვადარლო სქ – ცუდი ამბავი გულს მტკენს.

დოკ თემ|დ|არ doḵ teš|d|ar გრდმ. прх. trans. გულის დაჯერება (გულს დააჯერებს), დარწმუნება убедить сердце, убедить, убеждать to convince one's heart. ჟეგრქ მოსჩ ამბუდ ხაყინრ დახქ დად დოკ თემდ – ცხვრიდან ცუდი ამბავი რომ გაიგო, დასარწმუნებლად წავიდა პატრონი.

დოკ თივარ doḵ tivar გრლუგ. непрх. intrans. გულის დამშვიდება (გული დაუშვიდდება), [გულის დასვენება (დაისვენებს)] успокоиться (о сердце) to calm oneself. ლაწიმ დადნ ბნდერ ჰალ დქდადლჩე, დოკ თივქ სქ – ავადმყოფი ბავშვი რომ მოჩჩა, გული დამიმშვიდდა.

დოკ დანტარ (იტარ) doḵ d|ātar (iṭar) გრლუგ. непрх. intrans. შეზინდება (ეზინდება) брезгать, испытывать отвращение to hate. ფჰიტეხ დოკ იტქ სქ – ბაყაყი შეზინდება [მატლისგან ჩემი გული გარბის].

დოკ კიკლიმაქ დქერწარ (ჰქერწარ) doḵ k|iklimak d|erčar (herčar) გრლუგ. непрх. intrans. გულის (უკუღმა, თავდაყირა) გადატრიალება охладеть, передумать to change one's mind.

დოკ ლაწ|დ|არ doḵ lač|d|ar გრდმ. прх. trans. გულის ტკენა (გულს ატკენს) причинить душевную боль to break one's heart. თჩგზეს ადუშეხ დოკ ლაწდქ სქ – თენგიზმა ტყუილად გული მატკინა.

დოკ მოსარ|დ|ალარ dok mosar|d|alar გრღუგ. neprx. intrans. გულის გაფუჭება (გული გაფუჭდება), გუნების გაფუჭება огорчиться to distemper, to loose good mood.

დოკ მოსარ|დ|არ dok mosar|d|ar გრღმ. prx. trans. გულის გაფუჭება (გულს გაფუჭებს), გუნების გაფუჭება огорчить, испортить настроение to make distempered. გიოს არსნენ დოკ მოსარდო – გიო არსენს გუნებას, გულს უფუჭებს.

დოკ მუსტ|დ|ალარ dok must|d|alar გრღუგ. neprx. intrans. გულის რევა (გული აერევა).

დოკ მუსტ|დ|არ dok must|d|ar გრღმ. prx. trans. გულის რევა (გულს აურევს) вызывать тошноту to vomit, to make sb vomit. ღერ დავიწრო დითხოვ დოკ მუსტდიქ თხე – გაფუჭებულმა ხორცმა გული აგვირია.

დოკ რევა|დ|ალარ dok reva|d|alar გრღუგ. neprx. intrans. გულის რევა (გული აერევა) тошнить to vomit. მაწყ ვექ მელრეს დამწუ დოკ რევადალარ – ზოგ-ჯერ ღვინის სმას სდეგს გულის რევა.

დოკ რევა|დ|არ dok reva|d|ar გრღმ. prx. trans. გულის რევა (გულს ურევს) вызывать тошноту to vomit, to make sb vomit.

დოკ ქოთ|დ|ალარ dok kot|d|alar გრღუგ. neprx. intrans. გულის წუხილი (გული უწუხს), შეწუხება, დალონება обеспокоиться, опечалиться, огорчиться to worry. სე კნათქ ცრმ ხეც სონე, დოკ ქოთლა სქ – ჩემი ბიჭისა არათერი ვი- ცი და გული მიწუხს.

დოკ ლაზარ|დ|არ dok yazar|d|ar გრღმ. prx. trans. გულის გაკეთება (გულს გაუკეთებს), გულის გახარება обрадовать, подбодрить to cheer up, to encourage. სე ბანდრევ დოკ ლაზარდიქ სქ – ჩემმა შვილმა გული გამიხარა.

დოკლონშა დ|ახარ (იხარ) dokyonša d|axar (ixar) გრღუგ. neprx. intrans. გულის შელონება (გული შეულონდება) упасть в обморок to go out of one's mind. ზორადშო მალდა-ლოწო ფსტუქწო დოკ ლონშა დახე – ძლიერ დაღლილ დედაკაცს გული წაუვიდა.

დოკ შელონბა|დ|ალარ dok šeyonba|d|alar გრღუგ. neprx. intrans. გულის შელონება упасть в обморок to annoy.

ლოკ ჭ[შ]ალ|დარ (ჭ[შ]ელ|დარ) **doḵ č[wa]y|d|ar (č[wa]ey|d|ar)** გრდმ. prx. trans. გულის გამაგრება (გულს გაიმაგრებს) крепиться (сердцем) to encourage, to hearten, to cheer up. ლოკ ჭ[შ]ალდებ, კნათ! – გული გაიმაგრე, ბიჭო!

ლოკ ხიტარ (ხეტარ) **doḵ xiṭar (xeṭar)** გრლუგ. neprx. intrans. გულის დაწყდება (გული დასწყდება) огорчиться, опечалиться to be sorry, to take sth to heart. ლაზემჩ ნაყბისტქ ვალარ ხოყდიე'ნე სოგო, ზორადში ლოკ ხიტქ სქ – კარგი მეგობრის სიკვდილი შემატყობინეს და ძალიან დამწყდა გული.

ლოკკირა დ|ალარ (ინარ) **doḵqira d|a'ar (ixar)** გრლუგ. neprx. intrans. 1. გადათქრება (გადაათქრებს) передумать to change one's mind. 2. იმედის გაცრეება (იმედი გაუცრეება) разочароваться to be disappointed.

ლოკკირა დ|ანარ (დ|ახარ) **doḵqira d|aḡar (d|axar)** გრდმ. prx. trans. 1. გადათქრებინება (გადაათქრებინებს) заставить передумать to make somebody change one's mind. 2. იმედის გაცრეება (იმედს გაუცრეებს) разочаровать to dissappoint.

ლოკ ჰეჯარ (ჰოჯარ) **doḵ heḡar (hoḡar)** ob. sm. see ჰანარ² haḡar². აგას ბანდერბანდრინ ლოკ ჰეჯო – ბებია შვილიშვილებს ეთერება [გულს უჩვენებს].

დაკ გაბტარ **daḵ ḡarṭar** გრლუგ. neprx. intrans. გულში ჩაწვდომა проникнуть в сердце to take into one's heart. ჰოხ მიენო ამბუო დაკ გაბტქ სო – შენზე ნალაპარაკევი გულში ჩამწვდა.

დაკ ჰაჯარ (ჰეჯარ) **daḵ haḡar (heḡar)** გრლუგ. neprx. intrans. დადარდიანება опечалиться to sadden. წყეგეც დაკ მა ჰიჯო! – მეტისმეტად ნუ დარდობ!

დაკავ დ|ეფცო **daḵav d|epcô** გული მიგრძნობს [მიაშობს], გიგრძნობს [გიაშობს] და ა. შ. сердце чует [рассказывает] my heart feels.

დაკვ დ|ეხარ **daḵv d|exar** გრდმ. prx. trans. გულის თხოვნა (გული ითხოვს); წადილი желать wish. დაკვ დ|ეხო სოხ ვაში ვაგარ – გული მთხოვს ძმის ნახვას.

დაკახ ეშარ **daḵax eṣar** გრლუგ. neprx. intrans. გულს დაკლება (გულს დააკლებს) огорчиться to disappoint. დაკახ ეშქ სო, ო მქ ცო ვეშქ – გულს დამაკლდა, ის რომ არ მოვიდა.

დაკო[ჰ] დ|ითარ (მეყ|დარ) **daḵo[h] d|itar (meq|d|ar)** გრდმ. prx. trans. დახსოვება (დაიხსოვებს) запомнить, запоминать to remember. დაკო[ჰ] დით! –

დაიხსომე! ო კნათევ ვუნელეც (უნელეც) დაკო[ჰ] ღანიში მეყოდრ – ის ბი- ჭი ყველაფერს კარგად იხსომებს.

დაკო[ჰ] დისარ (მეყარ) daḳo[h] d|isar (meqar) გრლუგ. непрх. intrans. გულში ხარჩენა (გულში ხარჩება), დამახსოვრება *оставаться в памяти, запомнить, запоминать to remember*. ო ჯუფ დაშნი დაკო დისქ სო – იმისი სიტყვე-ბი გულში ჩამჩხა, დამამახსოვრდა.

დაკმაქ ოთარ (ეთარ) daḳmak oṭar (eṭar) გრლუგ. непрх. intrans. გულზე დადგომა (დაადგება) *застряť (в горле) to stick sth (in one's throat)*. მაჯო ბაკალ დაკმაქ ოთქ სო – ჰურის ლუკმა გულზე დამადგა.

დოკგეზელ dokgezel შშიშარა, მფრთხალი *пугливый, трус coward*. ბათხან წყეგეც თხილლახო სტაკოხე ალოლო დოკგეზელ – საქმეში მეტად ფრთხილ კაცზედაც ითქმება *შშიშარა*; დოკგეზელ სტაკ ცო ღალავ – შშიშარა კაცი არ ვარგა.

დოკ|დ|აკინო dok|d|aḳinō შიშლ. прич. particip. გულდამწვარი *скорбный, опечаленный saddened, sorrowed*. ბანდერ დალინო ნან დოკდაკინო ღედაღე – შვილ-მკვდარი დედა გულდამწვარია [გულდამწვარი ზის].

დოკდარო dokdarī გულდაკოდილი, გულდარდიანი с раненым сердцем *mournful*. დოკდარო დაშ, ლე ბოთხ ცო თეგლაგე, ფუმაყ (უმაყ) ქორლოქ იხო – დარდიანად ყოფნისას საქმეც არ კეთდება, ყველაფერი ხელიდან გეცლება [ცვივა].

დოკ|დ|ასტინო dok|d|astinō შიშლ. прич. particip. გულგახსნილი *откровенный, открытый frank, open-hearted*.

დოკ|დ|ატ|დ|უენი dok|d|at|d|ujnī შიშლ. прич. particip. გულის გასახეთქი *душу раздирающий, страшный frightening*. დოკდატდუენი ამბუდ დეუქ ღაჟმრქ ოც-გეც – გულის გასახეთქი ამბავი მოვიდა მთიდან ახლად.

დოკ|დ|აფხე dok|d|apxē გულთბილი, გულკეთილი *сердечный, тёплый kind-hearted*.

დოკ|დ|აშინო dok|d|ašinō შიშლ. прич. particip. გულდამდნარი, შეწუხებული *опечаленный, скорбный worried*. ცუცა ზორადში დოკდაშინო და – ცუცანე ძალიან შეწუხებულია.

დოკ|დ|აწი dok|d|ačī გულზეიადი *высокомерный arrogant, conceited, haughty, lofty*.

დოკ|დ|აჯოქ **dok|d|aqō** დიდგულა, ზვიადი заносчивый, гордый arrogant, conceited, haughty, lofty. იორდჭ ზორადში დოკდაჯოქ სტაკ ვა – იორდანე ძალიან დიდგულა კაცია.

დოკ|დ|აჯუქში **dok|d|aqujšī** ზმნს. нареч. adv. დიდგულად заносчиво, гордо arrogantly, proudly.

დოკ|დ|აჯინოქ, დოკ|დ|აჯინოქ **dok|d|ajinō, dok|d|ajlnō** გულმკვდარი, მეტად დანადვლიანებული убитый горем mournful. ბადრულქ, მარ ვალინოქ ფსტუდნოქ დოკდაჯინოქ დედალქ – შვილებიანი, ქმარგარდაცვლილი დედაკაცი გულმკვდარია [გულმკვდარი ზის].

დოკ|დ|ექსინოქ **dok|d|exkinō** შიმლ. прич. particip. გულდახურული, გულჩათხრობილი скрытный reserved, restrained.

დოკექინოქ **dokeqinō** შიმლ. прич. particip. გულაყრილი, გულგატეხილი разочарованный offended, broken-hearted. კოტქე შადრნ ვაშახ დოკექინოქ ვა – კოტქე თავის ძმაზე გულაყრილია.

დოკ|დ|ექენოქ **dok|d|e'enō** შიმლ. прич. particip. გულმოსული, გაჯავრებული рассерженный, сердитый irritated, angry.

დოკთეშინოქ **dokteshinō** შიმლ. прич. particip. გულდაჯვრებული, დარწმუნებული уверенный convinced, persuaded, assured.

დოკთიფუშ **doktivuš** გულმშვიდად со спокойным сердцем (душой) quietly, calmly. დოკ თიფუშ ხილუსო, მაცნქ საჩ ნაქტარ ქორდოს – გულმშვიდად ვიქნები, როცა ჩემს საკუთარ ბინას (სამწყემსო სადგომს) ვიშოვი.

დოკთხუშ **doktxuš** გულის ტირილით, გულდათუთქვით печалюсь, с плачущим сердцем mournfully. დოჰ დოკთხუშ შარნ დახქ – ქალიშვილი გულდათუთქვით წავიდა [თავისთვის].

დოკ|დ|ილოშ **dok|d|iļoš** გულდადებით, გულმოდგინედ, გულიანად усердно, усердствуя carefully, zealously. დოკ დილოშ ამბუდ მანეთხ, ვუნქ (უნქ) აღწ ლექერ თხოქ, ჰალ ადონათხ – გულიანად ვისაუბრეთ და, რის თქმაც გვინდოდა, [ამო]ვთქვით.

დოკიტრიკ **dokitrik** ზინლიანი брезгливый disdainful.

დოკინრიკ **dokixrik** об. см. see დოკლაკ doklak.

დოკლაკ **doklak** ანხელი, ბრაზიანი сердитый, злюка short-tempered, grumpy.

დოკლაკ ადმია შადრ ქორთინ და მოსი – ბრაზიანი ადამიანი თავისი (საკუთარი) თავისთვის არის ცუდი.

დოკლაწინი **doklacini** მიმლ. прич. particip. გულშემატკივარი сердобольный, сострадательный tender-hearted, responsive. ბზღრინმაქ ნანს დოკ ლაწინი ცომენ და – შვილებზე დედასავით გულშემატკივარი არავინაა.

დოკმოსი **dokmosi** ავეგული злой wicked.

დოკუშელი **dokpsheli** გულცივი холодный (о человеке) lukewarm. დოკუშე-ლი ადმია – გულცივი ადამიანი.

დოკლაზე **dokyaze** გულკეთილი, კარგი გულისა добрый kind, kind-hearted.

დოკლაზე ადმია ჰამინას დეწი – კარგი გულის ადამიანი ყველას უყვარს.

დოკწადნი **dokchajni** გულწმინდა, მართალი чистосердечный, честный truthful, upright. დოკწადნი ადმია ჰამინას დეწი – გულწმინდა ადამიანი ყველას უყვარს.

დოკჰეკუნი **dokhequni** მიმლ. прич. particip. მოალერსე, გულთბილი ласковый, добросердечный hearty.

დოკარჭი **dok'archi** გულშავი, ავეგული со злым сердцем, злой wicked.

დოლ¹ დდ **dol**¹ jj დოლი (საკრავი) барабан drum.

დოლ² დდ **dol**² dd დოლი (ბატკნის მოგების დრო) окот овец, время окота овец Dol (process, time when lambs are being given birth). დოლ თებერვალ ახე[ჰ]-დოლი დებლა, მარტეს ცო თილუ – დოლი თებერვლის ნახევრიდან იწყება, მარტეს არ გადასცდება.

დოლ³ დ **dol**³ d წყრთა (ხელის ნაწილი იდაყვიდან შუა თითის წვერამდე) длина от локтя до конца среднего пальца span (the part of hand from elbow to the top of middle finger). ჰაცხუფ ამბუდ სტევ გაჩოდო, ჭაჭე ცჰა დოლ მოტ ბალო – მაგის ლაპარაკს რა გაათავებს, პირში ერთი წყრთა ენა უძევს.

დოლარ დდ **dolar** dd დოლარი доллар dollar. ესპანეთი დუკ ყივლეე ქოთლიენო აღნობი და დახენო მუშეხადანე, დოლარი ექვითო უდსრენა ჩურჩუდში – ესპანეთში ბევრი სიღარიბით შეწუხებული ალვანელია სამუშაოდ წასული და იქიდან დოლარებს უგზავნიან შინაურებს.

დოლ-გარმონი **dd dol-garmõ** *jj* დოლ-გარმონი гармонь с барабаном drum and accordion. კნაო ქუდრწოეს დოლ-გარმონი დახკიქ დადას – ბიჭის ქორწილში დოლ-გარმონი მოიყვანა მამამ.

-დოლი **-doli** თანდ. послел. *ppr.* შემდეგ, მერე, შემდგომ *после later, then, after.* ცჰანნი გეფსუდოლი – ერთი კვირის შემდეგ. ეჰათდოლი – მას შემდეგ; მადნი დადყედოლი ვანო ჩუ ვიშენქ, ჩუა თოჰვისქ – პურის ჭამის მერე ვანო დაწვა და დაიძინა.

დო ბდ **dõ** *bd* ცხენი лошадь horse. დოწი ბაცავ ძვიროშ ვა, ცჰა დო მოყ ბა – უცხენო წოვათუში იშვიათადაა [ძვირადაა], ერთი ცხენი მაინცა ჰყავს; ტორ-ლეს დუდ დახკიქ – ტორლოამ (მამაკაცის საშინაო სახელია) ცხენები მო-რეკა.

დონქ ტუტ ბდ **donẽ tuṭ** *bd* ბორა, ცხენის ბუზი овод gadfly, horse-fly. დოწი ზორადში ქოთობო დო ტუტევ – ცხენს ძალზე აწუხებს ცხენის ბუზი (ბორა).

დოწლოვ ვბ **dõnlov** *vb* ცხენოსანი, მხედარი всадник horseman, rider. დოწლობი ბახკქ – ცხენოსნები მოვიდნენ; ტბათინ დღევბახ ინდურთი ბოტუნნი თაგუშ ბოფხბადონო დოწლობი ბახკქ ბუდსა დავდა – ტბათანის დღეობაზე ინდურთაში მიმავალი მოხდენილად ჩაცმული ცხენოსნები მოვიდნენ ღამის გასათევად.

დორისგეველ დდ **dorisqeval** *dd* დორისგეველი (ზღაპრების გმირი, დევისმაგ-ავარი, დიდი ტანისა და სუსტი აზროვნებისა) Дорисхевел (сказочный персонаж, великан со слабым умом) Dorisqeval (a tall and absent-minded hero of tales). ცჰანნი ლაჯინო კმატმაქ დორისგეველ დახრლოქ, ლაჯშირნა თუდრ-ლეხადორლო დუდტ-დადუნნი ნახ – ერთ მაღალ კლდეზე დორისგეველს უცხოვრია და იქიდან უთვალთქრებია მიმომავალი ხალხი.

დოჟუხუქ, დუჟუხუქ დდ **doṽxû, dūpxû** *dd* სამოსი одежда clothes. სანგო[ჰ] გოხკდიენო დოჟუხუქ დაჰ აჰი თხოგო – ეზოში [გა]დაკიდებული სამოსი მოგვაპარეს.

დოფხ დდ **dopx** *dd* ოფლი пот sweat.

დოფხ ინარ **dopx ixar** გრღუგ. *непрх. intrans.* იფლის მოსვლა (ოფლი მოსდის) потеть to sweat. ზორადში დოფხ ინო სო – ძალიან ოფლი მომდის.

დოფხ დ|ალარ **dopx d|a'ar** გრღუგ. *непрх. intrans.* ოფლის მოსვლა (ოფლი მო-უვა), გაოფლიანება *вспотеть to sweat, to perspire.* ცო მაკეშ ვანო, ჩტ დოფხ

დალარ დაზქ და სო – შეუძლოდ ვარ, ახლა ოფლის მოსვლა კარგია ჩემთვის; ბანდრენ დუჯ იტიშ დოფს დალქ – ბავშვს ბევრი სირბილით ოფლი მოუვიდა.

დოფს დ|ანარ (დ|ახარ) **dopx d|aqar (d|axar)** გრდმ. прх. trans. ოფლის მო-
დენა (ოფლს მოადენს) заставить вспотеть to make sb run with sweat. ნანას
დაფხერ ჩავ ლაწმრენ დოფს დანქ – დედამ ცხელი ჩაით ავადმყოფს ოფლი
მოადინა.

დოლ დდ **doy dd** დოლი скачки race. ქიქოყ დალჩონ დოლ მართოდორქ, ჰათხ
ვალენო დოლოვ ყარწერ ჩხნდრიგან, თადღზიგან ჯილდბადვორ – წინათ მი-
ცვალეხულს დოლს უმართავდენ და დაწინაურებულ მხედარს ჭრელი წინ-
დებითა და ხურჯინით აჯილდოებდენ.

დოშ¹ დდ **doš¹ dd** 1. სიტყვა СЛОВО word. დოშ დაღოჭ გერწ და აღმიანგო[ჰ] –
სიტყვა უდიდესი იარაღი აქვს აღამიანს; ჰქ დაშნი დაკოდა სო – შენი სი-
ტყვები მახსოვს; 2. რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი со-
ставная часть СЛОЖНЫХ ОСНОВ ИЛИ СЛОВСОЧЕТАНИЙ a component part of com-
plex root or word-combination.

დოშ აღარ **došal'ar** გრდმ. прх. trans. სიტყვის თქმა (სიტყვას იტყვის) сказать
слово to harangue, to say one's word, to speak. კიმოს შეყრახ დოშ აღარ –
კიმომ კრებაზე სიტყვა თქვა.

დოშ გაგ|დ|არ **doš gag|d|ar** გრდმ. прх. trans. სიტყვის შენახვა (სიტყვას შე-
ინახავს), პირიანობა хранить, сдержатъ слово to keep one's word.

დოშ-დოშ დ|ალარ **doš-doš d|al'ar** გრდუგ. непрх. intrans. წალაპარაკება (წა-
ლაპარაკება) поспориться to argue. ვაქარნ ვაშბიციტ დოშ-დოშ დალენო –
ძმები ერთმანეთთან წალაპარაკებულან.

დოშ დ|ალარ **doš d|al'ar** გრდმ. прх. trans. სიტყვის მიცემა дать слово to pro-
mise, to give one's word. ნაყბისტივ ვაშბინ დოშ დალარ – ამხანაგებმა ერთ-
მანეთს სიტყვა მისცეს.

დოშ დ|ოგარ **doš d|ogar** გრდმ. прх. trans. სიტყვის გატეხა нарушить слово
to break one's word.

დოშ² დდ **doš² jj** დოში тёшка acipenser's rib salted like ham. დოშ დაზქ ბაყუნბ
ჭარ ბა – დოში კარგი საჭმელი თევზია.

თართ დოშ დდ **tart doš jj** თართი солёная осетрина sturgeon.

დოხკ დდ **doxk** dd ღრუბელი облако cloud. ლამნახ დახკი ენი დეტე – მთებს ღრუბლის ჩრდილები ადგია [აყრია]; ლამუხ დახკიშ დიფუქ – ცას ღრუბლები გადაეფარა [ცაზე ღრუბლები დაწვენენ].

დოხკ დ|ოფლ|დ|ალარ doxk d|opl|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. ღრუბლით დაბურვა (დაიბურება), მოღრუბლვა покрыться облаками to be covered with clouds. თხა დოხკ დოფლდალი – დღეს მოიღრუბლა.

დოხკ დ|ოფლ|დ|ადლნო დ doxk d|opl|d|ajlnō d მოღრუბლულობა облачность cloudiness. ლამნახ დოხკ დოფლდადლნო დარ ფსარქეჰი – მთებში მოღრუბლულობა იყო გუშინ.

დოხკ დ|ოფლ|დ|ალინო doxk d|opl|d|alinō მიმლ. прич. particip. ღრუბლით დაბურული, მოღრუბლული покрытый облаками, облачный cloudy. თხა დოხკ დოფლდალინო ბა ლამ – დღეს ღრუბლითაა ცა დაფარული; დოხკ დოფლდალინო დე და – მოღრუბლული დღეა.

დოხტურ ვბ; დდ **doxtur** vb; jd ექიმი врач doctor. ცენებ დუხტურჰ ქორქეჰი გარასრ, ახხანქეჰი მოყ ბათხხი თილქსრ – წლეულს ექიმების ხელში ვიყავი, ნახეგარ ხანს მანც საქმეს მოვცდი [ავცდი].

დოჰჰ, გაზათხუდლჰ დდ dohā, gazapxuljlā jz გაზათხული весна spring. დოჰჰ დეჰქ, ფარხახი ქე დაჰქ დალუგე – გაზათხული მოვიდა, ფარქებებიდან ცხვა-რი საძოვრად გამოვა, საცაა; დოჰენადნო თოყალ ცუ ბა ქჰეჰებუნო – გაზათხულისთვის საკმარისი (სამყოფი) ქუმელია დასამზადებელი.

დოჰქოტო, დოჰქოტო დდ dohkoṭō, johkoṭō jz პირისახე, პირი лицо face. ქი-ქოყ ყონოხო ნახე დოჰქოტოხ მაჰკარკარუდ იხითო – წინათ ახალგაზრდა კაცები პირზე წვერ-ულგაშს უშვებდნენ; ჰანს ცო დაკოვა წაპრი-ბიძო, შადრ ქუდეგ დოჰქოტო წემდუნა – ვის არ ახსოვს წაპრი-ბიძა, თავისი ქუდით პირისახეს [რომი იწმენდდა (ს. ლაგაზიძე)]. *sb. cm. see ქოტო qotō.*

დოხს დდ **dōs** dd შეშა дрова firewood. დასახ წე ლაზიშ ლათმე – შეშას ცეცხლი კარგად მოუკიდე. ე დასი დედ მენაკ დალო? – ამ შეშის პატრონი ვინ არის, ნეტავი?

დოზ დდ **dōz** dd დოზა доза doze. ბზდრინ იქმეს წომლჰ კაწკო დოზ ნიშნოდო – ბავშვებს ექიმი წამლების პატარა დოზას უნიშნავს.

დრშაქ დდ **dōšak** dd დრშაქი, ლეიბი матрац, тюфяк mattress. ქიქოც ბაცბიგოჩქი დრშქი, ლიბი მიჩაჩქი დარ! – წინათ წოვათუშებს დრშაქები, ლეიბები სად ჰქონდათ!

დრაკო დდ **draḳō** dd დრაკონი дракон dragon. დრაკო სინამდვილე ცო არსბა-ლა, ჩქლობიგ და მოგონბადიენო ფალილო – დრაკონი სინამდვილეში არ არსებობს, ჩინელების მოგონილია ზღაპრებში.

დრამატურგ ვბ; დდ **dramaturg** vb; jd დრამატურგი драматург dramatist. ვადლო დრამატურგ ცომენს დალქ, მაჯიშ მს დუჯჩუდშ წერადორ – ჩვენში დრამატურგი არავინ გამოჩნდა, ლექსებს კი ბევრი წერდა.

დრო დდ **dro** jj დრო время time. ყაჩჩუდშ ქიქლოქ დრო წონალა, ყოჩჩუდშ მს – წინა არევ-დარევადმალინო დრო – მოხუცებს ძველი დრო მოსწონთ, ახალგაზრდებს კი – ახალი არეულ-დარეული დრო.

დროებით, დროებით **droebit, drovbit** adit. ზმნს. нареч. adv. დროებით временно temporarily. სო ჰათხრქ მშენებლობენმაქ მუშებად დროებით დისწულ ჰაჭვინას – ჩემ მაგვირად მშენებლობაზე სამუშაოდ დროებით დისწული გავგზავნე.

დრუჩი დდ **drūč** jj დრუჩი морда muzzle. ასევ შარჩ ტატქ დრუჩი ლაჯდიქ სო – ხბომ თავისი სველი დრუჩი მომიშვირა.

დუგდუგ: დუგდუგ ბაჰარ **dugdug: dugdug baḥar** გრდმ. прх. trans. წადუდუნება (წაიდუდუნებს), წაბუტბუტება пробормотать, проворчать to mutter, to mumble. სომაქ დოკ დუჯჩოვ დუგდუგ ბაჰარ სე მარნანას – ჩემზე გაჯავრებულმა წაიდუდუნა ჩემმა დედამთილმა.

დუგდუგ დარ **dugdug dar** გრდმ. прх. trans. ბურტყუნი (ბურტყუნებს), ბუნლუნი ворчать to grumble. სქ ავ დუგდუგ დოშ დედადერ ქორეჩქი ჩნდურ დალიშ – ჩემი ბებო ბურტყუნით იჯდა, ხელში წინდა ეჭირა რა; ბაბოს დუგდუგ დო – პაპა ბუნლუნებს.

დუდახ **dudax** ზმნს. нареч. adv. წელან недавно recently. დუდახ ჩამლოქ მატრ დადუნათხ – წელან გემრიელი სადილი ვჭამეთ.

დუდახგეც **dudaxge'** ზმნს. нареч. adv. წელანლა совсем недавно, только что just a few minutes ago. დუდახგეც გუვალქ მიტრო – წელანლა გამოჩნდა მიტრო.

დუდახლოქ **dudaxlū** წელანდელი недавний recent. დუდახლოქ ამბუდ – წელან-
დელი ამბები (ამბავი).

დუდგლასრ, დუდგლასრ დდ **dudgla'ō, dujdgla'ō** dd დიდგულა бузина
чёрная Sambucus nigra (Latin). კაწკან ბაშ, დუდგლასრ სტივრი თეგლო-რათხ
– პატარაობას დიდგულას სალამურებს ვაკეთებდით.

დუზ მდ **duz** jj ტრამალი степь steep.

დუტყნა დდ **dujtqna** dd სიწვრილე об. см. see დუტყნა **dujtqā**.

დუძრქ **dujhrē** 1. პირველად первый раз, впервые at first. ჟაგნო ხეტარ დუძრქ
ქალქიწი ღამდირას – წიგნის კითხვა პირველად თბილისში ვისწავლე. 2. об. см.
see დუძრქლოქ **dujhrēlū**.

დუძრქლოქ **dujhrēlū** პირველი, პირვანდელი, უწინდელი первый, первоначаль-
ный the first. დუძრქლოქ ბზდერ დეწლაძნაჯ დანო – პირველი შვილი უსაყ-
ვარლესი ყოფილა; დუძრქლოქ ლავ დილოქ – პირველი თოვლი დადო.

დუძრქქ **dujhrēč** სულ პირველად в самый первый раз at first, from the very
beginning.

დუძარ **dumar** თალხი, სადა ფერი (ფერისა) темный, не яркий simple-coloured,
light-coloured. ბაცბა ფსტეივ დუძარ ბასქ ქადრცხი დეფხორ – თუშის ქა-ლები
თალხი ფერის სამოსს იცვამდნენ.

დუძას-არკუმ ბდ **duma'-arxum** bd დანდური (დუძამხალი) портулак Portulaca
(Latin). დუძას-არკუმ ხამლოქ დაყარ და – დანდური გემრიელი საჭმელია.

დუძას[რ] მდ **duma'ra** jj დუძა курдюк fatty tail (of a sheep). ქქ დუძას[რ] ჰუდ-
ლეღ მაშოდო – ცხვრის დუძას ცხვრის ცხიმად ადნობენ.

დუქდლოქ, დუქდლოხ **dūdluq, dūdlux** დონდლო, ზანტი вялый, неповоротли-
вый awkward, clumsy. მქ ყოქლეჭეც დუქდლოქ და – ზოგი ახალგაზრდობაშივე
დონდლოა.

დურ|დ|არ **dur|d|ar** გრდმ. прх. trans. დამლაშება (დასალაშება), დამარილება [пе-
ре|солить, [по|солить to make sth salty. მატრ დურდინას – სადილი დავა-
მლაშე; დაყდუნა ყალ დუროდო – გასახმობ [საყადე] ხორცს ამარილებენ.

დურბიდ დდ **durbīd** dd დურბინდი, ბინოკლი бинокль binocular. თხე დურბიდევ
უდშო ლაზიშ დაგოდო, მქ ჩანჩი ლამნახ ხენბი გუ აღმინენ – ჩვენი ბინოკლი ისე
კარგად აჩვენებს, რომ შორეულ მთებში ხეებს არჩევს [ხედავს] ადამიანი.

დურგალ ვბ **durgal** vb დურგალი столяр carpenter. ღაზქ დურგალ ვაჩქ თა-
მუნნი: ლამზურ კარ-ფაჯური ხაბჟდიქ წენინ – კარგი დურგალი შეხვდა თა-მოს
(ქალის სახელია): ლამაზი კარ-ფანჯარა ჩაუსხა სახლს.

დურნი **durĩ** მლაშე пересоленный salty. მიზონ დურნი დაყარ დეწქ – ზოგს მლა-შე
საჭმელი უყვარს.

დურნი დოშ დდ **durĩ doš** dd უწმაწური სიტყვა скабрёзное слово obscene
word.

დურკ დდ **durk** dd კასრი (ხისა) ведро (деревянное) barrel, bucket. მიჩ ათავ ცჰა
დურკ შურაფ ეპწო ფსარ-ფსარლუნნი – ზოგი ძროხა ერთ კასრ რძეს იწვე-
ლის [სად]სადამოობით; დარკები ხენქ თეგოდრ – კასრებს ხისას აკეთებენ.

დურმუსტ დდ **durmusť** dd მჟაუნა щавель sorrel. ნახვ დურმუსტ ლეცქეჰი ჰაბ-ტქ
დაყრ, ლეცქეჰი დაყრელრ დო – ხალხი მჟაუნას გინდ ნედლსა ჭამს, გინდ
საჭმელში უშვრება.

დურმუსტალქ **durmusťalě** მჟაუნიანი щавелевый, со щавелем with sorrel.
დურმუსტალქ დითხ ჩამლქ და – მჟაუნიანი ხორცი გემრიელია.

დუროლ ჟ **durol** j სიმლაშე солёность saltiness. ჟე დითხონ ყადელ თეგდოშ დუ-
როლ დეწქ – ცხვრის ხორცს რომ ახმობენ [ყადად რომ აკეთებენ], სიმლაშე
ესაჭირდება.

დუსტარ დდ **dusťar** dd საზომი, საწყავი приспособление для измерения ём-
костей measuring dish. დუსტარ ქორდება'ელეთ, ო ნინლარნ შუქ მაძნა დაჰ
დუსტრათ ვაჟ – საზომი იშოვეთ რა და იმ ნინოანთ თავიანთ პურს (ხორბალს)
მიგუწყავდით. იხ. см. see დუსტარ **dusťar**.

დუქს დდ **dukã** dd 1. დუქანი кабак shop (old, small). შილოს დუქნეჰი შაქარ ეცქ
– შილომ დუქანში შაქარი იყიდა. 2. ვადატ. перен. fig. შარვლის, საცვლის უბე,
ბარტყი ширина pocket.

დულაბ ჟჟ **duyab** jj დულაბი раствор известковый (цементный) cementum (La-
tin). დულაბ წინი კედლუნანანრ ქჰექოღრ – დულაბს სახლის კედლების-თვის
ამზადებენ.

დუყ დ **duq** d უღელი иго yoke. ნიშას დუყ ღაზიში ებწო – ნიშა უღელს კარგად
ეწევა.

დუშაყ დდ **dušaq** dd დუშაყი (ბორკილი) **оковы** fetter. მე დო დუშეყწი ცო ჭედოლა, დუშაყ საჭირო და – ზოგი ცხენი უდუშაყოლ არ იჭედება (არ ინალება), დუშაყი საჭიროა.

დუხ დდ **dux** dd სუნამო **духи** perfume. მაჰოვ ზგლისქერქ ძვირფას ფრანგულ დუხ დაყითიქ სო – გოგომ ინგლისიდან ძვირფასი ფრანგული სუნამო გამომიგზავნა.

დუხკა დდ **duxkã** dd სარტყელი (ქალისა – განიერი, მოქსოვილი) **пояс** (женский) girdle, belt. წინუს დუხკნელ ადხნი ქორდს ახქ – [პატარძალი სარტყელისთვის ნართის საშოვნელად წავიდა.

დუჯ **duj** 1. ბევრი, მრავალი **много, множество** many, much. დუჯირ ნახე ალო – ბევრმა ხალხმა თქვა; დუჯირ ხანქქლოლო – ბევრი ხნის შემდეგ. 2. ზმნ. нареч. adv. ბევრი **много** many, much. დუჯ მუშებადინათხ – ბევრი ვიმუშავეთ.

დუჯირ ნაყე **dujic̣d naqv** მრავალი გზით, სხვადასხვა საშუალებით, ბევრნაირად **многими путями, разными способами** by using different ways, in every possible ways. დუჯირ ნაყე დინას ამბუდ სად ნაყბისტეგო, მან ცომ ხაწოდმაქ სო – ბევრნაირად ველაპარაკე ჩემს ამხანაგს, მაგრამ ვერა გაგავგონე რა.

დუჯარ|დ|ალარ **duqar|d|alar** გრდუგ. непрх. intrans. გამრავლება (გამრავლდება) **умножиться, умножаться** to breed, to multiply. ჰალო დუჯარლიბათ! – გამრავლდით! (დალოცვა).

დუჯარ|დ|არ **duqar|d|ar** გრდმ. прх. trans. გამრავლება (გაამრავლებს) **умножить, умножать** to breed, to spawn. ბადთქეს წიწლი დუჯარდიქ – ბათუკამ წიწლილები გაამრავლა.

დუჯაყ **duqa'** კიდევ ბევრი, ისევ ბევრი **ещё много, опять много** more and more. დუჯაყ დრო ღო, სანამ მადთხნ ვაშბუნხ ნიფსლაქ, ნახ მიჩხმაც ბიდნარათ დახწლათქ – კიდევ ბევრი დრო გავა, სანამ სამზეო (ქვეყანა) გასწორდება და ხალხი ყველგან ბედნიერად იცხოვრებს.

დუჯგეყ **duqge'** ზედმეტი, ზომაზე მეტი **слишком много, лишний** overmuch. დუჯგეყ ამბუდ დუდნი ადმიქ ჰათეყ ჭირულ იხრ ნახნ – ზედმეტად მოლა-პარაკე ადამიანი მაშინვე ჭირად უხდება ხალხს.

დუგინაირი duqič'nair ბევრნაირი много разных... various. **დუგინაირი ნახ დახე დედმიწ ზურგმაქე, ჰამიგოქეცე შუი დალ ვა** – ბევრნაირი ხალხი ცხოვრობს დედამიწის ზურგზე და ყველას თავისი ღმერთი ჰყავს.

დუგინადრათ duqič'najrat ზმნს. нареч. adv. ბევრნაირად многими разными способами variously. **დუგინადრათ ცადმადუნასე, საი ღაზოლ მადრღუდურ ცო მაგომაკი სი** – ბევრნაირად ვეცადე და ჩემი სიკარგე (სიკეთე) ქმარეულებს ვერ დავანახე.

დუგკაც duqka' ოდნავ რხედმეტი чуть-чуть больше a bit more. **ეე დითხი ჩამლი ყაურბა გეგებიე სტეფოს, მან თუმა დუგკაც დეცე** – ცხვრის ხორცის გემრიელი ყაურმა მოხარმა სტეფომ, მაგრამ მარილი ოდნავ მეტი მოუვიდა.

დუგუევი duqu[vi] მეტი, უფრო ბევრი больше more, a greater number. **ცენებ დუგუევის გორ ბეცე სტაჟხკლუჩონ** – წლეულს მეტი ვაშლი მოვიდა შარშანდელზე.

დუგწ, დუგჯერ duqč, duqč'er ზმნს. нареч. adv. ბევრჯერ много раз, многократ-но many times. **დუგწ ლივას ბადრიგონ, ბადერბადრიგონ: ადმინეე ბჟან სიკეთ მეწ თეგმა, მადხანმაქ ეგუხ საჟბე ცომ დისუდნო** – ბევრჯერ ვეუბნები შვილებს და შვილიშვილებს: ადამიანი ყოველთვის სიკეთეს უნდა აკეთებდეს, სამხეობაზე ამის მეტი არაფერი დარჩებაო; **დუგჯერ მარასო ჩდურთე დღეე-ბან, დუგჯერ აკმინას ოსი დალენ სთლი** – ბევრჯერ ვიყავი ინდურთაში დღეობებზე, ბევრჯერ [და]უხნთე იქ ღმერთს სანთლები.

დუგინანეჰი, დუგინ ხანეჰი du[q]xane[h], duqič xane[h] ზმნს. нареч. adv. დიდხანს долго for a long time. **დუგინანე ღეგადუნას ჰო სტეხომ** – დიდხანს ვიჯექი შენ ლოდინში; **დუხანე მა ჰედე** – დიდხანს არ დაიგვიანო (ნუ დაიგვიანებ).

დუჰ დდ **duh**, dd პირი (მჭრელი იარაღისა); წვერი (წინდისა), საქსოვის (წინდის, ქუდის...) საწყისი лезвие (режущего орудия); носочек носка, начало какого-л. вязания edge (weapon); tip (socks and etc.), the first meshes of sth to be knitted (socks, coif...). **სე შალთე დუჰ ღირი და** – ჩემი ხანჯლის პირი მჭრელია.

დუჰ დილარ duh, dilar გრდმ. прх. trans. ქსოვის დაწყება (წვერის დადება) начать вязать что-л. to begin knitting.

დუჰ დოც|დ|არ **duh, d|o'|d|ar** გრძმ. прх. trans. პირის გაწყობა (პირს გაუწყობს), გალესვა, მოპირვა *отточить to sharpen, to grind*. ნაჯგენ დუჰ დოც-დინას – ნაჯახს პირი გაუწყოყე.

დუჰ დოც|დ|ითარ **duh, d|o'|d|itar** გრძმ. прх. trans. პირის გაწყობინება (პირს გააწყობინებს), ალესგინება *заставить отточить, выправить to make sharpen, to make grind*. დუჰ დოცდით მჭედლენ დამჰნას დიკ – პირის გასაწყობად მჭედელს წაგუდე ცული.

დუჰ ნიფს|დ|არ **duh, nips|d|ar** გრძმ. прх. trans. ალესვა, მოპირვა *наточить to sharpen, to grind*. დიკ დენიკ დაჰ დაჩკარდალო, დუჰ ნიფსდარ დეხრ – ცული მთლად დაჩლუნგდა, ალესგას ითხოვს.

დღეობ დღ **dyeob** dd დღეობა *праздник fete-day*. სანებ სჰგო დღეებახ დუჰ ნახ დარჰ, ღაზჰ დრო გატარბადინათხ – სამების კართან დღეობაზე ბევრი ხალხი იყო და კარგი დრო გავატარეთ.

დღირიბ ვბ **dyirib** vb გოლიათი, დიდი ტანისა *великан, атлет giant*.

დღირიბსჰ **dyiribsჰ** გოლიათივით *подобный великану, атлету like a giant*. ვად ნახლო დუჰ ბაუგუჰ დღირიბსჰ დელოჰ ვასერ – ჩვენს ხალხში ბევრი ურევია გოლიათივით ტანადი კაცი; თალორჰ აბრაძ, გალიერჰ ლაქდადლნრ ვეფხვ მჰ ლაცდიერ ქალქი, დღირიბსჰ სტაკ ვარ – თალორიანთ აბრაძი, გალიიდან გამოვარდნილი ვეფხვი რომ დაიჭირა თბილისში, გოლიათივით კაცი იყო.

დღიურ¹ დღ **dyiur¹** dd დღიური (ხანაწერები) *дневник diary*. დღიერი მოწათინ ქიქოც ნიშნი წერადლორ, ფხილოჰ ლაგინუჰ ნიშჰ დარ, ზც ქული წერადლო – დღიურში მოსწავლეებს წინათ ნიშნებს უწერდენ, ხუთიანი უმაღლესი ნიშანი იყო, ეხლა ქულებს წერენ.

დღიურ² დღ **dyiur²** d დღიური (სამუშაო) *дело, выполняемое за день daily (work)*. ცჰა დღიურ და ე მუშეგო თაგდუნბ – ერთი დღიური აქვს ამ მუშას შესასრულებელი.

დჰაჰ დღ **dwa'** dd იარა, ნაიარევი, ჭრილობა *рана, рубец от раны, шрам wound*. გავარჯბადლნრ დჰაჰ ქასტჰ ცო დჰლა – გაავებული იარა მალე არ [მო]რჩება.

დჰაჰჰ ფოთოლ დღ **dwa'ě potol** dd მრავალძარღვა *подорожник plantain*. მუწკენ დაჰჰ ფოთოლ და ღაზჰ – მუწუკისთვის მრავალძარღვა კარგი.

დძეს დდ **dwe'** dd ღვიძლი печень liver. დძესქ წოდ ბათოთხ – ღვიძლის მწვადს ვწვავთ; ოჯუენ დძეს ლადწი – მას ღვიძლი სტკივა.

დძეს-დოკი დ **dwe'-doki** j მრ. მნ. pl. მკერდი, грудь breast. ო ფსტუმჩგოჩქი მაჯა დძეს-დოკი მა – იმ დედაკაცს დიდი მკერდი აქვს.

დძეს-ფჰათუდ დ **dwe'-phatuj** d ჯიგარი, გულ-ღვიძლი [ღვიძლ-ფილტვები] внутренности (печень с лёгкими) heart and liver [liver and lungs]. დძეს-ფჰათუენი თხაყ დადოლ დებათ: მქ დაჰ დურდებათ, კეჩო ყაურბა თაგებებათ – ჯიგარს დღესვე უბატრონეთ: ზოგი დაამარილეთ, დანარჩენისა [სხვისა] ყაურმა გააკეთეთ.

მოციხრ დძეს-ფჰათოწ (სტაკ) **mosičō dwe'-phatō (stak)** ანხელი, ავი, ცუდი გულ-ფილტვის (კაცი) злой, недобрый человек wicked, irritable. იცხუდ დად მოციხოჭრ დძეს-ფჰათოწ სტაკ ვარ – მაგისი მამა მეტად ცუდი, ანხელი კაცი იყო.

ე

ე, ეჰ **e, eh** მრ. მნ. pl. ები, ებე **ebi, ebe** ნაცვალსახელი ეს, ესენი, მეტწილად იხმა-რება მსაზღვრელად; სხვა ბრუნვებში ენაცვლება ეც[ჟი] **eq[ū]** (ხმარობენ ქალებიც, კაცებიც) местоимение **этот, эта, это**, в основном употребляется как определение; в других падежах выступает основа ეც[ჟი] **eq[ū]** (употребляют и женщины, и мужчины) pronouns **it, this, they**, are mostly used as determiners; in other cases they are altered by ეც[ჟი] **eq[ū]** (used by women and men). ე წა დაჯო და, ო წენბუდ მჰ კაწკა – ეს სახლი დიდა, ის სახლები კი პატარა; ჰად მოლგ წა და?! – ეს რაღანაირი სახლია?! *ob. cm. see ი, იჰ i, ih.*

-ე -ē 1. კავშ. союз conj. და и and. ფორე, ივენ ბარ ფსარე სოცა – ფორე და ივანე [და] იყენენ გუშინ ჩემთან; თხა ელანე, ფაქალე დაგა სო – დღეს ელენე და ფანცალე [და] ვნახე; ლესე, დან ვუდტო სანდრო ეგო – უნდა და იმიტომ მიდის სანდრო ცხვარში; ო სალომე ბანდრეწი ლეგდორე, ზორადში ბან მარ ლეგდორ –

ის სალომე უშვილო ყოფილიყო და ძალიან მდიდარი ქმარი ჰყო-ლოდა. 2. ნაწ. част. part. -ც, აგრეთვე тоже, также, и too, also, as well. ფორე ვარ ფსარე სოცრ, იგნე – ფორეც იყო გუშინ ჩემთან, ივანეც; თხა ელანე მაგრ სრ, ფრცალე – დღეს ელენეც ვნახე, ფანცალეც; ფჰორეხ დანიც ამლარ ესეჩი დარ, ონ ესეჩი ვარ – ვახშამზე ყველა ამანები (ქადაგიბეები) აქ იყვნენ, ისიც აქ იყო; მელე – რამდენიც.

ე, მე **Ē, Jē** კავშირი და, რომელიც გამოიყენება შეწყვეტილი საუბრის გასაგრძელებლად союз и, употребляющийся для продолжения прерванной беседы conjunction **and**, used for continuing interrupted speech. ...ე (მე) ო ლევდორიცას ჰოგო, ფსარე ხიმაქ დუდტრათხ მახკარან, ო ცუდ ვალვანორ ნაყმაქ! – ...და იმას გეუბნებოდი აკი, გუშინ წყალზე მივდიოდით გოგოები და ის (სატრფო) არ მოდენილიყო გზაზე! ...ე (მე) ლარაყ ავ ცუდ ლაქდალო სრ ჯაგილორქდაჩი! – ...და უცებ ნადირი არ გამომივარდა ჯაგებიდან!

ებლარ **eblar** გრდმ. прх. trans. 1. აგება (აგებს), აცმა, მოდება (სდებს, იღებს), მოგდება (მხრებზე) вдевать, продевать; накидывать (на плечи) to toss, to throw on, to thread. ბაბოს ბადლახ კოკ ებლო – ჰაჰა მხრებზე ტყაჰუჭს ისხამს. 2. მოხაზვა, ამოღება (იღებს) черпать (жидкость) to take out. თეკოს თჷგეგ რუელქ ხი ებლო – თეკო თუნგით რუდან წყალს იღებს. სრ. сов. perf. ოლარ **olar**. შარ ებლარ **šar eblar** გრდმ. прх. trans. შარის მოღება (შარს სდებს) придира-ться to carp, to cavil, to nag. აჰ ტყოყ ბჷშ შარ ებლოჩი სრ! – შენ კიდევ ყოველთვის შარს მღებ! სრ. сов. perf. შარ ოლარ **šar olar**.

ბებლარ: ტყრაშ ბებლარ **b|eblar: t̄qraš b|eblar**. გრდმ. прх. trans. ახალგაზრდული სამხიარულო შეყრის გამართვა (შეყრას მართავს) устраивать молодёжное вечернее веселье to arrange party for youths. გჰ ნათელდარი ტყრაშ ბებლოთხ – ხვალ ნათელაანთას შეყრას ვმართავთ. სრ. сов. perf. ბოლარ **b|olar**.

დებლ|დალარ **d|ebl|d|alar** გრდლუგ. непрх. intrans. დაწყება (იწყება) начинаться to begin, to start. ნახხ გეტსუჩილოლქ ღარჰქ მახრო დებლოა (დებლოლო) – ყველიერის შემდეგ დიდი მარხვა იწყება. სრ. сов. perf. დოლ|დალარ **d|old|alar**.

დებლ|დარ **d|ebl|d|ar** გრდმ. прх. trans. დაწყება (იწყებს) начинать to begin, to start. სრ. сов. perf. დოლ|დარ **d|old|ar**.

დებლარ d|eblar გრძმ. прх. trans. 1. დება (დებს) класть to put, to put in/into. ას ჟაგნო ესე[ჰ] დებლოს, ეტ შტოლმაქ – მე წიგნს აქ ვდებ, ამ მაგიდაზე; ქოთ-
მევ (ქოთმეს) გაგან დებლო – ქათამი კვერცხს დებს; მემცხორეს ნაბად ფე-
ნის ბებლო – მეცხვარე ნაბადს გვერდით იდებს. სრ. сов. perf. დილარ d|ilar. 2.
ხადება (ხადებს) вкладывать, класть (вовнутрь) to put in/into. ას რვეულ
უჯრი დებლოს – მე რვეულს უჯრაში ვდებ; ოჯუს მადვი ჰირწნი დებლო, მუ
დაჰ ცო მაყლალო – ის ჰურს ქვაბში დებს, რათა არ გახმეს. შ. დამარხვა (და-
მარხავს), დაკრძალვა, დასაფლავება хоронить burying. ო ფსტუდნო მაცანაკ
დებლოლო? – იმ ქალს როდის მარხავენ, ნეტავი? სრ. сов. perf. დიოლარ d|olar.

ებჟარ ebžar გრლუგ. непрх. intrans. უსიამოვნო შეგრძნება ამა თუ იმ ბგერითი ნაკა-
დისგან неприятное ощущение от того или иного звукового потока unplea-
sent feeling caused by any sound. ნან მუდშ მუ მარ, გარმონჟ თათანაც ებჟერ –
დელა ავად რომ იყო, გარმონის ხმაც კი არ სიამოვნებდა; ი ბანდრან ზედმეტ
ადქოთ ლაწმრენ ებჟე – ამ ბავშვების ზედმეტი ალიაქოთი ავადმყოფს უსი-
ამოვნებას ჰგვრის.

დებჟარ¹ d|ebžar¹ გრლუგ. непрх. intrans. წაქცევა (იქცევა) падать to fall down. თი-
ტენო მუხ დიბჟი – მოჭრილი მუხა იქცევა; ვახინო სტაკ ვებჟეშ ვოტურ –
მთვრალი კაცი, ეცემოდა რა, [ისე] მიდიოდა. სრ. сов. perf. დიოჟარ d|ožar.

დებჟარ² d|ebžar² გრძმ. прх. trans. 1. ტენა (ტენის), [შე]დება, [გა]ყრა всов[ив]ать,
вдвять to shove in. ჯიბი ტოტი მა დებჟი! – ჯიბეში ხელებს ნუ იყოფ!
2. შებმა (აბამს ხარებს ურემში) впрягать (быков в повозку) to yoke (oven).
ურმი ფსტარხ დებჟოს – ურემში ხარებს ვაბამ; ას ლობელდა[ჰ] ლოჭ დებჟოს –
მე ლობეში ჯჯოხს ვუყრი. სრ. сов. perf. დიოჟარ d|ožar.

დებჟ|დარ d|ebž|dar გრძმ. прх. trans. [წა]ქცევა ([წა]საქცევს) свали[вал]ть to make
fall down. დასაგო ბახჟი ნახე დაჯან კადრცხლი დებჟდიჟ – შეშაზე წასულმა
კაცებმა დიდი რცხილები წააქციეს. სრ. сов. perf. დიოჟ|დარ d|ož|dar.

ებრულ ebrul ებრაული еврейский Jewish. ებრულ მოტ ბანდროლე ღამბირას –
ებრაული ენა ბავშვობაში ვისწავლე.

დებტარ, დებტარ d|ebtar, d|eptar გრძმ. прх. trans. ყლაპვა (ყლაპავს) глотать to
swallow. ილოს ჭყემპო ლაწრენ ბაკლი ნასტ დებტორ – ილო ყელის ტკი-
ვილის გამო ლუკმებს ძლივს ყლაპავდა. სრ. сов. perf. დიობტარ d|obtar.

დებტრიკ, დებტრიკ **d|ebtrik, d|eptrik** მყლაპავი, ყლაპია **ГЛОТАЮЩИЙ, ТОТ, КТО** глотает; обжора one who swallows. ბაჯოფ ლაჰ ჰადწკი დებტრიკ ბა – დიდი გველი ჩიტების მყლაპავია.

ებწ|დ|ალარ, ეპწ|დ|ალარ **ebç|d|alar, epç|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. გაწვევა (იწვევს) **тянуться** to want, to prefer. ძუბაკ ნანეგუძჰ ებწლა – პატარა გოგონა დედისკენ წმიწვევს. 2. აწონა (იწონება) **взвешиваться** to weigh. 3. წველა (იწველება) **доить, доиться** to milk. ე დეთ ცო ებწლა – ეს ძროხა არ იწველებს. 4. წმონწვევა (იწვევა), გაბოლება **курить, куриться** to smoke. მწ პადწროზ ჩამლიშ ცო ებწლა – ზოგი პაპიროსი გემრიელად არ იწვევა [ვერ მოწვევ]. სრ. сов. perf. **ოწ|დ|ალარ oç|d|alar**.

ებწარ, ეპწარ **ebçar epçar** გრლმ. прх. trans. 1. გაწვევა (ეწვევა), აწვევა **тянуть, поднимать** to drudge, to toil. ნიშას დუყ ლაზიში ებწარ – ნიშა უღელს კარგად ეწეოდა. 2. წონა (წონის; იწონის) **взвешивать; весить** to weigh. აგქეს თხე სასწორმაქ ებწარ – აგაქა მატყელს სასწორზე წონის; ას ფხი ფუთ ებწარს – მე ხუთ ფუთს ვიწონი. 3. წველა (წველის) **доить** to milk. ბაბოს დეთ ებწარ – პაპა ძროხას წველის. 4. წვევა (ეწვევა, აბოლებს) **курить** to smoke. ოგუს პადწრუზ ებწარ – ის პაპიროსს ეწვევა. სრ. сов. perf. **ოწარ oçar**.

ებწ|დ|არ, ეპწ|დ|არ **ebç|d|ar, epç|d|ar** გრლმ. прх. trans. 1. გაწვევა (ეწვევა), გაჭიმვა (ჭიმავს) **тянуть, вытягивать, поднимать** to pull, to stretch. ფსტარჩავ ურუმ ებწობარ – ხარები ურემს ეწვეიან. ას ფხი ფუთ ებწობარს – მე ოთხ ფუთსა ვწვევ; ქუდ ყალიბმაქ ებწობარ – ქუდს ყალიბზე ჭიმავენ. 2. გადატ. **об. перен. см. fig. see ჰალ[არ] ებწ|დ|არ hal[ar] ebç|d|ar**. სრ. сов. perf. **ოწ|დ|არ oç|d|ar**.

ჰალ ებწ|დ|არ (ეპწ|დ|არ) **hal ebç|d|ar (epç|d|ar)** გრლუგ. непрх. intrans. ლები-ნება (აღებინებს) **рвать** to vomit. ბადერ მოწამლოდალი'ნე, ჰალარ ებწოდარ – ბავშვი მოიწამლა და აღებინებს. სრ. сов. perf. **ოწ|დ|არ oç|d|ar**.

დებწარ, დებწარ **d|ebçar, d|epçar** გრლმ. прх. trans. მიბმა (აბამს) **привязывать** to tie, to bind. სრ. сов. perf. **დ|ოწარ d|oçar**.

ებწ-გებწ|დ|ალარ, ეპწ-გებწ|დ|ალარ **ebç-qebç|d|alar, epç-qebpç|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. ზმორება (იზმორება) **потягиваться** to stretch oneself. ჰალარ ჰაწამდალინარ ბადერ ებწ-გებწლა – გაღვიძებული ბავშვი იზმორება. სრ. сов. perf. **ოწ-გოწ|დ|ალარ oç-qoç|d|alar**. 2. პრანჭკვა-გრეხა, პრანჭკვა **ломаться, кри-**

вляться to grimace. მაცლომცბ ებწ-გებწლაჰ! – როდემდის იბრანტებეი! სრ. сов. perf. ოწ-გოწ|დ|ალარ ოც-qoc|d|alar.

ებწ-გებწ|დ|არ, ებწ-გებწ|დ|არ **ebc-qebc|d|ar, epç-qepç|d|ar** გრდმ. прх. trans. გაწვეგ-გამოწვეგა (გაწვეგ-გამოწვეგს), გატემა და გამოტემა тянуть туда-сюда to stretch, to move aside. ე ჩხნდურ ღუკ ებწ-გებწდინას, მჰ ტყოს კაწკოწ და – ეს წინდა ბეგრი გაგწი-გამოგწიე, მაგრამ ისეგ პატარაა. სრ. сов. perf. ოწ-გოწ|დ|არ ოც-qoc|d|ar.

ეგარ **egar** გრდმ. непрх. intrans. შერეგა (შეერეგა), გარეგა, ჩარეგა перемешаться, перемеш[ив]аться, вмеш[ив]аться to join, to interfere. ტყამწ შარლუწ ვადლ-ჩეჰ|დოლოწგეგ ეგბ ალიქსი ნაყბისტილო – ცხრამეტი წლის შესრულების შემდეგლა გაერია ალექსი ამხანაგებში; კნათ ხილო ეგბ – ბიჭმა წყალში შეტოპა, გაურია; საქმულო იგნას – საქმეში ჩაგერიე. სრ. сов. perf. შერეგა-|დ|ალარ šereva|d|alar.

ეგ|დ|არ **eg|d|ar** გრდმ. прх. trans. გარეგა (გარეგს, გაურეგს), შერეგა, შეხაგება [с]мешать, вмешивать to mix, to implicate. სე ნანას ვენელო კაძიკ ყაჰქ ეგლიქ – ჩემმა დედამ ღვინოში ცოტა არაყი [მწარე] გაურია; ას სქ ქე ნიკუდცბ ეგლინას – მე ჩემი ცხვარი ნიკოს ცხვარში (ნიკოსთან) გავრიე; ის სტაკ მუძჩრ ამბუძლო ეგვიქ – ეგ კაცი ცუდ ამბაგში გარიეს. სრ. сов. perf. შერეგა|დ|არ šereva|d|ar.

ეგ|დ|არ **eg|d|ā** გრდმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund ეგ|დ|არ **eg|d|ar**. ვენელო ხი ეგდწ ცო ლეგ სოწ – ღვინოში წყლის გარეგა არ მინდა.

ეგზეგ|დ|არ **egzeg|d|ar** გრდმ. прх. trans. ერთმანეთში შერეგა (შეურეგს), არეგა, ათქვეგა перемешать, смешать to mix. ე ლებიგჰ, სიმინდჰ ვუწ (უწ) იშტ ეგზეგდირაძში? – ეს ლობიო და სიმინდი რატომ ასე აურიეთ ერთმანეთში?

ეგ|დ|არ **ev|d|ar** გრდმ. прх. trans. 1. აღება (იღებს) брать to take. ბზდრეგ ნეკ ევოდო – ბავშვი დანას იღებს. 2. ყიდგა покупать to buy. ვუნახი (უნახი) ევდწ ღუდ-ტათხ ქალიქრ – რაღაცის საყიდლოდ მივდივართ თბილისში [ქალაქში]. სრ. сов. perf. ეცარ **ecar**.

ეზო, ეზო, სწგო **ezô, ezô, sāngô** jz ეზო двор yard. წინგო ჰათხე ბუბკარქ ეზო ძეწე ხილოწ – სახლს წინ ყვავილებიანი ეზო უნდა ჰქონდეს.

დქეთხარ d|etxar გრღუგ. непрх. intrans. ატირება (იტირებს, ატირდება) заплакать to cry. ბანდერ დეთხე – ბავშვი იტირებს (ატირდება). დოჭ დეთხი – გოგონა ატირდა. უსრ. несов. imp. დქათხარ d|atxar.

ეთარ etar გრღუგ. непрх. intrans. დადგომა (დგება), გაჩერება; აღდგომა становиться, останавливаться; вста[ва]ть to stop, to stay; to stand up. ფსარღლუდ ნი ქე ნაქ-ტრეჭი ეთე – სალამოს ცხვარი ბინაში დგება. სრ. сов. perf. ოთარ otar.

ეთ|დარ et|dar გრღმ. прх. trans. დადგმა (დადგამს), დაყენება, გაჩერება ставить, останавливать to put, to place, to stop. შიოს ში სათიე აღი ეთობრ – შიო ორ ზვინს თივისას დგამს; ურემ სანგოჭი ეთობრ – ურემს ეზოში აყენებენ, აჩერებენ; ლაჭევ ფჭიტენ ბჭარკი ეთოდრ – გველი ბაყაყს თვალებს უშტერებს. სრ. сов. perf. ოთ|დარ ot|dar.

ბქეთარ ბ b|etar b (მრ. მნ. pl. დქეთრი დ d|etri d) 1. ბდ; bd მეწველი ძროხა, კამეჩი, ცხვარი... дойная корова, овца, буйвол... milking cow, buffalo, sheep... თხო-გოჭი ში ბეთარ ბა – ჩვენ ორი მეწველი გვეყავს. 2. გრღმ. прх. trans. წველა ძროხისა, კამეჩისა, ცხვრისა... (წველის) доить корову, овцу, буйвола... to milk the cow, buffalo, sheep... ში დეთ ბეთოს – ორ ძროხას ვწველი. სრ. см. see დქეთრი d|etri.

დქეთ|დალარ¹ d|et|d|alar¹ გრღუგ. непрх. intrans. ჩასხმა (ისხმება) наливаться to pour. სრ. сов. perf. დქოთ|დალარ¹ d|ot|d|alar¹.

დქეთ|დალარ² d|et|d|alar² გრღუგ. непрх. intrans. თართხალი (თართხალებს), ძგერა, აღელვება, ბორგვა биться, волноваться to flounder, to welter. ჰაწუკ გადლა-ცოჭი დეთლა – ჩიტი გალიაში თართხალებს. სრ. сов. perf. დქოთ|დალარ² d|ot|d|alar².

დქეთარ¹ d|etar¹ გრღმ. прх. trans. დახეთქება (დაახეთქებს), მიხლა, დარტყმა ударять (о пол...), хлопать to strike, to dash down. გონეჭი მეყ, ცოჭეკაც მახკან ვეთოს ჰო! – ჭკვიანად იყავი, თორემ მიწაზე დაგახეთქებ! სანახ ვერ ბეთოს – კარებს ქვას ვარტყამ. სრ. сов. perf. დქიშ|დარ d|iš|dar.

დქეთარ² d|etar² გრღმ. прх. trans. ჩასხმა (ასხამს), ჩამოსხმა отливать, вливать to pour. ას ჰირწნი შურ დეთრ – მე ქვაბში რძეს ვასხამ; ოჯუს დაშლიდქირ ტყი-ვენი თოფე ტყივი დეთრ – ის დამდნარი ტყვიისგან თოფის ტყვიებს ასხამს. სრ. сов. perf. დქოთარ d|otar.

დეტარ³ **d|et̩ar**³ გრდმ. прх. trans. წველა (წმოწველის) доить, сдоить to milk. სეფსტუნავ ვო დეთ ბეთორ – ჩემი ცოლი სამ ფურს წველის; კნათივ ჟე დეთორ – ბიჭები ცხვარს წველენ.

დეტორი d|etri მრ. იხ. мн. см. pl. see ბეთარ **b|et̩ar**. დეთორი ნაქტრენ გარგახ დაქე – მეწველი ცხვრები ბინის ახლომახლო ძოვენ.

ეთ-ვეტარ et-qet̩ar გრდლუგ. непрх. intrans. გასეირნ-გამოსეირნება (გაისეირნ-გამოსეირნებს), ბოლთის ცემა (ბოლთასა სცემს) прохаживаться, прогуливаться to walk to and fro, to perambulate. ჟეგრეწ ვეცენო ბათო შადრის სანგოჩქი ეთ-ვეტორ – ცხვრიდან მოსული ბათო თავის ეზოში ბოლთასა სცემდა; ტათ-ბუდლან სტაკ ვიწვაჯუდში ბანრეჩქი ეთ-ვეტორ – ფულიანი კაცი ბანარში ამაყად მიდგებ-მოდგებოდა. სრ. сов. perf. **ოთ-ვეტარ ot-qot̩ar**.

ედრთვან, ეედრთვან, ადრთვან, ეადრთვან ejrtvã, 'ejrtvã, ajrtvã, 'ajrtvã ბლომად, მრავლად множество, порядочно (много) many, much, great number. ბაცბიგოჩქი ედრთვან ჟე დარ – წოვათუშებს ბლომად ცხვარი ჰყავდათ.

ედჯვეწ ejčvč ეჭვიანი ревнивый, мнительный jealous. თინეგო ედჯვეწ მარ ვა – თინას ეჭვიანი ქმარი ჰყავს.

ედჯნო, იჯნო დ **ejq̩nō, iq̩nō** d 1. ნახტომი (ადგილი) место, откуда прыгнули a place where sb has jumped or fallen. ესევადხი იტურ იჯნო დო – ამ ადგილს იტურის (კაცის სახელია) ნახტომს ეძახიან. 2. ძალიან დაქანებული ადგილი отвесная местность quite askew place. ლამუჩქი ცჰან მათეჩქი ედჯნო და – მთაში ერთგან ძალიან დაქანებული ადგილია.

ეკალ, ეკელ ბდ **eḳal, eḳel** bd ეკალი колючка thorn. ტარკეს ჯაგეწ ეკალ ყალქ სო – თითში ჯაგის ეკალი შემერჭო.

ეკალ ხეცეწ eḳal xeci ეკალი (ბუსუსი) დააყარა, აბურძგლა, ბუსუსი აეშალა, ჟრუანტელმა დაუარა пробежал мороз по коже (по спине) to tremble.

დეკარ d|eḳar გრდლუგ. непрх. intrans. დაცვენა (დაწსცვივა), ჩამოცვენა, ჩაცვენა осыпаться, опасть to fall. სოგოჩქი ნაყაჩქი გორი დეკე – მე გზაში ვაშლები დამიცვიდა; ხენხან ფოთლი დეკე – ხიდან ფოთლები ჩამოცვიდა. უსრ. несов. imp. **აკარ aḳar**.

დეკ|დარ¹ **d|eḳ|d|ar**¹ გრდმ. მრ. прх. мн. trans. pl. ჩამოყრა (ჩამოყრის), გადმოყრა [с]кинуть, [в]сыпать, [на]сыпать, [с]бросить to throw down, to throw into.

დონეუ თადღზი დეკდიქ – ცხენმა ხურჯინები გადმოყარა; ოგარ ხენხი (ხენ-მაქრქ) ატმი დეკდიქ – იმათ ხიდან ატმები ჩამოყარეს; ვორი თადღზედ დეკ-დიქ – ვაშლები ხურჯინში ჩაყარეს. უსრ. несов. imp. აკ|დ|არ აქ|დ|არ.

დექ|დ|არ² d|eχ|d|ar² გრდმ. прх. trans. აკანკალება (ააკანკალებს) трястись, тряссти (от холода, лихорадки) to tremble, to shiver. ფშელგორქდაჩი ჰალრ ვეკვი-ქსრ – სიცივისგან ამაკანკალა. უსრ. несов. imp. აკ|დ|არ აქ|დ|არ.

ეკლარქ eχlārē ეკლქებიანი, მაგ., მცენარე иглистое, напр., рас-тение thorny e. g. plant.

ეკლერქ eχlērē ეკლებიანი, მაგ., ხელები в иголках, напр., руки full of thorns e. g. hands.

დელ d|el ნაწ. част. part. ლამის вот-вот nearly, almost (ენაცვლება დალ- d|al- ფუბე, რომელიც უერთდება სიტყვას заменяется основой დალ- d|al-, присоединяющейся к слову altered by the root დალ- d|al-, which is joined with the word). ე ქოთამ დაჰ დელ დალ – ეს ქოთამი ლამის მოკვდეს; ვაშრ ცო ველ გუვალ – ძმა ველარ გამოჩნდა; დაჰ დალითხრ ვაჩდალ შრომალაშ! – ლა-მის გავთავდეთ შრომისგან!

ელამ elam ელამი косоу, косоулауый squint-eyed. ელამ დაღნი ბჰარკი ჩც-ლუჩრ დუდტრივ ატამში ნიფსოდრ – ელამ თვალებს ახლანდელი ექიმები ადვილად ასწორებენ.

დელან|დ|ოლარ d|elā|d|olar გრლუვ. непрх. intrans. გაცინება (გაიცინებს) рассмея-ться to laugh. ეკუხ ილრ ველანგუდლუ – ამაზე ილო გაიცინებს.

დელარ დ d|elar d 1. სიცილი смех laugh. ბანდრენ ბაქეს დელარ იხრ – ბავშვს პირზე სიცილი მოსდის; ვასუდგო ველარ დალქ – ვასოს სიცილი წასკდა, გაეცინა; ის დაჰგოაჩი ტახტახანდრ დელარ და – მაგ გოგოს ხმამალალი სიცი-ლი აქვს. 2. გრლუვ. непрх. intrans. სიცილი (იცინის) смеяться to laugh. დუვ დილნას – ბევრი ვიცინე; კნათ ვილრ – ბიჭი იცინის.

დელან დალარ d|elā d|al'ar გრლუვ. непрх. intrans. სიცილის დაწყება (სიცილს დაიწყებს) начать смеяться to begin laughing. თამრი დელან დალქ – თამრიმ (ქალის სახელია) სიცილი დაიწყო.

დელ|დ|არ d|el|d|ar გრდმ. прх. trans. გაცინება (გააცინებს) рассмешить to make sb laugh. ყაჩჩრ სტაკოვ გოგეს ლედახინი ბანდრი დელდორ – მოხუცი კაცი გარშემო მსხდარ ბავშვებს აცინებდა.

დ|ელინი **d|elinî** მიმლ. прич. particip. მოცინარი смеющийся one who laughs. ველინი
კნათ – მოცინარი ბიჭი: დელინი დოჭ – მოცინარი გოგო.

ელჩი ვბ **elč** ხ ელჩი посол ambassador. ელჩგო დაჯოქ პასუხისმგებლობა და – ელჩის
დიდი პასუხისმგებლობა აქვს.

ემიგრანტი ვბ; დლ **emigrāt** vb; jd ემიგრანტი эмигрант emigrant. ემიგრანტენ დე-
ნი'ჭ-ბუსუ შარჩ ქვეყანა ნატროლა – ემიგრანტს დლეც და ლამეც თავისი
ქვეყანა ენატრება.

ქ დლ **ē** dd ჩრდილი, გრილო тень shadow. ლაჟმჟ დოტუშ კაკალ ენეჩქი დაჭ თიგ-
ნათხ – მთაში წასვლისას კაკლის ჩრდილში დავისვენეთ; მათხ ბუწუშ თხე
საგოჩქი ქ ეთჟ – შინს ჩასვლისას ჩვენს ეზოში ჩრდილი დგება; ქ ოთარ სტე-
ხოთხ – ჩრდილის დადგომას ველით.

ქდრო დ **ēndrô** jj ქდრო марена Madder, Rubia tinctorum (Latin). სე ავას გაგნი
ქდრუდუ დებადმიქ – ბებიაჩემმა კვერცხები ქდროთი შელება.

ენკე, ენკენქ ბუთ ბ **enķē, enķenē but** ხ ენკენისთვე, სექტემბერი сентябрь
September. ენკე ბათაჩქი ტყოყ აღნი დაფხნა და – ენკენისთვეში აღვანში კი-
დევ სითბოა (თბილა).

ქძლაყრ დლ **ēzla'ô** dd ენძელა подснежник, мерендера snowdrop, Merendera tri-
gyna (Latin). დოჭქეჩქი ჰამანეყ ჰათნდაჩქი ბუბკილოჩქი ქძლაყრ იხრ – განა-
ფხულზე ყველაზე პირველად ყვავილებში ენძელა ამოდის.

ეპისკოპოზ ვბ **episkopoz** vb ეპისკოპოსი епископ bishop, pontiff.

ერდო დ **erdô** j გომურში, სარდათში ჩასასვლელი სახლისა отверстие в доме
вниз (в хлев, подвал...) the way passing from house to the shed or cellar.
წედრენაჭო გუდმრი იხილადხ ერდო დო – სახლიდან გომურში ჩასა-სვლელს
ერდოს ეძახიან.

ერთბაშათ **ertbašat** ერთბაშად сразу, заодно all of a sudden. ერთბაშათ ცომენ-
გამდიდრბადალა – ერთბაშად არავინ გამდიდრებულა.

ერთგულ **ertgul** ერთგული верный devoted. სოხ ერთგულ ჰოგო ცომენ და –
ჩემზე ერთგული შენ არავინ გყავს.

ერთნაირ **ertnair** ერთნაირი одинаковый similar. აღვირდბახ ერთნაირ კაბი დაფ-
ხურ თხოგო: სოგო'ჭ, სე დაშქეგო'ჭ – აღავერდობაში ერთნაირი კაბები გვე-
ცვა ჩვენ: მეც, ჩემს დასაც.

ერთობ **ertob** jj ერთობა, ერთიანობა **единство** unity. სე ვაჟარგო დაჯოფ ერთობ და ვაშბისაჲ – ჩემს ძმებს დიდი ერთობა აქვთ ერთმანეთში.

ერკვერცხ **erķvercx** dd ერბოკვერცხი **яичница** an egg fried in butter, omelette, scrambled egg. ერკვერცხ ბაცბიგოაჰი ჩამლიჩო დაყრელ და – ერბოკვერცხი წოვათუშებს გემრიელ საჭმლად აქვთ [მიღებული].

ეროვნებ **erovneb** j ეროვნება **национальность** nationality. ეროვნებ ცო და მთავარ მემლი დათასბადან, ჰათხრეჲ ადმინლობ და – ეროვნება არ არის მთავარი ვინმეს დასათასებლად, პირველი ადამიანობაა.

დერწარ **derçar** გრლუგ. **непрх.** intrans. მოტრიალება (მოტრიალდება), დატრიალება; მობრუნება, მიბრუნება **повернуться, завернуть, закружиться; пойти обратно** to turn. ატეხ ვერწინეს, ბჰორწ ბჰარბახეჲ სო – მარჯვნივ მივბრუნდი და მგელი შექმომხვდა; **ოსლან ვოტუშ, მამინ ვერწ!** – იქით მიმავალი მამიდასთან მიბრუნდი (შეიარე)! **მუხ დერწლეჰი გარი!** – აბა, უკან მოტრიალდი! **ერისტბიძი აღზან ცერლეჲ ვუხ ვერწი** – ერისტო ბიძა აღაზნის პირიდან უკან დაბრუნდა. უსრ. **несов. imp.** ჰერწარ **herçar**.

დერწილარ **derçidar** გრდმ. **прх.** trans. 1. დატრიალება (დაატრიალებს); მიტრიალება; დაბრუნება (დააბრუნებს, დაუბრუნებს), მიბრუნება **закружить; возвратить, повернуть** to turn, to return, to come back, to give back. ბატანშიაქ კოკამნიკაცო დერწინას – იატაკზე ბზრილა დავატრიალე; ჰულო ვოტუენი კნათ ვუხ ვერწინას – ტყეში მიმავალი ბიჭი უკან მოვაბრუნე; **ოჯუენ შარწ ტათებ დერწინას** – მას თავისი ფული დაუბრუნე. 2. გადატ. **перен. fig.** ავადმყოფის მდგომარეობის გაუმჯობესება **улучшение состояния больного, прийти в себя** to make better conditions for sick. **ლაწმარ წომლეჲ დერწილი** – ავადმყოფი წამალმა მოაბრუნა. უსრ. **несов. imp.** ჰერწილარ **herçidar**.

კიკლიმაქ დერწილარ **ķiklimak derçidar** გრდმ. **прх.** trans. გადაბრუნება (გადააბრუნებს), გადატრიალება, გადაქოთება, ყირამალა დაყენება **перевернуть вверх дном, опрокинуть, привести в беспорядок** to turn over. **დაჯალოჩო აღზნეჲ ლილეჲჲ კიკლიმაქ ბერწბიეჲ** – აღიდებულმა აღაზანმა ეტლი გადააბრუნა; **ბაღჩი ბახეჩო ჯაივ ვუმაჲ (უმაჲ) კიკლიმაქ დერწილი** – ბაღჩაში შესულმა ღორმა ყველაფერი გადაქოთა.

დერწილ დღ **d|ercilā** dd 1. მისაბრუნნი, მოსაბრუნნი, მოსახვევი место для развора, поворот turning. ლაჟმუ დოტუმ დოიგო ნაყრენაყ დერწილამი და – მთაში წასვლისას (მგ ზავრობისას) ცხენებს გზადაგ ზა მისაბრუნებლები აქვთ (ადგილი, სადაც შეუძლიათ ძოვონ და დაისვენონ); იცხენივჰ დერწილ და – მაგ მხარეს მოსახვევია. 2. გადატ. перен. fig. ის სტაკოჰ ისე ვერწილ ცო და – მაგ კაცს აქ დასადგომი არა აქვს этому человеку здесь нет житья this man has no dwelling here.

დერწ-ჰარწარ d|erc-ħarçar გრლუგ. непрх. intrans. მიბრუნ-მობრუნება (მიბრუნ-მობრუნდება), დატრიალება (საქმეზე) взяться за дело to do housework actively. წინუს ლეცემ დერწ-ჰარწარ მაძრლოჩუჰი – პატარძალი მონდომებით დატრიალდა ქმრის ოჯახში.

ესევე esev adit. adit. ზმნს. нареч. adv. აქ (ხმარობენ ქალებიც, კაცებიც) сюда (употребляют и женщины, и мужчины) here (used by men and women as well). თედოლე ესევე ვაღრ – თედოლე აქ, აქეთ მოდის. ობ. см. see ისევე isev.

ესევეჰი, ესევეჰი esejv[hê], esivh ზმნს. нареч. adv. აქეთკენი (ხმარობენ ქალებიც, კაცებიც) сюда, в эту сторону (употребляют и женщины, и мужчины) here, hither (used by women and men as well). ესევეჰი ბოლათ! აქეთკენი წამოდით! ესევეჰი ცომ დაგადა სო – აქეთკენი არაფერი მინახავს. ობ. см. see ისევეჰი esejv[hê].

ესევა, ესევა esevā, esvā jz ეს (აქ განთენილი) დრო და სივრცე, აქაურობა, აქეთა სივრცე (ხმარობენ ქალებიც, კაცებიც) эта местность (употребляют и женщины, и мужчины) this area (used by men and women as well). ზორამი დეწ სო ესევა – ძალიან მიყვარს აქაურობა. ობ. см. see ისევა esevā.

ესემცი esemci ზმნს. нареч. adv. აქამდე до сих пор up to here (აღნიშნავს მანძილს; ხმარობენ ქალებიც, კაცებიც обозначает расстояние; употребляют и женщины, и мужчины) (denotes distance; is used by women and men as well). ესემცი და ვაწ მოვსტ – აქამდეა ჩვენი მიწა. ობ. см. see ისემცი esemci.

ესერე eserē ობ. см. see ისერე iserē.

ესერნაჰი, ესერედაჰი eserna[h], eserēda[h] ობ. см. see ისერნა iserna.

ესე[ჰ] **ese[h]** *ess. ზმნს. нареч. adv.* აქ (ხმარობენ ქალებიც, კაცებიც) здесь (употребляют и женщины, и мужчины) here (used by men and women as well). ჰქვს ფსტუ-ბზდრი ესეჰი და? – შენი ცოლ-შვილი აქაა? *sb. см. see ისე[ჰ] ise[h]*.

ესკიმო დდ **eskimô** *dd* ესკიმო (ნაყინი) эскимо Eskimô (ice-cream). ესკიმო ჩამლწ მაროჟნ დაჟ, ფშელოხნ ლანიშ დაყლა – ესკიმო გემრიელი ნაყინია და სიცოვეშიც კარგად იჭმევა.

დესტარ **destar** *გრლუგ. непрх. intrans.* გასიეება (გასივდება) *распухнуть, распухать to swell.* ნატყარგორქდაჰი კნათგოჰი ტოტ დესტქ – ჩირქისგან ბიჰს ხელი გაუსივდა; ფუტკრივ თეფხინრ სტაკ ჰალრ ვესტქ – ფუტკრების დაკბენილი [ნაცემი] კაცი დასივდა.

დესტენრ **destenô** გასიებული, დასიებული *распухший swollen.* ნატყარგორქდაჰი ტოტ დესტენრ და სოგოჰი – ჩირქისგან ხელი გასიებული მაქვს.

დესტნრ დდ **destnô** *dd* დასიებული ადგილი, სიმსივნე *опухшее место, опухоль swelling, rumour, a swollen place.* დუჯინრ ხალოჟ დესტნრ აქქეს წომლივ ჰალრ დქდიქ – დიდი ხნის დასიებული ექიმმა წამლებით მოარჩინა.

ეტ|დ|ალარ **et|d|alar** *გრლუგ. непрх. intrans.* გაშლა (იშლება), მოფენა (მოეფინება), ქვეშ გაგება *расстилаться to spread.* სრ. *сов. perf.* **ოტ|დ|ალარ ot|d|alar.**

ეტაჟერკ დდ **etažerķ** *dd* ეტაჟერი *этажерка bookstand.* თხქ ეტაჟერკ ბჰჰ ჟავნლხ დუწინრ ლათერ – ჩვენი ეტაჟერი მუდამ წიგნებით სავსე იდგა.

ეტარ¹ **etar¹** *გრლუგ. непрх. intrans.* სკდომა (სკდება), ბზარვა *лопаться, трескаться to crackle.* სტაქჰ კეჰ მახორხ სიგრქდაჰი ატადში ეტქ – ჭიქა მდულარე წყლისგან ადვილად სკდება. სრ. *сов. perf.* **დატარ datar.**

ეტარ² **etar²** *გრლმ. прх. trans.* გაფენა (ფენს) *стлать to spread.* ფსტუჟროვ მათხმაქ ეტორ სიმინდ – დედაკაცი მზეზე ფენდა სიმინდს. სრ. *сов. perf.* **ოტარ otar.**

ეტ|დ|არ **et|d|ar** *გრლმ. прх. trans.* დახევა (ხევის), გახეთქვა, დაგლეჯა, გაპობა, დაპობა, გახლეჩა, გარღვევა (წყლისა) *рвать, разрывать, раздирать, раскалывать, колоть, расщеплять to cleave, to split, to tear to pieces.* თიშიქ ქადრცხი ეტლოს – ძველ სამოსს ვხევე; **დალუმნანრ დოს ეტდინას** – ზამთრისთვის შეშა დავა-პე. სრ. *сов. perf.* **დატ|დ|არ d|at|d|ar.**

დეტ|დარ d|eṭ|dar გრძლ. прх. trans. 1. გადაყვანა (გადაჰყავს) переводить to transfer, to move. 2. ჭკუიდან შეშლა (ჭკუიდან შეშლის), გადარევა сводить с ума to madden. სრ. сов. perf. დ|ოტ|დარ d|oṭ|dar.

ეტ|დითარ eṭ|ditar გრძლ. прх. trans. დაპობინება (დააპობინებს) заставить [на]колоть, [на]рубить to make sb cleave sth. ელნეს გიუდგრ დოს ეტდითიქ – ელე-ნემ გიოს შეშა დააპობინა.

ეტყეჭარ eṭq̄eṭar გრძლუგ. непрх. intrans. დაგლეჯა (დაეგლეჯება), შეშოფლეთა, დაფლეთა разорваться, изодраться to tear to pieces. ჯაგილო[ჰ] ქარცხონ მუდში ეტყეჭარ ხეცქ – ჯაგებში სამოსმა ცუდად შეშოფლეთა იცის; კაბ დაჰ ეტ-ყეჭქ სოგო[ჰ] – კაბა დამეფლითა.

ეტყეჭ|დარ eṭq̄eṭ|dar გრძლ. прх. trans. [და]ფხრეწა ([და]ფხრეწს), [და]ფლეთა разодрать, разорвать to tear to pieces. დოკ დეფქროგ ჟაგნო ეტყეჭდინას – გულმოსულმა წერილი დავფხრეწი.

ეტყეჭენო eṭq̄eṭenō მიმლ. прич. particip. დახეულ-დაფლეთილი разодранный tat-tered and ragged.

ეტითარ eṭitar გრძლ. прх. trans. ღებინება (აღებინებს) рвать to make vomit. ო სტა-კოგო დუჯინო ვენეგ ეტითიქ – იმ კაცს ბევრმა ღვინომ აღებინა; დუგ ბალდამ ეტითიქ ო გუდგო – ბევრი ბალდამი აღებინა მას. სრ. сов. perf. ატითარ aṭitar.

დეფლარ d|eplar გრძლუგ. непрх. intrans. 1. ძრომა (ძვრება) лезть, лазить, вползать to creep, to crawl. ცოკალ სოროდ დნფლო – მელია სოროში ძვრება. 2. გაჯდომა (გაუჯდება) пропитываться to mix. თუდხნ ნაჩხონ დეფლო (დნფლო) – მარლი ყველს უჯდება. 3. ჟონვა просачиваться to percolate. ხი აფსტარლო დეფლო – წყალი მიწაში ჟონავდა. უსრ. несов. imp. დ|ოლარ d|olar.

დეფსარ¹ d|epsar¹ გრძლუგ. непрх. intrans. ჩამოისვლა (ჩამოივა), დაშეება ([და]ეშეება) спускаться to come down. ქათმი ხენმაქრქ დეფსქ – ქათმები ხიდან ჩა-მო-ვიდნენ. სრ. сов. perf. დ|ოსარ d|osar.

დეფსარ² d|epsar² გრძლუგ. непрх. intrans. 1. ბერვა (იბერება) раздуться, дуться, пыжиться to swagger. სადუხ დანოშ ფჰათოდ დეფსქ – სუნთქვისას ფილტ-ვები იბერება. 2. გადატ. перен. fig. ე სტაკ ზორადში ვეფსქ – ეს კაცი ძალიან იბერება [იბლინძება] этот человек очень важничает this man is swaggering. სრ. сов. perf. დ|ოფსარ d|opsar.

დქეს|დ|არ¹ **d|eps|d|ar**¹ გრდმ. მრ. პრხ. მნ. trans. pl. ჩა|მო|ყვანა (ჩა|მო|ყვანს) спус-
кать кого-л. to take down. სრ. сов. perf. დ|ოს|დ|არ **d|os|d|ar**.

დქეს|დ|არ² **d|eps|d|ar**² გრდმ. პრხ. trans. გაბერვა (ბერავს) вздувать to distend. სრ.
сов. დ|ოქს|დ|არ **d|ops|d|ar**.

დქეშარ **d|epšar** გრდუგ. непрх. intrans. [და]ოხვნა (იოხვნება), თშვნა, მსხვრევა кро-
шиться, изломаться to crumble, to crumb. დაყ^რ მაღნ^რ [დაჰ] დეუშ^ე – ხმელი
ჰური იოშვნება. სრ. сов. perf. დ|ოქშარ **d|opšar**.

დქეშ|დ|არ **d|epš|d|ar** გრდმ. პრხ. trans. [და]ოხვნა (ოხვნის), თშვნა, მსხვრევა кро-
шить, ломать, раздроблять, разбивать to make crumble, to make crumb.
ყოლ^რ ბ^ს დაყ^რ მაღნ^რ დეუშ^დოს – ხარშოს გასაკეთებლად ხმელ ჰურს ვოშენი.
სრ. сов. perf. დ|ოქშ|დ|არ **d|opš|d|ar**.

დქეშრიკ **d|epšrik** თხვიერი то, что легко крошится, рассыпчатый crumbly,
friable. ლაზ^ე დოქსტ დეუშრიკ და – კარგი მიწა თხვიერია; ბეუშრიკ კარტო-
ფილ ჩამლ^ბ ბა – თხვიერი კარტოფილი გემრიელია.

დქეცარ **d|epcar** გრდმ. პრხ. trans. 1. წვნა (წნავს), ქსელვა, ქსოვა плести; вязать,
ткать to twine, to knit. წენინ გოგეხ ლობ დეუცოთხ – სახლის ირგვლივ ლობეს
ვწნავთ; კოწოლ დეუცოს – ნაწნავს ვწნავ; სე აგას ყარწ^ე მწშ^ე ბეუც^ლა-
თერ – ჩემი ბებია ჭრელ შალს ქსოვდა ხოლმე. სრ. сов. perf. დ|ოქცარ **d|opcar**. 2.
მოყოლა (ყეება, მოჰყეება) рассказывать to tell, to retell. ყაწ^ჩრა ნახე თიშ^მ
ამბუდ დეუც^რ – მოხუცი ხალხი ძველ ამბებს ჰყეება; აგას ბანდრიგ^რ ფალ
ბეუც^ტ – ბებია ბავშვებს ზღაპარი უამბო.

დქეც^ა **d|epcã** გრდმ. პრხ. trans. ინფინიტივია მასდარისტვის инфинитив для мас-
дара an infinitive for the gerund დქეცარ **d|epcar**. კოწოლ დეუც^ა ცო კეთ სწ^რ
– ნაწნავის წვნა არ ვიცი; ფალი დეუც^ა სტეხრას^რ ბანდერბანდრიგ^ე – ზღაპრების
მოსაყოლად ძელოდნენ შვილიშვილები.

დქეცუენ^ი (დქეც^ა|დქეწინ^ი)¹ **d|epcujnî (d|epcã|d|eçinî)**¹ მიმღ. прич. particip.
მოსაყოლი то, что надо рассказать sth to be told, retold. დუგ ვუმ (უმ) და
სოგო ჰოგ^რ დქეცუენ^ი – ბევრი რამე მაქვს შენთვის მოსაყოლი.

დქეცუენ^ი (დქეც^ა|დქეწინ^ი)², დქექ|დ|უენ^ი **d|epcujnî (d|epcã|d|eçinî)**²,
d|ek|d|ujnî მიმღ. прич. particip. შესაწირავი, შესავედრებელი (ზვარაკი) обещан-
ный (богу для жертвоприношения) donating (peace-offering). ბაბუდგო[ჰ]

თეყილაძნი დეფცანდეწინი ყოველშარე დარ: ლე ჩუძნი, ლე ჭეჭყ – ჰაჰას სალოცავისთვის შესაწირავი ყოველწელს ჰყავდა: ან ბატკანი, ან მოზვერი.

დეფხ|დ|ალარ d|epx|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. ჩაცმა (იცვამს) одеваться to dress, to clothe. ო დოჰ ლაზიში დეფხლა – ის ქალიშვილი კარგად იცვამს. სრ. сов. perf. დ|ოფხ|დ|ალარ d|opx|d|alar.

დეფხარ d|epxar გრლმ. прх. trans. ჩაცმა (იცვამს) одевать, надевать to dress, to clothe. ფშელ დამ დაფხე ქაძრცხი დეფხარ დაქი და – როდესაც სიცოცხე, თბილი სამოსის ჩაცმა კარგია; დამას წინი კაბ დეფხორ – და ახალ კაბას იცვამდა. სრ. сов. perf. დ|ოფხარ d|opxar.

დეფხ|დ|არ d|epx|d|ar გრლმ. прх. trans. ჩაცმა (აცმევს); შეკაზმვა (ცხენისა) одевать; седлать (лошадь...) to clothe, to caparison. ღურდ-ღურდე ნანას შარბ ბანდერ დეფხორ – დილ-დილობით დედა თავის ბავშვს აცმევს; ბიძის შარბ ქოკიკუი ბეფხობრ – ბიძა თავის ფენთეთრას (ცხენის სახელია) კაზმავს. სრ. сов. perf. დ|ოფხ|დ|არ d|opx|d|ar.

დეფხ|დ|ალარ d|ěpx|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. გაცხელება (ცხელდება), გათბობა греться, согреваться to warm, to grow warm. ღუი ღალიხ წარფეხ ბეფხლა – მწყემსები ზამთარში ცეცხლის პირას თბებიან. სრ. сов. perf. დ|ოფხ|დ|ალარ d|ěpx|d|alar.

დეფხ|დ|არ d|ěpx|d|ar გრლმ. прх. trans. გაცხელება (აცხელებს), გათბობა (ათბობს) греть to heat. ოჯუს ხი დეფხორ – ის წყალს აცხელებს. სრ. сов. perf. დ|ოფხ|დ|არ d|ěpx|d|ar.

დექარ d|eqar გრლმ. прх. trans. დაძახება (დაიძახებს, დაუძახებს), დაყვირება позвать, крикнуть to call, to invite. ოჯარგო'ე ჰაშელ დექარ დეწე – იმთაც სტუმრად დაძახება უნდათ; მენახ დექი – ვიღაცამ დაიძახა. უსრ. несов. imp. ვე-ქარ qekar.

დექ|დ|არ d|ek|d|ar გრლმ. прх. trans. 1. დაძახებინება (დააძახებინებს), დაყვირებინება заставить позвать, заставить крикнуть to make sb call, shout. ბანდერ დექლოს ლანჩირ აშარე – ბავშვს დავაძახებინებ მაღალი ხმით; გარი, ცჰა მოვ ბექებლექი ვაძნი – აბა ერთი სიმღერა დასძახე [ჩვენთვის]. 2. შევედრება (შეავედრებს), აღთქმა (აღუთქვამს) обещать богу (для жертвоприношения) to vow, to implore for. უსრ. несов. imp. დ|ულ|დ|არ d|uy|d|ar.

დექიდანა დექინი, დექიდანი **d|ek|d|ã|d|eçinî, d|ek|d|ujnî** მიმღ. прич. particip. შესაწირავი (დასათქმელი), შესავედრებელი назначенный, обещанный для жертвоприношения sth to be donated.

დექინი **d|ekinô** მიმღ. прич. particip. დაძახებული позванный called.

ელარ **eçar** გრდუფ. непрх. intrans. 1. მოშლა (მოიშლება), წყობილებიდან (მწყობრიდან) გამოსვლა [ис]портиться, расстроиться, расстраиваться (о предмете) to disorder, to be out of order, to madden. ე ბუზკატ წყეგუქ ქასტქ ელქ – ეს გარმონი მეტად ჩქარა მოიშალა. 2. გადატ. перен. fig. ე სტაკ დაჭქ ელქ – ეს კაცი სულ გამოტვინდა ЭТОТ ЧЕЛОВЕК СОВСЕМ ВЫЖИЛ ИЗ УМА this man has thoroughly become stupid.

ელენი **eçenô** მოშლილი, წყობილებიდან (მწყობრიდან) გამოსული испорченный, расстроенный, вышедший из строя disordered. ელენი საკეტ სანახ ნასტ დაჭ სარცლითნას ხელოსნეგრ – მოშლილი საკეტი კარებზე ძლივს გამოვაცვლევინე ხელოსანს.

დეყარ **d|eqar** გრდმ. прх. trans. გაყოფა (გაყოფს) разделить to divide, to share. ბედ ბალქჩრ ვაყარვ ქე ნიფს-ნიფს დეყრ – გაყრილმა ძმებმა ცხვარი სწორ-სწორად (თანაბრად) გაიყვეს.

სოდაჩქ დეყარ (აყარ) **soda[h] d|eqar (aqar)** გრდმ. прх. trans. გაყოფა (გაიყოფს) [раз]делить (между собой) to divide. შაქრლარ ქე ცარკეხ დეყრ სოდაჩქ – შაქროანთ ცხვარი სულზე [კბილზე] გაიყვეს. უსრ. несов. imp. აყარ **aqar**.

დეყითარ **d|eqitar** გრდმ. прх. trans. გაყოფინება (გააყოფინებს) заставить разделить to make sb divide sth. ნანას ბანდრიგრ კოტორ დეყითიქ ძშიფსელ – დედამ შვილებს ქადა გააყოფინა ოთხად. უსრ. несов. imp. აყითარ **aqitar**.

დეყინი **d|eqinô** გაყოფილი, განაწილებული разделённый divided.

დეყუენი **d|equjnî** მიმღ. прич. particip. 1. ნაწილებად გამყოფი ТОТ, КТО ДОЛЖЕН [раз]делить divisor. 2. ნაწილებად გასყოფი то, что надо [раз]делить dividend.

ეშარ **eçar** გრდუფ. непрх. intrans. 1. კლება (აკლია, დააკლდება), დაცოტაფება, მოკლება, ნაკლებობა недоставать, не хватать; не хватить to decrease, to shorten, to reduce. გონეს ეშარ ხალა და – ჭკუის ნაკლებობა სამძიმოა; ოგარ ტათებ დაკარდიენქ, ფხი სომ ეშქ – [იშათ ფული დათვალეს და ხუთი მანეთი და-

აკლდათ. 2. გადატ. перен. fig. იცხუდნ კაძიკ იშუ – მაგას ცოტა აკლია у него не-
многo не хватает this man is a little stupid.

დეშარ d|ešar გრდმ. прх. trans. დაპირება (დაჰპირდება) обещать to promise. კნა- თევ
ნაყბისტენ წული ბეშ – ბიჭი ამხანაგს წადებს დაჰპირდა; ფსტუდაშენ ტათბუ
ტარდ დიშნას – ცოლისდას ვერცხლის ბეჭედს დავპირდი.

დეშა d|ešā გრდმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара an
infinitive for the gerund **დეშარ d|ešar**. ბზდრივ ნანენ დეწქ დეშ – შვი-ლებმა
დედას უნდა დაუჯერონ.

ეშ|დარ eš|d|ar გრდმ. прх. trans. 1. [და]კლება ([და]საკლებს), შემცირება, დაცოტა-
ვება сбавить, уменьшать, уменьшить to decrease, to shorten, to reduce. ტათებ
დუხ თელოშ ეო სომ ეშბოს – ფულის მიცემისას სამ მანეთს დავაკლებ. 2.
გადატ. перен. fig. ვუხ (უხ) ეშდო[ჰ] სოხ! – რას დამაკლებ! Что ты возьмёшь с
меня! You can not hurt me!

ეშ|დარ eš|d|ā გრდმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара an
infinitive for the gerund **ეშ|დარ eš|d|ar**. სტაკოვ ვახუდნი ვუმ (უმ) ცო-ჰანნა
დეწქ ეშდ – კაცმა კუთვნილი რამე არაფის უნდა დააკლოს.

ეშარ|დ|ალარ ešar|d|alar გრლუვ. непрх. გაგიყება ([გა]საგიყდება) сойти, сходить с
ума to madden. ჰო ეშარვალინი? – შენ გაგიყდი? ო ეშარლა – ის გიყდება;
დაჰაჰ ეშარლას, სუდნ ვაუფას, დივჰ ფჰეინ ვეფცლას ფსტარაფა – მთლად გაფ-
გიყდები, გადაფიკარგები, იქით სოფლებს შევეფიცები ხარით (ს. გარსევა-
ნიძე).

ეშარ|დ|არ ešar|d|ar გრდმ. прх. trans. გაგიყება ([გა]საგიყებს) свести, сводить с ума
to make madden.

ეშენ ešenô მიმლ. прич. particip. დაკლებული, დანაკლისი недостача decreased, shor-
tage. ეშენ ტათებ ველრ მოც ლიბ სო – დანაკლისი ფული მერმის მაინც
მოძეცი.

ეშ|დიენ eš|d|ienô მიმლ. прич. particip. დაკლებული убавленный decreased, shor-
tened, reduced.

ეშმ|აკობ ešm|a|kob ჯი ეშმაკობა хитрость wile, trick. წყეწყე საქმლო კაწკო
ეშმ|აკობ და საჭირო – ზოგჯერ საქმეში პატარა ეშმაკობაა საჭირო.

ემეშინრ **ešmešinō** მოსულელი, შერეკილი, გიჟბაჟი придурковатый stupid, silly. ემეშინრ ადმიქ გონიხრ ნახლო ჩაგროლა – მოსულელი ადამიანი გონიერ ხალხში იჩაგრება.

ემუდნრ **ešujnī** მიმლ. прич. particip. ნაკლული, ნაკლები недостающий, недостаточный, недостаток incomplete, not full, less. ემუდნრ ჟე მიხუხ დეწეთ ვად ლეხა? – რომ აკლია, ის ცხვარი სად უნდა ვეძებოთ?

ემუხრ გონქ **ešučō gonē** ჭკუანაკლები, ჭკუათხელი слабоумный feeble-minded. ემუხრ გონქ ადმიან ყახეთდუდნა და – ჭკუანაკლული ადამიანი შე-საბრალოსია.

ემუშ **ešuš** 1. ნაკლული, ნაკლები неполный, недостающий not full, incomplete, less. ე სტაქს ემუშ და – ეს ჭიქა ნაკლულია; აჰ სრ ემუშ ტათებ თელრაჰი – შენ მე ნაკლებ ფულს მაძლეე! 2. სულელი слабоумный stupid, feeble-minded. ე სტაკ ემუშ გუ – ეს კაცი სულელი, ჭკუანაკლული ჩანს.

ემინრ **ešinō** მიმლ. прич. particip. გიჟი, ხელი, გადარეული, შეშლილი, ჭკუანაკლები слабоумный, сумасшедший mad, stupid, feeble-minded. სო კაწკო ვაშ ალ-ნიჰი ემინრ კატრ ლელერ – მე რომ პატარა ვიყავი, ალვანში შეშლილი კატო დადიოდა; ჰო ემინრ ხუმ ცო ვაჰრ! – შენ გიჟი ხომ არა ხარ!

ემმაყრ დდ **ešma'ō** dd ეშმაკი чёрт devil.

ემძს წე დდ **ešmā ce** jj ჭიაკოკონა (ანთებდნენ დიდ ოთხშაბათს და ახტე-ბოდნენ ხოლმე) костёр (разводили в Страстную среду и прыгали через него) Chiakokona (the holiday when the fire was lighted on great Wednesday and people jumped over it).

ემძს ღრ ბდ **ešmā dō** bd ნემსიყლაპია стрекоза dragonfly.

ეც|დ|ალარ **ec|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. მოკურცხვლა (მოკურცხლავს), გაქანე-ბა, უცხად მოწყვეტა ადგილიდან пуститься бежать to rush. მასთხოვ ვადგ-ჩეჰი გეზელ სტაკ ჰათუც ეცლა – მტრის დანახვაზე შშიშარა კაცი მაშინვე მოკურცხლავს; ყუფ ფხაკალს ეცვალ – ქურდმა კურდღელივით მოკურცხ-ლა; 2. გაფრენა (გაფრინდება), აფრენა взлететь, улететь to fly away, to fly up. ხენმაქრქ ჰადწკი ეცდალი'ნე, ვაველო ხაბჟე – ხიდან ჩიტები [გ]აფრინ-დნენ და ყანაში დასხდნენ.

ეცარ **ecar** გრძ. prx. trans. 1. აღება (აიღებს) **ВЗЯТЬ to take**. თხა სამსახურელქ ღუნალ ეცოს – დღეს სამსახურიდან ჯამაგირს ავიღებ. 2. ყიდვა (იყიდის) **КУПИТЬ to buy**. თხა ჟაგნო დეწეს ეცა – დღეს წიგნიც უნდა ვიყიდო; ოჯუს ქაღბი ეცა – მან ქუდები იყიდა. უსრ. несов. imp. **ევ|დარ** **ev|dar**.

ეცითარ **ecitar** გრძ. prx. trans. 1. აღებინება (ააღებინებს) **заставить, разрешить ВЗЯТЬ, ПОДНЯТЬ to make sb take sth**. ბრიგადლეს მუშიგო დოლ ეცითიქ – ბრიგადირმა კოლმეურნეებს თივა ააღებინა. 2. ყიდვინება (აყიდვინებს) **заставить КУПИТЬ to make somebody buy something**. თინას ვაშეგო კაბ ეცითიქ – თინამ ძმას კაბა აყიდვინა.

ეცეც|დ|ალარ **ecqec|d|alar** გრძ. непрx. intrans. მოკურცხვლა (მოკურცხლავს) **побежать (в какой-то степени) to rush**. მოჭეკ დატყობადიქ, მე დანდ ფრანგ-ბალარ, შოთა ჰათეც ეცეცვალ – როგორც კი შეატყო, რომ მამა ფიცხ-დებოდა [ფრანგდებოდა], შოთამ მაშინვე მოკურცხლა.

დეწარ¹ **d|eçar**¹ გრძ. непрx. intrans. 1. სიყვარული (უყვარს), ნდომა **ЛЮБИТЬ, ХОТЕТЬ to love, to want**. ო ვაჭონ ე დოჭ დეწქ – იმ ვაჟს ეს ქალი უყვარს; სო ვორ ბეწქ – მე ვაშლი მინდა. 2. მეშველი ზმნა **უნდა** (ინფინიტივთან) **вспомогательный глагол должен (с инфинитивом) auxiliary verb have to (with infinitive)**. ათხ ვა ქანიზ დეწეთს ლაჭაძ – ჩვენ ხვალ ყურძენი უნდა მოვკრიფოთ; ო ჟეგო ვეწქ ვახა – ის ცხვარში უნდა წავიდეს.

დეწარ² დდ **d|eçar**² dd სატრუო, საყვარელი, შეყვარებული **ВЛЮБЛЁННЫЙ sweetie, sweetheart, lover**. ობი დეწრი და – ისინი შეყვარებულები არიან.

დეწა|დ|ოლარ **d|eçã|d|olar** გრძ. непрx. intrans. შეყვარება (შეუყვარდება) **ПОЛЮБИТЬСЯ to fall in love**. აკუნნი ვეწაგოლ ო ვოჭ – აკოს შეუყვარდა ის ვაჟი.

დეწარ-ვეწარ, **დეწარ-ვეწრი** დდ **d|eçar-v|eçar, d|eçar-v|eçri** dd შეყვარებულები **ВЛЮБЛЁННЫЕ sweethearts**. ობი დეწარ-ვეწრი და – ისინი შეყვარებულები არიან.

ვეწარ ვბ **v|eçar** vb შეყვარებული ვაჟი **ВЛЮБЛЁННЫЙ парень a man in love**. ყონოჩო დაჭგო[ჭ] ვეწარ ვა – ახალგაზრდა ქალს შეყვარებული [ვაჟი] ჰყავს.

დეწარ დდ **j|eçar** jd შეყვარებული ქალი **ВЛЮБЛЁННАЯ девушка lady-love**. ნინო იბოჟ დეწარ და – ნინო იბოს (იობის) შეყვარებულია.

დეწილარ **d|eç|d|ar** გრდმ. прх. trans. [შე]ყვარება ([შე]აყვარებს, შეიყვარებს) заста-
вить [по]любить to make fall in love. ამბუდ დოშ ფსტეივ თინენ გოგალე ვეწ-
ვიქ – ლაპარაკით დედაკაცებმა თინას გოგალე შეაყვარეს; ო ფეშკრეგ ზო-
რადში ქორთო ბეწბიქ უჩიტლინ – იმ ბაგშემა ძალიან შეაყვარა თავი მას-
წავლებლებს.

დეწეჭ[ი] **d|eçēh[ê]** გინდ[ა] или, хоть, если, должно whatever, whenever, where-
ver (ჩართული სიტყვა вводное слово parenthetic word). ბეწეჭ გორ ბაყნლ,
დეწეჭ ქანიზ, დეწეჭ ლეღვ – გინდა ვაშლი [შე]ჭამოს, გინდა ყურძე-ნი, გინდა
ლეღვი. შღრ. ср. сопр. **დეწარ** **d|eçar**.

დეწინი **d|eçinî** მიმლ. прич. particip. საყვარელი, სანდომი, საჭირო **любимый, нуж-
ный** favorite, useful, needful, helpful. ე სო ვეწინი სტაკ ვა – ეს ჩემთვის საჭი-
რო, გამოსადეგი კაცია; სო დეწინი დაყარ – ჩემი საყვარელი საჭმელი.

დეწლაინი **d|eçlajni** მიმლ. прич. particip. სანდომიანი, საყვარელი **желанный, при-
влекательный** comely, cute. მარს დეწლაინი ძუძაკ მოყ და! – რა სანდომიანი
გოგონაა!

დეჭარ **d|eçar** გრდმ. прх. trans. ჩეჩვა (ჩეჩავს) чесать (шерсть) to card, to scutch.
ნალ-ნალიხ ბაცბა ფსტეივ ლურდლომცქ დეჭარ კეჭ – ზამთრობით თუშის ქა-
ლები დილამდე ჩეჩვენ მატყლს.

დეჭან **d|eçā** გრდმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის **инфинитив для масдара**
an infinitive for the gerund **დეჭარ d|eçar**. კეჭ დეჭან ფსტი ვაშ[ბ]ინი იხანათერ
– მატყლის დასაჩეჩად ქალები იკრიბებოდნენ ხოლმე.

ეჭვ დდ **eçv** j| ეჭვი **подозрение** doubt. სოგო[ჭ] ეჭვ და, მე სქ ლო ყუივ ლახაჭრ
ბიკქ – მე ეჭვი მაქვს, რომ ჩემი ცხენი ქურდებმა ქვევით წაიყვანეს.

ეჭვ მაჭარ (ეეჭარ) eçv jahar (qeħar) გრდმ. прх. trans. ეჭვის მიტანა (ეჭვის
მიიტანს) **заподозрить, подозревать** to have a doubt, to impeach. ფჭეჭ ცჭანნი
ბუდსუ ნან-ბანდრი დავდიენქ, ვარგლუჩონმაქ მაჭარ ეჭვ – სოფელში ერთ ლა-
მეს დედა-შვილი დახოცეს და ახლობელზე მიიტანეს ეჭვი.

დეჭინო **d|eçinô** მიმლ. прич. particip. დაჩეჩილი **чёсанная шерсть** carded (wool). დე-
ჭინო კეჭ – დაჩეჩილი მატყლი.

დეჭუდლ დდ **d|eçujlā** dd ქალების ერთად შეყრა დასაჩეჩად, ჩეჩვის დრო და
ადგილი **посиделки за чесанием шерсти** time and place where and when the

women are gathered for carding. თხაბუს დეჭყულაძი დარ ნან – წუხელ ჩე-
ვანე იყო დედა.

დეხარ¹ d|exar¹ გრდმ. прх. trans. თხოვნა (სთხოვს); მიბატყება [по]просить, при-
гласить to ask for, to beg for; to invite. დეხოს ჰობ, მუ... – გთხოვ [შენ], რომ...;
ვაშას დანიც ჰაშელ დეხარ – ძმამ ყველანი სტუმრად მოიწვია. 2. ქალის თხოვნა
(ქალს ითხოვს, სთხოვს), დანიშვნა [по]сватать[ся] to betroth, to ask for mar-
rying a woman. ოჯის დოჰ დეხარ – მან ქალი ითხოვა (დანიშნა).

დეხარ² d|exar² გრდუგ. непрх. intrans. 1. ნგრევა (ინგრევა) рушиться to destroy, to
break. თიშ დარნი დეხარ – ძველი ფარეხები ინგრევა. 2. ცვეთა (ცველება); და-
ჩლუნგება изнашивать, тупиться to abrade, to blunt. შალთქ დუჰ ატადში
დეხარ – ხანჯლის პირი ადვილად ცველება (ჩლუნგდება); კაბ დაჰ დოხქ სო-გო[ჰ]
– კაბა გაძიცვდა. სრ. сов. perf. დოხარ d|oxar.

დეხ|დარ d|ex|dar გრდმ. прх. trans. 1. ნგრევა (ანგრევა), შლა рушить, ломать to de-
stroy. თიშ წა დაჰ დეხდოს, მუ წინი თაგდოლოს – ძველ სახლს ვშლი, რათა
ახალი ავაშენო; კნათეგ ბქ ბეხობარ – ბიჭი ბუდეს შლის. 2. ცვეთა (ცვეთს),
დაჩლუნგება изнашивать, тупить to abrade, to wear out, to blunt. ე კნათეგ
შარქ[ჰ] ში ქოკდუდუხ დეხოდარ – ეს ბიჭი წელიწადში ორ (წყვილ) ფეხსაც-
მელს ცვეთს. სრ. сов. perf. დოხ|დარ d|ox|dar.

დეხ|დ|ალარ¹ d|ex|d|alar¹ გრდუგ. непрх. intrans. 1. მიბმა (მიებმება), დაბმა (დაე-
ბმება), გამობმა (გამოებმება) привязаться to bind, to tie. ჩუდარ ქარსნეგ ხენეს
დეხკდარ – ბატკანი საბლით ხეზე გამოება. 2. პირობის შეკვრა (პირობას
შეკრავენ), პირობის დადება заключить договор to promise, to give a promise.
ლერ ვეხკვალ დენენ, ჰქ თაბადრჩ ეცოსადარ – ლეომ პირობა მისცა ივანეს,
შენს ჭედოლებს ვიყიდო. უსრ. несов. impr. ახ|დ|ალარ ax|d|alar.

დეხ|დ|ალარ² d|ex|d|alar² გრდუგ. непрх. intrans. გაყიდვა (იყიდება) продаваться to
sell. ზორადში დუგ სოკო დეხკლარ ნაყა[ჰ] – ძალიან ბევრი სოკო იყიდებოდა
გზაში. სრ. сов. perf. დოხ|დ|ალარ d|ox|d|alar.

ეხარ¹ exhar¹ გრდმ. прх. trans. 1. თხრა (თხრის) копать, рыть to dig. ვორი დივა-
ნადარ დოუსტ ეხკოს – ვაშლის [ხეების] დასარგავად მიწას ვთხრი. 2. გადატ. перен. fig.
გეხონ ეხკარ დარქ ცო და – სხვისთვის (ორმოს) თხრა კარგი არ არის копать
(яму) другому нехорошо it is not good to dig (a hole) for other person.

ეხკარ² **exk̄ar²** გრდმ. მრ. прх. мн. trans. pl. აცმა (აცვამს), ასხმა **нанизывать to string, to thread.** ძუძკეს კიკი ბაწრეს ეხკარ – გოგონა მძივებს ძათუზე ასხამს. სრ. сов. perf. **ოხკარ oxk̄ar.**

დესკარ¹ **d|exk̄ar¹** გრდმ. прх. trans. 1. დაბმა, მიბმა (მიბამს) **привязать to tie, to bind.** დო ბუდღრეს ბესკათ, ცოჰ ბუდღუ შარნ ღო – ცხენი პალოზე მიაბით, თო – რემ ლამე [თავისთვის] წავა. 2. შეკვრა (შეკრავს), მოკვრა (პირისა) **завязать to tie up, to tie together.** დუწინსინო თადღზინ დესკარ დეწქ – სავსე ხურჯინებს შეკვრა უნდა. იცხ ბჰაკენ ბაქი დესკლეთ! – მაგ გუდას პირი მოუკარით რა! უსრ. несов. imp. **ახკარ axk̄ar.**

დესკარ² **d|exk̄ar²** გრდმ. прх. trans. გაყიდვა (ყიდის) **продавать to sell.** თედოს ქე ბაზრე დესკარ – თედო ცხვარს ბაზარში ყიდდა. სრ. сов. perf. **დოხკარ d|oxk̄ar.**

დესკარ³ **d|exk̄ar³** გრდმ. მრ. прх. мн. trans. pl. 1. დაწყობა (აწყობს), დალაგება, ჩალაგება **укладывать, класть to put, to place.** ქოთმეგ გაგნი დესკარ – ქათამი კვერცხებს დებს. 2. ჩაწყობა (აწყობს) **вкладывать, класть to put into.** სრ. сов. perf. **დისკარ d|ixk̄ar.**

ეხკ|დარ **exk̄|dar** გრდმ. მრ. прх. мн. trans. pl. აგება (აგებს), აცმა, ასხმა **нанизывать to thread, to string.** მამოს ჩურჩხლასუნანანო ტუმ ეხკოდო – მამიდა ჩურჩხელეებისთვის ნიგოზს ასხამს.

დესკ|დესჩარ (დესკაჩარ) **d|exk̄|dečar (d|exk̄ačar)** გრდმ. прх. trans. დაუდევრად [შე]კვრა ([შე]კრავს), [და]ბმა **привязать небрежно, как попало to tie carelessly.** ჰს ბესკაჩო იშტ დო! – ვინ აბამს ასე [დაუდევრად] ცხენს!

დესკ|დესჩინო (დესკაჩინო) **d|exk̄|dečinô (d|exk̄ačinô)** მიმლ. прич. particip. დაუდევრად შეკრული, დაბმული, მიბმული **небрежно привязанный, завязанный tied carelessly.** ე დესკდესჩინო თადღზი ჰადნი და? – ეს დაუდევრად შეკრული ხურჯინი ვისია?

დესკუენი **d|exk̄ujnî** მიმლ. прич. particip. გამყიდველი **продающий seller, merchant.** კარაქ დესკუენი აღმიან წანიშ დეწქ ღათხან – კარაქის გამყიდველ აღამიანს სუთთად უნდა ეცვას.

ეხო **exô** j ექო эхо echo. ეხო ზორადში ჩაკრქ ჰერწოდო დუხ ღამნივ – ექოს ძალიან შორიდან აბრუნებენ უკან მთები.

ექ **eq** იხმარება მსაზღვრელად ე[ჰ] **e[h]** ნაცვალსახელის მაგივრად ყველა ბრუნვაში, გარდა სახელობითისა *употребляется как определение во всех падежах, кроме именительного, взамен указательного местоимения* ე[ჰ] **e[h]** used as a determiner instead of pronouns ე[ჰ] **e[h]** in all cases except nominative one.

დეკარ **d|eqar** გრძ. прх. trans. გადახდა თანხისა, ვალისა (გადაიხდის თანხას, ვალს) *выплатить, уплатить сумму, долг to pay (money, debt)*. ვალუნ დაჰ დეკარ დეწე – ვალს გადახდა უნდა. უსრ. несов. imp. აკარ **aqar**.

ეკარლქ **eqaryē** ამათებური *свойственный этим людям* their. გერმანიე მასოჲ, ეკარლქ მოტ ლამბა ცადლას – გერმანიაში ვარ და ამათებური ენის [შე]სწავლას ვცდილობ.

ეკარლქე **eqaryēš** ზმნს. нареч. adv. ამათებურად *по их... like them*. სიმძღ თოგნადოს ყონშიცჲ მძღრეჲ, ეკარლქე მარდათ ცო ქცევადვალმაკ სო – სი- მინდს ვთოხნი მინდორში ახალგაზრდებთან და ამათებურად მარდად ვერ ვიქ-ცევი.

ეკგორათ **eqgorat** ზმნს. нареч. adv. ამგვარად *так, таким образом accordingly, in that way*. მოჰე ოც ვამ ქვეყანა უმუშევრი დახიცა, ეკგორათ გაჭირბადამონ ნახ ცომიჩჰე არსბალა – როგორც ახლა ჩვენს ქვეყანაში უმუშევრები ცხოვრობენ, ამგვარად გაჭირვებული ხალხი არსად არსებობს.

დეკუენი **d|equjñi** შიძლ. прич. particip. 1. გადასახდელი *то, что надо уплатить sth to be paid*. ჰეტრეგო ვალ და დეკუენი – ჰეტრეს ვალი აქვს გადასახდელი. 2. გადაამხდელი *тот, кто платит payer*. მქ ნილორ ეკუიფლქ ტათებ დეკუენი! – ვინ იქნება ამდენი ფულის გადაამხდელი!

ეკარ **eqar** გრძლუგ. непрх. intrans. 1. გადახტომა (გადახტება) *[пере]прыгнуть to jump over*. ჰანნა ქოკი ტატმა ცო ლეჲ, ოკუენ ხიხ ეკარ დეწე – ვისაც ფეხების დასველება არ უნდა, იმას წყალზე გადახტომა სჭირდება; ილო ლობეს ეკარ – ილო ლობესე გადახტა. 2. მოგლეჯა (მოეგლიჯება) *оторваться to tear up*. სანახ ქოლოთ სო ეკარ – კარებს სახელური მოეგლიჯა. 3. ღრძობა (ელრძო) *вывихнуть to sprain*. ფანცლევო ტოტ ეკარ – ფანცალეს ხელი ელრძო. 4. გადატ. перен. fig. გადაგარდნა (კლდიდან) *сорваться (со скалы) to fall (from the rock)*. უსრ. несов. imp. ლეთხარ **letxar**.

ეჭღ|ღარ eq|d|ar გრძმ. прх. trans. 1. გადახტუნება (გადაახტუნებს); გაგდება заставить перепрыгнуть; прогнать to help sb to jump over; to drive out. ბაღერ ხის ეჭღინას – ბავშვი წყალზე გადაახტუნე; ბავჩერქ წარჭიწ ასე ეჭღინას – ბაღინდან შავი ხბო გაგადე. 2. მოწყვეტა (მოწყვეტს), მოგლეჯა сорвать, оторвать, вырвать to pick. ბუბუკ ეჭღინას – ყვავილი მოგწყვეტე; ბავჩერქ ცჭა ხე ეჭღინას – ბაღინაში ერთი ხე ამოგლეჯე. 3. ამოგდება (ამოიგდება), ღრძობა вывихнуть to sprain. სე ნახისტ ხენმაქრქ თასვალი'ნე, ვარანვა'ე ეჭღიქ – ჩემი ამხანაგი ხიდან ჩამოვარდა და მხარი ამოიგდო, (იღრძო). უსრ. несов. imp. ლეთხ|ღარ letx|d|ar.

ეჭეჭეშ eqeqeš მმნს. нареч. adv. ხტომა-ხტომით прыгая by jumping. ცჭა ბაცავ კმატმაქაჭჩი თასვადღნო'ერ, ტყუმაჭაჭჩი ვენახ ვიქნორ, ეჭეჭეშ ღობ სე ბიძადნო!.. – ერთი წოვათუში კლდეზე გადავარდნილიყო და უკან სხვას დაეძახა, ხტომა-ხტომით წადი, ბიძახემო!..

ეჭღ|ღითარ eq|d|itar გრძმ. прх. trans. გაგდებინება (გააგდებინებს), მოგლეჯინება (მოაგლეჯინებს), მოწყვეტინება (მოაწყვეტინებს) заставить выгнать, погнать, сорвать, выдернуть to make sb drive out animals, to make sb tear away. ნანას ბაღრეგო მეო ეჭღითიქ – დედამ ბავშვს ძროხა გააგდებინა.

ეჭინო¹ eqinô¹ მიმლ. прич. particip. ციცაბო, დიდი დაქანების მქონე крутой (склон) steep. ე თვერღო მოლოქ ეჭინო ბა! – ეს თვერღობი როგორი ციცაბოა! ლამ- ნახ ეჭინო ბილკი და – მთებში ციცაბო ბილიკებია.

ეჭინო² eqinô² მიმლ. прич. particip. გადამხტარი тот, кто прыгнул leapt, skipped. ესერნა დაჭ ეჭინო მემლი ხაწენვად შიქ? – აქედან გადამხტარი ვინმე გაგიგიათ? ე ხის ეჭინო სტაკ ცო ვაგინვა სოქ – ამ წყალზე (მდინარეზე) გადამხტარი კაცი არ მინახავს.

ეჭსეჭარ eqseqar გრლუვ. непрх. intrans. ახტომა-დახტომა (ახტება-დახტება) подпрыгивать to jump up and down. ეჭსეჭი'ნე კუდტი, ლაგინო ხენმაქ ჭალო ლაქდალოქ – ახტა-დახტა კატა და მალალ ხეზე ახტა.

ეჯიო ვბ ezip vb ეჯიბი шафер жениха “leader” of wedding from bridegroom's side. მიჩჭე ზოროქ ეჯიო და, ოსი ქოწილ დახეშოქ დებლოლოქ, თაგუშმა ცერ იხო – სადაც ყოხალი ეჯიბია, იქ ქოწილი კარგად იწყება და კარგადაც თავდება.

ექათე **ehatê** მაშინ тогда then, at that time. ექათე შიიტ შარლუ ვარასრ – მა- შინ თორმეტი წლის ვიყავი; დაც ცო ლეცეჭ ჰონ, ექათე ას სუენი ღოს – თუ თიბვა არ გინდა, მაშინ მე [ჩემთვის] წავალ.

ექათეც **ehatge'** მაშინლა только потом only then. მაცნე ფენ დეცრც, ექათ- გეც დაბწმაკრ სონ ბნთ – როცა ახლოს მოვიდა, მაშინლა ვიცანი ბათა.

ექათლოლ **ehatdoli'** მაშინდლიდან, მას შემდეგ, მას აქეთ с тех пор, с той по- ры since. მოჭეკ მუშებად ვოლვადონას, ექათლოლ ოჯახ ქოკინქმაქ ოთქ – როგორც კი მუშაობა დავიწყე, მას შემდეგ ოჯახი ფენზე დადვა.

ექათეჭ **ehateč** სწორედ მაშინ как раз в то время, именно тогда just then. მაც- ნე ზორადში ჭირბალარ სონ, ექათეჭ ალო სოგო დახმარბახ უარ ბადსკოს – როცა ძალიან მიჭირდა, სწორედ მაშინ მითხრა დახმარებაზე უარი ბასიკომ.

ექათეც **ehate'** ზმნს. нареч. adv. მაშინვე тогда же, сразу же at the same time, at that time, immediately. ას ექათეც ვეცერ, მნ ჰო ჩუჭ ცო ვარაჭრ – მე მაშინვე მო- ვედი, მაგრამ შენ შინ არ იყავი.

ექათლუენი **ehatlujni'** მაშინდლისთვის, იმ დროისთვის к тому времени by that time. დოჭე დოჭ დარო თხონ მარვაც ინგლისრენე, ექათლუენი დაკრემ კექ-ლათხ – გაზაფხულზე გოგო მოგვდის ქმრიანად ინგლისიდან და მაშინ-დლისთვის გულიანად ვემზადებით.

ექათლუე **ehatlü** მაშინდელი тогдашний of that time, of those times. თხე ბაბოს ექათლუე ამბუდ დეფცო, მაცნე ბაცბი ლაუმრქ დუდჭრქ ალუენი აჭრ ბახკერ – პაპაჩვენე მაშინდელ ამბავს (ამბებს) ჰყვება, როდესაც წოვათუშები მთიდან პირველად ალვანში ჩამოვიდნენ.

დექად|ალარ **d|eh|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. მიპარვა (მიეპარება); გაპარვა, შეპარ- ვა подкрасться; сбежать, пробраться to go away secretly, to sneak. კაწკა ბნდრი გორი აჭა ბაჯჩი აჭდალ – პატარა ბავშვები ვაშლების მოსაპარად ბალ- ჩაში შეიპარნენ; კნათ ჩურქ ქალიქა ვეჭვალ – ბიჭი სახლიდან თბილისში გა- იპარა. უსრ. несов. imp. აჭ|დ|ალარ **ah|d|alar**.

დექარ **d|eh|ar** გრდმ. прх. trans. მოპარვა украсть, своровать to steal. ჰანახ ფსტუ ბეჭთ თხოგო[ჭ] – ვილაცამ ხარი მოგვპარა. უსრ. несов. imp. აჭარ **ah|ar**'.

დექად|არ **d|eh|d|ar** გრდმ. прх. trans. შეპარება (შეაპარებს), გაპარება тайком ввес- ти, подсунуть (кого-л., что-л.) to mix secretly, to let sb go secretly. ბნდერ

დეჭდინას – ბავშვი გავაპარე; ჰაშინ ვქ ცო თოყურქ, ბიძის ვენელო ხი დეჭდიქ – სტუმრებს ღვინო არ ჰყოფნიდათ და ბიძამ ღვინოში წყალი შეაპარა. უსრ. несов. imp. აჭ|დ|არ ah|d|ar.

ეც მდ e' jz მინდორი, ვაკე поле, ровное местечко field, valley. შირქიქჷ ქენანრ მაჯან ეცი მატქ – შირაქში ცხვრქებისთვის დიდი ვაკეებია [ვაკეები ყრია].

დეცენრ dle'enô მიმლ. прич. particip. 1. მოსული пришедший already come. თხა შირქილქ ვეცენრ სტაკ ვეწეს ვაგან – დღეს შირაქიდან მოსული კაცი უნდა ვნახო. 2. შემოსული, მოწეული поспевший, спелый ripened, matured. ჩტქანიზ ღანემში დეცენრ მა – ახლა ყურძენი კარგად შემოსულია. 3. მოსული, წარმოსადეგი рослый, видный imposing, tall. მარან ღანემში დეცენრ, თაგუნინ მოჭ მოყ მა! – რა კარგად მოსული [წარმოსადეგი], მოხდენილი გოგოა! 4. მოტანილი, წამოღებული принесённый brought. ანკოს ბეცენრ ვორ ბაყოს – ანიკოს მოტანილ ვაშლს ვჭამ; ე მაღვი იცხუდგოქჷ მა დეცენრ – ეს ჰური მაგის მოტანილია [მაგასა აქვს მოტანილი].

ექჷ eh შორისდ. межд. inter. ეჷ эх eh. ეჷ!.. – ადღორ დოკ ხიტქო წარბან არსნეს, მაც-ნე, დღევბან ლოჷმჷ ვახქონ, შუქ წარუდლქ ნასახლარ მაგენორ – ეჷ! – ეთქვა გულდაწყვეტილ არსენ წაროელს (სულხანაურს), როცა, დღეობანე მთაში წასულს, თავიანთი ნასახლარი ენახა წაროში.

3

ვაგზალ მდ vagzal jz ვაგზალი, სადგური вокзал, станция station. ვაგზალმაქ დუჯ ნახ ქეკერ – ვაგზალზე ბევრი ხალხი ირეოდა.

ვადამწი vadajci უვადო бессрочный termless, permanent. ვადამწი პასპორტი – უვადო პასპორტი.

ვადარ|დ|ალარ vadar|d|alar გრღუგ. непрх. intrans. 1. გაარჯლება (გაიარჯლდება) берeditь, ухудшиться (о состоянии раны) to become worse. დჭყ ვადარდალოქ ოცუნ – ჭრილობა გაუარჯლდა [მას]. 2. გაანხლება (გაანხლ-

დება), გაცხარება, გააფება, გაჯჯავრება **вспылить, злиться** to embitter, to irritate. ჰამას კაძიკ ვუმ (უმ) ხალს ხეთლიჩეჰი, ე სტაკ ჰათეც ვადარლა – ვინმემ ცოტა რამე რომ აწყენინოს, ეს კაცი მაშინვე [გა]ავდება [ხოლმე]; ე ვაძ ბანდერ წყეგეც [დაჰ] ვადარდალ – ეს ჩვენი ბავშვი მეტისმეტად გაავდა, გაანჩხლდა.

ვადარ|დ|არ vadar|d|ar გრძმ. прх. trans. გაარჯლება ([გა]უარჯლებს), გაჯჯავრება ([გა]აჯჯავრებს) **бередить; [разо]злить** to annoy, to irritate, to make angry. **კნათეც შარს დანდ ვადარვიე** – ბიჭმა თავისი მამა გააჯჯავრა.

ვადოლწი vadolč'i უვნებელი, უწყინარი **безобидный, безвредный** harmless, good-tempered, innocuous. **ჟელრქ ვადოლწი დახნ და** – ცხვარი უწყინარი საქონელია.

ვადო vadō 1. მავნე, მავწყინარი **вредный** harmful, unhealthy. **წყეგეც ღუბ დაყმელარ ვადო და** – მეტისმეტად ბევრი ჭამა-სმა მავწყინარია; **გამბრალ ვადო სტაკ ვა** – გაბრიელი მავნე კაცია. 2. უკმეხი, მკაცრი, შეურაცხმყოფელი **грубый, суровый** severe, strict. **სტაკოვ სტაკოვრ ვადო დოშ ცო დეწქ ალს** – კაცმა კაცს უკმეხი, შეურაცხმყოფელი სიტყვა არ უნდა უთხრას.

ვადოშ ხილარ vadoš xil'ar გრღუგ. непрх. intrans. დაღონებით ყოფნა (დაღონებულა), დაღარღიანება **хандрить** to be sad.

ვანდ მდ **vād** jz ვადა, დრო **срок, время** time, term, date. **ტათებ ღუხ დერწოდ ში ბუთ ვანდ მაღლნას ტირნენ** – თულის დასაბრუნებლად ორი თვის ვადა მივეცი ტირინეს; **ე კნათქ თსტუ მოსმარქ ვანდ მუქქ** – ამ ბიჭის ცოლის შერთვის დრო მოვიდა.

ვანზ ბდ **vaz** bd ვანზი **лоза** vine. **ას აღნინჰი სტოუხკუ იწატყ ვანზ ხანბიქ** – მე აღვანში შარშან ორასი ვანზი დაგრგე.

ვანზ დდ **vāz** dd ვანზა, საყვავილე **ваза** vase. **ქუდრწლეს ღუდბლეს ბროლოქ ვანზ დე-ქქ სო საჩუქრათ** – ქორწილში დობილმა ბროლის ვანზა მომიტანა საჩუქრად.

ვან ვაჯი ინკლ. ნაცგ. инкл. местоим. incl. pron. ჩვენი **наш** our. **ვან წა** – ჩვენი სახლი; **ვან ნან** – ჩვენი ხალხი, ჩვენებურები. **ვამხოვ ალს** – ჩვენებურმა თქვა.

ვამ¹ vaj¹ ინკლ. ნაცვალს. инкл. местоим. incl. pron. ჩვენ (მე და შენ, მე და თქვენ, ჩვენ და შენ, ჩვენ და თქვენ) **мы** (я и ты, я и вы, мы и ты, мы и вы) we (I and you, we and you). **ლო ვამ!** – წავიდეთ [მე და შენ]! **ლოთ ვამ!** – წავიდეთ [მე და შენ, მე

და თქვენ, ჩვენ და შენ, ჩვენ და თქვენს; **თაგლოთ ვად** – გააკეთოთ [მე და შენ, მე და თქვენ, ჩვენ და შენ, ჩვენ და თქვენს]. **ვადგო[ჰ] დაჯო[ჰ] წა და** – ჩვენ [მე და შენ, მე და თქვენ, ჩვენ და შენ, ჩვენ და თქვენს] დიდი სახლი გვაქვს; **ვად თხა ჩამლო მატრ დაყო** – ჩვენ [მე და შენ, მე და თქვენ, ჩვენ და შენ, ჩვენ და თქვენს] დღეს გემრიელი სადილი ვჭამეთ; **თხა ჰქლორ ლოთვად** – დღეს ტყეში წავიდეთ [მე და შენ, მე და თქვენ, ჩვენ და შენ, ჩვენ და თქვენს].

ვად² vaj² შორისდ. межд. interj. **ვაი!** ხმარობენ ქალები **oh, ой, увы!** употребляют женщины **Alas! oh!** used by women. **ვად სოხ** – ვაი მე! **ვად სოხ[ან], ბანდერ, ჰოწო მათხე[ჰ] მოჰაკ ლელლოს** – ვაი მე, შვილო, უშენოდ სამხეოში როგორღა ვიარო, ნეტავი!

ვადოთუ vajtu ვაითუ авось perhaps, maybe, possibly. **ცო დოჰ სო, ვადოთუ დაწო წა დეცერ** – მეშინია, ვაითუ მძიმე ზამთარი მოვიდეს.

ვადრაპრ დღ vajr'ô dd ვარია молодая курица pullet. **ვადრაპრ დოთხ ჩამლო და** – ვარიის ხორცი გემრიელია.

ვადრჯუ შება|დ|ალარ vajržšeba|d|alar გრდუგ. непрх. intrans. ვარჯუიშობა (ვარჯუიშობს) упражняться doing exercises. **ვადრჯუ შებადალარ სასარგებლო და ჰამინანდოც** – ვარჯუიშობა სასარგებლოა ყველასთვის.

ვადსოხ vajsox შორისდ. межд. interj. ვაიმე (ხმარობენ ქალები) боже мой (употребляют женщины) oh, my god (used by women). **ვადსოხ, სე ბანდერ მიჩ და-ვირ!** – ვაიმე, ჩემი ბავშვი სად დაიკარგა!

ვადსოხ დ|არ vajsox d|ar გრდმ. прх. trans. გოდება (ჰგოდებს), ვალალი стонать, сетовать to mourn, to lament. **ადმიანევ დოკ დეწე ჰჭალდ, ვადსოხ დარევ ვუხ (უხ) თაგოდო?** – ადამიანმა გული უნდა გაიმაგროს, გოდება (ვაიმეს ქმნა) რას გააკეთებს?

ვადლე vajle ჩვენებური (წოვათუში, წოვათუშური) наш (цоватушин, цоватушинский) peculiar, familiar (Tsovatush). **ბაცვას ბაცვენ, ვადლე ვადნო, ალო** – წოვათუში წოვათუშზე, ჩვენებურიანო, იტყვის; **ვადლე მადნა** – ჩვენებური პური (ლადარში გამომცხვარი პური); **ვადლე მოტ** – ჩვენებური ენა; **ვადლე დახილ** – ჩვენებური ცხოვრება.

ვადლეშ vajleš მენს. нареч. adv. ჩვენებურად (წოვათუშურად) по-нашему (по-цоватушински) familiarly (in Tsovatush). **ათხ ჩუჰ ამბუდ ვადლეშ დოთხ** – ჩვენ შინ

ჩვენებურად (წოვათუშურად) ვლახარაკობთ; ვადღეშ კოტრი მათჷ ცო-ჰანნა გეთე – ჩვენებურად ქადების გამოცხოხობა არავინ იცის.

ვალ დღ **val dd** ვალი долг debt.

ვალ დ|ალინა val d|alinî შიმლ. прич. particip. მოვალე [ვალის მჭერი] ДОЛЖНИК debtor. სქ ვალ დალინა დუგი ბაჷ, ვალ დუხ ჰერწდუმში მან კაძიკ – ჩემი მოვალეები ბევრნი არიან და ვალის უკან დამბრუნებლები [კი] ცოტა.

ვალ დ|ილარ val d|ilar გრმ. прх. trans. დავალება (დაავალებს) СДЕЛАТЬ ОДОЛЖЕНИЕ to instruct, to order.

ვალ დ|ილ|დალარ val d|il|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. ვალის დადება (ვალი დადება) [ვა]ИМЕТЬ ДОЛГ, СТАТЬ ДОЛЖНИКОМ to be in debt, to run into debt.

ვალი დ|ინკ|დალარ vali d|ixk|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. ვალების დადება (ვალები დადება) [ვა]ИМЕТЬ ДОЛГИ to be in debts, to run into debts.

ვალდებულ valdebul ვალდებული ОБЯЗАННЫЙ obliged. სო ვალდებულ ვასრ ჰოც – მე ვალდებული ვარ შენთან.

ვალდიბლობ მდ **valdiblob** ჯვ ვალდებულება ОБЯЗАННОСТЬ obligation. აყვანადი-მენრ ბადერ ჰალო და გდარ მაგო ვალდიბლობ მა – აყვანილი ბავშვის გაზრდა დიდი ვალდებულებაა.

ვამპირ ვბ vampir vb ვამპირი ВАМПИР vampire. *ვამპირ* ნახ დაყოჩრ აღმინეს დო – *ვამპირს* კაციჭამია ადამიანს ეძახიან.

ვან მდ **vañ** ჯვ აბანანა ВАННА bath. ფშელდიჭრ აღმინევ ჰათუც დათხერ ხნ ვან მეწე მიღებადმან – გაციებულმა ადამიანმა მაშინვე ცხელი წყლის აბანანა უნდა მიიღოს.

ვაჟარ važar შრ. იხ. мн. см. pl. see ვაშრ vašô.

ვაჟაკ ვბ važkac vb ვაჟაკი МОЛОДЕЦ, ХРАБРЕЦ brave man. წკიპუძევერ ოშტუწ ზორან ვაჟაკ ვარ, მე ოცუფ წე დჩრ ჩაჩან-დაღესტნენ მახვერ – წკიპოძე (წკიპოშვილი) ისეთი გულადი ვაჟაკი იყო, რომ მის სახელს მთელი ჩეჩნეთ-დაღესტანი იცნობდა.

ვაჟაკობ მ **važkacob** j ვაჟაკობა МУЖЕСТВО bravery. ის ვუხ (უხ) ვაჟაკობ მა! – ეგ რა ვაჟაკობაა!

ვარსკვლავ ბდ **varsḱvlav** bd ვარსკვლავი звезда star. ჰამიგ/ო/ჰეც შარბ ბედოფ ვარსკვლავ ბადნო, ლივ ცადნში – ყველას თავისი ბედის ვარსკვლავი აქვსო, ამბობენ მოხუცები.

ვარჯიში მდ **varžiš** jz ვარჯიში зарядка, упражнение exercise. ფიზკულტურ უხიტლეს მოწათფიგო დუგ ძნელ ვარჯიში თეგდითო – ფიზკულტურის მასწავლებელი მოწათფიგებს ბევრ ძნელ ვარჯიშს აკეთებინებს.

ვარამ ბ **varam** b ვარამი горе, беда sorrow. ეგერქ მარ ჰედოჩუდ ფსტუნან დაკოაჰი ვარამ ბოლბალო – ცხვირიდან ქმრის დაგვიანების გამო ცოლს გულში დარდი ჩაუვარდა [ჩაედო].

ვარანგ მდ **varāg** jz მხარი плечо shoulder. ვარანგეს ეოხკდებ ის თადოზი – მხარ-ზე გადაიკიდე ეგ ხურჯინი.

ვარაუდ მ **varaud** j ვარაუდი предположение supposition. სტაკოვ ვარაუდ დეწეოწა'ნე, ექეეც ბათხახა'ე ვოლვალა – კაცმა ვარაუდი უნდა გასწიოს და მერეღა საქმეს შეუდგეს.

ვარბი **varbi** მრ. იბ. მნ. см. pl. see ვირ vir.

ვარდ დდ **vard** dd ვარდი поза rose. ვარდ[ე]გოაჰი ლანქ ჰადჰი და – ვარდს კარგი სუნი აქვს.

ვარცლ ბდ **varcl** bd ვარცლი корыто, лоток tub. სე ნანას მადვი დათანადნო ვარცლეჰი ჰეგვალათერ ბოტ – დედაჩემი ჰურის გამოსაცხობად ვარცლში ზელდა ხოლმე ცომს.

ვასერ **vaser** მრ. იბ. მნ. см. pl. see სტაკ stak.

ვასრულ **vasrul** მამაკაცური мужской masculine, manlike. მიჩ ფსტუფიგო ვასრულ ქცევი და – ზოგ ქალს მამაკაცური ქცევები აქვს.

ვასტ დდ **vast** dd სერი (ნაჰდევი შინაური პირუტყვის ყურზე) метка (на ушах лошадей, овец...) excised sign on the ear of domestic animal.

ვასტ დ|არ **vast dar** გრდმ. прх. trans. [და]სერვა ([და]სერავს), სერის გაკეთება метить, надрезая (уши овец, лошадей, быков...) to excise a sign on the ear of domestic animal. შუქ დახნე დაბწანადნო ჰამივაც შუ-შუწ ვასტ დოო – თავიანთი საქონლის საცნობად ყველა თავ-თავის სერს აკეთებდა; ბაცბივ ვასტ დახნონ ლარკეს დო – წოვათუშები სერს საქონელს ყურზე უკეთებენ.

ვაშადღე **vašajyē** ძმური, ძმისებური братский fraternal, brotherly. ეგუან ვაშადღე დადოლ დარ დეწე – ამას ძმური პატრონობა (მოვლა) უნდა.

ვაშადღეშ **vašajyēš** ზმნ. нареч. adv. ძმურად, ძმასავით, ძმისებურად по-братски, подобно брату fraternally, like brother. ნინო ვაშადღეშ იხო ლეთხა – ნინო ძმასავით ცეკვავს; ჰაშელ ბახკეჩუდშნ წენი დად ვაშადღეშ ბჷარგახე – სტუმრად მოსულთ სახლის პატრონი ძმურად დაუხვდა.

ვაშ[ბ]- **vaš[b]**- ნაცვალსახელური ძირი местоимённый корень root as a pronoun. იხ. см. see ვაშ[ბ]იძ..., ვაშ[ბ]იხ... **vaš[b]iā... vaš[b]iāx...**

ვაშ[ბ]იძ **vaš[b]iā** 1. ნაცვალსახელი ერთმანეთი[ს] местоимение друг друга pronoun each other, one another. ვაშ ვაშ[ბ]იძ სამფერი ცო და – ჩვენ ერთმანეთის შესაფერები არ ვართ. მეზობლივ ვაშ[ბ]იძ ჰალარ დაყი – მეზობლებმა ერთმანეთი შეჭამეს; ოჯარნ ვაშ[ბ]იძ დეწე – მათ ერთმანეთი უყვართ; კნათინ ვაშ[ბ]იძ ცო ხაწე – ბიჭებს ერთმანეთისა არ ესპით. 2. როული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний a component of complex root or word-combination.

ვაშ[ბ]იძ დარ **vaš[b]iā d|ar** გრძ. прх. trans. ერთურთის შერთვა (ერთურთს შეერთავენ), შეუღლება сочетаться браком to marry. კატუნა'ტ, ივნენა'ტ ვაშ[ბ]იძ დეწერე, ტყუაჰსინე[ჰ] ვაშ[ბ]იძ დიე – კატოს და ივანეს ერთმანეთი უყვარდათ და ბოლოს ერთმანეთი შეერთეს.

ვაშ[ბ]იხ დახენო **vaš[b]iāx d|axenô** მიმლ. прич. particip. დამღურებულები поссорившиеся quarreled, chagrined. სტოუხკუ იცხრო ბუჰი დალენ'ტ, ინცა'ტ ვაშ[ბ]იხ ბახენო ბა – შარშან მაგათ ჩხუბი მოუვიდათ და ახლაც ერთმანეთზე დამღურებულები არიან.

ვაშ[ბ]იხ ჰხკარ **vaš[b]iāx āxkar** გრლუვ. непрх. intrans. ერთმანეთის გადაკიდება (ერთმანეთს გადაეკიდებიან), დაშუღლება, კინკლაობა ссориться друг с другом, враждовать между собой to wrangle, to squabble. ივნეს დო ბეჰარ ივსებეს ლაჰინ'ტ, ეჰათლოლო ვაშ[ბ]იხ აუხკუ იბსი – ივანემ ცხენის მოპარვა იოსებს დააბრალა და იმის შემდეგ ერთმანეთს ეკინკლავებიან (ერთმანეთში ჩხუბობენ) ეგენი.

ვაშ[ბ]იხ ეგარ **vaš[b]iāx egar** გრლუვ. непрх. intrans. 1. ერთმანეთში არევა (ერთმანეთში აირევა), შერევა смешаться друг с другом to mix. ღუი ჩუ თუდჰ-ბიფსჩე[ჰ], ჟენ ვაშ[ბ]იხ ეგარ ხეუტ – მწყემსებს რომ ჩაეძინებათ, ცხვარმა

ერთმანეთში არევა იცის. 2. არევ-დარევა (აირ-დაირევა), ჩხუბი **СТОЛКНУТЬСЯ** (между собой) to grapple with each other. **ბახინო ვასერ ვაშიბის ეტ** – მთვრალი კაცები ერთმანეთში აირ-დაირივნენ.

ვაშიბის ეგ|დარ vaš|b|āx eg|dar გრძმ. прх. trans. 1. ერთმანეთში გარევა (ერთმანეთში გარევეს, გაურევეს), შერევა, შენავება (შეაწავებს) **СМЕШАТЬ** одно с другим to mix. **ისკოსა'ტ, დადეთესა'ტ ჟე ვაშიბის ეგდიქ** – ისაკომ და დავითმა ცხვარი ერთმანეთში გარიეს. **ხინკლ დარჯიკ ვაშიბის ეგდინას** – ხინკლის გული ერთმანეთში ავრიე (შევაწავე). 2. არევ-დარევა (აურ-დაურევეს), წაჩხუბება (წააჩხუბებს) **ПОРОДИТЬ** несогласие to grapple with each other.

ვაშიბის დეტარ vaš|b|āx d|e|tar გრძმ. прх. trans. ერთმანეთზე მიწარცხება (მიანარცხებს), გარტყმა, ერთმანეთს შეხლა, შეხლა-შემოხლა; აღელვება, აწიოკება **СТАЛКИВАТЬ** друг с другом, **ВОЛНОВАТЬ**, **БУДОРАЖИТЬ** to strike, to throw to each other, to agitate, to irritate, to frighten.

ვაშიბის ნიფს|დარ vaš|b|āx nips|dar გრძმ. прх. trans. ერთმანეთში გათანასწორება (გაათანასწორებს, გაუთანასწორებს), შეთანასწორება **СДЕЛАТЬ** равными (одно с другим) to equalize. **მაძღლქ ბისტინი ვაშიბის ნიფსდებ, მუღან-დაცუქ ცო ხილურ** – მანდილის წვერები შეათანასწორე, რომ გრძელ-მოკლე არ იყოს.

ვაშიბის დ|ოთ|დ|ალარ vaš|b|āx d|o|t|d|alar გრდუფ. непрх. intrans. არევ-დარევა (აირევ-დაირევა), ერთმანეთში არევ-დარევა, ჩოჩქოლი, შეხლა-შემოხლა, აღელვება **ПЕРЕМЕШАТЬСЯ**, **РАСШУМЕТЬСЯ**, **ВЗБУДОРАЖИТЬСЯ**, **РАСТРЕВОЖИТЬСЯ** to implicate, to disarrange, to mix, to quarrel, to flurry, to frighten. **ქიქოყ, ლეკი ფჰენ მაქ ვითიქჰი, ბაცბი ვაშიბის დეთდალალათერ** – წინათ, როდესაც ლეკები სოფელს დაეცემოდნენ, წოვათუშები შეჩოჩქოლდებოდნენ ხოლმე. **ბედ იხომ ვაქარ ვაშიბის ბოთბალო** – გაყრისას ძმები ერთმანეთზე გაჯავრდნენ, ერთმანეთში შეხლა-შემოხლა მოუვიდათ.

ვაშიბის დ|ოთარ vaš|b|āx d|o|tar გრძმ. прх. trans. ერთმანეთში არევა (არევეს, აურევეს), არევ-დარევა, ერთმანეთში შეხლა-შემოხლა, დაწიოკება **ПЕРЕМЕШАТЬ** что-л, **ПРИВЕСТИ** в беспорядок, **ВЗБУДОРАЖИТЬ**, **ВСТРЕВОЖИТЬ** to confuse, to quarrel, to frighten. **ვახინო სტაკოვ შარწ წა ვაშიბის დოთარ** – მთვრალმა კაცმა თავისი სახლი აურ-დაურია.

ვაშბისხ დ|ოლენრ **vaš[b]āx d|oʎenô** მიმლ. прич. particip. ერთმანეთს შეთვისებულები сжившиеся, привыкшие друг к другу mixed to each other, got used to one another.

ვაშბისხ დ|ოწ|დ|ალარ **vaš[b]āx d|oç|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. შეხორცება срастись to cicatrize. სიფრეჭი ნეკეგ ტარკ თიტნას, თხა მხ დჷაყ ვაშბისხ დოწდალ – გუშინწინ დანით თითი გავიჭერი, დღეს კი ჭრილობა შეხორცდა.

ვაშბისხ ოხკარ **vaš[b]āx oxkar** გრლმ. прх. trans. ერთმანეთზე გადაბმა (ერთმანეთს [გადა]აბამს) связать одно с другим, связывать, перевязать между собой to tie to each other. ოჯარ ღუდ ვაშბისხ ახკ – იმათ ცხენები ერთმა-ნეთს გადააბეს.

ვაშბისხ ქაკ|დ|არ **vaš[b]āx kaç|d|ar** გრლმ. прх. trans. ერთმანეთში არევა, გადაქოთება (აურევს), არევ-დარევა перемешать, смешать, привести в беспорядок to jumble, to mix. კაწკუაზო ბზდრევ ხუჭ ვუმაყ (უმაყ) ვაშბისხ ქაკდიქ – პატარა ბავშვმა შინ ყველაფერი ერთმანეთში აურ-დაურიო.

ვაშბიგო (ვაშბინ) გეფს|დ|ალარ **vaš[b]igô (vaš[b]in) qeps|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. ერთმანეთთან დატაკება, ერთმანეთთან შეხლა, ერთმანეთის ლანძღვა спорить, ссориться, ругаться друг с другом to berate each other, to attack to each other. ასივ სწგო დაჭრქდალა ფსტი ზორადში ვაშბიგო გეფსდალ – ხბოების მიერ ეზოს მოძოვის გულისთვის დიაცებმა ლანძღეს ერთმანეთი.

ვაშბიგო ჰაფს|დ|არ **vaš[b]igô haps|d|ar** გრლმ. прх. trans. 1. ერთმანეთისთვის შეხედება (შეახედებს) заставить посмотреть друг на друга to make look at each other. 2. ერთმანეთთან შედარება (შეადარებს), დატოლება сравни[ва]ть друг с другом, сопоставить to compare.

ვაშბიგო ჰაფს|დ|ითარ **vaš[b]igô haps|d|itar** გრლმ. прх. trans. ერთმანეთთან შედარებინება (შეადარებინებს), დატოლებინება, შეფარდებინება заставить сравнить друг с другом, сопоставить to make compare, to make equalize. სოგო[ჰ] დო ბა ხარცუაზნი, ჰოგო[ჰ] მხ დეთ, დუყრქ ნახ ბახკობო, ვაშბიგო ჰაფსდითო'ქ ვად, მოჰქ ოჯარ ალო, უდშტან თიგო ვად – მე ცხენი მყავს გასაცვლელი, შენ კი ფური, შუაკაცები მოვიყვანოთ, ერთმანეთს შევადარებინოთ და, როგორც ისინი იტყვიან, ისე მოვირიგდეთ.

ვაშბიგო ჰეფსარ **vaš[b]igo hepsar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. ერთმანეთის ყურება, წამხედურობა, მიბაძვა (ერთმანეთს ბაძავენ) *смотреть друг на друга, подражать друг другу to imitate each other.* ე ფეშკრი დენი ღერ დავი ვაშბიგო ჰეფსუშ, ცჰანგაც ცომ ღამოდო – ეს ბიჭები სრულიად გაფუჭდნენ ერთმანეთის მიბაძვით, არც ერთი არაფერს არ სწავლობს. 2. ერთმანეთის ყურება ქალ-ვაჟისა (ერთმანეთს უყურებენ) *смотреть друг на друга (о влюблённых) to love each other, to look each other.* **ბაცბილო[ჰ]ი დაჰნა, კნათნა ვაშბი[ჰ] დეწეშ ჰამეტ ალო, იბსი ვაშბიგო ჰიფსადნო** – თუშებში, თუ ქალსა და ბიჭს ერთმანეთი უყვართ, ასე იტყვიან, *ეგენი ერთურთს უმზერენო.*

ვაშბინ ოთარ (ეთარ) **vaš[b]in otar (etar)** გრლუგ. непрх. intrans. ურთიერთდახმარება, გვერდში ამოდგომა, შეამხანაგება *помочь, содействовать друг другу, сделать сообща to help each other.*

ვაშბინარ **vaš[b]ār** ზმნს. нареч. adv. ერთად *вместе together* (რთული ზმნის, ან ზმნური შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი *составная часть сложных глаголов или глагольных сочетаний a component of complex verb or verb combination*).

ვაშბინარ დარ **vaš[b]ār dar** გრლმ. прх. trans. დახურვა (დახურავს), ერთმანეთთან მიტანა *закрывать, вплотную приложить друг к другу to close.* **სანი ვაშბინარ დებ!** – კარი დახურე! **ის თე[ჰ] ვაშბინარ დებ!** – ეგ თე[ჰ]ა შეიკარი! **ვაშბინარ ბებ ბაქ!** – მოკუმე პირი!

ვაშბინარ დალ|დ|ალარ (თელ|დ|ალარ) **vaš[b]ār d|al|d|alar (tel|d|alar)** გრლუგ. непрх. intrans. ერთად მიწყდომა (მიაწყდებიან), შეყრა, მოსვლა, ერთად მოსკდომა, თავის მოყრა *сбежаться (в кучу), нахлынуть, столкнуться to rush together, to push together, to attack together.* **ბუჭ ბადნო, ხადუჩე[ჰ], დინი ფუჰე ვაშბინარ ბალბალი** – *ომიო, რომ გაიგეს, მთელი სოფელი შეიყარა.*

ვაშბინარ დახარ (იხარ) **vaš[b]ār d|axar (ixar)** გრლუგ. непрх. intrans. შეგროვება (შეგროვდება), შეყრა (ერთად მოსვლა) *собраться, сойтись (вместе) to gather.* **ნაყბისტი ჟე ლერკა ვაშბინარ ბახე** – ამხანაგები ცხვრის [გა]საპარსად შეგროვდნენ. **კოტე შადრი ფსტუდნის ბედ ვალენო ვარე, იც დუ-ხაც ვაშბინარ დახე** – კოტე თავის ცოლთან გაყრილი იყო და ახლა ისევ ერთად ცხოვრობენ [ერთად მივიდნენ].

ვაშბინარ დაჰარ (ჯეჰარ) **vaš[b]ār d[ah]ar (qehar)** გრდუგ. неприя. intrans. ერთად მიტანა (მიიტანს), შექუჩება, შეგროვება **отнести, собрать вместе to gather.**

ვაშბინარ დაცარ (ჯეჰარ) **vaš[b]ār d[a]’ar (qehar)** გრდმ. прх. trans. ერთად მოტანა (მოიტანს), დაგროვება, შექუჩება, მოზიდვა, შემოკრება **принести, собрать в одно место, скучить to gather (here).** სიფსრეჰი დაჰარ დაჰ დაცინეთს, აც ალან ვაშბინარ მარ დეწე – გუშინწინ ბალახი გავთიბეთ და ახლა თივას შეგროვება უნდა.

ვაშბინარ დიკარ (ჯელარ) **vaš[b]ār d[i]kar (qelar)** გრდმ. прх. trans. 1. ერთად მიყვანა (მიიყვანს), შეერთება, შეყრა **свести вместе, собрать to gather.** კოლექტივეს ამბუდ მან ნახ ვაშბინარ დიკე – კოლექტივზე სალაპარაკოდ ხალხი შეყარეს. 2. შერიგება (შეარჩებს) **помирить to make reconcile.** იბსი ბუჰი დალენო ბარე, აც დუყრეჩო ნახვ ვაშბინარ ბიკე – ეგენი წახსუბებულები იყვნენ და ახლა შუაკაცებმა შეარჩეს; ნათესვივ ბედ დალენო მარ-ფსტუ ვაშბინარ დიკე – ნათესავებმა გაყრილი ცოლ-ქმარი შეარჩეს.

ვაშბინანარ **vaš[b]inajnô** ერთმანეთისთვის, საერთმანეთოდ [დ] друг для друга, взаимный, для общности for each other, for one another. ვოლ-ვოლა’ე, ვაშბინანარ ცჰაც ლანე დო ქორობო ვად – მოდი და ერთმანეთისთვის თითო კარგი ცხენი ვიმოვოთ.

ვაშბინიწი **vaš[b]içī** უერთმანეთოდ друг без друга without each other, without one another. კოტენა’ე, მათენა’ე უმეტ ბეწე ვაშ, მე ვაშბინიწი მაძვო ცო გალო – კოტეს და მათეს ისე უყვართ ერთმანეთი, რომ უერთმანეთოდ ჰურს არ შეჰამენ.

ვაშლაყრ ვბ **vašla’ô vb** ძამია, ძამიკო братец, братишка brother. სე ვაშლაყრ ვორლო შო ვადჩეჰიქლოლო ქეგოჩი ვა – ჩემი ძამია შვიდი წლის შესრულებიდან ცხვარშია.

ვაშლობ დდ **vašlob dd** ძმობა братство brotherhood, fraternity. გიორგის შადრო მაშენ ლანეჰ ვაშლობ იწი – გიორგიმ თავის დას მეტად (ფრიად) კარგი ძმობა გაუწია.

ვაშლობ ალოარ (დარ) **vašlob a[ar] (d[ar])** გრდმ. прх. trans. დაძმობილება (დაძმობილდებიან), ძმად გაფიცვა **побрататься to fraternize.** ას, სე ნაყბისტეს ვაშლობ ადონათს – მე და ჩემმა ამხანაგმა ძმობა ვთქვით; ვაშლობ დიჩელოლო

ობი ვაშბისხნ ცო ყესტგერ – დაძმობილების შემდეგ ისინი ერთმანეთს აღარ შორდებოდნენ.

ვაშლობ ალინრ (დ|იენრ) vašlob alinô (d|ienô) მიმლ. прич. particip. ძმად-ნაფიცი побратим fraternized. ასა'რ, ილკოსნ ცჰა ხიჭ ჯამ ეცი'ნეთხ, ჩუ შალთეს დატინი ტათებ დარლი'ნეთხ, ვე რალრალე ჰალრ მალ'ნეთხ, ეჰათ-დოლწ ვაშლობ ალინრ ბათხრ – მე და ილიკომ ერთი წყლიანი ჯამი ავიღეთ, შიგ ხანჯალზე დადებული ქარქაშზე დაკრული ვერცხლი ჩავთხიკეთ, მერე რიგრიგობით დავლიეთ და მას შემდეგ ძმადნაფიცები ვართ.

ვაშმაქ, ვაშმაქაჰჰრ vašmak, vašmaka[hô] ზმნს. нареч. adv. ერთმანეთზე, ერთ-ნაირად, ბითუმად; ხშირად, მიჯრით, ზედიზედ один за другим, подряд, оптом; часто on each other, on one another, one by one, several times. ფარტს ვაშმაქ ბეხკოს – მატყლის ფთილებს ერთმანეთზე ვაწყობ; მოვ მელწახ ვაშ-მაქ ალ, ცოჰე ცო ღამობმაკე ჰო – ლექსი რამდენჯერმე ზედიზედ თქვი, თორემ ვერ შეისწავლი; მელწახ ვაშმაქ დიჩეჰას, სონა'რ ვეთაღათე ჩამლწ ხინკლი დწ – თუ რამდენჯერმე ზედიზედ გავაკეთებ, მეც მეცოდინება გემ-რიელი ხინკლების კეთება; ცალეს დწყ დრს ვაშმაქ ვასი'ნე, გურგურადნრ წე გაჩაღბადმიქ – ცალემ ხმელი შეშა ერთმანეთზე დაყარა და გუგუნით ცეცხლი გააჩაღა; დუდ ვაშმაქაჰჰრ დალორ – ცხენები ზედიზედ (მიჯრით) მოდიოდნენ; ო სტაკოვ თოფ ვაშმაქაჰჰრ ვეფსწ – იმ კაცმა თოფი ზედიზედ ისროლა.

ვაშმაქაჰჰრ დ|ალარ (დ|ოხკარ) vašmaka[hô d|al'ar (d|oxkar) გრლმ. прх. trans. ერთმანეთზე, ბითუმად მიცემა, გაყიდვა (გაყიდის) дать (продать) один за другим, гуртом, оптом to sell wholesale. გაზარ ვაშმაქაჰჰრ დეხკოს, ბედ-ბედ ცო დწლმაკე სო – თხებს ბითუმად ვყიდი, ცალ-ცალკე ვერ მივცემ; თა-ბადრჩი ცჰაც ტყნ თუმნენ ეცოჰე, ვაშმაქაჰჰრ ლოს ჰო – თუ ჰედილებს თითოს ოც თუმნად იყიდი, ბითუმად მოგცემ.

ვაშრ ვბ vašô vb ძმა брат brother. სოგო[ჰ] ში ვაშრ ვა – მე ორი ძმა მყავს; დწლ მა დითოსრ ვაჟრახ ტყუდჰრ! – ღმერთი ნუ დამტოვებს ძმების შემდეგ ჩმებზე უკან!

ვაჰარ ვბ vačar vb ვაჰარი торговец, торговка tradesman, merchant, trader.

ვედრ დდ vedr dd ვედრო ведро bucket. ვედრ ხინ დუწდება'რ, ჩუ ჰობ – ვედრო წყლით აავსე და შეიტანე [შინ].

ვეზირ ვბ **vezir** vb ვეზირი, მრჩეველი визирь, министр; советник vizier, adviser, counselor. მეფეგო გოგის ვიზრი ღებახკერ – მეფეს გარშემო ვეზირები ესხდნენ.

ველ-მინდვარი მ **vel-mĩd[v]ri** j მრ. მნ. pl. ველ-მინდვრები поля valleys and fields. კახითადგო ლამზურ ველ-მინდვარი და – კახეთს ლამაზი ველ-მინდვრები აქვს.

ველოსიპეტ მმ **velosipet** jv ველოსიპედი велосипед bicycle, bike. ბზდერბზდ-რენ ველოსიპეტ იცნას – შვილიშვილს ველოსიპედი ვუყიდე.

ველურ **velur** ველური дикий wild. ველურ ბუბკი ბჟა წონალარ სო – ველური ყვავილები ყოველთვის მომწონდა.

ვე ღღ **vẽ** dd ღვინო вино wine. აღნიჭი ჭჷალ ვენი ეთჷ – აღვანში მაგარი ღვინოები დგება; კად-კადიკ წებენჷ, კუინჷ ვჷ ბჟა დეწჷ სტაკგოჩი ხილ – ცოტ-ცოტა წითელი და თეთრი ღვინო ყოველთვის უნდა ჰქონდეს კაცს.

ვე ოთღარ **vẽ ot|d|ar** ღვინის დაყენება (ღვინოს დაყენებს) выдержать вино to make wine.

ვე დეთუანი **vẽ d|etujnĩ** მიმღ. прич. particip. ღვინის დამსხმელი, ღვინის მწდე, მერიქიფე, სუფრაჯი кравчий cup-bearer. ვე დეთნიში ქუდრწლებ თოყალ ბეწჷ ხილ, მჷ ვასერნ ვჷ ცო ეშულრ – მერიქიფეები ქორწილში სამყოფი უნდა იყვნენ, რომ კაცებს ღვინო არ დააკლდეთ.

ვენაგ მმ **venaq** jv ვენახი виноградник vineyard. ტყუდჷსწლუჩო იტ შარეჩი აღნიჭი ვენკი დუგარდალ – უკანასკნელ ათ წელიწადში აღვანში ვენახები გამრავლდა.

ვენერჷ **venẽrẽ** ღვინიანი, ღვინის винный, из-под вина winy, sth containing wine. ვენერჷ ქოცრ – ღვინიანი ქვევრი.

ვენერჷ ყოლო ბ **venẽrẽ qolõ** b ბოღლიწო намоченный, накрошенный в вино хлеб bread macerated in wine (for eating). გოგის ხაბჷქჷმჷე ჩამლ ვენერჷ ყოლო ბაყოთხ – წრედ შემომსხდარნი გემრიელ ბოღლიწოს ვჭამთ.

ვერ **verã** ვერანი опустошённый, разброшенный; окаянный neglected, overgrown. ვერ ადგილ – ვერანი ადგილი. ე ვერ კამხი! – ეს ვერანი კამეჩები!

ვერს მმ **vers** jv ვერსი верста verst. თელვერჷღაჩი აღნიგომც ბარლადტ ვერს და – თელავიდან აღვნამდე თვრამეტი ვერსია.

ვერს დღ **verx** dd ვარსვი пеликан pelesan. ვერს ჭივჭეს ღუჯ დაჯოჸხუჸ ჰაწუკ და – ვარსვი ბელურაზე ბევრად დიდი ფრინველია.

ვერხვ დღ **verxv** dd ვერხვი осина asp. სა ხიტენო ბანდერ ვერხვეფ ფოთოლსა აკ-
ლორ – შეშინებულ ბავშვს ვერხვის ფოთოლივით აკანკალებდა.

ვეფხვ დღ **vepx[v]** dd ვეფხვი тигр tiger. ვეფხვეფ ნარჭირო ნამურ ქაბლორქ
ცჰა ნსქ დატდიენქ, ჰაწლოჩქ ჰალორ გალორ – ვეფხვმა შავ ღამეში ძროხები-დან
ერთი ხბო მოიტაცა და ტყეში შეჭამა.

ვექილ ვბ **vekil** vb ვექილი адвокат barrister, solocitor. ვექილ ღაცვინას სე საქ-
მონ – ვექილი დავიჭირე ჩემს საქმეზე; სასამართლო ვექილი ბახკე – სასა-
მართლოში ვექილები მოვიდნენ.

ვექსილ დღ **veksil** dd თამასუქი вексель bond, stiff, note of hand, promissory note.
ჰათხეც ვეექსლეფ (ვექსლეფ) სესხადლორ ვაშხინ ტათებ – წინათ თამასუქით
ასესხებდნენ ერთმანეთს ფულს.

ვეშაპ დღ **vešap** dd ვეშაპი кит whale. ვეშაპ ზღვაშ ჰამახეც დაჯოჸხუჸ ცხოველ და
– ვეშაპი ზღვის ყველაზე დიდი ცხოველია.

ვეძ ბღ **vēz** bd ვეძა (მინერალური წყალი) ведз (минеральная вода) Vedz (mine-ral
water). ჩარგლიჩქ ოშტუქ ღაზე ვეძ ბა, მე ღუჯ ნახ ჰალორქ ღქდიქდა –
ჩარგალში ისეთი კარგი ვეძაა, რომ ბევრი ხალხი სრულიად მოურჩენია.

ვეჯ დ **vež** j ავეჯი мебель, вещи furniture. წა თაგდიჩქაქლოლორ, ჩუჰ ჩავარდომ
ვეჯ ეცოს, ცოჰქ ვეჯწი წა სტინი მახ და – სახლის გაკეთების შემდეგ შერ-
ჩევით ავეჯს ვიყიდი, თორემ უავეჯო სახლს რა ფასი აქვს?

ვიზ დღ **viz** dd ვიზა виза visa. მთავრობას დალონო ვიზ ცო დანჰ ჰოგო, სა-
ზღვარგარით ცო ვახმაკ ჰო – მთავრობის მოცემული ვიზა თუ არა გაქვს, სა-
ზღვარგარეთ ვერ წახვალ.

ვირ დღ **vir** dd ვირი, სახედარი осёл donkey. წიწყურეჩქ ვირქ ღულარ გურგალ-
ჭალეჩქ ხაწერ – წიწყურეში ვირის ყროყინი გურგალჭალაში ისმოდა. ვარ-
ბიგოჩქ დაჯა ღარკი და – ვირებს დიდი ყურები აქვთ.

ვირთაგვაპო ბღ **virtagva'ô** bd ვირთხა крыса rat. ვირთაგვაპოს თხქ ფჰუ დაჰ
გერღბიქ – ვირთხამ ჩვენი ძალი შეაშინა.

ვირუს დღ **virus** dd ვირუსი вирус virus. ცენეხლუქ გრიპქ ვირუს ზორადშ სა- შიშ
და – წლეგანდელი გრიპის ვირუსი ძალიან საშიშია.

ვირყაჭ დღ **virq̄ač** dd ჭრიჭინა, კალია сверчок cricket, locust, grasshopper. სტა-
ბოჩქი ლაჟმრქ ალუენი აჭ დახეჩქი, მეღჭაჭქიჩოჩქი ვირყაჭ ღედაღქ – შე-
მოდგომას მთიდან აღვანში რომ ჩავალთ ხოლმე, ყველგან ჭრიჭინა ზის.

ვიტამინ დღ **vitamĩ** dd ვიტამინი витамин vitamin. დუმტრეს ვიტამინი დანიშ-
ნოდქ სო – ექიმმა ვიტამინები დამინიშნა.

ვოეუ **voe'** об. см. see ოეუ **oe'**.

ვორლ **vorl'** შვიდი семь seven. ვორლ ხქ – შვიდი ხე; ე კაწკუდრო ბანდრენ
ვორლგომცნ დეკარდნ ქეთქ – ამ პატარა ბავშვმა შვიდამდე დათვლა იცის.

ვორლლქ **vorl'yč** მეშვიდე седьмой seventh. კვირასუ გეფსუქ ვორლლქ დე და –
კვირა (დღე) კვირის მეშვიდე დღეა.

ვოჭ გ **võh** v (მრ. მნ. pl. კნათი ბ **knati** b) ვაჟი, ვაჟიშვილი, ბიჭი (ხმარობენ მხოლოდ
ქალები) мальчик, сын (употребляют только женщины) son (used only by
women). სოგო ცჰა ვოჭ ვაქ, სე დაშეგო მან ვოჭ ვა – მე ერთი ვაჟიშვილი
მყავს და ჩემს დას [კი] სამი ვაჟიშვილი ჰყავს. об. см. see კნათ **knat**.

ვოჭქოტო მდ **võhkoť** jz პირისახე, პირი (მამაკაცისა) лицо (мужчины) face
(man's). ვოჭქოტო ცუდ დილენდაჩქი? – პირისახე არ დაგიბანია? об. см. see ქოტო
gotó.

ვუმ, უმ **vum, um** нацг. местоим. проп. რამე нечто something. ცჰა ვუმ (უმ) დეხოს
ჰოხ – ერთ რამეს გთხოვ. ვუმ (უმ) აღალ ვადგო, კნათ! – რამე გვითხარი რა,
ბიჭო! об. см. see უმ **um**.

ვუმ (უმ) ახ|დ|არ **vum (um) ax|d|ar** გრძმ. прх. trans. გამოტყუება (გამო-
სტყუება), დაცინცლვა выманить, обманом получить to fool, to swindle out.
სო ფსტუენო მა ხილდალო, ის ხაბროჩო ფსტუქგოჩქი ვუმ (უმ) ცო ახ-
დიჩქას – მე ქალი არ ვიყო, თუ მაგ ძუნწ (ხარბ) ქალს რამე არ გამოვტყუო.

ვუმაც, უმაც **vuma', uma'** нацг. местоим. проп. ყველა, სულ, ყველაფერი (სხვა
ბრუნვებში ენაცვლება ჰამ- **ham-** ფუქე) все, все (в других падежах упо-
требуется основа ჰამ- **ham-**) all, every, everything, everybody (in other
cases they are altered by the root ჰამ- **ham-**). ე ჟაგნუდ ვუმაც (უმაც) სქ და –
ეს წიგნები ყველა ჩემია. ვუმაც (უმაც) აღზანმაქ დახქ – ყველანი აღაზანზე
წავიდნენ; ჰამივაც მადვი დაცო – ყველანი პურს ჭამენ. ვუმაც (უმაც) ცჰა და –
[ყველაფერი] სულ ერთია.

ვუნახ, უნახ **vunax, ʷunax** რაღაც[ა] что-то, нечто something. ის კნათივ ვუნახ (უნახ) დიქ, მს ცოჭანგოც ჰალრო ცო ლივო – მაგ ბიჭებმა რაღაც ჩაიდინეს, მაგრამ არავისაც არ უმხელენ.

ცჰა ვუნახ (უნახ) **chə vunax (ʷunax)** ერთი რამე, რაღაცა что-то, нечто one thing. ცჰა ვუნახ და სოგოჩი – ერთი რამე (რაღაცა) მაქვს.

ვუნე, უნე **vunē, ʷunē** ნაცვ. местоим. проп. რაც, რაც კი რამ что, все, что... what, that... (მაკავშირებელი სიტყვა союзное слово conjunctive word) ვუნე (უნე) და, და! – რაც არის, არის! ვუნე (უნე) ბაცბიგოჩი რც ქე და, ოკუმთლქ ქუმრთმაქ ჩო ცო ნებალე სტაკგოჩი – რაც წოვათუმებს ახლა ცხვარი ჰყავთ, იმდენი თავზე ბეწვი არა აქვს [არ უნის] კაცს.

ვუნე-ვუნე, უნე-უნე **vunē-vunē, ʷunē-ʷunē** რაიმე [რაიმე-რაიმე] что-нибудь something. გაჭირბელქ ჰალრო დალწ ადმინეგ ვუნე-ვუნე (უნე-უნე) დეწქ მოთქრბადწ – გაჭირვებიდან გამოსასვლელად ადამიანმა რაიმე უნდა მოითქროს.

ვუნელეც, უნელეც **vunele', ʷunele'** რაგინდ, რაც გინდა как ни, сколько ни, что ни... whatever. ვუნელეც (უნელეც) ქოთხოლო ხილჩე სოგოჩი, ბანდრი დადოლ დაწწ ცო დითოს – რაგინდ გაჭირვება მქონდეს, ბავშვებს მოუვლელს არ დაგტოვებს; მოტ ოკუმდალა ცო ბა, მქ ვუნელეც (უნელეც) ალოლორ – ენა იმისთვის არ არის, რომ ყველაფერი [რაც უნდა] თქვას.

ვუქ, უქ **vũ, ʷũ** რატომ? რად? почему? why? ვუქ (უქ) ბეწქ ჰოწ ის დოწ, ქოკი და- ვინო ბა – რად გინდა ეგ ცხენი, თეხებგათუჭებულთა. ვუქ (უქ) დუყმათდინს-ლომცწ თოჰუმწ, თაგდუმწ ცომი და შუგოჩი? – რატომ შუადღემდე გძინავთ, გასაკეთებელი არაფერი გაქვთ?

ვუქდა უქდა **vũda ʷda** რატომ? რად? почему? why? ო შარწ ვუდტუ, ვუქდა (უქდა)? – ის მიდის, რატომ? ვუქდაკ (უქდაკ) ეკუმთლქ მოტ ლესტბო- ლოჩი, შაწაყ ლარკ ცოჭანე ნეფო ჰოგო – ამოდენა ენას, ნეტავი, რატომ იქნევ, სულ ერთია [ორივეჯერი], ყურს არავინ გიგდებს.

ვუქდა (უქდა), დევო (უევო) **vũda (ʷda), jevô (ɛvô)** გაკვირვების გამომხატველი შესიტყვებაა (ხმარობენ კაცები) словосочетание, выражающее удивление (употребляют только мужчины) exclamation expressing surprise (used only by men).

ვუდა (უდა), ნანე **vūda** (ũda), **nanê** გაკვირვების გამომხატველი შესიტყვება (ხმარობენ ქალები) словосочетание, выражающее удивление (употребляют только женщины) exclamation expressing surprise (used only by women). *об. см. see.* უდა, ნანე! **ũda, nanê!**

ვუკ, ვუნაკ (უკ, უნაკ) **vũk, vunak** (ũk, unak) ნეტა, რატომ? ნეტა, რად? интересно, почему? I wonder why?

ვუხ, უხ **vux, ux?** ნაცვ. местоим. ргол. რა? (სხვა ბრუნვებში ენაცვლება სტენ- **stën-** ფუძე) **что?** (в других падежах употребляется основа **стән-**) **what?** (in other cases it is altered by the root **stën-**). ე ვუხ (უხ) და? – ეს რა არის? ვუხ (უხ) ხილქ? – რა მოხდა? ვუხ (უხ) დაყოჩქ? – რას ჭამ?

ვუხანო, უხანო **vuxajno, uxajno** რატომ? почему? why? ცო ხეც სო, ვუხანო (უხანო) მღურბალა სოხ მეზობლი – არ ვიცი, რატომ შემღურებთან მეზობლები.

ვუალა **vuala'** ზმნ. нареч. adv. სრულებით[აც] [არ], სრულიად[აც] [არ] совершенно [не], совсем [не] at all. ის ყონო კნათ ვუალა ცო ღალა – ეგ ახალგაზრდა ბიჭი სრულიად არ ვარგა. ვუალა დუკ ვქ ცო მელქდას – ბევრი ღვინო არასოდეს მისვამს; ვუალა ცო ვა ომტუხ ბაცავ, მქ ქე-ჟაბო ცო დეწელო – სრულებით არ არის ისეთი წოვათუმი, რომ ცხვარი არ უყვარდეს.

ზ

ზად მდ **zad** ჯი ზადი недостаток, брак, порок flaw, defect. ე ხენგოჩქი ზად მაქ, ატამო დაჰ ბაცლა – ამ ხეს ზადი აქეს და ადვილად გახმება.

ზადწი **zadci** უზადო без изъяна, без недостатка flawless. სქ ატყწიქ ზადწი და – ჩემი მშვილდ-ისარი უზადოა.

ზავთ *zavt* *j* ზავთი, რიხი смелость, апломб, угроза self-confidence. ღონი ხაბ-
ჯენო ვაჭ კნათი ზავთუდში ბალორ – ცხენებზე ამხედრებული ჩვენი ბიჭები
ზავთიანად მოდიოდნენ.

ზავუტა *zavujtā* *jj* ქარხანა, ფაბრიკა завод, фабрика factory.

ზაზრბა|დ|არ *zazrba|d|ar* გრძმ. прх. trans. მოღერება (მოუღერებს), დამიზნება на-
целиваться to take aim. მონადირეს ჩაინ თოთ ზაზრბადმორ – მონადირე
დათვს თოთს უმიზნებდა. სრ. сов. perf. დაზაზრბა|დ|არ *dazazrba|d|ar*.

ზადღვქ *zajdvē* ზადიანი, დეფექტიანი с изъяном, с дефектом defective, with a
flaw. ე ღო ეცრას, მან ზადღვქ გუბალრეს ვერლისო – ამ ცხენს ვიყიდი,
მაგრამ, ზადიანი არ აღმოჩნდეს, მეშინია.

ზადვთქ *zajvtē* ზავთიანი, რიხიანი смелый self-confident, self-opinionated. სქ
ბიძი ზადვთქ სტაკ ვა – ბიძაჩემი რიხიანი კაცია.

ზაკუშქ *zakušk* *dd* საუზმე закуска breakfast.

ზან *zā* *jj* ზნე нрав temper. აფუშლიკას ხილარ მოსი ზან და აღმინქ – მატყუ-არობა
ცუდი ზნეა ადამიანისა.

ზარ¹ *zar¹* *dd* ზარი колокол bell. გურგალჭალე[ჰ] ყაფრო მუხას ზარ ვაწურქ,
ბაცბიო თეფხორ, მაცნქ თეყილან დარ – გურგალჭალაში ბებერ მუხაზე ზარი
ეკიდა და წოვათუშები მას რეკდნენ, როცა რელიგიური დღეობა იყო.

ზარ² *zar²* *dd* ლასტი плетенье (из прутьев) a mat plaited with rods. ჩუხონ
ნანია'ქ, ჩუხონ'ქ საწობლე[ჰ] ვაშიბან თოხორ, სანიგო მან ზარან ხაყოლო, მქ ქე
ნშიაყ ცო დალოლო – ბატკნის დედებს და ბატკნებს საწოვებელში ერთ-
მანეთში შეურევენ და კართან [კი] ლასტს დადგამენ, რათა ცხვარი გარეთ არ
გამოვიდეს; მათხე[ჰ] ზარმაქ ჩირ ბაყოლო – მზეში ლასტზე ჩირს ახმობენ.

ზარალ *zaral* *jj* ზარალი убыток, ущерб, урон loss. ჰათხეც შირქი[ჰ] ბაცბი-
გო[ჰ] ნალინ დახნონანდნო ალიშ ცო მარქ, დაწი ნა დეცხე[ჰ] მაჯო ზარალ იხორ
– წინათ შირაქში წოვათუშებს ზამთარში საქონლისთვის თივები არ ჰქონდათ
და მძიმე ზამთრის მოსვლისას დიდი ზარალი მოსდიოდათ.

ზარბაზან *zarbazā* *jj* ზარბაზანი пушка gun, cannon. ზარბაზნეც ჩაგ ვეფსო –
ზარბაზანი შორს ისვრის.

ზარვანდ ღღ **zarvād** dd ზარავანდი, ძირმწარა кирказон *Aristolochia iberica* (Latin). სურავანდ დაშ ზარვანდქ ძარბი აფშო – როცა სურავანდი აქვთ, ზარავანდის ძირებს ღეჭავენ.

ზარლებად|ალარ **zarleba|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. დაზარალება (|და|ზარალ-ლება) [по|нести убытки to incur.

ზარლებად|არ **zarleba|d|ar** გრღმ. прх. trans. დაზარალება (|და|ზარალებს) причинять, причинить убыток, ущерб to injure. დახნონ ლაწარ გუდალქ'ნქ, ზადრ-თვან ზარლებადინათხ – საქონელს სატკივარი გაუჩნდა და საკმაოდ |ბლომად| ვიზარალებო.

ზარლებად|არ **zarleba|d|ā** გრღმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისტვის инфинитив для мацдара an infinitive for the gerund ზარლებად|არ **zaraleba|d|ar**. ვაჭრბა ზარლებადქ ცოჰანნა ლექქ – ვაჭრობაში დაზარალება (ზარალი) არავის უნდა.

ზარმაღშო, ზარნაშო ღღ **zarmajšō, zarnašō** dd ზარნაშო, დიდი ბუ филин, неясить big owl. თხაბუღსუ ჰულო[ჰ] ზარნაშო საზარლათ ღუღერ – წუხელ ტყეში ზარნაშო საზარლად კიოდა [ყვიროდა].

ზარმაც¹ **zarmac¹** ზარმაცი ленивый lazy. ზარმაც ადმიან ცოსტენლა ცო ღა-ლად – ზარმაცი ადამიანი არათურად არ ვარგა.

ზარმაც² **zarmac²** აზარმაცი, ბერკეტი рычаг lever, toggle. ბაწიჩო ჯერენ კიკელ ზარმაც ლოდქ, უდშტ ბახო ნაყრქ დაჰ – მძიმე ქვას ქვეშ ბერკეტს უღებენ [მისცემენ] და ისე მოაცლიან გზიდან.

ზარო ღ **zarō** j მოცხარი смородина currant. ლამუ[ჰ] მახკარ-ენათი ვაშარ ლაჰ-ლა'დქ, ცჰანლ ზარო დაყანა'ქ იხო – მთაში გოგონები და ბიჭები [შე]იკრი-ბებინან [ხოლმე] და ერთად მოცხარის საჭმელად მიდიან. შღრ. ср. comp. ხუშქ **xumç**.

ზართუშო ღღ **zarpuš** jj ზართუში (მაღალი თავსახურავი საარაყე ქვაბისა) медная крышка (водочного куба, котла) a tall bowler for the vodka boiler. თხე არაყ დახოჩო ჰერწინ ზართუშო იშუ – ჩვენს არაყის სახდელ ქვაბს ზართუში აკ-ლია.

ზარხოშათ **zarxošat** ზარხოშად навеселе, немного выпивши a bit drunk, tipsy. კადიკ ვქ მალქ'ნეთხ, აც თარშარლქ ზარხოშათ ბათხო – ცოცა ღვინო დავლიეთ და ახლა ოდნავ ზარხოშად ვართ.

ზატ|ღ|არ **zat|d|ar** გრდმ. прх. trans. გათშეკა (გათშეკეს თეხს) вытянуть, протянуть (ноги) to stretch. ჰე მასთხოვას მაცხეც **ზატ** დიქ – შენმა მტერმა, რა ხანია, თეხები გათშეკა. უსრ. несов. imp. **ზეტ|ღ|არ** **zet|d|ar**.

ზაუმბლაკ **zaũmblak** jj სამბურაკი фальконет falconet. რუსა'ნე, ოსმალო'ნე ბუჰ ბაშ, რუსიგოჩქი დუჯ მარ **ზაუმბლაკი** – რუსებისა და ოსმალების ომისას რუსებს ბევრი ჰქონდათ სამბურაკი.

ზაქ ღდ **zak** dd ზაქი буйволёнок little buffalo. ბჰარწავ **ზაქ** გალო – მგელმა ზაქი შეჭამა; **ზაქენ** დოლ მაყრორქ შურ მელორ თელქ – ზაქს თივის ჭამას რძის სმა ურჩევნია.

ზაყზაყადნო **zaqzaqajno** ზმნს. нареч. adv. რაიმით სავსე (გაჭედელი) переполненный чем-л. full (crowded). თხქ ეტაქერკ ბჰა ჟაგნოხ დუწინო ლათერ **ზაყზაყადნო** – ჩვენი ეტაქერი მუდამ წიგნებით გაჭედელი იდგა.

ზაყ ღდ **zaq** dd ბზარი трещина crack. მოსქ თიცრი დეუნაჩქი ვან, მელჭაჭქოჩქი **ზაყ** დამლო – ცუდი თიცრები მოგვიტანე, სადაც გაიხედავ, ბზარი აქვს; ე ჯამგო **ზაყნი** და – იმ ჯამს ბზარები აქვს.

ზაყ ღ|არ **zaq d|ar** გრდმ. прх. trans. ჭრიჭინი (ჭრიჭინებს), ჭრიალი (ჭრიალებს) скрипеть to squeak, to creak. სანიგ **ზაყ** დო – კარი ჭრიალებს [ჭრიალს შერე-ბა].

ზაყ ღ|ალარ **zaq d|a'ar** გრდლუგ. непрх. intrans. გაბზარვა (გაიბზარება) треснуть to crack. კეჭ მაგინო ხი დოთი'ნეს, სტაქნეს **ზაყ** დალქ – აღუღებული წყალი ჩავასხი და ჭიქა გაიბზარა.

ზაყ იხარ **zaq ixar** გრდლუგ. непрх. intrans. ბზარვა (იბზარება) давать трещину to crack. დელო ჯამი და თხოგოჩქი, დავიშ სტემას დიშდამლიქქი, **ზაყ** იხარ ხეცქ – სუსტი ჯამები გვაქვს, მსუბუქად რამეს რომ მიეხალოს, [გა]ბზარვა იცის.

ზახრუმ **zaxrum** შორისდ. межд. inter. ზაჰრუმა захрума (ругатетство) the deuce takes you! **ზახრუმ** ჰე ქორთიხ, მაცლომცო ხეტოჰ სოხ ოეც, ოეც – ზაჰრუმა შენს თავს, როდემდის მეკითხები ერთსა და იმავეს.

ზეგარ **zegar** გრდმ. прх. trans. გემოს გასინჯვა (გასინჯავს) попробовать на вкус to taste. მაგოს თაგდიქრო სტემენ **ზეგარ** ცო დეწქ, ბჰა ჩამლო და – მაიკოს გაკეთებულ რამეს გემოს გასინჯვა არ უნდა, ყოველთვის გემრიელია.

ზედაში დღ **zedaš** dd ზედაში церковное вино wine in church, which is drunk at important events. აგ თეთრგოთრგოგო ქვექლაჰრალო, ცჰანა შარეჰ ჰათხეუ ზედაში ეოდორალო – თუ ბებია თეთრგოთრგო ში აპირებდა [წასვლას], ერთი წლით ადრე ზედაშეს აყენებდა თურმე.

ზედგან დღ **zedgā** dd ზედადგარი, სამთეხა, სამთეხი таган, тренога, треножник trivet. გარი ცჰა წე ძჰაყათ ვანა, მაქ ზედგან ოოდებათ! – აბა, ცეცხლი დაგვინთეთ, ზედ ზედადგარი დადგით!

ზედიზედ **zedized** ზმნს. нареч. adv. ზედიზედ друг за другом several times, time after time. ზედიზედ ქეიფ კორტუნა და – ზედიზედ ქეიფი მოსაბეზრებელია.

ზედმეტ **zedmet** ზედმეტი лишний overmuch, extra, spare. ზედმეტ მა ქოთ-ლათ სონანა, ხურქ დასო – ზედმეტს ნუ წუხლებით ჩემთვის, შინაური ვარ.

ზედსიძე **zedsizē** vb ზედსიძე зять, поселившийся в доме тестя son-in-law coming to live with father-in-law and mother-in-laws' house. კიმო ზედსიძელ ვახე ჩაუგრინ – კიმო ზედსიძელ მიუვიდა ჩაგო შვილებს.

ზეზივრათ **zezivrat** ზმნს. нареч. adv. ზეზეურად стоя на ногах while standing. სიცხორქ შამილ ჩუ ცო ვიშქ, ზეზივრათ თეგან ლაწარ – სიცხიანი შამილი არ დაწვა (ლოგინში), ზეზეურად მოიხადა ავადმყოფობა.

ზეთ დღ **zet** dd ზეთი масло (растительное) oil. ზეთ ლეუეჰე დაყუნა და, ლეუეჰე გერწეს ჰეჯუნა – ზეთი გინდა საჭმელია, გინდა იარალზე წასასმელი.

ზემპა|დ|არ **zempaldar** გრდმ. прх. trans. 1. ზეპვა (ზეპავს), ტკეპნა трамбовать, набивать to ram. კეჰ ბარდნან ქოკივ ზეპადმო – ბარდანებში მატყლს თეხებით ზეპავენ. 2. ზეპვა, მაგრად ცემა (ცემს) лупить to batter.

ზეპირათ **zepirat** ზმნს. нареч. adv. ზეპირად наизусть, устно by heart, from memory, orally. დუგ მოვ ზეპირათ ვეთე სო – ბევრი ლექსი ზეპირად ვიცი.

ზერდაგ **zerdag** ზორბა, გათქვირებული, მოსული тучный burly, beefy. ჰქე ბაბო ზერდაგ სტაკ ლევეო – შენი პაპა ზორბა კაცი ყოფილიყო.

ზერზოყა|დ|ალარ **zerzoqaldalar** გრდუე. непрх. intrans. ზოზინი (ზოზინობს) мешкать, медлить to linger, to tarry. დოღიქრო საქმეს ზერზოყადალარ ცო თაუგუ – დაწყებულ საქმეს ზოზინი არ უხდება.

ზერლათ **zerlat** ზმნს. нареч. adv. ზერელედ поверхностно superficially. ზერლათ თაგმიენო საქმ ცო ლაღა – ზერელედ გაკეთებული საქმე არ ვარგა.

ზერ-ქვერათ zer-kverat ზმნს. нареч. adv. სუსტად (სიჯანსაღეზე) слабо (о здоровье) unwell. გადბრალ **ზერ-ქვერათ ბზარვახე სოქ, ტყობალა, გრიბ ვაყე** – გაბრიელი სუსტად დაძვდა, ეტყობა, გრიბი შეხვდა.

ზეტ|დარ zet|dar იბ. см. see **ზატ|დარ zat|dar**.

ზეწარ დღ **zeçar** dd **ზეწარი** простыня sheet. **ზეწარ ლიბენ მაქაჰო ადტუ** – ზეწარი ლეიბს ზევიდან აფენია.

ზებრ დღ **zēbr** dd **ზებრა** зебра zebra. **ზებრეგო საკვირლათ ნიფსიმ მიხკენრ ღარჭი'ნე, კუი'ნე ზოლი და დელმაქ** – ზებრას საოცრად სწორად დაწყობილი შავი და თეთრი ზოლები აქვს ტანზე.

ზევარ მდ **zvar** jj **ზევარი** большой виноградник a big vineyard. **იყალთურეჩო კოლექტივეგოჩი დაჯა ზევარი და** – იყალთოურ კოლექტივს დიდი ზეგრები აქვს.

ზევიგე ბღ **zvigē** bd **ზევიგენი** акула shark. **ზევიგე დაჯუდჩო დელე საშიშ მტაცე-ბელ ჭან ბა** – ზევიგენი დიდი ტანის საშიში მტაცებელი თევზია.

ზიზლბა|დ|ალარ zizyba|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. **ზიზლი** (ეზიზლება) ненавидеть to hate, to disgust. **ბზდრულ[ო]ბა კომბოსტორქ დაყარ ზიზლბალარ სოქ** – ბავშვობაში კომბოსტოიანი საჭმელი მეზიზლებოდა.

ზითეგ მდ **zitev** jj **მზითევი** приданое dowry. **დარ დახოშ დაჯი დადიგ აღანდე-წერ, ვუხ (უხ) თელორ ოვარ შუდ დაჰონ ზითეგელ** – დანიშენისას ქალის პატრონებს უნდა ეთქვათ, რას აძლევდნენ [ისინი] თავიანთ ქალს მზითევად. იბ. см. see **მზითავ mzitav**.

ზითეგწი zitveçi უმზითეგო бесприданница without dowry. **ზითეგწიჩო დაჰონ მარვარ ატან ცო დარ** – უმზითეგო ქალისთვის ქმრის შერთვა ადვილი არ იყო.

ზიკ მდ **zik** jj არშია, **ზიკი** лента, кайма, отторочка border, lace. **ვანა დეყენო შორი ზიკ არლუნიჩი ხინა დალინო** – ჩვენთვის მოტანილი განიერი არშია, არლუნში წყლისთვის [მდინარისთვის] მიცემული [გატანებული] (ფრაგმენტია წოვათუშურენოვანი სიმღერისა).

ზირზიტაცო დღ **zirziṭa'ô** dd ძირდიდა, ძირმაგარა фурункул furunculous, boil. **ზირზიტაცუდნი დაწი ლაწრი ხეყე** – ძირდიდამ მძიმე ტკივილები იცის.

ზირბა|დ|არ zirba|d|ar გრლმ. прх. trans. **ზიარება** (აზიარებს) причастить giving Eucharist. **დამლნო დოტუდნი აღმიქ მოძლრეგ ზირბადლო** – მომაკვდავ აღამიანს მღვდელი აზიარებდა.

ზნევა|დ|არ zneva|d|ar გრძლ. прх. trans. ღაზიანება (აზიანებს) вредить to damage.

სტოუხკუ დეუქრო სეტყვას აღნიჭი ვენტი დაზნევადმიქ – შარშან მოსულმა სეტყვამ ალვანში ვენახები დააზიანა.

ზოდ დდ **zod** jz ზოდი слиток block. **დაძქექ, წასტქ ზოდი** – რკინის, სპილენძის ზოდები.

ზოკო დდ **zoḵo** jz სოკო гриб mushroom. **ყარგო[ჭ]ლოლ ტოლშექ[ჭ] დუგჭ წი-ფლქ** ზოკო ხეუქ – წვიმის შემდეგ ტოლოშაში (ტბათანის ტყეა) ძალიან ბევრი წიფლის სოკო იცის.

ხენქ ზოკო ხის სოკო древесный гриб mushroom which grows on a tree.

ზოლ დდ **zol** jz ზოლი полоса line, stripe. **სე შარვლეგო[ჭ] ზოლი და** – ჩემს შარვალს ზოლები აქვს.

ზოლწრქ zolārē ზოლ[ებ]იანი полосатый striped. **ზოლწრქ ლაჭ** – ზოლებიანი გველი.

ზონარ დდ **zonar** jz ზონარი, ყაითანი шнурок braid. **სე ჩოკენ წარჭრ ზონარ დებ-ქითოს** – ჩემი ჩოხისთვის შავ ყაითანს ვავლებინებ. **წულწ ზონრი ჰალ ახკ!** – წულების ზონრები შეიკარი!

ზორადში zorajšī ზმნს. нареч. adv. ძალიან, ძლიერ, ძლიერად, ღონივრად, ერთობ, ფრიალ **очень, сильно strongly**. **ჩუხუდნ ხკოლის ზორადში ლაგქ, ხიქრქ ლამ ბეწქ** – ბატკნებს ზათხულში ძალიან ძალაღი, წყლიანი მთა უნდათ; **ზორადში ტაფლეტო** – ძალიან ელაფს.

ზორწ zora 1. გულადი, მამაცი, უშიშარი; მკაცრი, ფხიანი, ფიცხი храбрый, бесстрашный; строгий, горячий, вспыльчивый brave; severe, hot-tempered. **ზორადში სტადვი თურეგ ზორადში თეტო** – უშიშარი (გულადი) კაცის ხმალი ძალიან ჭრის; **ო სტაკ ოჩხენ ზორწ ვა** – ის კაცი ოჯახში ფიცხია (მკაცრია); **იცხ სტაკგო[ჭ] მარწ ზორწ ჰაჭარ მოყ და** – მაგ კაცს რა ძალიან მკაცრი შესახელობა აქვს. 2. გადატ. перен. fig. მაგარი (მაგ., არაყი...) крепкий (напр. водка...) strong (e. g. vodka, arrack). **ცენქ ზორწ არაყ დადხნას** – წელს მაგარი არაყი გამოფხადე; **მარწ ზორწ სიცხ მოყ ოთქ!** – რა ძალიან მაგარი სიცხე დაიჭირა (დადგა)!

ზორ|დ|არ zor|d|ar გრძმ. prx. trans. გაგულადება (გააგულადებს), გაყოჩაღება сделать храбрым, смелым to make become dashing, to make become brave. ქოთ-ხოლევე ზოროდრ ადმიან – გაჭირვება აგულადებს კაცს.

ზორ|დ|ან zor|d|ā გრძმ. prx. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для мас-дара an infinitive for the gerund **ზორ|დ|არ zor|d|ar**. ქებადარენ მეძლი ზორ–დან ცო მაკე – ქებას ვინმეს გაყოჩაღება არ შეუძლია.

ზორნან დ **zornā** d საზარლობა, საშინელება ужас, страх horror. თხა ბუდსუ ზორ-ნან დარ: დანკდარანჩრ ხივ ვუმას (უმას) ვაშინან დეთ – წუხელ საშინელება იყო: ადიდებულმა მდინარემ წყალმა ყველაფერი წალეკა.

ზოროლ დ **zorol** jz გულადობა, მამაცობა, გამბედაობა, მხნეობა, ფხიანობა; სი-ფიცხე, სიმკაცრე храбрость, отважность, решительность; предприимчи-вость; строгость bravery, strictness. იცხ სტაკკო/ჰ/ ზოროლ დამლოდნო, ოშტუდნოხ აღო, ჰანე თეშბინო ბოთხ ქასტენე, ღანეშო თეგობო – შავ კაცს ფხიანობა ახასიათებსო, იმისთანაზე იტყვიან, ვინც მინდობილ საქმეს სწრაფად და კარგად ასრულებს; ბანდრი დანკდომ საუბგეც ზოროლ ცო ღალდა – ბავშვების აღზრდისას ზედმეტი სისასტიკე არ ვარგა.

ზორტ დ **zort** dd ზორტი тесьма braid, lace.

ზოქ დ **zok** jz ნისკარტი клюв beak. ვანადრხე ზოქრქდაჰო თელო შუდ ბანდ-რინ დაყუნე – მტრედები ნისკარტიდან აძლევენ თავიანთ ბარტყებს საჭ-მელს; ჭივჭ ზოქეს ქოთმე ზოქ დანვიხ და – ბელურის ნისკარტზე ქათმის ნის-კარტი უფრო გრძელია.

ზოქ [ლაჯიშ] ლეჯ|დ|არ **zok** [laqış] leqj|ar გრძმ. prx. trans. ცხვირის მალლა აწევა (ცხვირს მალლა იწევეს) задирать нос to turn up one's nose.

ზოქ ლესტ|დ|არ **zok** lest|j|ar გრძმ. prx. trans. ყბედობა [ნისკარტის ქნევა] (ყბედობს) болтать to chatter. მაცლომცო ლესტმო ის ზოქ, დანჰ ატაგე! – როდემდის ყბედობ, გაჩუმი!

ზომ ბდ **zōm** bd ზომა мера, размер size. დირცკეს დუფხუ აბომ ზომ ეგობო ად-მინენ – ტანისამოსის კერვისას მკერავი ზომას უღებს ადამიანს.

ზრინა|დ|ალარ **zrina**|d|alar გრძლევ. непрx. intrans. ზმუილი (ზმუის) мычать to low. ათან შარს ნსე დავინე, ჩანკრქდაჰოც ზრინადბალან ბალე – ფურმა თავისი ხბო

დაინახა და შორიდანვე ზმუილი დაიწყო; **ჰსე ზრინალა** – ხბო ზმუის. სრ. сов. perf. დაზრინა|დ|ალარ **dazrina|d|alar**.

ზუზ ბდ **zuz** bd სევდიანი ღიღინი тихое, грустное пение sorrowful song.

ზუზ ალარ (ბ|არ) **zuz al'ar (b|ar)** გრდმ. прх. trans. ნადვლიანი ღიღინის თქმა (ნადვლიანად იღიღინებს) тихо, грустно петь to sing a sorrowful song. **ჟე დავინრ** ლუ[ვ] **ზუზ** ბოშ ვუაჭტებს ვიშურ ალზან ცერე[ჰ] – ცხვრებდახოცილი მწყემსი [რომელსაც ცხვრები დაეხოცა] სევდიანი ღიღინით პირქვე იწვა ალა-ზნის პირას.

ზუზათ **zuzat** ზმნს. нареч. adv. ზუზად, ძალიან ცოტა очень мало too little. **ხაბროჩრ** აგას დაყრელრ **ზუზათ** დიქ დათქ – ძუნწმა ბებამ საჭმელს ძალიან ცოტა ერბო უყო.

ზუზნება|დ|ალარ **zujzneba|d|alar** გრდუე. непрх. intrans. ზოზინი (ზოზინობს) во-звиться, мешкать, медлить to linger, to tarry. **ლუგ ზუზნებადმოლ** ლურდქ სამსაუზრი დახანქინი კატრ – ბევრი იზოზინა დილით სამსაუზრში წასასვლელმა კატომ.

ზუზმარ **zujmar** ზომიერი умеренный restrained. **ზუზმარ** ყოფქცევე ჰამახეც თაუგუ – ზომიერი ყოფქცევა ყველას უხდება.

ზურგელ¹ მდ **zurgel**¹ jj ხერხემალი позвоночник spine. **ზურგელ** ლაძინ სქ – ხერხემალი მტკივა.

ზურგლქ ძოლ **zurglë 3ol** ხერხემლის ძვალი, ძალა позвонок vertebra, spinal bone. **ზურგლეგო[ჰ] ზურგლქ ძოლი** და – ხერხემალს ძალები აქვს.

ზურგელ² მდ **zurgel**² jj ზურგიელი балык back of sturgeon. **ბაცბივ მარხონ ზურგელ** დაყორ – წოვათუშები მარხვაში ზურგიელს ჭამდნენ.

ზურმუხტ დდ **zurmuxt** dd ზურმუხტი изумруд emerald. **დანიშნულეს ზურმუხტქ** ბჰარკ ბალოშ ტარდ დეცქ სო – დანიშნულმა ზურმუხტის თვლიანი ბეჭელი მომიტანა.

ზურნ მდ **zurn** jj ზურნა, სტვირი зурна hornpipe. **ზურნ** თეფხან გეთქ სო – ზურნის დაკვრა ვიცი.

ზუსტათ **zusat** ზმნს. нареч. adv. ზუსტად точно exactly. **სე საათევ ზუსტათ** ჩვე-ნებადმო დრო – ჩემი საათი ზუსტად აჩვენებს დროს.

ზღვა დდ **zyva** jj ზღვა more sea. ბათუმს წარჭიხრ ზღვად ცერმაქ და – ბათუმი შავი ზღვის ნაპირზეა.

ზღვე¹ დდ **zyvč¹** jj სხვენი, ჭერი чердак, потолок ceiling, attic. ზღვენეჰი გორი, სხალი, გუგრი დატწლათერ თხოგოჰი წალუენანბრ – სხვენში ვაშლები, მსხლები, გოგრები გვეწყო ხოლმე ზამთრისთვის; სე წინგოჰი მჰარლ ლაგქ ზღვე და – ჩემს სახლს საკმაოდ მაღალი ჭერი აქვს.

ზღვე² დდ **zyvč²** jj ძღვენი дар, подношение, гостинец present, gift. ბაღერ ნანას ათაყუნა ზღვე დეწერ დაჰან – ბავშვის დედას ნათლიისთვის ძღვენი უნდა წაეღო (მიერთმია).

თ

თაბახ დდ **tabax** dd თაბახი (საწერი ქაღალდის ფურცელი) лист бумаги sheet (sheet of paper). ტყოც ლუჯ თაბხი დეწქ სო – კიდევ ბევრი თაბახი მინდა.

თაბით **tatib** ალბათ, მგონი вероятно, кажется probably, perhaps. ვანო ვან ვაღრ თაბით – ვანო ხვალ მოვა, ვგონებ.

თაბწ დდ **tabç** dd შუბი копье, пика lance, spear. ქიქოც მასთხუდ თაბწივ ლეთერ ვაშბახ – ადრე (წინათ) მტრები შუბებით ებრძოდნენ ერთმანეთს.

თაბწორქ **tabçōrē** შუბიანი, შუბოსანი вооруженный копьем, пикой lance-bearer, spearman. თაბწორქ ბშიში – შუბლებიანი ჯარები.

თაგ|დ|ალარ **tag|d|alar** გრდუგ. неврх. intrans. 1. გაკეთება (გაკეთდება) сделаться to do (will be done). ე საქმ სოწი თაგმალ – ეს საქმე უჩემოდ გაკეთდა. 2. გალამაზება (გალამაზდება) стать красивым, привлекательным growing prettier. ე მოჰ ჰალარ დაგმადღიქ|დლოლ წორამში თაგმალ – ეს გოგონა, რაც წამოიზარდა, ძალიან გალამაზდა. უსრ. несов. imp. თეგ|დ|ალარ **teg|d|alar**.

თაგარ **tagar** გრდუგ. სტატ. неврх. стат. intrans. stat. მოხდენა (უხდება) идти, подходить (про платье) to suit, to fit. წინუსენ კიკმი თაჟგჟ – პატარძალს კავები უხდება; სე კნათევ წინი ხალათ დოფხი'ნქ, წორამში თაგარ – ჩემმა ბიჭმა ახალი ხალათი

ჩაიცვია და ძალიან მოუხდა; **თაგუჩრ დონეს თაგუენი კეს თაუგუ** – მოხდენილ ცხენს მოხდენილი უნაგირი უხდება; **ხაყ, მქ დოკ დაყარ ცო თაუგრ ჰონ, ბაქ ბელაზოლარ თაუგრ ჰონა** – იცოდე, [რომი] გაბრაზება არ გიხდება, გიხდება პირზე ღიმილი (ს. გარსევანიძე).

თაგ|დ|არ tag|d|ar გრდმ. прх. trans. გაკეთება (გააკეთებს) сделать to make (will make). ჰაში დენი'ნეს, მატრა'ქ თაგდინას – სტუმრები დავპატიყე და სადილი გავაკეთე; **ღაზქ წა თაგდინათხ** – კარგი სახლი გავაკეთეთ. უსრ. несов. imp. თეგ|დ|არ teg|d|ar.

თაგ|დ|ა tag|d|ā გრდმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для мас-дара is an infinitive for the gerund **თაგ|დ|არ tag|d|ar**. **ტბათნი წა თაგდს გექ-ლას** – ტბათანაში სახლის აშენებას ვაპირებ.

თაგ|დ|იენრ tag|d|iēnō მიმლ. прич. partic. 1. გაკეთებული сделанный made, done. ე ღირს შალთი ლეკეე და თაგდინარ – ეს ბასრი ხანჯლები ლეკის გაკეთებულია. 2. გამკეთებელი, ის, ვინც გააკეთა сделавший maker, one who makes, who has made.

თაგინრ, თაგუენრ taginī, tagujnī შესაფერისი, საკადრისი подходящий, подобающий suitable, fitting, appropriate. ჰონ თაგინრ დოუთხუ ცო და ე – შენი შესაფერი (საკადრისი) სამოსი არ არის ეს.

თაგსაგ|დ|არ tagsag|d|ar გრდმ. прх. trans. ზერელედ გაკეთება (ზერელედ გააკეთებს), დაუდევრად გაკეთება сделать кое-как, смастерить to make superficially, carelessly. წინიშ დიქრ ბადრენ აკვს თაგსაგდინას – ახლად დაბადებულ ბავშვს აკვანი მოუხლაფორთე (გაგუკეთე). უსრ. несов. imp. თეგსეგ|დ|არ tegseg|d|ar.

თაგ|დ|იუენრ tag|d|ujnī 1. გასაკეთებელი то, что нужно сделать sth to be made, done. ბაწის ბოთხ ბა სოგო[ჰ] თაგბუენრ – მძიმე სამუშაო მაქვს შესასრულებელი. 2. გამკეთებელი делающий doer, maker.

თაგუენრ tagujnī კობტა, მოხდენილი, ეშხანი, კობტა изящный, красивый, привлека-тельный, подходящий fine, nice, attractive, beautiful. ჰალრ დოთხდადონრ ჰუ თაგუენრ და – შემოსილი ტყე ლამაზია.

თაგუშ taguš მოხდენით, ლამაზად, მშვენივრად, კობტად изящно, красиво, прекрасно fine, well. ვერას ვადლეშ თაგუშ დორ ამბუდ – ვერა ჩვენებურად მოხდენილად ლაპარაკობდა.

თავად ვბ **tavad** vb თავადი князь nobleman. ბაცბილოაჰი თავდი ცო ბარ – თუ-
შებში თავადები არ იყვნენ.

თავბად|არ **tavba|dar** გრდმ. прх. trans. თავება (ითავებს), თავის თავზე აღება საქ-
მისა ВЗЯТЬ НА СЕБЯ ТО ИЛИ ИНОЕ ДЕЛО to shoulder, to take responsibility of sth.
საქმუნ დროჰეჟ დეწქ თავბადმარ – საქმეს დროზევე უნდა თავება.

თავდაბალ **tavdabal** თავმდაბალი скромный modest. გოლმ სტაკ თავდაბალ ვა –
ჭკვიანი კაცი თავმდაბალია.

თავდებით **tavdebit** ზმნს. нареч. adv. თავდებობით на поруки on bailing. სე თავდე-
ბით ბალითქ ცინერქ კნათი – ჩემი თავდებობით გამოუშვეს ცინიდან ბიჭები.

თავზებად|არ **tavzeba|dar** გრდმ. прх. trans. შეთავაზება (შესთავაზებს) მირთმევა
предлагать to offer. დეფხეთერ ჰაშინ დაყარ თავზებადინათს – მოცხვ
სტუმრებს საჭმელი შეთავაზეთ.

თავთავ ბდ **tavtav** vb თავთავი КОЛОС ear. კოლექტივეჰი აჰ ბეკინრ თავთავ ლეჰ-
ბითაღათერ თხოგრ – კოლექტივში ჩამოცვენილ თავთავებს გვაკრეფინებ-
დნენ [ხოლმე].

თავთუხ ბდ **tavtux** bd თავთუხი ОСОБЫЙ ВИД ПШЕНИЦЫ Tavgux (a special sort of
wheat). თავთუხქ მაღვი ლაზქ იხრ – თავთუხის პური კარგი გამოდის.

თავისუფალ **tavisupal** თავისუფალი СВОБОДНЫЙ free, spare. სამსაუბრეგოდო-
ლმ თავისუფალ დრო ცო მეყეგქ სო – სამსახურის შემდეგ თავისუფალი დრო
აღარ მრჩება.

თავხედ **tavxed** თავხედი, კადნიერი нахал impudent. თავხედ აღმინეს თეშილა ცო
და – თავხედ აღამიანს არ დაეჯერება.

თავლ დდ **tavl** dd თავლა, საჯინიბო конюшня stable. სქ სათერნრ თავლეჰი ლათქ
სოგოაჰი ფსუნმაქ – ჩემი სათერნზე თავლაში მიდგას ქერზე.

თათაბრ ბდ **tatabô** bd თათაბო лебеда садовая Atriplex hortensis (Latin). ხკოლის
თათაბრ ვშიროშ ვენკობთს – ზათხულში თათაბოს ხშირად ვხარშავთ.

თათა **tatã** ხმა[ური], ხმა, ხმიანობა ШУМ, ГОЛОС, ЗВУК noise, voice. ჰელოაჰი ვუ-
ნახ (უნახ) თათა ხაწქ სონ – ტყეში რაღაც ხმა[ური] გავიგონე; თათა მაჰ-
მალრ ჰქ! – ხმა გაქრეს შენი [დაიკარგე, მოკვდი]! თათა ხიტმალრ ჰქ! – ხმა გაწყდეს
შენი [შენი სიკვდილი]! სე დონენ თათა მიენეს, ჰაწუკს ეცბალმ – ჩემს ცხენს
შევეუძახე და ჩიტვიით გაფრინდა; სო ოსი უნახ იშ ხაწქ: ო – ბჰასტ ფოთლმ

მარ თათ – მე იქ რაღაც ხმა გავიგონე: ის – დივის ფოთლების ხმა იყო (მ. ბუქურაული).

თათ დაველითარ **tatā j|av|j|itar** გრდმ. прх. trans. ხმის გაკმენდინება (ხმას გააკმენდინებს) заставить замолчать to make sb hush up. ამბუდ მოჩრ სტა-კოგრ თათ დავითნას – მოლაპარაკე კაცს ხმა გააკმენდინე.

თათ დაჯარ (დახარ) **tatā j|aqar (j|axar)** გრდმ. прх. trans. დახმაურება (დახმაურებს), ხმის ამოღება издать звук, голос, шумок to begin to speak, to make a sound. ღურდქლოლ ცჰნდ ღებასკეთხე, ნასტ თათ დაჯარ ე სტაკოვ! – დილიდან ერთად ვსხედვართ და ძლივს არ ამოიღო ხმა ამ კაცმა!

თათრასკრ დდ **tatarā'ô** dd თათარა густой кисель из виноградного сока Tatarā (porridge made from treacle and flour). დაროს თათრასკრ თაგდიქ – დარომ თათარა გააკეთა.

თათრივ ვბ **tatriv** vb თათარი татарин Tatar.

თათჯათ და **tatqatā** jj ხმაურივით რამ нечто вроде шума sth like a noise. თხა-ბუსუ თათჯათ ფუნახ (უნახ) ხაწერ სო – წუხელ ხმაურივით რაღაც მეს-მოდა (მომესმა).

თათ დდ **tat** dd ცირცელი рябина rowan. ზურტელქდაქი გოხილრ დახე'ნეთხ, ოსი ყაჭქ თათქ დამენათხ – ზუროსგორიდან გოხებინაში წავედით და იქ მწარე ცირცელი ვჭამეთ; ლამნი დაკდახქე სქ დოკადა დაშ, მოჭე წარმაქ – დათქ: დაკლეგრან ბახენრ დაკიხ სო კმადტმაქ ლათინ ხქ თათქ (მ. ბუქურა-ული) – 'მთებზე ფიქრისას გული დნება, ვით ცეცხლზე – ერბო: ფიქრში წასული ხისა ხილვა დმერთისგან მერგო' (მხატვრული თარგმანი ა. ბერთლა-ნისა).

თათარქ **tatārē** ცირცელქებიანი, მაგ., ფერდობი рябиновый, напр., склон covered with rowan-trees e. g. slope.

თათერქ **tatērē** ცირცელიანი, მაგ., ქილა из-под рябины, напр., банка full with rowan-berries e. g. a jar.

თათ|დ|ალარ **tat|d|alar** გრდუგ. непрх. intrans. მიწევა (მიიწევა), მიხორება подвину-ться, придвинуться to come closer, to move closer.

თათ|დ|არ **tat|d|ar** გრდმ. прх. trans. მიწევა (მისწევს) придвинуть, пододвинуть to push. ოჯუს მოთუ კედლეგუქქი თათბიქ – მან საწოლი (ლოგინი) კედლისკენ მისწია. ნახ ვაშბინრ თათდარ – ხალხის ერთმანეთთან მიწევა, შემჭიდროება;

ვაშბისრ თათლებათ ჩურჩხლასუდ – მისწიეთ, შეამჭიდროვეთ ჩურჩხელები.
უსრ. несов. imp. თეთღარ **tet|d|ar**.

თადგულ ბღ **tajgul** bd თაიგული букет bouquet. დაბადებ დენის არსნეს ბუბკვ თადგულ ბეცქ სრ – დაბადების დღეზე არსენმა ყვაგილების თაიგული მომა-რთვა.

თადკლება|დ|ალარ **tajkleba|d|alar** გრღუგ. непрх. intrans. მორიდება (ერიდება) стесняться to feel shy. შაქრუნ თადკლებადვალარ ცო დეწქ ვადჩუწქ – შაქროს მორიდება არ უნდა ჩვენსა [ყოფნისას].

თადღონი დ **tajlzi** d მრ. მნ. pl. ხურჯინი перемётная сумка saddle-bag. ჰანე, თადღ-ზაქ დოღ – აჰა, ხურჯინში ჩადე; ნახხ-მაჯორქ თადღონი დონენ ვახკი'ნეს, სა ხილუმ ნაყმაქა'ქ უდონას – ყველ-პურიანი ხურჯინი ცხენს გადავიდე და გათენებისას გზას გავუდექი.

თადღონწ ყურ დღ **tajlzā qur** dd ხურჯინის თვალი одна половина перемётной сумки one part of saddle-bag. ლაშმუ დოტუმ ბზღრი დონეს ვახკურ თადღონ ყურწხ ხებოდრ – მთაში წასვლისას ბავშვებს ცხენზე აკიდებული ხურჯინის თვლებში სხამენ.

ტადვენწ თადღონი დ **tajvnxī tajlzi** d მხარზე გადასაკიდი პატარა ხურჯინი-ნი небольшая перемётная сумка (наплечная) small saddle-bag to be hung on the shoulders. ტადვენჩრ თადღონწ მაჯუდ მაშხკუ სოგოწქ – მხრის ხურ-ჯინში პურები მიწყვია.

თაკარ **taḡar** გრღმ. прх. trans. დაკერება (დააკერებს) заплатать, пришить, нашить to sew on. დატენრ სამუგლ ნანემას თაკირ ოჯუნ – გახეული შარვალი დეიღამ დაუკერა მას. უსრ. несов. imp. თეკარ **teḡar**.

თაკნრ დღ **taḡnô** dd საკერებელი (ნაჭერი) кусок материи для латания patch. თაკნრ კაწკუდჩრ კატნის დო, მენწუ დატქჩრ სტემას თეკრ – საკერებელს პატარა ნაჭერს ეძახიან, რომელსაც დახეულ რამეზე აკერებენ.

თაკსაკარ **taḡsaḡar** გრღმ. прх. trans. მიკერ-მოკერება, ბლანდვა сшить кое-как, так-сяк to baste, to tack (together). უსრ. несов. imp. თეკსეკარ **teḡsekar**.

თაკსაკინრ **taḡsaḡinô** მიმღ. прич. partic. მიკერებულ-მოკერებული, მიბლანდულ-მიბლანდული кое-как сшитый basted, tacked together. ანიკრ მალწ დოჰ და:

თაკსაკინო ქადრცხი დოუფხუ – ანიკო ზარმაცი ქალია: ყოველთვის მიკერებულ-მოკერებული სამოსი აცვია.

თამად ვბ **tamad** vb თამადა тамада, «президент» на пире toastmaster. ლაზირი თამდან დუჯ და სუფრენქმაქ ვალინო – კარგ თამადაზე სუფრასთან ბევრია დამოკიდებული.

თამამ **tamam** თამამი смелый, решительный natural, free and easy, bold. გეზელ ბანდრეს თამამ თელე – მშიშარა ბავშვს თამამი სჯობს.

თამბაქო დდ **tambakô** dd თამბაქო табак tobacco. თამბაქო აღნიჭა'ე იხო, მსოტუფ ლაზე ცო და, მოჭე სოხუმე – თამბაქო ალგანშიც მოდის, მაგრამ ისეთი კარგი არაა, როგორც სოხუმისა.

თამდობ დ **tamdob** d თამადობა исполнение обязанностей распорядителя пирა to be master/head of the feast. ქუდრწლებს იბოს დიქ თხო თამდობ – ქორწილში იბომ გაგვიწია თამადობა.

თამსუქ დდ **tamsuk** dd თამასუქი вексель bond, bill, stiff, promissory note. ჰათხეც დაჯან ტათბი თამსუქეგ ბელე ცო სესხბადორ – წინათ დიდ ფულს თამასუქის გარეშე არ ასესხებდნენ.

თა **tã** ზმნს. нареч. adv. 1. ზმნისართი, რომელიც აღნიშნავს ვინმესთან, რამესთან ერთად ყოფნას, არსებობას наречие, обозначающее существование вместе с кем-л., чем-л. adverb denoting being together with sb, sth. ნანეგო[ჰ] ბანდერ თა დარ – დედას ბავშვი თან ჰყავდა. 2. რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний a component part of complex root or word-combination.

თა დაჰითარ (ვეჰითარ) **tã d|ahitar (qehitar)** თან გატანება (გაატანს), თან წაღებინება заставить взять с собой to make sb take sb/sth with.

თა დოწარ (დებწარ) **tã d|oçar (d|ebçar)** გრდმ. прх. trans. თან წაღება (წაიღებს), თან გაყოლება взять с собой to take sb/sth with. ნანას ბანდრი შარას თა დოწარ – დედამ ბავშვები თავისთან წაიყვანა (გაიყოლა).

თა ჰუენი **tã hujnî** თან წასაღები то, что нужно взять с собой sth to be taken, carried with. თა ჰუენი ცომ და სოგო[ჰ], ვაფიშ ვუდტასე, ნაქტრი ქიქოც ვადჩას – თან წასაღები არაფერი მაქვს, მსუბუქად მივდივარ და ბინაში აღრე მივალწევ.

თა **tā** ზმნისართი, რომელიც აღნიშნავს ორი მოვლენის, ან მოქმედების ერთჯამიერობას наречие, обозначающее одновременность явлений или действий adverb denoting simultaneity of several facts or actions. ნანას **თა** **ჩხაღურ დეფცრ**, **თა** აკვან **თერქოდრ** – დედა თან წინდას ქსოვს, თან აკვანს არწევს; **თამილეს** **თა** **ბაღურ თერქოდრ**, **თა** **ქანგრა ხეტრ** – თამილა თან ბავშვს არწევს, თან წიგნს კითხულობს.

თანამდებობ დღ **tanamdebob** dd თანამდებობა должность position. **ოკარ კანათგო** ქალქი ქალქი ლაგე თანამდებობა **დამღო** – იმათ ვაჟიშვილს ქალაქში (თბილისში) მაღალი თანამდებობა უკავია.

თაგირ დღ **tāgir** dd თანგირა медный котел, кастрюля saucepan made of copper. **ბაცბიე თაღური თრილთირქე ექჰორ** – წოვათუშებს თანგირები თრიალეთიდან მოჰქონდათ.

თათ დღ **tāt** dd ჭიანჭველა муравей ant. **თათი აბსტარლო** **ქა** **დახე** – ჭიანჭველები მიწაში ცხოვრობენ.

თათარქე **tātārē** ჭიანჭველებიანი, მაგ., ადგილი полное муравьёв, напр., место full of ants, e. g. place.

თათერქე **tātērē** ჭიანჭველებიანი, მაგ., მურაბა напр., варенье, в которое попали муравьи full of ants, e. g. jam.

თათა **tātā** ზმნ. нареч. adv. თანდათან, თანდათანობით, უფრო და უფრო... со временем, постепенно gradually, by and by. **ე ძუძაკ თათა ჰალორ ლამზარლა!** – ეს გოგონა თანდათან (უფრო და უფრო) ლამაზდება! **თათა ჰამივაც დახარ ღამდიქ** – თანდათან ყველამ ცხოვრება ისწავლა.

თაღდექ **tajde'** ზმნ. нареч. adv. ბარემლა аж, уж, заодно at the same time.

თაობ დღ **taob** jj თაობა поколение generation. **ბაცბი საგირთელქ, ჩღურთელქ, წარუღლქ, ეთელტერქ** ალუენი აჰ **ბახეჩე** **ქა** **დოლო** **მელში** თაობ ხარცმა- ლჩ – წოვათუშების საგირთიდან, ინღურთიდან, წაროდან, ეთელტიდან ალ-ვანში ჩამოსვლის შემდეგ რამდენიმე თაობა გამოიცვალა; **დრო ხარცმალორეუ თხქ** თაობ **ზორადში** **დაჩაგროდმიქ** – დროის გამოცვლამ ჩვენი თაობა ძალიან დააზარალა.

თარო დღ **tārō** dd თარო полка shelf. კედლობ თარუდ ლეთლო'ქ, მაქ მჷ ჰერ-
წელხა'ქ, კენი ბუნგია'ქ დეხკო – კედლებზე თაროებს აჭედებენ ჩაწებებენ,
ზედ კი ქვაბებსა და სხვა ჭურჭელს აწყობენ.

თარლ'დ|ალარ tarl'dalar გრლუგ. непрх. intrans. 1. დამსგავსება (დაემსგავსება) статья
похожим to look like. ე კნათ დადახ დაჰაჭ თარლ'ვალ – ეს ბიჭი მთლად მამას
დაემსგავსა. 2. შეეგუება (შეეგუება) ужиться, уживаться to accommodate (to),
to adapt (to), to fit (to). მოდგი ვაშბნხ ლაზიშ თარლ'და- ლ – მაზლები
ცოლები [რძლები] ერთმანეთს კარგად შეეგუენენ.

თარლ'დ|არ tarl'dar გრდმ. прх. trans. 1. მიმსგავსება (მიამსგავსებს), შედარება най-
ти сходство, сравнить to compare, to catch likeness. ე ბნდერ შადრ დადახ
თარლ'დინას – ეს ბავშვი თავის მამას მივამსგავსე; ვუქ (უქ) ოჯარხ თარლ'ვო[ჰ]
სო? – იმათ რატომ მადარებ? 2. მორგება (მორგებს) подогнать to fit, to joint,
to adjust. სანი ნასტ თარლ'დინას ჩარჩოხ – კარები ძლივს მოვარგე ჩარჩოს.

თარლ'ენო tarl'enō მიმლ. прич. particip. მსგავსი подобный, похожий similar. ცო და
ვაშბნხ თარლ'ენო ის დაქარ – არ ჰგვანან ერთმანეთს ეგ დები.

თარლ'ენო ხილ'არ tarl'enō xilar გრლუგ. непрх. intrans. [დამსგავსება (ჰგავს,
ემსგავსება) быть похожим to look like, to resemble. თინ შაქროხ თარლ'ენო
ხილ'არ ცო ბეკნეთჲ სო, დახეუ მჲ ცჰადნხ ნან-დადჲ ბნდრი და – თინა რომ
შაქროხ ჰგავს, არ მიკვირს, რადგან ერთი დედ-მამის შვილები არიან.

თარლ'დ|ოშ tarl'dloš მიმსგავსებით подражая like, similarly. ას ჩხნდურ ჰე
ჩხნდრენ თარლ'დოშ დოს – მე წინდას შენი წინდის მიმსგავსებით ვქსოვ; თხე
უბნე მანკარვ ვერო ფალზეგო ჰეფსუშ, ოჯუხ თარლ'ბოშ ბიქ ფალაზ – ჩვე-
ნი უბნის ქალებმა სხვათა ფარდაგების ყურებით, მათი მიმსგავსებით მოქსო-ვეს
ფარდაგი; ჰე კაბახ თარლ'დოშ დეწეს კაბ აბა – შენი კაბის მიმსგავსებით უნდა
შევეკერო კაბა.

თარლ'დ|იენო tarl'dienō მიმლ. прич. particip. დამსგავსებული, მიმსგავსებული
уподобленный resembled.

თარშარლ'ჲ tar'mar'le ცოტმატა, ცოტაოდენი; ცოტაოდნად немножко for a
few minutes, for a while, a bit. თარშარლ'ჲ დაჰ თივა'ეს, ვქ ლო ვაჲ ჰარჲ –
ცოტათი დავისვენებ და მერე წავიდეთ წისქვილში.

თას|დ|ალარ tas|d|alar გრლუგ. негрх. intrans. დავარდნა (დავარდება) упасть to fall.

ტშირი თასბადღჩეჭი გოწო ალარ ხეცტე: აჭ ჭყენი ღობე, ას ცო ვალოს! – ვარსკვლავის ჩამოვარდნისას სამჯერ თქმა იციან: შენ წადი და მე არ მოვალ!
უსრ. несов. imp. თეფს|დ|ალარ teps|d|alar.

თასარ tasar გრლმ. грх. trans. დაგდება (დააგდება), ჩაგდება [с]бросить, [по]ки-нуть to throw down, to throw into. ვირევ კნათ თასი – ვირმა ბიჭი გადმოაგდო. უსრ. несов. imp. თეფსარ tepsar.

თასითარ tasitar გრლმ. грх. trans. დაგდებინება (დააგდებინებს), გაგდებინება, და-ყრევინება заставить бросить, отбить to make sb throw down, sth to make sb release sth. ოჯუს ბაკალ თასითიქ ოჯუდგო – მან ლუკმა გააგდებინა მას; ყუიგო ბეჭინო დო თასითინას – ქურდებს მოპარული ცხენი დააგდებინე. უსრ. несов. imp. თეფსითარ tepsitar.

თაუბუ დდ taubû dd ჭედლია холощенный баран, валух wether. ცენეს ბაცბიე ედრთვან თაბადრჩი დახკდიქ ქალიქი დოხკან – წლეულ წოვათუშებმა ბლო-მად ჭედლიები ჩამოიყვანეს ქალაქში გასაყიდად.

თაუგნ დდ taugnâ dd ირგვლივ გამეფებული სიტურთე, მშვენიერება воцарив-шаяся вокруг красота, прелесть fascination spread around. მარწ თაუგნ მოც და ტბათნი! – რა ძალიან სიტურთეა ტბათანაში!

თაფსარ tapsar გრლმ. грх. trans. მოყრა (მოაყრის) посыпать (соль, песок...) to powder, to add. დითონ თუდნი თეფსოს – ხორცს მარილს ვაყრი. უსრ. несов. imp. თეფსარ² tepsar².

თალ დდ tay jj კამარა, თალი свод arch. თიშიჩო საყდრიგოჩქი თალი და – ძველ ეკ-ლესიებს თალები აქვს.

თალარ დდ tayar dd თალარი (თიხის ჭურჭელი) глиняная посуда для измерения зерновых a peculiar kind of dishes made of clay for pouring into grains. ცჭა-ში თალარ მანოქ ეცოთ ვად – ერთი-ორი თალარი პური [ხორბალი] ვიყიდოთ.

თაღლით taylit თაღლითი мошенник swindler. იშტუქ თაღლით სტაკ მათხეჩქი ცო ლელქ – ასეთი თაღლითი კაცი ქვეყანაზე არ დადის.

თახახ taxax უხეში (ქსოვილი) грубая (о ткани) rough (textile). თახახ ნაჭრქ აბინო ცომ ღალად – უხეში ნაჭრისგან შეკერილი არაფერი ვარგა.

თანკარ taxkar გრძმ. прх. trans. 1. შეკეთება (შეუკეთებს) добавить (дрова...) to put wood in fire. 2. მოყრა (მოაყრის) посыпать что-л. сыпучее to powder, to add. ე ფათ ნეთხა და, ჰადრბ თანკათ – ეს ფათა თხელია, ფქვილი დააყარეთ. უსრ. несов. imp. თებკარ **texkar**.

თანსირ taxisir თანსირი испорченный, дурной (человек) mean, base, fool. სანდრო თანსირ სტაკვა – სანდრო თანსირი კაცია.

თაგარ¹ taqar¹ გრლუგ. непрх. intrans. გათრევა (გაეთრევა), გაცოცება потащиться, поволочиться to get out, to go out. უსრ. несов. imp. თეგარ **teqar**.

თაგარ² taqar² გრძმ. прх. trans. მოხდა (მოხდის ქათუს, ნალებს) снять (пену, сливки...) to skim. მელწახ თადუნას დითონ ქათუ – რამდენჯერმე მოვხადე ხორცს ქათუი. უსრ. несов. imp. თეგარ **teqar**.

თაგ|დ|არ taq|d|ar გრძმ. прх. trans. გათრევა (გათრევს), წათრევა потащить, поволочить to pull, to drag. სითსრე[ჰ] ფსტარჩ დუყი დოყინეს, ფხი სათარა'ტ თაგინას – გუშინწინ ხარები უღელში შევაბი და ხუთი სათარი მივათრიე. უსრ. несов. imp. თეგ|დ|არ **teq|d|ar**.

თაგ|დ|ითარ (თეგ|დ|ითარ) taq|d|itar (teq|d|itar) გრძმ. прх. trans. თრევენება (ათრევენებს) заставить потащить, поволочить to make pull, to make drag.

თაგინბ taqinb მიმლ. прич. particip. მოხდილი (რბე) снятое (молоко...) skimmed (milk). თაგინბ შურტ კარაქს თეგოდოტ, ნახხა'ტ – მოხდილი რბისას კარაქ-საც აკეთებენ და ყველსაც.

თაგწი taqci მოუხდელი (რბე) цельное (молоко) unskimmed (milk).

თებარ tebar გრძმ. прх. trans. თქმა (ამბობს), თხრობა, მბობა сказать, рассказывать, повествовать to say, to tell, to retell. ყაწრო აგას თებურ, სე ყაწლო[ჰ] კნათიე მანკარ ლიტლორადნო – მოხუცი ბებია [ი]ამბობდა, ხემს ახალგა-ზრდობაში ბიჭები გოგოებს იტაცებდნენო; ვუხ (უხ) თიბუ? – რას ამბობს, რას ჰყვება?

თებერვალ ბდ teberval bd თებერვალი февраль February. თებერვალე[ჰ] აღნი[ჰ] ზორა მახიშ ხესტ – თებერვალში აღვანში ძლიერი ქარები იცის.

თებლარ¹ teblar¹ გრძმ. прх. trans. სახელის [და]რქმევა (სახელს [და]არქმევს) называть to name. დაჰობ თამარ თებლო – გოგონას თამარს არქმევენ. სრ. сов. perf. თილარ¹ **tilar²**.

თებლარ² **teblar²** გრდმ. прх. trans. შეკეთება (უკეთებს) подбавлять (дрова) to repair. სრ. сов. perf. თილარ² **tilar²**.

თებლ|დ|უდნი, თებლინი **tebl|d|ujnî, teblinî** შიმლ. прич. particip. მომრევი, მჯობი побеждающий outbidding. ჰამახეც თებლდუდნი კნათ ე ვა – ყველას მომრევი ბიჭი ეს არის.

თეგარ¹ **tegar¹** გრდლუგ. непрх. intrans. შერგება (ერგება), მოხდენა идти впрок to be helpful, healthy, wholesome, to fit. ბოთხ თეგბინეჰქლოლო თივარ თეგბ (თიგბ) ჰამინაყ – სამუშაოს [კეთების] შემდეგ დასვენება რგებს ყველას; ვორ ბაყარ თეგით ვადნი – ვაშლის ჭამა გვარგებს, მოგვიხდება (მე და თქვენ).

თეგარ² **tegar²** გრდლუგ. непрх. intrans. შერიგება (შეურიგდება) помириться to reconcile, to conciliate. მასთხუდ ჰალარ თეგბ – მტრები შერიგდნენ. 2. მორიგება (მორიგდება), გარიგება условиться, договориться to conciliate, to come to agreement. ობი ფნი თუმნეს თეგბ – ისინი ხუთ თუმნად მორიგდნენ.

თეგ|დ|არ¹ **tegd|ar¹** გრდმ. прх. trans. კეთება (აკეთებს), ქმნა делать, производить to make. გიგოს წითელ ხენჟ წენბუდ თეგოდრ – გიგო წითლის ხის სახლებს აშენებს [აკეთებს].

თეგ|დ|არ² **tegd|ar²** გრდმ. прх. trans. 1. შერიგება (შეარიგებს), დაზავება помирить to conciliate. იენჟ, ჰეტო'ჟ ვაშბისხ ბახენო ბარჟ, ფსარეგეც ნასტ თეგბინათხ – ივანე და ჰეტო წაჩხუბებულები იყვნენ და გუშინლა ძლივს შევარიგეთ. 2. მორიგება (მორიგდება) привести к соглашению negotiation. დო ბესკუდ-ნა'ჟ, დო ეგბუდნა'ჟ მახის თეგბირას – ცხენის გამყიდველი და ცხენის მყიდველი ფასში მოვარიგე.

თეგ|დ|ითარ (თაგ|დ|ითარ) **tegd|itar (tagd|itar)** გრდმ. прх. trans. [გა]კეთებინება (აკეთებინებს) заставлять делать to ask sb make sth. ეე ნაჟტრი დასკლომცო ფილრან მათეგო ქარსნიან დეფციტორჟ, დარკბინ თეგდითარ – ცხვრის ბინაში მოსვლამდე ფილაანთ მათეს საბლებსაც აწვენევენებდნენ და კასრებსაც აკეთებინებდნენ.

თეგინი **teginî** შესარგისი, სასარგებლო полезный wholesome, useful, helpful, profitable.

თეგმაკინი **tegmakinî** შიმლ. прич. particip. ის, ვისაც ძალუძს შერიგება (შეურიგ-დეს) тот, кто может помириться one who can reconcile, come to agreement.

თეგომ ბ **tegom** b მორიგება, თანხმობა согласие, союз agreement, negotiation.

ვადგოქი თეგომ ბარიც ცჰანლ ლაჟმჟ ბანრენ? – ჩვენ აკი შეთანხმება გვექონდა მთაში ერთად წასვლისა?

თეგომ ბ|არ **tegom b|ar** გრლმ. прх. trans. დაზავება (დაზავდება), შერიგება помириться to conciliate, to come to agreement. ბუჰი დალენრ დაჩათხე, ჩც თეგომ ბინათხ – წაჩხუბებულები ვიყავით და ახლა შევერიგდით.

თეგ|დ|ორიკ **teg|d|orik** მოსაქმე, საქმიანი, გამრჯე деловой, работа hardworking. მადრამის თეგდორიკ ფსტუდნრ ცო მათ ვადგოქი – მარიაშივით გამრ-ჯე დიაცი არა გვეყავს.

თეგ|დ|უენი **teg|d|ujni** მიმლ. прич. particip. 1. საკეთებელი то, что нужно делать sth to be made, done. ბაცბჰ ფსტუდრგოქი ჩუჰ ლუე ბოთხ ბა თეგბუენი – წოვათუმი დიაცს შინ ბევრი საქმე აქვს საკეთებელი. 2. გამკეთებელი делающий maker, doer. წენბუდ თეგდუენი ჰათხეუ რაჭობი ბარ ტბათნიჰე, ჩც მს ოსი ბა – სახლების გამკეთებლები წინათ რაჭველები იყვნენ ტბათანაში, ახლა კი ოსები არიან.

თეთ|დ|არ **tet|d|ar** გრლ. прх. trans. მოწევა (რმოლწევეს), მიწევა, გადმოადგილება подвигать to twitch, to move up, to catch up. სრ. сов. perf. თათ|დ|არ **tat|d|ar**.

თედჟრიკ დდ **tejbžrik** dd მაჯლაჯუნა кошмар; удушающий домовый nightmare. იცხ სტაკონ თხაბუდსჟ თედჟრიკ დიშე – მაგ კაცს წუხელ მაჯლაჯუნა დააწევა.

თედვდრჟ: თედვდრჟ შაბათ დდ **tejvdrē: tejvdrē šabat** dd თევდორობის შაბათი (დიდმარხვის პირველი შაბათი) Феодора суббота (первая суббота Великого Поста) Theodore's Saturday (the first Saturday of Lent).

თეკ-აბარ დდ **teḱ-abar** dd ჭრა-კერვა шитье cutting and sewing. ტუკუდოქი ლუე თეკ-აბარ და – ტუკოს (ქალის სახელი) ბევრი საკერავი აქვს.

თეკაბუენი **teḱabujni** მიმლ. прич. particip. 1. შესაკერი, საკერავი то, что нужно пошить, шитье sth to be sewed. ვასერ ჟეგრ ჰეფსბოთხ, ლუე თეკ-აბუენი და თხოგოქი – კაცებს ცხვარში ვგზავნით, ბევრი საკერავი გვაქვს. 2. მკერავი шьющий, портной, портниха, швея tailor, neddleman, needlewoman. ჩოჯაყრ და სოგოქი აბითუენე, ფარსკო თეკაბუენი ლეხოს – ჩოხა მაქვს შესაკერი და ფარსავ მკერავს ვეძებ.

თეკარ **tekar** გრძმ. prx. trans. დაკერება (აკერებს), მიკერება, კერვა латать, пришивать, нашивать, шить to cling, to sew on. სრ. сов. perf. **თაკარ** **taḱar**.

თეკთერსარ **teḱtersar** გრძმ. prx. trans. მიკერ-მოკერება (მიკერ-მოკერავს), დაკონკება шить на живую нитку, класть заплатку to botche. **ჯან სქ მარ შირიქი ვოტუქი, ოჯუქ დუდუხუ თეკთერსოს, ყარობნე, ლავანე ვარწინო ცო ლელოვმაკე სო** – ხვალ ჩემი ქმარი შირაქში მიდის და იმის სამოსს ვაკონკებ, წვიმაში და თოვლში ტიტველს ვერ ვატარებ. სრ. сов. perf. **თაკთარსარ** **taḱtarsar**.

თეკსეკარ **teḱsekar** იბ. см. see **თეკთერსარ** **teḱtersar**. **ე სამუკლენ თეკსეკარ დეწე, ცოჭე დენიუ ეტენო და** – ამ შარვალს [სამუხლეს] მიკერ-მოკერება უნდა, თორემ სულ [მთლად] დახეულია.

თელ დდ **tel dd** თელა **вяз Elm**. **თელ ჭშალო ხე ბა, თელე ურმე თეგოდო** – თე-ლა მაგარი ხეა, თელისას ურმებსაც აკეთებენ.

თელარ¹ **telar¹** გრძმ. prx. trans. მიცემა (აძლევს) давать to give. **ნახნოხ ფხი სომ თელოს** – ყველში ხუთ მანეთს ვაძლევ. შდრ. ср. comp. **დძლარ** **dǰlar**.

თელარ² **telar²** გრძმ. prx. trans. ჭმევა (აჭმევს) кормить, питать to feed. **სქ დო დანე ბა ბარსტენო, მე ყოველდენი ფსა თელოს** – ჩემი ცხენი იმიტომაა მსუქანი, რომ ყოველდღე ქერს ვაჭმევ.

თელარ³ **telar³** გრძლუვ. непрх. intrans. ჯობნა (სჯობს) быть лучше кого-л., чего-л. to prefer. **ო თელე ეჯუხ** – ის სჯობს ამას; **ვირეხ ბჟ არწო თელე სონე, ბჟარწენე მან დო** – ვირს ჯორი მიჩვენია, ჯორს კი ცხენი; **ეჰათ ცუდ თელერ, მაცნე მე ათხა ზურიტა იხორა** – მაშინ არ სჯობდა, როცა რომ ზუროსგორში დავდიოდით (ს. ლავანძი).

თელინო **telinô** მიმლ. прич. particip. მჯობნი, უმჯობესი, უკეთესი лучший better. **ჰო სოხ თელინო სტაკ ცომ ვა, ბაც!** – შენ ჩემზე უკეთესი კაცი არა ხარ, ძმაო! **სოგოაჰი ჰე წენის თელინო წა და** – მე შენს სახლზე უკეთესი სახლი მაქვს.

თელინო **telinô** მიმლ. прич. particip. 1. გამოკვებილი, ნაკვები выкормленный fed, nourished. **სქ დო თელინო ბანე, მაკეშ ბა** – ჩემი ცხენი გამოკვებილია და ლონივრადია. 2. ნაძლევია (ის, რასაც იძლეოდნენ) то, что давали sth that used to be given. **ხეცეჰერ შუქ, მელო ტათებ და სოგო თელინო იცხუნო!** – რომ იცოდეთ, რამდენი ფული მიძლევია (მაქვს ნაძლევია) მაგისტვის!

თემ **tem** იი თემი община community.

თემი **tēm** jj თემა тема theme, subject, topic. დეპუტატ მოხსენებზე თემი ცოჰანნჷ მოწონადმალ – დეპუტატის მოხსენების თემა არაგის მოეწონა.

თერსარ **tersar** გრღუგ. непрх. intrans. ჭიხვინი (ჭიხვინებს) ржать to neigh. ღოთ თერსგ – ცხენი ჭიხვინებს. სრ. сов. perf. თარსარ **tarsar**.

თერქარ **terkar** გრღუგ. непрх. intrans. რწვევა (ირწვევა), რხევა раскачиваться to swing, to sway. სრ. сов. perf. თარქარ **tarkar**.

თერქეშ ლელარ **terkeš lelar** გრღუგ. непрх. intrans. რწვევით (წლაზვნით) სიარული (დადის) ходить раскачиваясь, ходить неровной походкой, ходить иноходью to walk slugishly. გავრინ თერქეშ ლელარ ხეცერ – გავრიმ რწვევით სიარული იცოდა.

თერქიდარ **terk|dar** გრღმ. прх. trans. რწვევა (არწვევს) раскачивать to swing. კაწკოთ ვაშ დუგ თერქიდიდას სე ვაჟარ–მაჟრჷ აკვნი – პატარაობას ბევრი მიწვევა ჩემი და–ძმების აკვნები. სრ. сов. perf. თარქიდარ **tark|dar**.

თეტ|დადლნრ, თეტ|დალინრ **teṭ|dajlnô, teṭ|dalinô** დაჭრილი, დაკოდლი раненный wounded. ო არწივ თეტდადლნრ გუ – ის არწივი დაჭრილი ჩანს.

თეტ|დადლნრ დ **teṭ|dajlnô** d ნაჭრილობევი, ჭრილობა, ჭრილობის ადვილი სხეულზე рана, порезанное место wound. ატერო ფჰარსეს თეტდადლნრ და სოგოაჰი – მარჯვენა მკლავზე ჭრილობა მაქეს.

თეტ|დალარ **teṭ|d|alar** გრღუგ. непрх. intrans. 1. დაჭრა (დაიჭრება), გაჭრა получить рану, порезаться to cut. შალთევ ღაბიკ თეგბოშ ტოტეს თეტვალნრ – ხანჯლით კოვზის კეთებისას ხელში დავიჭერი. 2. აჭრა (რძის) свернуться (о молоке) to sour, to turn sour. თხაბუსლჷ შურ ჰალრ თეტმალთ – წუხანდელი რძე აიჭრა. სრ. сов. perf. თიტ|დალარ **tiṭ|d|alar**.

თეტარ **teṭar** გრღმ. прх. trans. ჭრა (ჭრის) резать, рубить, ранить to cut, to wound. მაღნ თეტოს – პურს ვჭრი; ბუჰ ბალჷჩრ ნახვ ვაშბთ თეტ – წახხუბებულმა კაცებმა ერთმანეთი დაჭრეს. 2. მკა (მკის), ჭრა жать, срезáть to harvest. ვავ თეტარ ბწვთ ბოთხ ცო ბა – ყანის მკა [ჭრა] ადვილი საქმე არ არის. 3. აჭრა (რძისა) (აიჭრება) свернуться (о молоке) to sour, to turn sour. თხაბუსლჷ შურ ჰალრ თეტ – წუხანდელი რძე აიჭრა. სრ. сов. perf. თიტარ **tiṭar**.

თეტ|დარლარ **teṭ|d|arlar** გრღმ. прх. trans. [და]ჭრა ([და]ჭრის), თლა, [ა]ჩხეხა рубить to dab.

თეტ|დ|არლინო **teṭ|d|arlinô** მიმლ. прич. particip. დაჭრილი-დაჩეხილი *изрубленный, искалеченный* cut, wounded. ბუჭლო[ჰ] ღუგი დაჰ ბავუე, ღუგი მჲ თეტბარ-ლინო ბუხ ჰირწი – ომში ბევრნი იხოცებთან, ბევრნი კი დაჭრილ-დაჩეხილები უკან ბრუნდებთან.

თეტითარ **teṭitar** გრდმ. прх. trans. [მო]ჭრევენება (აჭრევენებს) *заставить резать* to make sb cut sth. ვანოს კნათიგო ხენქ ძარბი თეტითიქ – ვანომ ბიჭებს ხის ფესვები მოაჭრევენა. სრ. сов. perf. თიტითარ **tiṭitar**.

თეტინო **teṭinô** მიმლ. прич. particip. 1. დაჭრილი, ჭრილობიანი *резанный, раненный* wounded. თეტინო ყონოქ კნათ ნაყბისტიგ ჩუ ვოყვიქ ვარწგინსმაქ ვილენო – დაჭრილი ახალგაზრდა ბიჭი ამხანაგებმა შინ მოიყვანეს მხრებზე მოკიდებულ-ლი; თეტინო ჩა მონადირეს ბალობალო – დაჭრილი დათვი მონადირეს ეცა. 2. მოჭრილი, დაჭრილი *срезанный* cut. ჰულო[ჰ] თეტინო დოს დატერ – ტყე-ში მოჭრილი შეშა ეყარა.

თეტრიკ **teṭriḳ** მჭრელი, ბასრი *режущий, острый* sharp. ეხ ვადწიონ თეტრიკ, ღირწ ნეკ ბჲ ღეწქ – ცხვრის მადეგარს [მეცხვარეს] მჭრელი, ბასრი დანა ყოველთვის უნდა (სჭირდება).

თეტუენი **teṭujni** მიმლ. прич. particip. 1. [და]საჭრელი *то, что нужно [с]резать* sth to be cut. ხენბი და სოგო[ჰ] თეტუენი – ხეები მაქვს მოსაჭრელი (დასაჭრელი). 2. მჭრელი (ის, ვინც ან რაც ჭრის) *режущий* cutter, chopper. ე მატნოვ დოს თეტუენი ვა? – ეს მატნელი შეშის მჭრელია?

თეტუარქ **teṭpārē** ბორცვებიანი *холмистый* hilly. ტბათინჲ თეტუარქ ადგილ და – ტბათანა ბორცვებიანი ადგილია.

თეტულარ **teṭlār** გრდლუგ. непрх. intrans. 1. გაცდენა (გასცდება); აცდენა *пройти мимо; миновать; пропускать* to miss, to pass by. ოკ წენის მაწყ აჰო თეტულქ, მაწყ ჰალო ო კნათ – იმ სახლს ხან ჩასცდა, ხან ასცდა ის ბიჭი; ლაწიმ ხილორეს ქუდრწლები თილონას – ავადმყოფობის გამო ქორწილს ავცდი. 2. გაძრობა (გასძვრება), გადაყვლეფა *сдираться, сниматься, сходить* (о коже) to strip. 3. ჩაძრომა (ჩასძვრება) *спадать* что-л. с кого-л. to drop sth (shoes, clothes and etc.). ქოკეს ცჰა ჯწ თილორ სოგო[ჰ] – ფეხზე ერთი ქალამანი მძვრება. 4. გახუნება (ხუნდება) *линять* to fade, to loose color, to fade. ფადრგლეგო[ჰ] ბოს თილოქ – გულსაფარს ფერი გაუვიდა.

გონხი თეულარ **gonxi tepar** გრლუვ. непрх. intrans. ჭკუიდან შეშლა (იშლება)
сходить с ума to madden. სრ. сов. perf. თილარ **tilar**.

თეულარ **tepl'dar** გრლმ. прх. trans. 1. აცდენა (ააცდენს) промахиваться, про-
пускать; отвлекать to miss (the aim). რეპკოს დაბლეს დახო[ჭ] თოთ თეულ-
დორ – რეპკო ყაბახში ზედიზედ თოთს აცდენდა მიზანს. 2. გაცდენა (აც-
დენს), გამოტოვება пропускать to miss. 3. გაძრობა (გააძრობს ფესსაც-
მელს), გადაყვლევა (კანისა) сдирать, снимать to strip, to strip off. აგას
ბადრეგო[ჭ] ხინდრი თეულდიქ – ბებია ბავშვს წინდები გააძრო; თაბადრ-
ხგო[ჭ] ვაჯი თეულდინას – ჭელილებს ტყავები გააძრე (გავატყავე).
4. გახუნება (გაახუნებს) делать выгоревшим to lose color. მათხოვ ქადრცხი
თეულოდრ – მზე სამოსს ახუნებს. 5. გაცილება провожать to see off. კნათივ
ქე დაუმბარჩქე[გომცქ] თეულდიქ – ბიჭებმა ცხვარი ალაზნისთავამდე გაა-
ცილეს. სრ. сов. perf. თილარ **til'dar**.

თეულთეწინი **tepl'teçinî** მიმლ. прич. particip. გამცდენელი, ცუდლუტი лентяй,
прогульщик slacker, idler, loafer.

თეუს[დ]ალარ **teps'dalar** გრლუვ. непрх. intrans. ვარდნა (ვარდება), [ჩამო]ვარდნა
падать to fall down. ხენმაქრქე ფოთოლ თეუსლა – ხიდან ფოთოლი ვარდება.
სრ. сов. perf. თას[დ]ალარ **tas'dalar**.

თეუსარ¹ **tepsar¹** გრლმ. прх. trans. 1. [ჩამო]გდება (ჩამო)გდებას, დაგდება бросать to
throw down. ხილრ ვერ თეუსოს – წყალში ქვას ვაგდებ. სრ. сов. perf. თასარ
tasar.

თეუსარ² **tepsar²** გრლმ. прх. trans. 1. მოყრა (მოაყრის) сыпать to powder, to add.
დიხონ თუდხი თეუსოს – ხორცს მარილს ვაყრი. სრ. сов. perf. თაუსარ **tapsar**.

თეუშ დდ **teps' dd** თეუში тарелка plate. სე აგქ თეუშ ჩცა ტყოც და თხოგო[ჭ] –
ბებიანემის თეუში ახლაც კიდევ გვაქვს.

თეუხარ **tepxar** გრლმ. прх. trans. 1. ცემა (სცემს), დარტყმა, გალახვა бить, ударять to
beat. ნანას ბადრენ თეუხრ – დედა ბავშვს სცემს. 2. დაკვრა საკრავზე (უკ-
რავს) играть (на инструменте) to play. ტასის ზორადში დაზედში თეუხრ
ბუზკატ – ტასი ძალიან კარგად უკრავს გარმონს; დაჭოვ დაირ თეუხორ –
ქალიშვილი დაირას უკრავდა. 3. რეკვა (რეკავს) звонить to ring. გაკვეთილ
დებლლაშ სკოლე[ჭ] ზარ თეუხრ – გაკვეთილის დაწყებისას სკოლაში ზარს
რეკავენ. 4. რჭობა (არჭობს), მიჭედება забивать, прибивать, втыкать, вон-

заты to stick, to stab, to hammer. ფიცრი ვაშბის თეხარ – ფიცრების ერთ-მანეთზე მიჭედება. 5. შერევა перемеш[ив]ать, смеш[ив]ать to mix. სრ. сов. perf. თოხარ toхар.

თეფხ|დ|არ teph|d|ar გრდმ. прх. trans. ბუქნაობა (აბუქნაგებს), რხევა (არხეგს), კვრა раскачивать (тело...) to swing, to sway. სრ. сов. perf. თოხ|დ|არ toх|d|ar.

ბჭარკი თეფხ|დ|არ bōarkī teph|j|ar თვალების ხამხამი моргать wink. ბეკეთიჩი სტაკოვ ბჭარკი თეფხდორ – გაკვირვებული კაცი თვალებს ახამხამებდა; ო ფეშერევ სა ნიტჩი ფხაკლეგს ბჭარკი თეფხდორ – ის ბალლი შეშინებული კურდღელივით თვალებს ახამხამებდა.

თეფხ-აჩარ teph-ačar გრდმ. прх. trans. ცემა-ბეგვა (სცემს და ბეგვავს), ცემა-ტყევა избивать to beat.

თეფხ-აჩინო teph-ačinō მიმლ. прич. particip. ნაცემ-ნაბეგვი избитый, колоченный (кто-л.) beaten. ნაყმაქ თეფხ-აჩინო სტაკ ლეფჩერ – გზაზე ნაცემ-ნაბეგვი კაცი ეგლო.

თეფხითარ tephitar გრდმ. прх. trans. 1. ცემინება (აცემინებს) заставить бить to sneeze. სე ვაშეგო ოუჯ ფჭარან თეფხითინას, მენსუდროვაჯ ნაჩხ დეჭირ – ჩემს ძმას ის ძალლი ვაცემინე, რომელმაც ყველი მოიპარა. 2. დაკვრევენება заста-вить играть (на инструменте) to make sb play (the instrument). სრ. сов. perf. თო-ხითარ toхitar.

თეფხინო tephinō მიმლ. прич. particip. ნაცემი, გალახული битый (кто-л.) beaten. თეფხინო ქელორქ დალონ ნაქტრეჩქი – ნაცემი ცხვარი მოკვდა ბინაში.

თეფხრიკ tephriḳ მცემელი, ცემის მოყვარული, ვინც სცემს бьющий; тот, кто любит часто бить beater, one who beates. მადრმეგოჩქი თეფხრიკ მარ ვარქ, ოჯუდლაა დალქ ოჯუდნ ბედ – მარიაძს მცემელი ქმარი ჰყავდა და იმი-ტომ გაეყარა მას.

თეფხუენი tephujnī მიმლ. прич. particip. 1. საცემი, გასალახავი кого или что нужно бить to be beaten. თეფხუენი ვაჭო ზორადში! – საცემი ხარ ძალიან! 2. დდ; dd საკრავი инструмент (для игры) musical instrument. თეფხუენი და თხოგოჩქი, მძ ცო თეფხოთხ – საკრავი გვაქვს, მაგრამ არ ვუკრავთ. 3. მცემელი, ან და-მკვრელი бьющий или играющий (на инструменте) one who beats or plays (the musical instrument).

თქუ ძდ **tēp** jj თეთა, პატარა გორა, გროვა, ბორცვი куча, холм hill, heap, pile. პადლე კაჭრის თქუ ლათერ თხოგო ქიქოც – სარდათში მატყლის თეთა გვედგა ადრე.

თქქ დდ **tēk** dd თქქა войлочное пальто thick felt. თქქ ცო დაჭერ, ჟეგო[ჭ] ყარნ, ფშელა'ტ ყეპყმარ ატან ცო ხილურ – თქქა რომ არ ყოთილიყო, ცხვარში წვიმისა და სიცივის ატანა ადვილი არ იქნებოდა; ცო ხარცოს, ცო ხარცოს თქქარეხობ – ჩოჯარქ! – არ გავცვლი, არ გავცვლი თქქიანში – ჩოხიანს! (ხალხური).

თეყარ **teqar** გრლუგ. негрх. intrans. ხვეწნა (ეხვეწება), ვედრება, ლოცვა УМОЛЯТЬ, просить; МОЛИТЬСЯ to adjurate, to beg, to pray. ღუჯ თიყნას სე დადეგრ, მჲ ცო ბალის სო დო – ბეგრი ვეხვეწე მამაჩემს, მაგრამ არ მომცა ცხენი; ფსტუმნო დალეგრ თეყე – დედაკაცი ღმერთს ვევედრება (ლოცულობს).

თეყან **teqā** გრლუგ. негрх. intrans. ინფინიტივია მასდარისთვის ИНФИНИТИВ для масда-ра an infinitive for the gerund თეყარ **teqar**. თეყან ცოჭანგრ ვადლას – ხვეწნას არავის დაუწყებ; თეყან ღუდტათხ ჩღურთი – სალოცავად მივდივართ ინღურთაში.

თეყდარ **teq|d|ar** გრდმ. грх. trans. შევედრება (შეავედრებს), ხვეწნინება заставлять молить, просить to let beg, to make entreat. კაძიკ მაწროლ ლიბალე, ე ბანდრი მაცლომცო თეყდო[ჭ]! – ცოტა ტკბილეული მიეცი, ამ ბავშვებს როდეძე ახვეწინებ!

თეყილნ დდ **teqilā** dd 1. სალოცავი, სამხვეწრო, სამლოცველო, ხატი МОЛЕЛЬНЯ, место по-клонения chapel, icon, a place for praying. თეყილაძროხ ლალარ – სალოცავე-ბის მოვლა, დავლა მოლოცვის მიზნით. 2. დღეობა, რელიგიური დღესასწაუ-ლი праздник религиозный religious holiday. ჰამახეც დაგოაშხუ ბაცბან თე-ყილნ დადალობ დარ – ყველაზე დიდი დღეობა თუშებისა დადალობა იყო.

თეყინი **teqini** მიმლ. прич. particip. მიმლოცველი, მთხოვნელი, მხვეწნელი МОЛЯЩИЙ, молящийся; умоляющий, проситель prayer, suppliant. კაძკაძიკ თეყინი ნახ ტყოც იხრო თეთრგიორგიგრ – ცოტ-ცოტა მლოცველი ხალხი კიდევ დადის თეთრგიორგოში.

თეყ|დ|უ|ნი **teq|d|ujnî** შესახვეწი подлежащий просьбе, упрашиванию to be asked for, to be begged. ჰოგრ თეყდუნნი ცომ და სოგოწი – შენი შესახვეწი არათერი მაქვს; სოგოწი შეგრ თეყდუნნი მოჭ ცო და – მე თქვენთვის შესახვეწი ქალი არა მყავს.

თეშარ **tešar** გრლუგ. непрх. intrans. დაჯერება(სჯერა, უჯერებს), ნდობა верить, доверять; слушаться to believe, to obey, to trust. ას ჰობ ცო თეშეს – მე შენ არ გიჯერებ, არ გენდობი; ბანდერ ნანახ თეშე – ბავშვი დედას უჯერებს.

თეშ|დ|არ **teš|d|ar** გრლმ. прх. trans. 1. დაჯერება (დააჯერებს), დარწმუნება убедить, убеждать to convince, to assure. აგას ბანდერ უდშტ თეშდიქ, ფალა'ჩ ბაყეც მოთერ – ბებიაშ შვილიშვილი ისე დააჯერა, ზღაპარიც მართალი ეგონა; ნასტაკ თეშინას ო სტაკ – ძლივს დავაჯერე ის კაცი. 2. მინდობა (მიანდობს), დანდობა, განდობა доверять, верить, вверить to trust, to rely on. ჰობ ლო ცო თეშბოთხ – შენ ცხენს ვერ განდობთ; ე სტაკობ ლოშ თეშდოს – ამ კაცს სიტყვას (ნათქვამს) ვანდობ.

თეშილან **tešilā** ნდობა, ნდობის გარემო доверие trust, reliance. თარშეს ბუდსუ თეშილან ცო და – თარეში (ძაღლის სახელია) ღამით სანდო არ არის [თარეშზე ნდობა არაა].

თეშინი **tešini** მიმლ. прич. particip. 1. დამჯერე, ვისაც სჯერა доверчивый, верящий one who believes, one who trusts. სქ დადემო ატადში თეშინი ფსტუნო და, ლესეწი აფუშ ადლჩეწი, დაჭ თეშე – მაშიდაჩეში ადვილად დამჯერი ქალია, თუგინდ ტყუილი თქვან (უთხრან), დაიჯერებს.

თეშლანნი **tešlajnî** სარწმუნო, დასაჯერებელი; სანდო, საიმედო, ვისიც (რისიც) სჯერათ заслуживающий доверия, правдоподобный; надёжный, кому (чему) можно верить reliable, believable; worthy, truthful. აჭ მქ ამბუდ მებცოწი, თეშლანნი ცო და – შენ რომ ამბავს ყვები, დასაჯერებელი არ არის; პეტრ ვიკოს ყეგრ, ჰალაწ, თეშლანნი სტაკ ვა – პეტო მიმყავს ცხვარში, ალალი, სანდო კაცია.

თეშმაკარ **tešmaḡar** გრლუგ. непрх. intrans. დაჯერების, ნდობის შეძლება (შეძლებს დაჯერებას) мочь поверить to be able to trust, rely on, believe. სო იცხ სტაკობ ცო თეშმაკე – მე მაგ კაცს ვერ ვენდობი.

თეშომ ბ **tešom** b ნდობა *доверие, вера* faith, confidence. ნაყბისტილო[ჰ] თე-შომ ბეწჷ ხილწ – ამხანაგებში (ამხანაგებს შორის) ნდობა უნდა იყოს; ვაშ-
[ბ]ახუ[ჰ] თეშომ ხილწარ ღაზჷ და – ერთმანეთში ნდობა [ნდობის არსებობა] კარგია.

თეშომ ბ|არ **tešom b|ar** გრძმ. *прх. trans.* თანხმობის მიცემა (დათანხმდება), დათანხმება *да[ва]ТЬ согласие, соглашаться* to agree, to assent. ზორაშინ დე-
ხი'ნჷ სოხ, ტყუაჰსინე[ჰ] თეშომ ბინას – ძალიან მთხოვეს და, ბოლოს, დავ-
თანხმდი.

თეშომ ბ|ითარ **tešom b|itar** გრძმ. *прх. trans.* დათანხმება (დაითანხმებს), და-
ყოლიება *заставить согласиться* to convince, to persuade. ფიპუდგო თეშომ
ბითნას, სოცჷ ე ღარკჷ ვაყჷ – ფიპო დავითანხმე, ჩემთან ცხვრის გასაპარ-
სად [წ]ამოსულიყო.

თეწ|დ|ალარ **teç|d|alar** გრძლუგ. *непрх. intrans.* სწავლება (ისწავლება) *БЫТЬ ИЗУЧАЕ-
МЫМ* to be taught. ნიჭ ცო თეწლა, ნიჭ შარგო დეწ ხილწ სტაკგო – ნიჭი არ
ისწავლება, ნიჭი თავად უნდა ჰქონდეს კაცს.

თეწ|დ|არ **teç|d|ar** გრძმ. *прх. trans.* სწავლება (ასწავლის) *научить, учить, настав-
лять, указ[ыв]ать* to teach. ბაცბურ თეწბოს ჰოგო – წოვათუშურს გასწავლი;
სე ბზდრეგო გო თეწმოს, მჷ ცომ ხაწჷ – ჩემს ბავშვს ჰკუას ვასწავლი, მაგ-რამ
არათყერი ესმის.

თეწ|დ|ა **teç|d|ã** გრძმ. *прх. trans.* ინფინიტივია მასდარისთვის *инфинитив для мас-
дара* an infinitive for the gerund თეწ|დ|არ **teç|d|ar**. ზორაშინ ცადლას ბზდ-
რიგო გო თეწმწ – ძალიან ვცდილობ ბავშვებისთვის ჰკუის სწავლებას.

თეწ|დ|ითარ **teç|d|itar** გრძმ. *прх. trans.* სწავლა (ასწავლის), სწავლება *научить,
учить* to teach. ვაშას სოგო მოჷ თეწბითო – ძმა მე ღექსს მასწავლის.

თეწლაშინ **teç|ajni** შიშლ. *прич. particip.* სასწავლებელი, რაც ისწავლება *то, что
нужно учить* sth to be studied, taught. „გეოგრაფია“ სკოლე[ჰ] თეწლაშინ საგჷ
და – „გეოგრაფია“ სკოლაში სასწავლებელი საგანია.

თეწ|დ|უენი **teç|d|ujni** შიშლ. *прич. particip.* 1. სასწავლი, სასწავლებელი, რაც უნდა
სხვას ასწავლონ *то, что надо изучить* sth to be taught. 2. ოსტატი, მასწავ-
ლებელი *обучающий, учитель[ница], мастер* teacher, tutor, master. ალუენი

თელვერქ თეწღუნში ჰათსდიქ – ალვანში თელავიდან მასწავლებლები გამოგზავნეს.

თეხკარ¹ texkar¹ გრდმ. прх. trans. 1. შეკეთება (უკეთებს), დამატება *подкладывать to put, to place (the wood)*. ვეღოს თეხკოს – კერაში შეშას ფუკეთებ. 2. დაყრა, მოყრა *посыпать, обсыпать to powder, to spread, to throw*. ვანინ დოპე თეხკო – ტყავებს ნაცარს აყარინ; დითხონ თუდხი თეხკოს – ხორცს მარლის ვაყრი. სრ. сов. perf. თახკარ **taxkar**.

თეხკარ² texkar² მრ. იხ. см. see თიღარ **tilar**. სრ. сов. perf. თიხკარ **tixkar**.

თეჯარ¹ teqar¹ გრდლუგ. непрх. intrans. თრევა, ბობღვა, ლოღვა, ცოცვა, ფოფევა *двигаться ползком to creep, to crawl*. ავენ აჰლაში მონადირ გავუდნმაქ თეჯე – ნადირს რომ ეპარება, მონადირე მუხლებით მიბობღავს; ბანდერ ფჰიტარ თეჯე – ბავში ბაყაყურად დაღოღავს (ოთხზე, ოთხით) დაღის; ივან უდშტი ვარ ვახინო, მე ნასტ თეჯერ – ივანე ისე იყო მთვრალი, რომ ძლივს მიეთრეოდა. სრ. сов. perf. თაჯარ¹ **taqar¹**.

თეჯარ² teqar² გრდმ. прх. trans. 1. მოხდა (ხდის) ქათისა და მისთანათა *снимать (пену и тому подобное) to skim*. ოჯუს შურეგო ნაღებ თეჯო – ის რძეს ნაღებს ხდის. სრ. сов. perf. თაჯარ² **taqar²**. 2. გადატ. перен. fig. გაჭირვების, განსაცდელის გადატანა (გაჭირვებას, განსაცდელს გადაიტანს), თავს გადახდომა *перенести приключение, пережить to undergo (difficulty, danger)*. ღუჯ გუმ (უმ) თეჯო ოჯუს – ბევრი რამ გადახდა მას.

თეჯღარ¹ teqɔɖar¹ გრდმ. прх. trans. თრევა (ათრევეს) *тащить, волочить to drag, to shuffle (one's legs)*. ბიძის ბანდინო ფჰე თეჯობო – ბიძა მკვდარ ძაღლს მიათრევეს; მალვალწოვ კახი ნასტ თეჯდოს – დაღლილი ფეხებს ძლივს მივათრევე; თინქ მარ ალზნევე თეჯვინო – თინას ქმარი ალაზანს ეთრია. სრ. сов. perf. თაჯღარ¹ **taqɔɖar¹**.

თეჯებწღარ¹ teqebɕɔɖar¹ გრდმ. прх. trans. წოწიალი (აწოწილებს), მითრევე-მოთრევა *таскать, волочить to draw, to carry with, to wander over*. ბანდერ მა თეჯებწოღარ სოდა! – ბავშვს ნუ დააწოწილებ აქეთ-იქით!

თეჯსეჯარ¹ teqseqar¹ გრდლუგ. непрх. intrans. ლასლასი (დალასლასებს) *тащиться (о состоянии здоровья) to drag oneself along*. მოჭ დაჭეღნო, ხატო'ერას სე ნანახ,

ეჭ, ბზდერ, თესსეკეს, ალორ სოგრ – როგორა ხარ-მეთქი, შევეკითხებოდი ხოლმე დედაჩემს და, ეჭ, შვილო, დავლასლასებო, მეტყოდა.

თესსეკ|დ|არ teqseq|d|ar გრლმ. прх. trans. თრევა (დაათრევს) тащить (туда-сюда) to drag, carry with. თხე კოტიე შარზ ბზდრი მაწყ ჰალრ თესსეკდორ, მაწყ აჭრ – ჩვენი კატა თავის კნუტებს [შვილებს] ხან ზევით დაათრევდა, ხან ქვე-ვით.

თესუენი tequjni მიმლ. прич. particip. 1. გადასატანი განსაცდელი то, что нужно перенести, пережить sth to be undergone. დუგ ვუმ (უმ) და ბზდრზ ნანეგო თესუენი – ბევრი რამა აქვს ბავშვების (შვილების) დედას გადასატანი. 2. სახადი (ავადმყოფობა) детские заразные болезни child's catching infectious disease. ფსად თესუენი ლაწარ და – წითელა სახადი ავადმყოფობაა.

თვალთმაქც tvaltmakc თვალთმაქცი, ცბიერი притворщик dissembler, swindler. თვალთმაქც აღმიქ ცოჭანნა ცო დეწქ – თვალთმაქცი აღამიანი არავის უყვარს.

თიაქარ d tiakar d თიაქარი, ფერდისქარი паховая грыжа rupture. თიაქარ ძც-ლუჩრ დროჭ საშიშ ცო დაგე – თიაქარი ახლანდელ დროში საშიში აღარ არის.

თიბათ, თიბთქ ბუთ ბ tibat, tibtë but, b თიბათვე, ივნისი июнь June. თიბთქაქ ნახ თივზ იხრ – თიბათვეში ხალხი დასასვენებლად მიდის.

თიბჯრიკ დд tibžrik dd მაჯლაჯუნა кошмар, ночное удушье nightmare, night suffocation. თიბჯრიკ თოჭოჩრ ნახნ მაქ დიშუ, ქოთოდრ – მაჯლაჯუნა მძინარე აღამიანებს აწვება და აწუხებს.

თივარ tivar გრლუგ. непрх. intrans. დასვენება (ისვენებს), დამშვიდება, დაწყნარება, გაყუჩება отдохнуть, отдыхать, успокоиться, успокаиваться to have a rest, to relax. ლაწმარ თივუ – ავადმყოფი მშვიდდება; ხკოლის ბაცბი თივზ ტბათინი იხრ – ზათხულში წოვათუშები დასასვენებლად ტბათანაში აღიან; ბოთხ თეგბიჩქაქლოლთ თივარ დეწქ – საქმის კეთების შემდეგ დასვენება უნდა.

თივარ ცო დაენი tivar co dajni მიმლ. прич. particip. მოუსვენარი, მოსვენება რომ არ აქვს беспокойный restless, fidgety.

თივზ tivã გრლუგ. непрх. intrans. ინტინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund თივარ tivar. ხკოლის ზღვაღნიმაქ თივზ დახზ ლეც სწ – ზათხულში დასასვენებლად ზღვაზე წასვლა მინდა.

თივ|ღ|არ **tiv|d|ar** გრძმ. прх. trans. დასვენება (დასვენებას), შესვენება да[ва]ТЬ ОТДОХНУТЬ, УСПОКОИТЬ, УСПОКАИВАТЬ to let rest, relax. **თხა დუღ თივღო'ეთ ვად, ვაგუც ლოთ ვად ბარქ** – ღღეს ცხენები დავასვენოთ და ხვალა წავიდეთ (წავალთ) ბარში.

თივ–თივუშ **tiv-tivuš** მძნს. нареч. adv. სვენებ–სვენებით ОТДЫХАЯ slowly (by stopping and resting). **თივ–თივუშ დამღნათ ჰალო ქოჩადლოერქ** – სვენებ–სვენებით აქმოვედით ქოჩადალიდან.

თივთიკ ბ **tivtik** b თივთიკი пух fluff, flannelette, swanskin, baize. **ფსტუნანას თივთიკქ ბაშლაყ დეცქ შადრ სიძენ** – სიდედრმა თივთიკის ყაბალახი მოუტანა თავის სიძეს; **სე აგეგო თივთიკქ ლეიბ დარქ, ჩუ დიფშადეწქეშ ჰალო ფუშფულადლო** – ბებიჩემს თივთიკის ლეიბი ჰქონდა და დაწოლის წინ აფუშფულებდა.

თივოთარ **tivotar** გრლუგ. непрх. intrans. დაწყნარება (დაწყნარდება), დაშოშმინება УСПОКОИТЬСЯ, УСМИРИТЬСЯ to calm down. **სქ ვაშო ჰალ ვაგვადღჩქაგუც თივოთქ** – ჩემი ძმა გაზრდილიდა დადინჯდა; **ბუჭი დალენო ფსტი ნასტ თივოთქ** – წახსუბებული დიაცები ძლივს დაწყნარდნენ. 2. დ d სიდინჯე, სიწყნარე СПОКОЙСТВИЕ, СТЕПЕННОСТЬ staidness, silence, calmness. **ღაზიჩო ვაჟკაცენ თივოთარ თაუგუ** – კარგ ვაჟკაცს სიდინჯე უხდება.

თივოთ|ღ|არ **tivot|d|ar** გრძმ. прх. trans. დამშვიდება (დაამშვიდებას) УСПОКОИТЬ, УНЯТЬ to assuage, to cure. **ღშანც ფოთლეე ლაწარ თივოთდიქ სო** – მრავალძარღვამ [ჭრილობის ფოთოლმა] ტკივილი შემიჩერა.

თივოთენო **tivotenō** მიძლ. прич. particip. წყნარი, მშვიდი, უშფოთველი, დინჯი ТИХИЙ, СМИРНЫЙ, НЕВОЗМУТИМЫЙ quiet, calm, serious, tranquil. **თივოთენო სტაკოხ გოლო ალო** – დინჯ ადამიანზე (კაცზე) ჭკვიანს იტყვიან.

თივოთნო დღ **tivotnō** dd სიმშვიდე, სიწყნარე ПОКОЙ, УСПОКОЕНИЕ, ТИШИНА silence. **ღამუქა თივოთნო და: ყალხობო თივოთენქ, ნაჟტრეჰა'ქ თივოთენო კნათი ბშარბახქ** – მთაში სიწყნარეა: ყაჩაღობაც მიწყნარდა და ბინაშიც დინჯი ბიჭები შეიყარნენ; **მოხ ცო ჰეგოშ ტბათნიჰი თივოთნო და** – როცა ქარი არ უბერავს, ტბათანაში სიწყნარეა.

თივუღლ დღ **tivujlā** dd დასვენება; დასასვენებელი (მოსასვენებელი, შესასვენებელი) დრო და ადგილი, ОТДЫХ; ВРЕМЯ И МЕСТО ОТДЫХА rest; place of rest.

ლაჟმჟ დოტუმ დედ-მუნეგოაჰი თივუმლან დარ – მთაში მგზავრობისას დედა-მუნასთან შესასვენებელი ადგილი იყო; ტბათნი ლაზქ თივუმლან და – ტბათანაში კარგი მოსასვენებელია.

თივუმ ბ **tivum** ხ დასვენება, მოსვენება **отдых, передышка, покой** rest, relaxation. **ფსტუმჩგო ოჯხე თივუმ ცო ბა** – ქალს ოჯახში დასვენება (მოსვენება) არა აქვს.

თივუმ **tivuš** მოსვენებით, დამშვიდებით **покоюсь, спокойно, отдыхая** calmly, quietly, gently. **თივუმ ხილარ თელქ** – მოსვენებით ყოფნა სჯობს. **ლეგან თივუმ ღევალერ** – ლევანი მოსვენებით (დამშვიდებით) იჯდა.

თივწი **tivči** შეუსვენებელი, დაუსვენებელი, შეუსვენებლად, დაუსვენებლად **не отдохнувший, без отдыха** without having rest. **ღქცჰაყ ბოთხ თეგბიენრ, თივწი ვასრ** – მთელი დღე საქმენაკეთები, შეუსვენებელი ვარ; **თივწი ღო ცო ბეწქ ქესბან** – დაუსვენებლად ცხენი არ უნდა ამუშაონ.

თითაყრ **dd tita'ō** **jj** თითა **тита (сорт винограда)** Tita (sort of grape). **თითაყრ ბაგო ოყ ბიენრ ჩამლო ქანიზ და** – თითა მსხვილმარცვლიანი გემრიელი ყურძენია.

თითბერ **დდ titber** **dd** თითბერი **латунь** copper, brass. **თითბრქ ტარდ ცო ლა-ლად** – თითბრის ბეჭედი არ ვარგა.

თითქმის **titkmis** თითქმის **почти** nearly, almost. **თხალუხრ საქმუხ თითქმის ბოლუმ დადონას** – დღევანდელ საქმეს თითქმის მოვრჩი [ბოლოში გავედი].

თილისმან **tilismā** თილისმა **талисман** talisman, charm. **ლეგანლათერ, მქ ყაანთ ფსტუმანრ თილისმან დაანრ** – ამბობდნენ ხოლმე, რომ *მოხუცი დედაკაცი თილისმააო*.

თილარ¹ **tilar**¹ გრდმ. прх. trans. სახელის დარქმევა (სახელს დაარქმევს) **назвать** to name. **თხე ბანდრეხ ნანგორქდაჰი ბაბუმ წე თილანათხ** – ჩვენს შვილს დედის მხრივ ბაბუის სახელი დავარქვით; **ე წე ეგ ხენეხ ბაცბივ უნაკ ლოყდირალრ თილარ?..** – ამ სახელის ამ ხისთვის შერქმევა, ნეტავი, რად ისურვეს თუშებ-მა?.. (მ. ბუქურაული). უსრ. несов. imp. **თებლარ¹ teblar¹**.

თილარ² **tilar**² გრდმ. прх. trans. შეკეთება (შეუკეთებს) **подбавлять (дрова)** to put (the wood). **წარლო დოს თილანას** – ცეცხლს შემა შევუკეთე. სრ. сов. perf. **თებლარ² teblar²**.

თილარ³ tilar³ გრლუგ. neprx. intrans. უხვად დადება თოვლისა (თოვლს უხვად დადებს) обильный снегопад to snow heavily. ჰათესათ, მოლოწ ლავ თილოქ! – შეხედეთ, როგორი თოვლი დადო!

თილარ tilar გრლუგ. neprx. intrans. 1. გაცდენა (გასცდება), აცდენა (ასცდება) миновать, пропустить to miss, to pass by. ილო მუხნახ მაცხეც დაჰ თილნორ – ილო მუხნარს [მუხებს], რა ხანია, გასცდენოდა; დუჯ ბოთხ ბარქ, მატრახნ თილოქსო – ბევრი საქმე იყო და სადილს ავცდი; ქუდრწლებნ თილნას – ქორწილს ავცდი; არსქ მელწახ ნიფსიჩო ნაყნ თილოქ – არსენი რამდენჯერმე სწორ გზას ასცდა. 2. გაცდენა (გააცდენს) пропустить to miss. 3. გაძრობა (გასძვრება), გადაყვლეუა (გაეყვლიფება) содраться, сняться, сойти (о коже) to strip. შინეჯ თახნიგოჩქი ვაჯან თილოქ – ორიოდე ჭედილას ტყავი გასძვრა (დაიკლა). ვაჯან თილოქ სო – კანი გადამეყვლიფა. 4. გახუნება (გახუნდება) полинять to fade, to loose color. კახ დაჰ თილოქ – კახა გახუნდა. უსრ. несов. imp. თეფლარ tepl'ar.

გონხნ თილარ gonxi tilar ჭკუიდან შეშლა сойти с ума becoming mad.

თილ|დ|არ til'd|ar გრლმ. prx. trans. 1. დაცდენა (ნიშანში), აცდენა (ააცდენს) промахнуться, пропустить to miss (one's aim). ფხაწ ვუდსნასქ, ფხაწაც თილოდინას ჩახნ – ხუთჯერ ვესროლე და ხუთივეჯერ ავაცდინე დათვს. 2. გაცდენა (გააცდენს) пропустить to miss. ე ფეშკრეე ვაკვეთილ თილოდიქ – ამ ბიჭუნამ ვაკვეთილი ვააცდინა. 3. გაცილება (გააცილებს) проводить to see off. წინუს დადამ თილოდინას – პატარძალი მშობლებთან ვავაცილე; დადვამას ვაშქ ბნდერ ფუქე ვახლომცნ თილოდიქ – ბიძამ ძმის შვილი სოფლის ბოლომდე ვააცილა. 4. გაძრობა (გააძრობს), გადაყვლეუა содрать, снять (шкуру...) to strip, to strip off. ოჯარ ქელრქ ჰქლო თილოდიქ – მათ ცხვარი ტყეში ვაატყავს. 5. შეცდომაში შეყვანა (შეიყვანს), მოტყუება, გაცურება ввести в заблуждение, обмануть to deceive, to cheat. პოლეს ადგრშუქი თილოვიქსო – პავლემ ანგარიშში მომატყუა; ჭოკ დოშ შაწაც თილოვინას ნაყბისტ – ჭოკის თამაშისას ორჯერვე მოვატყუე (გავაცურე) ამხანაგი. უსრ. несов. imp. თეფლ|დ|არ tepl'd|ar.

თილენო til'enô შიმლ. прич. particip. 1. აცდენილი, ვინც (რაც) რამეს (ვინმეს) ასცდა промахнувшийся, прошедший мимо missed, sth missed or sb passed by. 2. ჭკუიდან შემცდარი, სულელი сумасшедший maddened, silly. თილოქჩო

სტაკოს გოფ ცო ძეხოლორ – სულელ კაცს ჭკუა არ მოეთხოვება. 3. გახუნებული полинявший faded, discoloured. ნანეგო[ჰ] თილენო ფარგულ ვაძწუ – დედას გახუნებული გულსათარი ჰკიდა.

თილთიწარ til'tiçar გრლუგ. непрх. intrans. საქმისგან თავის რაღაცნაირად არიდება (საქმეს თავს აარიდებს), დამალვა как-нибудь избавиться от дела to get rid of sth. ფიჭვი დივან ბახტრილნო ბიკე'ნეთნო სკოლრენა, გივის ოჯუმულქ დიქ, მუ თილთიწი საქმ[ო]ნ – ფიჭვების დასარგავად წაგვიყვანეს სკოლიდან ბახტრიონში და გივიმ იმდენი ქნა, რომ საქმეს რაღაცნაირად დაეძალა.

თიტარ titar გრლმ. прх. trans. 1. მოჭრა (მოჭრის); გაჭრა срезать; порезать, разрезать to cut. ტარკ თიტნას – თითი გავიჭერი; დაშას ნეკევე ვორ თიტქ – დამ დანით ვაშლი გაჭრა. 2. გადაწყვეტა (გადაწყვეტს), გადაჭრა решить to settle, to decide. დუყრეჩო სტაკოვ საქმ ნიფს თიტქ – შუაკაცმა საქმე სწორად გადაჭრა. უსრ. несов. imp. თეტარ tețar.

თიტა tită გრლმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund თიტარ titar. თუთქ ყაძნა ხქ თიტა ცო ჩქერბალა სო – თუთის ძველი ხის მოჭრა შენანება; დუყრეჩო სტაკონ საქმ ნიფს თიტა ვეთქ – შუაკაცმა საქმის სწორად გადაჭრა იცის.

თიტენო tițenô შიმლ. прич. particip. გაჭრილი, მოჭრილი разрезанный, срубленный cut. ტარკ ნეკევე ბა თიტენო, ხქ ძა დიკევე – თითი დანითაა გაჭრილი, ხე კი ცულობით. 2. გადაწყვეტილი, გადაჭრილი решённый solved.

თიტითარ tițitar გრლმ. прх. trans. გაჭრევენება (გააჭრევენებს), მოჭრევენება, დაჭრევენება заставить [раз]резать, [на]рубить to make sb cut sth. სანგო[ჰ] მუ ვორ ღებადერ, ო თიტითნას – ეზოში რომ ვაშლი იდგა, ის მოვაჭრევენე; არხ თიტითნას – არხი გავაჭრევენე. უსრ. несов. imp. თეტითარ tețitar.

თიტოშ tițoș გადაჭრით, ნარდად на подряд, гуртом, оптом (о форме работы) to implement work wholesale (by the job). დონეს მან თიტოშ ბილათ – ცხენს ფასი გადაჭრით დაადეთ; ბოთხ თაგბარეს თიტოშ ფხი სომ თელოს – საქმის გაკეთებაში გადაჭრით (ნარდად) ხუთ მანეთს ვაძლევ.

თიტწი titçi გაუჭრელი, გაუჭრელად неразрезанный, целиком uncut, without cutting. მან თიტწი დუფხ ცო აბოლორ – შალის გაუჭრელად სამოსი არ [შე]იკერება.

თიშარ tišar გრლუგ. neprx. intrans. დაღეჟვა (დასიღეჟება) оседать to sag. მურჯი ხი თიშე – მღვრიე წყალი დაიღეჟა; ხი, ნავთა'ე ვახბახხ ეგდიჩეჟი ნავთ მაქ ძალრ, ხი მან კიკელ თიშე – წყლისა და ნავთის ერთმანეთში არევისას ნავთი ზევით ამოვა, წყალი კი ქვეშ დაიღეჟება.

თიშარ|დალარ tišar|dalar გრლუგ. neprx. intrans. დაძველება (დასძველდება) [об]-ветшать, [y]стареть, устаревать to become old, old-fashioned.

თიშარ|დაარ tišar|d'ar გრლმ. prx. trans. დაძველება (დასაძველებს) старить, изнашивать to make sth become old. შინჯ კოკ თიშარძინძასე, ჩც სუფანე დაჰ ყანჯალისრ – ორიოდე ტყახუჭი დამიძველებია და ახლა მე თავადაც დაგბერდი.

თიშბურსი tišbursi ზედმეტად დაძველებული (სამოსი) обноски second-hand clothing. დაჰ ჩავარდი'ნეს თიშბურსი დუფხე, დაჰან ვადანას – გადავარჩიე ზედმეტად დაძველებული სამოსი და გადავყარე.

თიში tiši ძველი, ძველებური старый, старинный old, old-fashioned. ბაბოს თი- ში ამბუდ დეცრ შადრი ბანდერბანდრიგრ – პაპა ძველ ამბავს/ამბებს უყვება თავის შვილიშვილებს; სოგოჩი თიში ხალათ დაუფხე – მე ძველი ხალათი მაცვია.

თიშიში tišmiši ძველმანი, ძველ-ძველი ветошь old-fashioned, old clothes. ბანდრე თიშიში დუფხე ლელდოს – შვილების ძველმან სამოსს ვატარებ.

თიშნა tišnā დდ წარსული, სიძველე прошлое, древность, старина past, antiquity. ვადგოჩი დაწი თიშნა დარ – ჩვენ მძიმე წარსული გვექონდა; ბაბრ ვადლ-ჩეჟილოლი თიშნა და – პაპის სიკვდილის შემდეგ დიდი დრო გავიდა [სიძველეთ].

თიშო|დაარ tišo|d'ar გრლმ. prx. trans. ჩაძირვა (ჩახაძირავს), დაღეჟვა идти на дно to sink, to sag. ჩუ თასდადონრ კოს კატკატეკოშ ჩუ თიშლორ ხიე – ჩავარდნილ ხის ჯამს ნელნელა ძირავდა წყალი; შახუე მურჯი ხი თიშლორ – შახი მღვრიე წყალს ლეჟავს, წმენდს.

თიხკარ tixkar მრ. об. см. pl. see თებლარ teblar. სე შინ კნათეხ შუე ბაბი წარიშ თიხკანს – ჩემს ორ ბიჭს თავიანთი პაპების სახელები დავარქევი. უსრ. несов. imp. თიხკარ texkar.

თიჯ tiq თიხა глина clay. აგურ თიჯე თეგოლორ – აგური თიხისგან კეთდება.

2. ძლეული, დამარცხებული, ვისაც აჯობეს, ვინც დაამარცხეს **побеждённый, поражённый** defeated, one who has been defeated. ვად ბჟევ თოლდიენრ მასთხუდ ჟესა ბატინრ ბოტურ – ჩვენი ჯარის მიერ დამარცხებული, ძლეული მტერი ცხვარით [სირბილით] გარბოდა.

თოლდუენი toldujni მიმლ. прич. particip. 1. მომრევი, დამმარცხებელი, ვინც აჯობებს **победитель** one who will win, who will defeat sb. ეჯუხ თოლდუენი ცომენა და – ამის მომრევი არავინაა. 2. დასამარცხებელი, ვისაც აჯობებენ, დაამარცხებენ **поражаемый** one, who will be defeated. ჰო გაბოს თოლდუენი ვაჰრ – შენ გაბოს დასამარცხებელი ხარ, შენ გაბო გაჯობებს.

თოლ დდ **tōl** dd თავლა, საჯინიბო **конюшня** stable. დონანრ თოლ და სოგო თაგლუენი – ცხენებისთვის საჯინიბო მაქვს გასაკეთებელი.

თორნე ბდ **tornê** bd თორნე **торне** (печь) Torne (bakery).

თოთ¹ **top**¹ თოთი (იარაღი) **ружьё** gun. სტაკგოჩქი ტავნახ თოთ ვაწურ – მამა-კაცს მხარზე თოთი ეკიდა.

თოთ² **top**² თოთი (ქსოვილისა) **рулон** (материи) roll (of textile, cloth). ცჰა თოთ ფანლქ იცნას – ერთი თოთი ბამბაზია ვიყიდე.

თოთლოვ ვბ **toplov** vb თოთოსანი **вооружённый** **ружьём** sb who bears gun. ჰუქოჩქი თოთლოვ გუვალქ – ტყიდან თოთოსანი გამოჩნდა.

თოთრ დდ **tōpr** dd თოთრა **торба** bag, nosebag. სე დონენ დენი ცჰა თოთრ მოყ ფსუ თელოს – ჩემს ცხენს დღეში ერთ თოთრა ქერს მაინც ვაძლევ [ვაჭმევ].

თოქმაჩ **tokmač** თოქმაჩი (უროს მცემელი სამჭედლოში) **медник** a man who holds a hammer in a forge. თოქმაჩეგრ ღადჰქქი ფეჩ თეგბითოს – თოქმაჩს რკინის ღუმელს ვაკეთებინებ.

თოყალ **toqal** საკმარისი **достаточное количество** enough, sufficient. თხა ბაზირ ცო ვუდტას, ვომაც (ომაყ) თოყალ და სოგო ჩუჰ – დღეს ბაზარში არ მივდივარ, ყველაფერი საკმარისი მაქვს შინ.

თოყარ **toqar** გრლუგ. непрх. intrans. ყოთნა (ეყოფა), კმარება **хватать** (хватает, хватит) to suffice, to be sufficient. მაღვა ცო თოყყუ სო – ჰური არ მყოფნის (არ მყოფა); დაჰ ატ, თოყყუ (თყყუ) ჰო! – გაჩუმიდი, გეყოფა!

თოყ|ღ|არ toq|d|ar გრდმ. прх. trans. კმარება (იკმარებს), მყოფინება [с]делать достаточным, хватать to make sth be sufficient. **მატრეცტ კაძიკ ვქ თოყდინას** – სადილთან ცოტა ღვინო ვიკმარე.

თოყუდნ toqujñi მიმლ. прич. particip. საკმარისი, სამყოფი достаточный, хватае-мый; то, что хватает enough, sufficient. **თხუდნ თოყუდნ ქანიზ იხრ თხრ** – ჩვენთვის საკმარი ყურძენი მოგვდის.

თოხარ toxar გრდმ. прх. trans. 1. ცემა (სცემს); დარტყმა (დაარტყამს); გალახვა ударить, стукнуть to beat. **სკოლერეჩრ კნათიე ვაშბინ თოხრ** – სკოლის ბიჭებ-მა ერთმანეთს დაჰკრეს (სცემეს). **ყავნონ ბეჭედ თოხრ** – წიგნს ბეჭედი დაარტყეს (დაუსვეს). 2. დაკვრა საკრავზე (დაუკრავს) сыграть (на каком-л. инструменте) to play any musical instrument. **ნანის ბუზკატ თოხრ** – ნანიმ გარმონი დაუკრა. 3. დარეკვა (დარეკავს), დაკვრა ზარისა позвонить to ring. **სკოლ თოლექჰი ვაწუდნ ზარ თოხრ** – სკოლის დერეფანში დაკიდებული ზარი დარეკეს. 4. ჩარჭობა (ჩაარჭობს), ჩაჭედება забить, воткнуть, вонзить to stab, to stick. **თედოს აფსტარლორ ღოჭ თოხრ** – თედომ მიწაში ჯოხი ჩაარჭო. 5. მიზანში მოხვედრება (მოახვედრებს), მორტყმა попасть в цель to strike in the aim. **დაბლეს ვარასოე, შაწ ნიფს დუყმათექჰი თუდხნას** – ყაბახში ვიყავი და ორჯერ ზუსტად ათიანში [შუა ადგილას] მოვარტყი. 6. შერევა (შეურევს), გარევა смешать, примешать to mix. **ოვარ ვენეს ხი თოხრ** – იმათ ღვინოში წყალი შეურიეს [დაჰკრეს].

თოხოშ დ|არ toxoš d|ar ჩაბეჭვა (საქსოვისა) ткать плотно to knit tightly.

თოხოშ ბიენრ toxoš bienô ჩაბეჭილი, მიჯრით მოქსოვილი плотно вытканый knitted tightly. **თოხოშ ბიენრ მწე ჭჭალო ბა** – ჩაბეჭილი შალი მტკიცეა. უსრ. несов. imp. **თეფხარ tepxar**.

თოხითარ toxitar გრდმ. прх. trans. 1. დაკვრევენება (დააკვრევენებს) заставить играть to make sb play. **ბუზკატ თოხითინათს მაძრმეგრ** – გარმონი დავაკვრევენეთ მარამს. 2. ჩაჭედვენება заставить забить, воткнуть to make sb hammer in. **ლუმსრი თოხითიქ** – ლურსმები ჩააჭედვენეს. 3. დარტყმევენება (დაარტყმევენებს) заставить ударить, стукнуть to make sb hit sth. უსრ. несов. imp. **თეფხითარ tepxitar**.

თოხინრ toxinô მიმლ. прич. particip. ჩაჭედებული, დაკრული **забитый, воткнутый** hammered in **თოხინრ ლუმსარ** – ჩაჭედებული (დაკრული) ლურსმანი.

თოხლრ toxlô თოხლო **всмятку** soft-boiled. **დაშენ თოხლრ გაგნი დეწქ** – დას თოხლო კვერცხები უყვარს (უნდა).

თოხსოხარ toxsoxar გრდმ. прх. trans. 1. ცოტათი ცემა (სცემს), ტყეპა **слегка побить, отшлёпать** to beat not strongly. **ნანას ბზღრენ თოხსოხარ** – დედამ ბავშვი მიტყეპა. 2. ცოტამატა დაკვრა **поиграть немножечко (на инструменте)** to play a bit. **ტასის ბუზკატ თოხსოხარ თხარ** – ტასიმ ცოტამატა გარმონი დაგვიკრა.

თოჯ დღ toq dd თოხი **мотыга, тямка** hoe. **ოჯუს ნიტ თოჯევ თიტქ** – მან ჭინჭა-რი თოხით მოჭრა.

თოჯნადარ toqna|dar გრდმ. прх. trans. თოხნა (თოხნის) **мотыжить** to hoe. **წო-ნილ დივანანარ დობსტ თოჯნადდოს** – მწვანილის დასათესად მიწას ვთოხნი.

თოჰარ tohar გრდუფ. непрх. intrans. ძილი (სძინავს), სძინავს **спать** to sleep. **ჩუ თოჰოსარ** – მეძინება; **სო თოჰორ** – მე მეძინა; **დად ვეუჩე ბზღერ ჭჰალოშ თოჰორ** – მამა რომ მოვიდა, ბავშვს მაგრად ეძინა; **დად თოჰარჰი დეთდალარ ცო ხილარ** – სადაც მამას სძინავს, ხმაური არ შეიძლება.

თოჰან დოტუენი tohã dlotujni მთვლემარე (ძილად მიმავალი) **дремлющий** drowsy, slumberer. **თოჰან დოტუენი ძუძაკ ჩუ თოჰდიქ** – მთვლემარე გოგონა დააძინეს.

თოჰიდარ toh|dar გრდმ. прх. trans. დაძინება (დააძინებს) **усыпить, усыплять** lulling sb, making sb sleep. **ნასის თუშკარ თოჰდიქ** – რძალმა ბიჭუნა დააძინა.

თოჰინრ tohinô მიმლ. прич. particip. გამოძინებული, ის, ვისაც ეძინა **выспавшийся, спавший** well slept. **დენიჰი თოჰინრ ლუგ ბუდსუ ქე ცერეჰი ლათე** – დღი-სით გამოძინებული მწყემსი ღამე ცხვრის გვერდით დგას.

თოჰრან დახენრ tohrã d|axenô მიმლ. прич. particip. ძილში წასული, ძილ-ბურანში მყოფი **задремавший** sleepy. **თოჰრან ვახენრ ლუგ თუჰორენ ჰალარ ჰა-წამდიქ** – ძილში წასული მწყემსი ვახშმისთვის გააღვიძეს.

თოჰუენი tohujni მიმლ. прич. particip. მძინარე **спящий** sleepy. **თოჰუენი სტაკ ჰალარ ჰაწამდარ ყა ბა** – მძინარე კაცის გაღვიძება ცოდოა.

თოჰჩო: თოჰჩო დ|ალარ **toħčō: toħčō d|aʎar** გრლუვ. neprx. intrans. თავის მომძინარება (თავს მომძინარებს) притвориться спящим to act as a sleepy person. თხოვრ ლარკ ლოფანანო ტირინე თოჰჩო ძალქ – ჩვენ მოსასძენად ტირინე თავი მომძინარა.

თრაშალ დ **trašal** jz ძველი, საშინაოდ მოსათრევი ფეხსაცმელი старая, для домашнего употребления обувь old shoes for using at home. ეზო დოფან თრაშალი ყენბადდოს – ეზოში ჩასაცმელად ძველ ფეხსაცმელს ვიყენებ.

თრიმლ დ **triml** dd თრიმლი желтинник, кожевенное дерево Cotinus coggygria (Latin). თრიმლეგ მან ღებადბინათხ – თრიმლით შალი შევლებეთ; კრინლექი თრიმლქ ჰქ ძარ – კრინელზე თრიმლის ტყე იყო.

თუთ¹ დ **tut**¹ jz თუთა шелковица; тутовое дерево и его плод mulberry. კუიშ ყარწქ თუთ თუთილოქი ჰამანეც ჩამლ ძა – თეთრად ჭრელი თუთა თუთებში ყველაზე გემრიელია.

თუთ² დ **tut**² j თუთა (რძლის გამოცვლილი სახელი) Тутта (домашнее имя невестки) Tut (a nickname or a changed name of a daughter-in-law). აგას შადრ ნასინ თუთ დორ – ბებია თავის რძალს თუთას ეძახდა.

თუთარქ **tutārē** თუთარქიანი, მაგ., პლანტაცია шелковичная, напр., плантация covered with mulberry trees, e. g., plantation.

თუთერქ **tutērē** თუთიანი, მაგ., სამოსი запачканная шелковицей, напр., одежда spotted with mulberry, e. g., clothes.

თუთუქ დ **tutū** d თუთუნი, თამბაქო табак tobacco. ლაგოდენგუძი ღანქ თუთუნი – ლაგოდენისკენ კარგი თამბაქო მოდის.

თუთქადარ **tutka|dar** გრლმ. prx. trans. თუთქვა (თუთქავს) ошпаривать; обдавать кипятком to jug, to stew. წნილელ ბოხლომც კომბოსტო თუთქადო – მწნილად ჩადებამდის კომბოსტოს თუთქავენ.

თუდ დ **tuj** dd ფურთხი плевок spittle.

თუდ ლაქადარ (ლექადარ) **tuj lak|dar (lek|dar)** გრლმ. prx. trans. გადაფურთხება (გადააფურთხებს), დაფურთხება [вы]плюнуть to spit out. თუდ ლაქადებ! – გადააფურთხე! ხაშალ სტაკოვ ქასქასტქ თუდ ლექოდორ – ჭლექიანი კაცი მაღიმალ აფურთხებს.

თუდ ჯოთარ **tuj qotar** გრძმ. прх. trans. დაფურთხება (დააფურთხებს), შე-
ფურთხება плюнуть (на кого-л., на что-л.) to spit (at, on, upon).

თუდხ[ი] დდ **tujx[ɪ]** dd მარილი соль salt. თუხოვ ზორადში ღურდინას დაყარ –
მარილით ძალიან დავამლაშე საჭმელი.

თუდხ[ი] დარ **tujx[ɪ] dar** გრძმ. прх. trans. მარილით შენელება (შენელებს)
посоливать to powder, to add (some salt). ხჭკლა დარჯჯეგოქი თუდხი თოყალ
და, თუდხი დარ ცო დეწეგე – ხინკლების გულს მარილი საკმარისი აქვს,
მარილით შენელება (მარილის დამატება) აღარ უნდა.

თუდხ[ი] თათსარ **tujx[ɪ] tapsar** მარილის მოყრა (მარილს მოაყრის) посы-
пать солью, посоливать to salt. მანკოხ თუდხი თათსო'ეთ ვად, უდმტრ დაყოთ ვად –
პურს მარილი მოვაყაროთ და ისე ვჭამოთ; თიტქრო ტარკენ თუდხი თახკი –
გაჭრილ თითზე მარილი მოაყარეს.

თუდხ-მადჯი დდ **tujx-maiqɪ** dd პურ-მარილი хлеб-соль feast. თედლეჯ ვში-როშ
დარყოდრ ნახებისტინ თუდხ-მადჯი – თედლოლე ხშირად უშლის ამხანა-გებს
პურ-მარილს.

თუდჰ|დ|ისარ **tujh|d|isar** გრლუვ. непрх. intrans. 1. დაძინება, დაეძინება заснуть to
sleep. კნათ ნასტ თუდჰვისქ შინ საფთუქი – ბიჭს ძლივს დაეძინა ორ საათზე. 2.
გადატ. перен. fig. გაბუჟება (გაბუჟდება) онеметь (о руке, ноге...) to hinder blood
circulation in any part of the body. ბუსუ-ბუსუ არლეს ქოკ თუდჰვის სქ –
ღამღამობით მარცხენა ფეხი მიბუჟდება. იხ. см. see თოჰარ tohar.

თუკი **tuki** თუკი если, коли, коль if. თუკი სქ ვაშო ბუჰენ ვახქ, ასა ვახანვეწეს –
თუკი ჩემი ძმა ომში წავიდა, მეც უნდა წავიდე.

თუკლას **tukla'** ნაწილ. част. partic. აკი же, ведь as, as if. ე დო თუკლას ჰადქსი ჰაჭ-
ბირათ ვად, ვუქ (უქ) ესეჩქი ბა? – ეს ცხენი აკი ჰანკისში გავეზავნეთ, აქ რატომ
არის? თუკლას ლივრანქი, ვაშო ჩუქ ცო ვადნო! – აკი ამბობდი, ძმა შინ არ
არისო!

თუკრი დ **tukri** d მრ. мн. pl. არტახები недоуздок; повязка, лубок armband, ban-
dage. ლაწბიენო ფჰარს ნიკუდნ თუკრივ ბესკი – ნატკენი მკლავი ნიკოს
არტახებით შეუკრეს.

თუმან დ **tumã** jj თუმანი десятирублёвка ten rouble. შინეჯ თუმნქ ცუ იცნას ნაჟ-
ტრენანო – ორიოდე თუმნის ქუმელი ვიყიდე [ცხვრის] ბინისათვის.

თუგ **tūg** jj თუგო тунга (мера жидкостей приблизительно 1/3 ведра) Tūg (water dishes with a narrow neck, size 1/3 bucket). ცჰადნი ქოცუდრქ გეჩრ ქოცუდ ვქ თუგევ დითნათხ – ერთი ქვევრიდან მეორეში [ქვევრში] ღვინო თუგით ვასხით.

თურ¹ დდ **tur**¹ dd ხმალი шашка, сабля sword. ვად კნათივ თურეგრ ზორდში თე-ტითრ – ჩვენი ბიჭები ხმალს ძალიან აჭრევენებენ; ქიქოც ბაცვენ ჰამას დოკ დოკდინეჭერ, ჰათეც თურმაქ ვენორ – უწინ წოვათუმს ვინმე თუ გააბრა-ზებდა, მაშინვე ხმალში [ხმალზე] გამოიწვევდა.

თურ², თური[გი] **tur**², **turi**[gi] ნაწილ. част. partic. განა, თუ, განა თუ, აღბათ разве, вероятно if, whether. თურ ცო ღორას, მჲ ცო მაკეშ მასრ – განა არ წავი-დოდი, მაგრამ შეუძლოდ ვარ; თურ ოჯუს აღირ – განა იმან თქვა; ო შირიქ თურ ვახქ? – ის თუ წავიდა? ე ბჯდერ დათხე, მჲმალ თურ ბეწქ – ეს ბავშვი ტირის, ძუძუ თუ უნდა. თურ ჰოსან ნანას ლალბადვომ ჰალო ვასრ ვაცოვალინო – განა შენსავით დედისგან ნებივრად (გალაღებაში) ვარ გაზრდილი (ხალ-ხური).

თურნლქ **turalē** ხმლიანი с шашкой having a sword. მაქრენაჰქო თურნლქ დოლოვ გუვალქ – ზემოდან ხმლიანი ცხენოსანი გამოჩნდა.

თურს დდ **turs** dd უზანი гордовина, калина чёрная Viburnum lantana (Latin). თურს ხენქ შვეტქ ღაჭბი თეგდორ – უზანის ხისგან შოლტის ტარებს აკეთე-ბდენს.

თურქა|დ|არ **turka|d|ar** გრდმ. прх. trans. ლანძღვა (ლანძღავს) ругать, выругать to scold. ივენეს შარძ ღუი თურქადბო – ივანე თავის მწყემსებს ლანძღავს.

თურქულ **turkul** j თურქული подсед (болезнь скота) murrain. თურქულ დახ-ნოქ დაწოქ ლაწარ და – თურქული საქონლის მძიმე დაავადებაა; თურქულ გე-ცინი ლაწარ და, მენხუჩოვა'ქ დახნ დაჰ კშავოდრ – თურქული გადამდები დაავადებაა, რომელიც საქონელს აკოჭლებს.

თუშითა **tušitā** j თუშეთი Тушети Tusheti. თუშითა მაღენო და შადრე სილამ-ზევ – თუშეთი განთქმულია თავისი სილამაზით.

თუხორქ **tuxōrē** მარილიანი солёный salty. წყევევს თუხორქ დაყარ ვალო და – ზედმეტად მარილიანი საჭმელი მაწყინარია.

თუხწოქ **tuxčī** უმარილო без соли unsalted. დითხ თუხწოქ და – ხორცი უმარილოა.

თუჯ დღ **tuǰ** dd თუჯი чугуи cast-iron. თუჯი ჰერწელჩ – თუჯის ქვაბები.

თხა **txa** ზმნ. нареч. adv. დღეს, დღევანდელ დღეს, საუბრის პირველ დღეს сегодня, в сегодняшний день, в первый день беседы today, the very first day of speech. თხა ყარწლოქ დე დარ – დღეს წვიმიანი დღე იყო; თხა ნაყბისტენ ვუდტას – დღეს ამხანაგთან მივდივარ.

თხალუქ დე დ **txalũ de d** დღევანდელი დღე, საუბრის პირველი დღე сегодняшний день, в первый день беседы today, the first day of speech. თხალუქ დესა დაკოდა სოქ ხუთრე ხილარ, უდსი ახკად ვალარ – დღევანდელი დღესავით მახსოვს ხუთრაში ყოფნა, იქ გადაჩეხა (კლდეზე გადავარდნა).

თხა-თხა **txā-txā** დღე-დღეზე вот-вот, на днях in a day or two. თხა-თხა დუდნა ბა თხიქ დეო – დღე-დღეზე მოსაგებია ჩვენი ძროხა.

თხაბუსუქ **txabusũ** ზმნ. нареч. adv. წუხელ прошлой ночью, в прошлую ночь last night. თხაბუსუქ ქე ნჭაყი დისნორ თხოგო – წუხელ ცხვარი გარეთ დაგვრჩენოდა.

თხაბუსლუქ **txabuslũ** წუხანდელი прошлой ночи of last night, heard last night. თხაბუსლუქ მოგ ჩტა'ტ ლარკან ბუდტ სოქ – წუხანდელი სიმღერა ახლაც ყურებში მიდგას [ჩამძახის].

თხაგეც **txage'** ზმნ. нареч. adv. დღესღა лишь сегодня only today. თხაგეც ვეთარ ჰე ეშქობახ – დღესღა მივხვდი შენს ეშქობახს.

თხადლოქ **txadolĩ** ზმნ. нареч. adv. დღეიდან, დღეის შემდეგ после сегодняшнего дня since today, after this day. თხადლოქ ესეც მა დლოგქ! – დღეიდან აქ აღარ მოხვიდე (ნულარ მოხვალ)!

თხადუდლოლუდნა **txadujllujnĩ** დღეის ამას იქით, შემდეგისთვის, მომავალში после сегодняшнего дня, на будущее время after this, in future. ჰქ მოსაქ ბაქ თხადუდლოლუდნა დაკო ბითოს – შენს ცუდ ნაუბარს (ენას) დღეის შემდეგ დავიხსომებ.

თხაჩ **txajĩ** ехс. ნაცვ. местоим. проп. ჩვენი (საკუთარი) наш (собственный) our (own). თხაჩ დწუნარე დოყდიენრ თხაჩ მაღნა დაყოთხ – ჩვენი ოფლით მოყვანილ ჩვენს საკუთარ პურს ვჭამთ. об. см. see თხიქ **txē**.

თხაკ **txak** მხოლოდ დღეს только сегодня only today. თხაკ ლოს ჰოქ ჰათხრქ მუშებად – მხოლოდ დღეს წავალ შენ მაგივრად სამუშაოდ.

თხლომც **txalomci** ზმნს. нареч. adv. დღემდე до сих пор, по сей день till today.
თხლომც ცხოვრება ცრმ ნანბადიქდას – დღემდე ცხოვრებაში არაფერი მინანია.

თხლო **txalū** დღევანდელი сегодняшний today's. თხლოურ დენიჰი ზორადში მალდალანს – დღევანდელ დღეს ძალიან დავიდალე.

თხლო **txālī** ბანჯგვლიანი косматый shaggy. უდრან ვასერ საუბლენს თხლო ბა – უდიშვილების კაცები მეტწილად ბანჯგვლიანები არიან; ჩა თხლო აც და – დათვი ბანჯგვლიანი ნადირია. შღრ. ср. comp. თხე **txe**.

თხაჯ **txač** სწორედ დღეს как раз сегодня right now. თხაჯ დეწეს ჰოგო სიმარ-თლე ალან – სწორედ დღეს უნდა გითხრა სიმართლე.

თხანურდე **txa'urdē** ამ დილას, დღეს დილას сегодня утром this morning. თხანურდე ცო მოთეშ ლავ დეცქ – ამ დილას მოულოდნელად თოვლი მოვიდა.

თხე დღ **txe** dd შემოდგომის მატყლი (კარგი ხარისხისაა) шерсть осенняя (хорошего качества) autumn wool (with high quality). თხე მაშინ დოჲ, ნადბრინ ჰეგო – შემოდგომის მატყლისას მალეხსაც ქსოვენ და ქეჩებსაც თელავენ.

თხე **txē** ехс. ნაცვ. местоим. проп. ჩვენი наш our. თხე წა – ჩვენი სახლი; დუდ ხახკი' – ნე, თხეონ ჰათხე ცო ბალმაკი – ცხენები გააჯენეს და ჩვენი წინ ვერ გავიდა. სხ. см. see თხო **txo**.

თხვენა|დ|ალარ **txvena|d|alar** გრღუგ. непрх. intrans. თრთხობა (თრთხება) пугаться (о лошади) to deter, to be frightened, to become scared. სქ დო ჯეჩბერ ლანქ ბა, მან თხვენადბალარ ხეცქ – ჩემი ცხენი სხვათრივ კარგია, მაგრამ თრთხობა იცის. სრ. сов. perf. დათხვენა|დ|ალარ **datxvena|d|alar**.

თხვენა|დ|არ **txvena|d|ar** გრღმ. прх. trans. თრთხობა (ათრთხობს) пугать to frighten, to scare, to shoo. ბუდსუ დეცქი აჯევ დანხე თხვენადო – ლამით მოსული ნადირი საქონელს ათრთხობს. სრ. сов. perf. დათხვენა|დ|არ **datxvena|d|ar**.

თხილ დღ **txil** dd თხილი мелкий орех, орешник nut. ბაწარნიმაქ დუჯ თხილი დედახკე – ბაწარისწყალზე (მდინარეა) ბევრი თხილი დგას; ოჯუს თხილ დაცო – ის თხილს ჰამს.

თხილ|დ|ალარ **txil|d|alar** გრღუგ. непрх. intrans. გათრთხილება (გაუთრთხილდება) беречь to take care about sth. ას სად ჯანინ ზორადში თხილლას – ჩემს ქალამნებს ძალიან ვუთრთხილდები.

- თხილ|დ|არ** **txil|d|ar** გრდმ. прх. trans. გაფრთხილება (აფრთხილებს) предупредить, предостерегать to warn. **ო ვეწეს თხილვჭ** – ის უნდა გააფრთხილო.
- თხილარნა** დდ **txilarnā** dd თხილნარი, თხილიანი лесной орешник nut-grove, nut-trees. ის მაქდა[ჭ] **თხილარნა** და, **თხილ ლაჭდ** ლოთ ვამ – მანდ ზევით თხილნარია, თხილის დასაკრეფად წავიდეთ.
- თხილლაძნ** **txillajni** მიმლ. прич. particip. ფრთხილი, მოფრთხილებელი осторожный, остерегающийся careful. **ლეო შადრ ქორთინ თხილლაძნ სტაკ ვა** – ლეო თავისი თავის მოფრთხილებელი კაცია.
- თხილოლ** ღ **txilol** j სიფრთხილე осторожность, бдительность carefulness, care. **თხილოლ სა ხილუმ მეწე, მე აც ცო დეჭლალო თხი** – სიფრთხილე გამთენიისას უნდა, რომ ნადირი არ მოგვეპაროს.
- თხილოშ, თხილუმ** **txiloš, txilus** ზმნს. нареч. adv. ფრთხილად осторожно care-fully. **თხილოშ ხილალე, აჭ თასლაჭ!** – ფრთხილად იყავი რა, ჩამოვარდები [არ ჩამოვარდე]!
- თხილ|დ|უენ** **txil|d|ujni** მიმლ. прич. particip. გასაფრთხილებელი, გამაფრთხილებელი, საფრთხილო оберегаемый venturesome.
- თხირ** დ **txir** d თრთვილი иней hoar-frost. **ზურტი[ჭ] მადრნობ ბათა[ჭ] თხირ ლექოდრ** – ზუროსგორში მარამობის თვეში თრთვილს დებს (ისვრის); **დაყრენ თხირ ეოთ, ქუდუბარწინო ლელარ დაქნ და** – ბალახი დაითრთვილა [ბალახ-ზე თრთვილი მიაფრქვია], ფენშიშველი სიარული კარგია.
- თხლაფ: თხლაფ დითარ** **txlap: txlap d|itar** გრდმ. прх. trans. [მო]ქველეთა ([მო]-თქველეთს), სვლება лакать to lap. **კაწევ სალაფვეგრ თხლაფ დითრ** – ლეკვი სალაფავს თქველეთს.
- თხლაშ: თხლაშ ბაჭითარ** **txlaš: txlaš b|ahitar** გრდმ. прх. trans. თხლაშანის გადადენა (თხლაშანს გადადენს), თხლეშა (სილის, მუშტის გარტყმა) дать затрепичу, оплеуху to strike, to slap, to hit. **ლოკ დეყჩრ დადას მეზობლენ თხლაშ ბაჭითიქ** – გულმოსულმა მამამ მეზობელს სთხლიშა.
- თხლე** ღ **txle** jj თხლე густой винный осадок sediment. **ვე დაჭ დუდოჩე[ჭ]ლოლ ბუხე[ჭ] სტამ თხლე მისქ** – ღვინის გადასხმის შემდეგ ძირში სქელი თხლე დარჩა.

თხლეშა|დ|არ txleša|d|ar თხლეშა (სთხლეშს) шлёпнуть, ударить to strike. ირ-
მენ მარბაქს თხლეშადბინას შარბ ბურთ – ირემას ცხვირპირში ვთხლიშე
თავისი ბურთი.

თხო¹ txo¹ ექსკ. ნაცვ. эск. местоим. ехс. проп. ჩვენ (მე და ის, მე და ისინი, ჩვენ და ის, ჩვენ
და ისინი), ერგატივში ენაცვლება ფუძე **ათხ- atx-** мы (я и он, я и они, мы и
он, мы и они), в эргативе заменяется основой **ათხ- atx-** we (I and he/she, I
and they, we and he/she, we and they), in ergative it is changed by the root **ათხ-
atx-**. **თხო მეზობლი და** – ჩვენ მეზობლები ვართ; **ათხ[რ] ვქ მაღონათხ** – ჩვენ
ღვინო დავლიეთ; **თხოხ ღაზივხ მქ და!** – ჩვენზე უკეთესი ვინ არის! **თხოვრ
მოხრ ცოჭანე აღრდა** – ჩვენთვის ცუდი არავის უთქვამს; **ის ამბუდ თხო- გომცრ
ვაჩქ** – მაგ ამბავმა ჩვენამდე მოაღწია.

თხო² დდ txo² dd ქსელი, თხორი нити, натянутые на станке web. მსუნადნრ აჭ[რ]
ღოწიჩრ ბაწრეხ თხო დო – საშალედ ჩამობმულ ძათს თხოჩს ეძახიან.

თხოვარ დდ txovar dd მათხოვარი нищий beggar. **თხოვარ ლელქ სჭრხ** – მა-
თხოვარი დადის კარდაკარ (ეზოებში).

თხოლქ txoyč ექსკ. эск. ехс. ჩვენებური (ვინმე, ან რამე) наш (кто-л. или что-л.), из
наших peculiar, familiar (sb or sth). **ე სტაკ თხოლქ ვა** – ეს კაცი ჩვენებურია,
ჩვენთანაა; **ე თხოლქ მოტ ბა** – ეს ჩვენებური ენაა.

თხოლქშ txoyčš ექსკ. ზმნს. эск. нареч. ехс. adv. ჩვენებურად по-нашему like us. **ოტა-ჩჩ
თხოლქშ თავდიქ ნაჩხ** – იმათაც ჩვენებურად გააკეთეს ყველი.

თხრილ დდ txril jj თხრილი, არხი ров, канал canal, sitch. სალოთიგ შინეცფენიგჭ
თხრილი თეგდიქ – ჯარისკაცებმა ორივე მხარეს თხრილები გააკეთეს (გა-
თხარეს).

თხუნჩ¹ txujni¹ ехс. ზმნს. нареч. adv. ჩვენ ჩვენთვის (თავისთვის) **мы себе ourselves**
(იწარმოება **თხო txo** ნაცვალსახელისგან, აძლიერებს ზმნის შინაარსს образу-
ется от местоимения **თხო txo**, усиливает значение глагола is derived from
the pronoun **თხო txo**, strengthens the content of the verb). **ჩც თხუნჩ[ჩ] ღუდ-
ტათხ** – ახლა ჩვენ ჩვენთვის მივდივართ.

თხუნჩ² txujni² მიმღ. прич. particip. მტირალი, მოტირალი плачущий crying. ხენენ
კიკალ თხუნჩ ბადერ ღედაღერ – ხის ქვეშ მტირალი ბავშვი იჯდა.

თხუენრ **txujnō** დღისით днём in the day-time. თხუენრ ბოთხ თეგბოსჟ, ბუდსჟ ჩუ თოჰოს – დღისით საქმეს ვაკეთებ და ღამე მძინავს. *sb. cm. see თხა txa.*

თხუშ **txuš** მძნს. нареч. adv. ტირილით плача, с плачем with crying. ნანის ოქრო დავდინრ, თხუშ ქორთრ ღავრ – ნანის ოქრო დაუკარგავს და ტირილით თავს იკლავს.

თჰათ **that** ქადი! (ძალღის გასაგდები შეძახილი) пошёл! (обращение к собаке) That! Go away! (exclamation for banishing the dog). თჰათ, ბოთერ, ბალ ისერჟ, მაცლომცრ ლეფჩეჰ ესე! – ქადი, ბოთერა, მოშორდი აქედან, როდემდე გდინხარ აქ!

თჰაქ დდ **thak dd** კვალი, ნაფეხური след (от ног) track, footprint. ჩად თჰაქუხ ბადწათხრ – დათვის კვალს მივდევთ; ჰო თჰაქ მარცინრ! – შე კვალშეტრუსულო! (წყველაა).

თჰაქ დ|ახნრ **thak d|axnō** ნაკვალევი отпечатки, линия следов track. დავიჩრ დონ თჰაქ დახნრ ტოლშედ დარ – დაკარგული ცენების ნაკვალევი [კვალნავალი] ტოლო შაში იყო.

თჰაქწ **thakčī** უკვალოდ, გაუკვალავი, გაუკვალავად бесследный, бесследно, непроложенный, нехоженный a place where there is no fresh tracks, without leaving trace. მელ ხნ და, ჰო ცო ვავინვაგ სო, ვჟ (ჟ) თჰაქწ ვადგრანჰი? – რამდენი ხანია, აღარ მინახინხარ, რატომ დაიკარგე უკვალოდ?

o

o, იჰ **i, ih** მზ. მნ. pl. იბი **ibi** (ავღებ. пренебр. by m. f. ჰად, ჰაბი **haj, habi**) ნაცვალსახელი ეს, ესენი, მეტწილად იხმარება მსაზღვრელად; სხვა ბრუნვებში ენაცვლება ივ[ჟ] **iq[ū]** (ხმარობენ მხოლოდ ქალები) местоимение этот, это, эта, эти, большей частью употребляется в качестве определения; в других падежах заменяется формой ივ[ჟ] **iq[ū]** (употребляют только женщины) pronouns **this, these** are mostly used as a determiner; in other cases it is altered by

ივ[ჟი] **iq[û]** (is used only by women). ი წა დაგო და – ეს სახლი დიდია; ივ ღროჰ ო ჰაშ დეჟქ – ამ ღროს ის სტუმარი მოვიდა; ივუს ვალო, ოვუს მწ ცო – ამან შეჰამა, იმან კი არა; ივ ნახნოხ ცო დადლო სო წამდალმაკა – ამ ყველს ვერ შევჩვეულვარ; ი დადცი – აი, ავერ არის; იბი მიჩაჰკ დალო? – ესენი სად არი-ან, ნეტავი? *nb. см. see ე, ეჰ e, eh.*

-ი, -დ **-i, -j** ნაწილაკი, შეიცავს კითხვას *частица, содержит вопрос particle, containing question.* დად ვად ჰოგო[ჰი]? – ვა სოგო[ჰი] – მამა გყავს? – მყავს. ისი და ო დოჰ? – ის და – ეგაა ის გოგო? – ეგაა. ჰალოდ მალოთ ვად ე ვქ? – ჰალო მალოთ ვად – დავლიოთ ეს დვინო? – დავლიოთ. ვუხ (უხ) დეწქ ჰო, ქანინი? – ჰაჰ, ქანინ – რა გინდა, ყურძენი? – კი, ყურძენი. შამილ ვალოდ? – ვალო – შამილი მოდის? – მოდის.

-ი, -ი 1. კავშ. союз conj. და и and. დითნი, ჰადრი ქჟექდინას ხჰკლინადნო – ხორცი და ფქვილი [და] მოვამზადე ხინკლ[ებ]ისთვის. 2. ნაწ. част. partic. –ც тоже, также, и also, too, as well. დითნი და სოგო[ჰი] ხჰკლინადნო, ჰადრი – ხორციც მაქვს ხინკლ[ებ]ისთვის, ფქვილიც.

ია დდ **ia dd** ია фиалка violet. დოჰე სე ეზო ბუჩქათ ია იხო – განათხულზე ჩემს ეზოში ბუჩქად ია ამოდის; ბუბკილო[ჰი] დოჰექ[ჰი] ჰამახეჰ ჰათნივს ქძლაჰო იხო, ოვუს მწ ია დადწი – ყვავილებში განათხულზე ყველაზე წინ ენძელა ამოდის, მას კი ია მიჰყვება.

იაბო ბდ **iabô bd** იაბო (დაკოდლი ცხენი), ლათშა мерин (холощёная лошадь) emasculated horse. ივბეჰ ბაყუნ მარდ ბიშბიქ – იაბომ კვიცს წიხლი წაჰკრა; იაბო ბჰჰირო დონეხ დო – იაბოს დაკოდლი ცხენს ეძახიან.

იაზმ დდ **iazm dd** იაზმა (ნაკურთი წყალი) святая вода sanctified water. იაზმ ვეოარ – იაზმის სხურება (დასხმა).

იალ დდ **ial dd** იელი кавказская одурь, понтийская одурь azalea. ილეჰ გაზნ დაჰ ბახობო – იელი თხას ათრობს.

იალ-წილ¹, იალ-წიალ¹ დ **ial-çilâ¹, ial-çial¹** j არევ-დარევა, კორიანტელი, ნამსხვრევებად ქცევა смешение mess, disarrangement. კმადტმაქაჰო დეკირო ბჰაკნან იალ-წილ¹ ხილოქ – კლდეზე გადაცვენილი გულები არევ-დარევით გაითანტნენ; ლავ დათხერ იალ-წიალ დოშ – თოვლი მოდიოდა კორი-

ანტელით; ქორლქ ჯამ თასდალი'ნქ სოგოაჰი, იალ-წილან დახე – ხელიდან ჯამი გამივარდა და ნაკუწ-ნაკუწ იქცა.

იალ-წილან² დღ **ial-çilā²** dd კაშკაში, ციმციმი мерцание shine, twinkle. ტყე-რელჩე იალ-წილან დო – ვარსკვლავები ციმციმებენ.

იანვარ ბდ **ianvar** bd იანვარი январь January. იანვრეჰი წყეწყე აღნიჰი დაჯო ლავ ხეცე – იანვარში აღვანში ხანდახან დიდი თოვლი იცის.

იასამან დღ **isamā** dd იასამანი сирень lilac. იასამან თაგუდნი ბუბუკ და, ზორადში დახე ჰადჯი დაშ – იასამანი ლამაზი ყვავილია, ძალზე კარგი სუნის მქონე.

იასქრისტე ვ **iaskristê** v იესო ქრისტე Иисус Христос Jesus Christ. ვაჰ ნახ იასქრისტეს ლოცალა მიხხმაც – ჩვენი ხალხი იესო ქრისტეზე ლოცულობს ყველგან.

იგავ მდ **igav** jj იგავი притча fable. სე ბაბოს ქიქლუქ იგავი მეტყვალათერ თხოვრ – ჩემი პაპა წინანდელ იგავებს გვიამბობდა ხოლმე.

დიენრ **dienô** მიმლ. прич. particip. 1. ნაქნარი, ჩადენილი натворённый committed, perpetrated. მოჰ მუდში და ჰო დიენრ ო სტაკოგ! – რა ცუდი (ცუდად) უქნია შენთვის იმ კაცს! 2. შობილი, გაჩენილი рождённый born. დიენრ ჩუდნი ჰათუც ნანახ გებორ – გაჩენილ ბატკანს მაშინვე დედას მიუსვამენ. 3. მოქსოვილი связанный knitted. სე აგას დიენრ ჩხილრი დოჟუხუ სოგოაჰი – ჩემი ბების მოქსოვილი წინდები მაცვია.

დივარ **divar** 1. გრძმ. прх. trans. თესვა (თესავს), [და]რგვა сеять, сажать to sow, to plant. სტაბოაჰი ნაკვეთეჰი მადნა დივანთხ – შემოდგომაზე ნაკვეთში პური (ხორბალი) დავთესეთ; ოვარ სავოაჰი ხენბი დივქ – იმათ ეზოში ხეები დარგეს; ოვუს ვორ ბივრ – ის ვაშლს რგავს. 2. გრლუგ. непрх. intrans. თესვა (თესია, დარგულია) быть в посеянном, посаженном положении is sown, is planted. ოვარგო მძღრე მადნა დივქ – მათ მინდორში პური (ხორბალი) უთესიათ; სოგოაჰი ბოსტნეჰი სტადულაჰო ბივურ – მე ბოსტანში სტადულო მეთესა.

ივგათ **ivgat** ზმნს. нареч. adv. შებრუნებით наоборот on the contrary. დანი ივგათ ცხადბალა სო – სიზმრები შებრუნებით მიცხადდება.

დივენრ **divenô** მიმლ. прич. particip. დათესილი, დარგული посеянный; посаженный planted, sown. ვენგე დივენრ ბადრიჯა დაზიშ დალქ – ვენახში დათესილი პომიდორი კარგად ამოვიდა.

დივეუნბი divujnî მიმღ. прич. particip. 1. [და]სათესი; დასარგავი то, что нужно посеять, посадить sth to be planted, sown. **დივეუნბი და სოგო ვავ** – დასათესი მაქვს ყანა. 2. [და]მთესველი, [და]მრგველი сеющий, сажающий sower. **დივეუნბი სტაკოვ ღუტ თეგოდრ** – მთესველი კაცი ბევრს მუშაობს.

დივეწი divcî დაუთესავი, დასათესი незасеянный, непосеянный unsown. **ცენებ ფსა ბივეწი ბისგერ თხოგოჩი** – წლეულს ქერი კინალამ დაუთესავი დაგვრ- ჩა. **-ითარ -itar** რთული ფუძის შემადგენელი ნაწილი, აწარმოებს კაუზატიური შინაარსის მქონე ზმნებს составная часть сложных основ, образует каузативные глаголы a component part of the complex root, which forms the verbs having causative content. **თავდიითარ** – გაკეთებინება; **ალოითარ** – თქმევინება; **ლელითარ** – საშუალებას, უფლებას აძლევს, იაროს; **დავდალითარ** – საშუალებას აძლევს, გაიზარდოს.

დიითარ¹ d'itar¹ გრღმ. прх. trans. 1. გაკეთებინება (აკეთებინებს) заставить [с]делать to make sb do sth. **კნათეგრ ქორწილ დითნას** – ბიჭი დაგაქორწინე [ქორწილი ვაქნევინე]. 2. გაჩენინება (გააჩენინებს), დაბადებინება заставить, помочь родить to help to give birth. **ბერლარ ნინუდგრ ბიბაყოს ბადერ დითქ** – ბერლანთ ნინოს ბებია ქალმა შვილი აშობინა [დააბადებინა]. 3. მოქსოვინება (მოაქსოვინებს) заставить связать to make sb knit sth. **სარეგრ მწმე ბითნას** – სარას შალი მოვაქსოვინე.

დიითარ² d'itar² გრღმ. прх. trans. დატოვება (დატოვებს); დანარჩუნება; დათმობა оставить; уступить to leave, to keep; to concede. **ადმეს ყავნუდ შარნ დითქ** – ადამმა წიგნები თავისთვის დაიტოვა; **დადას სო აღნიჩი ვითქ** – მამამ მე აღვანში დამტოვა; **ას ოვუნ დოშ დითქ** – მე [ი]მას სიტყვა დავუტოვე [დავუბარე]; **ფსტუფხოვ ბადერ მარჩუჩი დითქ** – დედაკაცმა ბავშვი ქმრისას დატოვა; **ას ოვუნ დაჭ ცო დითნოჭრას, ბუჭ ბალონბარ თხო** – მე იმისთვის რომ არ დამეთმო, ჩხუბი მოგვივიდოდა.

დიითენბი d'itenô მიმღ. прич. particip. დატოვებული оставленный left, kept.

დიითუნბი d'itujnî მიმღ. прич. particip. დასატოვებელი; მოსათმენი, დასათმობი то, что нужно оставить; то, что нужно уступить, терпеть sth to be left, kept, conceded. **ნალუნბანბო შინ თოუბუ ჩუჭ და დითუნბი** – ზამთრისთვის ორი-ოდე ჭედილა სახლშია დასატოვებელი; **იშტრჩუ უწესობ ცო და დითუნბი** – ასეთი უწესობა არ არის მოსათმენი.

დითუ|დ|ალარ **d|it|d|alar** გრდუჟ. непрх. intrans. ბანაობა (ბანაობს) купаться, плескаться to wash, to have a bath. ლაჟმრეჩრ სილოჩქი დითუდალარ თიგრ აღმინენ – მთის წყალში ბანაობა უხდება ადამიანს.

დითუ|დ|ალინრ, დითუ|დ|აღლნრ **d|it|d|alinô, d|it|d|ajlnô** მიმლ. прич. particip. და-ბანილი, გაბანილი **выкупавшийся** washed, having a bath. ფშელიჩრ სილოჩქი დითუაღლნრ, დაჟ ფშელდიქსრ – ცივ წყალში გაბანილი, გავცივდი; ღოქ დაფხარლოჩქი ბარ ბითუაღლნრ – ცხენი ოთულში იყო გაბანილი.

დითარ **d|itar** გრდმ. прх. trans. [გარეცხვა (გარეცხავს) [по]стирать to wash. სტა-ბოჩქი ფსტეივ ხი ცერეჩქი კეჟ დითარ – შემოდგომაზე დიაცები წყლის პირას მატყლს რეცხავენ.

დითა **d|itã** გრდმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისტვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund **დითარ** **d|itar**. სე ძუძკენ კეჟ დითა ჯეთე – ჩემმა გოგონამ მატყლის [გარეცხვა იცის.

დითენრ **d|itenô** მიმლ. прич. particip. 1. გარეცხილი **выстиранный** washed. დითენრ კაბ ბაცმაქ დაჟ უდტნას – გარეცხილი კაბა ბალახზე გავფინე. 2. ნარეცხი (წყალი) **грязная вода после стирки** dirty water after washing. ქაღრცხი დითენრ ხი დაჟ მახკდინას – სარეცხის ნარეცხი წყალი გადავღვარე.

დითოთარ **d|ititar** გრდმ. прх. trans. გარეცხინება (გაარეცხინებს) заставить выстирать to make sb wash sth. ნანას ვაშე ჩხნდრი დითოთე სოგრ – დედამ ძმის წინდები გამარეცხინა.

დითოლაღლ დდ **d|itlajlã** dd საბანაო, დასაბანი დრო და ადგილი (საშუალება) место и время (возможность) для купания a place and means of having a bath.

დითუენრ **d|itujnî** მიმლ. прич. particip. 1. გასარეცხი, სარეცხი то, что надо [по]стирать sth to be washed. დითუენრ დუჯ და – გასარეცხი ბევრია. 2. [გა]მრეცხავი **стирающий** washer, laundress. ფსარეჩქი კეჟ დითუენრ ფსტუენრ ცო დუქე სოქ – გუშინ მატყლის მრეცხავი დედაკაცი არ მოძივიდა.

დითუწი **d|itwî** გაურეცხავი **нестиранный** unwashed. დითუწი ჩხნდრი მა დეთხრ – გაურეცხავ წინდებს ნუ იცვამ.

დიკარ **d|ikar** გრდმ. прх. trans. წაყვანა (წაიყვანს), გარეკვა **уводить, увести, угнать, угнать** to take away, to carry away. ბადრის ბადრი დიკარ სკოლ – ბადრის

ბავშვები მიჰყავს სკოლაში; **ბადრი, ბნდრი დახკდებალე** – ბადრი, ბავშვები მოიყვანე რა; ქიქოს თხოგო[ჰ] ლეკივ ქე დიკერ – წინათ ლეკებმა ჩვენი ცხვარი წაიყვანეს.

დიკითარ dīkītar გრძმ. прх. trans. წაყვანინება (წააყვანინებს) заставить, разрешить увести, угнать to make sb take sb/sth, to make sb carry sth/sb. **ქაბრ ლაჟმჟ ბიკითარ დეწქ სო** – ძროხების მთაში წაყვანინება მინდა; **ას ჰო ლეკიგო დიკითრე, მაჰაჰ მა დადღელორ სო ბაქნხ** (თარგმანი ქართულიდან ა. ბერთლანის) – თუ ლეკებს წაგაყვანინო, წვერიმც ნუ მესხას ყბაზედა (ხალხური).

დილ|დი|ალარ dīl|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. ბანაობა (იბანავენს), დაბანვა мыться, [вы]купаться to wash, to have a bath.

დილ|დი|არ dīl|d|ar გრძმ. прх. trans. გაბანება (ჩგა|აბანებს), დაბანა; რეცხვა (ჭურჭლისა) выкупать; мыть (посуду) to wash up, to wash. **კაწკო დოჰ დილდოს** – პატარა გოგოს ვბან; **დაჰოვ ჰერწო დილოდო** – გოგო ქვებს რეცხავს.

დილ|დი|აწ dīl|d|ačī დაუბანელი, გაურეცხავი неумытый, немытый unwashed. **დილდაწ ჰერწოეჩ** – გაურეცხავი ქვაბები.

ილაჯჟ დ ილაჰჟ ilaž j ილაჯჟი, არაქათი, ღონე, ძალა, ენერგია сила, энергия force, power, energy.

ილაჯჟ ხიტენო ilaž xītenō მიმლ. прич. particip. ილაჯგაწყვეტილი, უილაჯო обессиленный, изнеможенный tired, powerless, feeble. **წყეგეჟ დუჰ ბოთხ თეგბარეხ ილაჯჟ ხიტენო დასო** – მეტისმეტად ბევრი მუშაობისგან ილაჯგაწყვეტილი ვარ

დილ|დი|იენო dīl|d|iēnō მიმლ. прич. particip. დაბანილი омытый washed. **დილდიენო ბნდერ ღაზიშო თუდჰდისჟ ჩუ** – დაბანილი ბავშვი კარგად [და]იძინებს ([ჩა]იძინებს).

დილ|დი|უენი dīl|d|ujnī მიმლ. прич. particip. 1. დასაბანი, გასარეცხი (ჭურჭელი) тот, кого (или то, что) надо купать (мыть) sth to be washed up. **დილდუენი და სოგოჰ ბნდრი** – დასაბანი მყავს ბავშვები. 2. დამბანი, მრეცხავი купающий, моющий washer, laundress.

ილარქი ilārē იელეპიანი с одурью with azaleas. **ტბათნიჰ ილარქი კუჰ ბაჟ, ილერკუჰ დო ოკუხ** – ტბათანაში იელეპიანი გორაკია და მას ილერკუჰს ეძახიან.

დილ|დალარ **dil|dalar** გრლუგ. *непрх. intrans.* დაგდება (დაეგდება), დადება (დაე-
დება) *улучься; накладываться to run (into debt), to throw, to lie down.*
მალდაღონო ბნდერ მეკმაქ დილდალ – დაღლილი ბავშვი ტახტზე მიეგდო;
დაცო ვალ დილდალ სოხ – დიდი ვალი დაძედო. უსრ. *несов. imp.* დებლ|დალარ
dleb|dalar.

დილარ **dilar** გრლმ. *прх. trans.* 1. დადება (დადებს) *положить to put.* ბალიშ მათ– მათ
ბილნას – ბალიში ლოგინზე დაგდე; ქოთმეე გაგა მილქ – ქათამმა კვერ–ცხი
დადო. 2. დადება (დაადებს), მისჯა *наложить (взыскание), наказать, осудить*
to accuse. დო ბეჭრენმაქდაქი გიგუნა ფხი შო დილერ – ცხენის
მოპარვისთვის გიგოს ხუთი წელიწადი მიუსაჯეს. 3. დადება (დაადებს ვალს),
დაკისრება, შეწერა (ფულისა) *положить, обложить (налогом) to impose.*

დუჰ დილარ **duh, dilar** გრლმ. *прх. trans.* შედგომა (შეუდგება საქმეს...), და-
წყება *начать, приступить (о деле) to start.* ჩხაღრქ დუჰ დილნას – წინდის
ქსოვა დავიწყე. უსრ. *несов. imp.* დებლარ **dleblar.**

დილენო **dilenô** მიმლ. *прич. particip.* დადებული *положенный, обложенный to be*
placed, to be put. ის ქარსა ისივ იხოხ და დილენო – ეგ საბელი მანდ იხოხ აქეს
დადებული.

იმდება|დაარ **imdeba|dar** დაიმედება (დააიმედებს) *обнадёживать to give hope.*
ნანას ბნდერ იმდებადო – დედა ბავშვს აიმედებს. სრ. *сов. perf.* დაიმდება|დაარ
daimdeba|dar.

იმდქ **imdë** საიმედო, იმედიანი *надёжный reliable.* დაცუმერ ხილო[ქ] დო იმდქ
ბეწქ სტაკონ – დიდ წყალში საიმედო ცხენი უნდა კაცს.

იმდეწი **imdeçî** უიმედო[დ] *безднадёжный, безнадёжно hopeless.*

იმედ **imed** *jj* იმედი *надежда hope.* დადას იმედ დალო სო, მე ქალოქი მიკოს
ქუმერ – მამამ იმედი მომცა, [რომ] თბილისში წავიყვანო.

იმერლოვ ვბ **imerlov** *vb* იმერელი *имеретинец Imerelian.* სქ დოჰ იმერლოვას
მიკქ ფსტუნად – ჩემი გოგო იმერელმა წაიყვანა ცოლად.

იმერულ დ **imerul** *d* გადაკრული სიტყვა [იმერული] *намёк [имеретинский] hint*
[Imerelian]. ო სტაკოვ იმერულ დიქ სო – იმ კაცმა გადაკრული სიტყვა მი-
თხრა [იმერული გამიკეთა].

ინერცია დ **inercia** *j* ინერცია *инерция momentum, inertia.*

ჩ დღ **ĩ dd** ინა хна henna. თათრივ მაჭეხ ჩ დებლრ – თათრები ულვაშებზე ინას იღებენ.

ჩდისხურმი დ **ĩdisxurm** jɟ ინდისხურმა финик, хурма индийская Indian persimmon. თხე წიტყუდჷ ცჷა ჩდისხურმი დივნათხე, ჰალრ მაკჷკ მალოლო – ჩვენი სახლის უკან ერთი ინდისხურმა დავთესეთ (დავრგეთ) და ნეტავი როდის ამოვა.

ჩდურ დღ **ĩdur** dd ინდაური индюк, индейка turkey. ქოთამ ჩდრეხ კაწკუხუ და – ქოთამი ინდაურზე პატარაა; ვუჩ (უჩ) ჩდრეესჷ მარლო ვაწბინაჷ? – რა ინდაურივით ცხვირი ჩამოუშვი [ჩამოკიდე]?

ჩტერეს დ **ĩteres** jɟ ინტერესი интерес interest. იცხუს სოხ ჩტერესუე დ ამბუე – ეგ ჩემზე ინტერესით ლაპარაკობს.

ჩც **ĩc** ზმნს. нареч. adv. ახლა теперь, сейчас now. ჩც ხჷ ცო მა ოკუეგოაჷ – ახლა დრო არა აქვს (არა სცალია) იმას; ჩც თადღზი ჩუ დეწე დოხკდალჷ – ახლა ხურჯინები უნდა ჩალაგდეს; ჩც მოც ალოლ ვად ვაშბიგო, უჩ ყაჷმალირ ვადნრ დენოლა – ახლა მაინც ვუთხრათ ერთმანეთს, რატომ ვაგვიმწარდა წუთისოფელი (ს. გარსევანიძე).

ჩც ბუდსუ **ĩc bujsũ** ზმნს. нареч. adv. ამაღამ ЭТОЙ НОЧЬЮ, В ЭТУ НОЧЬ tonight.

ჩცაც **ĩca'** ზმნს. нареч. adv. ახლავე, ამ წამს теперь же, сию минуту, сейчас же right now, at once. ჩცაც ბჷდრი ჰალრ ვეოდება'ეთ, ნაყმაქა'ე ოთათ – ახლავე ბავშვები ააყენეთ და გზას გაუდექით; ჩცაც ჩუ ვოლ! – ახლავე წმინ შემოდი!

ჩცგეც **ĩcge'** ზმნს. нареч. adv. 1. სულ ახლახანს ТОЛЬКО ЧТО, СОВСЕМ НЕДАВНО just now, recently. ფორე ჩცგეც ვეცქ – ფორე სულ ახლახანს მოვიდა. 2. ახლალა сейчас ТОЛЬКО NOW. ვუჩ (უჩ) ჩცგეც ლივანჷ სოგო? – ახლალა რატომ მეუბნები?

ჩცლომც **ĩclomcĩ** ზმნს. нареч. adv. აქამდის, აქამდე до сих пор till now (აღნიშნავს დროს; ხმარობენ ქალებიც, კაცებიც обозначает время; употребляют и женщины, и мужчины denotes time; is used by women and men as well). დუდ დეწეჷერ შუ, ვუჩ (უჩ) ჩცლომცჷ ცო ლივრადში – ცხენები თუ გინდოდათ, აქამდის რატომ არ ამბობდით; ჩცლომცჷ ქეგო ვარასო – აქამდე ცხვარში ვიყავი.

ჩცლოჷ **ĩclũ** (აგლეზ. пренебр. by m. f. ჰჷცლოჷ **hãclũ**) ახლანდელი, აწინდელი теперешний, нынешний present, present-day.

იოგ ძე **iog** *jj* სახსარი *сустав, сгиб joint*. ტარკჷ ივეი ლადწი სო – თითების სახსრები მტკივა.

ირბათ **irbat** *%მნს. нареч. adv.* ირიბად *косвенно obliquely*. ე ხაზ მოჰ ირბათ და ჰა-
გინო – ეს ხაზი როგორ ირიბად არის გავლებული; ცხოვრება ირბათ ცოჰგო
ჰაჰენძას – ცხოვრებაში ცერად არავეისთვის შემიხედავს.

ირემ დღე **irem** *dd* ირემი *олень deer*. ვაჲ ჰუნახ ირემ ცო ლაგე – ჩვენს ტყეებში
ირემი აღარ არის.

ის **is** *მრ. მნ. pl.* იბსი, ისბი **ibsi, isbi** მითითებითი ნაცვალსახელი ეგ, მეტწილად
იხმარება მსაზღვრელად; სხვა ბრუნვებში ენაცვლება ფუძე იცხ[ჷ] **icx[ŭ]** *ука-
зательное местоимение этот, в основном употребляется как определение; в
других падежах заменяется основой* იცხ[ჷ] **icx[ŭ]** *demonstrative pronoun*
this, is mostly used as a determiner; in other cases it is altered by the root იცხ[ჷ]
icx[ŭ]. ის გორ ლიბათ სო – ეგ ვაშლი მომეცით; იცხ სტაკოვ აღო სოგო – მაგ
კაცმა მითხრა; იცხუს ჟე ლაზეში გაგოდო – ეგ ცხვარს კარგად უვლის
(ინახავს).

დისარ **disar** *გრლუგ. непрх. intrans.* დარჩენა (დარჩება) თავისი ინიციატივის გარეშე
остаться не по собственной инициативе to stay without own initiative. ნეკ
ჩუჰ დისჷ სოგოჰჷ – დანა შინ დამჩხა; ბადერ დადიწო დისჷ – ბავშვი უბატ-
რონოდ დარჩა. *უსრ. несов. imp.* მეყარ **meqar**.

დისენო **disenô** *მომლ. прич. particip.* დარჩენილი თავისი ინიციატივის გარეშე; ნარჩე-
ნი *оставшийся без своей инициативы; остаток stayed without own initiative*.
ნაყაჰჷ ვისენო კაწკოჷ კნათ ვათხერ – გზაში დარჩენილი პატარა ბიჭი ტირო-
და; დისენო დყარ – დარჩენილი საჭმელი; დისენო დოჰ – დარჩენილი (გაუ-
თხოვარი) ქალი.

ისივ **isiv** *об. см. see ისი isi*. ასჲ ისივ ვეწეს ვაჲჲ – მეც მანდ უნდა მოვიდე.

დის|დირჷარ **dis|diržar** *გრლუგ. непрх. intrans.* დარჩენა (დარჩება) მცირეოდენი
რაოდენობით *оставаться (в какой-то степени) to leave, to remain sth.* ლაჷმჷ
დაღრემგო ვუნახში (უნახში) დისდირჷნო თხოგო ბარე – მთაში წა-
მომსვლელებს რაღაც-რაღაცები დაგვრჩენოდა ბარში.

დის|დირჷენო **dis|dirženô** ნარჩენ-ნურჩენები, მონარჩენი *остатки leavings*.
ქედრწლებო დისდირჷენო ვუნახში (უნახში) დადენათხ – ქორწილისაგან

ნარჩენ-ნურჩენები ვჭამეთ; დისდირქენო ქადრცხი ნანეშენ დადღნას – ნარჩენ-ნურჩენი სამოსი დეიდას მივეცი.

ისევე **isev** adit. ზმნს. нареч. adv. აქ (ხმარობენ მხოლოდ ქალები) сюда (употребляют только женщины) **here, hither** (is used only by women). **ო ისევე ვალრ** – ის აქ (აქეთ) მოდის. **იხ. см. see ესევე esev.**

ისევე **isevā** **jj** ეს (აქ განთენილი) დრო და სივრცე, აქაურობა; სააქაო (ხმარობენ მხოლოდ ქალები) время и пространство вокруг, здесь; этот свет (употребляют только женщины) this place, time and space here; future life, next world (is used only by women). **ზორადში დეწ სოფ ისევე** – ძალიან მიყვარს აქაურობა; **ისევე ხკოლის თაგუნნი და** – აქაურობა ზაფხულში ლამაზია (მოხდენილია). **იხ. см. see ესევე esevā.**

ისედეგ[ჰე] **isejv[hê]** ზმნს. нареч. adv. აქეთკენ, აქეთ (ხმარობენ მხოლოდ ქალები) сюда, в эту сторону (употребляют только женщины) **here** (is used only by women). **ფშელიჩო წყაროფ ხი ისედეგ დახლე[ჰე]** – ცივი წყაროს წყალი აქეთკენ მოიტანე რა! **ჰო ოსი[ჰე] ვარიცრ, ისედეგ[ჰე] ვუხ (უხ) თეგდო[ჰე]?** – შენ ხომ იქ იყავი, აქეთკენ რას აკეთებ? **ისედეგ ვაპტლებლე[ჰე] ის ვე** – აბა აქეთ-კენ მოგესაწოდე ეგ ღვინო; **ისედეგ[ჰე] ბოლლეთ** – აქეთკენი წამოდით რა! **ისედეგ[ჰე] ცო ვაგეგეო სტაკ** – სააქაოს აღარ არის ის კაცი. **იხ. см. see ესედეგ[ჰე] esejv[hê].**

ისემცო **isemci** ზმნს. нареч. adv. აქამდე до сих пор till here (აღნიშნავს მანძილს; ხმარობენ ქალებიც, კაცებიც обозначает расстояние; употребляют и женщины, и мужчины denotes distance; is used by women and men as well). **ისემცო და ვან დოფსტ** – აქამდეა ჩვენი მიწა. **იხ. см. see ესემცო esemci.**

ისერე **iserē** ზმნს. нареч. adv. 1. აქედან (ხმარობენ მხოლოდ ქალები) отсюда (употребляют только женщины) from this place (is used only by women). **ისერე ნეკ მიხ დახე?** – აქედან დანა რა იქნა [სად წავიდა]? 2. აქაური здешний of this place, our. **ლამზურჩე[ჰე] ჟე დეთო ბათოს, ისერე ნახხ ზორადში ღაზე იხრ** – ლამაზურში (ხეობის სახელია მთაში) ცხვარს წველის ბათო, აქაური ყველი ძალიან კარგი გამოდის; **ის სტაკ ისერე ვა** – ეგ კაცი აქაურია. **იხ. см. see ესერე eserē.**

ისერნა[ჰე], ისერედა[ჰე] **iserna[h], iserēda[h]** ზმნს. нареч. adv. აქედან (ხმარობენ მხოლოდ ქალები) отсюда (употребляют только женщины) from this place (is

used only by women). ისერქდაჰი დაუმბარხემცო ცჰადნი დენი ნიყ ბა – აქედან ალაზნისთავამდე ერთი დღის გზაა; ისერქდაჰი ოსიმცო სე აშარვა'ჟ ხაწდოს – აქედან იქამდე ჩემი ხმითაც გაავაგონებ; ისერქდაჰი გოსინო ვერ ო წინმაქ ვითნორ – აქედან გასროლილი ქვა იმ სახლზე დაცემულიყო. *os. sm. see ესერნაჰი, ესერქდაჰი eserena[h], eserēda[h].*

ისეჰი **ise[h]** *ess. ზმნს. нареч. adv.* აქ (ხმარობენ მხოლოდ ქალები) здесь (употребля-
ют только женщины) here (is used only by women). ჰქ ფსტუ-ბზდრი ისეჰი
და? – შენი ცოლ-შვილი აქაა? *os. sm. see ესეჰი ese[h].*

ისივჰი **isivh[ē]** *adit. ზმნს. нареч. adv.* მაგეთ, მანდ туда (к тебе, к вам) there (to the
second person). ე ჟაგნო ისივჰი დილ – წიგნი მაგეთ დადე; აღზა ისივჰი ლაქ-
დალ – ალაზანი მანდეთ მოვარდა; ისივჰი ვაცა ლეცე სო – მაგეთ წამოსვლა
მინდა.

ისიჰი **isi[h]** *ess. ზმნს. нареч. adv.* მანდ там (около тебя, около вас) there. ისი მელ ჩაკრ
და? – მანდ რამდენი სკამია?

ისიიჰი **isi[hē]** *ess. ზმნს. нареч. adv.* მანდაივე там же (около тебя, около вас) (also)
there. ევ ისიჰი და, სო ლავ! – ევა მანდვეა, დაუძახე! ევ ისიჰი ოთღებ – ცხვა-
რი მანდვე დააყენე.

ისკამპ ბდ **iskamp** *bd* წკიპურტი щелчок flick. ბიძის ისკამპ ბიშბიქ სო – ბიძამ
წკიპურტი გამარტყა; ისკამპ ვაცე სო – წკიპურტი მომხვდა.

ისრიმ მდ **isrim** *jj* ისრიმი (მკვახე ყურძენი) неспелый виноград sour grapes. ისრი-
მევ ცარკი თეტო – ისრიმი კბილებსა ჭრის.

ისტორია მდ **istoria** *jj* ისტორია история history. სე ნახი ისტორია ცოჰანნა ხეცე –
ჩემი ხალხის ისტორია არავინ იცის.

ის **is** ცხრა девять nine. ის ცარკეს ნშადუ დალენო დოშ ის ლამუხ დეტე – ცხრა
კბილთავან გამოსული სიტყვა ცხრა მთას გადადის (ანდაზა); ის ვაშო ვარე,
ისევას დამდორ – ცხრა ძმა იყო და ცხრავე სწავლობდა; ისეც ვაშო ცჰადნი
ბუჰლოჰი ვადენორ – ცხრავე ძმა ერთ ომში დაკარგულიყო.

ისლოლი **islolyč** მეცხრე девятый ninth. ისლოლი შო და სო ჟეგოჰი ვადნი –
მეცხრე წელია, რაც ცხვარში ვარ; ე დოჰ ისლოლიჰი შარეჰი ლათე – ეს
გოგონა მეცხრე წელშია წელში დგას.

იტარ, ღიტარ itar, 'itar გრლუგ. непрх. intrans. რბენა (რბის, ღარბის), სირბილი бе-
жать, скакать, бегать to run. ბუწიჩო ღონენ იტარ ღაზჲ და – გამძღარი
ცხენისთვის სირბილი კარგია; ფეშკრი წენინ გოგეს იტერ – ბავშვები სახლის
გარშემო ღარბოდნენ.

იტა, ღიტა itā, 'itā გრლუგ. непрх. intrans. ინფინიტივი მასღარისთვის ИНФИНИТИВ
для маждара an infinitive for the gerund იტარ, ღიტარ itar, 'itar. მალვალჩონ
იტა (ღიტა) საჲბჲ ცო მაკეგჲ სო – ღაღლილს სირბილი მეტად აღარ შემი-
ძლია.

იტ|ღარ, ღიტ|ღარ it|dar, 'it|dar გრღმ. прх. trans. 1. გაქცევა (გააქცევს), გა-
რბენინება (გაურბენინებს) заставить бегать, убежать to make sb run away.
ბაღრჲ ბაღრი იტღინას – ბაღიღან [ბახჩიღან] ბავშვები გაააქციე. 2. მოტაცება
похитить, похищать to kidnap. ქიქოც ყახღუღე ჲე ვშიროშ იტღორ თხოგო[ჰ]
– წინათ ყახღები ცხვარს ხშირად გვტაცებდნენ.

იტინი, ღიტინი itini, 'itini შიმღ. прич. particip. გამქცევი, მორბენალი бегущий, ска-
кун, бегун runner, trotter (horse). ევსო'ჲ, გაბო'ჲ იტინი ნახ ბარ – ევსო ღა
გაბო მორბენალი ხაღხი იყო; ზორაღში იტინი ღო ბა სოგო[ჰ] – კარგი [ძა-
ღიან] მორბენალი ცხენი მყავს.

იტოშ, ღიტოშ itiš, 'itiš ზმნს. нареч. adv. სირბილით БЕГОМ, бегая in running, with
running. იტოშ ღობ! – სირბილით წადი!

იტ it ათი десять ten. ცენეს იტ ქორთო ნახხოვ ვახჲ ბესუღნი – წლეულს ათი თავი
ყველი ერგო ბესოს; იტენ იტ ტყა ხიღჲ – ათს ათი [რომ მიუმატო], ოცი
იქნება.

იტაკ itak მხოლოდ ათი ТОЛЬКО десять only ten. იტაკ შო ღინხას ღაღეს –
მხოლოდ ათი წელი ვთხოვე უფაღს.

იტეგო itegō ათიოღე ОКОЛО десяти about ten. იტეგო ჰაშ ღარ სოგო თხაბუს –
ათიოღე სტუმარი მყავდა წუხელ.

იტღო|ღი it|o|yē მეათე, მეათეღი десятый tenth. სჲ ვაშო იტღღეხო ვა – ჩე- მი
ძმა მეათე [კლას]შია; ბედ ბაღრჲ[ჰ] იტღღე ღაყ ვახჲ სო – როცა გავიყა-რეთ,
მეათეღი ნაწილი მერგო.

იფნ, იფა ღღ ipn, ipā dd იფანი ясень ash-tree. ჰაღწევე იფენმაქ ბჲ თავბიჲ –
ჩიტმა იფანზე ბუღე გაიკეთა.

იქმობ ღ **ikmob** d ექიმობა *врачевание doctoring*. ცჰადნი ღროჰ ჰამივაც იქმობ ღოცდიერ – ერთ ღროს ყველამ ექიმობა მოინდომა.

იღალ-მაღალ **iyal-mayal** აბდაუბდა *дребедень, чепуха, тарабарщина balderdash*. იცხუს იღალ-მაღალ ამბუდ მო – ეგ აბდაუბდას ღაჰარაკობს.

იღ-იჩუდ **iy-ičuj** მრ. მნ. pl. ნაცარ-ნუყარი (ადამიანებზე ითქმის) *отбросы общества waste (society)*. იღ-იჩუდ ცოჰანნ ღეწი – ნაცარ-ნუყარი ხალხი არავის უყვარს.

იღრა: იღრა დ|ალარ (იხარ) **iyra: iyra d|alar (ixar)** გრღუგ. *непрх. intrans.* გაოცება (გაოცდება), გაოგნება, გამომტერება *остолбенеть to daze, to stupefy*. ო ხადეჩე, ვუნე (უნე) თხონ ცჰადნ ადმინეღ დიერ ე ღექსიკონ თეგლომ, იღრა ვალქსო – როცა გავიგე, რაც ერთმა ადამიანმა გაგვიკეთა ამ ღექსიკონზე მუშაობისას, გაგოგნდი. უსრ. *несов. imp.* იღრა იხარ **iyra ixar**.

იში მღ **iš** jz ხმა, ჰანგი *ГОЛОС, ЗВУК, МОТИВ, МЕЛОДИЯ voice, sound*. ჰიჰრან ირაკლის თაგუდრ ამირე მოც ბორ – ჰიჰანთ ირაკლი მოხდენილი ხმით მღეროდა.

სტამი იში მღ **štami iš** jz ბოხი მსხვილი, სქელი ხმა, ბანი *бас deep voice, bass*.

იში მაცარ (მახარ) **iš jaqar (jaxar)** გრღმ. *прх. trans.* ხმის ამოღება (ხმას ამოიღებს) *издать ЗВУК, ГОЛОС to begin to speak, to make a sound*. იში მაცალე! – ხმა ამოიღე რა!

იში ხალარ (ხელარ) **iš xalar (xelar)** გრღუგ. *непрх. intrans.* ხმის წასვლა (ხმა წაუყვა), ხმის ხახლეხა (გაქრობა) *потерять ГОЛОС, ОХРИПНУТЬ to hoarse*. ფშელ-გორქდაჩი ო ნუდგოჩი იში ხალე – სიცივისგან მას ხმა წაერთვა [ჩაუქრა].

იში ხალენო **iš xalenô** მიმღ. *прич. particip.* ხმადაკარგული, ხრინწიანი, ხმახახლეხილი *потерявший ГОЛОС, ОХРИПШИЙ raucous, throaty*. ვაშო იში ხალენო ვა – მმა ხმახახლეხილია.

იში ხალენკაც **iš xalenka'** მიმღ. *прич. particip.* ოდნავ ხრინწიანი, ოდნავ ხმაწასული *слегка охрипший a bit raucous, a bit throaty*. მოსეს მოც ღაზედში ბო, მან თხა იში ხალენკაც ვარ – მოსე კარგად მღერის, მაგრამ ღღეს ცოტა ხმახახლეხილი იყო.

იში ხალდარ **iš xaljar** გრღმ. *прх. trans.* ჩახუმება (ჩახუმდება), ხმის გაკმენდა, ხმის ჩაწყვეტა *замолкнуть to stop talking, to become silent*. ფჰიტინ გერ ვო-სინეს, იში ხალდიე – ბაცაცებს ქვა ვესროლე ღა ხმა გაკმინდეს.

დიშარ dišar გრლუვ. непрх. intrans. წოლა (წვება) лежать, ложиться to go to bed.

ბაბო ქიქოს ვიშქ – პაპა აღრე დაწვა; ცჰადნ თენის ვიშქშ დაჰ მალვა- ლისრა – ერთ გვერდზე წოლით დავილაღე.

დიშილარ dišdar გრლმ. прх. trans. 1. დახეთქება (დაახეთქებს), დანარცხება, დარ-

ტყმა, მიხლა, მიტყმა ударить, хлопнуть, шлёпнуть; треснуть to throw, to dash down, to fling, to plump.

ბზღრევე ქორთო გერეს ბიშბიქ – ბავშვმა თავი ქვას მიახალა; ოკუს ბზღრენ ტარო დიშილიქ – მან ბავშვს სილა გაატყა; კვერ დიშარ – კვერის დარტყმა; დოკ დეჟქირ დადას თეფშ მახკას დიშილიქ –

გაბრაზებულმა მამამ თეფში ძირს დაანარცხა. უსრ. несов. imp. დეთარ¹ dletar¹.

2. დაწვენა уложить to put to bed. ფსტუფხოვ ბზღერ მეგმაქ დიშილიქ – ქალ-მა ბავშვი ტახტზე დააწვინა.

დიშენო dišenô მიმლ. прич. particip. 1. დაწოლილი тот, кто лёг lain, put to bed. დუდახ

დიშენო ბზღერ ზცაყ ცო ვეთქდა – წელან დაწოლილი ბავშვი ახლაც არ ამდგარა. 2. სწორი, ვაკიანი ровное место plane, flat. ლეკვილნო ბიშენო ლამ

ბა – ლეკოვანი (ორონიძია) ვაკიანი მთაა.

იშტ išt ზმნს. нареч. adv. ასე так so, like this. ას იშტ თეგდოს, დახეყ მე სო იშტ ლეჟე

– მე ასე ვაკეთებ იმიტომ, რომ ასე მინდა; იშტი და ლე უმშტი, ჟენ სტაკ ვეწქ – ასეა თუ ისე, ცხვარს მომვლელი [კაცი] უნდა.

იშტაჭ, იშტიჭა ištac, ištičī ზმნს. нареч. adv. სწორედ ასე, მთლად ასე точно так, именно так so, like this.

იშტაჭ თაგდინას, დახეყ მე სო იშტ ლეჟერ – სწორედ ასე გაფაკეთე იმიტომ, რომ ასე მინდოდა.

იშტიკ ištik ისეღა, უბრალოდ, უსაქმოდ просто так, без дела simply, without job.

იშტიკ ლელარ ჭირულ დალუენი და – უსაქმოდ სიარული ჭირად გასა-ხდომია (მოსაბეზრებელია).

იშტრისჟ išt[r]iŝ ასეთი, ამისთანა такой such. იშტრისჟ ზორჭ სტაკ ცო ვა ვად-

ლოჩქი – ასეთი ყოჩალი კაცი არ არის ჩვენში; იშტრისჟ მოსქ და ცო დეჟქ- და შირქიჩქი – ეგეთი ცული ზამთარი არ მოსულა შირაქში.

იშტრისჟე išt[r]iŝč სწორედ ასეთი, მთლად ასეთი точно такой, именно такой such, exactly like this.

იშტრისჟე ფჰეუ ბარ თხოგოჩქი – სწორედ ასეთი ძაღლი გვყავდა; სტოუხკეუ იშტრისჟე ფსტუ ბუდკნას – შარშან სწორედ ასეთი ხარი გაგვიღე.

დიშუელა ღღ **dišujlā** dd დასაწოლი (ღრო და ადგილ) *ложе, место и время для лежания place and time to lie down.* ლამუჩქი ოშტრისქ მოსიწ ღამუდ-რადში იხაღათე ღუინ, მე ლაფსინო ბიფუშუელადში ლეხაღათე – მთაში ისე- თი ცუდი ლამეები აქვთ ხოლმე მწყემსებს, რომ მშრალ დასაწოლ ადგილებს ეძებენ ხოლმე; ესე დიშუელა ცო და – აქ დასაწოლი არ არის.

დიშუენი **dišujnī** მიმლ. прич. particip. 1. დასაწოლი место для лежания *place to lie.* ი ბაღრეგოჩქი დიშუენი ადგილ ცო და – ამ ბაღმეს დასაწოლი ადგილი არა აქვს. 2. მწოლიარე *лежащий lying.* კმატმაქ ბიშუენი ჰახ ბაგო სო – კლდეზე მწოლიარე ჯიხვი დავინახე.

დიცდალარ **dicdalar** 1. გრლუგ. *непрх. intrans.* დავიწყება (დასავიწყდება) *забыть, забывать to forget.* ლაშმრქ დალოშ თადღნი ჩუჭ დიცდალინო სო – მთიდან წამოსვლისას ხურჯინი შინ დამეიწყებია; დაკ-ბჰარკინ ყანოლ დაჭ დიც- ლა, წიგ ჰალ წინარლა ჰო დაღჩე – გულის თვალებს სიბერე ავიწყდებათ, სისხლი მიახლდება შენი ხილვისას (ს. გარსეგანიძე). 2. გრლმ. *прх. trans.* თავის დავიწყება (თავს დასავიწყებს) *дать забыть себя to be in oblivion for sb.* უფ დაჭ ბიც-ლაში, მიხ ბადხრადში, წყე ტყოყ ბაგლიბლეთ, ბაცბია – რა ძალიან გვაავიწყებთ თავს, სად დაიკარგენით, ერთხელაც დაგვენახენით რა, ბაცბებო (რ. ორბეთიშვილი).

დიცდაარ **dicdar** გრლმ. *прх. trans.* დავიწყება (დასავიწყებს) *забыть, забывать to forget.* ო გუს ნაყაჩქი დეთ ბიცბიქ – მას გზაში ფური დაავიწყდა.

დიცლარიკ **diclarik** გულმაგიწყი *забывчивый forgetful.* ყანენ აღმიწ დიცლარიკ ხილღათე – მოხუცი ადამიანი გულმაგიწყია [ხოლმე]; ვიცლარიკ ვოჭ ვა სოგო – გულმაგიწყი ბიჭი მყავს.

იცხ **icx** *об. см. see ის is.* იცხ სტაკოვ აღლნორ ე – მაგ კაცს ეთქვა ეს; იცხ კნათგორქ ხაყი სო ჰქი ამბუდ – მაგ ბიჭისგან გავიგე შენი ამბავი.

იცხუდ **icxuj** ნაცვ. *местоим. проп.* მაგისი *его his, her.* იცხუდ კნათევ სქ დოჭ დიკქ – მაგისმა ვაჟმა ჩემი ქალიშვილი წაიყვანა (შეირთო).

იცხუდწი **icxujci** უმაგისოდ *без него, без этого without him, her, it.* იცხუდწი ცომ თავოდმაკქ სო – უმაგისოდ ვერაფერს გავაკეთებ.

იცხუდმელქ **icxumple** მაგხელა, მაგოდენა, მაგოდენი, მაგდენი, ეგოდენი *такой величины, столько such big, of the same size.* ჰოგო მე ლოჭ და, იც-

ხუმტულქ და სენა'ქ – შენ რომ ჯოხი გაქვს, მაგოდენაა ჩემიც; იცხუმტულქ სტაკ ვაჭოქ, ქორთიქი გოქ ცო და ჰოგოქი – მაგოდენა კაცი ხარ და თავში ჭკუა არა გაქვს.

იცხუს icxus გრგ. ob. აგრ. см. see ის is.

იწატყ icatq ორასი [ათი ოცი] двести two hundred. **იტწ ტყა იწატყ და** – ათჯერ ოცი ორასია; **იწატყაქს ლარტოქ ქე და ვადგოქი** – ორასზე ცოტა მეტი ცხვარი გვყავს.

დიწილაკილაქ დიქდაკილარ გრგ. прх. trans. გაამპარტავება (გააამპარტავნებს), გაამაყება [сделать высокомерным, гордым to become proud. **მა დიწილაკოდო ის ბნდერ, ცოჭქ ქუდრთმაქ ხაუქუ ვადნი** – ნუ გაამპარტავნებ მაგ ბავშვს, თორემ თავზე დაგვაჯდება.

დიწილაკოქ დიქდაკი მედიდური, ამაყი, ამპარტავანი высокомерный, гордый. заносчивый proud, naughty. **ცჰაც სტაკ ზორადში ვიწვაკოქ ვა** – ზოგიერთი კაცი ძალიან მედიდურია.

დიწილაკოქ ხილარ დიქდაკი xil'ar გრგუგ. непрх. intrans. ამპარტავნობა (ამპარტავნობს) **быть гордым to glory (in).**

დიწილაკუდში დიქდაკუქი ზმნს. нареч. adv. მედიდურად, ამაყად **гордо proudly.**

იწილ-ბიწილო დ იქილ-ბიქილი დ იწილო-ბიწილო (საბავშვო თამაშობა) название детской игры **Иçilô-biçilô (children's game).**

იწ-იწატყ iç-icatq ორას-ორასი по двести two hundred-two hundred. **ბედ ბალო-ჩექი სე ბიძლარნ იწ-იწატყ თუმქ ვადინოქ** – როცა გაიყარნენ, ჩემს ბიძებს ორას-ორასი თუმანი რგებოდათ; **შინ ნაქტრექი იწ-იწატყ ქე ლათქ თხო-გოქი** – ორ ბინაში ორას-ორასი ცხვარი გვიდგას.

იხარ¹ ixar¹ გრგუგ. непрх. intrans. სვლა (დადის), დენა, სიარული **ходить; течь to go, to come.** **მამინ ვადჩუქი იხარ ხეცერქ, ტყუდქსლოქო ხანექი ცო გუგქ სოქ** – მამილამ ჩვენსას მოსვლა იცოდა ხოლმე და ბოლო ხანებში ველარა ვხედავ; **წიწილო იხქ, იხე'ნქ, დუნაქ დახქ** – წიწილამ იარა, იარა და უკანვე მივიდა; **ის ვოჭ ბჰჰ იცხ დაჭცოქ იხო** – ეგ ვაჟი ყოველთვის მაგ გოგოსთან დაიარება.

იხარ² ixar² გრგუგ. непрх. intrans. მაკეობა (იმაკებს), მაკედ გახდომა (გახდება) **стать стельной to become pregnant (animal).** **ე ათან იხარ ჰედლა** – ამ ძროხას მაკეობა აგვიანდება.

იხა¹ ixā¹ გრლუვ. непрх. intrans. ინფინიტივია მასდარისტვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund **იხა¹ ixā¹**. ე ფეშკრენ სკოლ იხა ჭირხეთე! – ამ ბაღლს სკოლაში სიარული ეზარება!

იხა² ixā² გრლუვ. непрх. intrans. ინფინიტივია მასდარისტვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund **იხა² ixā²**. ე ათან იხა ცო ლესე! – ამ ძროხას მაკეობა არ უნდა!

იხვ დდ **ixv** dd იხვი утка duck. იხვი მაცნელეს ხილოჩქი დაუხკე – იხვები მუდამ წყალში არიან [ყრიან].

იხითარ ixitar გრლმ. прх. trans. გაშვება (გაუშვებს) пускать, пустить to let go. ბზღრი ცჰავექ (ცჰაგნი) სიეჰ-დიეჰ იხითარ ცო და ლაზქ – ბავშვების აქეთ-იქით მარტო გაშვება არ არის კარგი; ის ვსქე ბაკე მა იხითოთ – მაგ ხბოს ბაკეში ნუ უშვებთ.

დიხკარ dixkar გრლმ. მრ. прх. мн. trans. pl. დაწყობა (დააწყობს), დალაგება класть, уложить, поставить to put down. ნაჩხო ბჰაკნი მეცმაქ დიხკნათხ – ყველის გულები ტახტზე დავაწყეთ (დავალაგეთ); ბუჰენ დუჯ მასთხუდ ბიხკნათხ – ომში ბევრი მეტოქე [მტერი] წავაქციეთ (დავაწვინეთ). უსრ. დიხკარ **dixkar**.

დიხკენრ dixkeno მიმლ. მრ. прич. мн. particip. pl. დაწყობილი, დალაგებული УЛОЖЕННЫЙ, поставленный put. მუდში დიხკენრ ღოს და – ცუდად დაწყობილი შეშაა.

დიხკუდლ დდ dixkujla dd დასაწყობი (სივრცე) место, где можно положить что-л. place to put sth on. ჟაგნუდ დიხკუდლ ცო დისქგე სო – წიგნების დასაწყობი ადგილი აღარ დამჩხა.

იხუდლ დდ ixujla dd სასიარულო, სასვლელო, სადენი (მდინარისა) место, где можно ходить, течь river-bed, channel, pass, outlet. წიგორლ დაზქ ტბათინი იხუდლ და – წინაგორში კარგი სასიარულოა ტბათანისკენ; ესერქდაჩქ ხინ იხუდლ თაგორ ფჰეგუდჰ – აქედან წყალს (მდინარეს) სასვლელო (კალაპოტი) გაუკეთდება სოფლისკენ.

იჯნრ დდ iqno dd 1. ციცაბო, დიდი დაქანების მქონე არე круча steep. ესე მარს იჯნრ მოყ და – აქ რა ძალიან დაქანებულია.

იის, იქს is, iks ღორის გასაგდება შეძახილი возглас, прогоняющий свинью exclamation or conjunction for banishing a pig. ჯა დაჰ ეჯბანაძნრ ვადლეშ

იშტ ალლა: ოს (ოქს)! – ღორის გასაგდებად ჩვენებურად ასე ითქმის: ოს (ოქს)! *ოქს* ალალ ის ვაიგრ! – *ოქსა* უთხარი რა მაგ ღორს! *ob. cm. see* *დის, დიქს jis, jiks.*

Q

-**q** *-j* *ob. cm. see* -**o** *-i*. ფორე'დ, ელნე'დ ღარ თხეჩუ – ფორე და ელენე [და] იყენენ ჩვენსა; ფორე'დ ვარ თხეჩუ, ელნე'დ – ფორეც იყო ჩვენსა, ელენეც.

დატხობლ **japxol** *j* 1. სიტბო тепло, теплота warmth. 2. გადატ. перен. fig. გულთბილობა, სიტბო сердечность, теплота figuratively warmth, cordiality.

დაშვაშლობ დდ **jašvašlob** dd დაძმობა побратимство (между мужчиной и женщиной) fraternization (between man and woman). ირაკლის კატუცვ დაშვაშლობ ალირ – ირაკლიმ კატოსთან დაძმობა თქვა.

დაშ-ვაშრ დ **jaš-vašo** d და-ძმა сестра и брат sister and brother. თინა, შაქრო დაშვაშრ და – თინა და შაქრო და-ძმანი არიან; ე ქე დაშ-ვაშე და – ეს ცხვარი და-ძმისაა; დაშ-ვასას გორი ლეჭდორ – და-ძმა ვაშლებს კრეფდა.

დაშლაყრ დდ **jašla'ō** jd დაიკო сестрѣнка sister, sissy. ჰო სე დაშლაყრ და – შენ ჩემი დაიკო ხარ.

დაშლობ დ **jašlob** d დობა сестринство sisterhood. დაშლობეგ ოშტიყ გარ- გოდრ უცხო ნახ, მოჰე ვაშლობეგ – დობა ისევე ახლოებს უცხო ხალხს, როგორც ძმობა.

დაშრ დდ **jašō** jd და (ოჯახის წევრი) сестра sister. ენ ვაშეგო[ჰ] ცჰა დაშრ და – სამ ძმას ერთი და ჰყავს; დაშას დაჟარგო, ვაჟარგო ფალი დეფცორ – და ძმებსა და დებს ზღაპრებს უყვებოდა.

დაჩარ **jačar** გრლუგ. непрх. intrans. გაავდრება (გაავდრდება), გაწვიმება ДОЖДИТЬ to have a bad weather, to rain. ფსარე დაჩარ ვაძნ – გუშინ გაგვიავდრდა; დუჯ ხა და, ცო დაჩინდა – კარგა (ბევრი) ხანია, არ გაავდრებულა; ლამუ[ჰ] ხშიროშ დაჩარ – მთაში ხშირად წვიმს.

დაჩნრ დ **jačnô** jɟ უამინდობა, ავღარი непогода, ненастье bad weather, rainy weather. ბარეჟი დაჩნუდ და – ბარში ავღრებია; დაჩნოხ ბახკრათ ნაჟტრი – ავღარში მოვედით ცხვრის ბინაში.

დაჩნრ ოთარ (ეთარ) **jačnô otar (etar)** უამინდობის, ავღრის დადგომა наступление непогоды, ненастья to start a bad weather. მელ ხა და, დაჩნრ ოთჟ – რახანია, ავღარია.

დაჰლობ დ **jahlob** d ქალიშვილობა, ქალობა девичество girlhood, womanhood. სე მამი დაჰლობაჰი გენაც გელ ბარ – ჩემი მამიდის ქალობისას სხვა წესი იყო; დაჰოვ დაჰლობ ცო დეწჟ დავდანჟ, სტაკოვ სტაკლობ – ქალმა ქალობა არ უნდა დაკარგოს და კაცმა კაცობა.

დაჰლჟ **jahyč** ქალური, ქალისებური девичий womanlike, womanish. ცო, დაჰ- ლჟ ცომენა და სოგოჰი, ში კნათ ვა სოგოჰი – არა, ქალისებრი არავინ მყავს, ორი ვაჟიშვილი მყავს.

დაჰლეშ **jahyeš** ზმნს. нареч. adv. ქალისებურად, როგორც ქალი подобно девочке womanly, like a woman. ცჰა კოსტადარ დაჰლეშ ლეთხა დოლლიშ! – აბა, ერთი, კოსტანთ გოგოს მსგავსად იცეკვეთ!

და, დაჰ, დაჰ jā, jah jāh ჰა? რა? ბატონო? что? what? და, ვუხ (უხ) ადღრაჰი სოგო? – ჰა, რა მითხარი? დაჰ, წყე ტყოც აღაღჟ, დაწიში ხაწჟ სო – ჰა, ერთხელ კიდევ თჟეი, ძნელად მესმის! დაჰ, ვუხ (უხ) დეწჟ ჰო – ჰა, რა გინდა?

↑↓დაქლარ (იხარ) jālar (ixar) გრღუგ. непрх. intrans. შეძლების, ძალის ქონა, შეძლება (შეუძლია), ძალისხმევის გამართლება (გაუმართლებს, გამოუვა) мочь, иметь энергию, силу; мочь, оправдаться старание to be able to, can. ცომ დალუდცი ჰჟ, სტენს ლეთეჰი იცხუხ – აკი არაფერი შეგიძლია, რად ეჭიდები მაგას; ცადვალარ ცო დალჟ სო – მცდელობა არ გამომივიდა (არ გამიმართლა).

↑↓დაქხარ jāxar გრღმ. прх. trans. ატანა (აიტანს), თმენა терпеть, выносить to tolerate, to endure, to bear. ლუგ დახა ლაზრეს თადორვენ, მან, მაცმე დოკ დეუჟ, თეფხა – ბევრი უთმინა ლაზარემ თათარს, მაგრამ, როცა გაბრაზდა, სცემა; სტაკოვ ცო დახოსო – კაცი (ქმარი) არ (ვერ) მიტანს; ფსტუნავ ცო ვახოსო – ცოლი არ (ვერ) მიტანს.

↑↓**დახმალარ** **jāxjalar** გრღუგ. непрх. intrans. ატანა (ასატანია), მოთმენა (მოსათმენია) БЫТЬ ТЕРПИМЫМ to bear, to endure, to be patient. **მაცოლ დუჯიჩი** ხანე[ჰ] ცო **დახლა** – შიმშილს ბევრ ხანს ვერ აიტან.

დახმაკარ **jāxmaḳar** გრღუგ. непрх. intrans. მოთმენა (შეუძლია მოითმინოს), ატანა (შეუძლია აიტანოს) терпеть, выносить (может терпеть, выносить) to bear, to endure (can bear, endure). **იშტუ სიცხ ცო დახმაკეგე სო** – ასეთ სიცხეს ველარ ვიტან; **იცხუდ გოწლი ცო დახმაკეგე შუ, ჰაყი?** – მაგის სისულელეებს ველარ იტანთ, ხომ? **ჰო ცო დახმაკეგე სო!** – შენ ველარ ვიტან!

დე, ე je, Ē კავშ. союз conj. და и and იხმარება შეწყვეტილი საუბრის გასაგრძელებლად употребляется для продолжения прервавшейся речи is used to continue ceased talking. ...**ე წუძარქვან ავან ლაქდალი ჯაგილორქდა!** – ...და უცებ ხადირი გამოვარდა ბუჩქებიდან!

-დე, -ე -je, -ē კავშ. союз conj. და и and. **ოკუდნ ე ბაყეც მოთ, დე დუჯიჩი ხანე სტე-ხან** – მას ეს მართალი ეგონა და დიდხანს ელოდა. *sb. cm. see ე Ē.*

დეგ დდ jeg dd ლუდი пиво beer. **თხოლო ფსუ დეგ დახრ** – ჩვენში ქერის ლუდს ხდიან; **სანდროს დეგე ში ჩარქაყრ მაღლნორ** – სანდროს ლუდის(ა) ორი ჩარე-ქი დაელოა.

დეგორ, ეგორ jevô, evô კაცო, ჭო (მიმართვა კაცისა კაცისადმი) обращение мужчины к мужчине hey, a man (interjection used to call/address a man). **ფუხ (უხ) ლეგდო[ჰ], დეგორ (ეგორ), ის მიხუხ ხაწერ ჰო?** – რას ამბობ, კაცო, ეგ სად გაიგონე? **მოჰ ვაჰო, დეგორ (ეგორ)?** – როგორა ხარ, კაცო?

დეთხ jetx ექვსი шесть six. **ესე დეთხ სტაკ დაყარ** – აქ ექვსი კაცის საჭმელია.

დეთხლი jetxli ექვსიანი шестёрка including six. **ეე დეთორეს ცჰა დეთხლი ბჰაკ ვაჩე სო** – ცხვრის წველაში ერთი ექვსკვერიანი (ექვსიანი) გუდა მერგო.

დეთხლი[ო]ლე jetxli[oljē] მეექვსე, მეექვსედი шестой, шестая часть sixth. **ივანე დამდოხო[ჰ] დეთხლი[ო]ლე ვა** – ივანე სწავლაში მეექვსეა.

დეთ ბ jet b ფური корова cow. **შუ ათს შურსან მაწორ შურ ცჰანიც ათგო[ჰ] ცო დალირ** – თქვენი ფურივით ტკბილი რძე არც ერთ ძროხას არ ჰქონდა.

ქეთლარ **jeplar** გრღუფ. непрх. intarns. სმენა (ესმის) слышать, понимать to understand, to hear. **ო ყაძონ დაწომ დიფორ** – იმ მოხუცს ცუდად ესმის; **იტხუფ ამუდ ცო დიფორ სო** – მაგის ლაპარაკი არ მესმის.

ქეწარ-ვეწარ დღ **j|eçar-v|eçar** dd შეყვარებულები, არშოიენი ВЛЮБЛЁННЫЕ sweetheart (a man and a woman), lovers. **დაფეთჟ, მაძონო დეწარვეწარი** და – დავითი და მარინი შეყვარებულები არიან.

ქეწარ|ვეწარობ დღ **j|eçar|v|eçarob** dd სიყვარული, მიჯნურობა ВЛЮБЛЁННОСТЬ love. **ეკუენ დეწარვეწარობჟ ცომ ხაწჟ** – ამას მიჯნურობისა არაფერი ეს- მის.

ქეკ დღ **jexk** jj სავარცხელი гребень, гребешок comb. **ახკაძრი დეწეთ ვად ეც** – სავარცხლები უნდა ვიყიდოთ; **ახკარგ ბეჯჟ დასტოდო** – სავარცხლით თმას ივარცხნიან [იშორებენ]; **ქეკ ჰეკოს** – სავარცხლით ვივარცხნი (სავარცხელს ვისვამ).

დექუენი ქეკ deçujnî jexk საჩეხი სავარცხელი, საჩეხელი чесалка (для расчёски шерсти) hairbrush. **დექუენი ქეკ გაჟუგ კიკელ ოოდო'ჟ ფსტეიფ, უდშტი დეჭო კეჭ** – საჩეხელს მუხლებქვეშ დაიდგამენ დედაკაცები და ისე ჩეჩავენ მატყლს.

ქეწატყ jexçatq ას ოცი (ექვსჯერ ოცი) сто двадцать (шесть раз двадцать) a hundred twenty (six times twenty). **ქეწატყ ქელთ ღუნალ იხორ** – ვისაც ასოცი ცხვარი ჰყავდა, მწყემსად დადიოდა (მოჯამაგირედ იყო); **ქეწატყჟ ახ ვო- უბტყ და** – ას ოცის ნახევარი სამოცია.

ქის, დიქს jis, jiks об. см. see ოის, ოიქს is, iks. **ვა დაჰ ეგბანანო ვადღეშ იშტი ალლა: დის (დიქს)! – ღორის გასაგდებად ჩვენებურად ასე ითქმის: ოის (ოიქს, დიქს)!**

ქო jo ქალო, ქა (მიმართვა ქალისა ქალისადმი) обращение (восклицание) женщины к женщине hey, a woman (interjection used to call/address a woman). **ვეხ (უხ) ლევედო[ჰ], ქო!** – რას ამბობ, ქა! **მოჰ დაიშუ, ქო?** – როგორა ხართ, ქა?

ქობსტ დღ **jobst** jj მიწა земля earth, land, ground. **ეგ აბსტონ ნიწყ ბაჯო ბა, ღა- ზეჭ სიმინდ იხო** – ამ მიწის ძალა ძალიან დიდია, საუკეთესო სიმინდი მოდის; **ღარჭინო აბსტარლო დოლოს ჰო, იშტიქ მალთ დაენი!** – შავ მიწაში ჩაგდებ,

ამისთანა ზარმაცია რომ ხარ! აღნიჭი ღუჯ მაშარქ აბსტადრი მატქ – აღვანში ბევრი ცარიელი მიწებია [ყრია].

მრლ მდ **jöl** j̄j თივა сено hay. ისოს აღწ სათიფი ოთღიერ – ისომ თივის ზვინები დადგა; **აღას ატადში წე ლეთქ** – თივას ცეცხლი ადვილად ეკიდება.

მოპყ მდ **jorq** j̄j ნაცარი зoла ash. ვებაკნინ გოგეხ აპყრწ კურ ლათერ – კერის ირგვლივ ნაცრის კორიანტელი იდგა; აპყარვ ბუნგი ლაზიში დილოდრ – ნაცარი ჭურჭელს კარგად რეცხავს; ბაცბივ მაღნა მათხეჩრ აპყარლოჩქ მათრ – თუშები ჰურს ცხელ ნაცარში აცხობენ.

მოპყ გოთარ jorq qotar ნაცრის გაჩენა (ვაზზე) появление оидиума (мучнистой росы винограда) to appear oidium (disease of vine). ქაღზეხ მოპყ გოთრ – ვაზი (ყურძენი) დანაცრა (ვაზს ნაცარი გაუჩნდა).

მოუ¹ jōū¹ ქალო, ქალბატონო (მიმართვა კაცისა ქალისადმი) госпожа Mrs, lady. ვუხ (უხ) ლევდოჩქ, მოუ! – რას ამბობ, ქალბატონო! მოჭ დაღუქ, მოუ? – როგორა ხართ, ქალბატონო?

მოუ² jōū² ჰა? ბატონო? (ხმარობენ მხოლოდ ქალები) а? что? (употребляют только женщины) what? (is used only by women). ანიკო! – მოუ? – ანიკო! – ბატონო?

მოთხ მდ **jorx** j სიცხე, სითბო жара, тепло, теплота heat. ბარეჩქ ოშტუქ მოთხ თასდალწ, მქ ნასტ სადუხ ჰერწოდრ სტაკოვ – ბარში ისეთი სიცხე ჩამოვარდა, რომ სულს ძლივს იბრუნებს კაცი; გოგეხ მოთხქ ალ დიშუქ – ირგვლივ სიცხის აღმური დგას [წევს].

მოჭოხჯორ, მუჭეხჯორ დდ **juhoxžor, juhexžor** dd პირჯვარი крестное знамение cross.

მუჭეხჯორ დარ johexžor dlar გრდმ. прх. trans. პირჯვარის დაწერა (პირჯვარს იწერს, სწერს) [пере]креститься to cross oneself. დალეგრ თეყემ ნანას მუჭეხჯორ დორ – ეგედრებოდა რა ღმერთს, დედა პირჯვარს იწერდა.

მოჭქოტრ მდ **johkotō** j̄j პირისახე, პირი лицо face. ქიქოყ ყონოჩრ ნახე მოჭქოტრ მატკ-კარკარუდ იხითორ – ძველად ახალგაზრდა კაცები პირზე წვერულვაშს უშვებდნენ. იხ. см. see **დოჭქოტრ dohkotō**.

მრჭ მდ **jōh** jd ქალი, ქალიშვილი, გოგო, გოგონა девочка, дочь daughter, girl. შაღქრან მაჭწ დობილ დასრ – შანქიანთ ქალის დობილი ვარ.

მწჰ-ვრჰ დ **jōh-vōh** d ქალ-ვაჟი (ხმარობენ მხოლოდ ქალები) девочка и мальчик, дочь и сын (употребляют только женщины) a girl and a boy (is used only by women). აბუგოაქსი ჩუჰ ცჰა მწჰ-ვრჰ დისქ – აბოს სახლში ერთი ქალ-ვაჟი დარჩა; სე მჰ-ვაჰოვ თელვექსი წამოდო – ჩემი ქალ-ვაჟი თელავში სწავლობს. იბ. см. see მწჰ-კნათ **jōh-ḵnat**.

მწჰ-კნათ დ **jōh-ḵnat** d ქალ-ვაჟი (ხმარობენ კაცებიც, ქალებიც) девочка и мальчик, дочь и сын (употребляют и мужчины, и женщины) a girl and a boy (is used by men and women as well). აბუგოაქსი ჩუჰ ცჰა მწჰ-კნათ დისქ – აბოს სახლში ერთი ქალ-ვაჟი დარჩა; სე მჰ-კნათევ თელვექსი წამოდო – ჩემი ქალ-ვაჟი თელავში სწავლობს.

მუბ დ **jub** jɟ სადგისი шило awl. **მუბ თამზლან ცო ლაჰყლა** – სადგისი ხურჯინებში არ დაიმალება; **ოჯუს მუბივ წულან ღრატბი მან** – მან სადგისებით წულები დაჩვრიტა.

მუფსტ **jupstī** ხშირი, სქელი густой thick. **მუფსტ ბეჯ** – ხშირი თმა; **დუდ მუფსტირო ბურხელოჰ დაჟერ** – ცხენები ხშირ ბალახს ძოვდენენ; **მუფსტ ფათ დალქ** – სქელი ფათა გამოვიდა.

მუყ¹ დ **juq¹** jɟ კვირტი (მატყლისა) комочек (шерсти) bud (of wool). **მოს კეჰ მა, დუბ მუყ მოჟგუ** – ცუდი მატყლია, ბევრი კვირტი ურგვია; **დენიჲ კეჰ აყადრლ მანქ სოგოაქსი** – მთელი მატყლი კვირტად წამივიდა. შლრ. ср. comp. ფუკ **puḵ**.

მუყ² დ **juq²** jɟ წელი поясница waist, back. **მენ მუყეს დელქ და, ოჯუმნ ცო ბაროდომაკე** – ვისაც სუსტი წელი აქვს, ის ვერ ბარავს.

მუყ ლორქმარ juq yor|jar წელის გაშეშება, წელის გაკავება (წელის გაყინვა) [о]коченеть (о пояснице) to numb one's waist.

მუყმაქ ტოტი ეთქმარ (ოთქმარ) juqmak toṭi et|jar (ot|jar) გრდმ. прх. trans. დონიჯის შემოყრა (დონიჯს შემოიყრის) подбоchenиться, подбоchenиваться to become akimbo.

მუყქ წოდ juqē çod სუკის მწვადი филе filet. შლრ. ср. comp. ბუყ¹ **buq¹**.

მუყ³ juq³ adit. ზმნს. нареч. adv. შუაში, შუა в середине in the middle of (direction). **ოსტაკ კნათივ მუყ ხანვიერ** – ის კაცი ბიჭებმა შუაში ჩაისვეს.

დუყ|დუტყა **juq|jutqĩ** წელწვრილი, ტანწერწეტა стройный, с тонкой тали- ей svelte. დუყდუტყრა ქისტა კნათივ დოლ-გარმონმაქ ლეკურ ჰეგორ – წელ- წვრილი ქისტის ბიჭები დოლ-გარმონზე ლეკურს ცეკვავენ.

დუყა, დუყმათა **juqā, juqmatā** jj 1. შუაგული, შუა ადგილი середина, центр middle of the road, centre. ე ბაკქ დუყა ოსი და, მიჩქე სხალ ლებაღე – ამ ბაკის შუა ადგილი იქაა, სადაც მსხალი დგას. 2. მიჯნა межа boundary.

დუყექჰი **juqē[h]** 1. ess. ზმნს. нареч. adv. შუაში, შუა в середине in the middle of (place). ო დუყექჰი ლათე – ის შუაში დგას; დუყექჰი კაძიკ ხა დალქ – შუაში ცოტა დრო გავიდა. 2. თანდებული მიც. ბრუნვასთან послелог с дат. падежом preposition used in dat. case. შორის, შუა(ში) между, посреди between, among. ბჟარკინ დუყექჰი მარლო ბა – თვალებს შუა ცხვირია; ვადნ დუყექჰი აჰ ბოჰ აფუშ – ჩვენ შორის შენ ტყუი.

დუყმათ **juqmat** adit. ზმნს. нареч. adv. შუაგულში в середине in the middle of, in the centre (direction). ფჰენ დუყმათ ვადნას – სოფლის შუაგულში შევედი.

დუყმათექჰი **juqmatē[h]** ess. ზმნს. нареч. adv. შუაგულში в середине in the middle of (place). ტბათნი სქ წა დუყმათექჰაჰ ლათერ – ტბათანაში ჩემი სახლი სწორედ შუაგულში იდგა.

დუყმათდე **juqmatde** d შუადღე полдень noon, afternoon.

დუყრქ **juqrē** შუალა, შუა, შუათანა, საშუალო средний middle, medium, neuter, average. დუყრქ ვაშრ შაუზტყ შარლოქ ვა – შუათანა ძმა ორმოცი წლისაა; დუყრქო დონევ ლანიში ებწო – შუალა ცხენი კარგად ეწევა; ნინო დუყრქ მოწათე და – ნინო საშუალო მოწათეა.

დუყრქ სტაკ ვბ **juqrē stak** vb შუაკაცი, შუამავალი посредник middleman, mediator, intermediary. დუყრქ ვასერ ბახკქ – შუაკაცები მოვიდნენ; დუყ-რქო სტაკოლ ბათო ჩავარვიერ – შუაკაცად ბათო აირჩიეს; ოვარ სჭერ ჯოყლაყურქ დუყრქ ვასერ ბახკერ – იმათ კარზე ჯოყლოდან შუაკაცები მოვიდნენ.

დუხ **jux** adit. თნდ. მიც. ბრ. послелю с дат. пад. prep. dat. უშუალო სიახლოვეს близко, впри- тьк near, next to (direction). წენინ დუხ ვადნას – სახლთან [ახლოს] მოვედი.

დუხა **juxā** jj უშუალო სიახლოვე (მთასთან, ხესთან, სახლთან...) [впритык], близость (с горой, деревом, домом...) absolute proximity (at the mountain, at

the tree etc.). ლამნაჲ დუხადში ტყოყ ლაზჲ და ქენადნო, დაჟრი და – შთის ძი-
რები [ჯჯერ] კიდევ კარგია ცხვრისთვის, ბალახებია.

დუხე[ჰ] juxeh] ess. თანდ. შიც. ბრ. послел. с дат. пад. prep. dat. case უშუალო სიახლოვეს
(შთასთან, ხესთან, სახლთან...), ძირში, ძირას, გვერდით БЛИЗКО [ВПРИТЫК] (к
горе, дереву, дому...), совсем рядом с... near, next to (place). ცხენ დუხე[ჰ]
ყაყაჩო დადღნო – ცხის ძირას ყაყაჩო ამოსულიყო; ხენ დუხე[ჰ] დაჰ თი-
ვუთ ვად – ხის ძირში დავისვენოთ; სპერზინ დუხლაჰო ალონა დარო – სპერო-
ზის ძირში ალაზანი მოდის.

დუჰ დდ **juh, jj** სახე, პირისახე ЛИЦО face. დუჰეს ცომ ჭირ ბა, ლამსურ დოჰ და –
სახეზე არა უჭირს რა, ლამაზი გოგოა; მახკარ, გარი ის შუთ დუჰადში სო
დერწდებლიში – გოგოებო, აბა, ეგ თქვენი სახეები მოაბრუნეთ; ცო ღეფ-
ხეთეჰჰ ჰონ, გარი, დუჰ ჰაჭლე[ჰ] სოგო – თუ არ გრცხვენია, აბა, სახეში
შემომხედე!

დუჰ ალარ juh afar გრდმ. прх. trans. პირში თქმა ГОВОРИТЬ В ЛИЦО to tell the
truth. ვუნჲ (უნჲ) დაკო და სოგო[ჰ], დუჰ ალოს ჰოგო – რაც გულში მაქვს,
პირში გეტყვი.

დუჰ ეთ|დ|არ (ოთ|დ|არ) juh et|dar (ot|dar) გრდმ. прх. trans. პირზე წა-
ყენება (პირზე წაუყენებს) устраивать, устроить очную ставку to confront.
მაცმჲ მოწმი დუჰ ოთდიჲ, ეჰათგეჰ ჰალ ვშოგვალთ ყუჲ – როცა მოწმეები
პირზე წაუყენეს, მაშინლა გამოტყდა ქურდი.

დუჰალ, დუდჰალ juhāl, jojhal ზმნს. нареч. adv. გაღმა по ту сторону (на той сто-
роне) реки, ущелья on the other side, beyond, over there. ივრენ სივჰუენივჰ
თხო ბარე, დუჰალ მჰ ობი – ივრის აქეთა მხარეს ჩვენ ვიყავით და გაღმა [კი]
ისინი.

დუ[დ]ჰალთ, დუ[დ]ჰალრჲ ju[j]halĩ, ju[j]halrẽ გაღმელი КТО-Л. ИЛИ ЧТО-Л. с
противоположного берега inhabitant of the other side of the river. შეყრახ
დუჰალთ კნათიჲ ბადხკნო – ყრილობაზე გაღმელი ბიჭებიც მოსულიყვნენ;
დუჰალრჲჩო თათრიჲ კახე[ჰ] კამხი დეხკო – გაღმელი თათრები კახში კა-
მეჩებს ჰყდიდნენ.

დუჰბარჩჷ დდ **juhbarčā** jj სახის მოყვანილობა, შესახედაობა черты лица, вид appearance, image. დუჰბარჩადგ დეწლადნი დოჰ და – სახით (სახის ნაკვეთე- ბით) საყვარელი გოგოა.

დუჰ ლევინი **juh levinī** მიმღ. прич. particip. პირში მთქმელი ГОВОРЯЩИЙ В ЛИЦО straightforward person. დუჰ ლევინი სტაკ დუჯჩონ ცო ვეწქ – პირში მთქმელი კაცი ბევრს არ უყვარს.

დუჰნეტხი **juhnetxī** პირხმელი, პირთხელი СУХОЩАВЫЙ НА ЛИЦО with a slim face. ო დუჰნეტხიჩოვ აღირ სოგო ჰქ ამბუდ – იმ პირხმელმა მითხრა შენი ამბავი.

დჷაყერჩი **jwa'erč** მრ. მხ. მ. pl. see დჷყე **jwe'**.

დჷყე დდ **jwe'** jj თითისტარი, ჯარატარი, ტიბჷირი веретено bobbin, spindle. ე თხქ დჷყე და – ეს თითისტარია; დჷყევე ბაწარ ჰერწო – თითისტარით ბაწარს (შალის ძათს) ართავენ; დჷყენი წოშა დოგოდლო – თითისტარის წვერი გატყდა.

დჷიყუნ **jwiv'ā** j ოთხშაბათი среда Wednesday. დჷიყუნ დარ სქ სტაკ შირქილქდა ვეწქე – ოთხშაბათი იყო, როცა ჩემი კაცი (ქმარი) შირაქიდან მოვიდა.

შემდგენელ-გამომცემლებისგან

დავით და ნიკო ქადაგიძეების „წოვა-თუშურ-ქართულ-რუსული ლექსიკონის“ სახით ხელთ გვექონდა უხვი და თითქმის სრულქმნილი მასალა. მიუხედავად ამისა, ერთობ მძიმე აღმოჩნდა მუშაობა წინამდებარე შევსებულ გამოცემაზე, გაჭირდა ორენოვნების უახლესი ფორმების შეხამება ქართულთან და ა. შ.

განსაკუთრებული სირთულე ახლდა **დავით და ნიკო ქადაგიძეების** შემდეგდროინდელი ფონეტიკური თუ ფონოლოგიური კვლევა-ძიებების შედეგების სრულ გათვალისწინებას, რაც პირდაპირ კავშირშია ახლადგამოვლენილი თუ ახლებურად დანახული ბგერების გრაფიკულ მოწესრიგებასთანაც. **დავით და ნიკო ქადაგიძეების** ლექსიკონი შედგენილია 57 ასო-ბგერის ბაზაზე, ხოლო წინამდებარე – 82 ასო-ბგერისა, რამაც თავისთავად გამოიწვია სერიოზული პრობლემები ახალ სალექსიკონო ვერსიაზე მუშაობისას. განსაკუთრებულად მძიმე სურათი გვაქვს თუშური ენის ხმოვანთა კვანტიტეტში, სადაც ბევრჯერ პრაქტიკულად შეუძლებელია ხმოვანთა ხასიათის დადგენა ლინგვაპარატურის გარეშე; იმისათვის, რათა უშეცდომოდ განისაზღვროს მოცემულ კონკრეტულ ლექსემათა თუ მის ამა თუ იმ ფორმაში შემავალი თითოეული ხმოვნის ხანგრძლივობა, ხშირ შემთხვევაში საჭირო ხდება სკრუპულოზური დაკვირვება აბსოლუტურად ყველა ოპონიციურ წყვილზე, რაც შეუძლებელია პროექტით განსაზღვრულ დროში. ამასთანავე, უმწერლობისა და სათანადოდ გამართული ადრეული ტექსტების უქონლობის გამო ჯერაც სადავოა როგორც ორთოგრაფიული, ისე პუნქტუაციური ხასიათის რიგი დეტალი, მათი კორექტურა და ა. შ.

უმწერლობა ენის თითოეული სიტყვა, დღემდე ჯერ კიდევ დაუფიქსირებელი, პოეტური სტრიქონივითაა, რომელიც, არავინ იცის, როდის ეწვევა ლექსიკოგრაფს, რაშიც ღრმად დაგვარწმუნა წინამდებარე ლექსიკონზე მუშაობამ. შესაბამისი პრობლემის შემთხვევაში, შემდგენელ-გამომცემლები მზად არიან იმუშაონ ამ ლექსიკონის დამატებით – IV – ტომზე, სადაც შევა ის სიტყვები, რომლებიც რუდუნებით იქნება მოპოვებული ტომებშორისი დროის მონაკვეთებში. და რაკი ჩნდება ასეთი დამატების იდეა, შეიძლება მასში შეტანილი იქნეს აგრეთვე: სრულიად თუშეთის წოვათუშურენოვანი ტოპონიმები, წოვათუშებში გავრცელებული პირთა სახელები მათი ვერსიებითურთ, წოვათუშთა გვარების როგორც წოვათუშურენოვანი, ისე მათი ქართულენოვანი ეკვივალენტების ნუსხა, ფრანკოლოგიზმების გარკვეული რაოდენობა, აბლაუტური სისტემა, უახლოეს დღეთა რიგი და სხვ.

უდიდესი სიყვარულითა და ღირსების გრძნობით ვიტვირთეთ ლექსიკონის შემდგენლებმა ეს მეტად მძიმე და უჩინარი საქმე. მიუხედავად ჩვენი დიდი ძალისხმევისა, მეცნიერულ აზრთა სხვადასხვაობასთან დაკავშირებულ ხარვეზებთან ერთად, არ გამოვრიცხავთ მუშაობის პროცესში გაპარულ უნებლიე უზუსტობებსაც, რისთვისაც წინასწარ ვინდით ბოდიშს.

გულისყურითა და მაღლიერებით მივიღებთ ნებისმიერ საქმიან შენიშვნასა თუ რჩევას (დაინტერესებულ პირებს შეუძლიათ ისარგებლონ ელფოსტით: abertlani@rambler.ru).

ფოტოსურათზე ასახულია წოვათის ერთ-ერთი
ნასოფლარი - **უთულტა**.

ნასოფლარიც არა: ნაკვალევია ოდესღაც ულ-
ამაზესი სოფლისა, რომელიც ერთ ღამეში ჩაუტა-
ნია მეწყერს.

ამ ნაკვალევს ჰგავს აქ შემოთავაზებული
სიტყვის კონა იმ უმწერლობო ენისა, რომელიც,
როგორც აკადემიკოს **აკაკო შანიძეს** უთქვამს,
ოდესღაც დიდად უნდა ყოფილიყო გავრცელე-
ბული.

ფოტოსურათზე ასახულია წოვათის ერთ-ერთი
ნასოფლარი - **უთელტა**.

ნასოფლარიც არა: ნაკვალეფია ოღესღაც ულ-
აძაზესი სოფლისა, რომელიც ერთ ღამეში ჩაუტა-
ნია ძეწყერს.

ამ ნაკვალეფსლა ჰგავს აქ შემოთავაზებული
სიტყვის კონა იმ უძველრობო ენისა, რომელიც,
როგორც აკადემიკოს **აკაკო შანიძეს** უთქვამს,
ოღესღაც დიდად უნდა ყოფილიყო გავრცელე-
ბული.